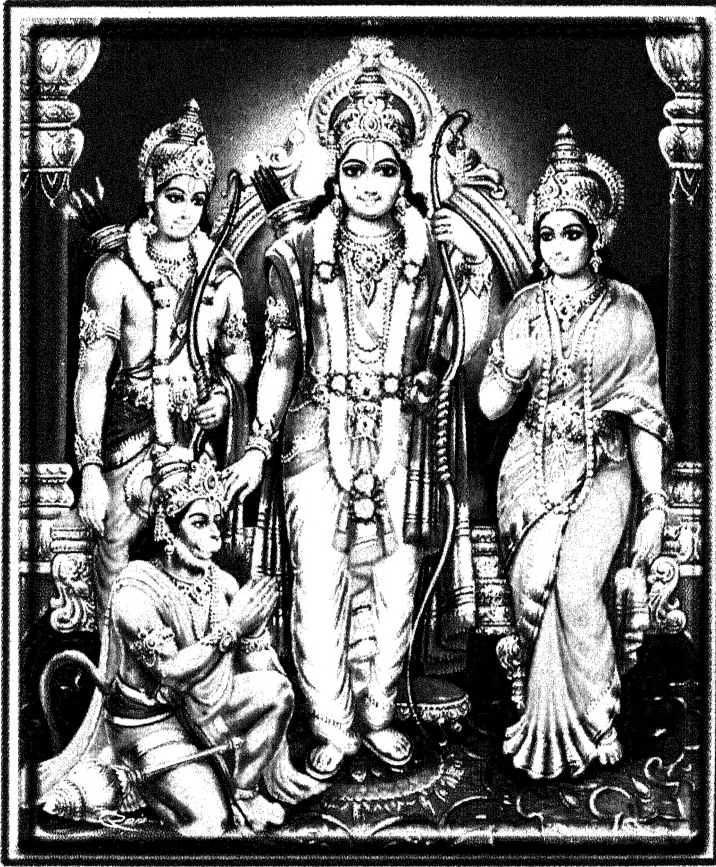

శ్రీరామ

కంబరామాయణము

(ప్రథమ సంపుటము)

శ్రీ పౌతలపట్టు శ్రీరములు రెడ్డి

శ్రీరామ

కంబరామాయణము

(ఆంధ్రానువాదము.)

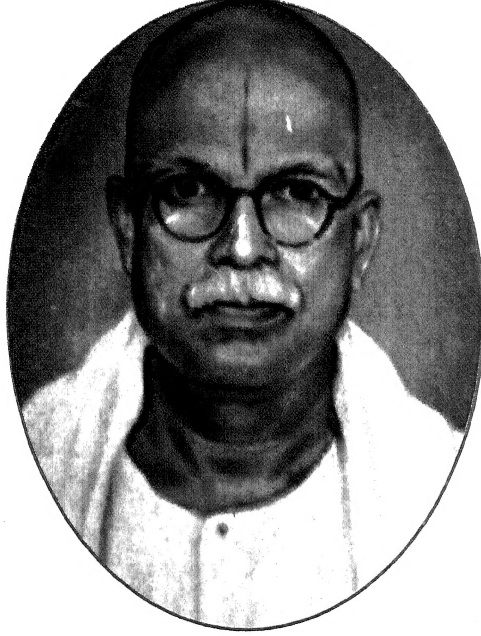
ప్రథమ సంపుటము

(బాలకాండము నుండి కిష్కింధాకాండము వఱకు)

గ్రంథకర్త :

వొతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి

మహాకవి, ఆంధ్రకంబర్

సాహిత్యరత్నాకర, విద్యుత్ కవికుల తిలక

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు

జననము : 05-04-1892

మరణము : 08-11-1971

పూతలపట్టులో ఏర్పాటు చేయబడిన శ్రీ పూతలపట్టు
శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కాంస్య విగ్రహ ఆవిష్కరణోత్సవము.

అక్షరాంజలి

సర్వతీపుత్ర, మహాసహస్రాక్షానస్థాపనాచార్య

డా॥మేడసాని మోహన్,

డైరెక్టర్, అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్, టి.టి.డి.

చరితం రఘునాథస్వ శతకోటి ప్రవిస్తరమ్

ఏకైకమక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశనమ్.

హైందవ సంస్కృతిని మహత్తరంగా ప్రభావితం చేసిన మహాతిహాసం రామాయణం. అన్ని భారతీయ భాషలలోను రామాయణ మహా కావ్యాన్ని ఎందరో మహా కవులు రచించారు. తమిళ వాఙ్మయంలో కంబరామాయణానికి మంచి పేరు ప్రఖ్యాతులున్నాయి. పూతల పట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు కంబరామాయణాన్ని అనువాదం చేశారు. అనువాద కావ్యమైనా గాని కవితా శిల్పాన్ని సౌందర్య బంధురంగా ఆవిష్కరించడంలో సంపూర్ణ కృత కృత్యులైనారు. ఊహలపోహలెప్పులోనూ, శబ్ద సంయోజనంలోను, సన్నివేశ కల్పనంలోను, సర్వకవితాంగాలలోను శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కవితా రూప తపస్సు లోకోపకారకమై వాసికెక్కింది. అయోధ్యా నగర వర్ణన సందర్భంలో ఈ క్రింది పద్యం ఎంత ప్రసన్నరమణీయంగా భాసిస్తూ ఉందో రసజ్ఞులు పరిశీలింపగలరు.

ధరణీదేవి ముఖాబ్జమో! తిలకమో! తన్నేత్రమో! దివ్యసుం

దర భద్రాయతమాత్రమో! కుచతటోదంచన్మణీ హారమో!

వరజీవద్ధలమో! రమావసతియౌ పద్మంబౌ! శ్రీ విష్ణువే

రురమో! కౌస్తుభహేమ పేటికయ్యె! దేవౌకంబు పై లోకమో!

మూలంలోని భావాలకు తెలుగుదనాన్ని సంతరించి, ప్రాబంధిక శయ్యా విశేషంతో సాగసులు దిద్దారు. ప్రసన్నమై, ధారాళధారానిరూఢమై, రామాయణ కథా సన్నివేశానుకూలమైన శయ్యాపాక సౌభగ్యాలతో పూతల పట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కవితాశైలి రసజ్ఞులను రసానందాను భూతి కలిగిస్తుంది.

యాగపటలంలోని వామనచరిత్రలో వామనమూర్తి వర్ణన చూద్దాం
శ్యామల వర్ణః, డున్ మహితీ సాత్త్వికుడైన రమేశుఁడంతఁడ
త్వామలవేది మూడు సమయంబుల చర్య లెఱుంగువాఁడు, దై
త్యామర తాతకశ్యపున కర్మిలీ పుత్రకుడై జనించి తా
వామనుఁడయ్యె నింత దలఁచన్ వట బీజము న్యాయమొప్పఁగన్

పద్య రచన ఒక మహత్తర కళ. పద్య విద్యా సంప్రదాయ నిష్ఠాతులకే ఈ
కళాదీప్తి వశమౌతుంది. ఈ శిల్పవిన్యాసంలో సారళ్యం, సౌకుమార్యం, ప్రసన్నత
సాధించాలంటే వాఙ్మయ తపస్వికే సాధ్యం. పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి గారు
వాఙ్మయ మహా తపస్వియనుట స్వభావోక్తి.

సీతారాములవరస్పర వీక్షణసన్నివేశంలో సీతాదేవి సౌందర్య సాక్షాత్కారం,
ఆ దేవి జగన్మనోహన విన్యాస విభ్రమం - ఇత్యాదులను వర్ణించుటలో మృ
దుమధురములైన పదముల పొందిక, తలపుల మేళవింపు, ఝటితితాత్పర్య
స్ఫురణం - ఎంత మనోజ్ఞంగా భాసింపజేశారో చూడండి.

పొగడఁడొడంగుచోఁబలుకు బోటి మగండగు బ్రహ్మయాదిగా
మిగిలిన సత్కవీంద్రులువమించి వచించెడు లక్ష్మియే స్వయం
బుగ విజయంబు సేయఁదన పోణిమి బల్కఁగ నామె దక్కవే
ఱుగనుపమానమారసి యెఱుంగఁదరంబె! నుతింపసాధ్యమే!

★ ★ ★

గిరిజాద్యుత్తమ సాధ్వలున్ దలలు కేలీలించి మ్రొక్కుంగ ద
గ్గరహన్ సద్గుణరాశియౌ జనకరాట్కన్యావీలాసంబు ని
ర్జర వర్యుల్ దిలకించి సౌరు పాలిమేరంగాంచఁగాంక్షించియే
తెఱగంట్లైతిమి రెండు కన్నులును బ్రాతింగాన లేవండ్రు సూ

★ ★ ★

ఇమ్మగువ పంకజము నుండి యిలకు రాఁగ
ఘోరతవమాచరించిన వారు సురలో?
జగమే? విప్రులో? స్వర్గమో? తగవో? యెదియో?
దీని నిజము నిజంబుగ దెలియలేము!

ప్రీమానందము గూర్చు నేత్రములకున్ వీక్షింపఁగాఁబండువై
 యామోదంబును పెంపనెల్లరు జలేబొక్షుల్గనం గౌతుకం
 బీమాద్రిం గలిగించుటన్ జెలులకేయింపొ సుధం బోలు కాం
 తామత్తల్లిక సీత రామునకు నేతాత్వర్యముం గూర్చునో!

★ ★ ★

ఊహ కరుదైన సౌందర్యమొందు సీత
 యిట్లు నిలువ నిర్వురకన్ను లెనసి యొకట
 గలసి యిర్వుర తెలుపులు కలఁకవాఱ
 గాంచె రాముడు సీతయుఁగాంచె నతని.

★ ★ ★

వలపు వహించు చూపులను పాశముచే నిరు మానసంబులున్
 బలముగ లోఁగి లాగఁబడ భానుకులాంబుధి సోము మానసం
 బలజనకాత్మజాత యెదయందు వసించెను సీతమానసం
 బల రఘురాము చంద్రునెదయందుఁదగుల్కొనెఁ జిత్రవైఖరిన్

“తేనె సోఁక నోరు తీయన యగు రీతి - తోడ నర్థమేల్లఁదోవ .....

అన్న కవయిత్రి మొల్ల పలుకునకు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు ప్రతిపద్యం
 ఉదాహరణం అవుతుంది. ఆలంకారిక శిల్పబంధురమై, ప్రాబంధిక శయ్యా
 సౌభాగ్య సమన్వితమైన వీరి కవితా సౌందర్యం రామకథాంకితమై సార్థక్యమును
 సంతరించుకో గలిగింది. విశ్వ శ్రేయోదాయక దీక్షాదక్షమయిన వీరి పునీత
 వాక్కు ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క రామ బాణం. రామ బాణం వంటి వేగంతో
 చదువరుల హృదయాంతరాళ రసజగత్తులకు దూసుకొని పోగలవు.

సంధ్యా సమయ వర్ణనలో ఈ క్రిందిపద్యాన్ని ఎత హృద్యంగా మలిచారో
 చూడండి.

పైన ధ్వనించు పక్షుల రవంబులు వాద్యము-గాగ ఘోషముం
బూనిన అబ్బియే యడుగు మువ్వలుగా నెఱిమిన్నై రక్తపుం
బానము గాఁగఁజీఁకటియె ప్రబ్బిన కంచెల గాఁగ సంజయన్
చాన మహోద్ధతిన్ బరఁగు - శాకిని భూతము వోలె వర్ధితెన్

★ ★ ★

ఈ విధంగా శ్రీరాములు రెడ్డిగారు తన మృదు జిహ్వపై రవలు దాల్చిన
నూగు నిగారపుంజిగుల్ చను కవితా సరస్వతిని రామాంకితం గావించి
ధన్యులైనారు.

యావత్ స్థాస్యంతి గిరయః సరితశ్చమహీతలే
తావత్ రామాయణ కథా లోకేషు ప్రచరిష్యతి

- అన్న సూక్తిలోని రామాయణ శశ్వత్ ప్రాచుర్య లక్షణం పూతల పట్టు
శ్రీరాములు రెడ్డిగారి రామాయణ కావ్యానికి కూడ వర్తిస్తుంది.

- మేడసాని మోహన్

కవి ప్రశస్తి

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు శ్రీరామనవమి నాడు 5-4-1892న చిత్తూరు జిల్లా పూతలపట్టు గ్రామములో జన్మించినారు. తల్లి లక్ష్మిమ్మ, తండ్రి పెద్ద బుచ్చిరెడ్డిగారు. శ్రీ బుచ్చిరెడ్డిగారు హరికథలు చెప్పేవారు. ఆ పుణ్యదంపతులకు జ్యేష్ఠ పుత్రుడుగా కవిగారు జన్మించినారు.

కవిగారికి నలుగురు కుమార్తెలు. వీరి కీర్తి వలె ఆంధ్ర, కర్ణాటక, తమిళ నాడులలో సంబంధ బాంధవ్యములు వ్యాపించినవి. వీరికి పాలకల రెడ్డివంశము తోడను, కట్టమంచి వారి తోడను రక్త సంబంధములు గలవు. నలగాంపల్లె నాయుడు గార్లు వీరి కవితను పోషించి యున్నారు.

వీరు ప్రాథమిక పాఠశాల వరకు చదివినను స్వయంకృషితో ఆంధ్ర, తమిళ సంస్కృత సాహిత్యములను ఒడిసి పట్టుకున్నారు. వీరు మద్రాసు విశ్వ విద్యాలయ విద్యుత్ పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులై ఆంధ్ర పండిత పదవిని పొంది బోధనలో ఉన్నత ప్రమాణాలు నెలకొల్పారు. తండ్రి హరికథలు చెప్పడం వల్ల వీరికి చిన్నప్పటి నుండి ప్రాచీన గ్రంథ పఠనంపై ఆసక్తి పెరిగింది. ఒకవైపు విద్యాబోధన మరోవైపు గ్రంథ రచనలను తపస్సుగా సాగించారు. విద్యార్థి వర్గములకు ఆంధ్ర బాషా సాహిత్యముల పట్ల అధికాసక్తి కల్గించుటయే కాక, అధ్యాపకుల యెడ గూడా అపార భక్తి తత్పరతలు కలిగించిన పండిత శేఖరులు వీరు. వారి సారస్వత వ్యవసాయం ఆత్మ సంతుష్టికోసమే. వారి రచనలలోని సద్విషయ ప్రస్తావన, ప్రవచనాల ప్రస్తారాలకు నిదర్శనంగా సౌశీల్యంలో రామ భక్తులైన పోతన్న, గోపన్నలను తలపించినారు. వీరు కొంతకాలం తాళూరి ఆర్కుగం పిచ్చి గారితో కలసి “తెనుగుతల్లి” సాహిత్య మాస పత్రికకు సంపాదకత్వం వహించారు.

శ్రీరాములు రెడ్డిగారి విగ్రహము వలెనే వారి పాండిత్యము గంభీరమైనది. వారి హృదయము వలెనే కవిత్వము రసాద్భుతమైనది. వారి వర్తనము సలెనే రచనము సరళమైనది. తమిళ సారస్వత సాగరము నందలి రత్నములను

పై కార్యక్రమమునకు తోడు అదే దినము అవధాన చక్రవర్తి డాక్టర్ మేడసాని మోహన్ గారిచే అష్టావధాన కార్యక్రమము సాహితీ పిపాసులకు పండుగగా, వైభవంగా జరిగినది.

మహాకవి పేరిట పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి స్మారక సంఘము ఏర్పాటు చేయబడినది. తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారి ఆర్థిక సహకారము రూ.40,000/-తో కంబరామాయణము పునర్ముద్రణ చేయు అవకాశము కలిగినది.

మేము అడిగిన వెంటనే ఈ పుస్తకమునకు పీరిక అందించిన అవధాన చక్రవర్తి, సరస్వతీపుత్ర డాక్టర్ మేడసాని మోహన్ గారికి మా కృతజ్ఞతలు.

పై కార్యక్రమములో సహకారాన్ని అందించిన శ్రీమతులు బి.ఎన్.సుధీమణి నంజారెడ్డి, కె. రుక్మిణి, బి.ఎన్. ఉష, మరియు బి.ఎన్. శ్రీవర్ధిరెడ్డి దంపతులు (బెంగుళూరు), కె. సుమతి రెడ్డి (యు.ఎస్.ఎ.) శ్రీయుతులు పి. విజయ శంకరరెడ్డి, టి.టి.డి. ఇ.ఓ. శ్రీ ఐ.వి. సుబ్బారావు మరియు బ్రష్ట్ బోర్డు సభ్యులకు, సప్తగిరి ఎడిటర్ శ్రీ రామమూర్తి గారికి, న్యూట్రీన్ ఫ్యాక్టరీ యజమాన్యం, చిత్తూరు; శ్రీ డా॥ మన్నవ భాస్కరనాయుడు, ఎ. జయచంద్రా రెడ్డి, డా॥ ఎ. మునిరామరెడ్డి, తిరుపతి, పి. కృష్ణమూర్తి, ఎం. వ్యోమకేశవ రెడ్డి, ఎం.డి. నాయుడు చిత్తూరు, బి. భీమేశ్వర రెడ్డి (వి.ఎ.ఓ.), టి. చంద్ర శేఖర్ రెడ్డి (తలుపుల పల్లి బాబు), టి.బాబురెడ్డి, జి. శ్రీరాములు శెట్టి, కె. హరిబాబు, కె. చెంగల్రాయ నాయుడు, పి. సర్వోత్తమ రెడ్డి, కె. నారాయణ రెడ్డి, ఎన్. కుమారదేవరెడ్డి, పి. శ్రీహరినాథ్, ఎ.కె. వెంకటరమణారెడ్డి గాల్గకు మా కృతజ్ఞతలు.

ప్రతులకు, వివరాలకు

పూతలపట్టు నరోత్తమ రెడ్డి

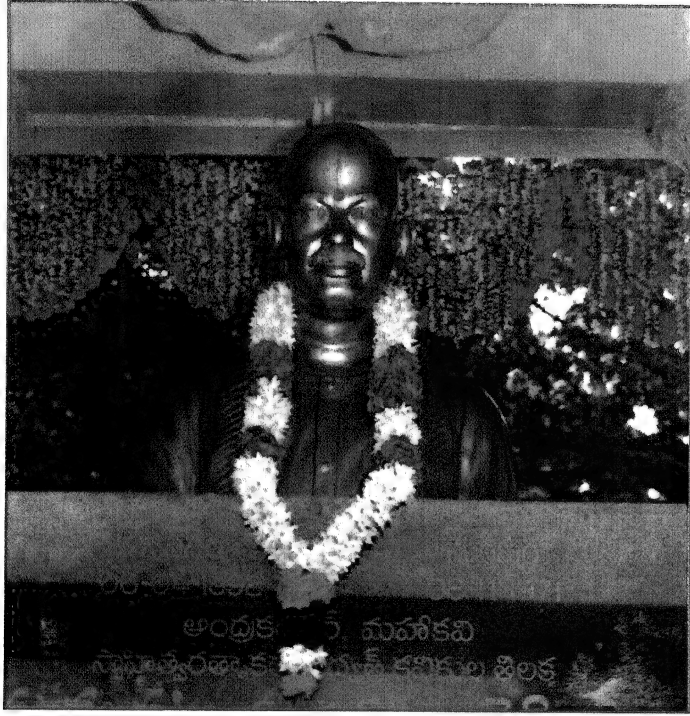
సెక్రటరీ, శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి మెమోరియల్ ట్రస్ట్

పూతలపట్టు (గ్రామం మరియు మండలం)

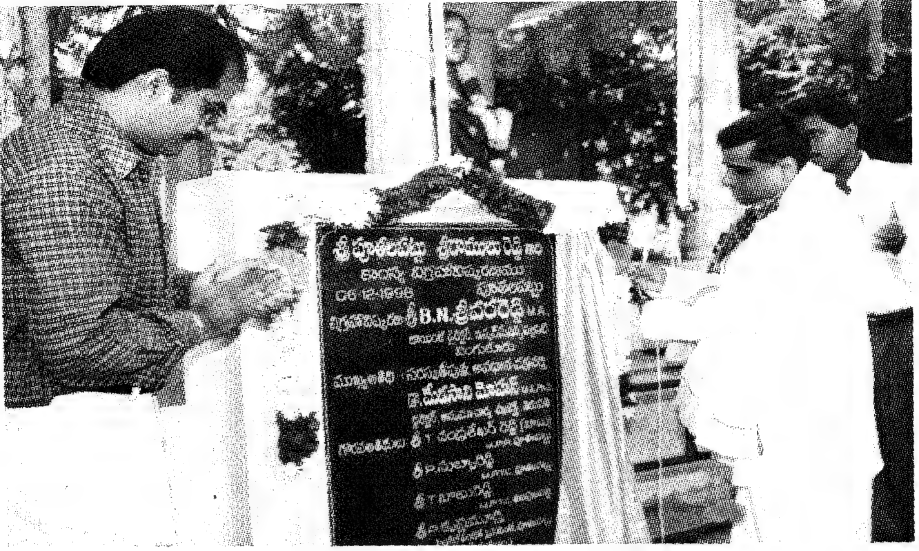
చిత్తూరు జిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్ - 5 17 124

ఫోన్స్ : 08572- 70 119, 26776

పూతలపట్టులో ఏర్పాటు చేయబడిన శ్రీ పూతలపట్టు
శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కాంస్య విగ్రహ ఆవిష్కరణోత్సవము.

6-12-1998న విగ్రహవిష్కరణ సందర్భంగా హాజరైన
శ్రీ డా॥మేడసాని మోహన్ గారు

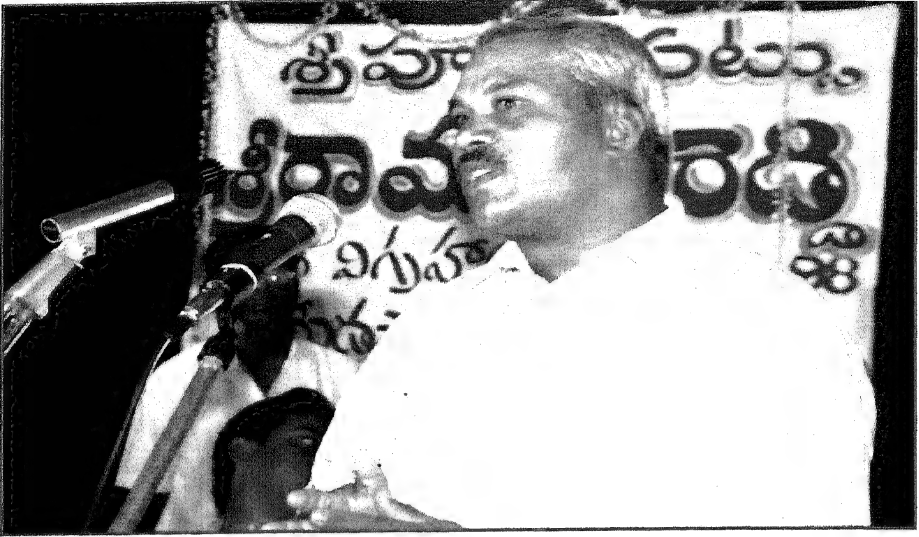
విగ్రహవిష్కరణ సందర్భంగా హాజరైన శ్రీ బి.ఎన్. శ్రీవర్ధన్,
శ్రీ బి.ఎన్. రవిచంద్రారెడ్డి మరియు డా॥మేడసాని మోహన్ తదితరులు.

విగ్రహవిష్కరణ సందర్భంగా హాజరైన శ్రీ పి. కృష్ణమూర్తి, శ్రీ టి. బాబు
రెడ్డి, శ్రీ పి. సుబ్బారెడ్డి, శ్రీ టి. చంద్రశేఖరరెడ్డి, శ్రీ పి. విజయశంకరరెడ్డి,
డా॥మన్నవ భాస్కరనాయుడు మరియు శ్రీ పి. నరేంద్రమ రెడ్డి తదితరులు

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి కాంస్య విగ్రహ దాతలు,
శ్రీమతి బి.ఎన్. సుధీమణి నంజారెడ్డి (మధ్యలోనివారు)
శ్రీమతి కె. రుక్మిణి, శ్రీమతి ఉష మరియు శ్రీమతి సంతోషి తదితరులు

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి
విగ్రహ విష్కరణ సభలో ప్రసంగిస్తున్న శ్రీ బి.ఎన్.శ్రీవర్ రెడ్డిగారు.

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి విగ్రహ విష్కరణ సందర్భంగా
ఏర్పాటు చేయబడిన డా॥మేడసాని మోహన్ గారి అష్టావధానము.

శ్రీ రస్తు.

విజ్ఞప్తి

కంబక విచరిత్రాదికము.

కంబకవి రాజనరేంద్రుని మునిమనుమడుగా మూడవ కులోత్తుంగుని యాస్థానమున నుండి వతడు. (ఈ కులోత్తుంగుడు విక్రమచోళుని కొడుకు. విక్రమచోళుడు రాజనరేంద్రుని కొడుకుగల రెండవ కులోత్తుంగుని కుమారుడు.) కులోత్తుంగుడు కంబకవి పాండిత్యమును కవిత్వాచార్యమును విని యతనిం దనయాస్థానమునకుఁ బిలిపించి కవివక్రవర్తి బిరుద మొసంగి గౌరవించి విద్యాధికారిగా నుంచు కొనియెను. వీరిది క్రీ. పండ్రెండవ శతాబ్ది సుపరభాగము. మొదటి కులోత్తుంగుని కాలమున అనగా 9 శతాబ్ది తుదిని 10 శతాబ్ది మొదటను ఉండెనని కొందఱుందురు. రాజునుగూర్చి కవి గ్రంథములందెచ్చటను ఒక వాక్యమైన కానరాకుండుట మిక్కిలి చిత్రము.

కంబకవి తిరువళుందూరున పూజారి (ఉవచ్చ) పనిచేయుచుండిన అనంతుడను పుణ్యపురుషు నకు జనించెను. వీరిది వేలాళ కృషికజీవి కులము. కాళిదాసాది మహాకవుల చరిత్రముల వలనే కంబకవి చరిత్రమును విన్నపముగాఁ దెలియరాదు. పిన్ననాడే తలిదండ్రులు గతింబటచే తిరువెణ్ణెయ్ నల్లూర నుండిన శత్రైయప్పన్ [జటప్ప] అను సతఃడితనింబెంచి పెద్దఁజేసి విద్యాబుద్ధులునేర్చి గొప్ప పండితునిగా కవిగా నొనరించెను కావునఁ దనపోషకుని నామము చిరస్థాయయగునట్లు లితఁడు తనరామాయణ మహాకావ్యము నందచ్చటచ్చటఁ జొప్పించెను. ఇతని కృమార్థుడగు అంబికాపతియు మహాకవి.

కంబకవి వార్మికి ననుసరించి తనరామాయణమును వ్రాసెను. అది కథాను సరణముమాత్రమే కాని భాషాంతరీకరణము కాదు. వర్ణనలు సంభాషణములు కత పోకడలు సొంతములు. ఇతఁ డుపమల లోను వర్ణనా పద్ధతియందును కాళిదాసుని, శైలిని భక్తివి ఖోదనస్థుఁ యై పించెను. సంస్కృతాంధ్రములందు వాడుకలోలేని యత్యద్భుతోపమలు ప్రాపంచిక నీత్యవ్యవహారమున కానవచ్చునవి యిందు లెక్కకు మీఱి కలవు. ద్విత్రిచతుస్ప్రాసము లితనికి మిక్కిలి యుష్టములు. దశరథుని మిథిలాప్రయాణమును మూడు వందల వృత్తములతోఁ బెంచి నాయకా నాయకుల విశృంఖలఁ పుష్పావచయము జలక్రీడ మధుసానము మున్నగు విషయముల కవకాళము గల్పించికొని వర్ణించెను. దీనింబట్టియే కాఁబోలుఁ కంబరామాయణ మన నెడతెగని వర్ణనములతో దీర్ఘాతి దీర్ఘమైన దను లోకవ్యవహారము సిద్ధించి యుండనోవు.

ఇందెక్కువ భాగమితఁడు తిరువెణ్ణెయ్ నల్లూరను కొంతభాగము తిరువట్రి యూరను వ్రాసెను. కంబకవివ్రాసిన దాఱు కాండములే. ఉత్తరకాండమును సారెకులమునఁ బుట్టిన వాణిదానుడను కవి రచించెను. కంబకవి రామాయణమును పూర్తిగావించిన పదవ శ్రీరంగమున కేగి ఓంకారవిమానమున యోగనిద్ర వహించు శ్రీరంగనాదస్వామిని దర్శించి నమ్మాళ్వారులపై నొక గ్రంథము వ్రాసి యటఁగల మహాపండిత సభలోఁ దన రామాయణమును వినిపించి సభవారి మెప్పువడసెను. అందలి పండిత సభకు రంగమని పేరు. దానింబట్టియే లోకమున “రంగమున కెక్కునా” అను సామెత రూఢియైనది. సరస్వతి అంతాది [ముక్తవద గ్రస్తము] ఏరెత్తవదు (కృషిపై దెబ్బది) అనుగ్రంథములు కూడ నితనిచే యుండురు.

ఇతని కవిత్వము సరసము లలితపదాంకార యుక్తము అర్థగంభీరము పండిత పామరరంజకము భక్తిప్రబోధకము నైనది. శైలి గంగాప్రవాహము ననుకరించును. రసస్ఫోరకముగా వర్ణించుటలో సీతఁ దద్వితీయుఁడు. అందులకుం దగిన పుట్టుముట కొన్నింటి నితఁడు కథ పోకడకు ననువుగా క్రమవిరుద్ధము విసుగులేకుండు తీరునఁ గల్పించుకొని యున్నాఁడు. చూడుఁడు. రామలక్ష్మణులు కౌశికుని పెంబడించిపోవుదుఁ గాంచినట్లు మిదిలాపురము వరింపఁబడినది. అరణ్యగమనశ్రమము సీతకుఁ దోఁప తుండునట్లుగా వృక్షవక్షిమృగ నదీనదములు మనోహరముగా రామునిచే వర్ణింపఁబడినవి. హనుమంతుని సీతాస్వేషణ నెవమునను రాముఁడు లక్ష్మణునకుం జూపు నెవమునను లంకవర్ణింపఁబడినది. ఇట్టివే అట నట గొన్నికొన్ని కలవు.

ము ఖ్య ము ల గు మార్పు లు.

శ్రీరాముఁడు మిదిలా రాజవీధిలో తమ్మునితో మునితో నేగుచు మేడమీఁద నుండిన సీతం గాంచుట, సీతయు రాముంగాంచుట, అందుపై వారి యనంగ దళావర్ణనము, దళరథుఁడు దుఃఖావస్థ యందు తనకౌర్వదౌహికములు భరతుఁడు చేయ రాదనుటచేఁ బదపడి వసింపుఁడు శత్రుముచ్చేషేయించుట, సీతారామలక్ష్మణు లగస్త్రాస్త్రా శ్రమమునుండి వధివటికేగుచు మార్గమధ్యమున జటాయువుంగాంచి సంభాషించుట, రావణుఁడు సీతను పర్వతాలతోడ భూమిని కెల్లగించుకొని పోవుట, సుగ్రీవుఁడు తారను తల్లిగా భావించి గౌరవించుట, విభీషణుఁడు రావణునకు హిరణ్యకశిపు వధముఁదెలుపుట, యుద్ధరంగమున విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము, రావణుఁడు రామలక్ష్మణ శిరోధనువులు గల్పించి చూపి సీతను దెదరించి లోఁగిన యత్నించుటకు మాటుగా మాయజనకుని గల్పించి వానిచే భూజాతకు దుర్బీతులు చెప్పించుట లోనగునవి. ఈ కవి సుగ్రీవ విభీషణులకంటె వారిని రావణుని కుంభకర్ణుని ఎక్కువగా గౌరవించెను.

తెనిఁగింపు.

సంస్కృతకావ్యముల నాంధ్రీకరించుట సులభకార్యము. అందలి పదములు సమాసములు అట్లల్లే తుదిప్రత్యయములు చేర్చి యుపయోగించుకొనవచ్చును. అఱవమునుండి యట్లుచేయుటకు వీలు లేదు, తెనుఁగు సంస్కృతానుసారిజీయైనది. అఱవముట్లుగాక స్వతంత్రించియే యున్నది. రెండును ఒక మాతృకగల ద్రవిడభాషలేయైనను నిత్యవ్యవహారమందుగల పెక్కుపదము లద్దరూప భేదములు లేక యున్నను ప్రకృతి ప్రత్యయ సంబంధమం దఱవమున స్వాతంత్ర్యమున్నది. మఱియు టాషా ఖివృద్ధి కవకాశమెక్కువగానున్నది. పదముల నిచ్చవచ్చినట్లునుకూలముగా సృష్టించుకొనవచ్చును. తెనుఁగున నట్టి పద్ధతులు విరివిగాలేవు. అఱవమందలి విశేషణ పద్ధతి వింతగాఁ గానవచ్చును. ఆపద్ధతి నావహాజ శైలినిగూడఁ జాలచోట్ల మార్చివైచినది.

“కంబకవియే పండితుఁడు; కంబకవి యింటి కట్టుకంబముగూడ కవిత్వము చెప్పును; అను నానుడులకుఁ గారకుడైన యిమ్మహాకవి కవిత్వమందలి గొప్పతనమును కొంతవఱకైననాంధ్రులు గ్రహింప గలిగినచో నాపరిశ్రమ ము నఫలము కాఁగలదు. గ్రంథము గొప్పదిగావునఁ దెలిసియుఁ దెలియకయుఁ దొనఁగుదు దొరరియుండవచ్చు. అట్టివి తెలిసి తెలిపినవారికి వినయపూర్వక వందనము లర్పించును.

ఇట్లు
సుజన విధేయుడు

శ్రీరాములురెడ్డి.

అభినవ పోతనామాత్య, విద్వత్కవికుల తిలక

సాహిత్య రత్నాకర, కవితా తపస్వి, మహాకవి

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి గారు

చిత్తూరు మండలమునకుఁ జెందిన పూతలపట్టు గ్రామమున జన్మించి [5-4-1892] ప్రాథమిక పాఠశాలలో మాత్రమే పఠించినను స్వయంకృషిచే ఆంధ్ర, తమిళ, సంస్కృత పాఠస్వతములు ప్రియత్నము చేసికొని, విశ్వవిద్యాలయ విద్యత్పరీక్షలో నుత్తీర్ణులై, ఆంధ్ర పండిత పదవిని నిర్వహించి బహు పద్య, గద్య, కావ్య ప్రణేతలై, పెనేటు సభ్యులై, నిరంతర పాఠస్వత సేవ కావించుచు విద్యచే విజ్ఞానముచే వినయముచే విశ్రుతిచే సర్వాంధ్ర జనసంస్తుతి పాత్రులైన ప్రతిభాపాదోదులు శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు.

శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారు పాఠశాలలో పైమరీవరకే పఠించినను స్వయంకృషిచే నాంధ్ర గీర్వాణ తమిళ పాఠస్వత సముద్రములు మధించి పాండితీషీయాషము కైవసము చేసికొనుటతో తృప్తి పడక, మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ విద్యత్పరీక్షకుఁ గూర్చుండి యందు నుత్తీర్ణులైరి. తరువాత సుమారు ముప్పదియైదేండ్లు మాధ్యమికోన్నత పాఠశాలలో నాంధ్ర పండితపదవి నిర్వహించి, యనమానమైన బోధన పాటవము చేతనేకాక అప్రతిమాన శీలసంపదచేకూడ సంకేవాసుల కానందోపదేశములు చూఱిచిరి. విద్యార్థుల కన్యవిషయములకంటె నాంధ్రమున నధికాసక్తి యావహిల్లఁజేయుట వారి అనన్యసామాన్యమైన అధ్యాపన పాటవమునకుఁ దార్కాణము. విద్యార్థి వర్గములందు చారివలె భాష యెడనేకాక బోధకునియెడఁగూడ నపారభక్తి తత్పరతలు కలిగించు పండిత ప్రకాండలెందఱో యుండరు.

చిత్తూరు వివాసము శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారి కాంధ్ర గీర్వాణములనే కాక తమిళమునుగూడ వాఘోశసము పట్టుట కవకాశము కలిగించినది. అది వారికి కీర్తినంపదను ఆంధ్రసరస్వతి కభీనవాలంకార సౌభాగ్య సంపదను చేకూర్చఁజాలినది. వారణవమునుండి కంబరామాయణమును, నాలఁడియారును, పెరియపురాణమును, శిలప్పదికారమును, మణిమేఖలను, భారతి కవివరేణ్యుని మధురకవిశాఖండములను ఆంధ్రీకరించి ఆంధ్రసరస్వతికి వెలలేని వింతతొడవులు వెలయించిరి. సంస్కృతమునుండి వారను వదించిన కుమారసంభవమును, ప్రశ్నోత్తర రత్నావళియు వారి సంస్కృతభాషాపాండిత్యమును అనువాద నైపుణ్యమును చెప్పక చెప్పుదున్నవి. తెనుఁగు సందేశమందును, సీతిగుచ్ఛమునందును గల పద్యములు లలిత ప్రసన్నమైన వారి కైలికిని మృదుమధుర పదప్రయోగమునకును అనన్య సామాన్యమైన ప్రతిభాపాటవమునకును తార్కాణము.

శ్రీ రెడ్డిగారు రచించిన గద్య గ్రంథము అనేకములు. అందు విశ్వామిత్ర చరిత్ర, సురాభాండేశ్వర సుజ్ఞాన బోధిమలు ముఖ్యములైనవి. వీనిలో నైదుభాగములుగా ప్రకటితమైన సుజ్ఞానబోధిని సరళ సుందరమైన భాషలో సామాన్యులకుకూడ వివిధ విజ్ఞాన విషయములందించు సన్వర్ధనామధేయమై యలరారుచున్నది. ఇవిగాక వారు పాఠశాలల యువయోగార్థమై ప్రచురించిన వాచకోపవాచకములు లెక్కకు మిక్కిలిగా నున్నవి. వారనవరత పరిశ్రమ కావించి మూఁడు నిఘంటువులను నిర్మించిరి. అందు రామచంద్ర విద్యార్థికోశము ప్రకటితమై బహుళ సంఖ్యాకులైన విద్యార్థులచే నుపయోగింపఁబడుచున్నది. శబ్దార్థ కల్పకమును సార్థక నామధేయమైన బృహన్నిఘంటువును, పురాణ పాత్ర చరిత్ర నిరూపకమగు అభివాన దర్పణమును వెంటనే బ్రచురింపఁదగిన ఆహ్వాన్యగ్రంథములు.

శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారి కవితాపాండితీ ప్రాగల్భ్యములను గుర్తించి ఆంధ్రదేశము వారి ననేక విధముల నాదరపూర్వకముగా గౌరవించినది. 1948వ సంవత్సరమున వారికి పలువురు విద్వాంసుల సమక్షమున “విద్యత్కవి కులతిలక” బిరుద మొసంగఁబడినది. చిత్తూరునంగలి శారదాపీఠము వారికి “సాహిత్యరత్నాకర” సార్థక బిరుదము నొసంగి సత్కరించినది. శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయము వారిని సెనేటుసభ్యులుగా నెన్నుకొని యుభయ ప్రతిష్ఠాకరమైన ఉత్తమ కార్య మాచరించినది.

శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారి విగ్రహమువలెనే వారి పాండితియు గంభీరమైనది. వారి హృదయమవలెనే కవితయు రసార్ధమైనది. వారి వర్తనమువలెనే రచనయు సరళమైనది. తమిళ సారస్వత సాగరమునందలి రత్నములను సేకరించి సోదరాంధ్రులకు నెఱచూఱిచ్చిన పదాన్యశేఖరులువారు. వారెంత కవులో అంత శిష్యవత్సలులు; ఎంత సహృదయులో అంత రసజ్ఞులు; బహుభాషా వేత్తలు; సంస్కార పరాయణులు; సర్వాంధ్రజన సంస్థుతి పాత్రులు.

డా॥ దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని,

[ఎం.ఎ. [అనర్పు] పి. డి.]

శ్రీరామ

పీఠిక

జాతిచేత తెనుగువారును అజనవారును ఒక్కరయిని శాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతము. వీరిరువురకును ఎన్నియో తరముల క్రిందట సామాన్యమైన తెగ ఒక్కటి యుండెడిది. ఆయాదిమకాలములో దానిపేరె ద్దియో అది యెంత విస్తీర్ణముగ మన దేశమందు వ్యాపించియుండెనో నిర్ధారణముగ నిప్పు దెలుంగఁ జాలము. సింధునదీ తీరమున మూడుచాలుగవేల యేండ్లక్రిందట ప్రసిద్ధిగ నుండినట్లు మొహెంజోదారో ఇత్యాదస్తలముల నిప్పుడు బహిరంగ పఱుపఁబడిన పురాతనవస్తు సామగ్రిలు ఇత్యాది చిహ్నములచే ఇది దేశమంతట వ్యాపించియుండిన జాతియని యేర్పడియెడిని, దాక్షిణాత్యము మాత్రముకాదు. ఈ జనమునిప్పటి వారు ద్రావిడులని పేర్కొనుచున్నారు. ఈ మహా వృక్షముయొక్క శాఖలో అనేకములు. ఎన్నియని ఎంతదూరము ఎన్ని దిక్కుల వ్యాపించినవని, యిప్పుడు నిర్ధారణచేయ వీలులేదు. అయిన, ఒక్కటి మాత్రము నిస్సంశయముగ నిజము. అనఁగా తెనుగువారు అజనవారు నీశాఖలోనివారని.

ఇట్లు జాతిచేత అజనవారితో ఐక్యము నెక్కువచెందిన వారయ్యును ఆంధ్రులకు విద్యాది నాగర కతా సంస్కరము ఆర్యులతోనే యధికము. ఆర్యుల ఆమోహమైన నాగరకతను గుఱించి విస్తరించి యిటఁ జెప్పవలయుట అనావశ్యకము. వారిభాష, వారివేదములు, శివనిషత్తులు, భారత రామాయణాది వీరకావ్యములు, భాసకాళిదాస భవభూతి శూద్రకాది మహాకవుల నాటకములు, వారిసంఘ నిర్మాణము, ధర శాస్త్రములు మనదేశము నందితర నాగరకతల సంతర్ధానమందునట్లు నిజప్రకాశప్రభావములచే చేసినవి. ఇందున ఆశ్చర్యముగాని విషాదముగాని మనము చెందఁజనిలేదు. సంస్కృత భాషామహాత్మ్యము దాని యందుద్భవించిన మాగధి మొదలగుభాషల మహానీయత లోకమంతయు నాకర్షించియున్నది. ఆర్యులయు వారియందుండి యుద్భవించి నూతనమార్గముల లోక ప్రసిద్ధిని వ్యాప్తినిచేందిన బౌద్ధులయు జైనులయు వాఙ్మ యము, నాగరక త, వర్ణము మతము మొదలైన భేదములచే అన్యజాతులనఁబడు పాశ్చాత్యులలో నైతము గౌరవాదరణములకు పాత్రములై యున్నవి. ఇంక సమీపస్థులమైన మనవిషయము చెప్పనేల; ఆర్యులలో సాయుజ్యమందిన జాతులలో ఆంధ్రులొక్కరు. మనదేశములో ఒక్క తమిళులు మాత్రమే తమ విశిష్ట తను సంపూర్ణముగా కోలుబోక ఇంకను నిలుపుకొనియున్నారు.

ఆంధ్ర వాఙ్మయములోని రచనలలో ముక్కాలు ముప్పైసేను సంస్కృతానుకరణములు, అను వాదములు. భారతము భాగవతము ప్రబంధము లనఁబడు మనుషుపరిత్రాదులు ఇతి వృత్తమునందు సంస్కృతము ననుకరణములు. స్వతంత్రించి వ్రాయఁబడిన గ్రంథములు మనలో చాల తక్కువ. ఒక్క గ్రంథములేకావు. తత్త్వములును ఆధ్యాత్మికాది విచారములును స్వయంభవములైనవి లేవు. ఈ మాటకు అపవర్గములైనవారు నాకుఁడెరిసి యిరువురు మాత్రమ. వేమన్న, పింగళి సూరనార్యుఁడు. అనగా వేమనపద్యములు, కళాపూర్ణోదయము తప్ప తక్కిన మనకృతులన్నియు ప్రతిబింబములు ప్రతిధ్వనులే. వేఱుకావు

తమిళులు తమ విశిష్టతను అనేకవిధముల నమోచుముగఁ బ్రదర్శించి యున్నారు కావ్యసృష్టిలో వారు అద్వితీయులైన ప్రతిభావంతులు. తత్వశాస్త్రమున శైవశిద్ధాంతమును ప్రతిష్ఠించిన అధ్యాత్మిక ప్రభావులు. నీతి బోధనమందు శ్రీవల్లభరుద్రాసిన కుటకను గ్రంథమునకు మించినది ప్రపంచమున నెద్దియు లేదని చెప్పవచ్చును. పై వీనికి నిదర్శనముగా కొన్నింటిని స్థానీయతా న్యాయముగా పేర్కొనియెదను.

కావ్యములలో శిలప్పదికారము, మణిమేఖల అను, వీనికి మించినవి ఉండుట అరిది తెనుఁగున వానికి సమానమైనవియు లేవు. శతాంశమైనను పోలినవి లేవని మొగమోటము లేక పలికినను సత్య వికల్పము కలుగనేరదు. శైవ సిద్ధాంత గ్రంథములలో ముఖ్యములైనవి తేవాంశములు. నేను చిత్తూరు హైస్కూలులో చదువుచున్నప్పుడు శ్రీరంగసామయ్య అను తమిళ విద్వాంసుని మొట్టమొదటి ద్రావిడోపాధ్యాయునిగా నియమించిరి. వారికి మాతండ్రిగారు కట్ట మంచులో మాయుండ్లలో నొకదాని నివాసమున కిచ్చిరి బాడుగ పుచ్చుకొనలేదు గాని వారివల్ల మాకుఁ గలిగిన శ్రయోజన మింతింత యని చెప్పఁజాలము. వారు తేవారములు. శ్రీఅండాళమ్మ పాశురములు పెరియ పురాణము మొదలగు గ్రంథములనుండి అప్పుడప్పుడు మాకునదివి వినిపించెడువారు. అదియ మొట్టమొదటనాకు తమిళులవిశిష్టతను బొన్నత్యమును గుర్తించుటకుఁ గలిగిన అవకాశము. పిమ్మట కనకసభాపతిచే వ్రాయఁబడిన వేయేండ్లక్రిందటి తమిళుల చరిత్రము, కృష్ణ స్వామయ్యంగారు, మాధవయ్య దీక్షితులు మొదలగువారు పరివర్తించి తెలిపిన మణిమేఖల, శిలప్పదికారము మున్నగు గ్రంథములవలన తమిళుల భావగాంభీర్యమును కొంతకు కొంత తెలిసికొను వాడనైతిని, తంజావూరు పుస్తక భాండాగారములోనున్న ముద్దవళనిచే తెనిగింపబడిన ఆంధాళమ్మ పాశురములను కొన్నిటిని చదివి ఆనంద తన్మయత్వము చెంది ఆపాశురములన్నింటిని తెనిగింపవలయునని శ్రీ వేటూరి ప్రకాశరామి గారిని ప్రార్థింపఁగా వారు అట్లే యొనర్చి ఆంధ్రులకు మహోపకారముతో మహానంద సిద్ధిని గలిగించిరి.

ఆంధ్రుల చరిత్రములను విమర్శించి చూచినచో ఒక్కవైపరీత్యము గోచరింపకపోదు. సంస్కృతమునుండి ఆర్యమత గ్రంథములను కావ్యములను నాటకములను అట్లు తెనిగించినవారు ద్రావిడ వాఙ్మయమునెల మనకు ప్రదర్శింపకపోయిరో కారణము మృగ్యము. సంస్కృతమునుండి తెనిగించుచే కాదు. తెనిగించిన వానిన పునః పునః తెనిగించుట. రామాయణమునకు శాకుంతలమునకు తర్జుమాల్పెన్ని యున్నవో యోచింపుడు. ఇంకను ఎన్నికానున్నవో! అటవమునుండి ఏల యారీతిని తుదకు ఆ జగన్మోహన మూర్తియైన మణిమేఖలనైన తెనిగించి ప్రత్యక్ష పఱుపక పోయిరో! రుచిలేకయా? స్మర్యలేక పోవుటచేతనా?

సంస్కృతమునుండి అట్లాండ్రీకరించినవారు పాళి మున్నగు ప్రాకృతములనుండి బౌద్ధమత గ్రంథములను తెనిగింపలేరి. తుదకు కాళిదాసునకు మార్గదర్శకుడైన అశ్వమేధుని బుద్ధచరిత్రమును గూడ మనవారికి తెనుఁగుచేసి తెలుపలేరి, కారణమేమియై యుండవచ్చును ఇట్టి నిరోధములకు:

నాకుంజాడ మతభేదమని తోచెడివి. ఇది తప్పుగాదు. దోషముగాదు. పాపమునుగాదు. మఱి సహజమును. ఒకేవిధముగఁ జూచిన సద్ధర్మము నైనయది. హిందువులలో దృష్టిని బట్టి మత మేర్పడుట కంటె మతమును బట్టి దృష్టిపోవుట ఎక్కువగ వ్యాప్తము. మతమును బట్టి దృష్టిపోవుట ప

లోను అందరిలోను ఎక్కువ అలవాటు. దృష్టినిబట్టి మతము పొవుట తక్కువ. మొత్తము మీద ఆంధ్ర వాఙ్మయము మంత్రము లట్లు బ్రాహ్మణాధీనము. అందు వలననేగదా వీరశైవ కవులైన నన్నెచోడుడు పాల్కురికి సోమనాథుడు మొదలగువారికి మనయందు వ్యాప్తి లేకపోవుట. ఇటువంటిదే యేమో బ్రావిడ వాఙ్మయమును మనము అస్పృశ్యుని రంపక పోయినను సృశింపకుండుటకు హేతువు. హేతువెట్లున్న నేమి? మనకుఁ గలిగిన విఫలత్వము చాల విషాదకరము. తమిళులనుండి అన్నదములట్లు మనము హక్కు మైదాయభాగముగ ననుభవించ వలసినశైవ సిద్ధాంతము ఆళ్వారుల చరిత్రములు పెద్దపురాణము ఇత్యాది జ్ఞానభక్తిరసములను పోగొట్టుకొంటేమి. మఱియు వీనికంటె ముఖ్యమైనది ఆనందము. అనగా సాహిత్యానందము. ఆయానందము సమేయముగఁ బ్రసాదింపఁగల మణిమేఖలాది మహోత్కృష్ట సాహిత్యానందము ననుభవింప నేరమైతిమి. ఇయ్యది మన దురదృష్టము. తమిళు లియ్యకపోవుటచేఁగాదు. మనము గ్రహింపక పోవుటచే.

సాహిత్యమునందు తెనుఁగుభాష ఇతర భాషలతోఁ బోల్చి చూచిన యెడల చాల వెనుకఁబడి నదని చెప్పక తప్పదు. ఈలోటు సంగీతమునందు నష్టరీహారము సంపూర్ణముగా చెందియున్నది. భాషా వేత్తల నిర్ణయ ప్రకారము సంగీతమునకు ప్రశస్తముగ ఎత్తిన భాషలు రెండే. అందొక్కటి తెనుఁగు. రెండవది ఇటాలియన్. ఈఫలసిద్ధికి హేతువులు నాలుగు.

మొదటిది మనయందు సరళము లెక్కువగ నుండుట. రెండవది అచ్చు లెక్కువగానుండుట. మూడవది సంస్కృతమునకు నిమిమిమి సమానముగా ఏవోకొన్ని అపురూపములగు స్వరములకుఁ దిక్కఁ దక్కిన స్వరముల కన్నింటికిని విస్తృతముగసూచింపఁగల సంజ్ఞలుండుట, సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదమునందు సంస్కృతమునకు రెండవది తెనుఁగు. అటువ మధ్యానము నాల్గవది గురులఘువులకుండు భేదమును వ్రాయనవచ్చుదే విదితపఱుట. ఇంగ్లీషునందు చెప్పి నేర్చుకొనవలయునేగాని చూచి యుచ్చరింపట అసాధ్యము. ఈ నాలుగు హేతువులవలనఁ గలిగిన ఫలము శ్రవణానందము దానినుండి కలుగునట్టిది ప్రాణసుఖము.

తమిళ గ్రంథములు తెనిగించి మన విద్యావికాసమునకు దోహద మొనర్చిన వారిలో కాల క్రమమునుబట్టి చూచిన ఈ కందిరామాయణము ననువదించిన నామిత్రులు బంధువులునైన పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి ప్రథముఁడుకాఁడు. పూర్వులున్నారు. అనఁగా ఇందు సంతతి పారంపర్యము కలదని కాదు నా యభిప్రాయము. కొన్నియేర్ల క్రిందదను వికాల ద్విప్తి వికాల హృదయముగల ఆంధ్రులు కొందఱు తమిళ భాషావికారదులు కొద్ది తమిళ గ్రంథములు తెనుఁగునకు పరివర్తించి ప్రకటించియున్నారు. మన దోషమో దురదృష్టమో వానికి మనయందు అర్హతకొలది ప్రాధాన్యము ప్రాచల్యము కుదురలేదు. ఇతరులమందైన మనము సంస్కృతముతోఁగూడ తమిళమును ఆక్రమించుకొని భాషా పరాక్రమశక్తిని ప్రకటించుముగక.

ఇక ప్రకృతమునకు వత్తము. పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిలోని విశిష్టతయేమన, ఒకటి ఏర నేక ద్రవిడ గ్రంథములను తెనిగించియుండుట, వీరికి అటవముతోడి సంది బహుళము. వీరాంధ్రులకు మనఃపుష్పితై యొసఁగిన అటవ నై వేద్యము లివి.

1. శ్రీవల్లభరుగారి “కుఱ్ఱ” అను నీతిబోధక గ్రంథములలో లోకభ్యాతి గడించి ప్రాథమిక వర్గమునకుఁ జెందిన మహోత్కృష్ట సద్బోధక కావ్యము.

2. నాలడియార్ (చతుష్పది) అను పేరెన్నిక గన్న కుఱ్ఱను పోలిన నీతిమాల, ఇది వ్రాత లోనున్నది కాని యింకను అచ్చుపడలేదు.

3. నన్నెటి (సన్మార్గప్రబోధిని) ముఖ్యముగా బాలకుల కత్యంతోపయుక్తమైన పాఠ్యగ్రంథము.

4. కొన్నెవేందన్. ఇందలి యితిహాస మేమన శివుడు తన జటాజూటమున చాల ప్రీతితో ధరించుకొను పూలఁట యివి; విషయము నీతిబోధ. ఈ అటవ వారికి, మనకు శృంగారమెట్లో, నీతిబోధ అట్లున్నదని తోచెడిని. దొర్నాగ్యులు; లోక సుఖమునందు మనకుండుఆన క్తిలేనివారు. పరధ్యానము లోకధ్యానము ఏకుగ్న. ఇదే కారణమేమో కొంతవఱకు వారు పొరుగువారైన ఆంధ్రులచే జయింపఁబడుటకును మనవారు తంజావూరు మదుర మొదలగు స్థలములందు వారినేలియుండుటకును.

5. కంబరామాయణము. ఈ మహోన్నత గ్రంథము నటవమున రచించిన కవి కంబుడు. ఈయన వ్రాసిన గ్రంథము విషయమునందు లోకారాధ్యము. శైలియందు లోకానందము. అట్లుండియు శ్రీరంగములోని వైష్ణవోత్తములు దీని నంగీకరించుటకు సమ్మతించలేదట; అప్పుడు వారిదాక్షిణ్యము సంపాదించఁ గొన్ని వైష్ణవ గ్రంథము లితఁడు వ్రాసెనట; దానిపై వారు దీని నంగీకరించి కంబుని గార వించినర జనవదంతి. ఇది ఎంతమాత్రము నిజమో తెప్పలేము. ఇట్టి కతలు అనేకుల గుఱించికట్టుట మన ఆగమ సంప్రదాయము. సూత్ర మొక్కటి; మొదలు మొందు.

చిహ్నరుజిల్లాయందు కంబరామాయణము సామెత కెక్కినది. “ఏమిరా! కంబరామాయణము మాట్లాడుచున్నావు” అని పరిహాసము చేసినచో దానియర్థ మిది. విపరీతములైన దీర్ఘవర్ణనలు చేయుచున్నా వేల; అందును అసంబద్ధములు కథాప్రవాహమున కడ్డులైనవానిని. అనఁగా కంబమహాకవి కొన్నికొన్నిచోట్ల విషయమునకంటె వర్ణనకే యెక్కువ ప్రాధాన్యమిచ్చినట్లు తోచఁజేయు ఘట్టములు మితము మీటి యున్నవని ఆరోపణ. ఇదియెంతమాత్రము విమర్శకులు సమర్థింతురో చెప్పలేను. నాకును ఈయారోపణలో కొంత సత్యమున్నట్లు తోచెడిని. ఇది నా పొరపాటు కావచ్చును; నా విభ్రాంతి కాబోలు; తమిళులకేమో ప్రతి పద్యము ప్రతివాక్యము ఆనంద మొసఁగుట నేను ప్రత్యక్షముగఁ జూచియున్నాను. నేను క్రిస్టియన్ కాలేజి లో చదువునప్పుడు రెండవ స్టూడెంటు హాస్టలులో నా నివాసము. నాసహవాసులలో ననేకులు ద్రావిడులు. అందొక్కరుఁడు కంబరామాయణ పారాయణ పరాయణుఁడు. నాకర్థముకాదు వదలిపెట్టుమని బతిమాలినను విడువర “మీతెనుఁగునకు మించినది మా అటవము” అని నాకు నిరూపించుటకై బలాత్కరించి కంబ రామాయణము చదివి ఇంగ్లీషున వివరించెడివాఁడు. ఆవర్ణన ఘట్టములు నాకెంతవిసుగో వాని కంత

సుఖము మహానందము. “రోకోభిన్నరుచిః భిన్నభావః” కంబుఁడు వ్రాసినది అరవలకు. అంద్రులకుఁగాదు. వారికి సంపూర్ణముగ నచ్చినప్పుడు మనలేమి హక్కున్నది అజేపించుటకు? తమిళుల కంబరామాయణ మనఁగా సాహిత్యచక్రవర్తిత్వమునంది కిరీటము దాల్చిన మహాత్ము.

శ్రీరాములురెడ్డి పరివర్తనము సంస్కృతమునుండి కావింపఁబడు పరివర్తనముకంటె చాల కష్టమైనది. సంస్కృతమునకు తెనుఁగు పురాకృతముతో సరి నమాన మనదఁగు సమీప సంబంధముగల భాష. జాతిచే మనము ద్రావిడుల మయ్యును విద్యాది సంపర్కములచే అఱవలకంటె ఆర్యులకు సమీపస్థులము. కొన్నిగీతములు అక్కరలుసీసములు తక్కఁదక్కిన మనఛందస్సులన్నియు తల్పమములు. ఇక భాషయన్ననో అమేయముగా సంస్కృత ప్రతిబింబము. సంస్కృత చృత్తములును, అందరి పదములను మార్పులేకయు కొంతమార్పుచేసియు మనసాహిత్యమునందు కవులు ప్రవేశ పెట్టుట సులభమైనదని. “గమికర్మి కృతనైక నీవృతుఁడనై” ఇందు “డనై” మాత్రమేగదా తెనుఁగు:

‘అఘ్రాంత శ్రుతి పారపూత రసనా విర్భూత భూరిస్తవా

జిహ్వా బ్రహ్మముఖౌఘదిఘ్నిత నవ స్వర్గక్రియాకేళినా”

అను దానిని,

వేదాధ్యాన విశేషపూత రసనా విర్భూత భూరిస్తవా

సాద బ్రహ్మ ముఖౌఘ విఘ్నిత నవ స్వర్గక్రియాకేళినే

అని తెనిఁగించుటలో కవిచేసినది యతి ప్రాసముల కొంతైన యలంతి మార్చేగదా;

అదిని తెనుఁగునకును అరవమునకును సన్నిహిత సంబంధమెక్కువగ నుండియుండక తప్పదు. కాలక్రమమున మనజీవితముతో సాహిత్యమును ఉత్తర వాహినిగా మాతీనది. దక్షిణవాహినిగనుడిండియుండిన రెండు విధములను లాభముచెందిన వారమైయుందుము. గతమునకు పెగవనేల; అటుకాకపోయె. అఱవములో ఛందఃపద్ధతి భిన్నము. వారి సాహిత్యములోని భాషయు ప్రకృతి ప్రత్యయ సంబంధములును వేరు. అట్లే ఎరవలితెచ్చి పెట్టుకొనుటకు సాధ్యము కాదు. మనశ్రీల కమ్మలు మలయాళశ్రీల చెవులకువలె; ఇక్కడ నిజమైన పరివర్తన క్రియ అవశ్యకము. అట్లట్లే మార్పులేక వినియోగింపజాలము. కాబట్టి ఇది నిజమైన భాషాంతరీకరణము. సుగమమైనవనికాదు. దుర్గమము దుస్థరము.

ఇట్టి యీక్లిష్టకళను ఎంత చక్కగా ఆనాయాసమని తోఁపించునట్లు శ్రీరాములురెడ్డి చేసి యున్నాడు; అది ఉభయ భాషాజీత్రలకుఁగాక యితరులకు సంపూర్ణముగా విదితము కాదు.

సాహిత్యములోను సంగీతమునందుండరె మనకు వలసిన పరమార్థము సౌఖ్యము. ఆనందము. యాథార్థ్యమంతగఁగాదు. ఈతత్త్వము ప్రకారము చూచిన యెడల చూ శ్రీరాములురెడ్డి కంబరామాయణము నరతంత్రముగ రచించిన కృతి యట్లు సకళమును వహించి ఏకధారగాఁ బ్రవహించి పాఠకులకు సంతరా

హ్లాఢకాలమై యున్నది. కంబుని స్మరణలేక యే దీనిని చదివి ఆనందింపవచ్చును. బింబమునకు ప్రతి బింబ మాయను విచారణ కవకాశమీయనట్టి అనందకరమైన కళ, దీనిని చదివినపుడు చూచినపుడు హృదయ మిందే నిమగ్నమై లీనమై యుండుటయ దీని మాహాత్మ్యము. ఇదియే కవితా కళయొక్క సిద్ధియు పరి పూర్ణత్వమును.

శ్రీరాముడు సేతువును గట్టి లంకకు మనకు యాన సౌకర్యము గల్పించినాడు గాని యది సంహారక్రియకై. ఈ శ్రీరాముడు ఈ భాషాసేతువును గట్టి తమిళులకు మనకు పరస్పర విద్యాజ్ఞాన వికాసములకై సౌకర్యము గల్పించి యున్నాడు. ఆ సేతువును సముద్రము ముంచి మ్రుంగివైచినది. ఈ వాఙ్మయసేతువు ఆచంద్రార్కము శాశ్వతముగ నిలిచి అణవలకు నాంధ్రులకు నాగరికతా సాంగత్యమును పెంపొందింపగలదు.

పద్మప్రభాస,
చిత్తూరు,
2_2_1951.

ఇట్లు,
క. రామలింగరెడ్డి

మహాకవివర్యులు శ్రీరాములురెడ్డిగారి దివ్యసమ్మఖమునకు సమస్కార పూర్వకముగాజేయు విజ్ఞాపనము తాము పరమ కృపతోఁ బంపిన కంబరామాయణము చేరినది. తమ రామాయణము అలవ కంబరామాయణము కంటె మిక్కిలి మనోహరముగా నున్నది, సరళమైన శైలియును "ప్రసాద గుణమును మీగ్రంథమందు విశేషముగానున్నది. విహారపటలమున మూడవ పద్యమందు 'కాంతలార' మున్నగు సంజోధనములు మూలముకంటె మిక్కిలి మనోరమ్యములుగా నున్నవి. మూలగ్రంథముననున్న యతి ప్రాయముల నెంత మాత్రమును విడువక యీలాగున పరివర్తనము చేసినవారు నేనెఱిగినవఱకు వేఱెవరును లేరు (ముక్తయై కురింజియాక్కి) అనెడి పద్యము మాత్రము తెలుగున నిట్టి భూ విభాగములు లేనందువలన మూలగ్రంథాభి ప్రాయమునకు సరిగాలేదు. కొన్ని స్థలములందు మూలముకంటె లెన్నగా నున్నది.

ఆంధ్రులును ద్రావిడులును దేవర వారిని కొనియాడవలయును. అట్లు చేయని యెడల వారు తమ కర్తవ్యమును చేయఁదప్పిన వారగుదురు. తామొనర్చియున్న మహత్తరమైన కార్యము నెప్పడైన నెఱిగి కొనియాడఁ గలరు.

సమస్కారములు.

మదరాసు,

7-9-52.

}

దాసుడు

వే. వెంకటరాజులు.

అలవము, తెలుగు. మలయాళము. కన్నడములందు పండితులు

మదరాసు యూనివర్సిటీ ద్రావిడోపన్యాసకులు.

నివేదన.

—o—

తమిళ దిగంతములను దన మాదురీ విలసనముచేఁ దన్మయత్వమున ముంచి, యచటి మానవులను భక్తిభాజనులఁగావించి, ఆత్మోల్పాణరస ప్రవిష్టతచేఁ బరిసర ప్రాంత రస విషాసుల మనస్సు లందు కాంక్ష పల్లవములను తేకెత్తించి యువ్విశులూరఁ జేయుచున్న యీ కంబరామాయణమును కావేరీ స్రవంతికిఁగల్వలు దీర్చి మనయాంధ్ర పండిత దివ్యకర్షకుఁడు ఎడతెగని కృషితో నిజవాఙ్మయ తేత్రమునకుఁ బాఠించి యద్భుతమగు నొక యధునాతన కావ్యసస్యమును పండించినాడు. సోదర మానవులకుఁ దాని రుచిఁజూప సమారాధన గావింప మహత్తర యత్నము గావించు శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు భావివర్తమాన లోకమునఁ బండిపాలతో నభిమాన గంధముతో బ్రభాతియనెడు ధూప దీపములతో సౌహార్దమనెడు నైవేద్యముతో నారాధింపఁదగిన ప్రణయ స్వరూపులు.

అయ్యది కావేరీతోయము, పవరస పరిపూర్ణకుల్యలతో మన తేత్రమునకుఁ బ్రవహించి యెఱుఁగదు. మన యుర్వరయాంధ్ర తేత్రము. అట్లయ్యి నయ్యది భాషా భావరూపమున, గీర్వాణమును శబ్దధ్వని రూపమున ద్రావిడమును, సంగీతాది స్వరవిశిష్టతా రూపమున నన్యదేశ పదార్థములను సేకరించుకొన్నది. మొత్తముగఁగాని యథంధ రూపముగఁగాని యనువదించు కొనలేదు. అన్యభాషా కావ్యములను ఇది తనలోనికిఁ గేవల సంస్కృతమునుండియే కావ్యాది శాస్త్రముల గ్రహింపననుపదించననుకరింప గడఁగినది, గీర్వాణమునకు నాంధ్రమునకు వాసనా ప్రాబల్యమున నవిసాభావ సంబంధ మున్నది. దీని నేమున్నను అదిమాతృభాషా సంస్కృతియే యగును. ఇంచు మించు తెనుఁగున సంస్కృతమందు లేని క్రొత్తది కానరాదు. అట్లేదేనియున్న రామరాజ భూషణుని కవితా సాధనమే; కథగాదు.

ద్రవిడభాషలలో ముఖ్యముగఁ దమిళమున కొక ప్రత్యేకత యున్నది. గీర్వాణ భాషా గంధము నది తనకు బట్టించుకొనక 'అభినవాభిజాత్యముతో, బురాతనాత్మాభిమానముతో సముచిత స్వతంత్ర ప్రతిభతో, దన సంస్కారమును విలక్షణముగ నెలకొల్పినదిట్ట. ప్రకృత మాంధ్ర వాఙ్మయము అన్య సంస్కృతుల నవగాహన మొనర్చు కొనుటకు వివిధ భాషలనుండి జాతీయములను నానుడులను లోకోక్తులను సామెతలను న్యాయములను గేయములను అనివార్యములగు శబ్ద జాలములను సంగ్రహించుకొని క్రావ్య సౌభాగ్య సంగీత ధ్వని సౌకుమాఽ్యముల నన్నింటిని ప్రోగొనర్చికొని "ఎల్ల భాసలందు ఎఱుఁగవే బాసాది-దేశ భాషలందు తెలుఁగు లెన్న" అని తన సహజ గర్వమును విశిష్ట దర్పమును దళ దిశల నెఱిపి పలుకుం దీయందనమున, నుచ్చరణ పటుత్వమున, గమన గాంభీర్యమున, శైలి సౌలభ్యమున, శ్రుతి మధుర్యమున, సర్వజన శ్లాఘాపాత్రతచే నెఱ జాణయై మనల నానందాబ్ధి నోలలాడించినది. శ్రీ రాములురెడ్డిగారి యభయ భిన్న సంస్కృతులకు సమన్వయమును సాధించి, ద్రావిడ సంపత్తిని పరిసర ప్రాంతీయు లనుభవించు స్వత్యము గలదని నిరూపింప భగీరథ ప్రయత్న మొనర్చి నేటికి అనువాద రూపమున మనభాగమును మనకు బంచపెట్టి-రామాంధ్రజాతి సంస్కృతికి దోహద మొనర్చిరి. అక్కతన

నిత్యగౌరవమును, భావ్యన్నత స్థానము నలంకరించిరి, ఏతన్నుత్పత్తి కృషియందు సఫలతను భజించిన యీ రాఘవంధ్రునకుఁ గావ్య, జగద్భాత్రికులగు రస విపాసువులు, ముఖ్యముగఁ బశ్చిమాంధ్రులు ముఖ్యుల నివాళు లర్పింపకున్న కృతములగుదురు. తమ ప్రాంతీయ పురాతన గౌరవమును గోల్పోదురు. అన్యభాషల నున్న యీ యభినవ సారస్వతమును దాని విలక్షణ వైభవమును దమ సాహితీ భండారమునఁ జేర్చుకొన్ననాడే గదా నూనవ విజ్ఞాన సంపత్తి ఫెరిగి-సంకుచితతా దైన్యమును గోలుపోయి-మనో బలమును ప్రబల మొనర్చుకొను చేతనతా కిరణముల స్పర్శ నందఁగలదు.

సంస్కృతానువాదములు నేటిదనుక నధ్యయన మొనర్చుచున్న రసిక సమాజము మాతృక కున్న గౌరవము తెనుఁగున కొనఁగనది కాదు. భాషా సంస్కృతుల విషయమున తల్లి బిడ్డలుగ నున్న యీ యనువాద మాతృకలకే యంతటి విభిన్నత లున్నచో నిఁకఁ దన ప్రత్యేకతనే నిలఁబెట్టుకొన నుబలా బవడునట్టి తమిళ భాషనుండి తెనుఁగునకు దిగు స్త్రీ తీరుతీయములు చెప్పవలయునా? హాస్యా స్పదము నుమా. అని ప్రప్రథమమున నేనీ గ్రంథనామమును విన్నతోడనే యూహకల్పన మొనర్చితిని అయ్యది బహుశః మానవ మనో దౌర్బల్యము కావచ్చును కాని సంప్రదాయముగా వచ్చు నాయాచారమును దాని కలవాటు పడిన నేను కాదనఁ గలనా? కవియైనను కాదనఁ గలదా! ఇంక బుట్టినది, కాని యా సతత ప్రదకు అవవాదము కూర్చినవారి పూతలపట్టు శ్రీ రాములురెడ్డిగారు మాత్రమే. దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు నైతమనదృశ ప్రతిభతోఁ బారసీక కావ్యముననువదించిరి గానియది త్రిశతికిమించని కావ్యము పానశాలః వీరొక మహాకావ్యమునే యనువదించి యసమ ప్రతిభ చూపిరి.

సర్వసాధారణముగ గీర్వాణవాఙ్మయ మనెడు మున్నీటినుండి యనువాద కుల్యలద్వారా ఆంధ్ర కేదారములకు రసములను పాఠించునపుడు అనివార్యముగ యతిప్రాస విశ్రాంటులనెడు ముసములలో విసరీ తమగు (ధరణి—వాచి — సలరిత — అరయఁగ సరవి — విలసిల్లు — ఇల—కడఁక—పృథివి—ధరా తలము — సరస) వ్యర్థపదములను దుబ్బుగడ్డి పెట్టిగా కావ్య సన్యశోభకు చీలగునంత నష్టమునుగూర్చి యానందమును పంటను చెడఁగొట్టెడిది, ఈ కృషికుఁడు గడిదేటి, యనుభవమును సంపాదించి. నన్ను బోలు కృషికులనే యనంతముగా నిర్మింపఁగన్న మేధాబల సంపన్నుఁడు గాన మెలఁకువతో నాకలుపు మొలకలనే పెరుఁగనీయక, పాదములను మునుములను చెదరినీయక, వ్యాకరణచ్చందోమార్గ సాధన విశేషముల కాపువెట్టి యఖండమగు రామాయణ రాజనములను చక్కగఁ బండించినాడు, మచ్చునకని పరికించినను ఈ కాపు కళ్ళమునంజూక గన్నట్లుదు, ఇంతటి జాగరూతతకు, గారణమేమాయని గాధముగ నాలోచించితిని. ఆవంధ్రతార్కము నిలుచునట్టి మహాకావ్య సృష్టియం దలఁతి యలంతి దోసము లంట గని రసిక పారకలోకము తన్ను మధుర హాస్యము పొల్గావించునని యెఱింగిరి. కావున వీరు ప్రతిభా పారంగతులు.

శ్రీరాములురెడ్డి శిష్యకోటియే వ్యాకరణచ్చందోలంకారములకుఁ జర్కని వ్యాభ్యాసములు రచించి నమధ్యలని ప్రసిద్ధిపహించియుండ నిక షీరి పాండిత్యమునుగూర్చి వేఱుగా నడుగనేల? ఇదియొక యధునాతన తపస్సు. నూతనకృషి, ప్రాచీన సంస్కారము — సాంప్రదాయక వ్యుత్పత్తి — మానసిక

ప్రతిభ — కాకున్నచో నిక్కాలమున నింతటి యఖండ గ్రంథము నిద్దమై యాంధ్రజన సమక్షమునకుఁ
చచ్చుట సామాన్యముగాదు. నేటిదనుక నింతటి పెద్దపని నెవరును ఈ రూపమునఁ దలపెట్టలేదు.
ఇతఁ గవిత్వమునుగూర్చి కొంత చర్చింప పరిసియున్నది.

అనువాదముల కవిత్వ సలక్షణముగనుండునుగాని చెవికి నింపు గూర్చుదు. శాస్త్రములను వట్టింపి-
యుండురుగాని మనసునకుఁ బట్టదు. అర్థవల్లి భావశాత్పర్య సౌరభ్యములు రాజమార్గమున వ్యాపింపవు.
చదువుచున్న వికారమేదో మనోవీధిం బ్రవేశించినట్లుండును. ఇది కొందఱియనువాదములలోని విలక్షణత.
ఇక్కారణముననే యనువాదమును పరిత్యజించి కొందఱు అనుకరణముం బూనిరి. ఏమయినను బిట్టుగ
నీలుగుకొని మూన్నాళ్ళనాఁడు చచ్చిన పీనుగువలె నీరసమై నిర్జీవమై భీభత్సభీభతో బ్రత్యక్షమగుట.
మనము చూచినది. కొన్నియొడల యనువాదకుఁడు దిగివచ్చునంత వఱకు దాని యర్థము తెమలదు.

ప్రకృత కంబరామాయణ కవిత్వ దారాపాతము నిర్దుష్టము. దానికంటె సారశ్యమెక్కువ.
అంతకంటె రసస్ఫూరికతలో సద్యయానంద ప్రదము. అర్థగాంభీర్య సహితయయ్యు మధుర మధురస
స్రవంతిక—వండితుల కలభ్యమగు విశిష్టతైలి యిక్కవి కయాచితముగ నలవడినది, ఇవి సంపాద్యముకాదు.
సంస్కార జన్యము. అటనట తమంతట కాము దొరలిన శబ్దాలంకారములు — రసము కొఱతై
ఆప్రయత్నముగఁ గుదిరిన తెలుగు నుడికారములు, ప్రతిభాసాధ్యములగు గీర్వాణ సమస్తపద గర్జనలు.
వింతవింత కూర్పులు ప్రమదావన సౌభాగ్యముం జూటుచున్నవి.

ఇస్లామీయుఁడనగుట నాకుఁ గదయందును రామాయణ కావ్యమునందును విశ్వాసముగల్గి గాదుకాని
అనువాదమువల్ల నుభయ సంస్కృతుల సమన్వయమువల్ల నిక్కవి యెంతటి కృషిసల్పి వ్యుత్పత్తి
ప్రతిభలను చాటినాఁడాయని గట్టిగఁ బరికించితిని. హనుమంతునియెదుట కుప్పిగంతులు సాగవనుకొంటిని.
ఎచ్చటను జాతీయతను జాతీనియక సంస్కృతిని మాతీనియక యధునాతనయుగమున కొక నూతనాదర్శ
ముం జూప నీ గ్రంథము ననువదించినాడు. ఈ కవి యనమాన ప్రతిభ దాఁగియుండి యొక్కమాటు
వెలి కుటినది. కావుననే మా యాంధ్ర సారస్వతము చిరకాలమునుండి మనోలోకము మథనపడుచున్న
కొఱంత దీర్చుకొన్నది.

తెలుఁగున వివిధ రామాయణములు వుట్టినవి. భాస్కరరంగనాథ రామాయణములుతప్ప
మిగిలినవి చరిత్రక చర్వణములు. పౌనరుక్త్యములు, పిష్టపేషణ సదృశములు—ఒకే ప్రవాహమునుండి
యిన్ని కాల్యలు, పిల్లకాల్యలు, గుంటలు. త్రవ్వితీయంబనిలేదు అనుట నా మనోభిప్రాయము. కాని తర
ములనుండి కొనియాడఁబడుచున్న యీ తమిళ కంబరామాయణము మహిమాకండకము, ధీజాక్షర ఘటి
తము, అంధ్రులకొక ప్రత్యేక సౌభాగ్యమును సమకూర్చినది. ప్రస్తుత యుగ సారస్వతమున వాంఛని
చు రసవృష్టి. దీని నామహాకవికావ్యరసాస్వాదన కుతూహలురు మిక్కిలి యానందించి తత్సాహిత్యగత
ప్రశిష్ట్యమును గ్రహించి రసాదిక మార్దవ ప్రకృతుల నవలొకించి హర్షించి గర్వింపఁగలరు. ఇది యావ
క్ష్యకకృషి—ఆన్యభాషా సహజ సంస్కారమును మన సాంప్రదాయక సంస్కృతితో సరిపోల్చిచూచి
యొచ్చితిని గొని యనొచ్చితిని దిగవిడిచి, దానిని మనదానిగఁజేసికొన్న యపుడేగదా జాతికి జాతీయవిజ్ఞా

సము పెరుగును. అభినవ భావసౌరభము గుఱాించును, అన్య భాషావిశిష్టత సాకారతను భజించి మన వాఙ్మయ మందిరమున శోభించును. అట్టిదే యారాధ్యము. ఇంతటి విశ్వగౌరవ ప్రయత్నమున నప యుడగు విక్క-వికి నేను హస్తములు మోడ్చును

ద్రుత ప్రకృతిక విషయమునఁ గవిగారి నిర్ణయము శాస్త్ర సహజము. అజంతమగుతఱి దానికి ద్రుతత్వనామముండిన నుండుంగాక, దానిమీది పరుషములు సరళములగుట వింతగనేయున్నది. భాష్య కారులుపైత మీవిషయమున నిరమితమని నిర్ణయముచూపమి ప్రాచీనతా విస్మృతియనక తప్పదు. నేనీ విషయమున శ్రీ రాములురెడ్డిగారితో చునస్ఫూర్తిగ నేకీభవించుచున్నాను. వారి యభిప్రాయము నాహ్లాదక ధ్యనియే.

అనన్య పామాన్య ప్రతిభతో నిరంతర నిష్ఠాపూర్వక కృషితో విర్దిద్ర ప్రవచన సౌభాగ్యముతో శీకావ్యము ననువదించి యాంధ్రుల మన్ననల గ్రహించు శ్రీయుత-పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు నేటియుగమున నద్వితీయులు. ఆకాశగంగ వడువున ఘమంఘమ ధ్వనులతో నాంధ్రభూమికి దుముకుచున్న వీరి కవితలో ధారావాహికయేగాక శాస్త్రమర్యాదలు సంస్కృతి భూషణ సంస్కృత మర్యాదలు త్రిలింగ పద వివేక విశేషములు తఱచు తమ యునికిని ప్రతిబింబింపఁ జేయుచు నాకర్షించుచున్నవి. ఈ కవిగారి సిద్ధహస్తతకు నోపికకు మనోవైశాల్య విజ్ఞానములకు వేయిమార్లు నేను కృతజ్ఞత లర్పింతును.

ఇట్లు.

షేక్. దావూద్ సాహెబ్

హిందీ & తెలుగు పండితులు

ఉస్మానియా కళాశాల

కర్నూలు.

శ్రీ
విషయసూచిక
బాలకౌండము.

—o—o—o—

అవతారిక.	1
1. నదీపటలము	2
సరయూ మహిమము	4
2. దేశపటలము.	5
3. సగరిపటలము	12
కోట గోడలు	13
గోపుర ద్వారములు	15
మేడలు	"
ధ్వజములు	16
సంకీర్ణము	"
4. పరిపాలన పటలము	21
5. అవతార పటలము	22
వేల్పులు రాక్షస బాధల విష్ణుపునకు విన్నవించుట	28
పుల్లకామేష్టి	29
శ్రీ రామాదుల జననము	31
నామకరణము	33
6. అర్చనా పటలము	5
కౌశికుఁడు దిశరథుఁ గానవచ్చుట	"
కౌశికుఁడు యజ్ఞ రక్షణార్థము రాముని గోరుట	36
రామలక్ష్మణులు కౌశికువెంటఁ జనుట	37
7. రాటకవధపటలము	38
మహుఘామి వర్తనము	39
రాటక స్మృతాంతము	40
రాటకవధ	43
8. యాగపటలము	7
కౌశికీనదీ స్మృతాంతము	"
వామన పరిత్రము	48
యాగరక్షణము	51

9.	అహల్యాపటలము	53
	ఇంద్రునకు దుర్వాస శాపము	54
	క్షీరసాగర మథనము	56
	గంగావృత్తాంతము	57
	విదేహ దేశ వర్ణనము	60
	అహల్యా శాపము	61
10.	మిథిలా దర్శనపటలము	63
	సీతారాముల పరస్పర వీక్షణము	67
	సీతాసంతాపము	68
	సూర్యాస్తమయము	70
	చంద్రోదయము	72
	విశ్వామిత్ర చరిత్రము	73
	కునశ్శేపుని వృత్తాంతము	77
11	శమహిమానువర్ణనపటలము	80
12.	కార్మకపటలము	84
	శివధనువునుగని పలువురు పలువిధములుగఁ దలంచుట	"
	సీతావృత్తాంతము	85
	రాముఁడు శివధనువుకడ కేగుట	86
	సీత చింతనము	88
	హరినియును సఖి సీతకు హరధనుర్బంగ వృత్తాంతము తెలుపుట	90
13.	ప్రయాణపటలము	91
	రాజవత్సల ప్రయాణము	97
14.	చంద్రక్షైల పటలము	99
	తరుణి తరుణుల విహారము	101
15.	పుష్పాపరయ పటలము	107
16.	జలక్రీడా పటలము	111
17.	మధుసాగరపటలము	114
18.	ఎదురుకోట పటలము	119
19.	విహార పటలము	122
20.	అరింకార పటలము	127

21.	కల్యాణ పటలము	131
	సీత తహ తహ	"
	రాముని యుక్తంర	132
	పురాలంకరణము	"
	నిశిరథాదులు వివాహ మండపము చేరుట	134
	రాముడలంపిరించుకొనుట	"
22.	పరశురామ పటలము	139

అ యో ధ్యా కొ ం డ ము.

1.	మంత్రపటలము	145
2.	మంథరబోధన పటలము	154
3.	తై కేయీ పటలము	162
4.	నగర విముక్తిపటలము	173
	దశరథుడు కౌసల్యకుఁ దనపూర్వశాపముం దెలుపుట	181
	లక్ష్మణునికోపము	185
	పురణనుల దుఃఖము	191
	రాముడు సీతయున్నమందిరమున కరుగుట	196
5.	తైల గుప్తిపటలము	198
6.	గంగాపటలము	207
	గుహుడు రాముని గానవచ్చుట	210
7.	వనప్రవేశ పటలము	216
	రాముడు భరద్వాజు నాశ్రమముచేరుట	218
8.	చిత్రకూటపటలము	220
	లక్ష్మణుడు పర్వతాల నిర్మించుట	225
9.	దహన పటలము	226
	భరతుడు కోసలముఁజేరుట	227
	" తై క గృహమునకేగుట	229
	" తై లను దూషించుట	231
	" కౌసల్య గృహమునకేగుట	234
	" శపథములు పేయుట	235
	దశరథునకు శత్రుఘ్నుండు దహన సంస్కారాదులు పేయుట	236

10. ప్రయాణపటలము	238
11. గుహ పటలము	244
12. పాదుకాపటలము	251
భరతుని సైన్యముంగవి లక్ష్మణుడు కోపించుట	253
భరతుడు రాముని దాయవచ్చుట	258
" రాముం బ్రార్థించుట	260
వసిష్ఠుడు రాము నయోధ్యకు రమ్మనికోరుట	262

అ రణ్య కాం డ ము.

1. విరాధ వధ పటలము	265
విరాధ యుద్ధము	267
విరాధుడు రాముని వినుతించుట	270
2. శరభంగ ము! పటలము	272
రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట	273
ఇంద్రుడు శ్రీరాముని స్తుతించుట	274
శరభంగుఁ డగ్నింబ్రవేశించి శాశ్వత పదంబు నొందుట	275
3. అగస్త్య పటలము	276
శ్రీరాముడు మునుల కభయ మిచ్చుట	277
సీతా రామలక్ష్మణులు సుతీక్షణం గాంచుట	278
శ్రీరామున కగస్త్యుఁ డెదురువచ్చుట	279
అగస్త్యుడు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసంగుట	281
4. జటాయు దర్శన పటలము	"
జటాయువు ద రధ మరణము విని శోంకించుట	283
5. కూర్పణఖా పటలము	286
సీతారాముల గౌరవమీతీర విహారము	"
కూర్పణఖ రాము నందము గాంచుట	287
కూర్పణఖ కామరూపినియై రాముకడ కరుగుట	289
కూర్పణఖ సీతను కాంచుట	291
కూర్పణఖ సంతాపము	293
కూర్పణఖ సీతను పట్టబోవ లక్ష్మణుండు దాని ముక్కు నెవులు కోయుట	295
చుప్పనాతి మరల రాముని బలిమారుట	298

6. ఖరవద పటలము	301
ఖర సేనాపతులు పదునల్వారు రాముచే మడియుట	302
శ్రీరాముడు యుద్ధ సన్నద్ధుడగుట	306
అంపనుడు ఖరునకు దుర్నిమి త్తములు తెలుపుట	308
లిళిరుని సంగరము	312
దూషణుడు దురమునఁబాటు సేనలఁ బ్రేరేచుట	315
రాముడు దూషణుని వధించుట	316
ఖరుని యుద్ధము	318
7. మారీచవధ పటలము	320
కూర్పణఖంగాంచి రక్కసులు వాపోవుట	322
పౌరశ్రీలు చుప్పనాకింగాంచి పలవించుట	328
కూర్పణఖ రావణుతో మొఱుఱుడుట	324
కూర్పణఖ సీత చెలువముం బ్రకంసించుట	327
రావణుడు సీత చందము విని విరాళిచేఁ బరితపించుట	329
రావణుని విరహతాపము	331
రావణుడు శశికాంత శిలామంటపంబు చేరుట	337
రావణుడు మారీచుఁ గాన నేగుట	338
మారీచుడు రావణునకు సీతి కలుపుట	340
మారీచుడు సూర్యాకురంగమై చనుట	342
లక్ష్మణుడది రాక్షసమాయ యనుట	343
రాముడు మాయాహరిణము వెంటనంటుట	345
8. జటాయు మోక్షణ పటలము	347
లక్ష్మణుడు సీతకు దైర్యవాక్కులాడుట	"
" రామునికడ కేగుట	348
రావణుడు రావణియై సీతకడకు వచ్చుట	349
" కోపముతో నిజరూపము తాల్చుట	353
సీత రావణుం బదరుట	"
రావణుడు సీతం గొనిపోవుట	354
జటాయువు రావణు నడ్డగించుట	355
లక్ష్మణుడు రాముఁ గానఁబోవుట	361
శ్రీరాముడు సీత లేమికిఁ జింతిల్లుట	362
రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁ బోవుట	363
జటాయువుంగాంచి రాముడు చింతిలుట	365

జటాయువు రామలక్ష్మణులకు కర్మ ప్రభావము తెలుపుట	366
శ్రీరాముడు దివిజాలపైఁ గినుకగొనుట	367
జటాయువు శ్రీరామునకుఁ గర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుఁడగుట	368
9. ఆయోముఖి పటలము	370
రాముడు సీతం దలంచికొని పరితపించుట	"
సీరు దేఁబోయిన లక్ష్మణుం గాంచి ఆయోముఖి కామించుట	373
లక్ష్మణుడు రామికిఁ జింతిలి రాముడు వెదకఁబోవుట	375
10. కబంధ పటలము	378
కబంధు చేఁ జిక్కిన రాముఁడు లక్ష్మణుడు ధైర్య వాక్కులు పలుకుట	380
కబంధుడు శాపముక్తుడై రాముని వినుతించుట	382
" కర్తవ్యము తెలుపుట	383
11. శబరీమోక్షణ పటలము	384

కి స్కిం ధా కాం డి ము.

1. వంసా పటలము	386
శ్రీరాముడు జలపక్షిల తీరుగని సీతందలంచికొని చింతిలుట	389
" సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వహించుట	390
2. సాలభేదన పటలము	392
సుగ్రీవుడు రామలక్ష్మణులఁగని భీతిలుట	"
హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయుట	"
హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దమ వృత్తాంతము తెలుపుట	394
హనుమంతుడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ వృత్తాంతము తెలుపుట	396
రామ సుగ్రీవులు మైత్రిసేయుట	398
హనుమ శ్రీరామునకు వారి వృత్తాంతము తెలుపుట	400
హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట	404
సప్తసాల వర్ణనము	405
సాల వేధనము	406
దుందుభి పటలము	407
ఆభరణ దర్శన పటలము	409
సుగ్రీవుడు రాముని స్థితికి సంతాపించుట	411
శ్రీరాముని నిర్వేదము	412
హనుమంతుడు కర్తవ్యముం దెలుపుట	413

వారివధ పటలము	415
తార వారికి హితోక్తులు పలుకుట	416
వారి తారకు శ్రీరామగుణము లభివర్ణించుట	417
వారి సుగ్రీవుల సమరము	418
రామ బాణముచే వారి నేలఁగూలుట	421
వారి శ్రీరాముని నిందించుట	423
శ్రీరాముఁడు వారి కుత్తరమిచ్చుట	425
వారి శ్రీరాముని క్షమింప వేఁడుట	428
అంగద విలాపము	430
పట్టాభిషేక పటలము	432
శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు తెలుపుట	435
వర్షర్తు పటలము	438
శ్రీరాముని విరహా నంతాపము	444
శరత్కాల వర్ణనము	451
కిష్కింధా పటలము	453
తార లక్ష్మణుని సమాధాన పలుకుట	459
సుగ్రీవుఁడు సురాపానమును దూషించుట	463
కపినేనా సందర్శన పటలము	469
అన్వేషణ ప్రేషణ పటలము	473
సీతా సౌందర్య వర్ణనము	476
బిల నిర్గమన పటలము	481
కవులు స్వయంప్రభ మేదను కాంచుట	484
మార్గాన్వేషణ పటలము	489
సంపాతి పటలము	495
మహేంద్ర కైల పటలము	502

శ్రీ రామ

కంబరామాయణము

బాలకాండము

శ్రీ రామాయణకావ్య సిద్ధి విధయే సంభావయేయం ముదా
పశ్యేత్ కోదృవ కంబముఖ్య కవి వాక్సనార్పితాంఘ్రిద్వయమ్ .
మానుష్యాతిగ పీఠకార్యమటనా సంజ్ఞాపిత శ్రీపతిమ్
రామం శ్యామల కోమలాంగ సుభగం సీతామనోవల్లభమ్

అవతారిక — 12

మ॥ అరుదైయాహల కందరానిక్రియ లో , కాశుల్ విస్పష్టించి యో
గిరముంగూర్చి తుదిన్ హరించుట మహా , క్రీడావినోదంబుగాఁ
బరఁగు నైజముగాఁగ నెవ్వనికి నా , బ్రహ్మాండ భాండోదరుం
బరమేళుం గరుణామయున్ మది సదా , ప్రార్థింతు నిష్ఠారినై.

ఉ॥ జ్ఞానులు సైతమెవ్వని వి , శాల మహామహిమంబు సుంతయుం
గానఁగలేర యట్టి కరు , జామయు సద్గుణరాశి వర్ణనల్
పూనియెనర్ప నాతరమే? , పూతచరిత్రుని సర్వమంగళా
మాన గుణాబ్ధిలో మునిగి , యోలలొనర్తము రండు భక్తిమై.

మ॥ హరి ఓమ్మంచుదొలందుదిం బలుకుచున్ , సాంగంబుగా వేదముల్
సరవిన్ నేర్చిన పెద్దలుం, బ్రథిత భా , స్వద్భోగ భాగ్యంబులన్
ధరణిం గ్రక్కిన కూడుగాఁడలఁచు వి , ద్వాంసుల్, సదా నిత్యమో
క్ష రమాదాయక దివ్యపాదములఁ ద , క్కంజూడ రస్యంబులన్.

ఉ॥ బేల గుణంబుగల్గ నొక , పిల్లి ప్రయత్నముతోడ వేడ్కమైఁ
బాల సముద్రముం దఱిసి , పట్టుగ నిందలి పాలు మొత్తముం
గ్రోలెడఁగాక యంచుఁబని , గొన్న వితంబున రామచంద్ర రీ
లా లలిత ప్రభావ విపు , లంబగు దీనిని వ్రాయఁబూనితిన్.

ఉ॥ శాపముచేతఁబోలెఁ దరు , సప్తకముం దొల చేసినట్టి యా
పాపవిదూరు సత్కథ న , పార మనోహరరీల వ్రాసె మున్

దాససి తద్వచోఽ మృతముఁ , ద్రావిన యీ మనవారి కిష్ట నా
చాపల బుద్ధిచే నదియ , చప్పిడి మాటలఁ జెప్పఁబూనితిన్.

తే॥ అపయశం బందఁగా లోకుఁ , లపహసింపఁ , గడఁక దీనివ్రాయఁ గతంబు , గలదె వేటు
తపసి వాల్మీకి వాఙ్మహా , త్వమున పేర్చి, యందఁజెఱుంగంగ నగునను , నానఁగాక
తే॥ బహుచతుర గతుల్ వాల్మీకి , పద్యతతులు, వినిన చెవుల నొప్పించు నా , వెగటుకైత
వీణనాదంబు విని చాల , వేడ్కఁజెందు, *నకునపక్షి నవస్వర , మలఁచినట్లు.

తే॥ క్షత్రివిధ భాషావిశేషముల్ , తెలియు విబుధ, వరుల కొకమాట చెప్పెద , వసుధయందు
భక్తులును మూర్ఖులును పిచ్చి , వాంఛ్రు పలుకు, పలుకులెల్ల విమర్శింప , భావ్యమగునె ?

తే॥ గదులుగా నాటపట్టులు , గాఁగ గీచు, పదుచు గీఁతలఁగని కోప , పదునె శిల్పి
శాస్త్రవిజ్ఞాన మావంత , జాడలేని, నాకవితఁగని విబుధులు , నవ్వువారె ?

తే॥ సంస్కృతమ్మున నీరామ , చరితఁదొలుత, వ్రాసినట్టి ॥ మువ్వరయందు , ప్రణుతిఁగన్న
చతుర వాక్యఁదొ వాల్మీకి , నరణిఁబూని వ్రాయఁదొడఁగితి దీనిని , ద్రవిడభాష.

తే॥ దశవిధావతారముల ను , త్తమ పదంబు, నయచరిత్రంబు నుత్తమ , నాయకు కథ
నతనిదయచేత నుత్సాహ , యుతుఁడనగుచు, వ్రాయఁదొడఁగితిఁ బూతల , పట్టునందు.

సీ॥ భూరిరాక్షససేన , బూదిగాఁ గావించి, విజయమాలను దాల్చి , వెలయునట్టి
కోదండమను విల్లు , గొనబుగాఁ గరమున, విలసిల్లు శ్రీరాము , విక్రమములు
వినుతించు వారికి , విరివిగా వలసిన, కోరికలెల్లఁ జే , కూరుచుండు
విజ్ఞాన కీర్తులు , విస్తరిల్లుచు నుండు, భుక్తియు భక్తియు , ముక్తి దొరకు.

తే॥ నతని యర్ధాంగి వికవ ప , ద్వాసనస్థ, నిఖిల జగదేకమాత ప , హింసప్రహర
సీత కరుణాకటాక్ష వి , శేషదృష్టి, వారిపైఁ బ్రసరించు న , నారతమ్ము.

1 నదీపటలము_20

చ॥ అతికలుష స్వభావ చప , లాంతములై చను వింద్రియాశీయన్
శితవిశిఖంబులున్, మణివి , శేష విఘర్షణ నాదమేదురాం
చిత కుచకుట్యరీక్షణ వి , చిత్రశరాశీయు ధర్మమార్గ సం
గతిని చరించు కోనలము , నన్ సరయూసదిఁగూర్చి పర్కదన్.

*అపస్వరము విన్నవెంటనే వెలవెలిపోయి ప్రాణముల విరుచునది అకునపక్షి.

†ఇయల్ (సాహిత్యము), ఇశై (సంగీతము), నాటకము.

॥వాల్మీకి, వసిష్ఠఁడు, బోధాయనుఁడు అని అభివవ్యాఖ్య.

†జటప్ప వసిండు తిరువెణ్ణెయ్ నెల్లూరున కంబకవి వ్రాయమొదలిడెను.

చ॥ పరఁగ విభూతిధారియగు , భర్గనిదేహముఁబోలి మేఘమం
బరముననేగి యంబుధిని , మానుగఁదోయముఁ ద్రావి చందనా
కరకుచయైన లక్ష్మీనెడ , గాటపుఁజ్రేమను మచ్చయుంబలిన్
మురువుగఁదాల్చు విష్ణువును , పోలి చరించును తత్పురోపరిన్.

చ॥ కలఁచి తపింపఁజేసెఁ దన , గాదిలిమ్మమఱు సూర్యుడింకనే
జలకము లార్చి తాప ముప , శాంతి వహింప నొనర్తునంచు నా
జలధి తలంచితృమున , సాంద్రతిరంబుగ నావరించె నీ
లలనననొప్పి యవ్వలిమ , లన్ జలదంబులు గప్ప నిచ్చయన్.

ఉ॥ వారనిపేర్మి స్వర్ణమయ , భాసురకాంతి హిమాద్రియొప్పుగా
నీరసముని త్రవ్వటకు , నెత్తిన రౌప్యపు గడ్డపాటలన్
ఛీరునఁ, జంచలార్థతతిఁ , దృప్తిని దానముపేయు గౌరవో
దారుని బోల్కి మేఘములు , ధారలవీడుచునుండు నచ్చటన్.

ఉ॥ మానమునొంది ధర్మమును , ఎన్ననచేయుచు నీతిమార్గముం
బూనిన రాజు కీర్తివలెఁ, , బొల్పుగు జ్ఞాన పథానుసారులై
మానుగవేదముల్ చదువు , మాన్యుల కిచ్చిన యాగివారెఁదెం
పూనుచునుండు వెల్లువ ల , యోధ్యకుఁజేరిన దేశమంతటన్

క॥ తల నడుము కాళ్ళదడవుచు, నిలుకడ లేకించుకంఠ , నిలుచుచు భూభృ
త్తుల సంపదఁగొల్లగొనుచు, వెలచెలువలఁబోలి నడచు , వెల్లువ లచటన్.

తే॥ కనక మగురువు నెమిలి యీ , కలునుమఱులు, గందపుంజెక్కలును గంధ , గజరదాళి
గొంచుఁబోయెడి వెల్లువ , లెంచిచూడ, వర్తకులఁబోలె నడచు న , వ్యసుధయందు

తే॥ పూలగుత్తులు పుప్పొడుల్ , పుష్పరసము, కరుల మదజలమును హాట , కంబుఁగలిసి
వడిగఁదాటెడు గొప్పర్ర , వాహవిరతి, యంద్ర ధనువులఁబోలియొ , ప్పెనఁగుచుండు

చ॥ కరువులఁగూల్చుచున్ గిరులఁ , దార్కొని చీల్చుచు నాకుఁగొమ్మలన్
ఁరువడిగాఁగ చారుకొని , పర్వులవాటెడు వెల్లువల్ గనన్
గరడులు వాఁల సంద్రమును , గట్టఁదొడంగిన నాటి మేటివా
నరుల కడింది వెల్లువల , నాణెపుఁబద్ధతి తోచు, నయ్యెడన్

తే॥ ఈఁగలును తేంట్లు ముసరగా , నెల్లమిటి, బొంగి నురుగులతో లోన , ముటికిపాటి
పడుచు లేచుచుఁ దీయని , వారితోడ, దొరలు వెల్లువల్ త్రాగుఁబో , తులనుపోలు

తే॥ టిగపడగలతో మద , నాగచయము, తోడఁ బలుకాల్పదలతోడఁ , దొలఁకు దొనుల
తోడఁ బలుతెంచు వెల్లువల్ , గుడుకు తోడఁ, గడలితోడ ధీకొనవచ్చు , కరణిఁదోచు

సరయూ మహిమము

మ॥ ఇనవంశోద్భవులైన రాజతతిచే • నెల్లప్పుడున్ మేటిపా
లనమం దెచ్చిరి ధర్మపద్ధతుల లి • లంబూని వర్తిల్లి పం
విన యావాహిని తల్లి పాలవలె నొ • ప్పెన్ సర్వదా సర్వదా
వనజాతాసన సృష్టియందమరు జీ • వత్రేణికన్నింటికిన్.

తే॥ కుంకుమము గందవాడి కోప్పు • గోగువేగి, పొన్న చందన మేలకుల్ • పునుగు వట్టి
వేరు చెంద్ర మగురు కురు • వేరు తేనె, గలుగుటంజేసి నది యింపు • గాలివీచు.

చ॥ నిలుకడనీగి వర్షమున • నెవ్వడిబోయతల్లెగేళ గా
డ్పులనెద బాదుకొంచు బరు • వుల్గొనిపాటుచు విండ్ల నమ్ములన్
బిలపిలమూగి వారుకొను • వెంటల నారయ వెల్వలొప్పె మేల్
గెలుపును గొన్నయమ్మన • ద • లిచ్చెడి భూవిభు వెల్వలొయనన్

ఉ॥ పాలుపెరుంగునేయి కడ • వల్లల యుట్లను వారిమ్రొంగి వ్రే
గోలల వల్వలం జవిరి • కొంచును మద్దులఁగూల్చుచేగు నా
లీలఁగన్నఁగాలియ బ • లిష్టపజావళి నాడినట్టి గో
పాలుని లీలంబలెనె • భాసిలు దత్సరయూ ప్రవాహముల్.

చ॥ కలకలమంచుఁ గాపులు క • కావికలై పరువెత్తుచుండ ము
న్వలన జలంబు నించి తల • వాకిళులం బడఁద్రోచి పైరులం
గలఁచుచుఁ దుమ్మెదల్ తొలుచు • గంట్ల మణితతిరాలచుండఁ గ్రే
వల నెసరేఁగుచుం గరము • పాటు గజంబులఁబోలి వెల్లువల్.

తే॥ పల్లమును మిట్టగా మిట్ట • పల్లమునుగ, సమము వాగుగా వాగును • సమముగాఁగ
సకలమును తారుమాటుగా • సలుపుచుండు, వెల్లువలు కర్మఫలముల • వీరకఁదోచు

ఉ॥ కల్వలయందు వెల్లువల • గర్జవినం బరువెత్తు కాపులా
కాల్వలఁజూడఁగా నెసఁగు • గంబుకణంబులు పొన్నుము తైముల్
వెల్వడ వీచికావితతి • వీరఁగ నొక్కటి పెక్కులొడుఁదా
యల్వడి పాటు వంశము మ • హద్భుతవృద్ధి వహించు పోలికన్

మ॥ హిమవంతంబునఁ బుట్టి వెల్వడి సము • ద్రేశానుతోత్రేమ సం
గమముంజేయు ప్రవాహమెన్నఁగ మహా • గజ్యంబులై నట్టి వే
దములుం దెల్పఁగలేని బ్రహ్మమనఁ దొ • ల్లన్ మూలమందొక్కపై
బ్రమచేఁజెక్కుమతంబు లందిన బుధ • ప్రామాజ్యముం దోలెడిన్

మ॥ మకరందంబులు చిందు నద్యసములం , బద్మాకరశ్రేణిఁ జం
పక సౌగంధిక పుష్పవాటికల ర , మ్యంబైన గుంజాలరా
దిక వేలాయుత పూగ పుంజములఁబొం , దెన్ వెల్లువల్ జీవుఁడై
హిక కర్మాదరణంబునం దనువురె , న్నేజెందు చందంబునన్.

2-దేశపటలము. (61)

మ॥ సరసోక్తుల్ విరివారుచుండ విబుధుల్ , సమ్మోదముంబొంద మున్
వర మాధుర్య కవిత్వరీతిఁదెలిపెన్ , వాల్మీకి యెద్దాని న
పురమోదారముఁ గోనలంబు నిపుడే , వర్ణింప మేకొంటిఁజ్రే
మ రసంబున్ మధువాని మూఁగ కడఁకన్ , మాటాడు చందంబునన్.

సీ॥ పొలముల గనిమలం , బొలుపారు ముత్యాలు, కాలువలందు శం , ఖములరాశి
కాలువ దరుల బం , గారు గడ్డలు నెను, ములు పొద్దు పల్లులఁ , గలువ వనులు
చదునై నచోట్లఁ బుం , జములైన పగడముల్, వరిమళ్ళలో చూస , వరచయంబు
టీసినేలఁదేసె , పెరల సమూహముల్, తోటల యందెల్లఁ , దేటి గములు

తే॥ ఇంపు సౌంపార నారీతి , నెసఁగుచుండ, సంవదలపెంపు నిఁకనిట్టి , సరణిదంబు
వర్ణనముసేయ నరుదని , వాసికెక్కె, భాసురంబగు నమృతా , కోనలంబు.

సీ॥ పల్లంపునేలల , యెల్లలలో నేటి, వెల్లువల్ గావించు , పెనురవంబు
కాపులు చెరుకుల, గానుఁగ లాడంగ, నగు కిఱ్ఱ రొడ లెడ్ల , యదలుపులును
ఆగానుఁగలనుండి , యదికంబుగా వెలు, వడికడవలఁబడు , పాలరవము
నీటిదరులఁజేరి , నెలయుచుదిరుగాడు, సంకు పుర్వుల కీచు , సందడియును

తే॥ నీటుగాఁగోడె లలినటఁ , బోటులాడు, ధ్వనులు లంతెల బెడిదంపు , వినదములును
జలములందెనుములు పడు , నులివుఁగలిసి, వింతఘోషంబునెగడు న , వీటియందు

సీ॥ నందనంబును పోలు , సుందర వనముల, సమకులు పులివిచ్చి , నాట్యమాడ
జలము సమృద్ధిగా , వెలయు కొలంకుల, వెలిదమ్మి దివ్వెలు , వెలుఁగుచుండ
నీల మనామన , వికరంబు నిరుపమ, శ్రావ్యమృదంగ వి , స్వనముసేయ
విరివిగా నెడయక , తెరలుచు నుండెడి, తెరటాలు రంగుల , తెరలు దింప

తే॥ మకర వీణా వినాదంబు , మాడ్కిఁదేటు, లింబుగా నచ్చటచట గా , నంబుసేయ
మెచ్చి నల్లకల్లులు కను , ల్విచ్చిచూడఁ, దనిసి నిండు కొల్లుండుఁ గే , దారవిభుఁడు

సీ॥ ఇందిందిరంబులు , వింపు పెంపొందించు, నిందిరయును తమ్ము , లందు నిలుచు
వెలయాండ్రచూపులు , విరివింటితూపులు.

వారాధి దొరకు ప్ర , వాళమౌక్తికములు, మొగులయందును , మొనసినిలుచు
సత్యవార్ధులును , శాస్త్రధర్మములును, జనము నాల్కల , కొనల నిలుచు

తే॥ శాస్త్రపులయందు ప్రియులందు, సంచరించు, గోప మనియెడి యొకదొడ కొడిమెగుణము
దొర! ఎవరికే వర్జింప, నలవి యగునె? కోసలంబందు చెలువంది , కొటయతీరు

చ॥ జలముల శంఖముల్, తరులః, చాయల ఇట్టెలు, మాలలందు తేఁ
టులు, జలజమ్ములన్ సీరి, కు , దుంగములం గమరమ్ముఁ, లిండ్లవా
ములఁ దెలిపిట్టలున్, దరుల , ముత్తియముల్, వనులన్ మయూరముల్
పొలుపుగ గుంపుగుంపులయి , పొల్చును కోసల భూమి నెల్లెడన్.

సీ॥ మడకలు దున్నఁగా , నెడనెడలేచు బం, గారుపెళ్ళలును శం , ఖములు విడుచు
ముత్యాలరాసులు , మునుమిడి చదునైన, పొలముల రత్నరా , సులును వడ్లు
నిండఁగాఁ బచ్చనై , నెఱయువెన్నులు మీలు, మానుగా రొదసేయు , మధువవితతి
మృదుల పత్త్రములతో , మెఱయుచెఱకుతోట, లల్లికామరలును , నల్ల గలువ

తే॥ లెల్ల విలసిల్లి యెచ్చట , నేని చూడఁ, గాపు పడుచుల మొగముల , కాంతితోడఁ
గలిసి కనులకుఁ బండువు , గలుగఁజేయు, సర్వజననుత మైన కో , సలమునందు

సీ॥ వినఁగ వీనుల కింపు , నెనయించు కుటుచ పీ, జీయల వాయించు వై , జీకులు, తేట
కలుద్రావి మెట్టుల , కడనొక్కియింపుగా, వాయించుపాటలు , ప్రతిదినంబు
వెండినాఁడెల్లనై , వెలయు సౌధముల లే, యెండలుగాయు వ , సిండి చప్ర
మంచములందు ర , మాకుమారుని సంగ, రంబునఁజెనఁగి వి , శ్రాంతి గొన్న

తే॥ సీలనయనముల్ మెఱుంగారు , నెమలి చాయ, కుందరదనముల్ పొలుచు న , క్కామరునెలఁత
లింపుగాఁగొన్న నిద్దర , యెడయలేపు, చుండును ప్రభాత మారుత , మొలయువేళ

సీ॥ చెఱకుగానుఁగ నోటఁ , జెదరి బయల్పడు, తేనియవంటి తీ , పైనరసము
ఁబెంకాయ పాళలఁ , బొంకంబుగాఁగాఱి, వెల్లువలై బయ , ర్వెడలు రసము
ఁన్నతవనముల , నొప్పారుతరువుల, ఫలములు వ్రయ్యఁగాఁ , బాటురసము
మానుగాఁబొడవగు , తేనెపెరలనుండి, మదిచది గొనఁ బాటు , మధురసంబు

తే॥ యువకులును యువకులు కాంక్ష , లూరఁదాల్చు; పూలసరములనుండియు , పొలుచురసము
మేరమీటి వెల్లువలయి , వారిరాశి, జొరఁగఁద్రావియందలి మీలు , చొక్కుచుండు.

సీ॥ కలుద్రావుచోఁగాఱి , కానంగనగు చొంగ, పొక్కులు వెలయు కా, పులు కడంక
సంగీతముంబోలి , చవులూరఁజేయు ప, య్కులువగ్గా తమ వెలం , దుల విశాల
నయన వదన చర , జ, కరాచి కంబుల, కువమలై జగమున , నున్నతిగొని
యొప్పారు తమ్ములు , నుత్పలాదికములు, దక్కఁదక్కినకల్చు , తనరకుంట

తే॥ యెఱిగి తీసివై వగవారి , యెడదయొప్ప, కట్టులిట్టు, బూరక తిరు , గాడుచుండ్రు
యువకులొకయపు యువకుల , యొప్పుప్రేమఁ, బడసిరేనియు చుటిత్రోయ , విడువఁగలరె?

చ॥ కడలియుఁ గ్రొత్తనీట జల , కంబులుసేయు పథంతులొప్పుగా
జడలధరించు పూలగురు , చందనగంధమె వీచునన్న న
క్కడి వలకొడు వాలు కడ , కన్నులఁజూడఁగరేపు తేనె ప
ల్కడరు మెఱుంగుఁబొంద్ల పొలు , పారెడి తీరుల నెన్న శక్యమే?

ఉ॥ ఆమనిఁ గామినుల్ జలక , మాడిన నీటి మహత్వమెన్నఁగా
నేమగుఁ? దోటయన్ బొలము , లెచ్చటఁజూచిన జిడువాటి యా
చామ లలందినట్టిచ్చుదు , చందన పంకము పేరినట్టి త
ద్భూమిని తేల్చు గుంపులయి , మూఁగును తేనియ నానునానమై.

చ॥ పొలముల వాలుగంటులను , పోలి చరించెడి రాజహంసులి
మ్ముల జలజంపుఁబానుపులఁ , బొల్చుగ నుంచిన పోతకమ్ము, లం
దులఁ జరియించు బట్టియలు , దూడల నెద్దఁదలంచి చేపఁ జా
కులు గొను పాలఁద్రావి వెల , యన్ మఱివైచుచుఁ గప్పగంతులన్.

చ॥ పికవితతుల్ వినోదముగఁ , బెండిలిసేయఁగఁ, గన్నుద్రిప్పపొం
దిక గల శ్రీల నర్తనపు , తీరులకంటె మయూరసంఘముల్
రకముగఁగొమ్మలం దలరఁ, రాజ మరాళము లబ్జశయ్యఁ గూ
రికివిడ, మేలుకొల్పులు ద్వి , రేఫములొప్పుగఁ బాడుచుండెడున్.

సీ॥ కులధర్మముల కను , గలమగు పడుచుల, వెదకి పెండిలి నెఱ , వేర్చువారు
గ్రద్దతో న్వచ్చాయ , గదలు కరణివచ్చు, హిలల సుఖములు , పడయువారు
దేవమృతము కంటెఁ , దీయనౌ నధర్మ, విషయంబు లడుగుచు , వినెడువారు
అతిదుల మోముల , నరసి యన్నంబిడి, యత్యధికానంది , చుందు వారు

తే॥ కినుకయారక మదిగొని , కనులకంటెఁ, దామ్రమగు జుట్టఁజూపి యు , ల్నాహమునను
వీరగుజగుప్తి నునుతేని , వీడుకోళ్ళఁ, బోరరేచుచు గెలివిమైఁ , బొదలు వారు.

చ॥ పరువపుదున్న లొండొకటి , భగ్గునఁగోపము గొన్నపిడ్గులన్
పెరవునఁ దాకుచున్ బగయుఁ , బెచ్చు పెరుంగఁగ నెల్లచోటులన్
విరిసిన మబ్బు రెండగుచు , వింతగఁ బోరినయట్లు పోరు పో
రరసి ద్విరేఫముల్ నెగసి , యార్వ, ముదుల్ విడ నార్చువారలన్.

చ॥ మొలచుచు నున్న శామరల , మొల్కలు నల్లఁ బసిండి ముత్తైముల్
తొలఁగఁగఁద్రోచి రత్నవిత , తుర్ చెదరం దెలిసంకపురులుం

బలవరమొందఁగా గమత , వర్గము మోడ్చుగొనంగఁ జాళ్ళజేఁ
వలు కడుఁద్రుళ్ళ దున్నులను , వార కదల్తురు కాపు లచ్చటన్.

ఉ॥ పాడియెఱింగి యాసవిడి , పద్ధతికోపమునూని కోరఁగాఁ
గూడిన వానిఁబొంది జన , కోటికి మేతొనరించి కీర్తి ప
ర్వాదెడు తేఁడు కావ బరు , వంతయు నీ గుచు నూర్చుభూమినా
నోడలు వస్తువుల్ విడిచి , యొందు విరామము నుప్పళంబులన్.

ఉ॥ కోసినయోదె లాకనము , గూడఁగ వాములనేసి పెదవా
రేసిన బోధతో నుతించి , చేరిచి కళ్ళపు బిచ్చగాండ్రకున్
వేసియుఁ దక్కువానిఁ దమ , విందుల తోడ భుజింప బండ్లకుం
బోసి దరిత్రులంగఁ గొని , పోదురు కాపులు ధాన్య మిండ్లకున్.

ఉ॥ తీఁగలఁగాచు కాయలును , తీయని వాసన గ్రమ్ము తోటలన్
గాఁగల పండ్లు కందములు , కాయల ధాన్యము మళ్ళనుండియున్
రాఁగల ధాన్యముల్ నిలువ , రంబుగఁ బూవుల నిల్చి తుమ్మెదల్
తేఁగల తేనెపోల్కిఁదగఁ దెత్తురు , మెత్తఁగఁ గాపు లిండ్లకున్

పీ॥ ఎచ్చోటఁగాంచిన , నింపుసొంపారంగ, విప్రులు తమయిండ్ల , విందులుగను
బంధువులును గాఁగ , పచ్చినవారితో * ముత్తైఱంగుల పండ్లు , ముందు గొనుచ
బలువగలై నట్టి , పప్పులతో వాని, నింపి వెల్లువ వోవు , నేతి తోడ
గడ్డపెరుంగుతోఁ , గండచక్కెరతోడ, నడుమ నడంగున , న్నంబు తోడ

తే॥ మృదుల ప్రియవాక్యములతోడ , ముదముతోడఁ, దనివిడిఱనిదేవామ్మ , తంబుఁబోలె
బోజనము చేయువప్పుళ్ల , పూర్ణమగుచు, నెప్పుడొప్పారు నప్పురి , చొప్పు గొప్ప.

తే॥ కాపు చెలువల వదన పం , కణములందు, వెలయు కాటుకకన్నుల , లలితరీతి
నొప్పునాడుఁదేట్లని భ్రమ , గప్ప వలచి, కడఁక మాగాణిఁ దిరుగాడు , గండుఁదేట్లు.

తే॥ కెరలు చూపుల మారుని , గెలిచినట్టి, పంట పడఁతుల గబ్బిను , బ్బలు కడింది
మగలఁగినిసి లోఁగొను; నట్టిమళ్ళప్రక్కఁ, బాళకలుద్రావి మదియించు , వాలుమీలు.

తే॥ నేలవ్రాలిన మేఘంపు , నికరమనఁగఁ, జల్లనీటను దిరుగాడు , నల్లయెనుము
తెదలఁగ్రేపులఁదలఁవఁగాఁ , బొదుఁగుచేసి, పాలుగాఱ గోముగ పరి , పైరు పెరుఁగు.

ఆ॥ నిండుబాసనములు, నినదంప వార్చిన, కడుగునీటిచాళ్ల , క్రముక వనము
లందు చొచ్చియచట , నమరంగ నాటిన, యెట్టవడ్లపైరు , నెలమిఁజెంచు.

౪॥ తామ్రచూడములు ప , దంబులఁ జిదిగిత్తో, యంగనైన కుప్ప , లందు మెఱయు
మఱుల జీనువాలు , మిఱుగులుఁబుర్వలం, చెంచి గూండ్లలోన , నించుచుందు.

ఉ॥ చేతుల సలకుగాజులును , చేరికఁ గవ్వములాడు నవ్వదుల్
చేతముఁ జల్లఁజేయఁగను , చెన్నగు కొనులు పీఁగియాడఁగా
వ్రేతలు పెద్ద చిల్లుదురు , వేనలు యాడఁగ మైచెమర్పఁగన్
వ్రేతమనస్కులైన తమ , పిల్లలు నిద్దుర వీడి లేవఁగన్

చ॥ చిలుకల పిల్లలుం బలుకు , జెన్నుగఁ బండిన కొఱచేలలోఁ
బలుఁగుల పిల్లలుం బలుకు , భూజ నికుంజములన్ మనోజితన్
గొలఁకుల తేఱులుం బలుకు , గుమ్మని వాసన వీచు తమ్ములన్
గలకల సుష్టిపాట లెన , కంబుగ దాతలయింద్ల నిండెడున్.

క॥ కోసిన వక్కఁజేరిచి, త్రోసినయవి దొంగ చూపు , తూఱని పడుచుల్
చేసిన యింద్లకు మంచెలఁ, దోసిన తఱిఁజిందినవియు , ముత్తైములె చుమ్మిఁ

తే॥ కొదమ గొట్టెలు గాంచిన , బెదరులేని, గుండ్ర మెలికల కొమ్ములఁ , గొఱలుతగరు
లుఱుము కరణిని పిడుగుల , సరణి దాకు. ధ్వనులకంజి గిరుల నీర , దములుమెఱయు

ఉ॥ పిల్లలఁగన్న యేనుఁగుల , వీడి మదావళ రాజిఁ బట్టఁగాఁ
బల్లులు ద్రవ్వినట్టి వన , భాగములన్ సులక్రిందినేలలం
దుల్లసలంగ నున్న *ను , లొక్కఁజేయు మహానినాదముల్
మెల్లఁ గొలఁకులీం దిరుగు , మేటి మరాళములం గలంచెడున్.

చ॥ గెనసులు త్రవ్వచో నడుమఁ , గేలికిఁదొలు మఱుల్ విదుర్పఁగా
మునుకొని వ్రేలు మాపులను , ముటుడు నందలి తేనె తుంపురుల్
చినుకును బిందురూపమునఁ , జెన్నరు పుప్పొడి పైఁదిబోల్కిల్పై
నెనసిన పొన్నమంజరుల , నింపుగఁ గూరుకు నలచగుంపుపై

ఉ॥ కాపుచెలుల్ కరంబుల ర , కంబుగఁగూర్చి వినోద లీలలన్
జూపుచుఁ బాడు పాటలు వి , కుద్దిగఁరెండువిదాల వేఱువుల్
చాపుచుఁబట్టు గొల్లమొగ , సాలలఁ గట్టిన యాలదూడలన్
జోపుచు లాలిపాటలలి , జోప్పగ నిద్దురపుచ్చు హాయిగాన్

తే॥ కొండక్రింది నేలల నుండు , కోమలులు వి, నోద రీతిని పాడు వి , నూత్న గాన
మలరఁ జీఱు దాన్యములు పండు , నట్టి పొలము, గాచు నక్కఱలేకుండఁ , గా ధ్వనించు

ఉ॥ గాలికి వంశముల్ గదలి , గాఢఁగఁ గొండలనుండి పెన్ ఫణులి
వ్రేలిన్-రీతిఁ గ్రొమ్మడుపు , వెల్లువ ధారలు పాఱి చెందొవల్

గ్రాలు కొలంకుల న్నెఱసి , కాలువ తూములఁ జొచ్చిబైట రాఁ
గ్రోలి మొగమ్ము ముద్దుకొల్లి , స్రుక్కును శంఖపుఁబుర్వ లయ్యెడన్

తే॥ నిడుద నల్లని కనులక్రా , న్నెల నిశశ్శ, కలుకులకు విద్యయుఁజెడని , కలిమిగలుగ
నొచ్చివచ్చువారల కొర్కు , ఎచ్చుటయును, అతిధిపూజయుఁబనిగాక , యన్యమేది ?

తే॥ వంచనములేని సత్రముల్ , వఱలుచోట్లఁ, గ్రొన్నెలంబోలు కొడవండ్లఁ , గోసి కుప్ప
గూర్చుకూరగాయలు పప్పు , కుప్పలు వెలి, ముత్తెముల వంటి బియ్యపు , మూటలమరు

తే॥ కలము లొసఁగుఁగాఁపులకుఁగా , వలయుధనము, భూమిదేవి యొసంగును , పూర్తి పంట
గనులొసంగును మేటియో , మణులసమితి, కుల మొసంగును మేలైన గొప్పనడత.

తే॥ దొసఁగులేమి నకాల మృ , ఓర్పులులేవు, మదిని మదిమదియుఁజే , రదు చిరాకు
పూని చేయు ధర్మేతర , ములును లేమి, గడకు దుర్గతి యన్న శం , కయును లేదు

తే॥ క్రమముదప్పి వెల్లువల య , క్కడఁజరించు, గుంకుమాంకభుజంబులే , గుఱుతుదప్పుఁ
జెలుల నడుములె యట నన్న , గిలుచునుండు, వాసనలు గలయవి కేశ , పాశతతులె.

క॥ అగురుపొగ బాసనంబుల , పొగయుఁ జెఱకు పాలు కాఁగు , పొగయును వేల్కిం
బొగతోఁగలియుచుఁదత్పురి , మొగుకులవలె నెల్లయెడల , ముసరుచునుండున్.

తే॥ కలికిమైవాయఁబోలి కే , కులు చరించు, కలికి స్తనహారదుచివోలెఁ, గాయనెండ
కలికి నెటివేణి వోలె మే , ఘములు క్రమ్ము, కలికి చూపులవలె వోలు , గలునువెలయు

మ॥ కలఁగంబాటి జలంబు పొంగ నులియం , గం గొను లీఁదాడు కాఁ
పుల పూఁబోఁడుల యెఱనా పెదపులం , బోలెన్ విరాజిలు చెం
గలువల్ విచ్చును మళ్ళోలో; మడవలం గంజాజులంబోలి హం
సలు మెల్లన్నడతెంచు; వారిమొగమా , నన్విచ్చు నీరేజముల్

క॥ కేరున్నారల యోరచూపు వ్రతులన్ , గ్రేడించి యాడించుచున్
గేరున్ వారిసడల్ కరేణువుల చ , క్కింగాంచి యెంతేనియున్
గేరున్ నీరజకుట్టులంబుల పసం , గేల్పించి వక్షోజముల్
కేరుం బూర్ణ శశాంకు నొప్పిదపు భం , గిన్ వారి ముగ్ధాస్యముల్

ఆ॥ చెదరియున్న మణులు , బెదరించునినుకాంతి, గొల్పెరలను గెలుచు, గొమల చనులు
వారి వలువలెల్లె , జాలనురువు గెల్చు. వాద్యములు మొగుళ్ళ , ధ్వనుల నోర్పు.

తే॥ జలదములు పెద్దతోటల , చాయఁబోలు, బొన్నుమల యటఁగనవువా , ములనుపోలు
జలధు లచ్చటిపెనుకొల , కులనుపోలు, స్వర్గపురి పలునిధుల కో , సలముఁబోలు.

ఉ॥ రాసుల వడ్లు లేనియెడ , రాజిలు నచ్చపుటాణి ముత్తెపు
న్రాసులు లేనిదో నుదక , రాశిని కూర్చిన తెల్ల యుప్పుపె

న్రాసులు, లేనిచో నదులు , రాయచుఁద్రోయుచుజేర్చు పన్నిదు
ల్యాసగ నవ్వి లేనియెడ , భాసిలు మౌక్తిక సైకతంబులున్

ఉ॥ చందనపున ననంబులొక్కొక , సంపెంగతోఁబల్కొక చెప్పనొనొక్కొక
కందుక కేళినల్పు కుల , కన్యలు కానఁగవచ్చు నిక్కువల్
సుందర నందనంబులొక్కొక , చొక్కపుఁగుందవనంబులొక్కొక యా
స్కందునిపోలు వారలెల , సంబున విద్వేల నెర్చు లానముల్

ఉ॥ చక్కెరఁబోలెఁదీయనయి , జానగుబాలల తొక్కుపల్కులం
జొక్కిపికాళినేర్చు బలు , సూటిగ; వారలన ర్తనంబు లిం
పెక్కినెమిక్కునేర్చు: నల , యింతుల సొంపు రదాఁబోలు మేల్
చొక్కపు ముత్తియాలు విడు , చున్ రహిఁబర్యపుటాఁడు శంఖముల్.

తే॥ కల్లుగీతురమైడివారి , పిల్లవాండ్రు, సేద్యమొనరింతు కాఁపు , చిన్నవాండ్రు
వైజీకుల పిల్లలును వీజఁ , బాడుచుండ్రు, వాదకుల సుతుల్ భద్రర , వంబు నింతు

తే॥ మలయుహారముల్ సొనగా , మధువునొనఁగు, వలయుమణికనకంబులఁ , గలము లొనఁగుఁ
బొలయుమలయానిలందె తుం , పురుల నొనఁగుఁ, గలయఁ జెవిచవు లచ్చటి , గాధలొనఁగు

చ॥ వనములయందు వేడుకగ , వారిజనేత్రలు లోలవేణులున్
ఘనకుచ బంధనల్ నడవఁ , గాఁ దమ వారల పోల్కిగాంచి యిం
పెనయఁ గలాపిపాళి లమ , యింతులెకా యని కోదెకాండ్రనె
మృదనములఁబోలె గంధసుమ , మండనయుక్తల వెంబడించెడిన్.

తే॥ ఎఱుగఁరా దీనిమహిమ పే , దఱిమిలేమి, నరయరాదు శౌర్యమహిమ , యరులులేమిఁ
గనఁగరాదు సత్యమహిమ , కల్లెలేమి, వెడఁగులేదు పెద్దలయొద్ద , వినమిలేమి.

తే॥ కొఱ్ఱ లుద్దులు పెసలు నూగులును జొన్న, బలవలును తవిదలు చామఁబున్నబండ్లు
బురదనేలల నుప్పును , మోయు బండ్లు, త్వరితగతినేగ నొందొంటి , లొరయుచుండు

తే॥ నదతులనొంద సత్కర్మ , జరుపకుఁడు, నరులు వొందు పల్లతుల జన్మ , ములమాడ్కి
బెల్లమును తేనెచక్కెర , పెరుఁగుకల్లు, వినిమయంబుగ జరుగు న , వ్రీటియందు.

తే॥ వేణువులుపాటలు ధ్వనించు , వీధులందు, నదులు నదులును ధీకొన్న , పదురుదోవ
యజ్ఞముల కుత్సవములకు , న్నరుగుజనము, గుంపుగుంపులై యొందొంటి , గూడుచుండు

తే॥ ఊడునట్టి శంఖాదుల , యులివు మఱియు, దట్టి వాయించు చర్మవా , ద్వములధ్వనులు
కఱ్ఱలంగొటు డ్దేర్పాది , కముల రవము, నఱ్ఱల నదల్చు కాఁపు సం , దడుల నడఁగు.

తే॥ రక్షగల తొమ్ములంజొల్లు , రమణఁగాఱు, పిల్లలకుఁన్న ముఁగుదువు , తల్లు లమర
మఁదుమకెంగేలు వెన్నెలన్ , ముడిఁగినట్టి, యెఱ్ఱదామరలంబోలి , యెనకమెనఁగు.

తే॥ దుదిరెసందంబు తమమంచి , గుణము పలన, అమలమగునీనిలిచె నార్యుల వలన
పెరిసె ధర్మంబు మగువల , ప్రేమవలన, దనరెడచివాస క్రొత్తది , తనమువలన.

తే॥ పెక్కు వసములు చుట్టిన , పెద్దదేశ, మెఱి గియెల్లల, గని పల్క , నెవరితరము?
ఒత్తుపెల్లవల్లల నర, యూనది, పలు, దారులం దారియుం గన , నేరదయ్యె.

తే॥ ప్రళయకాల వాయువులచే , వనధిరేగి, పొంగి వచ్చిన నాశంబు , బొందనట్టి
కోసలంబుమహిమ యిట్లు , కొలలు నింక, నరయుదము నగరంబు తీ , రబ్బు వఱకు.

శ్రీనగర పటలము. (75)

మ॥ లలి మాధుర్యము నర్థపుష్టి సరసా, లంకారరీతుల్ ద్వసుల్
గలయంబుల్గు మహాకవీంద్రులకు శ్లా , మ్యంబై యజాండస్త జీ
వులు దుస్సాధ తపఃఫలాదికముచే, బొందంగనై దివ్యులం
దలి జన్మంబున కాన సేయఁగ నయో, వ్యాపటజంబొప్పెదీన్

మ॥ ధరణీదేవి ముఖాబ్జమో? తిలకమో? తన్నేత్రమో? దివ్యసుం
దర భద్రాయత సూత్రమో? కుచతబో , దంచన్మణి హారమో?
పర జీవన్మలమో? రమావసతి యో , పద్మంబో? శ్రీవిష్ణుపే
రురమో? కొస్తుభ హేమ పేటికియో? దే, వాకింబుపై లోకమో?

మ॥ ఉపమానం బొకచేని నెమ్మనములం , దూహించి యిన్నాళ్లుగా
క్రిపురద్వేషియు బ్రహ్మయున్ హరియు సా, ధింపంగలేరైరి య
యువమంగాంచ నడంపరాని తమిలో , నుల్లంబు ప్రేరే, పఁగా
నిపుడున్ తెప్పలు వాల్చకంతరమునం , దీక్షింతు చంద్రార్యముల్.

మ॥ అమరాచీశ ధనేశ పత్తనముల , భ్యాసంబుచేనైన య
ట్లమరం జేసిన బ్రహ్మ యావలనె య, త్యంతంబు వైశాల్య మం
దము పెంపారఁగ నృప్తిచేసిన యయో , ధ్యంగాంచి సంకల్ప శి
ల్పము దేవాసుర కారుపుల్ మఱచుచో , పల్లంపఁగా శక్యమే?

ద్విపద॥ పుణ్యాత్మలకు స్వర్గమున సుఖంబనుట, గణ్యమౌశ్రుతుల వా , క్తింబద్ది నిజమ
తపము ధర్మంబును, ధరణి ఫలింప, నుపకరించిన ప్రభుం , దొక్క రాముండు
తక్క మఱెవ్వరా , తామరసాక్షి, డిక్కగాఁ గొనియేలె, తెల్ల లోకముల
నన దీనికంటె ను , భానుభవమున, దనుపు తలంబు భూ, లలమునఁగలదె?

ఉ॥ తోరపు ధర్మమున్ గరుణ , తోడి జితేంద్రియతన్ భజించి పెం
పారు తపంబుచే నెఱుక , యబ్బిన వారలకున్ శరణ్యమౌ

శ్రీ రమణుండు పుట్టి యటఁ , జెల్వగ నొప్పెను సీతతోడ నూ
తాటుల యేడ్లనంగ దివి , నై నను దాని సమంబు గల్గినే?

చ॥ కలరట రాజులు న్నగలు , గల్గెను గల్గె నమూల్యరత్నముల్
కలవు మదేభముల్ హరులు , కాంచనమున్ భువి గల్గె నన్నియుం
గలవు మునీంద్రయక్షసుర , కాండము వచ్చుచు సంస్తుతించు న
న్నెలవున కొక్క మేలుపమ , నేర్పునఁ దెల్పఁగ నుండినం గదా?

కొట గోడలు.

చ॥ చదరము శాస్త్రసమ్మతియుఁ , జక్కఁదనంబును పెద్దకొండలం
గుదురవు గాన నాపసిడి , కొటలకున్ సరిరావు శాస్త్రముల్
చదివి ప్రయోజనంబు గల , చాడ్పునఁ గట్టిన వానిచెల్వమే
పొదవు మహాన్నతంబుల మ , హాన్నతమై పెనుతెల్వకైవడిన్

సీ॥ శిల్ప-విజ్ఞానంబు , చేఁదుదిఁ గాంచమి , వేదములంబోలె , విస్తరిల్లు
భువిమీటి దివిజేరి , పొలుపారు చుంటచే , దేవతలంబోలె , దేజురిల్లు
నతి బలిష్ఠంబులై , యడరు నింద్రియముల , నడచుటచే మునీం , ద్రాశిఁబోలు
నెల్లప్పు డేమట , కెనఁగి కావలి గాచు , కిర్జంబుచే దుర్గ , కరణి వెలయు

ఆ॥ కూలమును ధరించి , శోభిల్లు చుంటచేఁ , గాశిఁబోలి భీతి , గానిపించు
నమిత గౌరవమున , నన్నింటిఁ బోలు దు , స్వాపమగుటచే దేవుఁభాతిఁబోలు

సీ॥ నెలవంకలంబోలి , పొలుపారు నఖములు , యెదామరలఁ బోలి , చెలఁగుకాళ్ళు
అలరుఁ దీవియఁ బోలి , యసియాడు మధ్యంబు , లెడనీటి కాయల , నెనయు చనులు
వంచిన వంగు లే , మించుఁదెదురువోలె , లావులై మృదువులౌ , లలితభుజము
లింపుసొంపుగ రుచి , యించుతేనియఁబోలు , నరస సుత్రావ్య వ , చస్సు లమరు

తే॥ యువతులెల్లదఁ గాంచిన , నొప్పుమిగిలి , నిండియున్న ప్రాకారంపు , నెలపుగలుగు
నయ్యయోధ్యకంబెను సొగ , నరయఁగలదె , అమృతభుక్తులు వసియించు , నమరపురిని

సీ॥ ప్రజలచేఁ గొలువంగఁబడుటచే శత్రురాఁత్రాకుటంబు , తురలించు,మహిమచేత
శాస్త్రపద్ధతిఁ జనుచక్కందనముచేత , దేత చూడఁగదానిదిటవుచేత
నథిక బలంబు పెంపొందుచుండుటచేత , నాయుధాభ్యసన విఁభ్యాతిచేత
గురు తంత్ర యంత్రముల్,సుదిరియుండుటచేత , జయసతాకా విలా , సముంచేత

తే॥ అమిత మహితోన్నతాశ , యంబుచేత , రాజచక్రంబు నడపు న , శ్రమముచేత
రాజరాజులకైవడిఁదేజ , గగన్ గల్గిన యచటి ప్రా , కారచయము?

చ॥ ఆతి శత భద్ర లోమర శ , రాఁ , కూల గదాది సాధన
ప్రతతులు గొల్గె తాద్యుని ప్ర , భంజను శమచూననంబు నే

వితమునఁ జైంగనీయక వి , భేన మొనర్పఁగఁ జాలు యంత్రముల్
మితమును మించియుండునన , మిక్కిలి చెప్ప నిక్కెము యుండెడున్ ?

చ॥ తొరపులకంబెఁ గీరితియె , దొడ్డుగుణంబనియెంచి జీవకో
త్తైవరులనొందనీక జగ , తీతుల దండము నాధికార్యమున్
దడయక స్వర్గమున్ దిశల , దాటియుఁగాచుచు నుండఁ గోటలా
పుడమికి సౌరుగావెలయు , భూషణమాత్రమనం దొసంగొకో ?

సీ॥ బంగారువెలగాఁగఁ , బడయువేశ్యలమది , వితములోతయ నీచ , వృత్తి యడరి
యల్పకవిత్వమ , ట్లమరి వృష్టతలేక , లోని యర్థము దురా , లోకమగుచుఁ
గులకన్యకల వలె , గోరి యెవ్వరి కంట . రాని యత్యధికమా , రక్ష గలిగి
చక్రవాళము ప్రక్క , సఁప్రంబు మాడ్కిఁబ్రా , కారంబుఁజాట్టియ , గడ్తయెప్పు .

తే॥ మంచిత్రోవలఁ బోనీక , మార్చిచెడుగు , దారులందోర్పు నింద్రియ , తతిని పోలి
యెడఁద కడలను గూర్చెడు , భేదిదములగు , క్రూరమకరముల్ మిక్కిలి , కొలులునందు

చ॥ తరలెడు గుంపుగల్గిన స్ర , దాన పయోదము మేరమీటి య
య్యురగ జగంబు లోతు విరి , వొప్పు నగడ్తను పోలఁ గాంచి నీ
కరమగు సబ్బియంచుఁగడఁ , కన్ జుమానుమలేచి యుప్పరం
బొరసిన కోటఁగాంచి గిరి , యూహను వర్షమునించు దానిపై ,

తే॥ పరిఖయందున జనియించి , విరివ పరిచు , శంబు వీచు పంకేజ వ , నంబుచూడ
మున్నుచుగువలసాగసుమో , ములకు నోడి , బలమువేర ముట్టిగొన్న , వలను దోచు

ఉ॥ అరసిచేసినట్టి పలు , యంత్రచయంబుల తోడ నొప్పు ప్రా
కారముఁజాట్టి నిందిన య , గడ్త మునుంగుచు లేచుచున్ మహా
కారలనొప్పు సక్రములు , కంధిని మత్తగజేంద్ర సంఘముల్
కోరిక మీఱ వేడకలఁ , గూతి చరించు విధానఁ దోచెడున్ ,

చ॥ క్రకచముఁబోలు వాఱమును , స్రక్కలకార్చుచు లేతచందురున్
వికటముసేయు కోటగవ , వెల్వడి భానీల నోరువిప్పి ని
ప్పుక లెనఁగన్నులందురలఁ , బోరొనరించు మొరట్లు కిన్నెమై
జకచక రక్కసుల్ కసిపు , సంగి పెనంగెడు టంగి నొప్పెడున్ .

సీ॥ ఈవల కావల , క్షీదుచు విహరించు , రాయంచ లాతప , తంబులుగాఁగ
వింతల మొనఁగులు , వినువీధి గ్రహములు , తిరుగు మేరువుఁబోలు , కరులుగాఁగ
చలిత నాళములతో , వెలయు తమ్ములతోడి , తరగల గుంపులు , తరగములుగాఁ
గెరలుచుఁద్రుళుచు , మెఱయుమత్స్యంబులు , ఖదాది బహువిధ , కరణములుగాఁ

తే॥ జూడఁజూడ గంధిరమై , చూడ్కికడలు, నించి తుడిచెదల్ నడుముగా , స్పింపకుండ
నల్లనల్లనఁ గదలు పై , న్యంబొ యనఁగ, నప్పురము చుట్టి యొప్పారు , గొప్పపరిభ.

తే॥ ఓరదిన్నెలు వెండిచే , నొప్పిలోని, పైడి తేకుల ప్రక్కనఁ , బటిక తాలు
పొడుగఁబడఁగ నగడ్డ నీ , రివి యటంచు, దెలియఁ జూపుదు మనుట ది , వ్యులకు సరిది

తే॥ పరవి లో, తైన పరిభయన్ , వనధిచుట్టు, బలసి బలిసిన యడవినాఁ , బరఁగు వనము
కదలకుండు నిరులగుంపు , పొదలె ననుచుఁ గోటకొక నల్లనగ యంచుఁ , జాటవచ్చు

గో పు ర ద్వార ము లు

ము॥ నలుదిగ్విధుల నిల్కడన్నిరిచి యుం , టంజేసి నల్గజం
బులఁబోలున్ హరి స్వరముం గొలుచువోఁ , బొల్పోరు పాదంబు క
న్నలలిన్ వరిలి సర్వజీవులకు న , న్మార్గంబు తాఁజూపుటన్
నలువేదంబుల మాడ్చి నొప్పు నగరిం , దద్గోపుర ద్వారముల్.

తే॥ పొలఁతిఁబిల్చియు రామి గో , పురము మీఁది, పెంటిచిత్రముఁజేర నా , ప్రియయుఁ గినుక
గూకిపైఁబూని తపసులు , కోరిచేరు, నమరపురిలోని నందన , ముందు డాఁగు

సీ॥ మురిచినతాల న , మర్చి ముందర స్పటి, కపురాలఁగట్టి పైఁ , గాంతిగలు
బంగారు దూఱముల్ , రంగారఁగా నిల్చి, పై వెండిదంతెలు , పరపి వాని
పైని వజ్రాల కం , బంబులు నవరించి, పచ్చలబోదెలు , పరఁగ నునిచి
రీతియౌ రత్నచి , త్రిత సింహముల మీఁదఁ, బసుపు రాల్చయ్యలఁ , బాదుకొలిపి

తే॥ యేడుజగముల వార్నిల్య , నెంచినట్లు, పెద్దయంతస్తు లేడు క , ల్పించు గోపు
రములు శిఖరాల నొప్పారు , రత్నకలశ, ములు ధరాదేవి శీర్షక , ములను పోలు

మే డ లు.

క॥ నల్లనిదె నెలయు ననఁదగి, వెల్లదనమునొంది నంకు , వెల్లయడరు నా
తెల్లనిమేడలు గాలిం, దల్లడపడు పాలవెల్లి , తరఁగలఁబోలున్.

క॥ పొగసగు పనిగల బంగరు, తగటి కొణిగలన్ విటంక , తండములు కడున్
నెగడినమేడలు కైలా, సగరిన్ లేయెండఁగాయ , సరణి వెలుంగున్.

క॥ పెరి మచి కంబంబులఁ జూచుల బోదెలపైన శిల్ప , చతురము వెలయం
గలమేడలఁ గని తమరధ, ములె యని యమరులును బ్రమలఁ , బొందుదురచటన్

తే॥ పటపుగా నెలతాలను , పఱపిపైన, చందన స్తంభములు పరు , నలుగ నిరిపి
పగడపుం బోదెలుంచి శి , ల్పంబమర్చు, మణుల బొమ్మలమేడలు , మలయుఁగోట్టు.

తే॥ బెడఁగుపనినేర్చుగలతూండ , యడుగు తమ్మి, రూపు పున్నాగయుక్తి సు , రూపగరిమ
దర్శనీయ శిల్పంబు మ , ధ్యంబు బయలు, పై రఁకులు మేడలు పోలుఁ , బవ్వనచుల

ఉ॥ లోపలఁజొచ్చువారు తమ , లోచనయుగ్మము నార్పకుండి సం
 దీపితదేహులై సురల , తీరువహింపఁగ, దిప్పులెక్కిమేల్
 తోపికనో విహారములఁ , దోచు విమాసచయుఁబుచ్చోలి యె
 లై పరపైనమేడలు వి , యచ్చురలోకమునంటి ధానిలున్ .

తే॥ కుందరదనలో చెలులు న , రిందములగు, వీరవరులు యాత్రలుచేయ , వెడలియున్నఁ
 గనక రత్న గేహములఁ , గ్రమము చెడక, ప్రాతధర్మవృత్తు లెడ , పడక నడచు

తే॥ మింటినంటఁబెరింగి మితి , మీఱుకలిమి, కలిగి యున్నతి కాంతియు , నలరుమేడ
 లందనింద్య ధర్మప్రభు , లట్లువిభవ, యుక్తుగుచు నుదారులై , యుండ్రుజనులు

చ॥ యురములఁబోలి ముత్తెముల , జాలరు లొప్ప మొగుళ్ళ గుంపులన్
 దొరసి ధ్వజాళియున్ . మణుల , తోరపురాసులు, హేమరాసులుం
 బెరసి చుయూరసంఘమన , మెల్తులు రాజిలుమేడ లారయన్
 గిరివర సంచయంబనఁగఁ , గీరితికెక్కు మహోన్నతంబులై .

ధ్వజములు.

తే॥ అగురుచేఁ బొగచూరి పై , మొగులులందుఁ, గలిసిపోయిన కేతనా , గ్రములనున్న
 కూలసంతతి కాంతుల , జాలుకొనుచుఁ, బగటిపూటనె మెఱిపు , పగిదిమెఱయు

మ॥ స్తనభారంబును మోవలేనిపగిదిన్ , జవ్వాడు లేఁగనుతో
 పనితల్ కాకులయందియల్ మొరయఁగా , పర్తించు తగ్గేహాకే
 తనవస్త్రాంచల వాయు ఘర్షణ పత , తక్కులప్రసూనప్రజం
 బనువందం గయినేయు తోరణ విధం , బైయందు రాజిల్లేడిన్ .

తే॥ గిరులఁ గనవచ్చు కడలికా , కీర్ణవనము, పగిది గ్రహమండలమునంటు , ధ్వజపటంబు
 తొరయుటంజేసి ఖిన్నత్వ , మొందిక్రుంగి, ప్రతిదినంబును శశి కృశ , త్వంబుఁగొనెడి

సంకీర్ణము

చ॥ కిలపటఁబైఁడి చప్రములె , కాక సుమంబుల మండపంబులున్
 గంపటఁ గొల్చుకూటములె , కాక మహోన్నత మందిరంబులున్
 గలపటఁ గృత్రిమాద్రి రలి , గార మణిమయ రుట్టిమంబులున్
 గలపట పట్టి ముంగిళులె , కాక సుమోక్త కామమానముల్ .

తే॥ వన్నెమీసిన బంగారు , పనితనంబు, లభికముగఁ గల్గి పేరొందు , న య్యయోధ్య
 మెఱువనఁగ దీపమన సూర్య , కిరణమనఁగ, దోకవెలుగఁ స్వర్గము హేమ , లోకమయ్యె

మ. హరికాంచుల్ తొలివేళఁ దక్కువయి మ , ధ్యాహ్నంబునందెక్కువై
 చర మాహ్నంబునఁ గ్రుంగఁబాటుటకు నా , చాంపేయ మాణిక్యసం

భరిత శ్రీ పుర మోహనాంగి తనుశో , భం బొందు భేదంబులే
తిరమో కారణ మయ్యెనంచుదగ ను , త్రేక్షింతు విద్యత్కపుల్.

ఉ॥ అందపు మేఖలల్ నడుము , లందు ధరించిన స్త్రీలు మేడలం
దొందగవేయు ధూపముల , నొడ్డుగ లోగొను మేఘపంక్తి యొ
య్యందిగినట్టి యబ్బియె మ , హద్దుత వాసన గుప్ప నన్నచో
దందడి నచ్చటం గురియు , ధారల గంధము నేల చెప్పగన్ :

ఉ॥ వేణురవంబుఁబోలు ముడి , వేయవి కన్నెల తొక్కువల్కులున్
వీణరవంబుఁబోలు నలి , వేణుల యింపగు ముగ్ధవాక్కులున్
జాణల ప్రౌఢ వాక్కులు ప , సంధుగ మద్యఘ్న నమ్ము వాడలన్
గాణల సృత్యగీతయుత , కమ్ర రవంబును పోలు నెల్లెడన్

తే॥ కనుల మిడుగులుల్ రాలెడు , కలభసమితి, నేలఁద్రవ్యగా ననువుగా , బాలురాడు
వ్రంతలగుచుండు నటులాడు , వనియందు, వారియొడలి గందపుఁబొడి , పడుచు నిండు

తే॥ తరుణు లొక్కటఁజెండ్లాట , తవిలి యాడ, రాలి ముత్యాలు చెదర వా , రలనుప్రోత్స
హించు చెలు లవ్వలికిఁ ద్రోయ , నించుకాంతి, చల్లనై వెన్నెలలు మీటి , వెల్లివిరియు

చ॥ తరుణులు సృత్యశాలల ము , దంబున నాడుచు నుండ్రు వారి నుం
దర విచల తక్కుటాక్షర , ధాటి విటాలి యెదం గరంచు నా
సరసుల ప్రాణముల్ చెలుల , సన్నని కొనువలెం గృశించుఁ జైఁ
బెరిగెడి బాఱి మాత్రమది , వీడదు వారి యురోజవద్దతిన్.

తే॥ కొన్నివనములఁగ్రొందేనె , గురియుచుండు, మలయపవనంబునకులొప్పు , మందగతుల
నందు విహరింప విరహతా , పొగ్గినుడుకు, వారి మైదీవలు కృశించి , వాడు వాణు

అ॥ మకర వీణరవము , మద్దెల నాదంబు, చెలుల గీతికలకుఁ , జెలువు నించుఁ
జెలుల తోడ నించు , పలుకాడు చిలుకలు, వినుచుఁ గనులు మూసి , కునుకుచుండు

తే॥ అరయ గసయంపునొసలు బిం , బాధరంబు, గలుగు కలుకులు ప్రాయంపు , టలుకనొంది
మృదువపంబులఁ దన్నఁగా , మేటి పీర, వరుల భుజదండములు జాజు , వాణుచుండు.

చ॥ పగలునురేయి వేణుపడు , పద్ధతి గానమి సాటిలేని యా
నగరమునందు దీపము ల , నందగి వెల్గెడి పూజ్యరాండ్ర కాం
తిగల శరీరదీధితులఁ , ద్రిప్పనిచూడుకులఁ జూడనేమొ ? వా
యఁగఁజదు కుడ్య చిత్రములు , నయ్యరెఁ బ్రాపు కంటిరెప్పలన్.

గ॥ జలజ గృహంఽరస్తయు న , చంచల లీల వసించుమేడలం
జెలఁగుచుఁ గాంతు లీనుచును , చీకటులం దొలఁగించునట్టి వం

దుల గల నేతి దీపముల , తోరపుగాంతులు గావు రత్నదీ
ప్తుల నిరరంబు; కానియెడఁ , బొత్తుల మేని మెఱుంగు-పన్నియల్.

౪॥ తాళ మృదంగ కీర్తన వి , తానముతోడగు శాస్త్రపద్ధతిన్
గాల జతు ల్గడించి నట , నం బొనరింతురు నూత్నయోవనల్
శీలన చేసి యాజతులఁ , జెల్వగఁజూపుచు నుండునట్టి ప
క్కాకుల మువ్వలందియలె , కావు హయంబుల కాళ్ల గజైలున్

౫॥ చిలు నగ పెంకురించు నది , చెచ్చెర మిక్కిలి కామవేదనం
బిలుపును కాముకావళికీ , బాటలగంధుల కౌసులెప్పుడుం
దఱుఁగుచు నుండఁగా దఱిఁగి , తాట నురోజము లుబ్బిరించుచున్
మఱిమఱి హేమ తార మణి , మాలికలన్ ధరియించు బిర్బుగన్.

౬॥ నడ బెడఁగైన లేవయసు , నల్వ గుఱాలును వాలు మీలు సం
గదులగు గండుఁదేఱులును , గంధ గజబులె కావు తానమా
దెడు పువుఁబోండ్ల నేత్రముల , తెక్కుగు చూడ్కులు నొత్తరించి యిం
పడర వెలుంగఁజేయు , జలజాకర సంతతులన్ రకంబుగన్.

౭॥ కనలున నెఱ్ఱనొ కమలు , గల్గు మృగేంద్రము లొప్పు కందరల్
పనుపద నున్నైలముల , పంటి మదేభనికాయముల్ బయల్
గొను మచఛారలం గురియ , లోతుగ భూమిని పంకమేర్పడున్
గొనకొని వానిలోన ధ్వజ , కూటము రాజిలు తేర్లు పూఁడెడున్.

౮॥ పడఁతులు క్రొవ్విరుల్ ముడువఁ , బాటఁగ నూడిచి వైచు ప్రాతపూ
పదములు వీథులం గునిసి , పాతెడు మాపుల కాళ్లగట్టి యాఁ
పెడిని; పునారతంబుఁ దల , పెట్టు వెలందులు గబ్బిగుబ్బలం
దుడిచి విదుర్పు పంకిములు , త్రోవను బోయెడి వారి జాఁచెడున్.

తే॥ అశ్వములు గిట్ట లఱుగంగ , నవనిఁ ద్రవ్వ, వెడలు ధూళిలో రత్నముల్ , వెలుంగకుండి
ఛరణీశ్వర పుత్రులు , తాల్చుమేటి, విరిసరులకేనె చిందఁగా , వెలయు నపుడు.

౯॥ వీరును వేఁగిగంద మెడ , వీడక దంతి మద ప్రవాహముల్
వీరును కల్వగంద మెడ , వీడక చామల వక్త్రబింబముల్
వీరును మేటికాంతులెడ , వీడక బంగరు భూషణావళుల్
వీరును పూలగంద మెడ , వీడక క్రొవ్విరిఁబోండ్ల క్రొమ్ముడుల్.

౧౦॥ మునుపె మునీశ్వరుల్ తొడఁగి , మోక్షద పట్టన సప్త కంబునం
గొనని మహేంద్రపట్టణముఁ , గూర్చి వచింపఁ బనేమి యిచ్చుటన్ ?

మొనసి నమస్త వస్తువులఁ , బూర్తిగఁ గల్గు నయోధ్యవీరులం
గవిన యనంతరంబ యల , కాపురి యోధమినోప్పెఁ బూర్తిగన్

ఉ॥ రాజకుమార మండలుల , రంజిల మ్రోఁగును వీరమద్దియిల్
తేజముమీఱు ఖడ్గముఖ , దీధికు లెండలు గాయు సర్వదా
బ్రాజిలు రత్నబూషణును , వానిలుఁ గస్తురి, తారహారముల్
రాజిలు, మాలన్ మధుక , రంబుల గాన మమానమై చనున్ .

తే॥ శంఖకాహళ కిన్నరీ , స్వనము తోడ, సుషిర వీణా మృదంగ వి , స్ఫురిత రవము
మఱియు బహువిధవాద్యముల్ , మట్టుమీఱి, దంబుమై నబ్ధి ఘోష మ , దంచుచుండు

పీ॥ మెప్పుగాఁ బరరాజు , లొప్పించు కప్పముల్, కానుకల్ లెక్కింపఁ , గడఁగు చోట్లు
హంసయానలు విలా , సార్థమై నృత్యంబు. లలవాటు లొసరింపఁ , గలుగు చోట్లు
రాజ కుమార కు , లోజ నాయుధ విద్యఁ, దెఱఁగుగా నభ్యాస , పఱుచు చోట్లు
వేదముల్ నాలుగు , విదువక వల్లించు, విప్రులచేఁ జాల , వెలయు చోట్లు.

తే॥ చదివి తర్కించి మఱి విమ , ర్శనముచేసి, యెఱుఁగఁదగిన శాస్త్రంబుల , నెఱుఁగుకొఱకు
సనువుగాఁగ విద్యద్గోష్ఠ , లెనయుచోట్లు, దండిగాఁ గల్గు నాయయో , ధ్యాపురమున

చ॥ పోలుచు జగామణుల్ తరణే , బోలిప్రకాశము నొందు తోరణం
బులుగల రాజవీరులను , పొందికఁ బాఱఁగఁజూడ దిక్కులే
యలుపములై కిసంబడును , హస్తీ మదాంబురురుల్ గనన్ యురుల్
కొలఁదిగఁ దోచు గుఱ్ఱముల , గుంపులకున్ జలధుల్ కొలందులొ.

చ॥ రమ శిఖరాలిచే మొగులు , దాఁకెడు తోరణ సౌధవీరులన్
రమణుల యాస్వబింబములు , రాజిల దోచు వెలుంగు లీనువా
సుమహితనేత్రపద్మములఁ , జూపుల తూపులు దోచు నవ్వె సిం
హములను పోలు పీరుల హృ , దంతరమందునఁ గ్రుచ్చిచొచ్చెడున్ .

ఉ॥ బంగరుతేరి నిస్వనము , వాజులగంటలు కింకిజేధ్యనుల్
రంగరు వీరమద్దియల , రావముతో నెదురొడిమ్రోఁగు; హే
మాంగుల పాదనూపురము , లల్లన మ్రోయఁగఁ గన్యకాళి ప్రే
మం గలఁగించు దిగ్గియల , మానుగ హంసల మాఱు కూ పెడున్ .

మ॥ సరసోత్తుల్ పచరించుటన్ గినియుటన్ , సాంగత్యముల్ పేయుటన్
బరిశుద్ధంబుగఁ బాడుటన్ వినుట మే , ల్పన్నీట పీరాడుటన్
తరువల్లి ఫల పుష్పవాటికల మో , దంబొప్పఁ గ్రీడించుటన్
విరులంగోయుటఁ దాల్చుటన్ దినములన్ , వెళ్ళింతు శ్రీలచ్చుటన్ .

తే॥ గిరులఁ దోరిన కరులపై , హరులపైన, స్వందనములపైఁ గ్రీడలు , నలుపుటందు
యాచకుల కష్టములు తీఱ , నరయుటందు, బ్రొద్దువోవుఁ గొందఱకు నా , పురమునందు

తే॥ కరులఁ గరులఁ దోరించుటన్ , గార్మకంబు, లభ్యసించుటఁ గ్రోత్తహ , యమ్ములేక్కి-
తిరుగుటన్ బంతుట మొ , గ్గరముఁ గూర్చి, చర్చచేఁ గొందఱకుఁ బ్రొద్దు , జరగునచట.

తే॥ విరులఁగోయుట హరిణుల , కరణిఁజేరి, న్రియులతో నీఁదులాడుటఁ , బెదవియెఱుపు
పదల మదుపు నేపించుటఁ , బగదసాలఁ, దరుణులకుఁ బ్రొద్దువోవుఁ బ , త్తనమునందు.

“ పరవిన మొగులులు కదలిని, తఱుచుగ జలమానుక్రియ ను , ధాహార్యములన్
జెరివిన ధ్వజపటములు తని, వఱ స్వర్గంగాజలంబు , నలలుఱఁ బ్రావున్.

చ॥ గొనబగు తోఁచిఁచార్గలుగు , గోపురముల్ మఱి పైఁడి కోటలున్
బొనుపుగ స్వర్గముం గడచి , పోవఁగఁ జోటలలేక నిల్చెనా
నెనసి మహాపనివరుల , యీటమివాటిన్ కీర్తిరాశిఁ బో
లినవయి నిర్జరావతుల , లీలఁగ సిగ్గిలఁజేయుచుండెడున్.

చ॥ దొరుపులు సానువుల్ దొసలు , తోఁటలు కొండలవాఁగు లంబుజా
కరములు శాద్వలంబులు న , గడ్డలు పంటలచేలు గొప్పయు
పురిగలు మేటిముత్తెముల , పందిరు లొందికగల్గు తావులం
దరవిరి పానుపుల్ పలిరు , టాకుల తల్పము లొప్పు మెప్పుగన్.

చ॥ కడలియుఁ దేటనీరుగల , కారుమొగుల్ దిగులొంద దుందుభుల్
జడియుచునుండు వీథుల వి , జంబుగ దొంగిలువారు లేమి నం
దడరిన ద్రవ్యరాసులకు , నద్దికమే కనరాదు దాతలు
గ్గడువుగఁ గీర్తితెక్కరాసఁ , గం గొనువారలు లేకయుండుటన్

చ॥ చదువనివారు లేమి మఱి , చక్కఁగనేర్చితిమన్న వారలం
బొచలరు చూడఁ బొండితని , పొందనివారునులేరు సంపదల్
బొదుపుగ నన్నిమార్గములఁ , బొల్చుటచేతను బీదవారలున్
వెదకినఁ గానరారు పెను , విత్తముగల్గినవారు లేరటన్.

చ॥ చదువను విత్తు మొల్కఁగొవి , శాస్త్రచయశ్రుతిపేరి శాఖలం
గదిరి తపంబులన్ ననలు , క్రమితులెరుచుఁ బ్రేమ మొగ్గలం
బొదలి యపారధర్మమను , పూవులుపూచి సుమాళమన్ పలం
బొదవఁగఁ గొన్న యానగరి , యొప్పిన వైభవ మేమి చెప్పుదున్.

ఉ॥ తన్నగరేశ్వరుండు కడు • ధర్మముతోఁ బరిపాలనంబు ను
ద్యన్నవలోక భూముల మ • హామహిమంబుగఁ జేసినాఁడు పె
న్నన్ననగొన్న యీకథకు • నాయకు వీరుని గన్నతండ్రి పు
ధ్విన్నరనాథ నాథుఁడు వి • తీర్ణ సురారి చమూ సముద్రుఁడున్.

ఉ॥ సత్యము ధర్మమున్ దయయు • శాంతము తెల్వి పరాక్రమంబు సం
స్తుత్యబలంబు దానమును • తోరపు నీతియు నెంచ మంచి సాం
గత్యములేమిఁ బొచ్చెమయి • కానఁగనొఁ బెరరాజులం దహో
నిత్యపథానువర్తులయి • నిల్చును తన్నగరాధినేతకున్.

మ॥ చతురంధోదీపరీత భూతలమునన్ • సత్కీర్తిపాత్రంబుగా
సతులొదాదుని స్వచ్ఛదాన సలిల • వ్యాప్తంబు గాకుండు హ
స్తతలంబే సహి వేదచోదితమహా • దాత్రీంద్ర దుస్సాధ న
త్కృత సంతానఘృతైల్ల నావిభుఁడు మున్ • గావించి యున్నట్టివే.

ఉ॥ అవిభుఁ డెల్లవారియెడ • నర్మిలిఁ బూనుటఁ దల్లిఁబోలుమే
లే విలసిల్లఁ జేయుటను • హెచ్చుతపంబునుబోలు ముఖ్యుఁడై
భావుక సదగుల్ గలుగఁ • బాల్చుచుండుటఁబుత్తుఁబోలు శి
షివిధినాధంబగును • జ్ఞానముఁబోలును ధర్మవిజ్ఞతన్.

పీ॥ అధికమై యుప్పొంగు • నర్థి పాథోరాశి నీవియన్ తెప్పచే • నీఁదినాఁడు
జ్ఞానార్జవంబు నసంఖ్యాక సద్గ్రంథ తతియను నొకచే • దాఁదినాఁడు
వీరశత్రూర్దేవ • భీకరాంబోరాశి ఖడ్గమన్ నావచేఁ గడచినాఁడు
సంపల్లసిత మహా • సౌఖ్యసముద్రంబు, తనివియన్ కలముచే • దఱిసినాఁడు

తే॥ వెల్లువల మృగములఁబక్షి • వితతిఁ బక్ష్యుఁ, సతుల మనముల నొకరీతిఁ • జక్కనదపెఁ
జతురుదధివేష్టితావనీ • చక్రమండు, స్థిర యశుండగు దశరథ • క్షితివరుండు.

తే॥ చక్రవాళగిరిశ్రేణి • సాలములుగఁ, గడలి గంభీరమైనయ • గడ్డ గాఁగ
లైలములు రత్నరాసుల • సౌధములుగ, నొప్పు మేదిని యతనిక • యోధ్యుఁబోలు

తే॥ రాజుచేతి ఖడ్గము త్రుప్పు • రాలిపోవ, వాడిగా సానఁబట్టుట • వలన నలుగు
విభుల రత్నకిరీటాగ్ర • వితతి పడుట, మాత్ర నతని బంగరు వీర • మద్దె లఱుగు

తే॥ పృథివి సర్వమలమి జీవ • వితతితెల్లఁ, జల్లనీడనొసఁగ నిరుల్ • సాగఁదోలఁ
జక్రి గొడుగును జాబిలి • చాలియుండ, నాకసంబున శశియుండు • టధిక హ

తే॥ పట్టపచి సింహబలుండు , ప్రభుడు ప్రేమఁ, బ్రాణముఁబోలె జీవుల , నరసింహ
భువిఁ జరాచరతోటికి , భూవిభుండు, ప్రాణములకు నిమైత్రున దే , హంబుఁబోలు.

చ॥ గిరినిధి పీఠ దీర్ఘరాజు , గెల్పునె పొందెడి యాజ్ఞ చక్ర ము
గ్రురుచుల భానుమండలము , కై వడిఁ గ్రాలుచు నున్నతస్థలిం
బొరయుచు నిర్వి నిర్వి యెన , పొందనిదై భువనంబులెల్ల సం
చరముచేసి జీవులను , చల్లఁగఁ గాచు విశేషపద్ధతిన్.

౪॥ లెమ్మని దీరముల్ పరికి , లీలగ యుద్ధముచేయు శాత్రువుల్
కిమ్మనలేమిఁ దీట యడఁ , గింపఁగరాక యెలర్చుచున్ మృదం
గమ్మును పోలు బాహువులు , గ్రాలుప్రభుండు సమస్త భూతలం
నిమ్ముగఁగాడెఁ జిన్నపొల , మేర్పడఁ గాడెడు బీదపోలికన్.

5 అ వ తా ర ప ట ల ము 125

౬॥ ధూపరుఁ దొక్కనాఁ డజుని , పోలు వసిష్ఠుని గాంచి మ్రొక్కియో
దేవః మదీయ సూర్యకుల , దీపకులౌ తొలివార లెల్లరున్
భావనచేసి మీవరణ , పంకజముల్ భజించుచుండ్రుమా
దై వము మోక్షసాధన వి , ధానము ధర్మనిధాన మీరెకా :

తే॥ తెలియ మాపూర్వలీనుకంచెఁ , గులము మిగుల, వెలుగ దుష్కీర్తి లేక పృ , థిని భరించి
రిపుడు మేరలేని ధరణి , నే భరించు, లెల్ల మీకరుణామృత , వృష్టిగాడె ?

తే॥ వెడలె నింపకు నటువది , వేలయేండ్లు, శత్రుల నడంచి యేలితి , జగతినెల్ల
నాకు వెన్న నరాజక , మైకలంగు, నేమొ ? యనుచింత యొందెనా , యెడఁదఁగలిగె.

తే॥ వరతిపోధములును భూమి , సురులు దుఃఖ, మనుటయేలేక యిన్నాళ్ళు , మనినవారు
నావెనుకఁ గష్టములు వారి , నలఁచునేమొ?, యనెడి యొకచింతయేచా , నలఁచునన్ను.

సీ॥ భేరులెల్లప్పుడు , విన్నంటమ్రోఁగెడు, నగరి వాకిలియు ర , త్నాలనరుల
పెనుకీరీటమ్మున , విలసిల్లు రాజిల్లు, పలికిన యంఠ నా , బ్రహ్మసుతుఁడు
క్షీరాబ్ధి నడుమను , కేషశయ్యవయిని, యోగ నిద్ర వహించు , యోగినుతుఁడు
హింసయే వృత్తిగా , నెనఁగు రక్కసుల యు, పద్రవంబులు నశిం , పఁగ నొనర్తు.

తే॥ ననుచు మితిమీటి వెతగూర , నలఁగి దీన, వదనులై యున్న నిర్జర , వరుల క, నిన
పలుకు లపు దాను పూర్విగా , దలఁపునందు, దెచ్చుకొనియెను తన దివ్య , దృష్టివలన.

తే॥ అమరు లనురులవలనఁ గ , స్థముల నొంది, యభవు పాదపద్మంబుల , నాశ్రయించి
తెలుప వారలఁజంప నా , వలన వీలు, కాదనుచు వారితోఁ దాను , గడచి నడచి.

తే॥ మేరుశిఖరి నడుమఁ దేట , మెఱుఁగులీను, రత్నమయ మండపముచేరి , బ్రహ్మకపుడు
పందనముచేసి దానవఁద్రతతి పేయు, పిడుగు వంటిదు శ్చేష్టలఁవినిచినారు.

అ॥ ఇంద్రుఁ గొనుచు లంక , కింద్రజిత్రేగిన, నాఁడు తాన యతని , వీడుచు కథ
పద్యజుండు చెప్పెఁ , బార్వతీశ్వరునకు, మొదటినుండి యాను , పూర్వీగాఁగ.

క॥ తలలు పది చేతు లిరువది, గలిగి తెలివించెడిన పంక్తి , కందుం జంపం
గల నేర్పు మన యెడను లే, దల విష్ణుఁడె వానిఁ దునుము , ననివారలతో.

తే॥ పాలకడలిఁ బరుండి దే , వత్సమొందు, మరకతాద్రిన పోలిన , మాధవునకు
గేలుమోడ్చి వినతిచేసి , కీర్తనంబు, నలువ, ముక్తి జ్ఞానులకిచ్చు , కలుషహారి.

చ॥ కమలవనంబు పూచి శశి , కంజవినోదుల రెండుప్రక్కలం
దమరికఁ జేర్చుకొంచు జిగి , యారిన బంగరు కోడెనెక్కిన
ల్లమొగులు వచ్చుపోలిక వి , లానముతో సిరితోడఁ దార్ద్యనే
క్కిమధువిరోధి ప్రేమ తుల , కింపఁగవచ్చెఁ బ్రసన్నమూర్తియై.

అ॥ గరళకంధరుండుఁ , గమలాననుండు నిం, ద్రాదులెల్ల సంత్ర , మాదరముల
నిలిచి పొగడి పొగడి , నెగడు నానందాశ్రు, పూర్ణులగుచు హరికి , మ్రొక్కిరపుడు.

తే॥ తులసిమాలలుగల పాద , జలజములకు, మ్రొక్కి రక్కసు లప్పుడే , ముగిసి రనుచుఁ
గడఁక బ్రేమ మధువునాని , యొడలు మఱచి, పాడిరాడి రిట్టలులు , పరుగులిడిరి.

ఉ॥ బంగరు కొండనుండి దిగఁ , బాటు పయోదమువోలె లోకమా
యంగడఁబావువాఁడు వెల , యన్ మముగాచెడు తార్ద్యనుండి మిం
టం గొనదాఁకు మండపము , దాయచు డిగ్గి మనోహరాకృతిన్
సింగపుఁ బై డి గద్దెపయి , చెన్నలరార వసించి సంతటన్ .

అ॥ రాజమౌళి యబ్బు , రంబంది యుండ బ్ర, హ్మయు మునీంద్రు లమరు , లంతఁ గదిసి
పాపదైత్యులెల్లఁ , బనివడిగావించు, నెడరులెల్లఁ దెలువఁ , దొడఁగినారు.

దేల్పులు రాక్షసబాధల విష్ణువునకు విన్నవించుట.

తే॥ అధిప ! రావణుండును వాని , తమ్ములాది, గలుగు బలియారచేత న్వ , ర్గమును భువియుఁ
జలుపఁదగు తపంబులు చేయఁ , జాలకుండె, బ్రదుకు దెరువులేదని యూర్పు , వదలినారు

అ॥ అమరు లట్లు పలుక , నప్పుడు జాబిల్లి, రేలపూలు జడద , రించు భవుఁడు
సంజ్ఞ చేసి వారిఁ , జాలింపుఁడని విష్ణు, వదన మట్టెచూచి , పలుకఁదొడఁగె.

తే॥ పద్మనేత్ర ! రక్కసులు మా , వరబలమున, మూఁడుజగముల హింసించి , ముంచినారు
ఇంక నైన వారల వధి , యింపకున్నఁ, జిటికలో జగద్వంసంబు , చేయఁగలరు.

క॥ అనిహరుడు విన్నవింపఁగ, వినతులగుచు నమరు లెల్ల • వినుతింపఁగ న
వ్యవమాలి చింతపడకుం, డని వారల తలలఁద్రుంతునడలకుఁ డింకన్.

తే॥ అయిన నొకమాట చెప్పెద • నవధరింపుఁ, డమరులెల్లఁ గ్రోతులు గాఁగ • నడవులందుఁ
గొందలందునఁ బుట్టుడు • కూటములుగ, ననుచుఁ గరుణమో మలరంగ • ననియెనిట్లు.

తే॥ దానవుల వరముల జీవి • తముల తోడ, మాటులేని యస్త్రములచే • నీటుచేయ
జలధిఁ దొలిన చతురంగ • బలము గలుగు, నాజికిం గుమారుడయిన • యవతరింతు.

తే॥ పలమరియుఁ జక్రమును బడ • బాగ్నినేని, మాడ్చువినముతో విరివియో • మస్తకములు
గలుగు శేషుడు నాకుఁ ద • మ్ములుగఁబుట్టు, వారలాయయోధ్యపుర • వరమునందు

క॥ అతఁడిట్లు చలుకఁగా వా, సిత తులసీమాలఁ దాల్చు • శ్రీవరుఁ డిపుడే
హిరణ్ముగ మముగాచె ననుచు, గుతుకంబున నాడిపాడి • కునిసిరి వేల్పుల్.

ఉ॥ కష్టము వీడెనంచు సుర • కాంతుఁడు మిక్కిలి సంతసించె నా
ప్రస్థయు శ్రీగళుండు నమ • ర ప్రకరంబు ముదంబుమీఱ మా
యిష్టముకూడె హీనదశ • లెల్లను నేఁడె తొలఁగె నంచు సం
తుష్టిని పొందెఁ దాద్యవడి • తో భువనోదరుఁడెక్కె లీలమై.

తే॥ మాప్రభుండట్లు వరమిచ్చి మరలు పిదప, జాంబవంతుఁడు భల్లూక • జంభభేది
పుట్టె నాయంశమున నల్లె • పొలుపుతోడఁ, బుట్టుఁ డనియె నిర్జరులకు • మొదటివేల్పు.

తే॥ అంగదుఁడు వాలి నావార • లనుచు వేల్పు, తేఁడనంగ నావాడు ను • గ్రీవుఁడనుచు
నర్కుడు వచించెనగ్నినా • యంశమనుచు, నీలుఁబేర్కొన నమృహా • నిలుఁడుచూచి.

తే॥ ఆంజనేయుఁడునాయంశ • మన్నయంత, హరుఁడు నాయంశమాతఁడే • యనియెంచిదపఁ
దక్కువారలు భువిఁబుట్టఁ • దలఁచినారు, వారిలెక్కె యితని యిద • మేర కలదె ?

మ॥ కరుణావారిధి పంకజోదరుని వా • క్యంబుల్ దలం దాల్చి య
య్యవవిందాసన శంకరాదులు స్వకీ • యాంశంబులందెల్పఁ బీ
కర కాంతార గిరింద్ర కందరములం • గ్రవ్యాద నాశార్థమై
సురవర్గంబు జనింప నిచ్చగొనుచుం • జొచ్చెన్ వెనన్ నాకమున్.

తే॥ మునుపె నడచిన దీయంశ • మని వసిష్ఠ, ముని మనంబునఁ దలఁచి, భూ • పునకుఁబలికె
లోకములఁగావు పుత్తుల నికాసంగు, జన్మ మొనరింప మదిని క • ష్టంబు తొలఁగు.

తే॥ అని వసిష్ఠుఁడు పలుకఁగా • నవని విభుడు, కేలుమోచ్చి మునీంద్ర మీ • పాలఁబడిన
నాకు దుఃఖముల్గలవె ? జ • న్నమునకింక, వలయువానిఁడెల్లంబుగఁ • దెలుపుఁడన్ము.

పీ॥ శిలికంరుచేతను • స్తుతియింపఁదగువాడు, వేదశాస్త్రములందు • వినుతిగొన్న
జ్ఞానంబు శాంతంబు • సచ్చరిత్రము విన, యంబు మున్నగువాని • యందు విబుధ

విఖ్యాతుడగు తండ్రి • విధమునఁజనువాడు, పరిశుద్ధులైన దే • వతలతోడ
దనుజదైత్యులఁగన్న • తండ్రికాశ్యపునకు, కొడుకు విభండ కా • ఖ్యాండు తనకు

తే॥ నతని దయనొంది పెరిగిన • యమలగుణుడు, సర్వశాస్త్రార్థవేత్త ని • శృలుడు బ్రహ్మ
సముడు లోక విజ్ఞానలే • శంబు లేని, వాడు హరిః శృంగము తలన్ • వటలువాడు.

సీ॥ శేషుని పడగలఁ • జెలువారు భూమిపై, మెలఁగు మనుష్యులు • మృగములెయను
బుద్ధిగలాడు త • పోధనుం డారయ నజ్ఞానన త్రిపు • రారి వినుత
శాంతాది సద్గుః • సంయుతుండగు ఋశ్య. శృంగునిచే వేల్చి • యెసకమెనఁగఁ
బూర్తి గావించినం • బుత్తులు నీకుఁ గ, అదురని యమ్ముని సదయుడగుచుఁ

అ॥ బలుక నతని పాద • పద్మంబుల కెఱంగి, యాతఁడెప్పుడెవఁట • నలరు? నిటకు
నెట్లువచ్చుఁ గృత్య • మెయ్యది? యనివ్రతుఁ, డడుగ మానివర్యుఁ, డనియె నిట్లు.

ఉ॥ పూని ధరం భరింపఁదగు • పూజిత సత్త్వుడు ప్రేమ సత్కృపా
నూన పదాస్పదుండు సమ • యోచిత బుద్ధిగలాడజయుడు
త్తానపదాఖ్యుఁ దొప్ప మను • ధారణనాథు కులంబువాడు తా
మానిత రీతి రోసుపడు • మాన్య వదాన్యుని గాంచెఁ బుత్తుఁగాన్.

తే॥ అఁడు పాలించు నంగరా • జ్యంబునందు, చాలకాలము గాఁగ వ • ర్జుంబులేమి
జనులు పలుకష్టముల నొంద • మనుజవరుడు, మునులఁదిలిచి కర్తవ్యంబు • వినఁగఁగోరె

ఉ॥ వారలు ఋశ్యశృంగముని • వర్యుని దెచ్చితివేని వర్షముల్
పేరకు మీతీవచ్చునన • మేదినినాథుడు చింతనొంది యీ
ఁరణి మానవావళి నె • దన్ మృగజన్మము లంచునెంచు పెం
పారు లపోధనాధ్యు నిట • కక్కట యెవ్వరు తెచ్చువారనన్

సీ॥ అర్ధచంద్రాకృతి • నలరారు నొసకులు, నీలంబులొ డీర్చ • నేత్రములును
అరుణాధరములు చం • ద్రాభ్రమౌ పదనంబు, లాణి ముత్తైముల పొం • దమరుపండ్లు
బలిసిన బటువైన • వక్షోజ యుగళంబు, తనరు రోచెలులఁ గొం • ద ఊటలేచి
భూమిశః మేమా త • పోధనాధ్యుని దెత్తు, మనిన వారల పల్కు • లాలకించి

తే॥ అంత కీరు తగెర? హరి • జాక్షలారః యంచు వప్త భూషణ వారి • నాదరించి
పొండ్లు కృతకృత్యలై వేగ • రండటంచుఁ, బంపవారలు తేరెక్కి • బయలుదేజి.

తే॥ వగల జిగిగుల్గు వెలయాండ్రు • ఓగులదూర, మేగి ఋశ్యశృంగుఁడు వసి • యించునెంచ
యోజనం బున్నదని యెంచి • యొక్క చోటఁ, బర్జశాల యందుండ్రీ తా • పసులఁజోరె

తే॥ ఆవల విభండకుడు లేని • యదను చూచి, ఋశ్యశృంగుఁజేరంగ నా • బుషివరుండు
తన్నుపోలు మెకములంచుఁ • దలఁచి వారి, కుచికరీరిఁ బ్రియముమిత • నుపదరించె

తే॥ అర్జ్యపాద్యాదు లర్పించి , యాసనమిడి, విశ్రమింపు డనగ వారు , విశ్రమించి
కమ్ర పుదులోపచార వా , క్యములు పలికి, పడిగ చమయాశ్రమమునకు , వెడలినారు.

తే॥ అపలఁ గొన్నినాళ్లగఁగా , సరుగు దెంచి, భుపన మోహినులొ వెలి , పూవుఁబోలు
లమ్మర రుచికంఠః దీప్తైన , యరటి పనస, మావిసండ్లను దినవిచ్చి , మనసు గూర్చి.

క॥ మా యాశ్రమంబునకు వి, చేయుండని ప్రార్థనంబు , సేయఁగ నతఁడున్
వాయెత్తి మాటుపలుకక, రోయాంధ్రుర వెంబడిన్ మ , రుల్కొని చనియెన్.

చ॥ తమ మదివోలె విభ్రమము , తద్దయుఁగూర్చు సమర్థురాంధ్రు మో
దమున నిదే యిదే యనుచు , దారిని చూపును నేగురుండ మే.
ల్లమకము తోడ నమ్మని వ , దాన్యుఁడు వెంబడిఁబోయి యంగదే
శము నట దాయమున్నె పడెఁ , జాలిన వర్షము భూమి శాంతిలన్.

చ॥ పరవలు పెక్కులై వలచు , పట్టులు గల్గు కొలంకు లేకులున్
శరభులఁబోలె నిండ గిరి , చాపుని కంఠమువంటి మేఘముల్
కురిసెను కుంభపృష్ఠి; యన , ముండగు రా బిదియేమి యెంచు న
చ్చెరువునఁ జింతచేసి తెలి , సెన్ దగు హేతువు శ్లేష్మనంబునన్.

సీ॥ పంకజాన్యములు బిం , బిభర్లోష్ఠములు ముత్తై, ముంపంటి రవనమున్ , పొగను పోలు
నీలంపు నెలీకురుల్ , నెగదారు జిగిదేలు, వెలచెలు అనువైన , వెరవుచూచి
మరపించి తేరఁగా , మక్రోధమోహర, హితుడైన యాముశ్య , శృంగమాని
నెనరున వచ్చెఁగా , యని యెంచి యొడలు పూ, రింపఁగా నయ్యంగ , స్పృహవరుండు.

అ॥ వేదవేత్తలైన , విప్రులతోఁ బరి, వారసమితి తిన్ను , బలసిరాగ
వాద్యవిశతి మ్రోగ , వైభవోపేతుడై, నడిచె రెండు యోజ , నములు మున్ను

అ॥ ఇట్టలేగి లాచి , యించు వేణులుగల, వారసతుల నడుచు , బలు తపంబు
రూపుగొన్న కొండ , రూపున నేతెంచు, ఋశ్యశృంగ మునిని , స్పృహఁడు గాంచె.

మ॥ అమితానందము నొంది డెందమున నే , త్రాబ్బంబులన్ మోద బా
ష్పము లొక్కుచుడి వెల్లివాట మునికిన్ , సాష్టాంగ దండప్రజా
మము లర్పించి; మహాత్మ జీవములతో , మన్నారమంచున్ సుదుః
ఖములం దీర్చితి రంచు రోవెలఁదులన్ , జ్ఞానాభు డగ్గింపఁగన్.

మ॥ పనివారల్ మునివర్యులున్ బహుజనుల్ , పార్థివ్యుతోఁజేరఁ గాం
చినయాతండిది వంచనంబనుచు యో , చింపన్ సుపర్వాణులున్
ముని కోపంబున కంజ, నొప్పె నతఁడ , బ్రియమిళు సంప్రార్థనన్
ఘనమర్థుడ నతిక్రమింపని తరం , గ శ్రీయుతాంభోధి నాన్.

ఉ॥ తోలొలయందు వజ్రనిభ , దుర్దమ ఖడ్గముఁదాల్చినట్టి భూ
పాలుఁ డనింద్య శీలుఁడగు , బ్రహ్మ సమున్ దగఁబెక్కుసార్లుగాఁ

గేలు మొగిడ్చి వేడి తమ , 'దు తొలంగిన ఓరు తెల్పుగా
జాలి మనంబునం దవులఁ , జయ్యన నమ్ముని శాంతుఁడౌటయున్.

తే॥ మోహమడచిన సుజాని , మునివరుండు, ఋశ్యశృంగుండు వేడ్కమై , నృపవరేఱ్యుఁ
గరుణ దీవించి యుపదేశ , కర్తలైన, ముసులతో రథమెక్కియ , పృథికి నేగె.

క॥ సగరము కయిసేసి జనులు, మొగి నెదురు కొనంగ రాజ , ముఖ్యుఁడు మునితో
నగరిం జేరి హిరణ్మయ, మగు సింహాసనము మీద , నాతని నునిచెన్.

తే॥ చెప్పఁజగిన దేదియు వేటు , చెలువు లేని, యట్లు తోడఁగ స్వర్ణపా , ద్యాదివిదుల
నర్చనముచేసి తనకూఁతు , నతుల శాంత, శాంత నొసఁగి వివాహంబు , సలిపివైచె.

అ॥ వజ్రపు దీట మేఘ , పంక్తివర్షింపఁగా, నంగదేశకష్ట , మంతరించె
శాంత యుపచరింప , నన్నుని తృప్తుఁడై, యొప్పుమీట నచట , నున్నవాఁడు.

సీ॥ నావుడు మునివరు , నకు వందనంబాచ, రించి నేడే వెళ్ళి , ఋశ్యశృంగుఁ
దోడితెత్తుననుచు , దొరకొని సామంత, నృపులు సుమంత్రాదు , లిష్టజనము
లైన పండిత వరుల్ , మానుగఁగొలిచిరా, దశరథేశ్వరుఁడు ర , థంబునెక్కి
దుఃఖనంతతి నేడె , తుదముఠై నని సుర, వరులు పూవులవాన , కురియ నడచి

తే॥ కాహళాపిక రాహముల్, కడలికంటెఁ , జెలఁగి మోషింపఁ బెద్దలా , శీర్షదంపఁ
దలిరుఁదోడులు విజయగీ , తములు పాడ, నరుగుదెంచి తా నంగరా , జ్యంబుచేరె.

చ॥ స్తుతయకుఁడైన యాదశర , థుం డరుడెంచు తెఱింగి యంగభూ
పతి మది నుత్సుకుండగుచు , బ్రాజితభూమలు వంది మాగధుల్
నుతులొనరింప బాంధవ జ , సుల్ పరివారము గొల్పిరా, మహా
తత విభవాదికుండగుచు , దవ్యుగ నేగెను తా నెదుర్కొనన్.

ఉ॥ వచ్చిన రోమపాదుఁగని , వారనిప్రేమను కోసలేశ్వరుం
డచ్చుగ న్యందనంబు డిగ , నాతఁడు పజ్జలజంబుపైఁబడన్
హెచ్చుగఁగొలింపకొని , యింపగు మాటల నాడుచుండఁ బె
న్మచ్చిగతోడ నంగవతి , మానుగఁ జేతులు మోడ్చి యిట్లనున్.

చ॥ నిలుకడగాఁగ స్వర్ణమును , నిల్చి యశంబునుగాంచు మిత్రమా!
తలఁపని యట్లు మీరిటక , దాటున వచ్చుట చూడ నాతపః
ఫల మొకొ? మాస్రజల్ సలుపు , భవ్య తపఃఫలమో? మతేదియో?
తెలియఁగదయ్య యంచుఁ దన , తేరునఁదోడ్కొనిపోయె నింటికిన్.

ఉ॥ అంగవిభుండు హాటకి మ , యంబగు నంతిపురంబు లోపలన్
రంగరు రత్నమండప వ , రంబున రాజిలు సింహాసీరిపై

సంగతి నుంచి మన్ననలు , సల్పుచు విందులుపెట్టి ప్రేమ ను
బొంగుదు పన్ను హేతువును , మోహముతోఁ దెలుపంగ గోరినన్.

తే॥ కానువచ్చిన రావ్యంబు , తగినరీతి, దశరథుఁడు దెచ్చి, చోమఁపా , ద ప్రభుఁడు
వినుతి కలుని ఋశ్యశృంగ , గుని యచటికె, పిలుచుకొని వత్తుచున రాజు , వెదలె మరలి

తే॥ వేదిములు మూర్తియంతమై , వెలసెనంగ, నొప్పు మునిఁడేరి యంగరా , జొక్కవరము
వేచి, నఁ దేదియొ తెల్పు , తేఁడఁ యనంగ, నాతఁ దిట్టి పలికె న , యంబు మీఱ.

౪॥ పావుర పిట్టకై కరుణ , పారము ముట్టగఁ ద్రాసునెక్కెనే
భూవరుఁ డట్టి సత్కుల వి , భూషణుఁ డంచిత ధర్మమూర్తి డై
ర్యాపక నాటి దున్ని దివి , జాలయ మెప్పటి నిచ్చె నా యయో
ద్యాపని నాథుఁ డేలు పురి , కర్మిలి మీఱగఁ బోయి రంధసన్.

౫॥ మంచిది తేరు తె మ్మనంగ , మానవనాథుఁడు డుక్తు కోరికల్
మించి ఫలించె సంచు నెన , మీతిన సంతసమంది తేరు తె
ప్పించిలి బాలచంద్రసమ , విస్తృత బాహరమాసమాన ప్రే
మాంచితమూర్తి కాంత యరు , దారంగఁ దో నరుడేర లెండనన్.

తే॥ మనుజుపది కేలుమోడ్చి న , మస్కరింప, మునులు పెక్కుండ్రు తనచుట్టు , మొనసి రాఁగ
కాంతరో ఋశ్యశృంగు డు , సంతసమున, రథమునెక్కి యయోధ్యకు , రాజనేగె

తే॥ రమ్మగార్చి హింసించెడు , దనుజవరుల, నడఁప విష్ణుండు భూమిపై , నవతరించు
ననుచు ధర్మదేవతయు నిం , ద్రాచి సురలు, వాచ్యములు మ్రోగఁ మంచిపూ , లైవినారు

౬॥ చూర లయోద్యాపుఁమున, కేతెంచి మునీంద్రురాక , యెఱి గించిన నా
భూరల నాథుఁడు మీతిన, కొతుకమను సాగరమ్ము , కడలులఁ దేలెన్.

౭॥ అరవము చొర విరిసోనలు, గురిసెను; దుందుభులు పెల్లు , మోషించె; మునుల్
విరివిగ దీవనలోనఁగిరి; విరిసెను మొదలంటఁ బాప , వితతులు భూమిన్.

౮॥ పుడమి యదరుపుట్ట , డెడిదంపు భేరుల, మ్రోతతో దశరథ , భూమివరుఁడు
లన మడింగు దుఃఖ , మను పర్వతంబు ను, గైనది యనియుచ్చి , మానితముగ
గొప్ప లసములెల్లఁ , గూటువలై యక, లంకరూపము దాల్చు , లలివెలింగి
ఱింక తోలును నార , చీరయు ధరియించి, దివ్యుల కష్టముల్ దీఱయజ్ఞ

తే॥ కష్టము లొనర్చు నేర్పది , కముగ వెలయు, వాని బ్రహ్మాదండం బాత , పత్త్రమును క
మండలుపు గలవానిని , పండుతపము, గలుగువానిని కన్నులఁ , గాంచె విభుఁడు.

తే॥ రథము దిగి విభుఁడతని చ , రణ సరోజ, ములకు మ్రొక్కఁగఁ బ్రాజదు , పులను తీగ
లెలమిఁబ్రాఁక మాతాకు నా , వెలయునతఁడు, చెలఁగి యర్చవద్వాక్కు బా , శీఘ్రలోనఁగె

ఉ॥ ఆ ఋషితోడ వచ్చిన మ , హరులు దీవన సేయఁ దోయ ము
గౌరలఁబోలు దావజుల , ధారలఁదోగు కరంబుల న్నమ
స్కారముచేసి భూపుడు వి , శాల మనోహర నేత్రయుగ్మ మొ
ప్పారెడు శాంతతోడ రథ , మందునఁ దోడ్కొని వచ్చెనాతనిన్.

తే॥ రత్నమకుట విరాజుచ్చి , రస్కుఁడంతఁ, గమలవదనలు విజయగీ , తములు చదువఁ
జెవులు వాద్యమోషములచేఁ , జిల్లులువడు, నగరముం జేరెఁ దాముని , నాథుతోడ

తే॥ పాపమూలంబులౌ చెడు , పనులుచేయు, దొంగలై దుగురం దువ , దూల్చినట్టి
మునివరుడు వసిష్ఠుఁడవేద , మూర్తి ఋశ్య, శృంగుఁడును రాబృథవెలుంగ , జేరిసారు

క॥ ఇహమునఁ బ్రాజదుపులవలె, మహిమగులుగు బుశ్యశృంగ , మౌనివరుని దా
బహమాన పూర్వకంబుగ, మహిపతి యువచారములఁ గ్ర , మంబుగఁ దేర్చెన్.

తే॥ ధర్మమును తపమును మేను , దాల్చినట్లు, వెలయు పరిశుద్ధమూర్తిః మీ , లలితకరుణ
వలనఁ దరతర మెడలేక , వచ్చు రాజ్య, పాలనము నెలకొనెనాత , పము పలించె.

తే॥ అనుడు మునివరుఁ డిట్లను , ననఘః నీవు, వరతపోధను సాయంబు , పడసినాడ
వమల కార్యంబులే చేయ , నరయువాడ, విట్టి నిను పోలుదురె రాజు , లెందఱేని ?

క॥ గిరి నిభ చాప భుజాః నను, కరమరుదుగఁ బిలువనంపు , కార్యము శ్రేయ
స్కరమగు హరిమేధమునకొ, మఱి దేనికొ చెప్పవయ్య , మనుజేంద్రః యనన్.

క॥ కడగానని పెక్కేఁడులు, పుడమిని పాలించి విసుగుఁ , బొందితి సుతులన్.
బడయనయితి రాచతగవు, తడవి నడపు తనయు నాకు , దయచేయుము నాన్.

క॥ భువిమాత్రమే ? వదునాలుగు, భువనంబుల నేలఁజాలు , పుత్రుల నొసఁగం
దవు మఖము నిప్పుడే యిట, దవిలి నడపు మనుచు ముని ము , దంబునఁ బలికెన్.

పుత్ర కామేషి

ఆ॥ జన్మమునకు వలయు సామగ్రు లన్నిటి, విరివిగాఁగ దెచ్చి , పేర్చినారు
చక్రవర్తి శుద్ధ జలమున నీరాడి, శాస్త్రయుక్తి నమరు , సాలఁజేరె.

తే॥ విధియుతముగ మూఁడగ్నులు , వేర్చియాహు, తులనొసంగుచుఁబంద్రెందు , నెలలుజుంప
దేవదుండుభుర్ మ్రొసెను , డివిజులై, బైనిలిచి తృప్తుల మనుచుఁ , చలికినారు.

తే॥ వదనములు వికసింప దే , వతలు కల్ప, పుష్పముల దూసిచల్ల న , మ్ముని వరుండు
సుతుల నొసఁగంగఁ దగిన యా , హుతులవేల్చె, నగ్నికుండంబునందు శా , స్త్రానుసరజే

తే॥ అంతఃజుట్టి మందెడు వహ్ని , యనఁగనొప్పు, వెండ్రుకలు నెఱ్ఱని కనులు , వెలయు హిత
మొందు సుధఁబోలు నన్నంబు , నిండుగఁ గల, స్వర్చపాత్రముతో నట , బైకి లేచె.

తే॥ లేచి యాపాత్రమట నుంచి , రీలతోడ, నందె మఱుగయి పోవన , య్యతివరుండు
దశరథుంగాంచి యాయమృ , తంబు నీడు, భార్యలకుఁ దగు రీతిగాఁ , బంచు మనియె .

తే॥ అతని యాజ్ఞాప్రసారమా , యవనివిభుండు, పేశల విసీల గుర్తుకేళ , పాశమును వె
యంగు మోము బింబాధరం , బంగుమీఱు, చుండు కొనల్య కొకభాగ , మొనఁగినాడు

తే॥ కొలఁతులును నదులును వన , ములును హంస, పిండుఁగల కోనలమునకు , విభుండు పిదప
మొదటి వద్దరినే చేత , మొనయు దాన, సగము కై కేయి కొనఁగె ని , ర్జరులు పొగడ .

తే॥ శత్రు భీర బలయుర , చక్రవర్తి, సగమొసఁగె సుమిత్రకుఁ దొంటి , చందమునను
శత్రువులు నశించిర యంచు , శచివిభుండు, తన్నుపోలు దివ్యులతోడఁ , దవిలి యార్వ

ర॥ ఎదమ చె శత్రువితతికిఁ , గుడిభాగము తక్కు జీవ , కోటికి నదరన్
గడమయు సుమరై పద, పడి యొనఁగెఁ బ్రభుండు ప్రజయుఁ , బరితోషింపన్ .

తే॥ తురగమేధ యజ్ఞంబుఁ బు , త్పులకుఁజేయు, జన్నమును సక్రమంబుగా , జరగు పిదప
జగములం గాచు బలకాలి , చక్రవర్తి, జనము స్తుతియింప నయ్యాగ , కాల విడిచె .

చ॥ ప్రముగ శాస్త్రవద్దతిని , కార్యకలాపము పూర్తికాఁగఁ గ
ష్టములఁ గలంగు ప్రాణులును , సంతసమందెను వాద్యఘోషముల్
తుములముగాఁ జెలంగె గుఱ , ధుర్యుండు కోనల భూవిభుం డపా
రముగఁ గృపాతరంగములు , రాజుల విల్పెడు కొల్లుచేరఁగన్ .

ఉ॥ చేయఁగఁ దగ్గ వద్దరులు , చెప్పెడు శాస్త్రవిధిన్ విరుద్ధముల్
దాయనిరీతిఁ జేయఁగఁ గ , డంగి రమావతికిన్ సురాకిన్
చేయములౌ హవిస్సుల ను , దీర్ఘత నిచ్చి మహీసురాకిన్
పాయుర హేమవర్షము న , పారముగాఁ గురియించె నిమ్మిగన్ .

తే॥ రాజులకుఁ వాసము తోడ , రథ గజాశ్వ, ధన విభూషణాంబరములు , తగినరీతి
నిచ్చి వాద్యంపు మ్రోతతో , నేగి సరయు, వందు పెంపార నవభృత , మాచరించె .

పీ॥ భేరులు శ్రేణులై , విన్నంట మునుమ్రోగ, బహువిధ వాద్య రా , వములు చెలఁగ
ముత్యాల గొడుగులు , ముదమెప్పుఁ బై నిల్చి, వినుపారఁ జల్లని , నీడ నొనఁగ
పలువురు గాజులు , బలసి నల్వంకలఁ , గొలువ వెలలి రాచ , కొలుపుచేరి
బ్రహ్మయు సిగ్గెలు , ప్రాఁజదువులగని, యగు గురుపదముగిం , బుగ భజించి

తే॥ పివనలుగొని గొప్పకి , ర్చిని వహించు, మునికి ఋశ్యశృంగునకుఁ గే , లొగ్గించి దేవః
యేఁ గృతార్థుడఁ నింక నా , కేమి వలయు? నంచు నింపుమాటల గౌర , వించి మఱియు .

చ॥ పరమ తపోనిధిః భవద , పారకృపా మహిమంబుచేత దు
స్తర గురు దుఃఖరాశి కడు , దవ్యులకేగెఁ గృతార్థుడైతి నం

చరమరలేక పల్కిన ధ , రాధ్యున కవు వికాసమానసుం
దురు గుణుఁడౌ మునిప్రవరుఁ , దొప్పగ దీవన లెచ్చెఁ బ్రీతిమై.

ఉ॥ తక్కుముసీంద్ర సంతతి యు , దారగుణుండగు రాజ భక్తిమై
మొక్కంగ దీవనల్ సలిపి , మోదమునొందిన ఋశ్యశృంగుతో
నొక్కటఁ గూడి పైనమయి , రొప్పగ , భూపతి చాలదప్పు పెం
పెక్కిగఁబోయి వీడ్కొలుప , నేగె స్వదేశము ఋశ్యశృంగుఁడున్

తే॥ అవలఁ గొన్నినా శృరుగంగ , సతని సతులు, గర్భములు ధరియించి వి , క్లమము నొంద
మోములేకాక తక్కుంగ , ములును సొంపు, నూనఁ జంద్రసమానలై , కానఁబడిరి.

* శ్రీ రామ జననము

సీ॥ ఉర్వికి రోమాంచ , మోదవఁ బునర్వసు, కటకముల్ మిన్నంది , గంతు లిడఁగ
మాసరాజము చైత్ర , మాసంబుగాఁగ న, వమి తిభులన్ గౌర , వంబు నొంద
సౌమ్యవారము చాల , సార్థక్య మొందంగ, శుక్ల పక్షము మఱి , శుద్ధిగాంచ
గరుడ పన్నగ సిద్ధ , గంధర్వ కిన్నర , సాధ్య విద్యాధర , సముదయములు

తే॥ నిత్యసూరులు శ్రేణులై , నిలిచి యుత్ప, హించి కోలాహలముసేయ , నెడఁదలోని
కలఁదివిడి ధర్మదేవత , యలరు చుండ, జీవకోటి సంతసమునఁ , జెలఁగుచుండ.

సీ॥ సకల సద్గుణుని , సన్నత చారిత్ర, జననుల మేటి కౌ , సల్యగనియె
నొకకాలమునఁ దన , యుదరంబునందు భు, వనముల నణఁగించి , కొనెడివాని
నాల్గవేదములకు , నలువకు మునులకు, మానుగా నెఱుఁగంగ , రానివానిఁ
గాటుక క్రొమ్మెగుల్ , నీటు చూపుచును తే, జోరూపుఁడై వెల్గు , సౌగసుకాని

తే॥ ఆఖిల శుభలక్షణంబుల , కాలవాలుఁ, దుదిమోదలు లేక యెఱుకకుఁ , దోచుకీలు
రాక్షస కులాంతకుని భక్త , రక్షణాధ్యు, దర్మసంస్థాపకుని మహో , దార గుణుని

ఉ॥ మోదముతోడ నార్వసుర , ముఖ్యులు దిక్కుల మింటనిల్చి యిం
ద్రాది దిగీశులున్న మిత , లై యొగి దీవనలీయ వాయువా
మోదముతోడ వీవఁ బొర , పొచ్చెముగాంచని కైకపుష్కమిన్.
గాదిలిసూను నొక్కరుని , గాంచెను లగ్నము మీనమొప్పఁగన్.

మ॥ ఋతుధర్మోత్తిత వృక్షరాజయత భూ , భృద్వార దుర్వార ప
క్షతులంద్రుంచిన యంద్ర ముఖ్యునివిజుల్ , కైవారముల్ సేయ భూ
పతి ప్రేమంపుఁ గనివడదేవి సుతు నొ , ప్పంగాంచె నాశ్లేషతో
జత యయ్యెం గటకంబు పాచఁముగా , సంపూజ్యమానంబుగన్.

* విలంబి చైత్రశుద్ధ నవమి బద్ధదినము.

చ॥ పలువదగర్ ధరించిన్నక్క , పాకుడు శేషుడు మోడ్చు భూమియున్
చెలగి నటింప వేదములు , చెచ్చెర్చ నాటకమా ధ్వగీర్తిగా
జిల హరిరాశికిన్ మఖకు , శీలగుణాన్విత వీనేత్ర పెం
పలరు సుమిత్రగాంచె సుగు , జారుదో మతియొక్క పుత్త్రకున్

ఉ॥ ఆదిరి మేనకాదు లను , రావళి వీలై నటించు నుబ్బుచున్
బాదిరి కిన్నరుల్ మధుర , భావములన్ సురబోలు పల్కులన్
దీడిరి పెక్కు వాజ్యములు , ది వ్యులు వ్యోమము బూరటిల్లగా
వేడిరి దైవమున్ భయము , వీడి చరించిరి దేవమానవుల్

చ॥ చెలువలు పాటివచ్చి ప్రభు , శేఖరుతో సుతజన్మ పృథ్వుమూర్
పలికిరి సంఘసంబునను , పాదిరి యాదిరి బ్రాహ్మణోత్తముల్
దెలిపిరి జన్మలగ్నముల , దేరిన సర్పలముల్ జగంబునన్
గలిగిన కష్టసంతతులు , కష్టములొందెడి సంచు నుబ్బుచున్

తే॥ దర్మ భాల పటముగల , దంతిబోలు , రాముజన్మంబు మేష చై , త్రంబు శుద్ధ
నవమితిథి పునర్వసువు ల , గ్నింబు కటక , ముచ్చగరులు నల్వరు పదు , నొకటవారు

తే॥ తగిన పద్ధతిఁబరికించి , తక్కుఁసుగుర , రీతి జాతకములు పైడి , తేకులపయి
వ్రాసి దేవగురుండును , వ్రస్తులింపఁ జదివినాఁడు తల్లి ధా , స్థానమందు

తే॥ చక్రవర్తి సంఘమున , సరయువునకు , సరిగి స్థానంబుచేసి ధా , న్యంబు ధనము
నమితముగనిచ్చి భవ్య వా , ద్యముతోడ గురుతోనేగి రామయ , కొమరుగాంచె

సీ॥ కాంచియుప్పొంగి లో , మాంచుచై యేదేఁడు , లుర్వికిఁ , దన్ను లే కుండుఁగాక ;
బొక్కసంబుల తిలు , పుల తీసివేయుఁడు , యద్దంబు లింక లే , కుండుఁగాక
భూవిధుల్ తమదేశ , ము పెగుదురుగాక ; ధర్మక్రియాపృథ్వి , తనరుఁగాక ;
తిరునాళ్ళచే దేవ , తృప్తి యొప్పెడుఁగాక ; మూడుదేశల పూజ , మొనయుఁగాక ;

తే॥ అగ్రహారముల్ చదుఁము , లాలయములు , వేద్యవనములు క్రొత్తవి , వెలయుఁగాక ;
అనుచుఁ జాటింపఁ జారుల , కాజ్ఞయొస గె , నెల్లమీసిన యెలమి ని , లేళ్వరుండు

తే॥ ప్రభువునాజ్ఞను గొని తల , వరులు మంచి , యేనుగులనెక్కి తుడుములు , నీడ్చికొట్టి
దేశమందెల్లఁ జాటించి , తెలిసినారు , పురుషులును స్త్రీలు సంతోష , శరథి మునుగ

చ॥ క్రమముగఁ బ్రేమ మీఱఁగఁ బ , రంపరలై చెలరేగెఁ గేక ల
క్కమొగిఁ జెమర్చి మేలు పుల , శంబులకుం గులకంబులయ్యె వృ
త్తము వినునెల్లవా గెదుఁడు దాగ్గొను వారి కొనంగి రెచ్చు ప్ర
వ్యము ; పగవంతుఁడే జనన-మందుట-వారియెదల్ గపించెనో ;

చ॥ విరివిగ పీఠులొప్పు నల • పీఠ వెలందులు చేటికర్ చెలుర్
తరుణులు పౌరులుం దమి యె • లర్పంగ నూనెయుఁ జందనంబుఁ గ
స్తురియును నేయి గందవొడి • చొప్పడ పీఠులఁ జల్లి మ్రుగ్గులన్
మురువుగఁ దీర్చి పండుగలు • మోదముతోఁ గొనియాడి రత్తఱిన్.

తే॥ ఇట్లు పౌరులు మదినిండి • యెల్లమీటి, వెల్లివిరియు మోదముతోడ • వీఁగి యుబ్బి
తనువు లెఱుంగక పండ్రెండు • దినములుండ, శిశువులకుఁ జేరువెట్ట వ • సిద్ధుఁ డెంచె.

నామకరణము

తే॥ మొసలి పోరుటచే దస్సి • పూర్వ జన్మ, పుణ్యమునఁ గజేద్రుం దాది • మూలఁ యనఁగ
వచ్చి యపుడె కాచిన నిత్య • వస్తువునకు, రాముఁడను పేరువెట్టె దూ • రంబు చూచి.

తే॥ ప్రతములందెల్పు వేదశా • త్రములయందు, నిత్యవస్తువు నటచేతి • నెల్లిఁబోలె
నెఱిఁగిన మునీంద్రుఁ డవ్వలి • చిఱుతవాని, కిడియె భరతుఁడన్ నామంబు • నెడఁదనెంచి.

తే॥ పుట్టినప్పుడె వంచకుర్ • పొలిసిసారు, సురలు బ్రదికిరి దుఃఖంబు • ధరణి నీఁగె
ననుచుఁ గాంతి సొగసు బల • మమరు బుదుత, కమరిచెను లక్ష్మణాఖ్య సా • ర్థముగవెలయ

తే॥ ముత్తైములె యొకబిడ్డ రూ • పును వహింప, నందు చెందామరలు విరి • యంగ నొప్పు
సొబగు గల్గె నీజ్యోతిచే • స్రుక్కునెల్ల, వగలటంచు శత్రుఘ్నుఁడన్ • ప్రఖ్యాయించె.

ఉ॥ పొల్లగు మార్గ మింతయును • పొందని పుణ్యుడు వేదపద్ధతిన్
బిల్లల పేరువెట్టఁ బృథి • వీవతి చేతులనుండి దానమన్
వెల్లువ లుప్పతిల్లి తగ • నిర్మల నిర్గుణ నిత్యతత్త్వముం
జల్లగఁ గాంచు మానస వి • శాల తరాబుల నించె సత్తఱిన్.

ఉ॥ నల్లని కల్వ లెఱు నలి • నంబులు నోజ లిఖించు తీరునం
జెల్లుమనోజ్ఞతం దనరు • జ్యేష్ఠునియందె మహీశ్వరేశ్వరుం
డెల్లకు మీఱుప్రేమము వ • హించె శరీరము ప్రాణ మెప్పుడే
నొల్లవు వేఱువేఱుగ నా • కాక్కటి నిల్వఁగ నన్న చెన్నునన్.

మ॥ అమృతం బొల్కెడు తొక్కుపల్కులు బెడం • గొ తప్పబడ్డుర్, క్రమం
బమరంగా నలవాటు గొంచుఁ దమి వా • యం బుట్టనాదిత్యు చం
దమునన్ శబ్దముచేతనే యెదుఁగు వే • ద ప్రక్రియన్ భూమి దే
వి మనస్సంఘముర్ నశింపఁగ వెనం • బెంబొంది రప్పత్తుకుర్

క॥ నెలకాల్పుఁ బోల్వసిద్ధం, డలరుచుఁ జొలంబు నువన • యనము జరపి యీ
కొలఁది యనరాని నిలకడ, గలుగు శ్రుతులు శాస్త్రములును • క్రమముగ నేర్పెన్.

- సీ॥ హరుల నెక్కుటయును , కధుల నెక్కుటయును, తేరుల నెక్కుట ? నారనేర్పి
తక్కిన విద్యలఁ , ధగు పద్ధతుల నేర్పి, పగఱజయింప వీ , లగు శరీస
నాది వివిధ సాధ , నాఁబ్రయోగించు, పద్ధతు లలవాటు , పఱచుచుండ
నాదిదేవుని యంశ - మగు రాముఁడనుజాల, తోడ వర్ధిలుచుండఁ , దొడరి మునులు,
- ఆ॥ భూమిదేవి సురలు , పురవాసులును తమ, వ్యధలు దొలఁగెఁ బుత్రా , పాపరూప
కర్మమెల్లఁబొలిసెఁ , గడఁకతో నీ చోటు, వదల మనుచు నటకు , వచ్చుచుండ్రు
- సీ॥ భూదేవి నోచిన , పుత్రా ఫలంబుల, నెల్లవారలు కాంచి , యెఱుఁగునట్లు
శ్రీరామలక్ష్మణుల్ , చిత్తముల్ రంజిల్లఁ, గ్రోవితంతువువోలె , గూడిమాడి
నదులందు మేఘముల్ , నడయాడు వనముల, విహరించుచుందురు , వేడ్కమెయివి
భరత-శత్రుఘ్నులు , వరమైత్రి జతగూడి, కడలేని విద్యలఁ , గఱచునపుడు
- తే॥ న్యందనాశ్వగజారోహ , జాదులందు, విహరణాచులందు భుజించు , వేళలందు
నొక్కక్షణమైన నెడఁబాయ , కుండువారు, కడఁక మమ్మెలు రామల , క్ష్మణులఁబోలె
- చ॥ పరిమళవాయువుల్ పరపు , ప్రాంత వనంబులకేగి చల్లనొ
కరువవసించు నన్మునులఁ , గాంచి స్రమోదమెనంగ సంజిహ
మరలుదు రాయయోధ్యకుఁ గు , మారులు నల్వరు వారిఁగాంచి త
త్పురజను లుల్లసిల్లుదురు , పొంగుచు వానను గాంచు పైరునాఁ.
- చ॥ అబలలు వారి దొడ్ చను , లట్లు వెలుంగు బలంబుగల్గు వీ
రబలులు, వారిచుట్టములు , రంజిలి వారి యెడందలందు ప్రే
మ బలియనుండు దైవముల , మాటికి వేఁడుచునుండ్రు రాఘవుల్
ప్రబల చిరాయు రున్నతుల , వర్ధిలఁగాఁ దలివండ్రులంబితోఁ.
- చ॥ క్రుతి నికరంబుచే నయినఁ , జూడఁగ దుర్లభుఁడైన రాఘవుం
డతనిని వెంట నంటి తిరు , గాడెడు లక్ష్మణుఁడున్ చరించుచో
రతనపుఁ డెంకియుఁ మొగులు , రక్త కుశేశయ పంక్తిఁబూచి దే
వతల నగంబుతో నరుగు , వైనమ యచ్చముగాఁ గనంబడుఁ.
- చ॥ నెనరున మమ్ముగాచు నవ , నీవతి రాముఁడు నవ్వుమోముతోఁ
దనకెరులైన పౌరుల ము , దంబునఁ గాంచుచుఁ గృత్యమేది ? యొ
ప్పని చెడుగేదియుఁ మదిని , బాధ యొనర్పదుగా ? సతీమణుల్ *
వినయ గుణాధ్యులౌ సుతులు , వేడ్కమెయిన్ సుఖులే'కదా యనన్.
- ఉ॥ మామక పుత్రాపూపఁ నిను , మాప్రభుగాఁ బటయం గొఱంత యొం
దేమియులేక యుండు టరు , దే? పచియింపఁగ నేల? మా యసు
స్తోమము నేడు దీవులుగఁ , జొప్పడు భూతలమెల్ల నేలు మా
స్వామివి సౌఖ్యదాయవయి , సమృతిఁబెక్కుగు బ్రహ్మకల్పముల్.

చ॥ ఆని యిటు తత్పురీజనముఁ లర్పిలి నాతని కీర్తి నిండఁ గీ
 ర్తనములు నల్పఁదమ్ములు వ • దమ్ముల చాయ వసించి సంతతుల్
 పొనరుప సర్వలోకులకుఁ • భూజ్యులు నాయకులౌ త్రిమూర్తులన్
 దనదగు నాజ్ఞనద్దు గుణ • ధాముఁడు రాముఁడు భూమి వర్ధిలెన్.

తే॥ రాజరాజగు దశరథ • రాజమా? దరణియెల్ల నేకాతప • త్త్రంబు నీడఁ
 దనర జయభేరిమ్రోత రో • దసియునిండఁ మునులుపొగడ నానందాబ్ధి • మునుఁగుచుండ

6 అర్పణ పటలము. 24

చ॥ సనలుతలిర్చు కల్పక వ • సప్రభ మించెడు స్వర్గ పత్తనం
 బున వసియించు నెల్లరును • పొందికఁ జేరెడు శంకఁగొల్పి నె
 మ్మనమున కూహకందక య • మర్త్య జగంబునకంటె నున్నతిం
 బొనరిన రత్నమండపము • పొచ్చు వహింప నరేంద్రుఁడుండఁగన్.

తే॥ అమల మార్దవ భూరి సిం • హాసనమున, రమణ నుండు భూపతిని చా • రణులుగాంచి
 యింద్రుఁడని తొట్టతొలి సంశ • యించి పిదప, వేయికనులు లేవని శంక • వీడినారు

కౌశికుఁడు దశరథుని గాన వచ్చుట

చ॥ జగములఁబ్రాణులన్ సురల • సారసగర్భునితోడ వేఱుగా
 నెగడ సృజింప నెమ్మదిని • నిట్టలుకన్ మొనకట్టినట్టి ప
 ద్మగలుగువాఁడు బ్రహ్మఋషి • దుర్దమ సింహపరాక్రమాధ్యుఁ బు
 ణ్యగుణ విభూషణున్ దశర • థావని నాథుని గాన వచ్చినన్

చ॥ గురుమతిఁ బద్యసంభవుని • కూర్మి నెదుర్కొను నింద్రుపోల్కి, భూ
 వరుఁడురమందు దాల్చిన ప్ర • భా మణిహారము సూర్యుఁడొలెనం
 బరమును కాంతిమంతముగ • మార్పఁగ వైశమలేచి, య మ్మునీ
 శ్వరు పద పంకజంబులకుఁ • జాఁగిలి మ్రొక్కె సభ క్తికంబుగన్.

ఉ॥ మ్రొక్కి యనామయం బడిగి • భూరిమణిమయ సింహపీఠిఁ బెం
 పెక్కఁగనుంచి పాదముల • నిచ్చ భజించుచుఁ గేలుమొద్దుతో
 స్రుక్కె మదీయ పాపములు • శుద్ధ చరిత్రలు మీరు వచ్చుటన్
 నిక్కము నేను ధన్యుఁడ ము • నిప్రవరాః సరివారిలోపలన్.

ఉ॥ మోదముతోడ నే వలచి • మ్రొక్కుటకుం దగునట్లు మీర లెం
 తో దయనిట్లు రాఁగతము • యోచనచేసిన దేశభాగ్యమా?
 కాడః మదీయసత్కృతులు • కారణమా? యనఁగాదు నాదు; పం
 శోదిత పూర్వభూవరుల • యుత్కృట పుణ్యఫలంబె యయ్యెడున్.

సీ॥ అనుచు భూవరుడు ప్రియంబు లాడిన గాధి, నందనుం డిట్లను, నయము మీఱ
శత్రు విమర్దన, శాత కృపాభాద, షీఱహస్త, ననుపోలు, మువివరులును
త్రిదివహనులు నొక, దెప్పరంబును పొంది, రేని నిక్కము వచి, యింతు వినుము
హసిత నమస్తమ, హృద్రి విలాసంబు, వెల్లని చల్లని, వెండికొండ

తే॥ పాల సంద్రంబు వచ్చజు, పట్టణంబు, కల్పక వికాస భాసి స్వ, ర్గంపు నగరి
యింపు గులుకు మేడిలుగం, యీ యయోధ్య, తక్క వారికి వేటొక్క, దిక్కు గలదె

సీ॥ రాజ సిరోమణి, రమణీయ కిసలయ, ప్రచయ సుందర సుర, పారిజాత
పృశంబు గందంబు, వీరుచు చురుకణం, బులు బొట్లు బొట్లుగా, నొలుకుచుండఁ
జల్లనా నీడ వి, శ్రాంతిఁ జెందుట వీడి, నీ యెక్కటి గొడుగు, నీడజేరి
రమ కొఱంతలఁదెల్పి, తగు సాయ మర్థింపఁ, గురిగిరి నిభకుఁ, గ్రూరచరితు

తే॥ శంఖరాసురు గుఱముతో, జావఁ బొడిచి, వశము గావించుకొని నాడు, వాసవునకు
వీ వాసంగినదే కాదె, నేడుగూడ, నతడు పాలించుచున్నట్టి, యమరజగము.

కౌశిపుఁడు యజ్ఞరక్షణార్థము రాముని గోరుట

చ॥ నలువుగ భేరి వాద్యము ల, నారతముం జగడించుచుండు మో
సల గల భూవిభుండు ముని, చంద్రుని వాక్యము లాలకించి ము
జ్జలధి మునింగి పొంగి ఋషి, సత్తమ! రాజగనుండి పొందు న
తృంమును గంటి నింకఁ జలు, పందగు దాని విధింపుఁ డర్చిలిన్

చ॥ అనవుడు మోని యిట్లను జ, నాధిప! నేనొనరించు జన్నమున్
బనివడి యోగి వర్మల త, పంబున క య్యరిషట్కముంబలెన్
దనుజులు విష్ణుముల్ చలువఁ, దార్కొను వారలు, దాని మాన్పు నీ
తనయులలోన జ్యేష్ఠుని ము, దంబున నా వెనువెంటఁ బంపుమా.

సీ॥ అని ప్రాణమర్పించు, యమునికై వడి వేడి, తపియింపజేసిన, తపసి పలుకు
నెఱుకు నాటగ నీఁచె, నెరవిన పుంటిలో, గొఱవిదూర్చిన యట్లు, గ్రుచ్చి చెవులఁ
గాడినయంతన, కాలదండముఁ బోలు, నాయుధపాణియో, నవనిభర్త
మనసునఁ బొడమిన, పెనుచింత పట్టి వె, ల్పలికిఁ ద్రొబ్బిఁగఁ బ్రియ, ప్రాణ వితతి

అ॥ ఉదరి దోల కరణి, నూఁగగఁ జనుషాంధుఁ, దెడను నేత్రములను, పడసి మరల
నవియ నవసి కుములు, ననువున మిగుల సం, తాపమొంది కుందెఁ దల్లకిల్లె.

సీ॥ పెరయూరుక్రియఁదేనె, కురియు సుగంధ మా, లిక ధరించిన వ్రభుఁ, దొక విధముగఁ
జింతను మది నడం, చి కొని కొళికుఁ గాంచి, యిట్లను మునివర్యః, యితఁడు బాలుఁ
డకృతాస్త్రుఁ డిదియ మీ, యాజ్ఞయేని వినుండు, గంగాధరుండును, కమలభవుఁడు
నిర్దరేశ్వరుఁడును, నిలిచి యొక్కొక్కరై, గుమి గూడియేనియు, గూర్చునట్టి

అ॥ విష్ణుకతికి మాటు విష్ణుంబుచేసి ని, ర్విష్ణుముగ నొనర్తు , వేల్చి మీకు
బాలు మాటమాని , బయలుదేలుండు మీ, వెంట నిపుడ సేన , వెడల వత్తు.

మీ॥ పరమేష్ఠి నృష్టికి , ప్రతిసృష్టి చేసిన, కౌశికు డతని వా , కృమ్ము వినుచుఁ
బెను కిన్కతో లేవ , విబుధులు ప్రళయ మం, చును కాదనుచు శంకఁ , జొచ్చినారు
రవి మండలం బంబ , రంబున మఱుగయ్యెఁ, గలఁత నొందినవి జ , గంబురెల్ల
దిక్కులఁ దిమిరంబు , నిక్కి కాపులు గప్పెఁ, గుల పర్వతంబులు , చలనమొందె.

తే॥ మునికిఁ గనుబొమల్ నొనటిపై , ముడులువడియె, బెదవు లదరెను జేగుఱు , బెరసి కనుల
విప్పకలు రారె సభయెల్ల , నిలుకడ చెడె, తోడనే నవ్వు వైతము , దోఁచెనంత.

తే॥ ఇంతయును వసిష్ఠుఁడుగాంచి , శాంతిఁబొందుఁ, డనుచుగాదేయవేడి జ , నాధ్యతోడఁ
బలుకు సుతునకుఁ బొందింప , నలవికాని, మేళ్లవచ్చుకాలము నాఁప , మేరయగునెః

తే॥ వానకురియంగ వెల్లవల్ , పరువురెత్తి, యంబునిదిఁ జేరుచందాన , నలవిలేని
యథివిద్యలు తమయంత , నరుగుదెంచి, నీకుమారుఁ జేరడి వేళ , నేఁడు కలిగె.

తే॥ అనుడు కులగురు వాక్యంబు , లాలకించి, యాజి విజయశీలుండాజి , యరిగి రాముఁ
బిలుపుఁడన భటు లేతెంచి పిలుచునంత, బుద్ధిమద్వర్యుఁ డరుదెంచి , పొంత నిలిచె.

రామలక్ష్మణులు కౌశికువెంటఁజనుట

ఉ॥ తమ్ముని తోడ వచ్చుగుణ , ధాముని రాముని చూపి మౌని ర
తృమ్ముఁ మదీయ పుత్తులకుఁ , దండ్రీవి మేలగు తల్లివీవె ప్రే
మమ్మున నొప్పగించితిని , మానుగఁగావుఁడు వీరిచేత మీ
తెమ్మెయి కార్యముల్ వలయు , నెల్లను గైకొనుఁ డంచు నిచ్చినన్.

చ॥ విమలచరిత్రుడైన ముని , వీరుఁడు భూవరుఁ దొప్పగించు నా
సుమతులఁగాంచి మున్ను మది , జొన్నిన కోపము వీడి ప్రేమతోఁ
దమిఁగొని దీవనల్ సలిపి , దగ్గఱి పుత్త్రకులారాః మేటి జ
న్నము మన మూని పూరితి యొ , నర్తమః యంచుఁ జనం దొడంగినన్.

చ॥ జగములఁగాచు రాముఁడు ని , శాత కృపాజము నవ్యపార్శ్వమం
దు గడఁకఁదాల్చి గొప్పమల , దోయిని పోలిన యున్నతంపు దో
ర్యుగమున సత్యధర్మముల , యొప్పు వహించి కొఱంతకాని యా
కుగ యుత తూటముల్చెరివి , సూటిగఁ దార్చె జయిష్ఠ చాపమున్.

తే॥ తన్నుపోలిన తమ్ముఁడు , దాను జనకు, తీపిప్రాణముల్ వెలి బైలు , దేలు కరణి
నియతుగాదేయు వెన్నంటు , నీడ వోరెఁ, గాంచనమయ దుర్గంబులఁ , గడచి చనియె.

చ॥ పరములు పెల్లి వోవకర • పం బొనరించెడు వారు చేరుని
 ర్జిత నగరంబులున్ సవరు • రాని పురంబును దాటి నృత్య మం
 దిర నట దంగనా పద వ • నేజ రట ధ్వర కింకిణీ సమా
 ఘ్నిరు రుచ హంసయుక్త సర • యూనది జేరిరి వార లంతటన్.

సీ॥ చెలువలు గారికి • నొరయఁ దగిలి పోకి, ప్రాణులఁ గావిన • మధురసంబు
 గినిమలఁ బొరలు మా • గానులఁ దిరుగాడు, హరిజాక్షులునుచ్చకో • దరులనైన
 పొలఁతులు, పొలుపార • ముచిచి యల్లిన దీర్ఘ, కుంతలములఁ బోలు • కొడురుఁ దేంట్లు
 పసియింప నిరవైన • వనమొండు గని యందు, తదసి యారాతిరి • విడిసి యవలఁ

తే॥ బెన్మొగుళ్ళుండములు కొ • మ్ముననుగలిగి, ముఖపటముగల దంతినా • మొనయు నుదయ
 శిఖరి శిఖరంబు మీడికి • జిలుకరంగు, వాజు లేడెక్ల నది దాటి • పయనమైరి.

చ॥ బ్రచుభుజు రెప్పు నాలుకలఁ • గైకొను నాహతిసేయ నిమ్ముగాఁ
 గ్రుతుముఖమందు లేచు పొగ • క్రమ్మినయొక్కవనంబుఁ గాంచి స
 మృతిఁ బురుషోత్త మోత్తముఁడు • జ్వేసతి పుత్తుడు రాచువంద్రుఁ డో
 యతివరః యావనం బెవరి • దర్శిలి నాకు నెఱుంగఁ జెప్పవే.

9 తాటకవధ పటలము 72

కవిరాజ విరాజితము.

అనవుడుఁ గౌశికుఁ డిట్లను మారుఁ డొ • కప్పుడు మోహనబాణము నీ
 శుని పయి నేయఁగ నాతని నిప్పులు • జొబ్బిలు నేత్రమునుండి మహా
 శని క్రియ లేచిన యగ్నిదహింపఁగ • సౌరగు వాని శరీరము మం
 దిన యదికోలె ననంగుఁడె యయ్యెఁగ • డింది మగందగు కంతుఁ డిటన్.

తే॥ భవుఁడు మనసుని దహింప • వానియొడలు, బూదియై యిటఁ జిందుటఁ • బొలిచె నిద్ది
 యంగదేశంబనెడిపేర • సార్థకముగ, విశ్వవినుత సుగుణచయః • వేదనిలయః

ఉ॥ అశయుఁవాళమున్ మొదలి • కంట నశింపఁగ జన్మదుఃఖముల్
 నాశమునొందఁ దత్త్వమున • నారత చింతన సేయు జ్ఞానులే
 యీశు భజింతు రట్టి యగ • జేకుఁడె యిందు తపించె నన్న నీ
 దేశ మహత్త్వసంపద ను • తింపఁగ నెవ్వరికేని శక్యమే ?

చ॥ అని ముని పల్ల నచ్చటికి • నచ్చెరువందుచు నేగి సంతసం
 బుస నెదురైన సచ్చరిత • ముఖ్యధనంబుగఁ గల్గు మౌనులన్
 గని మది సంతసించి గూఢ • గణ్యులతో నట నాఁడు పుచ్చివే
 యినుఁ డుదఁబూది నెక్కుతటి • నేగి మరుస్థలి జేరి రాక్కటన్.

మర్మభూమి శర్వనము.

మానిని॥ భానుడు మేదిని సారము పూర్తిగ బాగుగ లాగఁ దలంచి పనిం
బాని జయధ్వజమెత్తి చరించెడు • బోడిమి గ్రీష్మమె కాక మఱి
దేని ఋతుస్థితి లేమ్మి నిటన్ జ్వలి • యిందు హృతాశనుఁడే మొగి నా
హీన పరిస్థితిఁగాంచ నెదం దపి • యిందును నీర్విడుచుం గనులన్ .

కవిరాజ॥ ఉడుకును జిహ్వయు నచ్చటి వేడిమి • నొయ్యనఁ బూర్తిగఁ జెప్పినచో
నుడుకును పర్విన చీకటి, యండము • బుప్పర మారట మొందును వే
యడుకును సూర్యుడు పట్టినచో మఱి • యుక్కును మించులు పిడులు పై
నుడుకు నమస్తము నన్న మతెయ్యది • యత్తల మందక యుండు మహిన్?

చ॥ కదనమునందు శౌర్యమున • ఖడ్గ శరాదిక సాదనంబులం
బొదలుచు బాణ వర్షమునఁ • బోరెడి నేరువు లేని వంచకుల్
గదురుచు కుట్రచేఁ బరువు • గర్వముఁ గోల్పడు పీఠవర్యు నె
మ్మది బలె దాప మాటకయె • మందుచునుండు సతంబు నచ్చటన్

ఉ॥ అవ్వన భాగమం దరయ • నాకులు రాలి మొదళ్లు, భూతముల్
సవ్వడి నోరు విప్పుకొను • చాడ్చునఁజీలిన వృక్షరాజముల్
చివ్వన వంశముల్ ప్రిదులఁ • జిందిన ముత్తెములన్ ఫణిస్పటల్
నెవ్వడి ప్రిల నివ్వటిలి • నిండిన కెంపులు నుండు దండిగన్

మ॥ ధరణీదేవియుఁ బోవఁజాల దెటులన్ • దత్తానమన్ పీడుచుం
బరువుల్ వాట చరణ్యదేవత మహా • భంగంబులంబొందు నం
బర వీధిన్ రేచితేరు పాట దటఁ బ • ర్వం జాలవున్ మేచుముల్
నెరయంజాలదు చల్లగాలియు ననం • జ్జితంబు కాదయ్యడన్

ఉ॥ ధారణి బీటవోఁ గనుల • దంష్ట్రలనుండి విషాగ్నిఁ గ్రక్కుశే
షోరగ శీర్ష రత్న కలి • కోత్తర కాంతులు బీటనుండి తొ
ల్కారు మెటుంగు లట్లు వెడ • లం గనుపట్టె ధరిత్రి దేవికిం
దీటని మేనిపుండ్ల వెలి • దేఱడి యెట్టుని నీచుకై వడిన్

చ॥ అదఁపఁగరాని యాఁటల మ • హావ్యధనొందెడు పెద్దపాము తా
నెడముగ నోరువిప్పఁగ, ది • నేకుని తీక్ష మయూఞాళిచే
నుడికిన దంతియొండు రల • నొక్కట దాచుకొనం దలంచి పే
రడలున గీతపెట్టుచుఁ ద • నంతఁ జొరంబడు నీడ య న్నతిన్

చ॥ లనుపమ తీక్ష మూర్తియగు • నగ్ని మహాశయుఁడేలు నయ్యెదా
రిని గల కాకముల్ కరులు • ప్రేలుచు వాళిలి నల్లబొగ్గులై

పొనుపడి యుండుటల్ గనఁగఁ , బోలు నభస్థుల మెల్లఁ బర్వి యే
ర్చిన బడబాగ్నిఁగాలి యిలఁ , ద్రెళ్లిన మబ్బుల తున్నలో యనన్

ఉ॥ అమ్మరుభూమి సంచరిలు , నట్టి మరీచిక గుంపు లారయన్
గ్రమ్మిన వేడి యందడరి , క్రాసి నభస్థుల మంటునేని స్వ
ర్గమ్మును మాడునంచు నను , కంప సురావళిపైఁ గదించి తా
విమ్ముగఁ బళ్ళిమాధిపతి , యేపున డిగ్గిన రీతిఁగన్నడున్

ఉ॥ వేడిమి నుండి తోచి పెను , వీకను పర్విన యెండమావు లా
పాదరి మంచుచున్న వన , పాలుఁడు వేనఁగిఁ గూరుచుంటకై
పోడిమిఁ జర్చచేసి వడిఁ , బూన్చిన బంగరు కోడు లెత్తుగాఁ
గూడిన స్పాటికాసనము , కోరిక నిల్చిన రేవ దోఁచెడున్.

చ॥ కడు వగ నింప హేతువగు , కర్మములం దిగఁద్రోచి యవ్వలం
గడవఁగరాని ముప్పగర , గండగు కోటలదాటి మోక్షముం
బడయఁగ నెంచువాని మది , భాతిఁ బసిండి పణంబుఁ గోరు రో
పడఁతుల కూన్య మానసము , వైఖరి ధారణి సారహీనమా.

ఉ॥ ప్రేలిన పక్కుతా శ్లాసని , బీటలు వాతిన యాయెడారి పా
తాళము దాకఁద్రోవవడి , తక్కక పెద్దగఁ గానవచ్చుటకా
వలిన యెండఁ దాకుకొన , భారము దోపఁగ రాగరత్న భో
గాలి చెలంగు శేష నిల , యంబు చొరం దగియుండు నెప్పుడున్.

అ॥ ఇట్లు సెగలులేచి , యెడరిచ్చు మరుభూమిఁ, జేరినంత మౌని , వీరు గొప్ప
శక్తిమంతు లయ్యు , సౌకుమార్యము గల, వారు గానఁ గష్ట , పడుదు రనుచు.

అ॥ ఎంచి వారిఁ గాంచ , నింగితజ్ఞులు ముని, యంఘ్రి పంకజముల , నాశ్రయింప
బ్రహ్మసృష్టియైన , పరమవిద్యలరెంటి, వారి కపుడు నేర్చె , వాంఛతోడ.

క॥ మనమున వానిని వారలు, మననం బొనరించు నంత , మరుభూమియుఁ జ
ల్లని తేటనీట నడచిన, యనువయ్యెను రాముఁడిట్టు , లను సన్మునితోన్.

ఉ॥ కౌశిక మౌనిచంద్రమః త్రి , కాల విదుండవు తెల్పుచుయ్య యీ
దేశము రేల పూవులను , దివ్యనదికా జటఁ జుట్టినట్టి గౌ
రీకుని యగ్ని నేత్రమున , నిట్టులు పాదగునేమి ? దుష్ట భూ
మీకుని నేల కన్న నిది , యెక్కువ నాశిల హేతువేదోక్ ?

తాటక వృత్తాంతము.

ఉ॥ నావుడుఁ గౌశికుండు రము , నాథుని ప్రేమను గాంచి యిట్లనున్
భూవరపుత్ర : సత్పురుష , ముఖ్యులఁ జంపి భుజించి వేయి నా

గావః చేవగల్గి జము , కంటె భయంకర రూపమొంది దు
ర్భావముతోఁ జరించు నొక , పాపపు టింతి చరిత్ర చెప్పెదఁ.

చ॥ జగములు వింతనొందు బల , కాలి కుబేరు కులంబువాడు మ
త్తు గలుగ కుండువాడు గజ , దోర్బల యుక్తుడు వహ్నివంటి కి
స్క-గరుగువాడు జంకు వయి , నం బనుకంప యొకింతయేని లో
నగవడకుండువాడు భువి , యందు సుకేతుఁడనం బ్రసిద్ధుఁడౌ.

ఆ॥ నంతులేని చింత , మంతనమ్మున సుకే, తునకు నలము కొనఁగ , మొనసి మూడు
మూర్తులందు మొదటి , మూర్తిఁ బద్మాసనుఁ, గూర్చి చేసెఁ దపము , కోరి తడవు

తే॥ శాస్త్రవిశ్రుత సంపన్నః , సజ్జనాభి, రామః ప్రాఁ జదువులగని , బ్రహ్మ యతని
మొదటి కేతెంచి నీ కోర్కి , యేది యవినఁ, బుత్రహీన దుఃఖమును దీ , ర్పుమని వేఁడె.

చ॥ కొమరులు నీకుఁ గల్గిరొక , కూతురు గల్గును లేతనెమ్మిమ్మై
కొమరు వహించి లక్ష్మీవలె , గోమున నొప్పుచు వేయి మత్తనా
గముల బలంబుగల్గి త్రిజ , గంబులఁ బేరు వహించు నంచు నా
కమలభవుం దొనంగి మఱు , గం జనియెఁ దన యిమ్ము చేరఁగఁ.

చ॥ వనజభవ ప్రసాదమున , వానికిఁ గల్గిన పుత్రి లక్ష్మీతే
వసు క్రమరీతి గోముగను , వర్తిలి పెండిలి యీడు నొంద నొ
ప్పిన వరుఁడెవ్వఁ డబ్బునని , పేరిమి నారసి తండ్రి, సుందుఁడఁ
తనకులమందు మేటి గుణ , ధన్యున కచ్చెలిఁ బెండ్లిసేసినఁ.

తే॥ మేటి రతి మన్మథులఁ బోలు , మిథున మిద్ది, యనఁగ సుందుఁడు మోహిని , నెనయునుదతి
తాటకయు రేయుఁ బవలు మొ , దలు తుదియును, లేదనఁగఁ గూడి తేలిలి , మోద జలది,

తే॥ చాల దినములు గడవ నా ? చామయంతఁ, గాంచె మారీచు బలుమాయ , కాని నవలఁ
బడసె గిరి నిభ బాహు ను , బాహు మల్ల, వీరు జగముల ప్రాణులు , వీరినొంద.

ఉ॥ వారలు మేటి మాయయును , వంచనయుఁ దులలేని యుద్ధ సం
చార చణత్వముఁ గలిగి , చాతురిఁ దల్లికిఁ దొమ్మిదంతతల్లె
మీఱినవారికే నెఱుఁగ , మేవడి చాలనిరీతి వర్తిలన్
దేఱిన మేటి సుందుఁడు మ , దించెను సంతసమంది యుబ్బుచున్.

చ॥ చెడుగులు మేరమీఱి వెనఁ , జేయు సురారుల యోర్వరాని దుం
దుడుకులు మూలమట్టుగను , దోరఁగ నంబుది తోయమంతయుం
బుడిసిటఁ బట్టి త్రావిన త , పోర్దను నాశ్రమవాటిఁ జేరి య
క్కడి తరుజాలము ద్వైచికి , కాసట వీసట చేసి యంతటఁ.

మ॥ రమణీయ స్థితః గూర్చి' వాటికి మునీరీ , ద్ర. ప్రేమకుః బుచ్చపా
 వ్రములై యొప్పెడు కృష్ణసార రుచు సా , రఘాదులన్ సాధు జీ
 ఁములం జంపి భుజించి సుందర చదు , వ్రాక్షఁబు భంజింపఁ గో
 పమునం గుంభజుడై చూడ సతఁడున్ , భస్మంబయై నాశితన్ .

తే॥ సుందుఁ డీలుట యాశని , సుదతియైన, తాటక యెఱింగి యగ్ని వి , ధాన మండి
 యమ్ముని వినాశమొనరింతు , ననుచునుతుల, బిరుచుకొంచు దదాశ్రమ , స్థలికిఁజనియె

చ॥ పిరుగులతో లయాగ్నియును , భీకరవాయువు బెగ్గడిల్లఁగా
 వడఁకి సురాళి మోములును , వాడ రవీందులు త్రోవఁదప్ప మిం
 చడలు మొగుళ్ళు సంచలన , మంద ధమి యని యండగోళముల్
 దెరియచు బీటలెత్త వడిఁ , బేర్చును నాచ్చును డాయనంఁతటన్ .

ఉ॥ వ్రావిడమన్ సముద్రము ను , దారమతిం దయచేసి నాతఁడా
 పావక నన్నిభుండు నిడు , పాటు క్రుహగ్ని మిడుంగులుల్ వెనన్ .
 గ్రోవుల పొర్చి వెల్వతీచి , క్రూరులు మీరలు దైత్యులై , దేశం
 జావుఁ డటంచు చజ్రనిభ , కాప వచస్సుల నాదినంఁటన్ .

ఉ॥ రాగి కరంగి వెల్వడిన , రాజ బయల్వడు కోసవహ్నితో
 నేగి జగంబులం గలచి , యేర్చి నరాసురకోటిఁ గూల్చుచున్
 సాగి సమస్తజీవులను , చంపి భుజించుచు గ్రూరరద్యులై
 క్రాగి చరించు వీరులగు , రక్తసురైరి రయాన మువ్వలన్ .

తే॥ అట్టు లమ్మునికాచంబు , సభిగమించి, క్రియకుఁ బ్రతియొసరించు శ , క్తియును లేమి
 నేగి వారు ముచాలితో , నేము నీకుఁ , జెలిమి కొడుకులనుని వాచి , చేసికొనిరి

ఉ॥ అప్పుడు చెయ్యలం జలుపు , తాటకపుత్తులు వానితోడఁ బెం
 పొప్ప రసాతలంబునన , యుండి, దశాస్యుడు గాంచి కూరిమిం
 గుప్పుచు మామ లంచు దము , గొప్పగ మిక్కిలి గారవింప, వా
 రెప్పచి హింసతోడ ద్రుది , యించిరి పెన్ సుడిగాలి పోలిరన్ .

తే॥ గొప్ప డుండంచుగు కొడు , కులను వీడి, ముని కినుకనెంచి మందెడు , మనసుగలిగి
 త్రోవలెల్ల జ్వాలాగ్నిఁ , రావులైన, యివ్వనముఁజేరెఁ దాట , యేవుతోడ .

సీ॥ ఇలయెల్లఁ గినుకతో , నెత్తంగ పలసిన, జలధి నీటిని చల్ల , వలసిన యెడఁ
 గోరి స్వర్గముఁ జీలఁ , గొట్టంగవలసినఁ, జేసి ముగించు నా , చెడుగు బోటి
 ఎన్న నలచికాని , హింసలు ముద్దయై, యాదుభొందెనన న్నొప్పు , నువిదమేను
 రెండుకొండల తోడ , మందెడు విషముతోఁ, బిడుగుల మించు న , ల్కుడులతోడఁ

తే॥ బ్రథమ వహ్నితో నర్త చం , ద్ర ద్వయంబు , నొరది నడఁజెందు కడలి యొం ధుండునేని
బెడిదముంగూర్చు నదాని , యొడలికీరు, కొంత యూహింపఁబోలు నీ , కువలయమున .

సీ॥ కాంచిన పురుషులుం , గామినీతృప్తుఁగోరు, భుజ సుందరత్వంబు , పొసఁగు రామః
బెడిదంపు శూలంబు , పెనుపాద కడియంబు, చేదాల్చియుండు నా , చెడుగుజోటి
యివ్వనంబున వసి , యింహును నుండు నా, టకటొంకుపేరు -తా , టక యటండ్రు
మనసున బంధ మీఁగని లోభమొక్కటి, మాత్రముండిన లెక్క , మాలినట్టి

తే॥ సద్గుణావళి నాశంబు , సలుపుకరణి, నలవి యడరాని కొడిమ బు, ద్దుల వలంతి
చెడిని పంటలుగఁగె నీ , క్షేత్రభూమి, వట్టి మరుభూమిగా మార్చి , పాడుచేసె

తే॥ నీలమేఘ సుందరదేహః , సీరజాక్షి, రావణాజ్ఞచే నాచేయు , క్రతువు నెఱచు
పర్వత బలంబుతోవచ్చి , పాడుచేయు, సంగదేశ వంశంబు ల , డంగఁ డిరుగు .

చ॥ జగములఁగాంచి ధర్మమునఁ , జాగెడి జీవులఁదన్ను పోలెఁ బెం
పుగఁ దలపోయు భూపసుతః , బూటక తాటకఁ గూర్చినీకుఁ బె
క్కుగఁ బలుకంగనేలఁ యిటు , కొన్ని దినంబులు సాగెనేని యీ
జగతి సమస్త జీవులను , చంపును నింపును పోట్లలోపలన్ .

తాటకవధ.

తే॥ ముని యిటులు పల్కె విని శంఖ , మున్ దరించీ, చేత విల్లుదాల్చినవాడు , చిరదుకేసె
గండ ముఁగు మాలిక సిగఁ , గదలుచుండ, నెట వసిరించు నయ్యడి వచి , యింపుఁడనియె

చ॥ అనపుడు మౌని మౌళివిజి , తాక్షముఁ డిట్లను హస్త యుగ్మముం
గొనిన గిరీంద్రమున్ వయసు , కోడెను పోలిన రాముఁగాంచి యీ
పనుచు గు దానితెల్లయని , పల్కియుఁ బల్కక మున్నె పుండుచున్
దసుజయు సంజనాచం వి , భంబున వచ్చె ధరిత్రి దద్దజన్ .

ఉ॥ కొండలు గజైలం జొనిపి , చూర్చిన కాళ్ళధరన్ దిగంబడన్
గండుగఁ ద్రొక్కికొక్కివడు , గాతములందు పయోధి తోయముల్
నిండఁగ నిప్పుకల్ చెడుగు , నేత్రములొప్ప జముండు భీతిమైఁ
గొండ గుహల్ చొరన్ గరుల , కూటమి తన్నెయిదన్ గడున్ వడిన్ .

చ॥ ఎలయుచు నిక్కి కొంత చలి , యింపు బొమల్ నెలవంకఁబోలు చం
వ్చల్ల పెనుమూతగల్గు గుహ , చాడున నొప్పిన బాకినోటితోఁ
బొలఁతుక నిండు సంద్రమునఁ , బొల్చిన వార్యపుటగ్గి రెండు పా
యలు గొని నిర్గమించు క్రియ , నగ్గి బయల్పడ విచ్చెగన్నున్ ,

ఉ॥ తోరపు మత్త దంతులను , తొండము తొండముతో ముడించి మేల్
పేరుగఁ దాల్చుటం గదలు , పెన్నడుముం గల దైత్య గట్టిగా
నాటిచే నన్ని లోకములు , నన్ని దిశల్ మఱి యన్నిచోట్లు దా
ర్శాటయి కాడ్పడన్ బిడుగు , రావమునైతము పుల్లగిల్లఁగన్.

తే॥ పిడుగు వానలఁ బోరిన , బెడిదురాలు, గర్జనముచేసి వారిని , గాంచి నగుచు
వాడి కూలమన్ కాలుని , పాటఁజూచి, పండ్లు గీటుచు గుహఁబోలు , వాయదెఱచి.

చ॥ కడిమి నజేయమౌ బలము , గల్గిన నా యరు రక్షణ స్థలిన్
గడఁక నమస్త జీవులను , గ్రచ్చఱఁ జంపితి నౌరః మీరలే
కడుకొని పచ్చినార లిటఁ , గమ్మని మాంసము నాకు లేమినో?
చెడువిధి త్రోవఁ జావనొకొ? , చెచ్చెర నం చదలించి నవ్వచున్.

ఉ॥ అంబుద సంఘముల్ నుఱుము , లై పడఁ గన్నులు విచ్చి చూచి యు
ల్లంబును మండ గొప్పమల , లం బొడియై పడఁగాలఁ దన్నుచున్
దంబగు బాలచంద్రు మొన , దాల్గల కోటలఁగీటు చార్చుచున్
బంబిన కిన్న తొమ్ములను , ప్రచ్చెద నంచుఁ ద్రిశూలముం గొనన్.

చ॥ అరిది తపోధికుండు ముని , కద్ది యభీష్టమయయ్యు నద్గుణా
కరుఁడగు రాముఁడా వనిత , కింరముఁద్రుంచెదనంచు వింటవే
శరమును పూన్పఁడయ్యెఁ దము , చంపుటకే బెడిదంపుఁ జెయులన్
జరుపుచున్న దయ్యు నది , చానగదా యని యెంచె జాలిమై.

ఉ॥ వెల్లని పండ్లు నెఱ్ఱనగు , వెండ్రుకలుంగల తాటకాఖ్య త
నెల్ల విధంబులం బొడువ , నెంచి త్రిశూలముఁగొన్నఁ జంపఁగా
నొల్లకయున్న రామపుని , యుల్లము దిట్టమెఱింగి వేదవి
త్తల్లఱఁ దిట్లనున్ మదిని , తత్తట మందుచు రామచంద్రుతోన్.

చ॥ ఇలఁగల పాప సంఘముల , నెల్లనొనర్చి రసంబులేని ప్రా
ణుల మని నిశ్చయించి మము , నుగ్గుల నూచముచేసి మ్రింగఁగాఁ
దలకొనకుండ వీడినది , తా నొనరింపక వెల్లియై యిదే
కల దిఁక నేమనం గలదు , కామిని యే యన దీనిఁజెల్లునే?

మ॥ శ్రవయే ముఖ్య గుణంబుగాఁగలుగు కాం , తా మాశ్రమముం జంపఁగా
నవహాస్యంబగుఁగాని వీర్యబల శౌ , ర్య స్థైర్య తేజోయుతుల్
విపరీతస్థితి నొందువా రతివ పే , ద్విన్నంశనే భీతులై .
చెవ్చమా యెచ్చటఁ బొరుషంబు నిలువం , జేకూడు నీమీఁదటన్?

తే॥ మఘవుఁడోడె సైన్యంబులు , మడియ దేవ, దైత్యులోడిరి దీని దో , ర్థంధయుగము
మందరముఁ బోలునన నిఁక , మగతనమున, మగలయందు దీనికి భేద , మగునయేమి?

క॥ ఇఁక నీకుఁ జెప్పవలసిన, దొకటిగలదు వినుము , రఘుకు , లోత్తంసమః ము
న్నొక కాలంబున నడచిన, ప్రకటక్రిమ మిద్దియనుచుఁ , బలికెన్ మరలన్.

చ॥ భృగుముని భార్య భ్యాత్యను , పేర్గల వాలుగకంటి మానసం
బుఁ గరఁచు ప్రేమనూని దితి , పుత్రుల కోక్కెడ గొప్పసాయ మొ
ప్పగ నొనరింపఁగా నెఱిగి , పూర్ణమతిం దన చక్రధారచేఁ
దెగఁ గొనె నామె ప్రాచములు , తెంపున దైత్యవిరోధి యయ్యెడన్.

తే॥ దేవభూలోకములఁగల , జీవనమితి, యెల్లదనకు నోరెఱిగి , యెంచు కుమతి
కుమతియనుపేరిచాని న , య్యమరవిభుఁడు, కులిశధారచేదలఁద్రెంచి , కూలఁద్రోచె .

తే॥ అఖిల జగదభిరామః కి , ల్యాజదామః, రామః విఘ్ననకు దేవ , రాజునకును
వర్జనీయమౌ కీరితి , వచ్చెఁగాక, దాన నొకనింద గలిగెనే , తలఁచిచూడు.

ఉ॥ నీరజలోచనాః ఏమల , నీరజమిత్ర కూలాభివంద్రమాః
సారమతిన్ నిజంబుగ వి , చారణసేయ బుధాతో మహా
వైరమునూని ప్రాచవధ , పాటిగఁ జేయుచు ధర్మనాశమున్
దారుచు దానికిన్ దుగత , నంబును గావలెనే వచింపుమా ?

చ॥ అరులకుఁ గాలుఁబోలు నని , హస్తమునం గల వీరః బ్రాహ్మ యే
ర్పఱచిన యాయువుం దెలిసి , పాడి యెఱిగి సమీక్షతోఁ గృతం
బరయుచు జీవసంతతుల , నావలి లోకము చేర్చువాఁడుగా
కెఱచికి దీనిఁబోలెఁ బసి , యెయినఁ జంపెడు కాలుఁడుండునే ?

తే॥ పెక్కుప్రాణులదనహిట్ట , బెట్టుకొనెడి, దుర్గుణముకంటెఁజెడుగేసి , దొరయ గలదు
జడగలది మనలేనిది , మడఁగి యనుచు, దీనిఁ దలఁచుట యవివేక , మే నిజంబు .

ఉ॥ న్యూనత నాశముం గనని , యుద్ధృత ధర్మము చెప్పినాడ నే
దీని పయిం జలంబుగొని , తీరుగఁ జెప్పెడివాఁడఁగాను నీ
మానసమందు జాలివని , మానుము చక్కటికాదు రక్కసిన్
మానిని నాక యింకఁ బరి , మార్పును యంచు ముసీశ్వరుం డనన్ .

చ॥ మునివచనంబు విన్న రఘు , ముఖ్యుఁడు వాకొను సత్యరూపః మీ
మనమున సందియంబు లిఁక , మానుఁడు ధర్మ విరుద్ధ కృత్యమై
నను తగఁజేయ నాజ్ఞ యిడ , నర్మిలి మీ నుడి వేదమంచు మే
ల్మిని పొనరించుకేకద చ , లింపని ధర్మపదంబు మాకగున్ .

౬॥ భామిని రూపుఁదాల్చి దవ • వహ్నిని పోలిన తాటకాఖ్య గం
గా మధురాంబు పావన జ • గంబగు కోసలదేశమేలు రాజ్
సోముని పుత్రులయత్నము క • దున్ మదిగైకొని కిస్కఁ గన్నులన్
గ్రామిణి దూర మంటలును • రాజుగ పాలము ద్రిప్పివైచినన్.

౭॥ ప్రొత్త యముండనం దగిన • కొమ్మ మనం దెరియంగ వైవఁగా
నెత్తిన కూల నామక ల • యాగ్ని కడంక మునీంద్రు నాజ్ఞచే
జిత్తిము నిశ్చలత్వమునఁ • జెందఁగ నిల్చిన రామచంద్రుపై
తెత్తున నిందు చంద్రుపయి • కేగెడు రాహుపు పోల్చి నేగఁగన్.

౮॥ ఇనపిలవీరుఁ డా యదన • నే శరమెత్తుట కూర్చుటల్ శరా
ససమున నారి లాగుటయుఁ • జయ్యనఁగాంచిన వారులేరు కా
లుని కదనుండి లాగికొని • లోఁగక తాటక యేసినట్టి ము
మ్మొనిలు గలట్టి వాలు పలు • ముక్కలఁ జూచిరి నేలపైఁ బడన్.

తే॥ ఇరులు మొగులును గలరంగు • పరఁగు పడఁతి, యొక్క పలుకాడు నంతలో
జేయు పెనురాలవాన వ • ర్షించె నదియు, రామకోదండముక్త వ • ర్షమున నడఁగె.

శా॥ నీలాంధోదనిభుండు రాముఁడు వడి • నిర్విర్విద్రతన్ ఘోర శా
పాలాపంబును పోలు శాతశర మే • యన్ వజ్రశైలాంతర
స్థూల ప్రస్తరరీతి నొప్పు చెలి వ • జ్జేదేశముం జొచ్చి వెన్
హేలాశీలను దుస్సె మూడులకు జ్ఞా • నీంద్రోపదేశక్రియన్.

చ॥ కిన్నర సగేంద్ర దీరుడగు • కార్ముకవీరు నిశాతసాయకం
బునఁబడి తాటకాఖ్య భువి • బ్రుంగుట దోఁచె యుగాంతకాల సం
జనిత మరుత్తతుల్ వినర • జంతు లయంబుగ నాకసంబు గ్ర
మ్మిన పెనుమేఘముల్ పిడుగు • మించులతో భువిఁ బడ్డకై వడిన్.

సీ॥ దుమ్మునిండిన యవ్వ • నమెల్లరక్త ప్ర, వాహమ్ము లతిశయిం • పంగఁ బడిన
మెఱుపులకై పచి • మెఱసెడి కోటలుఁ, బోట నోరును గల • తాటకాఖ్య
భువన విజయుఁడయి • పొలుపొందు రాక్షసే, శ్వరునకు మొదటి దు • శ్శకున మగుచు
నా దినంబున భూమి • వైఁ దెగిపడ్డ సౌం, మైన జయధ్వజ • మనఁగ నొప్పె

తే॥ అడవి మార్చి కదలియౌ • నట్లురమున, శరముగాడి దూసిన త్రోవ • జాతీ నల్ల
సంజనెజ్జనౌ మిన్నాత • జాతీ యవనిఁ, బడినదియుఁ బోలె వనమెల్లఁ • బర్యవపుడు.

పీ॥ కలికి క్రొవ్విరివమ్మి • గద్దెనెక్కిన వానిఁ, బోలు కౌశికునాజ్ఞఁ • బూని నడపు
రత్నకాంచన భూషి • రాముని కన్నె క, య్యమున సాయుధహస్త • లైన దనుజ

కులమువారల యుసులుల సూన భయపడి, సిగ్గిలి మఱి యాస , చిగురులెత్త
బ్రహ్మయచు నుండిన , జముడును నాదొక, మాత్ర చొక్కపురుచి , మరఁగినాడు
తే॥ మానివాసంబులు మరల , మాకుఁదక్కె, క్రతువు నీకగు దివ్యాస్త్ర , వితతు లితని
కిమ్మనుచు మునితో వచి , యించి సురలు, దండి గురిసిరి విరులుకో , దండిపైని.

8 యాగపటలము 55

ఉ॥ తీరగు దీపనల్ నలిపి , దేవత లేగఁగఁ బుష్పవృష్టిచే
మీఱి ప్రశాంతమైన మరు , మేదిని దాటుచు లేమి మందనం
బేరు వహించు దానగుఁ , వీరు నమోఘ మహర్థయుక్తవా
గ్ధారకు దీటుగల్గు విశి , ఖంబు లొసంగెను మౌని వారికిన్
ఉ॥ శాంతుఁడు జ్ఞాని కౌశికుఁడు , సన్మతినిచ్చిన దివ్యబాణముల్
సంతత శుద్ధ మానుసుఁడు , చక్కటిజేసిన సత్కృతంబు జ
న్మాంతరమందు రోపి తన , యంతట వానిని చేరునట్లు సు
స్వాంతుని రావువుంగదిసెఁ , జయ్యేన వేడ్కమదిచి పైకొనన్.

కా॥ పీరాగ్రేసరః నిన్నుచేరితిమి ని , స్వీడంగలే మెప్పుడున్
గారాహర విధించు కార్యములు చ , క్కంజేసి నీయొద్దకే
చేరన్ వచ్చెడు నీదు తమ్ముని క్రియన్ , జేయంగ నూర్కొందు మం
చారం బిల్గు చుహస్త్రసంతతుల శ్యా , మాంగుండు నెమ్మింగొనెన్.

తే॥ అంతరెండామడలు వార , లరుగ నచట, గొప్పశబ్దంబు వినబడ , గురు గుణుండు
రాముఁడిది యేమి యనఁగఁ గ , ర్మములు నీఁగఁ, దవ మొనర్చిన మునిపల్క , దానిఁగూర్చి
తే॥ మానసమునఁ బొడమి సర , యూనది యన, నొప్పి నిర్జరవినుతుల , నొందు దానఁ
గలియు గోమతి రవమని , పలికి యవలఁ, నడచి భవహారియగు నొక , నదిని చేర.

:-కౌశికినది వృత్తాంతము:-

సీ॥ దేవతాస్తుత్యమై , తెలివొందు నీనది, చృత్త మేషుని రము , వీరుఁడడుగఁ
గౌళికుం డిట్లనుఁ , గవలగర్బుఁడు తొల్లి, పొందిన గౌరవం , బును జయంబుఁ
గొనిన రారాజగు , కరుఁడు స్వపత్నియం, దమరంగ నల్వరు , కొమరులఁగనె
వారు కుశాంబుఁడు , ప్రథితు డౌ కుశనాభుఁ, డా దూర్తజుఁడు వసు , వనెడువారు
తే॥ అందుకౌశాంబియందుకు , శాంబుఁడుండె; నమరెఁగుశనాభుఁడుమహోద , యంబునందు
అలరె నాదూర్తజుండు ద , రాటవిని గి, రివ్రజంబున వసువు కో , రికిను నిలిచె
స॥ ఆ భూపతులఁ గుశ , నాభునకుంగల్గి, రలరెడు లలితవా , క్కులు ప్రవాళ
సుందరాదధరములు , పొందిన నడ్డు, వతులు నూర్గురు ప్రియ , సులలువారు

* తిరువెణ్ణైయ్ నల్లారి శ్లోయప్ప వాక్యములను పోల్చి యస్త్రములను , అని మూలము.

గోముగా వర్తిల్లి , కొమరు ప్రాయమునొంది, యొకనాడు విహరించు , నుత్తుకలను
చెలలతోడ వసంబు , జేరి క్రీడింప వా, యపు వారిగని మోహ , మొంది పుచ్చి

తే॥ మావి పిందె బోల్కన్నుల , మగువలారా, పురుని గుహిసుపడిన విండి , మాన్గింబు
మదిని గాడి నొప్పించె నే , మబుగు చుండి, బెండ్లి యాడుడి మిమ్ము నే , వేడుచుంటి

పీ॥ అని వేడఁగా వార , లా సమీరణుఁగాంచి, మారండ్రీ వేడుము , మమ్ముతాను
దానపూర్వకముగా , దయచేసెనేని నీ, కోరిక యపుడొందు , భార మనఁగ
గంధవహందంతఁ , గడఁకతో వారి వీఁ, పుల గూను గావించి , పోవుటయును
కర కంకణ స్ఫుట , కాంచుకొలయ నడ, పఁగలేక వారలు , పడుచులేచి

తే॥ తండ్రీకడకేగి యమ్మరంబు , దన్నునట్టి, గొనబు పలుకుతో నోరు , కొతుకువడఁగఁ
బోలఁజెప్పఁగ నోదార్చి , చూచి కొడుకు, బ్రహ్మచిత్తున కఠఁడు వా , రల నొనంగె.

మ॥ బెలలన్ వేదిక బ్రహ్మదత్తుఁ దెలమిం , జేపట్ట నక్కన్నెకల్
లలితాకారము లూని రాతని తపో , లాభప్రభావంబునన్
జెలఁగన్ సూనుడు లేమికిన్నొప్పుఁడెదం , జింతించి పుత్రేష్ట మో
నులచే వేల్చఁగ నందు గాధి కలిగెన్ , బ్రోద్యత్తురంగాతో.

చ॥ నలుపుగ రాజ్యమెల్లఁ గుళ , నాభుడు గాధికి నప్పగించి య
క్కుల నిధి నాకలకమున , కుం జన గాధి మహోదయంబు న
దృలయుతుఁడై ప్రపాలన ము , దారమతిన్ జరుపంగ గాధికిం
గలిగితి మంతఁ గౌళియు , గాదిలి పుత్తుఁడు నే, గ్రమంబునన్.

తే॥ అవలమాతండ్రీ భృగుపుత్తుఁ , డైన ఋచికు, నకుఁ బొసంగఁగుమారిఁగో , శిశినొసంగఁ
గొన్ని యేండ్లు త్రివర్గముం , గోరి తనిసి, తపముచే నత్యలొకం బ , తండు చేరె.

చ॥ పతి గగనంబు త్రోవ నడు , వన్ విరహంబు సహింపలేక త
త్పతి నదిరూపుఁగొంచు భువి , దారిని వెనవులంగఁ గాంచి త
త్పతి ఋచికుండు భూజనుల , బాధలఁ దోలుచునుండు మానగా
కృతిఁగొని యంచు నాజ్ఞయిడి , యేగె విరించిపదంబు చేరఁగన్.

ఉ॥ సోదరి నిమ్మగాకృతి వ , సుంధరయందె వనించె నంచు న
త్యాదర మొప్పఁ గౌళిక మ , హాముని పల్కఁగ విస్మయంబు న
మోదము సెంది రాఘవులు , ముచ్చటఁ గొంత పథంబుపోయి యం
బోదముఁగ్రమ్మియుండు వన , ముం గని యెవ్వరి దంచు వారనన్.

వామన చరిత్రము

పీ॥ మోని యిట్లను భువి , లోన మానినులకుఁ, బతికంచె గొప్ప డై , వంబు లేద
యనెడు పతివ్రత , మనసుఁబోలిన పరి, శుద్ధ విషయమిది , శ్రద్ధవినుము

వేద సంతతికిని , విబుధుల బుద్ధికిఁ, దక్కినవారి కం , దకయె యుండుఁ

గమల నాభుఁడు కొంత , కాలంబు దుష్కర, తప మొనరించిన , తానమిద్ది

తే॥ అమరులును భూజనములు బం , ధములనీగ, వాని శ్రీనామమేనోటఁ , బలుకుచుండ్రు
వాని కపటనాటక మెన్న , వశముగాదు, అతని సుతియించు ఫలము శ , కృతజ్ఞతెలియ.

తే॥ కడకఁ దపించె నూఱు యు , గంబు లివట, నాదినంబుల భూగోళ , మమరు దంత
ములనుగల పోత్రిఁబోలిన , బలియుఁడైన, బలి వశము చేసికొనియె ది , వంబు భువము

తే॥ శంక యొక్కింత మదిలేక , జరగు దాత, యరు తపశ్శాలి సురలకు , సరిదియైన
మఖము నెఱవేర్చుఁబాని స , మస్తభూమి, నేల వేలుపులకు నీయ , నిశ్చయించె.

తే॥ జరుగుచున్నది యెఱిగి ని , ర్జురులు హరిని, గలిసి కే లోడ్చి ప్రార్థించి , బలి యొనర్చు
కొడిమెలం దొలగించి చే , కూర్పు సుఖము, శాంతి యన నతఁడటచేయ , సమ్మతించె.

ఉ॥ శ్యామల వర్ణుడున్ మహిత , సాత్త్వికుఁడైన రమేశుఁ డంతఁ ద
త్త్వామలవేది మూఁడు సమ , యంబుల చర్య లెఱుంగువాఁడు దై
త్యామర తాత కశ్యపున , కర్మిలి పుత్ర్యకుఁడై జనించి తా
వామనుఁడయ్యె వింత దలఁ , పన్ పటబీజము న్యాయ మొప్పఁగన్.

పీ॥ ఒప్పారుచేడ్డలు , ముప్పురి జందెంబు, మొలయందు మోంజియుఁ , గలుగువాఁడు
వేదముల్ విస్పష్ట , విధిఁ బల్కె నాల్కయఁ, గరమనం దగ్నియుఁ , గలుగువాఁడు
జ్ఞానులకే యెఱుఁ , గం దగ్గ తనదు చి, ద్రూపాభిమౌ నొక , రూపుఁదాల్చి
యరుదెంచు వామను , నాగమనంబును, త్రిభువన జేతయు , ధీరుఁడు బలి

తే॥ యెఱిగి యచ్చెరువంది ము , న్నైదురువచ్చి, కొంచుఁ బోయి పూజించి సద్గుఁగరిష్టః
నిన్ను పోల్చిప్రలును లేరు , నన్ను పోలు, ధన్యులును భువిలేరని , తనియఁ బలికె.

తే॥ అంత నమిత వివేక్షియై , యలరుగుజ్జు, యాచకులు కోరుకంటె న , తృధిక మొనఁగు
దీర్ఘ భుజః సీకడకు నేగు , దెంచునట్టి, వారె భాగ్యముతులు; రాని , వారు కాదు.

తే॥ అనుచు పచియింప నలరి యా , దనుజరాజు, వలసినది యేది తెలియంగఁ , బలుకుఁడవిన
నెనరు కలదేని ముయ్యడ్లు , నేల వలయు, సనినయంత విచ్చితి సని , యనుట తోడ

చ॥ కవి కొడు కిట్లు పల్కునది , కైతవవేషము నమ్ముఁబోకు దా
నవ కుల చంద్రః భూసురుఁడు , నల్లని మేఘముఁబోలు నొక్క మా
నవు డని గుజ్జురూపని య , నంజన దెల్ల యజాండ గోళముల్
తవిలి యొకపుతుండమనఁ , దాల్చిన యాతఁ డెఱుఁగుమా యనన్.

తరల॥ దనుజదేశికః మత్కరంబది , తద్దయుం బయిఁ గ్రాలఁగాఁ
దనకు నొప్పనిరీతి మిక్కిలి , తాజీ యుండున దెన్నఁగా

నెన యెఱుంగని నీలవర్ణుని యుండిరేకున్పిత్రకరం
బనగ నాకింక నంతకంటె మహాత్మ్య మేరెది చూడఁదూఁ

తే॥ వలయువారలు వలవని వారటంచు, గనక నిర్ణయించిన యివి, ఘనుల కొనగఁ
దగినదని ధర్మతత్త్వజ్ఞే, త్తలు వచింతు, రెతనికి పమానులదికులెం, దేవిగలరె

ఉ॥ ఒత్తుగ మేన వెల్లఁదన, మొందిన వాడవు గాన నంటి వి
ట్టుత్తములై న దాతలకు, నొప్పుగ నీయఁగరాని వంచునే
పొత్తమునందు గల్గు నెవి, బొందిన తీయని ప్రాణమైనఁ దా
నెత్తిడి వేడు తెగ్గుమఱి, యిచ్చుట లగ్గు తలంచి చూడుమా;

ఉ॥ చచ్చినవారు లోకమున, జచ్చిన వారలుకారు ప్రాణముల్
నొచ్చినగంటు చచ్చికయి, నూర్కొనఁ జూచుచు వేడువారలే
చచ్చినవారు విక్రముగఁ, జచ్చినవారలు శేచిరారు పై
నిచ్చినవారు గాకయిల, నెవ్వరు సుస్థిరులో వచింపుమా.

ఉ॥ పెచ్చు నిరాపనిందఁను, పెంచెడువారలు కారు శాత్రవుల్
ఇచ్చెడు వారిజేరి తగ, నీయకుఁడి యను వారెశాత్రవుల్
నిచ్చలునట్టిరే తమకె, విక్రము చేదొనరింపు కొన్న వా
రిచ్చుట మాపుకంటె మఱి, హెచ్చగు పాపములేదు ధారణిన్.

ఉ॥ పెద్దల వాక్యముం దలంచి, పెచ్చుగ ద్రవ్యము చేత నుండఁగా
నెద్దడి నొచ్చువారలకు, నిచ్చియశంబు గడించి ధర్మముం
దద్దయు నాచరించి భవ, దన్యతఁగాంచెడు వారి, జేరి పే
రొద్దిక లోభమున్ విడకు, దో యను దుష్టులె దొడ్డశాత్రవుల్

తే॥ నయములేని యాచార్యుఁ దా, నమును చెఱుచు, కృపణఁ యొక్కరొకరికెత్తి, యిచ్చుచుండ
భంగపఱుట దగునె? నీ, బంధు సమితి, కూడు గుడ్డయులేక య, ల్లాడుఁగాక;

తే॥ అని పనికి మంత్రిదుర్గుణు, డనుచు నెంచి, యాతనిని లెక్కగొనక మూ, డడుగులిలను
నీవె కొలుచుకొమ్మని చెప్పి, నీటిధార, బలి త్రివిక్రము చిన్నిచే, తులను విడిచె.

చ॥ విమల సరో జలంబు బలి, వీడిన ధార బిరాన చిన్నిహ
స్తములను పద్మమాత్రఁ దలి, దండ్రులె నవ్వఁగఁదగ్గ గుఱ్ఱ త
న్నమరఁగఁ జూచువారలు భ, యంబును విస్మయమున్ భజింప ను
త్తములకుఁ బ్రేమతో నొసఁగు, దాన ఫలంబు విధాన వర్ధిలెన్.

ఉ॥ ఊనిన పాదమొందు విపు, లోర్విని నిండుచు, బిన్నదిద్దియం
చే నిజ మవ్వలం గడచి, యేగదు; మిన్ను నమస్త మొక్కటన్

బూని యడంచి స్వర్గ పద , ముం-గొని దానిని దాటి యవ్వలన్
మానిత రీతి నేగుటలు , మానెను సుంతయుఁ బోటు లేమిచేన్.

ఉ॥ రెండు పదములన్ వెలువ , రించి సమస్త జగముఁ గొల్చి బ్ర
హ్మాండమునందు చూడవ ప , దాశ్రయ మెచ్చట లేమి దానికిన్
నిండు ప్రియంబు గల్గు బలి , నెత్తియె తావలమయ్యె వింతెకో
దండ ధరాగ్రణిః ప్రదిత , దైత్యవిరోధియుఁ బిన్నవాడెకా :

ఉ॥ నల్లనిసామి యింద్రునకు , నల్వగుఁ గా కని యీ జగత్త్రయికా
జల్లంగ మేటి యేలుబడి , నల్పనొసంగి జగంబుఁగొల్చి రా
జిల్లి శ్రమించు పాదములు , చేత రమాసతి తాఁకు రక్తిమణ
జెల్ల మహా గభీరిమము , చెందిన పొల్కుడలికా బరుండెదాకా.

చ॥ అరుదగు కర్మపాళి మొద , లంట నశింపఁగఁజేయు రాఘవ యీ
పరమ పవిత్రమౌ వనము , బాధ రతిం గను వారు జన్మదుః
ఖఁడహితుడై చెలంగుదురు , కాంచుమ వేద వచోనుయుక్తి నా
పకిరవుగ యాగముం జలువ , నిద్రియె యిప్పుమతోండు. లేడికాక .

కా॥ ప్రారంభించెద జన్న మివ్వనమునన్ , రండంచు సిద్ధాశ్రమం
బారం జేరుచు విఘ్నముల్ దొలఁచి త , దృష్ణుంబుఁ గాపాడఁగా
మారాకారుల రామఁజ్ఞులులఁ బ్రే , మ విల్చి యజ్ఞీయ సం
భారంబుల్ సమకూర్చి కొంఁభుఁ దొడఁగెకా , మౌనీంద్రుఁ డుద్భూతిమై.

యా గ. ర త్త ణ ము

అ॥ మన్నుమిన్నుఁగొను , మన్నీని కొమరులు, విన్నువారిఁగూర్చి , యెన్నఁజేయ
నరిదియైన వేల్మి , నాటు నాళ్ళరసరి, గన్నుగాచు జెప్ప , కరణిఁ గొచి.

తే॥ తిరుగుచున్న నగంబుల , తెఱఁగుఁడెలుపు, రాఘవులలోనఁ బెద్ద , న , ర్వజుఁడైన
గాదిజం గొంచి యావిఘ్న , కారులైన, యసుర లెప్పు డిటకు వత్తు రనుచు నడిగె.

తే॥ మౌనియై జటి మాతాడఁ , బూనఁడయ్యె, వీరవరుఁడురాముఁడు మ్రొక్కి , వినతితోడ
వెనుదిరిగి మిన్నుచూడఁగఁ , బిరుగు ప్రోత, బికియపడ వినవచ్చెను , వికటరవము.

తే॥ గుప్పిరేసరి విసరిరి , నిప్పువీరు, గురిసి రద్రులఁజెకలించి , దొర్లవైచి
రఱచి రదలించి తిట్టిరి , మొఱకులపుడు, పరకువులవైచి మాయలు , పఱపినారు.

తే॥ ఏచి కోపించి యేయఁగా , నెఱచి కఱచు, కొనినయ్యాయధములుకొక్కొ , గుళ్ళుగురియు
కరణి వనఁజెల్ల విరియరా , కాసు లంతఁ, గడలి మింటిఁగప్పెనవఁగఁ, గ్రమ్మినారు.

చ॥ మెఱసెడి కత్తులుం గదలు , మిక్కిలి వైచుచుఁ బెక్కువాద్యముల్
మొరయఁగఁ జేయుచున్ బెడుగు , మొత్తములంబిలెఁ గంటింపుగా
నటచుచు దైత్యులేచుట యు , గాంతమునన్ మహిమంచ నెంచి మి
న్నొరసి పగిల్చి కొంచుఁ దగు , నుద్బతివచ్చు మొగుళ్లు నాదగెన్.

ఉ॥ కోటల జంటలొప్ప మిడి , గ్రుడ్లను ద్రిప్పుచు రక్తరోమముల్
మీటి వెలుంగ నొడు బిగి , మేకొన నిప్పులు గ్రక్కఁజూచుచున్
బాటుచు పచ్చవారు ముని , వంద్యుఁడు పల్కిన వారె యంచు నా
మోజకులన్ రఘుత్తముఁడు , మున్నొని తమ్మున కొండఁ జూచఁగన్.

ఉ॥ కాంచిన లక్ష్మణుండు కడ , కన్నుల నిప్పులు రాలి మింట ను
గ్రాంచిత రీతిఁజూచి తన , హస్త శరసముఁ గాంచి రాఘవా
ఁడంచిన క్రూరరాక్షసుల , మేనుల కండల తుండ్లు గండ్లు గా
న్పించఁగఁ గొండలై పడుట , నిక్కము చూచెడుగాక యియ్యెడన్.

తే॥ అనుడు నీటెలఁ బట్టిన , యసురవరులు, వైచు రక్తమాంసమ్ములు , పడఁగనీక
కొండముల నేసి వైకప్పు , గప్పివైచెఁ, నిండుగా రాముఁడా హోమ , కుండమునకు.

ఉ॥ హోహలంబు పొంగి జగ , మంతట మాపఁగ రేఁగునంతలోఁ
జాల వదంకి నిర్జరులు , చంద్రధరున్ శరణంబు నొందు నా
పోలిక మౌనులెల్ల భయ , ముంగొని సద్గుణధాముఁజేరి యో
నీలశరీరఁ యెట్టులును , నీవె శరణ్యము వేటు లేదనన్.

చ॥ మదిని కలంక నొందకుఁడు , మౌని జనోత్తములారా యిద్దెయి
య్యది తొలఁగింతు నంచభయ , హస్త మొసంగి గుణంబు కర్ణమున్
గదియఁగ లాగి రక్తమయ , కంధిగ భూమి నొనర్చి వీరతన్
గుడులుగఁ గూర్చి రాఘవుఁడు , కూర్చె నిశాచర మూర్ఖులముల్.

తే॥ కమలనేత్రు దివ్యాస్త్రంబు , కటకు బెడిదు, రాలు తాటకగన్న పు , త్త్రకులలోన
నొకని సంతోధిల్లవైచె , నొకనిఁబట్టి, విందుగాగఁ గాలాంతకు , వీటికనిపె.

మ॥ వసమాలా ధరుడైన రాముఁడు వడిన్ , బాణావలీన్ దక్కియు
న్న నరాశి ప్రకరంబుపై విడువనా , నారాచముల్ మిన్నుగ
ప్పినఁ గాకుత్స్థులు పీన్లు కొండలపయిన్ , వేయెక్కి చంపం గలా
రని చెల్లాచెదరయ్యెదైత్యబలముల్ , ప్రాణంబులం గాచుకోన్.

క॥ పిరుగుల పరె బెడిదములై , విడువక రామాస్త్రవితతి , వెన్నంటంగ
మిడియచు మొందెము లాడెను, గడుకొనె గ్రద్దలు పిశాచ , గణము నుతించెన్.

ఉ॥ ప్రబ్ధిన పుష్పపృష్టియట • గ్రద్దల పందిరిఁజేల్చు కొంచు బ
ల్గొబ్బున రాతెనంబునిది • ఘోషణముంబలెఁ దూర్యరావముల్
మబ్బులు మ్రోఁగెఁ బాకబల • మర్దన ముఖ్యులు గుంపుగూడి పే
రుబ్బున వచ్చి రామునకు • నున్నతి నిచ్చిరి మేటి దీవనల్.

చ॥ పరమ పునీతులైన ముని • వర్యులు గంధ సుమాక్షతంబులన్
శిరములఁ జల్లి దీవనలు • చేసిరి తద్వన వృక్షజాలముల్
విరులను రాల్చె మౌన్సి జన • వీరుఁడు కౌశికుఁ డంత యజ్ఞమున్
గురుతర శాస్త్రవద్దతని • గోరిక దీర ముగించి యిట్లనున్.

చ॥ అఖిల జగంబులన్ మొదట • నాదర మొప్ప సృజించి పిమ్మటన్
నిఖిలము కడ్పులోపలనె • నించుచుఁ బెంచెడు నీవు పూని యీ
మఖమును గాచు పెచ్చగునె? • మన్ననతో విటకేగు దేర నా
సుఖతర భాగదేయ మది • చొక్కము గొప్పది యంచు నెంచితిన్.

చ॥ ఆనవుడుఁ బుష్పముల్ ఫలము • లందము గూర్పుఁగ వృద్ధిఁ బొందు వృ
క్ష నికరముల్ చెలంగి కడుఁ • జల్లనయైన వనంబునన్ మహా
మునులను గూడియున్న గుఱ • పూర్ణుఁడు రాముఁడు మౌని కౌశికుం
గని యిఁకఁ జేయఁగాఁ దగిన • కర్జము మాకెది తెల్పుఁడి యనన్.

ఉ॥ నే నరుదన్న వే యయిన • నీ కరుడైనది యొందు భూమి లే
దైనను గొన్ని యున్న యవి • యావలఁ జూతము నీటియేర్వ మా
గానియె చూడ నెల్లెడలఁ • గ్రమ్మిన యమ్మిథిలా పురావ
జాని యజించువాఁ డతని • జన్నము చూతము రండు లెండనన్.

9. అహల్యా పటలము. (71)

మే॥ మంచి దనఁగ వార • లంచిత గతి మువ్వు. రును మిదిలాపురి • త్రోవఁ జనుచు
సమల రత్నశ్రేణి • యగురు చందనము గం, దంబొప్పు పులిన త • లంబు లనెడి
వక్షజములును లేఁ • బ్రబ్బలి తీఁగలన్, మధ్యంబు నూత్న సు • మప్రతాన
మనుమేఖలయు గొన • బగునల్ల యనుకయన్, కొమ్ముడి శైలంబుఁ • బ్రమ్మివచ్చు

తే॥ కాల్యలను గజైల రొవలు • గలుగు కాళ్ళు, చెలంగి చెలువంబుచేత స • చెరువుఁగొలుపు
శోజనదియను తెలువను • చూచివారు, మేరమీతిన రహి దరిఁ • జేరినారు;

మే॥ అంత భాస్కరుఁడుడ • యాన నిచ్చిన చల్లఁ, దనము జగతి కిచ్చు • తలపు గలిగి
జీవులఁ దపియింపఁ • జేసెడి తనమేని, నేఁడిమి తగ్గించు • పాఁదబొరె
నరుణుని నయనం బు • లరుగుట కంచెను, ముందంజ వైచుచుఁ • బోవు హరులఁ
గట్టిన యెంటి వ • ప్రపుఁ దేరికో నేగ్గి, పడమటి కడలిలో • పల మునింగె.

తే॥ జలసగు నీటిపట్టుల • జలజగృహము, దశములను తలుపులు మూయఁ • దలరి గండుఁ
దేంట్లు పెట్టఁగూడి యే • తేర ననువు, వెలయు నొక తావి వనమున • విడిసినారు

ఇంద్రునకు దుర్వాస శాపము

తే॥ ఈ వనం బేరిదని రాముఁ • దెలమి నడుగఁ, గడఁగి గురు తపో ౭ నల దగ్గ • కర్మఁడవిడ
మున్ను దిలియను కశ్యపు • ముదిత యిచటఁ, దన కుమారులకై కుంది • తప మొనర్చె

క॥ ఈ లోకంబుల కావలన్ వెలసి మ • మ్మింపారఁగా నేలు మా
లోయం డున్నెడఁ జేరి నన్నియతిమై • లోలాక్షి విద్యాధర
ప్రీలం దోర్తు భజింపఁగా నలరుచున్ శ్రీలక్ష్మి ప్రత్యక్షమై
రోలంబ ధ్వని యొప్పు పుష్పనరమా • ప్రోయాలి కిచ్చెన్ రహిన్.

ఉ॥ ఆ సుమమాల వీణీయకు • నాదటఁ జుట్టి విరించి లోకముం
దాసినఁ గాంచి కట్టెడుట • దయ్యని కిన్కకుఁ దావలంబు దు
ర్వాసుఁడు లక్ష్మి నన్నిదిని • శ్రావ్యసుగీతము లాలపించు నం
చా సకి కంజలిం జలిపి • హర్షముతో వినుతింప నామెయున్.

ఉ॥ లోకములన్ సృజించి కృప • లోఁ గొని కాచుచు వెల్వరించు నా
శ్రీకరు వక్షమందున వ • సింది సమస్తముఁ గాంచు తల్లి య
స్తోక ముదంబునన్ జడను • చుట్టిన మారిక నా లతాంగి వే
కై కొనుమంచు నామునికి • గారవ మార నొసంగి నంతటన్.

ఉ॥ వేడుక లోకమాత తన • వేణిని దాల్చిన మాలఁగాంచి నా
పోడిఁమి దొడ్డదంచుఁ గొని • మోదముచే గరుపాటు మేనితో
బోడ జటన్ ధరించి భవ • ముల్ పొనుఁగొంది విముక్తిఁ గాంచు మే
ల్లాడ యిదంచు వేడ్కమెయి • స్వర్గపురంబును దాయఁబోవుచో.

పీ॥ రజతమయంబయి • రాజిల్లు సుందర, నగముపైఁ గురియు కా • ర్మగులు వెలసి
చెందామరలు వేయి • చెలువుగా వికసింప, నెట్టని వెలుగుల • నెనయు నినుని
కాంతి నొందినరీతిఁ గ్రాలుచుఁ బొలుపారు/తనువుతో నై రావ • తంబు నెక్కి
చెఱకు రుచినినేని • చేదుగా నొనరించు, లలితవాక్కులుగల • లలనలైన

తే॥ రంభ మేనక మున్నగు • కుంభకుచలు, చిత్త జుని శరావళుల వ, రించు తూణ
ముల నెనయు పదకిసల నూ • పురములులియ, నాడుచును పాడుచును మ్రోల • నరుగుచుండ

పీ॥ బయ నీలగిరి కిరు • వలకుల విలసిల్లు, జ్యోత్స్ననా నొప్పారు • గురఁటు లొలయ
జాల్లిరి దిగివచ్చి • జానొందె ననఁజెల్లు, ధవ శాతపత్త్రంబు • తనరుచుండ

వటహాకాహాళ్ళ శంఖ , పణవాది రవములు, తటవయి వంది గీ , తముల ముంప
వేద చతుష్టయ , నాద ముప్పొంగెడి, యంబుది హేషంబు , ననుకరింప

తే॥ జగములను మ్రింగ వచ్చెడు , పగిదిదోఁచు, నుత్పవ ప్రాభవముఁగాంచి , యబ్బి యబ్బి
రంబు గొని కానుడెచ్చిన, ప్రసవమాల, కేలఁగొని హరికియ నుం , కించునంత.

తే॥ దాని దోఁటితోఁ గొనుచుఁ జౌ , దంతి మెడను, నగవిభేది వైచుడును పు , న్నాగమంతఁ
దాడిఁ బోలిన కరముతో , దాని లాగి, కాలితోఁ ద్రొక్కి పేడయా , కరణి నలఁచె.

ఉ॥ మున్నె కటూ గ్రకోపి తన , ముందటనే యటు లొటఁ గాంచి తాఁ
గన్నుల విప్పుకల్ వెడలఁ , గ్రక్క నజాండచయంబు బూదియై
చెన్నులు నంచు విచ్చి వట , చెఱ సురసంఘము సూర్య చంద్రులుం
దెన్నులు దప్పఁ గప్పెఁ దమి , దిక్కులఁ దల్లడ మందె లోకముల్.

ఉ॥ ఊరుపులందునుండి పొగ , లొక్కట లేవఁ బురారి యట్టి హా
సారవ లీల నాఁచి నగి, , యాననమందు బొమ్ బుడు ల్యడఱ
బారలుగాఁగ నాలుకలు , పర్యేడి యుజ్జ్వలితాగ్నిఁగ్రక్కు ను
ద్వోర కతోర నేత్రముల , తోఁ బురుహూతుని గాంచి యిట్లనెన్.

కా॥ ఓరీ క్రూరః సురాధమాః కులువః సీ , యుద్వైభవం జెంతః లో
కారద్యుండును లోకనాయకుఁడు లో , కాధారుఁడో విష్ణు వ
క్షోరంగంబుననుండు లక్ష్మి జడలో , సొంపొందు నిమ్మాల నే
నారం బొందితిఁ బూర్వ జన్మ గురు పు , జ్యప్రాప్తి గర్వాంధుఁడా :

ఉ॥ సీ యురు వై భవంబుఁగని , నీకిది తగ్గది యంచు నేఁడు మో
దాయత బుద్ధి నై యొసఁగ , సంత యలక్ష్యము చేసినాఁడవే
మాయురెః సీదు పెన్నిధులు , మంగళ సంపద లెల్ల నంబుధిన్
మాయును గాతఁ గుంది యిడు , మల్గుడు నొందుదు గాక దుర్మతిః

మ॥ అని దుర్వాసుఁడు కాప మిచ్చుడును రం , భాద్యప్పరోవర్గమున్
బెను లిబ్బుల్ వెలి మాపు కామగవియున్ , వేగంటి చౌచంతి స్వ
ర్వన భూజాదికముల్ సమ స్తమును నం , రంభంబుతోఁ జేరెఁ బో
ఘన విస్తార తరంగ హేష యుతమౌ , గంభీర వరాన్నిధిన్

మ॥ కడు కిన్కం గల మౌనికాపమున స్వ , ర్గబాది లోకంబు ల
ట్లుడికెన్ లేవడి చీడ పట్టినటులై , యుగ్రత్వముం జూప న
ప్పుడు నాకౌకను లద్రిజారమణు నం , భోజాసనుం గూడి పా
ల్కడలిం జేరిరి మాధవుం గని మొఱ , ల్లాభింప దైన్యంబుతో.

తే॥ కమలజుండును త్రిదళులు , కరినుఁదైన . మునివలన నైన కష్టముల్ , వినిచి మోకు
నీ చరణములే శరణముల్ , నీరజాక్షః, యనుచు వేఁడఁ ద్రివిక్రముఁ , దనియె నిట్లు.

క్షీరసాగరమథనము.

చ॥ కలఁగక మందరంబు తగు , కవ్వము వాసుకి త్రాడు నిండు జా
బిలి తరిగంబమై తనర , వేఱుగ వేఱుగ దేవ దానవా
వలి యిరు ప్రక్కల న్నిలిచి , పొల్కడలిన్ జిలుకుండి యొషధుల్
దళముగ వైచి వెన్న పడు , దాకను పూనిక వీడకుండఁగన్ .

ఉ॥ మేమును వత్తు మచ్చటికి , మీరు బిరానఁ బదండి యంచు ల
క్షీ మహిళా మనోహరుఁడు , మేకొని పల్కఁగ వింక నెవ్వ వే
యామడ లోడి పాతెనని , యానిన నమ్మికచే ముదంబు నె
మ్మొములఁ దోఁప వేఱపులు , పోయిరి పాడుచు నాడుచున్ రహిన్ .

ఉ॥ లీలగ మందరంబుఁ బెక , లించిరి వాసుకిఁ జుట్టినారు జే
జేల పసాదము న్నిలువఁ , జేసిరి కంబముగా మహాషధుల్
కేలను గెల్లగించి కడ , లిం బడవైచిరి చిల్కి రంబుదిన
నేల చలిచె శేషుఁడును , నెమ్మొయిఁ గుంచె సహించలేమిచే .

చ॥ అరయఁగ ధర్మ హీన హృద , యంబులఁ జేరని కేశవుండు మం
దరమును పీఠపువైఁ దిరుగఁ , దాల్చి బలిష్ఠ ధులీంధ్ర రూపుఁడై
గిరి నిలువంగ మోచి వెయి , కేలుగడల్కొనఁ జేసి మోని యొం
టరమునఁ బోయినట్టివి క , డంక ఫలింపఁగఁ జేసె న త్రుణిన్

చ॥ వృషిఁగిన సంపదల్ మరల , మమ్ము కృపామతి నేలువానిచే
దొరకెఁ బరస్పరంబు పగ , దోఁచె సురాసురకోటి కంత శ్రీ
వరుఁ డొక మోహిసీ రమణి , వాలక మూని సురారులన్ భ్రమం
పఱపుచు మోసపుచ్చె సుధ , వారక మెక్కిరి వేల్పు లంతటన్ .

చ॥ బెడిదపు టాలమున్ శశిని , భిమునకున్ సురభూరుహంబుతో
బెడఁగగు వస్తువుల్ శిఖరి , భేదికిఁ దక్కిన సంపదల్ ప్రియం
బడర సురాశి కిచ్చి కమ , లాలయ లక్ష్మిని కౌస్తుభంబు మై
వడిఁ గయికొంచు మాధవుఁడు , పైనము చేసెను వైనతేయుపై .

ఉ॥ అంత దురంత చింత దితి , యందుచు నెమ్మది లేక భర్తనే
కాంతమునందు గాంచి తన , హస్తములన్ ముకుళించి నా సుతుల్

వంతల నొంది కుంది వసి , వాడి నశించిరి దేవవంశనన్
బంతముతోడ వారిఁ జెలు , పం దగు పుత్రుని నాకొసంగవే.

చ॥ అనవుడు కశ్యపుం డను ద , యామతి నీకొక సూనునిచ్చితన్
బనిగొని భూమి కేగి వెయి , వత్సరముల్ తపమాచరింపు ము
తొనరిచితేని నీదు వర , ముత్తటరీతి ఫలించునన్నఁ ది
త్యనుమతి నామె భూమిని మ , హా తపముం బొసరించె నిష్కమై.

చ॥ అది విని వానవుం డడలి , యామెకు సేవ యొనర్చు నేగి వే
కుదిరి తదీయకార్యమునఁ , గొందొక దోనముఁగాంచి మెల్లఁగా
నుదరము చొచ్చి యాకరువు , హోయన “మాదద” యంచు నేడు తుం
క్షదయతఁ ద్రుంచి తుస్కలకు , నౌల మరుత్తులనంగఁ జేరిదెన్.

తే॥ ఈ స్థలం బిట్టి దచట మ , హేశ్వరునకుఁ, బాహుతికిఁ గర్గి పావకు , వలన గంగ
వలన భరియింపఁగా రాని , చలియుండు గుహఁ, డడరు తపణ మది యని, నుడువుమండ

చ॥ యమ తను కాంతులం దెగడు , నచ్చపుఁ జీకటులం దొలంచి లో
కములను గాచు వేవెలుఁగు , కాంచనచేయిని నాభియందు మొ
ట్టమొదట బ్రహ్మ యుప్పుతిల , డంబుగఁ బుట్టిన తమ్మిచ్చోలె నం
దము గల తేరితో విలస , నంబుగఁ బుట్టెను నీల నీరధిన్.

పీ॥ పొనఁగఁ ద్రిమూర్తులఁ , బోలిన గాదిజ, రామలక్ష్మణు లంత , రయము మీఱఁ
గడలి యెఱ్ఱని కనుల్ , గల వృషభేశ్వరు, నెక్కిరింతగ మఱి , పెక్కెముగను
పడనిన శంభుక , పరంబునుండి నిం, డిన మకరందంబు , చినుకు రేల
పూల నీర్చుకొనుచుఁ , మోదుఁచు నిరుదరుల్, వృద్ధియౌ కతనఁగా , వేరిఁ బోలి

తే॥ విమల జలపూర్ణమైన యా , విన్నువాఁకఁ, గాంచి దీని చరిత్ర సా , కల్యముగను
దెల్పవే యని రాముఁడ , ర్థించినంత, నిట్టలనియె విశ్వామిత్రుఁ , డింపు నింప.

గంగా వృత్తాంతము.

సీ॥ మీ వంశమునఁ బుట్టి , మేదినిఁ బాలించి, తగ నయోధ్యా మహా , సగరమందు
నెగడు విజయశీలుఁ , డగు నగరునకు వై, దర్భియౌ తొలి కళ , రంబునందు
జనియించు ససమంజ , సున కంకుమంతుండు, కలిగె రెండవభార్య , ఖగ కులేంద్ర
సోదరి సుమతి యన్ , నుదతికి నుదియించి, రఱుచది వేపు ర , ర్చుధిక బలులు

తే॥ తండ్రి కొడుకుల కడిమికఁ , దనిసి పూని, గొప్ప య వ్యమేధంబు బా , గొప్పఁ జేయఁ
గినిసి సుమనసుల్ దాని జి , ప్పునకుఁ దెలుప, గపిలు వెనుక యాగార్హంబుఁ , గర్తైనతఁడు

తే॥ హయమువెంటఁ బోవుచు నున్న , యంకుమంతుఁ
దెడఁ గలఁగి యింద్ర మోసంబు , నెఱుంగలేక

వెదరి ధువి యెల్ల గాలించి • విసిగి మరలి
తాత బా నంభవము విశ • దముగఁ దెలిపె.

తే॥ అతఁడు కొడుకులతోఁ జెప్పి • కుతిలపడఁగఁ బాదబము చాడుపున మండి పడుచువారు
తదయ కిలయెల్లఁ దదవి పా • తాళ జగము, కాన బడు దాఁకఁ ప్రవ్విరి • కడఁక విడక.

చ॥ పొడవు వెడల్పు లోఁతు ప్పరి • పూర్తి గ నామడ లొక్క మాటు పెం
పెడలఁ త్రవ్వి యీకు దెస • నేగి రసాతలమందు మోనముం
దొడరి తపించు కర్తమ ను • తుం గని చెంగటఁ దేజి యుండుటన్
మిడుఁగులు లుర్లఁ జూచి కడు • మిట్టిరి తిట్టిరి మట్టి రాతనిన్.

చ॥ తఱుఁగని కిన్కతోడ ముని • తల్లజుఁ డుగ్రతరేక్షణంబులన్
జాబచుటఁ జూడ మున్ను శశి • జూటుని క్రొంజిఱునవ్వుచేతనే
పురములు బూదియైన క్రియ • భూప కుమారులు బూదియై ధర్మం
దెరలిరి వేగు లంతఁ జను • దెంచి వచించిరి చక్రవర్తికిన్

క॥ విని కుమిలి చింత కంతము, గనక నృపతి యంతుమంతుఁ • గని జన్మంబున్
జొనరుచుటాఁ నిలుపుటయాఁ, యన నాతఁడుఁ జనియె యజ్ఞ • హయమును వెదకన్.

క॥ చని కపిలు నాశ్రమమునకుఁ, గని జనకులు బూదియైన • గతికిఁ దలరి య
మ్ముని వేద వారివృత్తము, వినిచి యతఁడు హయముఁ గొనుచు • వే పొమ్మునియెన్.

చ॥ అమలిన రేఖ్య కీర్తికరఁ • యట్టు లకల్మష చిత్తుఁడౌ ముని
ప్రముఖుఁడుఁ దెల్పు మ్రొక్కి నగ • ర ప్రభు పౌత్తుఁడు వారువంబుఁ దే
ర ముఖము పూర్తి చేసి యమ • ర ప్రకరంబులకున్ హవి స్సౌనం
గి మనుజు శేఖరుండు ధర • జిం దన పౌత్తుని కిచ్చి యవ్వలన్.

తే॥ నగర సార్యభౌముం దేగె • స్వర్గమునకు, సాగరులు త్రవ్వటంజేసి • సాగర మను
పేర నీరధి మహిమతో • వెలసె నంతు, మంతుఁ డేలుచునుండె న • మృహ తలంబు.

చ॥ అతని కులంబునందె విమ • లాయకీర్తి భగీరథుండు సం
స్థురమతి పుట్టి రాజ్యమును • శోభిలు రీతుల నేలుచుండఁగా,
గతము వసిష్ఠమౌని పలు • కన్ విని కొందలమంది మేదిసి
పతి తిలకంబు చాఁగి గురు • వర్యునితో నొకమాట యిట్లనెన్.

చ॥ కపిలుని కోప తాపమునఁ • గ్రాఁగిన మత్కుల పూరుఁలెగ గున్

తే॥ ధరణివరః వారణాశ్రమః , దగ్ధవిపౌండ్రః నీవు కమలానమని గూర్చి , విష్ణుమేయవి
గొప్పతనము కావింపుచే , కుటుంబంబు, చింత వలదని యకలంక , శీలుడనియె.

తే॥ ఉర్వియెల్ల సుమంత్రున , కొప్పగించి, తలపునకు ననువగు హిమ , ధరణిధర్ముఁ
జేరి పదివేల యేడ్లు భ , గీరభుండు, తపము సేయ విరించి ప్ర , త్యక్ష మగుచు.

చ॥ అరుదగు నీతపంబునకు , నందితి సంతస మింక సన్నునీ
శ్వరు కినుకన్ గడించి చెడు , చావును పొందిన నీ పితామహార్
నరకము దాటి నదగ్గరి , నన్ దలఁపొందిన వారి యస్థులన్
ధరఁ బ్రవహించు దేవనది , దప్పక గల్పుము కోర్కె యయ్యెడు॥

చ॥ సుర తటినీ ప్రవాహము వ , సుందరపైఁ బడ దాని వేగమున్
గిరికుఁ డొకందె నైచు నిక , గేకి మెడం గల చాయ నొప్పు భూ
ధరసుత నర్థదేహమునఁ , చాల్చిన యంధకపైఁగి గూర్చి నీ
పురు తప మాచరింపు , మని యొప్పుగఁ జెప్పి విధాత యేగిన॥

తే॥ శివుని పదివేల యేడ్లు సు , స్థిర తపంబు, సర్వి మెప్పింప నతఁడు ప్ర , సన్నుఁ డగుచు
విష్ణుమం దీర్తు నని పల్క , నృపుఁడు విదప, గడపె నైదు వేలేంద్రు గం , గను నుతింప

ఉ॥ గంగ లతాంగి రూపమునఁ , గానఁగ్గ వచ్చి మహేంద్రః యీ తపం
బుం గయికొంటి వేలఁ వడిఁ , బొంగెడు గంగ ధరం దిగంబడఁ
గ్రుంగక నైఁచువారెవరు? , రుద్రుఁడు పల్కిన దెక్కనక్కెమ్మా
జెంగక ఘోరమౌ తపము , సేయుము వీరముల్ పఠించెడు॥

పీ॥ అని పల్కి యరుగఁగా , నా నరపాలుండు, చింతించి తనపట్టు , చెదరనిక
రేల జిల్లేడు మా , రేడు నుమ్మెత్తయు, విండి పసిండి వ , న్నియ మెలుంగు
జడ గల్గి నిర్మల జాత , వేదోజ్జ్వల, జ్ఞానాకృతుడైన , శంభుగూర్చి
ద్యానించి రెండువే , లైదు వందల యేడ్లు, కడు నుగ్రతపము పెం , పడరఁజేయ

తే॥ మెచ్చి కైలాసవాసుండు , వచ్చి యిచ్చ, యేది యన విసతుండయి , నృపవరుండు
గంగ పొంగుచుఁ బల్కు వా , కృముల నుడువ, నగుచు నగధన్వియిటులనె , నరవరునకు

పీ॥ ఇనవంశ్యః యొకచుక్క , యేని చిందఁగనీక, పట్టికాచెద శంక , వఁడు నీకు
నని కటాక్షించి తా , నరుగఁగ రెండు వే, లైదు వందల యేడు , లధిక ఘోర
తపము గావించి యం , తటఁ బత్రములును పు, ప్పొడి యొడిగిలు నీరు , కడకు గాలి
దినకరు కిరణముల్ , తిండిగాఁ దుదకది, వీడియు ముప్పది , వేల యేడ్లు

తే॥ కరుణచేత జగంబులు , కరఁగి సురుగఁ, గాఢ తప మొనరించె గం , గయును దిగియె
సత్యలోకంబు స్వర్గంబు , సంచరింప, మొరయుచు ధరిత్రి తల్లడం , బును వహింప

చ॥ హరుడును గాంచి మేటి జట , యందునఁ జిందఁగనీక చుటె న
వ్వర నది తచ్చిరోగ్రమున, వర్తిలె నొక్క తృణాగ్రమందునన్
మొసెడు వాఙకణంబు క్రియ , మిక్కిలి దిగ్భ్రంశ నొంద తేఁడు, శం
కరుఁ డడలంగ నేల యని , చాటుగ జూచెచె దల్పు భాగమున్.

సీ॥ గంగ యయ్యంగంబు , రంగార భూరింగ, మునకు దిగుడు రాజు , ముందు నదచె
నమసిన సాగరుల్ , సద్గతి వడయుదు, రను సంతసంబున , నతి రయమున
నట ధ్యాన మగునై , యమరు జహ్నుని యాగ, శాల నవ్వంక ముం , చంగఁ గాంచి
నాల్కలు చాచుచు , నూల్కొనుకోపాగ్ని, చెంది యాతం డట , చేత వారి

తే॥ త్రావివై చె గంగను శిష్య , తతులు చెలఁగ, రాజు ప్రణతుడై యాతనిఁ , బ్రస్తుతించి
జరుగువృత్తంబు వివరింపఁ , గరుణతోడఁ , గొనుచుఁ బొమ్మని చెవినుండి , మునియువదలె.

చ॥ సురనది దూకుమం గదలి , చూడిన సాగు భూతిరాజ్యైఁ
బరవఁగ దుర్గతుల్ దొలఁగె , వారికి, దివ్యులు భద్రరావముల్
మొలయఁగ నన్నుతించి లలిఁ , బువ్వల సోనలు రాల్చి రమ్మహీ
వరుడు కృతార్థుడై మరలె , బ్రబ్ధి న మోదముతో నయోధ్యకున్.

చ॥ అలమిన యండగోళముల , కావలిదై కమలాక్ష లోకముల్
గొలిచిన కాలఁ బద్యజుఁడు , గొన్న శుభంకర పాదరీర్థమై
తెలిసి భగీరథుండు గొని , తేర హరుండు శంకుంబున గొనన్
బొలసి యిలాతలంబుఁ బరి , పూత మొనరెను గంగ యివ్విధిన్.

తే॥ కడఁగి సాగరులకు మేలి , గతులు గూర్చు, దపముసేసి భగీరథ , సృష్టుడు దేర
గంగ భాగీరథి యను నా , ఖం దనరెచ్చె, జహ్ను చెవినుండి రాఁ జనె , జాహ్నువియన

చ॥ అని ముని పల్కె నచ్చెరువు , నందుచు వందన మాచరించి గం
గను తరియించి యవ్వల , వి గట్టుననేగ విశాల పట్టనం
బున పసియించు ధన్యు పరి , పూత చరిత్రుఁడు పార్థివుండు క
న్గొని శుభవార్త లాడి తమ , కుం గురుపూజ లొనర్చి పంపఁగన్.

వి దే హ దే శ వ ర్ణ న ము.

సీ॥ నిధుర విడిన , నీరజంబులు గ్రాలు, పొలముల నారణ , పులుఁగు లల్లరి
కలుపులు దీసెడి , కలుకుల చుకుకుల, బెళుకుల కనుల నీ , డలను గాంచి
బేడిన మీలంచు , వేగ వచ్చి పొడిచి, బ్రమ పాటునకు బిడె , పడుచు నుండు
నురు విశాల క్షేత్ర , పరివేష్టితంబయి, యింబొ విదేహదే , ంబు చేరి

తే॥ కలుపుగా నూడ్చు కలువలు , కంజములును, కన్నులరే బోలెఁగవరాఁ , గలుక్కులుదరి
చూపులం ద్రిప్పికొనఁ బ్రియుల్ , సూచి విసుగు, చుండు పొలములు విలసిల్లు , చుండుఁగాంచి

సీ॥ అందలి తోటలం , దనకట్ట తూముల, ధ్వనులు మృదంగ వి , వ్వనము గాఁగ
నరవిరి కంఠే , విరు లంద మొప్పారు, ప్రవిమల లసిత దీ , పములు గాఁగ
నరములఁ బోలి సో , నలు కాలు తేవెయ, పరఁగు పుష్పములె వి , పంచిగాఁగ
విరి దమ్ములెం , జెవి విందులుగా మధు, పము తొనర్చురొదలె , పాటగాఁగ.

తే॥ సతత రుల్లి రపంబులు , శ్రుతులు గాఁగ, సకల పక్షులు గను నభా , నదులు గాఁగ
నెగడఁ బురి విప్పి నెమఱులు , సృక్కలీల, నలుపుచుండుటఁగాంచి య , వ్వలికిఁ జనుచు

సీ॥ కొలఁకుల యందు మీ , క్కిలి చున మలరించు, నంచయానల నడ , యందముఁగని
రమ చుట్ట లనుచు హం , నములు వెంబడి రాఁగఁ, గలకంఠకంఠులు , జలములందు
పొంకంబుగా నాడఁ , గుంకుమ పంకంబు, రహి యొడళ్లంబుఁ బ , రస్పరంబు
కలహించు ఖగములఁ , గాంచి నదులయందు, నెనుముల పొచుఁగ్గుల , నెనయు రసము

తే॥ తరువుల మావిఫలములు , గురియు రసము, చెఱుక గానుఁగులందుండి , తొరఁగురసము
తేనె పెరలఁ గాఠెడి తావి , సోన రసము, తక్కఁ డెలిసిరు లేకుంట , చొక్కికనుచు.

సీ॥ కొండకొమ్మలఁ బోలు , గురు కువమ్మల వ్రేగు, మోవ , జాలక నూలి , పోఁగుకంచె
సన్ననో నచుములు , చలియింప వరంబు, వంటి చూపు లొలయఁబడఁ తులాడు
నాట్యశాలల మృదం , గ ధ్వని కులీకిలే, బిత్తెలు మడుగులఁ , బాఠి కలప
వాలుగల్ దరిఁబోక , పాళల కుజుకుట, కజకు చూపు కటారు , లొలల నడఁగ

తే॥ మునిఁగి క్షీరాబ్ధిఁ దోచుల , క్షిప్తి దలంపఁ, జేసి నీటి పిట్టలతోడఁ , జేతి బిగువు
తెల్లగాజులు మొరయ మ , దించి నీట, నాడు తలిరుఁబోడుల జల , క్రిడఁ గాంచి.

అహల్యా శాపము క్తి.

సీ॥ హర్ష మొందుచు విదే , హారామములఁ జూచి, వెలివి ప్రాకార సం , వేష్టితమగు
మిథిలా సగరికొక్క , మేటి యలంకార, మైపొడవైన ధ్వ , జాళి వెలయు
బయటి ప్రహరికి వె , ల్పల వచ్చి విల్వ గా, ర్హస్యోచితము పతి , వ్రత గుణంబు
పదరి పాదానరించి , భర్తృ శాపంబున, రాయియై పడియున్న , రామ యపుడు

తే॥ రాము పదధూళి సోఁకఁ బూ , ర్వంబు మనసు, నలము నజ్ఞాన మత్తత , దొలఁగ నెఱుక
తేజ రూపాంతరం బొంది , దేవు నెడుటఁ, బొలుచు జని పోల్కిఁ దొలిరూపు , దొలఁక నిలిచె

సీ॥ క్రిందికి గంగఁ డెచ్చిన భ , గీరథు వంశమునం బనించు నో
సుందర : తృప్తిమై మెఱుపు , చొప్పునఁ, గ్రేవ నొదింగి నిల్చు నీ

చెడదొవకంటి యిష్టవడికి చెడ యొసర్చిన పాకవైరికిన్
గ్రంధుగ వేయి కిన్ను లిరు గొతమ పట్ని యహల్య నా జనున్

ఉ॥ తెండర లుల్ల సిల్లు ముని • కేసరి యట్టులు పల్క విన్న శ్రీ
రంజనివాసినివతి విక • స్వర పద్య దళాక్షి డిట్టుమన్
నెంజిలి యిట్టులొటొతన • నెక్కొను పూర్వ కృతావరాధమా?
యంజకు యప్పు దొప్పిన స్వ • యంకృతమా? యెఱుంగంగ బిల్కవే;

చ॥ అన విని భూరి విజ్ఞాడగు • నమ్ముని యిట్లను సద్గుణాలయా;
విను ఘను వట్రియూర్వగత • వీర్యుడు గొతము డింట లేని వే
కను హరిదాక్షి చంద్రముఖ • లాలిత లక్షణ లక్షిరాంగి యో
వనిత యహల్యతో గలయ • వాంచ వహించె మనంబులోపలన్.

చ॥ తొలంగ కహల్యయాపులను • తూపులు మార నిశిత సాయకం
బులు మది గాడగవిజ్ఞతయు • తోవ మదిం గల యారంబుచే
నలయుచున్న యింద్రు దొక • యప్పుడు సాహసవృత్తి నాగృహ
స్థులకు వియోగముంగొలిపి • చొచ్చెను గొరిమవేషియై యటన్.

చ॥ ఇరువురు చేరి కామ మను • నింపగు నానవ న్మానుమండు నా
తట్టి నితః డింద్రుడంచెటిగి • ధర్మ మధ్యము మానసంబునం
దరయక సమృత్తింది చెలి • యంగజ సౌఖ్యములందు దేలె న
త్తరుణమునన్ మునీశ్వరుడు • తత్తల వచ్చె గృహంబు చేరగ్గన్

చ॥ విలు పని లే కమోఘముగ • బెంపట దిట్ట వరంబులిచ్చి వే
యిల యెకిమిని జేయగ్గల • ప్రోడడు గొతమ మాని దాయ రా
దలంగక లోక మెల్లడ న • దా చెడకుండెడు నిందగొన్నయ
వ్వెలది వడంకి నిచ్చె బల • భేది చనం దొడగెన్ బిడాలమై

చ॥ శ్రునుపమ నీలికాలి యగు • నమ్ముని కన్నుల నిప్పు బుర్లగా
గని కథయంచయుం దెలిసి • కార్ముకవీర భవ త్కరచ్యుతో
గ్ర నిశిభ కాండముం జెనయు • ఖండిత వాక్కులలో శపించె వ
జ్రిని పది నూర్ల యోసుల శ • రీరము నొందుమ యంచు సత్తయన్

తే॥ త్తణములో కాప ఫల మొంది • జంభభేది యెల్లిదంబగు లజ్జతో • నేగు పిదప
జెలువ గని వెలవెల్లిది చే • ప్పలను పొంది నట్టి నీవును శిలఫగు • మని శపించె

పీ॥ మాని కాళ్లం బడి • మడలి యో మునినాథ; మన్నింపు మీ తప్పు • సన్నుగావు
పిన్నల తప్పుల • బెద్దలు నైచుట తగునని నీతివే • త్తలు వచింపు:

రని వేడ జ్వాలల సైదార్చు ద్రునిపోలె, గ్రుద్ధుడైకను మొనీ, ద్రుండువరెత
నతియెడ దయతోఁ బ్రే, సన్నుడై వనమాలి, రాముని శ్రీపాదంబు రజముఁబోక.

తే॥ నీయధారావమొండుదమ్మి, వెలెఁతయనియె, నింద్రుఁగొని నిలింపులుముని, యెడకువచ్చి
వేడ నతని యోనుల మూర్చి, వేయి కృతుల, నిచ్చి సంపాదనముఁబా, యిగను పడియె

సీ॥ ఇది గత వృత్తాంత, మిఁక లోకమున నెల్ల, ప్రాణులు సుఖముగా, బ్రతుకుల గాక
దుఃఖ కారణమును, దొరయనే జగములు, నీవు చే బిల్లుని, నిలిచి యుండ
కర మహిమంబును, గంటి నచ్చట నంజ, నాద్రిబోల్ తాటక, నడచి నపుడు
శిల యొడు దిక్కులే, కిల బడిన యహల్యమును నచ్చట నంబ్ర, మహిమగంటి

తే॥ అనుచు నిర్మల గుణుఁడు, ప, ల్కినది వినుచు, దల్లి, సతి క్షరుణింప నా, తని భజింపు
గతముఁదలచిచింతింపక, బ్రతుకుమనుచు, నామెకెఱఁగెదముఁడుఁవార, లవలఁదరలి.

సీ॥ మన తపోధనుఁడగు, గౌతము నాశ్రమ, స్థలి జేర, దత్తస్వ, జ్ఞాని యంత
నతితులఁ గని విక, సిత మనస్కుండయి, యెదురేగి తెచ్చి న, ముద్దముతోడ
గావింపఁ దగిన స, త్కారము లొసరింప, గాదెయు, దాతని, గాంచి సలికె
నంజనాచల లీల, యంజిల్లు మైగల, శ్రీరాము పదరజ, శ్రీవహిని

తే॥ మాలతీ లతఁ బోలిన్, మధ్య మొప్పు, నా యహల్య పూర్వాకృతి, నందె నీవు
నెద దొసఁగు మాయునతిన్ గ, హింపు మనఁగ, బమ్మఁ బోలిన, యమ్ముని, సమ్మతించె.

చ॥ తమి గొను సద్గుణాశీయుఁడు, దారతయుం గల రాముఁ డంత, గౌ
తముని పదాబ్జముల్ శిరము, దాఁకఁగ మ్రొక్కి, ప్రదక్షిణించియు
త్తమనతి నా యహల్య ముని, తల్లజు కైవసముం బొనర్చి మో
దమున యతీంద్రుతోడ, దన, తమ్మునితో నటనుండి పోవఁగఁ.

10 మిథిలాదర్శన పటము. 144

ఉ॥ లక్షణ లక్ష్మి యైన కమ, లానతి కంజము వీడి నా తపం
బక్షయ మై పరింప నిట, కర్మలి వచ్చి జనించెఁ గాంచు మో
రాక్షసవైరిఁ చేకొనఁగ, రమ్మని యమ్మిథిలా పురంద్రి సం
శీత రీతిఁ జాచు తన చేతులనం జలియించెఁ దెక్కెముల్.

చ॥ ఇతరు లనర్దు లంచుఁ దగ, వే తగుదౌత్యము పేయ లోక సం
స్తుత సుగుణాకరన్ భువన, సుందరి జానకిఁ బెండ్లియాడ నం
చిత తనుఁడైన రాముఁ డిటు, చెచ్చెర వచ్చెడి నంచు నచ్చరల్
జతవరుడు నటించుక్రియ, సౌధములందు ద్వజంబు లాదెడిన్.

చ॥ హతి కిరణంబులున్ ముఱుగు, రై గగనంబును క్షీరవార్ధి యఁ
పరుసున గానరా మవరి, భాగములందు పటంబు లొత్తుగా.

అగోచరులైనట్లెన్నెమొగులునఁ గుంపులఁ దాక్కుచు నాని త్రేస్తుయ్యె
హరువగు దూప సంతతుల నాటుట వారలు గాంచి ర్తయ్యెడన్.

చ॥ అమృతముఁ గుండె నద్దకొని యంగజుఁ దంగములకా బిండునె-
ర్పమరక చూచి చూచి భ్రమ • మందుట చక్కఁగ నెగ్గలేని సౌ-
రమరిన జానకిం బదసి • నందున లక్ష్మీ వసిండు తమ్మి చం,
దమున వెలుంగు న ఘ్నిథిల • దాసిరి లోనికిఁ జొచ్చి రంబటన్.

చ॥ నుడువుల తీ రెఱింగిన ఘ • నుండగు కుంభజుడేతఁ ద్రావఁగాఁ
బడిన మహాబి చందమున • భంబులు పర్వ నభంబు చాడ్పునన్
బెడఁగు శకాంకపాలును • వీరులు వేసటఁ బాటవైవఁగాఁ
గెడసిన భూషణి-గల • గీములు వీరులఁ బోయి రంతటన్.

చ॥ నడచిరి యంకుశంబున క • జంగవి కొండలఁ బోలు నేనుఁగులొ
విడుచు మదాంబుధార లొక • వెల్లువయై తురగాల నుర్వచే-
వడి నొక మార్పు చెంది రర • వర్గము లెప్పుడు నందరింపఁగ
నడునయి దుక్కియై బహు ద • కాంతరము ల్గొను రాజ వీథులన్.

చ॥ నడచిరి రెండు ప్రక్కల ఘ • నంబగు ప్రేమ మొకింత త్రెంపు రె-
కడరి యనంగసంగరము • నందు పెనంగి యంగు బోట్లకై
వడినె వియోగ బాధ గల • పల్లవపాములు కిన్నెఁ ద్రెంచు పూ-
వడములఁ దేనె యొడిగిల • పంకము నొందిన రాచవీధులన్.

పీ॥ కర పల్లవాంగుళ • లొరయ జనించిన, వీణారవము చెవి • విందు సేయ
శ్రావ్యంబుగాఁ బాడు • సరసిజాతీల గీతి, కా భావములు మదిఁ • గరఁచు చుండ
గంభీరమగు మృదం • గ ధ్వనుల్ పొందికఁ, జెలఁగి మిక్కిలిగ మో • పించుచుండి
హస్తాభినయమున • కనువుగా నయనాభి, నయము నయంబుగ • నడచుచుండ

తే॥ నయన నటన కుద్దిగను మ • నంబు వోవ, భావ గతులును వెన్నెంటఁ • బరుగులాడ
నున్నవో లేవో యను కౌను • లూఁగి యాడ, లలన లాడెడు నాట్యశా • లలను గ్గనిరి.

పీ॥ పగడాలఁ బోలిన • జగదాలు గెలయను, మరకత చ్చాయల, వలులు బోదె
లలిసిన పోక మ్రాఁ • కులలోనఁ బొడవుగా, వ్రేలాడుచుండు ను • య్యాలలండు.
పాపజన్మముఁ బోలి • పచ్చుట పోవుట, యెడతెగ-కుండ గా • నడరు చుండఁ
బడతుల నన్నని • నధుములకో యన, భ్రమరముల్-ముషరుచుఁ • బిరిలపింప.

తే॥ యవకుల మనస్సు లల్లెయు • ట్టూత లూఁగ, నాకవనితలఁ గాల్చివ్వు • నయముదోడవ
మింటికింగుల్ల చాచుచు • మీటి యెగసి, యూఁగు వారల బాగోగు • లోలిఁ గనిరి.

ఉ॥ మేరకు మీలు రత్నములు • మేలికదానియు నాణి ముత్తైముల్
వారణ దంతముల్ చమర • వాల్మీకి పీలియుఁ దావి క్షణ్ణులున్
వారి కృషివలుల్ గనిమ • వారక పోయు దరుల్ గలట్టి కా
వేరిని పోలు నంగళులు • పెక్కులు గాంచీరి వారు మందరన్.

ఉ॥ కామరంబు కవ్వము ర • కంబునఁ గాఁడ నసూత్యరంబుఁ బోల్
ప్రేమ గలట్టి కాముకుల • రీతిని భూమిధర ద్వయం బనన్
సామణముల్ పరస్పరము • సందిలి తొండము లెత్తి కిన్నతో
దీమన మొప్పఁ బోరుటలు • తేకువఁ గాంచిరి వార లంతటన్.

సీ॥ పడుమలు వాడి గో • కృడరు చిగురుఁ గేలు, నొవులఁగ వీణియ • చెవులఁ బట్టి
యేడిసిన కల్లు నా • నొప్పు నరములు, చాఁగఁ దంత్రుల శ్రుతి • చక్కఁ గూర్చి
హస్తాంగుళుల త్రోవ • నక్షత్రుల వోవంగ, నక్షల దరి హృద • యములు చనఁగ
వెలిదంతముల కాంతి • వెలుపడ శ్రవణపే, యంబుగఁ దేటఁబా • వంబుతోడన్

తే॥ జిరికి గానామృతంబు వ • రించుచుండ, వశము దప్పి యెడలు పర • వశత నొంద
గర్జ పుటముల సంతృప్తి • గనక త్రావి, నడచి రమ్మత్వార్థును రాచ • నగరి వీధి.

సీ॥ కుమ్మరిచే వడి • నిమ్మగఱ దిరుగు చ, క్రము వోలె గుండ్రన • గాఁగఁ దిరిగి
పెద్దలతో జేయు • పేరిమి చెలిమి నా, నడుమంతరంబునఁ • గడఁక విడక
జ్ఞానుల తలపుల • చంద్రమ్మగా గురు, మతి నిశ్చలత్వ మే • ముతక గలిగి
బ్రహ్మాంబుబాలిఁ జ • ర్మపుఁ జక్షువులకు, నిటిటిదని సుంత • యెఱుంగ రాక

తే॥ పైడి కల్లముల్ మొగములు • పట్టు జీను, పిగిలి కుచ్చలుమున్నగు • సొగసులొప్ప
మరుగు లాడ్చుచు నె డైల • బరుగువాలు, మేటివాడువముల గాంచి • మెచ్చిచనుచు.

ఉ॥ తాచిన యాఁతెలున్ వచ్చు • రాయని విండ్లు శిలీముఖ ధ్వనుల్
మోచిన నీల కుండలము • లాన్ నులి కౌసులు దాల్చి యెప్పుడున్
నైచిన కందు నీఁగి చుకే • సౌధ గవాక్షముండు సొంపుగాఁ
దోచిన చంద్ర బింబముల • దూకొని కాంచిరి వార లత్తఱిన్.

కవిరాజ॥ పటికప గిన్నెలఁ బోసిన క్రొత్త ను • వాసన వీడెడు తేట కలున్
దిట్టముఁ ద్రావి బయల్పడు నవ్వనఁ • దీరు తడంబడు పల్కులతో
స్ఫుటమయి టాఁగని నెయ్యపు బల్కును • పొల్పుగఁ దెప్పెడి చూడ్కి వగల్
పటువగు కైపు వెలార్చు బెడంగగు • పద్మనికాయముఁ గాంచి రొగిన్.

మానిని॥ కాయ సుఖంబు సమంబుగఁ జెందియు • గాముక పాశి విమోహితులన్
జేయుచుఁ బై వెలయుం గొను వేశ్యల • చిత్త మనన్ సృటికం బనఁగా

నా యెలనాఁగల కాటుక చూపుల , నచ్చము నల్లనివై కయిఁ గెం
జాయఁ దనర్చుచు రంగుల మార్పుల , జానగు బంతులఁ గాంచి రొగిన్.

కవిరాజ॥ కడియము బంగరముల్ మణి చేరులు , కమ్మలు వీణలు వస్త్రములున్
బదలుగఁ బందెము బంచి సువాసిత , పాశము లూఁగఁగఁ గుక్క మొగం
బడరెడు స్పాటిక శారులు రక్తిమ , నందఁ గరంబులఁ బట్టుచు ను
క్కడమగు నీఁతెలఁ టోలిన కన్నుక , కన్నెక లాడుటఁ గాంచి రొగిన్.

చ॥ నలినము బుత్పలంబులును , నాచును తీవియ లాకు లెఱునౌ
ఫలములు సైకతంబులును , వాలుగ బేడిన మీలుఁ గోకముల్
వెలవెల పోవఁగా దమకు , వేఱుపచుల్ తగలేని యంగముల్
గల చెలు లీడు డిగ్గియలఁ , గాంచిరి పెక్కులు వార లత్తఱిన్

చ॥ అతి చపల స్వభావమయి , యచ్చటి కిచ్చటి కీడ్చు నింద్రియ
వ్రతతికి లోఁగి పర్వలిడు , భావము భాతిఁ జలించి వింతలౌ
గతులఁ జరించి మై నలఁడు , గందపుఁ బూత రవంతయేని సం
చ్యుతి గననీక కత్తు లను , వొందఁగఁ ద్రిప్పెడి వారిఁ గాంచుచున్.

చ॥ ఇన నమ తేజాలన్ గొతుక , కిచ్చెడి వారల భర్గు కంటి ని
ప్పునఁ బడి లక్కయై కరఁగి , పోవని మారుల విల్లు దాల్చు శై
ఱుని కరముల్ గలారి నుడు , రాజ విభాస్యల యల్కఁ దీర్చు ప
ట్టునఁ గడు నెఱునౌ తల ము , డుల్ గల వారలఁ గాంచి రంతటన్

ఉ॥ చక్కెర పాగుఁ టోలిన వ , చప్పులు చిల్కలతోడఁ బల్కుచున్
మిక్కిలి సిగ్గు నొంది దివి , మెల్తులు వెల్వెలఁ జాతి సూనముల్
చక్కటిఁ గోయు కేకి మయి , చాయలతాంగుల కంచ లోడి లో
స్రుక్కఁగఁ జూచి తేటి గమి , క్రోల్చు వనంబులఁ గాంచి రొక్కెడన్

చ॥ అమరులకున్ వసింపఁ దగు , హారి హిరణ్మయ సౌధపాళి య
చ్చమరిన నీడలో దివము , నందము నచ్చటఁ జూపి గంగ చం
దమున గభీరమై యరి వి , దారుని యంతిపురంబు చుట్టు కు
డ్యముఁ బరి గొన్న కందకము , నంతటఁ గాంచిరి వారు డాయుచున్

ఉ॥ పూవుల కావి మేల్ సవురు , పొన్ను మెఱుంగును తేనె తీపు సం
భావిత సత్కవిత్వ పరి , పక్వ రసం బుపమిల్లు రాజ క
న్యావలి యున్న యోవరుల , హంసలు గుంపులుగా నటంప సొం
పై విలసిల్లు ముంగిళల , నంతటఁ గాఠచిరి వారు డాయుచున్

సీతారాముల పరస్పర వీక్షణము

చ॥ పొగడఁ దొడంగుచో బలుకు , బోటి మగండగు బ్రహ్మయాదిగా
మిగిలిన సత్కవీంద్రులుప , మించి వచించెడు లక్ష్మీయే స్వయం
బుగ విజయంబు చేయఁ దన , పోణిమిఁ బల్కఁగ నామె దక్క వే
ఱుగ నుపమాన మారసి యె , ఱుంగఁ దరంబె? నుతింప సాధ్యమే?

మ॥ గిరిజాద్యుత్తమ సాధ్వలుకా దలలు కే , శ్రీలింగి మొక్కంగఁ ద
గ్గ రహిన్ నద్గుణరాశియో జనక రా , బ్రహ్మ విలాసంబు ని
ర్జర వద్యుల్లిలకించి సౌరు పొలిమే , రం గాంచఁగాంక్షించియే
తెఱంగుఁబైతిమి రెండు కన్నులును బ్రా , తిం గానలేవండు సూ

పీ॥ హరిణంబుఁ గూల్చి పే , రందిన కుంతంబు, కొత యలవాటైన , యలుగు వాలు
వెనుదీయ వాలుగల్ , వెఱగొందఁ జలియించు, కను లొందు జానకి , కవ్వపు మల
తిరుగఁ గో యని యార్చు , వర దుగ్ధ వార్తితో, గాక యా శుద్ధాంత , కాంత లవఱఁ
గాంచిన యమృతంబు , కరణి నొప్పినయది, యిక్కన్యఁ బోలు వే , తొక్క కన్య

తే॥ నొనరుపు ముటంచు సురలు వె , డినను బ్రహ్మ, వలన నిఁకనైన నృష్టింప వలమవడునొ?
అమృతభుక్తులు బలిమాల , నభియేని, యిచ్చు సుధ దక్క వేతెది , యాయఁజాలు;

తే॥ వలచి వేల్పులు తడవు న , ప్సరస లెల్ల, సీత మేనియందముఁగాంచి , సిగ్గువడుచుఁ
గంది కుందిరి వారి మొ , గంబు లనెడి, యెట్ల మండలములకు నె , ల్లపుడు వగలె

తే॥ ఇమ్మగువ పంకజమునుండి , యిలకు రాఁగ, మోర తపమావరించిన , వారు మరలొ?
జగమొ? విప్రులో? స్వర్గమో? , తగవో? యెదియొ? , దీని నిజము నిజంబుగ , దెలియలేము

చ॥ ఆరయఁగ వేఱు వేఱు పను , లందని సుందరు లండ నిల్చి యో
వర మృగనేత్రః తల్లి మధు , వా యరుదొ నమృతంబు యంచు సం
బరమున దూరపుం బువులఁ , బజ్జను హర్షుగఁ జల్లి నిల్వన
వ్యిరులపయిన్ గమించు నలి , వేణి సుఖంబుగ మెల్ల మెల్లనన్

చ॥ మృదులపదంబులకా బసిఁడి , మించులు గజ్జలు దాల్చి కొనునన్
వదులుగ మేళిలన్ మెడను , నాఁడెపుఁజేరులు పూల మాలయన్
ముదితలు కూర్చి కాంచ మెఱు , ముల్ శతకోటులు సేవ సేయ నొ
ప్పదముగ మించు రాణి ప్రభ , విందె ననం దగి సీత యొప్పెడున్

ఉ॥ చంపెడి కుంతమున్ శమను , జక్కఁగఁ గెల్పును గెల్పునంచు బీ
రంపు సుడుల్ వచింపఁ దగు , రాణ వెలింగెడి కన్నులొందె వ
ర్ణింపఁగ వీలు కాని వని , నిల్వనఁ గాఢిచిన పర్వతంబులున్
బెంపగు గుండ్లు గోడలును , పిల్లఁ గరంగి ద్రవంబుగా నగుకా

కా॥ ప్రేమానందముగూర్పు నేరములకున్ , వీక్షింపఁగాఁ బండువై
యామోహంబును పెంప నెల్లరు జలే , జాక్షుల్ గనం గొతురం
వీమాడ్కిం గలిగించుటన్ జెరుకే , యింపొ సుధం బోలు కాం
రామత్తలిక సరరాముపకు , నే రాత్పర్యముం గూర్పునో?

ఉ॥ భూషలు కుందలాదు లవి , మున్నె సువర్ణముఁ బోలి శైర్యముం
బోషు చేయు చూపు గు , పొల్తుతో నలవడ వైన నీ
యోషులొన్న దానిసుత , యుల్పింపన్ భువి హేమరత్నయు
గూర్పులు మేటి భూషణముఁ , బొందినవై చిలనిల్లె నెంజయున్

తే॥ ఓహ రుద్రదైవ సౌందర్య , మొందు సీత , యట్లు నిలువ నిర్దురళము , లరసియొకటఁ
గలిసి యిర్దురలెలువులు , కలఁచబాటఁ గాంచె రాముడు సీతయుఁ , గాంచె నతని

చ॥ జనరజ చూచు చూపులను , కాణ విఘ్నజ కుంత యుగ్మచూ
ఘన బిలుదైన రాము భుజ , కాండములకా దగ వ్రాలె మృగనన్
ధ్వనిగాను వీర మద్దియలు , దాల్చిన రాముని చూపుఁదేండ్లు వ్రా
లెను జలజాత నడ్మలప , లీ లలితాగి ముఖంబుజంబుపై

చ॥ వజ్రపు వహించు చూపు లను , పాశముచే నిరు మానసంబులన్
బలముగ లోఁగి లాగఁబడ , భాను కులాంబుధి సోము మానసం
బల జనకాత్మజాత యెద , యందు వసించెను సీత మానసం
బల రఘరామచంద్రు నెద , యందు దగుల్కొనెఁ జిత్రవై జరిన్

చ॥ కన నడు మింత లేని జన , కర్రభు పుత్త్రియు శుద్ధ మానసం
దనఘుఁడు రాముఁడుం గలిసి , యంచితమైన తను ద్వయంబునం
దునిచిన యొక్క ప్రామామన , నొప్పిరి; మున్ను సుధాబ్ధి శేష శ
య్యను జత వీడి యిప్పుడరు , దందఁగఁ జేరుటఁ దెల్ప సక్యమే?

ఉ॥ అంతము లేని సుందరత , నందిన రాముని గూడలేని హృ
చ్చింతను గుంది సీత యొక , చిత్రపటంబును పోలి యుండెఁ బే
ర్వంతఁ దలంపు బెట్టు చెలు , వంబును దార్ద్యము వెన్నడన్ మహీ
కాంతుని పుత్త్రుఁడుకా దపసి , కొళికు వెంటఁజనెన్ మఱుంగుగాన్

సీతానంతాపము.

తే॥ అట్లు వనమాలి కనుమఱుఁ , గైనయంత , నెడఁదయను మదద్విరదంబు , దృఢత యనెడి
యంకుఁ ముఁద్రోచివై చె స్వే , చ్చానువృత్తి, సీత యాఁడుఁదనం బెట్టి , స్థితి భజించె?

చ॥ తనకు రఘూత్తముం దెదురు , దార్కొన సీత మనంబు మేను ప
ల్చనిదగు పోగు వంటి తన , జానగు కొనును పోలె నూఁగఁగాఁ

దనుకుచుఁ గాల్వవంటి కను , దమ్ముల త్రోవను లోనికేగి ప
ర్యేను మరుబాధ దుగ్ధమున , వీడిన చేమిరి పర్వతై వడిన్

ఉ॥ నొచ్చును రానురాను గడు , నూల్కొని వర్ధిలు కామవేదనం
బచ్చుగఁ జెప్పలేక యెద , యందెయడంచి కలంగ, మారుడున్
హెచ్చుగ మండు కుండమున , నింధనముల్ మఱి వైచు పోలికన్
గ్రుచ్చెను వాడి పూవుములు , కుల్ ధరజాత మనంబు గాఁడఁగన్.

తే॥ నేయి పూయక నిప్పున , నేయకుండు, వాడి యీఁటెను పోలి శ్ర , వములఁ దాఱు
కనులు గల సీత కురులతో , మనసు జాఱ, పహ్నఁ బడిన పూలతవోలె , వాడిపోయె

తే॥ ఉలియు మేఘలను దృఢిని , వలయములను, వాడు మనసును తెలివిని , పవుపువన్నెఁ
దొరఁగి జానకి, వేల్పులు , తరవఁగలిమి, విడిచినట్టి కడలిఁ బోలి , పేద యయ్యె

చ॥ నగలునువీడ నాజెమగు , నానయుగూడ నొయార మందముం
దొగడుగఁ బూడ మారు విరి , తూపు స్తనాంతర ముండుగాఁడఁ దీ
పగు ననువుల్ తపించి యురి , యాడ మొగంబును వాడఁ గాంచి వే
మగువలు జానకిం గొని శ్ర , మంపడి లోనికి నేగి రంతటన్

ఉ॥ కమ్మలఁ బట్టి మ్రింగు గమ , కంబున వచ్చిన మీలఁ బోలు నే
త్రమ్ములు గల్గ జానకి ప , దమ్ములఁ గేలను పో ల్చివుళ్ళ మొ
త్తమ్ముల నొత్తుగాఁ బఱపి , దండిగ గొజ్జఁగి నీరు చల్లి తై
త్య మ్రొకదొట్టు పానుపున , నల్లనఁజేరిచి రంత మైథినిన్

చ॥ గిరిసెనఁ బోలి మంచునకుఁ , గీడ్చుడు తూండ్లు గలట్టి క్రొత్త తా
మర కొలఁతున్, గటారి తెన , మాఱని రాహువు మ్రింగినట్టి చం
దురు సరి పోల్పుఁగాఁ దగిన , తోయలి మైథిలి తావి విచ్చు క్రొ
వ్వరి తలిమంబునం దొడలు , వేసటఁ జేర్చెను వెచ్చ నూర్పుచున్

చ॥ చినుకులు పర్వతాగ్రమునఁ , జిందిన సంచునఁ జూచుకద్యయిన్
గనుఁగవనుండి ముత్తైముల , తైవడి బొట్లుగ నశ్రు బిందువుల్
చినికెను; వింటి కోపు లలిఁ , జెన్నగు నెన్నుదుటన్ జెనుర్చి క్రాఁ
గు నెనటినుండి లేచు పొగ , కోపగు నూర్పుల మాసెఁ బిమ్ముటన్

చ॥ నిలుకడయై బలిష్ఠమగు , నెమ్మది గల్గియు వేఁటకాని తూ
పుల నిలఁ గూలు నమ్మిలిని పోలిన యాయమ క్రాఁగుచున్న లో
పలి మదనాగ్నిమండి పొగ , వాఱఁగ మిక్కిలి వాడి వత్తలై
మలఁగెడు పూ లతంబలె శ్ర , మంబునఁగ్రుంగి యొలుంగెఁ బాన్పుపై.

పాంకురముల్ మహాశ్వమని • యవ్వలఁ ద్రోయుచు రత్న దీపముల్
పొంకముగా నిసిం బవలు • పోలికగా నొనరించి రా నఖుల్.

సం ద్రో ద య ము.

చ॥ వలమగు మందరంబు హా • సాశమునన్ బిగియించి సంద్రమున్
జిలుకఁగ లేచు రత్నములు • చిన్నులా రిక్కలకంటె మిక్కిలిన్
వెలుగ సురాసురుల్ తరచు • వేళ సుధామయ హేమ పాత్ర వే
వెలిస లీలఁ దోచెఁ గడు • వెల్లని జాబిలి నల్లయంబుదీన్

చ॥ అజుఁ దొక తేటియై చదువు • లంగముతోఁ బరియింప విచ్చె నం
బుజ మొకఁ డద్ది మున్ను వట • భూజ దళంబున బండి యాకటన్
గజబిజి గొన్న కై వడి జ • గంబుల లోఁగొను వాని నాభియం
దు జనన మందె నంచుఁ బగఁ • దోయది యబ్బుని గాంచె నాడగన్

ఉ॥ చుక్కల గుర్తు యంచు క్రియఁ • జుక్కలు మిక్కిలి పిక్కటిల్లె న
ద్దిక్కులఁ గ్రమ్ము నిర్లఁ గబ • శించిన వెన్నెల గుంపు లష్ట తో
ల్పక్కి నెసంగు వెండి కల • శంబున ప్రక్కను పోక పాళ నా
నిక్కెను సీత కియ్యదియు • నెంజిలి నెంతగఁ గూర్చునో కదా?

తే॥ రక్తి గల సంజ యను చేయి • రమణ జూచి, యిరుల మ్రింగివెన్నెలలెల్ల • యెడలఁ బర్యే
* దళిత పాపుడై నిరతాన్న • దాతయైన, విభుని విలసిత సత్కిర్తి • విధము నంది

చ॥ కడలి తరంగలం బొడము • కల్వల తేఁ డను శిల్పి వెల్లలన్
పొడవగు తేలు సాచి మును • పోషణ చేసెడు వెన్నునాభిలోఁ
బొడమిన యండగోళములు • పోయెను ప్రాతగ నంచు జ్యోతన్ను యన్
దడమగు వెల్ల వేయు క్రియఁ • దార్కొనె నెల్లడఁ గొముదీ తతుల్

చ॥ విడక వసింపు లక్ష్మియును • పే రులిపుం గల తేంట్లు వీడఁగా
ముడిఁగెను వాడి తేకులును • మూత వడంగ సరోజ షండముల్
విడిగెఁ దొగల్ మహా ప్రభువు • పృథ్వి నయంబుగ నేలి స్వర్గముం
బడసిన యంత నల్ప నర • పాలకు లౌదల లెత్తు కై వడిన్.

తే॥ ఇరులుగా వచ్చి లోకంబు • లెల్ల మ్రింగి, వఱలు నల్ల నిప్పున లేచు • బాడబంబః
మాయగు వనమాలి మై • చాయకోడి, యడలు కడలికి నాకును • చెడుగవై తే?

తే॥ కడలిలోఁ బుట్టితిని చెడు • గరివి కావ, అంబుజాలయతో నమృ • తంబు తోడ
జనన మొందితి వెవరిని • చంపకుండి, నన్ను కాల్చువే యని సోలె • నలిననేత్ర.

* తిరు వెణ్ణెయ్ నల్లారి జటప్ప కీర్తింబోలె అని మూలము.

తే॥ వెన్నె లనెడి నమ్రోట నీల • వేణివనుల, వైబడఁగ వేడి నిప్పునఁ • బడిన హంసి
వోరె నోర్వక చెందమ్మి • పూల పాన్పు, మీదఁ బడి పొరలుచు నుండె • మోదము చెడి

తే॥ దొందడిగఁ గ్రమ్ము వెన్నెలల్ • తూటి తాఁకఁ, దల్లిడిల్లి యుడికి సొమ్మ • సిల్లఁ బాన్పు
వాడి చెందమ్మి తేకులు • మాడిపోయెఁ, గీరవాణి దేహము చాలఁ • మాటిపోయె.

తే॥ చెలులు చలి కలపంబు పైఁ • జేర్చునంత, నీత మఱి యింత యుడుకుచుఁ • జీరఁట గొనె
వీవ వీవఁ గుచంబుల • వేడి యెక్కె; మదిని మదన వేదన కేది • మందు మహివి.

తే॥ ఒడలి నుడికించి కామాగ్ని • యుబుకుచుండఁ, గిసలయములు పుప్పొడి చిందు •
వేసివాడఁగా వానిని • ఓసివైచి, మార్చుచుండిరి తల్లి ప్రే • మంపుఁ జెలులు, ప్రసవములును

తే॥ నుందరంబైన శుద్ధాంత • మందు విరుల, శయ్యపై నీత యారీతి • శ్రమల నొందఁ
గలికి మించు మైనంచును • గాంచినట్టి, రాముఁడెటులుండెఁజాత్రము • రండుపొదము

తే॥ అటువారు మువ్వురు చని • యధిపుఁగాంచ, నతఁడు సత్కృతు లొనరించి • యమరనాథు
సదనముం బోలు చాంపేయ • సౌధమందు, విడిచి చూపఁగ మదముతో • విడిసిరచట

తే॥ అచటి కేతేంచె నతి బలుఁ • డైన రాము, పాదధూళిచేఁ దొలిరూపు • వడసి నట్టి
మడఁతుక యహల్యకొడుకున • మస్త తపము, లొక్కరూపొందెనని చెప్ప • నొప్పవాఁడు

అ॥ కానిపించు మునిని • గని మహోదారుండు, మ్రొక్క సుగుణధనుఁడు • పెక్కుశుభము
లొనరన్ దీవనలు న • మున్నతిఁగావించి, గాదిజానకు నెఱఁగి • గారవమున.

క॥ గౌతమ పుత్రుఁడు కౌశికుఁ, గౌతుకమునఁ గాంచి మీరు • కడఁక నిటకు
నే తపము చేసె నీపురి, నా తరమా తెలుప మోవి • నాథా! యనఁగన్.

క॥ చల్లని పద్మాసనమున, నుల్లసిలు పితామహుండె • యుపమకుఁ దగి రా
జిల్లు • తానందుని ముని, తల్లి జాడగు కౌశికుఁడు ము • దంబునఁ బలికెన్.

క॥ ధీరచరితః వినుము • మహో, దారుండీ దారకుండె • తాటక యుసుఱుల్
పేరుగ నా యాగము పెం, పారఁగ నీతల్లి శాప • మరిదిగఁ దీర్చెన్.

క॥ అరసి యిటు పల్కె కౌశికు, నరసి శతానందుఁడిట్టు • లను మునివంధ్రా!
అరుదగు నీదయ గలుగఁగ, నరు డెయ్యది విజయ శీలుఁ • దగు రామునకున్.

తే॥ కడలి నీలంబు మబ్బుల • గమియు వల్ల, గలువ లుపమగా నొప్పిన • కప్పుటొడలు
గలుగు రాముని వదన మం • డలముఁగాంచి, యిట్టులను నహల్యా పుత్రుఁ • డింపునింప.

విశ్వామిత్ర చరిత్రము.

క॥ వనమాలీ! యిమ్ముని మును, జనపాలుండగుచు పెక్కు • సంవత్సరముల్
మును నీతి దప్ప కేలేను, దన కెదు రెద్దియును లేని • తాత్పర్యమునన్.

చ॥ పొటుకునఁ బాన్పు క్రొవ్విరులు కొండివి గ్రుచ్చుకొనెం జులుక్కునన్
జటపటఁ దత్కలాశమును • చిట్టి మిథుంగులు బట్లు ధాలె ను
తగ్గుట మదనాగ్నిచే సరుల • దారము తాజీ తెగెం బటాలునన్
బొటపొట నశ్రువుల చెదర • బొగులె యయ్యెఁ బ్రసాస దామముల.

తే॥ దాదులును తల్లులును జెలుల్ శ్రోధరులును మిగులఁ జింతించి మనసులు • నొగుల నేమి
వేండ్ర మిది యని తెలియకన్ నిలిచనంత, మునస్సు దృష్టి తీసిరి. మీదు, మొనసి కట్టి.

క॥ ఆలాపద్యమున వినదు, గాలియుఁ గాఢాగ్ని వృద్ధిఁ గానింపఁగఁ భూ
షాలి విలిసరులు మౌళ్యగ్న బాలికయుం గరలు పైడి • ప్రతిమం బొలెన్

చ॥ ధిరవృక్షమున్ దరించి విరి • విం గొను చీకటి కాన యొక్కొక సుం
దరవృక్ష మైన స్తంభముల్ గొక దుట్ట యుగ్మమొక కాకయున్న పెన్
మరకత పర్వతంబులొక • మంజుల పద్మయుగంబొక కన్నులొక
యరువు పహించి విల్లు గొని • యుర్వికేడిగిన మేఘమో? యనున్

ఆ॥ మదిని చొచ్చి దిటవు, మానినీత్వంబును, కరఁచి జీవములను • గలఁచు వాని
మలల మాటు మనలఁ గల • భుజంబున నొప్పు, విల్లు చూడఁ జెఱకు • విల్లుకాదు

ఆ॥ శ్రీ సృభావమైన • సిగ్గు నందంబు నా మనసులోని తెలివి • మఱిగి పోయె
గాళ్లు నొవ్వ నేలఁ • గదలిన యాతఁడు, కనుల త్రోవఁ జొచ్చు • కన్నగాఁడు

తే॥ ఇంద్రసింహులంబోలి • యరులు గ్రమ్ము, కురులు నాటానుబాహువుల్ కొమ్మడుమోము
కప్పు తాల భుజములే • కావున స్మృతము మొనసి నాజీవములలాగి • కొనుచుఁబోయె

తే॥ చూచు వారల యుసులులఁ • జూలులాడు, పరభ్రవక్షమ్ము నడుగుదా • మరలెకావు,
మదవు పేన్గ వోలెఁ జనిన • మందఁగతులె? నాయెడఁదఁబొచ్చినెలవు కొ • న్నవి నిజంబు

తే॥ అరసి పలుకుచో నవిమేమఁ • దత్తఁడు కాఁడు, విరియుచెందమ్మి కన్నులు • కిటుకువాఁడు
కట్లు గల విల్లు దాల్చిన • మన భుజండు, జన్మిదమ్ముండె • నిజము రా • జన్మస్మృతుఁడె.

తే॥ సహజ సద్గుణములుదీమ • నంబుదృఢత, యంత్రములుగాఁగఁ దెరుగు క • స్వాత్మమనెడి
ప్రహరిఁబడఁ గూల్చునుండర • బాహువులను, మరలజీవముల్ విడుమున్నె • యరయఁ

సూర్యాస్తమయము.

తే॥ అనుచు నిలువంటి వేపెక్కు అనుచునిదిగ్గో, యెదుటఁదో తెంచెవదిగో పో • యెనెయటంచు
ఉడుకు మదిని వలపుచేత • నొకటిగాక, పెక్కుదలయున్న మలయును • వేఁగుచుండ.

ఆ॥ హంసయాన కైన • యంగజ తాపాగ్ని, తన్ను గాల్చి నోర్వఁ • దలఁకు కరణి
పొడవు కరము లడఁగఁ • ముడిచి వేడివెలుంగు, పరుగు వాటి మునిఁగె • బల్చిపూర్తి

చ॥ విరిసిన-పూల్పైఁ బడుచుఁ, వీచెడుఁ జోయ్యులత్రాడుఁ, సంజయం ,
బరమును నెట్ల వెండుకలుఁ మైకముఁ రేచు స్రవ్యాన్నిలోపలన్,
బెరుగఁగఁ జేయు మబ్బినెడి , పేరిన నల్పుమెయిన్ వహించి యు
ద్ధురగతి రాత్రియన్ జముఁడు తోచె విదేహ నృపాల కన్యకున్.

ఉ॥ పైని ధ్వనించు పజ్జిల ర , పంబలు వోద్యముగాఁగఁ హేషముం
బూనిన యబ్బియే యడుగు , మువ్వలుగా నెఱ మిన్నే రక్తపుం
బానముగాఁగఁ జీకటియే , ప్రబ్బిన కంచెలగాఁగఁ సంజ యిన్
చాన మహోద్ధతిం బరఁగు , శాకిని భూతము వోలె వర్ధిలెన్

పీ॥ కొలఁకు లనెడి యగ్ని , కుండంబులంబడి, విరియు పువ్వలనుండి , వినము గోనుచుఁ
బచరించు దక్షిణ , పవనుండు మార్పుండు, వ్రయ్యనేయఁగ నైన , వ్రణములండు
తూటి లో నేగఁగా , దూవిల్లు తెలివియు, మెలైన ప్రిత్యంబు , నేలఁ గలియ
సంభ్రమించెడు సీత , సంజను గని యిది, యా మన్నిగొన వచ్చు , యముని రూపు;

తే॥ కడలియో! కాలమేమయో! కప్పు మలయో యెడరు గలిగించి కన్నెల , నేడిపించి
యావిడియు మఱిదియో , యనుచునామె, మలయ నసురవన్నియ ముని , మాపువచ్చె

పీ॥ గగన నీలిమయు బు , జ్వలలు విషదంష్ట్ర బు, తెమ్మెళ్ళను నూర్పు , యను వికాం
మగు, జేవు తాకన , మను విషధృతి యొప్పు, జగ నోరు గలిగిన , సంజ పామ;
నాలుకతో లాగి , జాలిఁ బూన్చుట యేల? అమ్మేయుఁ నించు వీ , ల్లమరువాఁడు
కొంచెమైనను చేయి , క్రొందికి దింపఁడ, ఉన్నది నాకొక్క , యనుత సుమ్ము

తే॥ తప్పిబ్రదుకఁగ నేనుండ , గొప్పరట్టు, పూన్చిఁ యిట్లు నన్నాడి , పోసికొనఁగ
నేమి యభ్రాధ మొదవె నా , యెడ? నిదేల, షైర భావంబు నన్వలవంత పలుకు;

ఉ॥ క్రమ్మిన మబ్బురూపు నిటు , గైకొని హాలహాలంబు పొంగెనో
యిమ్మెయి నబ్బిపొంగెనో? ర , మేళ్ళరు మేని హోరంగు నెల్ల వా
రిమ్ముగ నెంచుచుంట నది , యే యిటువచ్చెనో? క్కాలనల్పుతో
రమ్ముగఁ గాటుకన్ మెడిసి , రాచిఁ మింటికి మంటి తెవ్వరేన్.

చ॥ అరుదుగఁ గానవచ్చి నతఁ , డా మఱుగై చనె నడ్డు పెట్ట నో
క్కరును గనంగ లేర యొక , కన్నెక యెల్లిద మైన యంచు లో
సరథుక మబ్బున న్నిలిచి , యమ్ములనేయు ననుగుఁ డిట్లు సీ-
కిరవుగ నేర్చెనో? యిదియు , నే నొనరించిన పాప రూప్తమో?

ఉ॥ అంకిలి నొంది సీత యిటు , లంగదఁ గ్రుంగుచు వెమ్ముఁ గాంచ న
భ్రంకష సౌధమందు నెల , తా జగ తిన్నియించుట్టు నాజ్య దీ-

తే॥ ధర్మమార్గానుసారయై, ధర్మజే నేలు, చుండి యొకనాడు వేటాడ, నుల్ల మందు
కడఁగ జనియింప దట్టంపు, బడవి కేగి, పూజ్యమగు వసిష్ఠాశ్రమ, మునకుఁ జనియె.

పీ॥ అమ్మని యంత న, త్యధికాదరంబున, నాతిభ్య మొసఁగి జ, న్నాధినాద;
ఇదట నెఱికి వసి, యింపు మనఁగ నీతఁ, డట్లే యనుడు నాతఁ, డలరి నుర్రుఁ
బిరిది యిప్పుడు రాచ, వీరుల కింపైన, యమృతముం బొలు నా, హార వస్తు
నిదయంబుఁ బిడుకుము, నివసి నియమంప, నదియు నవ్వారిగా, నేపుడ బరి న.

తే॥ పురుషులతోడి యొరెంబు, సైన్య సమితి
తోడఁ దృప్తిమైఁ గొనుము మ, స్పీడఁ యనిన
నందఱు భుజించి విరిసరుల్, చందనంబు
తమ్ములముఁగొని శ్రమవీజీ, తనిసి యుండ.

పీ॥ 'కౌశికుండు' వసిష్ఠుఁ, గారిచి యట్లు నుండుని, జనగణ్ణా నీవు లే, చినది లేద
యీ దేనువే చూకు, నెల్ల సైన్యములకు, నిష్ట మృష్టాన్నంబు, లిచ్చు కతన
కలుష దూరులు కాత్రి, కర్తృ మును శరత్తు; హరితు పారిష్ఠ, యనుట కతన
నీ కామరేనువు, నీకుఁ దగ్గడి కాదు, నా కిమ్మనవుడు మౌ, నంబుఁ గొనుచు

తే॥ షణ్ము సేపుండి యమ్మని, చంద్రుడనియె, దారుణ కృపాణ దీర్ఘ హ, స్తా; తపస్వి
వల్క్లలని పేద నే నీయ, పలఁతిఁ గాను, ఈవ కొనిపొమ్ము వచ్చు న, క్లేసి దీని.

తే॥ అనినఁ గౌశికుఁ డట్లులే, యనుచు లేచి పసిని బింధించి యీడ్చ, న పృథువు కట్లు
త్రెంచికొని మునిఁ జేరి న, స్పృహవరునకు, నిచ్చినాడవే యన నతఁ, డిట్లు లనియె.

పీ॥ నేన యొసంగలే, దీ నరపతి జయ, ఛృత్రంబు గలవాడు, సరభసమున
బలిమిమైఁ గొనిపోవు, వాడన నందిని, యిరిని బలంబు నే, నిపుడ చెఱతు
నని కోపమున దేహ, మల్లార్ప యోమ కూ, పంబుల బోయలు, బర్చరులును
చీనులు బోనకుల్, వేనవేలుగఁ బుట్టి, జననాథు బలము నా, శంబు సేయ

తే॥ రాజపుత్రులు మునిరాజుఁ, గ్రమ్మి కినుకఁ, బకుబలమ్ము గాదిది వీని, వంచనమై
పొడుపుఁడని యార్చనాముషి, పుంగవుండు, నుజిమిచూడ వారలు మండి, యుర్విఁబడిరి

మ॥ తన పుత్రుల్ మధియంగఁ గౌశికుండు క్రు, ధస్సూర్తి దుర్వీక్యఁడై
దనువుం గొంచు గుణంబుఁ గూర్చి శరముల్, దంభోళి దోషాస్వరతన్
మునిపై నేయ వసిష్ఠమోనియును వే, భూపాలుపై వైచఁ జే
తను దాఁ దాల్చిన బ్రహ్మదండమును, త, ధాత్రీకుండు న్నవ్వఁగన్.

మ॥ వర దివ్యాత్మచయంబుఁ దొట్టి తన య, బ్యాస ప్రపుష్టంబు లౌ
శరముల్ వీడుచునుండ దండము మహా, శృర్యక్రియన్ మ్రింగ భూ

వరుడంతం గనక్కాది ధ్వవిధి ఘడిం, అత్యధిభాగా మౌస్సిధూ
స్మరశత్రుంధ్విష్కగన్ సర్వేద్రుఫ క్షసా, సూన్యంబులో వత్తముల్

చ॥ అతఁ డవి యేనె నప్పుడమ్మ, తాంధసు లవ్వడి సూచి లోకముల్
హతవహా నోటఁ బడవని, యత్తలమొడివడంకి రెప్పటిన్
యతిపతి హమ్మటం చతని, యత్తము లెల్లన్లు మ్రింగి యుగ్ర తే
జిత తనుఁడయ్యె నిట్లు శక్తి, తేభరు నత్తము లెల్లవమ్ముగాన్.

చ॥ కళికనుతుండు కాంచుచు న, కుంఠితేజము నత్తవస్వితే
వశమగుఁగాని తక్కుగల, వారికి నుండుట కల్ల; లోకముల్
యశమున నేలు శక్తి యది, యచ్చపు నత్తము గాద యంచు, దొ
లికకుఁ జనెన్ మహా తపము, తేకువఁ జల్ప వినిశ్చితాత్ముడై.

ఉ॥ రాజగు కౌశికుండు ముని, రాజు వసిష్ఠ జయంబు తీరు త్తా
నోజఁ దలంచి యంతఁగడు, సుగ్రముగాఁ దవయంచి నిష్ఠమై
రాజిత శక్తి నొంద సేమ, రావతి నాథుఁడెదన్ భయంబునన్
దేజ దొఱంగి యచ్చలఁ దేలు, తిలోత్తమ నంపెఁ బంపునఁ.

చ॥ నృపతి తిలోత్తమాతను వి, నిర్మల సౌష్ఠవ మొప్పు గాంచి తా
జపల మనస్కుడై మరుని, సాయముకల్ హృదయానఁ గాఁడఁగాఁ
దపము కృశింపఁజెలికి, యద్దవశుడయి చాలకాల మ
ట్లు పఱవ మేలెఱిగివెగ, టుం గొని నవ్వె మనంబులోపలన్.

తే॥ ఇంద్ర వంచన మిదియని, యెఱిగి కినుక, నవని మానినవై పుట్టు, మనుచు దానిఁ
దిట్టి యచ్చోటు పీడుచు, ది గదిపతుల, సత్త్వవంతుడొ జముదెన, సరగఁజేరె.

తే॥ ఇచ్చమెయి నటఁ దపము వ, హించుచుండ, శక్తిమ దయోధ్యయందు త్రి శంకువనెడు
ప్రభువు పాలించుచుండి త, ద్వంశ గురునీ, ముని వసిష్ఠుని గాంచె యి, త్లనుచు నడిగె.

మ॥ మయితో స్వర్గముజేరఁ గాంక్ష వొడమెఁ, మన్నించి యిక్కార్థమై
మైయి నై నంబొనరింపుఁ డన్ననెడఁదన్, మేకోమియుం గాంచి యా
పయి నేనెవ్వరిచేతనైన నొనరిం, పంజాతు నన్నంతనే
సదుత్సాహకపచారముం దలచి యా, చార్యుం బరుల దెత్తువే.

ఉ॥ ఆలము చేసీయిట్లు మరి, యాదఁదొఱంగిత గాన నీవు చం
రాభాడఁబొదు వంచు ముని, నాథుడు తిట్టుడు సూర్యుడుం బ్రకా
శాభి రహింప హేతువగు, నట్టి నృపాధిక్ష తేజ స్థాతఁజా
గేలి యొనర్పఁగాఁ దగిన, కీడ్పుడు రూపము తేనికేర్పడెన్.

• తిలోత్తమ యని మూలము.

ఉ॥ హాసములుం గిరిటమును • హరి విభూషలు లోహభూషలై
జారు పటంబులున్ మెడను • జందెము తోళ్లగ మాతీ దేహమున్
పేరినఁ నల్లనై చెడఁగ • వీడవి చింత వృథాలుఁ డింటికిన్
జేరఁగ నెల్లవా రచట • సీయని రోయఁగఁ భోయెఁ గానకున్.

తే॥ ఒక్కనాడు విశ్వామిత్రుఁ • దురు తపంతొ, నర్పు పనమున కేగఁ జం • దాలుఁడవగు
నీవెవండ విటకువచ్చి • తేలయన్న. మునికిఁ దన వృత్త మెల్ల భూ • పుఁడు వచించె.

చ॥ అదివిని గాధిపుత్తుఁడిది • యా కథః యంచు హసించి యజ్ఞమున్
వదలక చేసి పంపెదను • స్వర్పువికంచు వచించి మౌనులన్
ముదమునఁ బిల్వనంప భయ • ముంగొని వచ్చిరి వారలెల్లరున్
బదరి వసిష్ఠ నూను లిటు • వల్కిరి గర్వము కంధశింపఁగన్.

ఉ॥ మాలాడు యజ్ఞయంటః మఱి • మాల పురోహితుఁడంట రాజుః చా
ల్పాలును సమ్మతింప మన • సమ్మవి కౌశికుఁ డంత నుగ్రుఁడై
యాలముచేయు కట్టిడి దు • రాత్ములు నీచపథానువర్తులై
మాలాడు రంచు శాపమిడి • మానక యాగము పూర్తి చేయుచున్.

ఉ॥ వేలుపు లారః రండనుచుఁ • బిల్వఁగ వారలు మింట నిల్చి యీ
మాలని కగ్ని కార్యము క్ర • మంబుగఁజేయుచు మమ్ము పిల్చునీ
శీలము వోలదంచుఁ బ్రహఁ • సింపఁగ నిమ్ముని కిన్కనూని దా
మేలితపంబుచే నమర • మేదినిఁ జేరుమ యంచుఁ బంపఁగన్.

చ॥ మనుజవిభుండు వే చని వి • మానమునన్ దివి జేర నిర్జరుల్
చను మిటరాకు మాలాడపు • చక్కటియే యిది యంచుఁద్రోవ, నో
మునివరః కావుకావు మని • భూపుఁ డథోముఖుఁడై పడంగ రా
ముని నిలుచిల్వమం చళనిఁ • బోలె నొనరె మహాటహాసమున్.

పే॥ నన్ను లెక్కింప కి • ట్లున్నత గర్వలై, యవమతి గావించు • నమరవరుల
పెన్నవైభవముకంటెఁ • జేరిమిగాఁగ రెం, డవ త్రిదివంబు క • డంగి యిపుడ
కావంతుఁ గమలాప్త • కమలారుచును ఋక్ష, తతియును గ్రహములు • తవిలి పొడపు
వలదెస యందును • పడకడఁ గ్రుంకును, గలిగి సంచారంబు • గాంచుఁగాక

తే॥ అనుచు నానతి యొసఁగి తా • నంతఁబోక, సురల దిక్పతులను చరా • చర వితాన
ములను స్పష్టింపఁ బూనె ని • మ్మునివరుండు, భువన సముదయములు భీతిఁ • బొందివఁ

పే॥ కల్పకవనమునఁ • గాంక్షమై విహరించు, నెఱదంట నలువయు • నీలగళుఁడు
తక్కునిలింపులు • తండంబులైవచ్చి, శాంతింపు మునివరాః సైపు మిపుడు

శరణ మందినవాని, కరము చీడక కాచు, తగవు నీకమరుట, మిగులలెన్న
ఈత్రశంకుండు న, క్షత్రసంఘము తోడ, నుప్పరంబునఁగూడి, యందుఁగోక

తే॥ ఐదురిక్కలు వలదెన, యందునిలిచి, నీమహా మహిమను చాటి, నెగడునుండు
నీవురాజురివై యొప్పు, దిది మొదలుగ, ననుచు వారలు నెలవుల, కరుగు నంత

ఓ స శ్శే వు ని వృ త్తా ం త ము

సీ॥ కడలి రాయనిదెన, నడరు నడవిలేగి, కౌశికముని నల్పె, మనతపంబు
ఆకాలమునఁ జతు, రంగ బలాదిపు, డంబరీసుండను, నవని విభుడు
ప్రాణివర్గములకుఁ, బ్రాణసమానుండు, సుధబోలు పలుకుల, చొప్పువాడు
కొలచేసి జన్మంబు, నలిపెడు సరమేధ, మొనరింపఁబిన్నవాఁ, దొనరకునికి

తే॥ నరయునుంబోయి ఋచికుని, యాశ్రమంబు, చొచ్చియడుగంగ మువ్వరు, నుతులలోనఁ
బిన్న నీజాల ననియెను, కన్నకల్లి, తనకు జ్యేష్ఠుండు కూర్చువాఁ, డనియెఁదండ్రీ.

తే॥ మధ్యముండు సద్వి విభుఁగాంచి, హుసవేంద్ర, ప్రేమగని యెత్తిపెంచిన, పితరులొందు
పేదటిమివోప వ్రవ్యము, చేచిసంత, మున్నునఁచి వారలకుఁమొక్కి, యెక్కిఁదేరు.

తే॥ ఇనుండు నడుంబిరెక్కంగ, మనుజునాడు దొక్కచోటమాధ్యాహ్నిక, మొనరుపంగ
నిలువ నాశునశ్శేపుడు, నియత కృత్య, ములను దీర్పఁగ మచియొక, తెలని కరిగి

ఉ॥ అచ్చట నన్మనీంద్రుఁ గుశి, కాత్మజుఁగాంచి యడల్ గడల్కొనన్
జెచ్చెర పాదపద్మముల, శీర్షము జేరిది మొక్కి యేవ్వఁగా
ముచ్చట నక్కుమారుఁగని, మూడిన యాపద చెప్పుచున్న వాఁ
డచ్చముగాఁగఁ దెల్పెనన, యమ్మయు నయ్యయు జేయకార్యమున్.

తే॥ అక్కయును బాదయును సుతు, నమ్మివానుట, దెలిసి చింతించియతఁడు చిం, తింపవలదు
నీదుప్రాణముల్ గాచెద, నేనటంచు, దనకుమారుల సతనికై, చనఁగఁ బనుప.

చ॥ కొడుకులు సమ్మతించునికి, గోపమునం గను తెట్టజేసి దుం
దుడుకు రోమకూచముల, దూకఁగఁ బ్రస్తుట విస్ఫులింగముల్
వెడమతులారా నాచలకు, వెడటికంబున మీచినారు మీ
రడవులతో బుళిందులయి, యారట మందుడి యంచు దిట్టుచున్

చ॥ మునుపు వసివు కోపమున, బ్రుంగని నల్వరు శాపయుక్తులై
చనఁ దనయల్లనే పిలిచి, చక్కన నేరిపి రెండు మంత్రముల్
మొనసి పరించితేనియు, ద్రి, మూర్తులు వేల్పులు వచ్చిజన్నమున్
మనుతురు నిన్నుగాతురని, మన్ననతోడుత సంపెనాతనిన్.

చ॥ ముని వచించినట్లతఁడు • మున్నోని మంత్రములం బరింపఁగా
వనజజ విష్ణుశంభులు ను • పర్వలతో నటకేగి యక్కుమా
రుని యనువుల్, విధిక్రమత • రూఢిగఁజల్పిన రాజువేలిమిన్
గానకొనఁ గాచి రంతఁ జనెఁ • గోరిక గాఢిసుతుం డుదీచిన్.

పీ॥ అచట విశ్వామిత్రుఁ • డధిక నిష్ఠను హస్త, పద్మాంగుళల ముక్కు • పైని నిలిపి
ఇదను పింగళతోడ • నెనయించి మనమునఁ, బ్రణవజపము బహు • వత్సరములు
నియతిమై నొనరించి • నిశ్చయఁదై నిల్వ, మూలాగ్నివలనఁ గ • పాల మంత
భేదిల్లి తమనంబు • విరిసిన యనువున, ధూమంబు లోకముల్ • తూలునట్లు

తే॥ త్రిపురదహనుండు గజము వ • ధించితోలు, గప్పుకొన్న చెన్నున మొగుల్ • క్రమ్మరహిని
జగములం బర్వ భానుతే • జంబు మాసె, దిగిభ దిక్పాల నేత్రముల్ • మొగిచికొనియె

తే॥ మొగులు నిండు గగనమెల్లఁ • బొగలునిండ, జంగమ స్థావరంబులు • సంచలించె
దిక్కు లెల్లఁదఁ గావులు • తివిరి కప్పె, దివ్యులును వెలుగందిరి • తేజీచూడ.

తే॥ పద్మజుఁడు పద్మనేత్రుండు • పద్మబాణ, వైరి కులిశియుఁ దక్కు గీ • ర్వాణనమితి
యచ్చటికి వేటు వేటుగా • వచ్చిచేరి, ఘన తపోధనుఁ గొళికుఁ • గలిసికొనిరి.

తే॥ చంద్రమాశియు వనమాలి • జలజభవుఁడు, గాదిజం గాంచి వరమ త • పోధనాధ్యః
వేదపాఠగుల్ నిను మించి • వేటు లేర, అని వచించిరి యెద నంది • యమ్ము లేక.

తే॥ అన్నుడువుల వీనులువిచ్చి • విన్న యతఁడు, శిరమువంచి కేల్ మొగిచివాం • చితఫలమ్ము
లొనర నేటికి నేను ధ • న్యుండ నైతి, ననుడు వారు స్వస్థలముల • కరిగినారు.

క॥ గతమైన చరిత్రంబిది, యితనికి సములైన తపసు • లిలలేరు మహా
న్నత నియతుఁ డితని కనికర, మతులితముగఁ బడయు మీకు • నరిదియుఁ గలదే?

క॥ అని గౌతమ పుత్రుఁడు చె, ప్పిన రాఘవు లచ్చెరవును • వేడ్కయుఁ గొని య
మ్ముడికిం బ్రణమిల్లఁగ దీ, వనలిడి మరలెన్ స్వకీయ • భవనంబునకుఁ,

క॥ మునియుం దమ్ముఁడుఁ దమతమ, కనువగు పెజ్జలఁ బరుండి • రంత నిరులు పం
డును పోలు రాముఁడును రే, యును శశియును దాను సీత • యునుగా నొప్పెన్.

క॥ జీమాతంబును వీడిన, యామెఱపే యిట్లు నెలఁత • యంగముఁ గొనెనో?
యేమో? యెఱుంగఁగ రాదిది, నామదిఁ గన్నులనుదాని • నవురే తోచెన్.

క॥ విషులొదార్య కరాజ్ఞము, లమరిన వెన్నుఁడు పరుండు • నల్లి నెనయు నే
త్రములు గల రమణీ నాహృ, త్కమలంబున నిలిచెఁగానఁ • గమలయె యగునో?

చ॥ నెన రెద లేని దయ్యఁ దమి • నెక్కొనఁగా గరుబేడిదంపు వే
దన మీడు నంజుగల్గ కను • దమ్ములచే నను లోఁగొనంగ నా

కనులకుఁ గానవచ్చెడు జ , గంబునఁ గల్గు చరాచరంబు లె
ల్లను వనితా సువర్ణమయ , లాలిత సుందర రూపమే గొనెన్.

చ॥ పరవి నగల్ చలింపఁదగు , బంగరుకుండలు పేర్మిలేని నా
యురమున నాటకుండినను , జ్యోత్స్న సుషోలిన మందహాసమున్
బొరపటు మోవి దొండయును , భూషణగాఁ బెనుపొందు నా మనో
హరి ముఖచంద్రమండలము , నారయ వింకొకసారి గల్గునే ?

ఉ॥ అంచిత మేఖలంగలుగు , న్యందనమొక్కటి వాలుఁబోలు నే
త్రాంచల యుగ్మమున్ గనుల , కబ్బిని పీనకుచద్వయంబు లోఁ
గ్రుంచెడు మందహాసము న , కురితరీతి వహించుచుండు లె
క్కించఁగ నిన్నికావలయు , నే సమవ ర్తికి నాయుధావళుల్ ?

తే॥ తావిగల పైఁడిబొమ్మయో , తలిరుఁబోడిఁ, దలఁచు మాత్ర నాపైనించు , విలుతుఁడిట్లు
బాణవర్షంబుఁ గురియించి , పఱిచె ననఁగ, బలమనెడి యాగుణంబేరి , వలన నిలుచు ?

తే॥ పుడమిఁ గొల్లవెట్టుటకయి , పొంగిలేచు, పాలకడలి వెల్లవవోలె , బరవు చంద్ర
కాంతి నాయునులులఁ దీయఁ , గడఁగు కతనఁ, దెలి వినంబొండు కదలను , తీరుదోఁచు.

క॥ చరియింపఁదగని త్రోవను, జరుగదు నామనము విజము , చక్కెర పలుకుల్
పరఁగునది పడుచెయగునని, పరితాపం బగ్గలముగఁ , బడుచుండు నెడన్.

తే॥ చెల్లఁ గాలంబు రేతేని , తెల్లగొడుగు, పడుటఁబోలె బట్టిమ దిశా , పవిత నొసల
నడరు గుండ్రని పతకంబు , వడిన లీలఁ, జంద్రమండల మంత న , స్తమయ మందె

తే॥ ప్రేమపతి చంద్రుఁడేగ నా , శామ్యగాఢీ, లెల్ల వల్లభుఁ డలఁదిన , తెల్లకలప
మునుమనోవ్యధఁడుడిచిరో , యనఁగ మున్ను, పరవియుండిన వెన్నెలల్ , చుటుఁగుపడియె

సీ॥ పొడవైన తోమాల , పొలుపుగాఁ దాల్చిన, రాముఁ డివ్వధమునఁ , గాముబాధ
నివ్వటిలఁగ నొచ్చి , నిద్దుర లేకయె, సంతాప మొందుచు , జరపె రాత్రి
చెడరిన మదిలోనఁ , జింతించు చెందామ, రలను చెల్వల మొగ , మ్ములు చెలంగ
విరివిగాఁ దలుచుగాఁ , బరవిన యరులును, గుహలకుఁ జేరి మై , కుదుచుకొనఁగ

తే॥ ఎఱుచుక్కల మొగమొప్పు , నేనుచర్మ, మొనరఁగప్పిన యుదయాద్రి , యనెడురుద్రు
నొసటిపై నగ్నిమయమయి , యెనక మెనఁగు, మూఁడవదియగు కన్ను నా , మొలచె నినుఁడు

సీ॥ వడియె సత్త్వముగల్గు , పచ్చనిగుఱాల, గిట్టల తాఁకునఁ , గెరలుధూః
విప్రుల యర్హ్యంపు , విరులఁగూడిన నీటి, చేదెమ్మగాఁ బూర్వ , శిఖరి మీఁదఁ
బూర్వదిగ్గంతి మో , మున నుంచు సిందూర, తిలకంబు నా నొప్పె , జలజహితుఁడు
వచ్చువేళఁదెలిపి , పగఱపై నేగిన, ప్రియులు తేరెక్కి రాఁ , బ్రీతిఁగాంచు

తే॥ రిహతహంగలు క్రొత్తడి • తరుణులముఖ, శుభలములు విచ్చుక్రియనువి • కాసమందె
సరసిజాకర ముఖసరో • బంబులెల్ల, సూర్యకిరణంబు లెల్లడ • జొచ్చినిండ .

సీ॥ కిన్నరుల్ గానంబు • తిన్నగాఁ గావింప, జనములు భక్తిమై • సంస్తుతించ
మునులు విప్రులువేలు • పులు కరముల మోడ్చు, గడలియు మద్దె • గా ధ్వనింప
గగనరంగమ్మన • దగిలి నర్తించు ధా, స్కరుడను రుద్రు బం • గారు జడలు
విరిసి భూతలమున • బరవిన యవిపోలె, కిరణ జాలంబు క్రి • క్కిటిసి పరవ

రే॥ విల్లుపూని చక్రంబుచే • విడిచి నతడు, పాలకడలి పీడి విచార • వనధి మునిగి
తరణి లేగరంబుల బాద • తలము లొత్త, రాత్రియను వార్ధితీరంబు • రమణనొందె.

ఉ॥ కల్పము దోరినట్లు లోక • కైవడి రాతిరి యేగ దంతి నాఁ
దల్పము పీడి ప్రాత రుచి • లక్రియల న్నెజవేర్చి మేటి సం
కల్పముతో ముసింద్రునకు • గైముకునించి యనుంగుదఁముతోఁ
బొల్పగఁజేరె నాజనకు • పుణ్యసుపేటికి యజ్ఞ వాటికిఁ.

ఉ॥ అద్విధిలాధినాథుఁ డగు • యజ్ఞము సాంగముగా ముగించి క
ర్ణమ్ములు దిమ్ములెత్తు కుభ • రావముల్పొంగ రర్పమంటప
ప్రిమ్ముగఁజేరి యింద్రుని వ • హిన్ మునితో ననుజనుతోడ వి
ల్లమ్ములుదాల్చు మేటి నుగు • జాకరుడున్ పనియింప నొప్పుచున్

మర్త॥ కూరుచుండిన రాకుమారుల • గూర్మియోముల యంద మిం
పారఁగ్రోచు పోక్కిఁగాంచి చు • హాహా! యెవ్వరు పీరనన్
పీఠ భీషమమున్ గిలీళు న • బెద్య చాపముఁ జూడఁగాఁ
గోరి నచ్చిరి మేరుదీరులు • కోనలేంద్రు కుమారకుల్.

11. వంశచూహిచూసు వర్ణన గటలము. (26)

సీ॥ జలజాస్తరుణంబు • లొలి చక్రవర్తియౌ, మనుపు నెఱుంగని • టనులు మనులె ?
ప్రాచీఘ్నము గొడ • వడి చెడకుండఁ బృ, థ్విం బిడికిన పృథు • వినవె నీవు ?
వ్యాధి నాచుగఁ, ద్రు • జాఫలు మాఁచుగఁ, దెడలంబు త • పించి శేష
యను చెలుగు రూపు • జగులెల్ల గాంబ శ్రీ, రంగవిమానము • ర్వరకుఁడెచ్చు

తే॥ ప్రభువు నిచ్చెకు నెఱుంగని • వారలెవరు? ఇంద్రుఁడెవ్వఁ తనుమోప • నేగి యసుర
వరుని లంఁద్రుంచి న్వర్గంబు • బలవిరోధి, కొనఁగినకక్షుచ్చుఁడెలియని • యొకఁడు గలఁ

తే॥ నుపు ముడుతలు వృద్ధత్వ • మరణములును, వజలకుండ షీరాబ్ధిని • తరచి సుధను
వేల్పుల కొనగి తనక్తిరి • విశ్రుతముగఁ, బరవి నాతఁడి వంశసం • భవుడొకండు.

చ॥ కదనమునందు గెల్చి యెఱుఁగి • గాంచెడి ఖడ్గముఁదాల్చుభూపః యొ
ప్పిదముగ మూఁడులోకములు • వీరత నేలిన సద్గుణాకరుల్
పొదలిన వీరివంశమున • భూవుఁడె జింకలు బెట్టులుల్ పగల్
వదలుదు నొక్క రేవుననె • పానము సేయఁగ నేలె నొక్కటన్

చ॥ అరి నరపాల పూజిత ప • దాబ్బః సురాసురు లొక్క యపు సం
గరమొనరింప నాకులకు • ఖడ్గము విల్లును దాల్చి పాడి దే
వరవలె బాసఁబై నిలిచి • పట్టుగ రక్కసులన్ జయించి యా
సురపురిఁ గాచినఁ దతఁడె • సూ ముచికుండుఁడు వీరివంశ్యుఁడే.

చ॥ మెఱపును నవ్వు కాంతిగల • మేటి నరాజిని దాల్చురాజః కా
ళ్లునెడు వీరమద్దియల • నూచిన సూర్యకులంబువారు పెన్
దెఱకువ జీవరాసులకుఁ • దియ్యని జీవమువోలె నేలి ర
త్తెఱఁగు శిశీంద్రుఁ డందజముఁ • దేకువఁ గావ శరీర మీయఁదేః

చ॥ రిపుల శరీరముల్ దొలువ • రేఁగు కరాసి ధరించుభూపః యీ
విపులకులంబువారు వృథి • వీధరముల్ కొనకాలఁద్రోయు చి
ప్పవగిది దొర్లఁజేసి మఖ • వాజికినై జలరాశిఁద్రవ్వి ర
న్నపు డిఁకఁ జెప్పఁగావలెనె • యానృపవర్యుల వీర్యసంపదల్.

చ॥ పగఱ దశల్ గ్రహించు కర • వాము గల్గినతే డః శేషుఁడే
తగ వివరింపలేఁడన్గఁ బ • దంపడి నేఁ బలుకన్ వలంతినే ?
సిగముడి రేలపూల నెలఁ • జేర్చిన శంభునిపొందు నిర్జరా
పగ ని కానయించిన నృ • పాలుఁడు వీరల వంశజుండెకాః

ఉ॥ కుండెటి మచ్చలేని నెల • కున్ సరివచ్చెడి యెల్లి గల్గు రా
జేందుఁడః వీరిపూర్వుఁడొకఁ • దేదైత వార్తిసరీత భూతలం
బంది జయేందిరఁ గరత • లామలకంబుగఁ జేసికొంచుఁ బే
రాందఁగ నశ్వమేధ శత • మూని యొనర్చె సురేంద్రుఁ డంజంగన్.

ఉ॥ చందురు గెల్చి నాతఁడును • శర్య జయించినవాఁడు దూపుచే
దుండువుఁ గూల్చి నాతఁడును • తోచిన భాస్కర వంశమందె పు
ట్టొంది రఘుండు దేవవిభు • నోరిచి యెన్నిది దిక్కులన్ జయం
బంది యనర్థశంబగు ప • రాక్రమ మొప్పుఁగ నేలె లోకమున్.

చ॥ ధనువను మందరంబుఁగొని • దర్పిత శాత్రవ రాజులకా సుధా
వనవిధిఁ ద్రచ్చి జ్యోతి మయ • బంధుర సుందర మందహాసముల్

ననుచునుండు నిందుమతి , నాజను నిందిరఁగాంచి వద్దనా
భునిబరెఁ దద్దుఁజాని నజ , భూపతి భూషణఁ దాల్చెఁ బెంపుమై;

చ॥ మంగళ రావముల్ సతము , మానుగ మ్రోగ్గు నజార మొప్పు భూ
పాంగఁ జగంబునన్ దళర , తావని నాదు నెఱుంగకుండు వా
రుంగలరేమి? వారి కొమ , రుల్ గుణవీరులు వీరి నేరు పా.
రంగ వచిప నల్వకుఁ ద రంబె? యెఱింగిన యంత పల్కెదన్.

చ॥ సిలుగులు లేక ప్రాణి తతి , శ్రేయము లొంది భువికా సుఖింప వే
వెలుఁ గివముంబలెన్ విమత , వీరులఁదూర్చి జగంబుఁ గాచ వా
డిల మనువు న్నయంబున జ , యించినవాఁడు ధనుస్సహాయుఁడు
జ్జ్వలిత సుధర్మవర్ముఁ డజ , పట్టి కుమారులు లేనిచింతచే.

సీ॥ వింటికోపుల వంటి , వెడఁద నొసఁగును, తొక్కువల్కలఁ బోలి , నిక్కునుడులు
నిలైన వింబాధ , రంబులు నీలవి, కాల నేత్రంబులు , సంకుమెడలు
నులియు మధ్యంబులు , వెలకిచ్చు భోగంబు, లలరు పఞ్చాక్షరి , నరసి కుచము
లను కొమ్ములను గల్గు , నడవిమెకంబులు, గానెంచి వారితో , గదలివచ్చు

తే॥ ఋశ్యశృంగునిచే చింత , లీఁగఁదలచి, దుర్బగుఁడ సాకుఁగొమరులు , దోషరైరి
నేల మొత్తము నావెన్క , నేలఁదగిన, తనయుల నొసంగుమనుచు నా , తనికిమొక్కె.

తే॥ మొక్కనమ్ముని యుత్సాహ , మున వచించె, భూమిమాత్రమే యననేల , భువనమెల్ల
నేలుపుత్త్రుల నీకిత్తు , వేలిమికిని, వలయు వానిని సమకూర్పు , పార్థివేంద్ర;

తే॥ అనుడు వస్తువుల్ సమకూర్పు , ననఘఁడంతఁబుత్త్రురామేష్టి సాగించి , పూర్తిచేసెఁ
గనక కలశంబునన్ సుధా , కల్పమైన, యన్నముంగొని భూతమొం , డందు వెడరె

తే॥ అన్నముం గొని మునివరు , ననుమతమున, తన్నుతాఁబోలు దళరథ , ధరణిధవుఁడు
మువ్వు రథేందు నిటలల , మదముతోడఁ, బిలిచి నాలుగుపాళ్ళు గా , వించి యిచ్చె.

కా॥ పండంటి పగుళ్లు పుట్టిన మహా , పాపక్రియాసిద్ధిచే
నిండంటిని వేదచోదిత లన , స్మితిక్రియాసిద్ధిచే
దొండంటిని నోరుగల్గిన సదా తుష్టాత్మ కౌసల్య యీ
దండ నిల్చు నలెఖ్యునుందరు జగ , త్కల్యాణ దాయం గనెన్.

చ॥ త్రోయఁగరాని నీతులను , తోరపు పేఱులు వచ్చిచేర లోఁ
తై యలరారు సద్గుణ , యంబును నబ్ధి ననింద్య సత్తమా
మేయ ఘనోహరత్వముల , మేలుగ నీతనిఁబోలు పుత్త్రుఁడై
కేయి గనెన్ మహామృదుల , కీర్తిరతున్ భరతున్ సుధీహతున్.

చ॥ అరుదగు చేవచే గెలుపునందుచు ధర్మము పాదొనర్చునే
ర్పరులగు దానవేంద్రులభ , రంబగు భీతిని ముంచు శూరులన్
వరధనువుల్ ధరించి విలు , గనకాద్రివి రౌప్యశైలమున్
స్ఫురణకుఁ దెచ్చువారి నిరు , బొబ్బెలఁగాంచె దగన్ సుమిత్రయున్.

మానిని॥ నాలుగువేదములంబలె నొప్పిన , వ్రువురుపుత్రులు సూక్ష్మమతిన్
జాలి సరస్వతికిం బయివారయి , చక్కటిసాలవ వేదమొగిన్
దాళక లొంగిన శాత్రవుత్తవడి , దాస్యముసేయఁగఁ బూర్ణ విశా
పాలుఁడుపుట్ట ధ్వనించుచుఁ బొంగెడు , వార్ధులకై వడి వర్ధిలఁగాన్

పీ॥ ఒంటలోనె నిద్రించు , చుండెడు ఖడ్గంబు, గల మిథిలాధీశః , తెలియ వినుము
కాన్కలతోఁ గూడఁ , కడఁగి రాజన్యలు, వచ్చిమ్రొక్కులిదఁగఁ , బాత్రమగుచు
వీరమద్దియలచే , వెలుగొందు పాద వ, దృంబు లొప్పొరిన , దళరథేఖ
కొడుకు లనెడు పేరొ , కొండు మాత్రమె యువ, నయనంబుగావించి , నయమునేర్పి

తే॥ శ్రుతులు చదివించి శాస్త్రసం , తతులఁదెలిపి, యెల్ల కర్ణంబు లెల్లప్పు , దెల్లవిధుల
జరపిపోషించి నాతఁడు , గురుతపస్వి, చూశిబ్రహ్మవిభుఁడు వసి , ఘండె చుమ్ము

ఉ॥ ఏనొనరించు జన్మము స , హింపక పాదొనరించు క్రూరులన్
బానికతో వధించు తలఁ , పుం గొని యీసుకుమార పాదులన్
దోనడపించుకొంచు గుణ , తోయధిః నావనమందు చేరితిన్
బానితిఁ బూనిపూనకయె , ముందుగఁ దాటక మమ్ము దొర్కొనెన్

చ॥ జడనిధిఁబోలు రాఘవుని , శౌర్యము సుస్థిర శీల మందమై
పొడవగు దోర్మగంబు బల , మున్ గనఁ జాలెదుగాకఁ యమ్మొకం
డడరుచు మండుకన్నుగవ , నార్పెడు తాటకతోమ్ముఁదొల్చి వెన్
దొడరి మహీధ్రముల్ తరులు , దొల్చుచుఁ దూతెను భూమిలోపలన్.

చ॥ ఎఱుపగు మిన్ను తన్నెయ్యి , యేరుపు.బోలిన కేశమూర్ధముల్
గుఱికొని గుప్పరిప్పలుగఁ , గూలె నొకమ్మునఁ గాలుప్రోలికిన్
బటచే సుజాహు, వింకొకఁడు , వడసలం బె యెఱుంగ వేలిమిం
గొఱతలులేక చేసికొని , కూరిమితో నిటకేగుదెంచితిన్.

చ॥ నృపవరః బ్రహ్మయేనెఱుంగ , నేరని రాము మహత్త్వ సత్త్వమీ
విపుడె గ్రహింతుగాకః జగ , మెల్లను కాలిచి బూదిసేయన్ నే
రువుఁగలఁతూపులన్ మునుపు , రూఢతపంబునఁ బొందియచ్చు నేఁ
ద్రవగాన నయ్యవీతనికి , దాస్యముచేయుచునుండె నిచ్చులన్.

ఉ॥ ఈతని వీరమదైలు వ • హించిన పాదసరోజుదూళియే
గౌతముపత్నికిన్ మొదలి • కాంతిని రూపమునిచ్చెఁ బ్రేమ సం
గాతము మెండు ప్రాణముల • కంఠెను రామువియందు నాకు ను
ర్వీకలనాథ! యంచతని • వృత్తము వీనుల విందుచేయఁగన్.

12. కార్మక పటలము. (52)

చ॥ ఉరుతర చిత్ర కార్మకము • నుంకువ చేయుటచేఁ దలంపు పెం
పొరయ ఫలించు కుండఁగ మ • తొండు వచింపఁగ నేని యుండు; నీ
వరగుణుఁ డీకు చాపమును • వారక యెక్కిడి లాగెనేనా
వరము ఫలించు జానకి. త • పంబు ఫలంబు కరంబు నింబగుఁ.

శివధనువును గని పలువురు పలువిధములఁ దలఁచుట

క॥ అనిపలికి మునియు నీకొన • జనకుఁడు తన భటులఁగాంచి • శంకరు ధనువున్
గొని తెండు వేగ పొందన • ధను ర్గృహము చొచ్చివారు • దానిం గనుచున్.

చ॥ కలభముఁ బోలు దొడ్ దృఢ • కాయలు కొండలఁ బోలు బాహువుల్
వేలి మెలి వడ్డ వా రయిదు • వేల జనంబులు మధ్య మధ్య దం
దెల నెలకొల్పి క్రిందుగ వ • డిన్ భుజ మూర్ధము లాన్ని మోచి పా
టల గతి తప్ప కర్దులు త • దంబడకుండగఁ దెచ్చుచుండఁగన్.

పీ॥ విపులయౌ ధర తన • వీపు నొప్పిని మాన, మేరువు లజ్జను • మించి పూన
వచ్చుచుండఁగ వార్తి, వంటి విశాలమౌ, పురమున జనులు గుం • పులుగఁ గూడి
కలకలమంచు లో • కంబున వారలుచోటు లేదన వచ్చి • చొచ్చి చూచి
శంఖ చక్రమ్ములు • జానుగఁ దాలించి, మగ సింగముం బోలు • మాధవుండు

తే॥ గాఢ వేతెవ్వరీ వింటిఁ • దాఁకు వారు, నేఁడు రాముఁడీ ధనువు గు • ణీకృతంబు
చేసెనేని కుభాంతమై • సీతపెండ్లి, పొనరు నని యొక రొకరితో • ననెడివారు

సీ॥ కార్మకం బనుచెల్లఁ • గైతవమే యగుఁ, గనకపర్వత మిది • యనెడివారు
దాత చేతుల తోడఁ • దాకి చేయఁగలేదు, ఘన తబోబలముచే • ననెడివారు
మును దీని నెక్కిడి • తన కుసయోగించు, కొనినవాఁ డెట్లఁడో • యనెడువారు
మేరువునే యిట్లు • మెదిపి చేసిరొ వార్తి, మునుచిల్కొ కొండయౌ • యనెడువారు.

తీ॥ చిలువతోఁ డిది యంచు వ • చించువారు; వారిదమునుండి యింద్ర చా • పంబు జాతీ
పదెనౌ మేదిని పయి నని • పలుకువారు, పడుచు చూచెనే యిదియని • నొడుపువారు.

సీ॥ పెను వింటి నిటకుఁ దె • ప్పింపుఁ డనుచుఁ బ్రభుఁ, డాజ్ఞ యెందులకిచ్చె • ననెడివారు
మతి చెడి వచ్చిన • మస్పింద్రైవంధ్రే, కలరె యిందని వగఁ • బలుకువారు

పూర్వ తపఃఫలం . బున నైన నొకవేళ. కూడదో? యనుచు వా . క్రుచ్చువారు
ఏత ద్ధనుర్విము . క్రేపువునకు లక్ష్మ్య. మై యమరున దేదో . యనెడువారు

తే॥ సీత పెండ్లి కె దీనిని . చేపిరనుచుఁ . జక్రిఁ బోలిన రాముఁడు . చారు తనుఁడు
వీఁగ కెక్కిడునే యని . విధివిధించు, చెడుగులిట్టవే యని జనుల్ . నొడుపుచుండ

తే॥ భటులు హరువిల్లుగొనిపోయి . ప్రభునియెదుటఁ . బుడమి వీఁపు నెటుక్కున . నడఁగి పల్ల
మదర నుంచి రా చాపంబు . నరసి నృపులు. తెచ్చిరే యని కేలు వి . దిర్చి కొనిరి.

చ॥ కలభముఁ బోలు రాఘవుని . కాయము నందము గాంచి వేదనన్
గొలిపెడు వింటిఁ గాంచి తన . కూతు నదృష్ట మెడందఁ గాంచు రా
ట్టి లకునిగాంచి గౌతమ జ . టి ప్రభు పుత్తుఁడు మండపంబునం
గల నృపరాజిఁ గాంచి నయ . గారపుఁ బిల్లల మించి యిట్లనున్ .

పీ॥ మేరువు విల్లుగా . మెఱయు శంభుఁడు తన, సామేన వసియించు . సతికిఁ దండ్రీ
యవమతి యొనరించె . నను కారణమున ను, పొంగి లేచెడు కిన్కఁ . బూని యప్పు
డీ విల్లు గొని వెన . నేగి దక్షని యాగ, శాలఁ జేరంగ న . చ్చటఁ గలట్టి
కొందఱ పండ్లూడె . గొందఱ కరములు, విజిగె వేలుపులును . విచ్చి పాటి

తే॥ పోవరానిచోటుల కెల్లఁ . బోయి దాఁగి, రగ్నులునశించె ముక్కంటి . యచకతొలఁగఁ
దనదు విల్లి చెప్పి నీవంశ . మున జనించు, దేవరాతున కమ్మహా . దేవుఁడవుడు

తే॥ నేను శివ ధనుర్బలము వ . ర్తిప వలెనె. చంద్రమాళిఁ బోలిన ముని . చంద్రః నీవ
తెలియఁ దగు వాఁడ వింక నీ . కలికి సీత. జనన వృత్తాంతమును విను . సాంగముగను

సీత వృత్తాంతము.

పీ॥ ఇనుముఁ బోలిన దీర్ఘ . శృంగముల్ బలితంపు, టిట్టులు గలకోడె . లమరఁ బూన్చి
బంగారు మడకకు . వజ్రంపుఁగట్టును, రత్నాల నొగయును . రంజిలంగ
స్ఫటికంపుఁ గాడి యొ . ప్పగఁ గూర్చి జన్నంబు, నకు సమసటుపంగ . నొకపొలంబు
మును దున్నఁగాఁ గట్టు . మొననుండి బాలభా. స్కరుఁ బోలు కాంతులు . గలిగిభూమి

తే॥ దేవి వెలువడె నన నొప్పి . తేజరిల్లి, పాల కడలిలో సుధతోడఁ . దేలినట్టి
సిరియు దీనయై యెదుఁగు మే . ల్పెలుపు గలుగు, కలుకులకు రాణి యీ సీత . గానిపించె

పీ॥ రమణి గుణంబుల . రమణ యేమన నగు. నవియ తమంతఁ ద . న్వంగిఁ జేరి
మేలుపడఁగఁగోరి . మీదుమీదుగఁద్రోచి. కొనివచ్చియొండొండు . పెనఁగుచుండుఁ
జెలుపు నెలపు గోరి . బలు తపంబొనరించి, పూఁబోడి నెమ్మేని . బొందినయచి
బలుపు కమ్మల కొమ్మ . ప్రభవించినది మొదల్, మిగిలిన మగువలు . మేల్మి రణిగి

తే॥ వేల్పుచే టుప్పరమునుండి • పృథివిజేరఁ, దక్కు నదులెల్లఁ బెంపునఁ • దఱిగినట్లు
• లైరనఁగఁ జాలదే యెక్కు • వైతి యగునెఁ, మౌని సక్షత్రగణరాజః మహిత తేజః

తే॥ విమల కర్తవ్య విజ్ఞత • విధి కృతంబు, వేటుగా మండ లక్ష్మిని • వేల్పులెల్లఁ
గోరినట్లు సీతను నృపుర • గోరినారు, దీనిఁ బోలిన చిత్రమెం • దేని గలదెఁ

చ॥ గురు మద దంతిఁబోల్పుపులు • ఘోషముఁగొల్పు చమూ సముద్రులై
యరవడి వచ్చి పెండ్లి పలు • కొప్పగఁ బల్కిన యెల్లవారి కీ
సరణి వచించి నార మల • శర్యుడు పోరున నెత్తు వింటి నే
పురుషుడు వంచువాఁ డతఁడె • పో వరుఁ డయ్యెడు సీత కియ్యెడన్.

ఉ॥ కావ శరంబుచే జగముఁ • జక్కుగఁ జేయ వలంతి యైన యో
తాపసవర్యః యీధనువుఁ • దాఁకఁగ లేక ప్రసూన సాయకం
బోవఁగలేక వర్యత న • మున్నత చాపముతోడ వచ్చు సీ
తా పరిక్రద్ధ మూర్తిఁ గని • తత్పరతన్ నృపరాజి పోరఁగన్.

తే॥ అలరుకీర్తిఁ గోరునుదారు • కలిమి పోల్కి, జనకు సైన్యంబు తఱిగియుఁ • బెనుపుమిగిలె
భ్రమరయంతసుమవేణిపై • భ్రమవహించు, ప్రభుల సైన్యంబుతమ యాస • వలెనెవిటిగె

చ॥ విమల పథాను వర్తులగు • వేల్పులు సత్త్వవర్తిపుఁ డుగ్ర చా
పము తన పట్టి కుంకువగఁ • బల్కుటచే సగు పోరఁ గ్రుంగుచుం
ట మదిఁ దలంచి సేనల రు • టంబుగ నంపుట గాంచి రేయి మూ
కముఁ గవి పాటు కాకముల • తై వడిఁ బాటిరి సేనతో నరుల్.

ఉ॥ అప్పటినుండి నేటివఱ • కప్పుడు పాటిన వారలేని వే
తెప్పడమీకులేనియు ను • మేకుని చాపము దాసినారు కా
రెప్పటికేని పెండ్లి యగు • చేర్పడదా? యని యుంటి మీతఁ డిం
పొప్పగ నెక్కు వెట్టిన న • హో విత చెందదు సీత యందము॥.

ఉ॥ అమ్మని పల్కావార్త మది • నారసి కెంజడ లాడఁ గొళికుం
డిమ్ముగ మూర్త మూఁచి యని • కేదైఱఁ బూనెడు కోడె మాడ్కి బీ
రమ్మునఁ గానవచ్చు రఘు రాముని మోమును గాంచెఁ జిత్ర రూ
పమ్మును పోలు మేను గల • పార్థివ పుత్తుఁడు గాంచె సింగిణిన్.

రాముఁడు శివధనువు కడ కేగుట.

తే॥ నేయి పోయఁగ నట నుండి • నింగి నంటఁ, బొంగి లేచెడు జ్వలితాగ్నిఁ • బోరె లేచె
విటెగె హర ధను వని వేల్పు • లబచినారు, విజితకమాది రిపులు డీ • వించినారు.

తే॥ విమల సత్తపోధనునిచేఁ , బ్రేరితుఁ డగు, రాముఁ డా వింటినారిఁగూ , ర్భంగమున్నె
సుందరుల మనముల నేయ , సూన బాణుఁ, డెక్కు పెట్టెను పూన్కిమైఁ , బెక్కువిండ్లు

సీ॥ కనఁబడు పెనువిల్లు , కాలి బలిమిఁబోలు, నని యగ్గ లికఁ బల్కు , లాడువారు
సిగ్గరియౌ సీత , చెలువంపుఁ గెంగేలు, రాము కెంగేలుఁగూ , ర్భుజదేవి
పుట్టువుల్ సఫలతఁ , బొంద వనెడివారు, వినకులుఁ డిప్పు డె , క్కిడఁడయేని
అలివేణి సీతతో , సలఁతలేక మనము, నగ్నిఁ బ్రవేశిత , మనెడివారు

తే॥ దాతయౌ మిథిలేళుండు , సీత పెండ్లి, చేయఁ గోరుచోఁ గొను మని , యీయకుండ
భవుని విలు దెచ్చి యీపిన్న , వానిముందు, నునుచు తెంతయు సవివేక , మనెడివారు

తే॥ మునికి లజ్జ లేదనువారు , జనకుకంటెఁ, గ్రూరుఁ డొక్కఁడు లేఁడను , వారు రాముఁ
డీ ధనువు వంప లేఁడేని , యింతి జీవి, తంబు ధరణీపైఁ జాల వ్య , ర్థ మనువారు.

తే॥ నెమలి మైవాయ మగువ లీ , రమణఁ బలుక, సాధువులు వొంగ విబుధులు , సంతసింపఁ
బైఁడికొండ యేనుఁగు పెను , కోడె సిగ్గు, వడఁగ రామచంద్రుఁడు వింటి , కడకు నడచె.

తే॥ కనక కంకణములు సంకు , గాజు లొప్పి, పొంద నరుదైన రత్నముఁ , బోని సీత
మెడను వైన నెత్తిన విరి , వడ మనంగ, నెత్తె రాముఁడు మేరువు , నెనయు విల్లు.

ఉ॥ తోరపు విష్ణుముల్ సలుపు , తొంగలి జెప్పల వాల్చకే సభా
స్తారులు చూచుచుండినను , సభ్యుల నొక్కఁడునేని చాపమున్
వారక కాలఁద్రొక్కుటయు , నారి తగుల్చుటఁ గనరైరి చే
నారఁగఁ జూచి రంత విని , రారవ మా విలు తున్ని కూలుటల్.

చ॥ అమరు లజాండ గోళమె ర , యంబున ప్రీతి నిఁకేరి చుర్వు వౌ
త్త మని వడంకినా రనఁగ , దారణి వాసుల ఓతు చెప్ప వ్య
ర్థమ యగుఁ దల్లివేరువలె , ధాత్రిని మోయుచునున్న శేష నా
గము తన నెత్తిపైఁ బిడుగు , గాటముగాఁ బడె నంచుఁ బెల్కుఁజెన్.

చ॥ గురు భయ దాసిచే జయముఁ , గొన్న విదేహ మహీశు పుణ్య మి
ప్పరుసునఁ బండె నంచు విరి , వాన సురల్ గురియించి రంబుధుల్
గురిపెను రత్నముల్ మిగుల ఘోషము శేయుచు నంబుదంబులున్
గురిసెఁ బసిండి వాన మునిఁ కూటము డీవన లిచ్చెఁ బ్రేమమై.

సీ॥ అమృతంబుకంటె నిం , పైన వివేధ వాద్య, ములునిండి యెల్లెడ , మ్రోగుచుండ
విరుల సరంబు లా , భరణముల్ చందన,మును గంచవొడియును , పునుఁగు కడలి
ముత్తై ముల్ రత్నముల్ , పొన్నును సన్నని, వలువ లొండొరులపై , వైచికానఁగ
నగరంబు పర్వంబు , నన్ వారిరాశి ఘో, షించుట వోలె ఘో , షించు చుండె

తే॥ మేఘములఁ గని పొంగు నె . మిళ్ళ మాడ్కి, నలరి తరుణులు మకర . వీ జలనుపూని
యులిపు తేనెలు గురియఁ గుం . డలములూఁగ, నగలుతళతళమెఱయంగ . నెగడిరవుఁ

ఉ॥ బమ్మెరఁగొల్పు నానవము . పానము చేసినవారిఁ బోలె నే
త్రమ్ముల కెంపు గల్గు పని . తామణు లంగడ నీఁగి భర్తలం
గ్రమ్మి కవుంగిరించి రల . కంధి జలంబును ద్రావు మబ్బు నా
నిమ్ముగ వారుకొంచుఁ జని రెద్దడి . బీచలు రాజు ద్రవ్యమున్.

తే॥ వైడికులయు నట్లకుయు . వై ణుకులయు, మధుర గీతంబులను చెవి . మాఁగ వినిన
దేవ మనుజ దేహము లొక్క . తీరుఁగాఁగఁ, జిత్ర సమముగ విలిచె వి . చిత్ర గతిని.

ఉ॥ రామ ధను ర్విఖండన వి . రావము విన్న సుపర్య బామినుల్
ప్రేమను రద్యుజంబులను . వీక్షణ సేయఁగఁ గోరి వచ్చి భూ
భామల రూప చేష్టలను . పాటల నాటల భిన్నతల్ గనం
గామిని కౌఁగిలిండుకొని . కన్నుల నార్ప భ్రమించి రవ్వలన్.

పీ॥ దశరథ పుత్రుఁ డి . తం డను వారును, కమలాక్షఁ డనువారు . కారు మేఘ
మనువారు పువువంటి . తను వను వారును, మనుజుఁ డీతండు కా . డనెడువారు
చోటమీలు దిరుగాడు . వర కలకాబ్ధిలో, బండు విష్ణుండని . చలుకు వారు
మనుజ దేహం డంట . మరులెపో యనువారు, నవని తపము చేసె . ననెడువారు

తే॥ మేని యందముఁ గనుఁగొన . మెలఁత కింక, వేయి గన్నులు వలయు న . జ్ఞాయతాక్షి
సౌరుఁగన నాతనికి నల్ల . వీరి నిటకు, దెచ్చు మునికి మ్రొక్కుండని . తెలుపువారు.

తే॥ అతనిఁ గన్నలైయాతని . యనుజుఁ గాంచు, డనుచు నుండ నచ్చట సీత . యవలఁజూడ
గోరు నానదే నుసుణులు . కొంత నిలువఁ, బొరలుచుండెను పరితాప . మునఁ బగంట.

సీ త చి ర త న ము

పీ॥ ఉట్టాఁత లూఁగెడు . నుసులుతో వసి, వాసిన పానుపు . వీడి చెలులు
ప్రమ్మిరాఁ బద్యాక . రము దరి స్ఫటిక హ, ర్మ్యంబున నెలతాల . యరుగుమీఁదఁ
బన్నీరు చల్లిన . పానుపుఁ జేరి యీ, తెఱఁగున ననుఁ దమ్మి . తీఁగలారా!
అబల కిటులు గల్గె . నని యెంచి దయయుంచి, తన మేనివన్నె ప . త్రములఁ జూప

తే॥ మ్లాసతను వీడు చుంటిఁ బ . ల్ల వముఁబోలు, నా యొడలి రంగు గొనిపోవు . నంటకాని
కనుల రంగు మీ విరులచే . గానఁ జేసి, నాదు ప్రాణముల్ దీయఁ బూ . నంగఁదగునె ?

పీ॥ తన భుజంబులఁ గాంచి . తా టి సిగ్గిలు మేరు, వును పోలు విలుదాల్చి . గొసముతదవు
దోస్తృంభ యుగ్మంబు . తూణంబు వెన్నెల, పగిది జన్నిదమును . వై జయంతి

పొరలెడు వక్షంబు , మరలఁ గాంతునయేని, కాన నోపుదు నాదు , ప్రాణములను
గగన సంచారి యో , తొగల రాయని తోడ, మధువముల్ రొదసేయు , మాలలుగల

తే॥ క్రొమ్మడియుఁ గల్గి పెనువిల్లు గూడఁ దాల్చి, రెండుకన్నులు గల మబ్బొ , కండు నాదు
ప్రాణ జీవనముల ముంచి , త్రావివైచె, నది యెడఁద నిపుడున్న దె , ల్లపుడు నుండు

ఉ॥ తుంటరి మన్నభుండు నను , దూదిని గాల్చెడు నగ్నివోలె తొ
మృంటుగ వేడి తూపుల ర , యంబునఁ గాల్పఁగఁ జంచలించు నా
వంటి సుకాసికిన్ బ్రదుకు , పద్ధతి వచ్చి “భయంబు మాను నే
నుంటి” నటించు దాపు గన , నొప్పని దెవ్విధి పొరుషంబొకో?

మ॥ అడఁగంబాఱని యో యోధరము లా , రాఁ పై పయిం బొంగి యి
వ్వడువై యేమి యోసర్పి నార లిక నే , పాదైన వే పొంది యె
క్కిడఁగా రాని ధనుస్సుఁ దాలిన దా , శ్రీశాను వక్షంబు నే
ర్పుడ నాటం గయికూడు నేని తప మొ , న్నం జేయుఁడ వేదెదన్

చ॥ అడరును నాచుదిం గు య , నంగుఁడు వైచిన సాయకంబుచేఁ
బొడమిన చింత పర్చిలుచు , బోసె సురోజ యుగంబుపై చిసం
బెడవక యాతఁ దెవ్వఁ డిటు , లేచెడు రాత్రులఁ బీడ పేయు చం
ద్రు డో? నడుమం గలంకమును , తోవదు వీఁడెట నుండి వచ్చెనో?

మ॥ మనమాఁ భావజాఁ దెత్తి వచ్చి యెడఁదన్ , మాఁడించి నాటించు తూ
పను నంజెంతో కలంపఁ గ్రాఁగక యెటో , య్భాపై బయల్దేరి న
ల్లని మత్తేభముఁ బోలు వాని పదముల్ , పట్టింపుగాఁ బట్టి యా
తని వెన్నాడిన ప్రాణముల్ చురలి వం , తం గుండ రా నేరొకో?

ఉ॥ మింటను తోచు పెన్నొగులు , మించులతో దిగి వచ్చె నన్న తీ
రొంటిన తొమ్మనన్ మెలయ , నొప్పెడు ముప్పిరి నూలితోడ మా
యింటిని దాయు రాకొమరుఁ , దెవ్వఁ డటం చెఱుఁగంగ నైతి నా
కంటఁ జరించు నప్పుడును , కారణ మేమొ యెఱుంగనయ్యెదన్

ఉ॥ పెక్కు లొసంగి దాత యని , పేరు వహించిన పాలవెల్లిలోఁ
జొక్కముగాఁజనించి యొక , చో మఱి పుట్టని మందు పొందిక
జిక్కిన హేమకుంభమును , చేకొనకుండెడు మూఢభంగినా
చక్కనివానిఁ జేదిచి , జాలిని పొందెద మాట లేటికిన్!

చ॥ మనసునఁ దూలి తూలి యిటు , మానిని కుందుచు వెచ్చ నూర్పుచున్
వనరుచు నుండఁ జల్లని స్వ , భావము నల్లని కన్ను లొప్పు భా

మిని యొక చేటి రాట్నభను • మేరు నిభంబగు విల్లు తున్నటల్
గని తనలోని వేడ్కనడ • కంబుగ నుంచ గలేక చెచ్చెరన్

—: మాలిని యను సఖి సీతకు హర ధనుర్భంగ వృత్తాంతము తెలుపుట :-

తే॥ కలువకంటి మాలిని యను • కాంత తనదు, హాములు కుండలంబు లిం • వ్రాయుధంబు
వోరె పెలుగంగ • వస్త్రముల్ మాలికలును, చెర మెలుపుతీగియ వలె • బసరిపాటె

తే॥ మొగసి వచ్చి మైథిలి కట • మొక్కకుండ, నలవి మీతిన కుతుకాన • నాడుచుండ
నేమి హేతువే దీనికి • నెలుగఁ బలుకు, మనిన సీతకుఁ జెలి యిట్లు • లనియె దుదకు

పీ॥ చతురంగ బలములు • చాలఁ గలుగువాడు, సర్వ విద్యావేది • చతుర గుణుడు
మొగులు నాఁ గురిసెడు, పొడవు చేతులవాడు, దశరథుఁ డనెడు భూ • దారవరుడు
తత్తనయుండు • మదను కంటె నుభగుండు, సీలమేఘచ్ఛాయ • నెగడు వాడు
వై కుంతుఁ డనుశంక పదలనీయనివాడు, శ్రీరాముఁ డనుపేరఁ • జెలఁగువాడు

తే॥ తమ్ముతోడఁ గొళుకుడను • తపనతోడ, మనవురికి శివ ధనువును • గనఁగ వచ్చి
యమ్మునీంద్రు నానతిని చా • పమ్ము దాసి, తేలికగ నెత్తె నాతఁడు • లీల మెయిని.

చ॥ క్షణమున వింటి నొక్కకొనఁ • గాలను వ్రొక్కఁ జివుక్కుమంచు సిం
గిణి యటు లేవఁ బట్టికొని • కేలను ము న్నలవాటువడ్డ దీ
త్రిణయను చాప మం చపటి • ప్రేక్షకు లాడఁగ నెక్కు వెట్టి త
ద్గుణమును లాగుడున్ వితిగెఁ • దోరపుఁ జాపము ధాత్రి దద్దఱన్.

చ॥ అనిమిషు లెల్ల రుం బొగడి • రాడిరి పూవులు చల్లినార లో
జనకజః యంచుఁ బల్కు విని • నన్నుని వెంజడు మేఘమంచుఁ దొ
ల్ల నవలఁ బంకజాక్షఁ డనఁ • దాపముఁ గూర్చిన వాడె యంచుఁ గా
మిని మది శంక వీడెఁ డెగె • మేఘయన్ జఘనంబు బబ్బిగన్.

చ॥ కలదని లేదటంచుఁ బలు • కం దగు కౌనును గోమలంబులై
బలియు పిలుందులుం గలుగు • బంధుర దేహము బూరటిల్ల నా
లలనయుఁ జేటి చెప్పిన వి • లక్షముల్ గమనించి నిక్కమా
లలితుడె, కానిచో ననువు • లం దొలగించెద నంచు నెంచుచున్.

తే॥ జానకి తపించుచుండ నా • జనకరాజు, వేల్పు శిల్పి నిర్మించిన • విల్లు విలుగు
న్నలివు విని మేర మీతిన • యుబ్బు గలిగి, కౌశికునతోడ నొక్కవా • క్యంబు పలికె.

పా॥ ఓమునివర్యః ప్రేమ చిగు • రొత్తఁగ నీ వెనువెంట వచ్చు శ్రీ
'భాముని పెండ్లి యిప్పుడె త్వ • రన్ నెఱవేర్చుట మీకు నిష్టమా:

యా మహిః జాటి యా దశరథ, దేశునకున్ వినిపించి యందఱున్
బ్రేమను గూడి చేయుదము? పే వివరింపవె యన్న నాతఁడున్.

తే॥ దశరథుఁడు వచ్చి చేరుట, తగు నటించుఁ, దెలుప జనకుండు నానంద, జలది మునిగి
నడచు వృత్తాంత మెల్లఁ దె, య్పొడి యటంచు, దూతలం బంపె శుభలేఖ, తోడనపుడు

13. ప్రయాణ పటలము. 78

చ॥ వహిః జనఃజాతా దూతలును, పాద బలంబున గాలి పోలికన్
నడచి మృదంగ కాహళ ని, నాదము రెచ్చు నయోధ్యఁ జేరి య
స్పృహమి నృపాలు దర్శనము, పొందక రాజ్యకుటంబు రెల్ల రా
పిడి వడుచుండు తన్నగరి, పీఠులఁ గాంచుచుఁ బోయి యయ్యోధన్

చ॥ ధరణీపు నాజ్ఞ నొంది యుచి, తం బగు రీతిని లోనఁ జొచ్చి భూ
పరు పద వారిజంబులకు, వారని భక్తి ని మ్రొక్కి రాజతే
ఖరః భవదీయ పుత్ర కులు, కౌశికు వెంటను పోవు టాదిగా
జరిగిన వృత్త మిద్ది యని, సంతస మారఁగఁ బిల్కి యవ్వలన్.

తే॥ ఆమిత సుగుణ భూషణః యిద్ధి, యదియ యనుచుఁ
జదువ నియమింపఁబడిన వి, ద్వ దవతంసు
చేతి కొనఁగంగ లేఖఁ బు, చ్చికోని యతఁడు
చదివె నెల్లరు విన రాజు, ముదల నొంది.

ఉ॥ పీనుల సగ్ర పుత్రు విలు, విదై సమర్థత యన్ సుధారసం
బాదిన యంత రాజునకు, నంగదముల్ వదనంబు విచ్చి బీఁ
టూని ధరిత్రి వ్రాలు క్రియ, నున్నత వజ్ర భుజంబు లుల్పే ము
స్సానిన యాగ సత్పులము, పూర్తి భుజించు తెలుంగు దోపఁగన్.

తే॥ ఖండపరశువు దక్షయా, గంబు వేళ, నేడు లోకాల వారి జ, యించినట్టి
బలితపు నివ్వు రాముచే, భగ్నమైన, ధ్వనియకా నెంతు మన మపు, వినిన రవము.

తే॥ ఎప్పు డెప్పు డెల్లెట్లుల, నెసఁగె ననుచు, నడుగుచుండు వసిష్ఠాదు, యరయఁ బలుకు
దూతలకుఁ గయకొండని, దోర్నలుండు, సగలు నుడువులు మఱి మఱి, తగ నొసఁగె.

చ॥ మునుపటి సూర్య వంశజు, పుణ్యఫలంబునఁ బుట్టినట్టి య
మృనసజమూర్తి యున్న పుర, మార్గముఁ బట్టి దశంబు రాజులున్
మును నడపుండు బంధు హిత ప్రయత్నముల రండని యేన్న రెక్కి ప
త్త నమునఁ జాటఁ జేయుఁడని, ధారణి నాథుఁ డనుజ్ఞ చేయఁగన్.

చ॥ జగముల నెల్లఁ గొల్వ మును • చక్రీ త్రివిక్రముఁ దైనవేళ నీ
జగలికిఁ దద్విదం. బరయ • శంభుఁడు దెల్పిన యట్లు వారువం
పు గమి కడఁగు గల్గు పుర • భూమి సుధాంబుది చుట్టి వార లే
నుఁగుల పయి న్నగారుల ధ్వనుల్ చెలఁగన్ వడిఁ జాటి రంతటన్.

౪॥ చాటింపు వినర మున్నే, పాటించి కుమారతతి. స్ర • భింజనుఁడు వడిన్
చాటించిని జలనిధి విట. తాటం బగునట్లు పురము • తడఁబడఁ దిరిగెన్.

తే॥ లపనిఁ జోటు రవంతలే • దనగఁ నిండి. వృషభ గంభీర యానుని • వీర సమితి
విలయ వాయువు వీవఁగా • జలధికలఁగి, పొంగి పొరలిన చందానఁ • బొలిచి నడచె

తే॥ జగము చిన్నిదె యనఁదగి • న్యందనములు, వెలిఁగెఁ బ్రభులచే భానులఁ • గలవి పోరె
రత్నముఁ పట కాంతి ద్వి • రద చయంబు. వెలసె నీంద్ర ధనుర్వక్త • జలద భాతి.

ఉ॥ అంచలు పాలవంటి తమ • యచ్చపు తెక్కల విచ్చి విన్ను పై
నించిన చందమై విరిసి • నిందెను కాఁడలతోడి చుట్టుపుల్
మించిన కేతనావళియు • మిన్ను సమస్తము చర్మ మొల్వఁ గా
న్పించిన సంచునన్ వెలసి • నిందె నభస్మల మెల్లఁ బర్వచున్.

తే॥ దానధారలు గాఱు మా • తంగములను, కడలి యని యెంచి యెల్లెడఁ • గప్పి నీరు
తావ దిగు శరన్నేమ సం • తతులఁ జోరెఁ, బరవి చలియించెఁ దెల్లని • ధ్వజపటములు.

చ॥ తొడుగులు దాల్చియుండునెడ • దోరని వెన్నెల గాయు వెన్నెలల్
గొడుగుల నీడలం జెఱచి • గుబ్బిల్లిన్ మఱి యభి ప్రేమపుం
బెడఁగు చెడంగఁ బై విరిసి • పేరిమి నెల్లెడ నిండు. మబ్బులు
విడివడి వోవ దుండుభుల • భీకర రావము మీఱి మ్రోగెడున్.

చ॥ గరితల మోచికొంచు జను • గజైల గుఱ్ఱము లంచపిండ్లులన్
వెరిపున మోచు నాపగల • విన్ననువాందుఁ; బసిండి సౌఘ్ములున్
బిరుసు కుంబు లల్లికల • వేణులు గల్గిన ప్రియ మించనన్
పఱలగ వారి మోచు మద • వారణముల్ జలదా? నాఁ జనున్.

తే॥ పడుచు లేచుచు నిలుకుట • చలన రాత, నఖుల వక్షజ కుంకుమ • సంకుమదము
యవకు లలఁచిన చందన • మొరసి రాలి, నడచు త్రోవయు మెత్తని • పడకఁ జోరె.

చ॥ మృదు మధురోక్తు లొప్పెనఁగు • మెల్తల పైఁటలలో మఱింగి క్రొ
వ్వదమయి మిత్తిఁ జోరెఁ జెడు • వేదనఁగూర్చెడు చన్నుదోయిపైఁ
బొదరెడు తారహారములు • పొల్పుగ వెన్నెల గాయఁ రత్నముల్
పొదిఁగిన భూషణంబులు స • మున్నతి వీచును లేత యెండలన్.

ఉ॥ దోసములేని మానిసులు , దొడ్డు భుజంబులు గల్గువారు సం
వాసిలు క్రొమ్ముడుల్ గలుగు , వారలు ధన్యులు ఖడ్గధారులై
భాసిలు రాట్కుమారకులు , భార్యల వెంబడిఁ బోవుచుండ్రీ సం
తోసము తోడులం బిడుల , తోఁ జను గంధ గజా? కై పడిన్.

చ॥ మలసిన తావి క్రొవ్విరులు , మబ్బులలో ధరియించినట్లు కొ
ప్పలఁ దగిలించు కామసుల , ముద్దుల మోములు కాపవచ్చుటన్
బెలుచనఁ బూర్ణ చంద్రములు , పెక్కురు పోవు విమానసంఘముం
బలెఁ జెలు పెక్కు పల్లకులు , భాసిలుచలనఁ బోయె నత్త టిన్.

చ॥ పరవి మదంబు కాఱు సగు , పంకమునం గయినేత గల్గు పెన్
ద్విరదము లంబుధిం బలె రు , తిం బొసరించెడు నాసికాగ్రముల్
పరఁగు కరంబు లెత్తికొని , పట్టుగఁ బోవుట చూడ నొప్పె ది
క్కరుల మదంబుచే నెదురఁ , గా జతసంబునఁ బోవు కై పడిన్.

ఉ॥ పంబెడి కింకిణీ రుతికి , బ్రావ పడన్ లయ దప్పకుండఁ బా
దంబులు వైచుచున్ ధరణీఁ , దాకియుఁ దా కక రోవెలంది చి
త్తంబు గతిన్ సుపర్వుల వి , ధంబున మింటన పోవుచుండె వా
ర్వంబులు గ్రద్దనన్ గనిస , వారలు దేవ హయంబులో యనన్.

తే॥ ప్రణయకోపంబుగల ప్రియ , రమణు లొకటఁ , జూచిచూడక బొమ్ముడి , చూపువిడక
యూర్పుచలరులు క్రొవ్వెద , నుంచుకొనక, ప్రియులయుసులులెయనఁదాసి , వెలలుచుండ్రీ

మ॥ యుర సంకాశ చుదప్రవాహ తటముల్ , నద్య త్పుణీ నామ సం
స్మరణామర్షకముల్ మదావళ తతుల్ , స్పర్ధిర్వ చింతారతిన్
దరులన్ మోది మహా తరుత్కరములన్ , దాటించుచున్ గూల్చుచున్
విలుగం ద్రోయుచుఁ బోవుచుండెఁ దటిసి , వేగోద్ధుర ప్రక్రియన్

చ॥ అనదల కూతఁ యో వినకు , లాఢ్యుఁడు కాలు గదల్చఁ డంతలో
నన నుపుగింజ వైవ భువ , నంబునఁ జోటు గనంగ లేవజో
మునుచును నైన్యమందు గల , ముందఱి భాగము పోయి చేరె నా
జనకుని కేతనాచిత వి , శాల విదేహ పురంబు చేరువన్.

తే॥ పలు వగల నలంకృతములై , వెలులు బండ్లు, చూచు వారల మనముఁ , జూజులాడు
నీలవేణుల ముఖముల , లీలచేత, నడచు చెందమ్మి కొలఁకులు , నాఁగ నొప్పె.

తే॥ శకట మెక్కిన యొక బోటి , చరపు వలన, వెంటఁబడు నంటుకానిఁ గ్రీఁ , గంటఁ జూడ
నా కటాక్షంబునందలి , యుజనంబె, యరవి కమ్మతంబు వోలె సౌ , ఖంబుఁ గూర్చె

౪॥ హరిదాక్షిం చెడఁదానిన, తరుణుం దొకఁ దేగుచుండు • దారిం బద్మా
రఁమున వేద్యం దిరిగెడి, వరటా మిథునమ్ముఁ గాంచి • వనటం బడియెన్

౫॥ చిందములు భేరు లట్టము, చందమ్మున నులియ భేరయు • చామరములచే
తం దెలి గొడుగులచేతన్, మందాకినిఁ బోలె దఁడు • మలనిన తలముల్.

౬॥ ఇంపు పలు రాదు వారు ని, లింప నతులఁ బోలు వారు • లికుచ కువలు చూ
పంపఁ బురుషుల యెడ నొ, ప్పింపఁగ నది నమరభూమి • విధమై తోచెన్.

౭॥ నెల నె న్తంభంబులంబోలు • నెల భుజములు, మెఱసె నాయుధ కాంతులు • మెఱపులట్లు
విరిసెఁ దాద సంతతులు తా • మరల కరణి, బెరసెఁ గల్పల మచటఁ గే • సరులవరణి

౮॥ చెలుప పయోధుములపైఁ, గొలిపిన కను ల్లై యుండ • గ్రుడ్డియ పోలెన్
జెలుపుఁ దొరఁడు చని చని యొక, కలభము డీకొనియే జనులు • కలకల నవ్వన్.

౯॥ పల జారి తురంగ • ఎకటఁ, గెరలి పఱవ నిలువలేక • క్రిందఁ బడెడు తా
మలసాక్షి నొందు చేతుల, ధర దింపక బెదర కనుచుఁ దడవుచు నిలిచెన్.

౧౦॥ పద్మ యుగళంబు నొవ్వ వెం • బడిన వచ్చి, కంటి తూపుల నొప్పించు • కలువకంటిఁ
గుర్చి పీన సుందర కుచ • కుంభిఁ గట్టఁ, దనకుఁ దగిన స్థలంబు లే • దనియె నొకఁడు

౧౧॥ కుటుముక్రొమ్ముడిమధుపంబు • లలచుచుండ, నడకమదపుచేనుఁగుబోలు • నంటొకండు
వనితకన్నులఁగనిచాల • వాడిగలవి, యనుచుఁ దన యీఁతె నొకకంటఁ • గనుచునుండె

చ॥ అలలను పోలు వంకరలు • నందము దీర్ఘములై న కేశముల్
జలజముఁ బోలు పాదములు • జాఘగఁగుంతముఁ బోలు చూపులున్
గుఁ చెలి, గాంచి యొక్కరుఁడు • కన్ర పయోధరలారః మీరు మీ
యులిపెచు కొనులన్ మఱచి • యుంచితి రెచ్చటఁ జెప్పరే యనెన్.

౧౨॥ తీక్షణ చృష్టులఁ చక్కవా • తెఱఁ గదల్చి, పలుక కేగెడి ఫడఁతితో • బలుకు నొకరుఁ
డింటిఁ బిగి యింట యున్న ని న్నేటిసీటఁ, జేతులం బట్టి దాఁటించు • శీలి యెవఁడొ?

౧౩॥ దింపఁగా రాని బరువు నె • త్రికొని పోవు, నొంటె యింపగు చివుకులఁ • దింట వీడి
వేస మున్నగు వానిని • వెదక సాగె, బాలు విడిచి కల్పాపు న • ప్రాజ్ఞ నట్లు.

౧౪॥ ఎట్టని కనులు నెల్లని • యరులఁ బోలు, మేను లొప్పు బర్చరులు న • మ్రొటలు పాఱ
లూని త్రోవలునమముచే • యుచునుమూఁపు, లందుగావళ్ళ మోయుచు • నరుగుచుండ్రె,

౧౫॥ పిచ్చి పట్టిన యేనుఁగు • పెనఁగి కరిణి, పైని తుండ మూనఁగ దాని • పైని లరుణు
లదరి కను మూయఁ జేతుల • కణఁగకుంట, మనసు క్రుంగ దుఃఖంబున • మఱిగిరపుడు

౧౬॥ రల్ల మేఖలా యుతలైన • రమణులకెడఁ, జారునద్య దుత్సుల్లకం • జవనమందు
కమరముల మీఁది గోఁదురు • కప్ప లదగఁ, హస్తీనులపైన కుటుచవాం • ద్రరిగినారు

తే॥ మద గజము వెంబడింపంగ , మావొకండు, పాదములు వంచి సవన జ , వంబుతోడఁ
బాటుచుంటఁ జూడఁగ నీమేల పాకవైరి, కర్పరాలని కొనిపోవు , నట్లు దోచె.

తే॥ తండ్రి శ్రీరాముచే శివ , ధనువు దునిఁగె, ననుచుజనులాడవినిన తో , యలులు పరుగు
లిడిరి జడల విరులురాల , ముడుచుకొనక, తెగిన మొలనూలుచిందఁగాఁ , దెలిసికొనక

తే॥ కుండికలు గొడుగులు చేతఁ , గూర్చి పట్టి, ముక్కుమూసిన వ్రేళ్ళులై , మొగిడియుండఁ
గరులతోఁ గామినులతోడ , జరుగ నిష్ట, పడని మునివరుల్ మెల్లన , నడచినారు

తే॥ తావి పూవులు తుఱిమిన , తరుణులు తమ, కనుల సశ్రువులు రలన , ల్క గొనిచన్న
ప్రియులు గానరా వ చ్చుట , వేడ్కయేని, వచ్చి తేరెక్కుఁ డని నన్న , లిచ్చువారు

తే॥ అంగమైన శతాంగ మా , శంగముల తు, రంగముల మురజాదుల , రావ మెల్ల
యెడల నిండి పర్వఁగ నట , నెవ్వరేది, నుడువ విసలేక మూకయై , నడచ జనము.

తే॥ సారె పురుగులు నేసిన , నూలు నేత, వంటి సన్నని వలువలఁ , బడఁతు లుడిచి
యందుకారావములతోడ , నరుగుతుటుము, కలకలఁగూయు పులుఁగుల , కొలఁతుఁబోరె

క॥ కెరటములు తెరలు కలకాం, బురాశి జనియించు లక్ష్మి , బోలు మృగాక్షరి
తేరచీనుండి చూడఁగఁ, బురుషుల కను లుల్లసిల్లి , పొలుపుగ నార్చుకా.

క॥ నెఱుకులఁ దాఁకఁగ నాబెడు, కఱి కన్నుల సకులయందు , కంబులు మంద్ర
స్వరము ధ్వనించు దోడుగ, ఖరువుల సకిలింత లొప్పు , మన గర్జ లభిన్.

క॥ ధర పులకరింప నరిగెడు, తరుణుల కాంతి గల మోము , దమ్ముల నిందిం
దిరము లనఁ బ్రియుల చూడుకు, లిరవుకొనియెఁ గాంచి నురుఁడు , నెడ ముదనుందన్

తే॥ అగపడని కొను పగడంబు , చగిది నోరు, వ పంటి పలుకులు , గలుగుచెలుల
కోల యెలనీటికాయలఁ , బోలు చనుల, నుం రాలు గందవొడియె , యుర్వి నెఱసె.

క॥ తలఁప నరుదైన చిత్రం, బులు గల యరదములనెక్కి , పురుషులు స్త్రీలున్
బలువురు దారి నెరసి పే, రులిపునఁ జనుడెంచుచుండి , పొప్పారంగకా.

తే॥ వారువంబులు తేరులు , పీరవరులు, నేల నడవఁగ నెగసిన , ధూళి నెరసి
మొగులునీరు వెల్వడు ధ్వార , ములనుగప్పె, గప్పె దిగ్గజ దాన మా , ర్గములఁగూడ

సీ॥ కాలియందెలు ఘల్లు , ఘల్లున నడ తెంచు, చిలుకల కొలుకులఁ , జెలువు గనుచు
దాలు దాలిచియున్న పి దాతేల వాడియై, తళ తళ లాడు , కత్తుల ధరించి
రత్న కంకణములు , రాజిల్లు పలకేలఁ, దరుణుల మృదువుగాఁ , దవిలివట్టి
మదగజ ధారల , పదనుచేఁ దిసి పం, కంబైన యూత్రోఁడఁ , గడవలేక

తే॥ చేల యొక్కింత పైకొనఁ , గేలఁబట్టి, నడచుతమవారి మెల్లన , నడపు కొనుచుఁ
బెండ్లి నడకల నప్పడే , వేడ్కఁజూపు, కరణి జతలుగాఁ బురుషులు , కదలుచుండ్రీ.

తే॥ పొలములందు మడుఁగులందు , కొలఁతులందు విఁయు రకరకములగు తా , మర్లలు తొవలు
పదన కర నయనాదు , పదురు చూపఁ, గోపి యిందని కొందఱు , కోరినారు.

ఉ॥ చూపుల కొప్పు గుఱ్ఱముల , జోటులు దిగ్గునునుండి కుంజరం
బేవున దాపెనంచు నగ , రెండ రాలఁగఁ గేశపాశముల్
వీపునవ్రేల పత్రములు , వ్రీలఁగఁ బ్రాణము మానమేఁదఁగా
దావిరి కేలఁ బట్టికొని , తాటిరి పాటిరి కేకులంబలెన్.

చ॥ గొడుగులు నేనుఁగుల్ పిరిలి , కుచ్చులుఁ దెక్కిపు గుంపు లొత్తుగం
దొడరినఁ బల్కి యెల్లయెడఁ , దోరపుఁ జీకటి నిండఁజేయఁగాఁ
దొడవుల నాయుధంబులను , దోచిన యీజపు పెండ గాయ న
య్యెడ నొకవేళ యందొకట , నేర్పడె వింతగ రేయియుం బవల్.

తే॥ పదన పంజంబులందున్న , వాడియలుఁగు లెడఁదఁజొచ్చి యుచ్చువొలంగు , దెడగనను టి
దొలఁగ కేతేచు కుంభన్త , నులకుఁదొలఁగి, తాఱుదురు సూర్యతేజులౌ శూరవరులె.

పీ॥ తొలఁగ శక్యముకాని , త్రోవలో నిలుకుచేఁ, జిక్కితునిఁగి వ్రకా , శించుచుండు
రత్నముల్ ముత్తెముల్ , రాల్గిగుచ్చుకొని చా , లఁగ బాధవెట్టుఁ గ , లాపములను
దాలిని నట్టి నుం , దరుల పాదరంబుల, యందెలు దురపిల్ల , నట్టు లాలియఁ
దడఁబడి కోమలు , లడుగిడలేక యం, వంద నిలుచుచుండి , రవలఁజొక

తే॥ ఉక్కటంబుగ వాచ్యంబు , లాలియ నులికి, బండ్లయెడ్లు వానలుపాఱు , బరుగులిడుచు
భారములు పాశములు వీడి , పడుచునుండ, మౌనలంబోలె నవియు వ్ర , మంబు నీఁగె.

చ॥ కొలఁతులగన్న యేనుఁగులు , కూరిమితో దిగి మావటీండ్ర యుం
డల గణియింప కంగనల , దంబగు గుబ్బులఁజోలు కుంభముల్
బలుపు రదంబులుం దెలియఁ , బాల సముద్రమునం జనించు నా
వెలిగవురుంబలె స్నిలిచె , వేతట మెక్కక నీటిలోపలన్.

తే॥ పొరుమీతని గాయనీ , జనముతోడ, వైజీకులు మాపులెక్కి శ్రా , వ్యముగ మేమ
రంజితంబు పాడుచు నను , రాగమెనఁగఁ, దరలి నారలు కిన్నర , చంపతు లన.

చ॥ నిమిరిన యంకుశంబునకు , నిర్వరతైలముఁజోలు నేనుఁగుల్
క్రమముతోలంగి పర్విడఁగఁ , గాతరులై జనముల్ తొలంగ నీ
లిమగల తెక్కలొప్పు మధు , లిట్టులు తత్సలినుండి లేచి వ్రీ
ల ముదులఁ జేరి యొలఁ బిడు , లంబడి పోవుచునుండె వింతగన్.

రాజపత్నుల ప్రయాణము.

ఉ॥ పున్నమ చందమామ తగఁ • బుట్టఁగఁ మ్రోఁగు సమద్రమట్టులు
ద్య న్నయవాద్యముల్ మొరయ • దారి శతాంగ తురంగముల్ కరుల్
మున్నుగ నేగ రక్తకణ • ముల్ గల కుంతముఁ బోలు కన్నులొ
ప్ప న్నవలల్ చనంగ గరు • వంబున లేచిరి రాట్కళత్రముల్

తే॥ అరయ విరిదమ్మి కొలఁకున • హంసి యనఁగఁ, గైక వేపురు వెలయాండ్రు • గలిసికొలువ
వేల్పుటిల్లాండ్రు సిగ్గిల • వెడలసాగె, చెన్నమీశీన రత్నాల • శిఖినెక్కి.

పీ॥ కారణ రహితమై • కనులెఱ్ఱగల చెలుల్, కంచుకులును వేత్ర • కరులు గూడి
యాశ్వకృతై నేల • నరుగువారయి తడఁ, బడు నొడువులుగల • వారలగుచుఁ
బట్టంపు దేవుల • పాదము లొలుచును, వినయ ముట్టిపడఁగ • వెడలుచుండ
వేనడంబులనెక్కి • విరిబొండ్లు పలువురు, కొలిచిరాఁ గవల వి • ల్లలను గన్న

తే॥ యలసుమిత్ర కార్మయిలున • వెలయు మెఱుపు, నాఁగ నీలముల్ చెక్కిన • నాడెమైన
శిఖియందు గూర్చుండి వి • శిష్టమైన, వీణగానంబు చెవులార • వినుచువెడలె.

తే॥ సప్త సాగర వేష్టితః జగతియందు, నవల లిఁకలే రనఁగఁజెలుల్ • నమలి హంస
చిలుక గొరవంక ప్రతిమలు • చేధరించి, చామరలు వీచు చంచల • జరుగుచుండ్రె.

చ॥ తెలి రదనాశితః గళలఁ • దేతిన మోమును గాంచి చంద్రుడం
చెలమిని ఋక్షసంఘములు • సేవలు సేయఁగఁ జేరెనన్న చె
న్నలరిన రత్నసంఘటిత • మౌ శిఖికఁ రమురాముతల్లి వే
ల్పులు నుత్తియింపఁగా వెడలెఁ • బొల్పుగ గాఢలు పాడుచుం జనన్.

తే॥ గూనుముట్టి కాకులవారు • కుఱుచవారు, మగువలెక్కిన తెల్లని • మాపు లపుడు
హంసలం బోలి నడవఁగ • సలరుఁబోలు, లోలి నిరుదెఁ బడినడఁ • బోలి చనిరి.

తే॥ మొగ్గ చనుగుబ్బి లడరిన • ముగుడ లబ్ధనిలయకంచెను సుందరుల్ • నీటుగాఁగ
పలు వగల మణుల్ పొదిగిన, బండ్లనెక్కి, ప్రతిమలం బోలి కొసల్య • బలసి చనిరి.

పీ॥ బ్రహ్మకే నొచ్చెంబు • పలుకఁజాలిన వారు, బహుళ శాస్త్రామృత • పాయులైన
వారు త్రివిష్టప • వాసులు జిహ్వల, తోఁ గొను హవ్యముల్ • తుష్టిగాఁగఁ
జేతులతో మంత్ర • పూతంబుగా నిచ్చు, విప్రోత్తములు కొన్ని • వేలమంది
తనచుట్టఁ గొలిచిరా • ముని పరివేష్టిత, బ్రహ్మ గౌరవమునఁ • బరిధవిల్లి

తే॥ నెలవెలుఁగాయు గొడుగుల • నీడలోనఁ, గొలులు ముత్యాల శిఖిలో • గూరుచుండి
వేదపార రవంబులు • వేడ్కవినుచు, సతి యరుంధతితో వసి • వ్యమవి కదరె

సీ॥ మెందొడ్డి పోరాడు , శుండాల యూధముల్, వాయువేగంబొప్పు , వారువములు
దేవ విమాన దీ , ధితులొప్పు తేరులు, వీరమదైలు దాల్చు , వీరవరులు
సాగరం బొకచుహ , శైలంబుఁజుట్టిన, వడువునఁ దము చుట్టి , వచ్చుచుండ
జయలక్ష్మి నిలుచు వ , శంబులు గలవారు, దివ్యాంబకంబులు , దివ్యధనుష

తే॥ లమరు కరములుగలవార , లతిరధులగు, భరత శత్రుఘ్ను లమ్మని , వరు వసిష్ఠ
వెంటఁజనిరి విశ్వామిత్రు , వెంటఁజన్న, రామలక్ష్మణులందోలు , రాణయొప్పు.

సీ॥ ముర్రాళ రత్నాల , భూషణొప్పిన రాజు, నిత్యకృత్యంబులు , నియతిదీర్చి
నారాయణునిపాద , నలినంబులకు మ్రొక్కి, విప్రోత్తములకు నం , ప్రీతితోడ
భూరి హిరణ్య గో , భూ రత్న దానమ్ము, తొనరించి భవ్యము , హూర్తమందు
బ్రాహ్మణుల్ రత్నకుం , భములఁజేదాల్చి ప్రాఁ, బలుకులు చదివి దీ , వన లొనర్చి

తే॥ గణికతో నీరుప్రోక్షింప , గరిమమ్రొక్కి, రత్న మేఖలల్ దాల్చిన , రమణులింపు
పల్కులను వంశ గీతముల్ , పొడుచుండఁ, బ్రభుఁడు దశరథస్వపమోః , బయలుదేతె

సీ॥ మురజ శంఖాదులు , మ్రోఁగుచుండెడినంచుఁ, బ్రస్థాన భేరీ ర , వంబటంచు
భూజానివెడలెఁ గాఁ, బోలు నన్ వారలై , బలసిన రాజులు , ప్రబ్బివచ్చి
మముచూడలేదని , మముగాంచె నంచును, కుండలంబులు జాతీ , క్రుంగె ననుచు
వికరాజుదాయుట , యెట్లాకోయనుచు నొం, దొరుఁ ద్రోసికొనుచు ముం , దరకు జరగి

తే॥ గెలుపు నొందిన ఖడ్గముల్ , వెలయుచుండు, భూపకరములన్ కెందమ్మి , మొగ్గలెల్ల
మొగుడ మణుల తేరెక్కియా , భూవిభుండు, ప్రభల రెండవయునుఁడునా , బయలువెడలె

తే॥ పైఁడిగాజుల చెలు లెక్కు , పసిఁడిగజ్జె, లలియు తేజులు చుట్టును , బలసికదల
జలజములు వికసించిన , జలధియలల, తోడఁగదలిన చందంబు , దోఁచెనపుడు.

తే॥ దుమ్ము మినుదాఁకె దిక్కులఁ, దూఱిమూసెఁ, గన్నులగపడకుండఁగఁ, గ్రమ్మె నంతఁ
బోక స్సాగరవైరంబు , పూనె ననఁగ, కడలిలోఁజొచ్చి జలముల , నడునుచేసె.

సీ॥ పణవ కాహళ శంఖ , పటహ భేరీ మహా, రావంబు లళని వ , ర్షముల నడఁప
నాలవట్టంబులు , పీలి జాలరులు ఛ, త్రంబు లాదిత్యుని , ప్రభలఁ గప్ప
ధవళాతప త్రంబు , తనరుటఁగాంచి జ, క్కవగొంగ సిగ్గిలి , యవలికరుగ
నమరుల యెదలు ది , గృహమొంద దేవేంద్ర, విభవుండు దశరథ , విభుఁడు విప్ర

తే॥ సామ గానంబు లాశీర్వ , చన రవంబు, వంది మాగధకీర్తనల్ , వరుస మీఱ
వేత్రహస్తల సందదుల్ , విరియ గీఁక, హేషలును దెనల్పిండఁగా , నేగుదెంచె.

తే॥ తాను గాంచు దిక్కులనెల్లఁ, దన్నెకాంచు, నరవరులు విరికేలు దా , మరలా మోడ్పఁ
బొంగి యొందొందొరయు చతు , రంగబలము, నెగచ రజమున మిన్నుచు , న్నుగనొనర్చె

ఉ॥ లేరులు వీరులుం గరులు , తేజులు నిండిన సేన నిల్వఁగాఁ
దీరగు చోటులేద మఱి , తెల్పగ వేతొక భూమి లేదుతత్
ధారణి పీఠవంగి దిట , ద్రప్పి నెటుక్కుమనెన్ నృపాలు చే
ధారణి భారమీఁగెనవి , తధ్యముగా వచియింప నెట్లగున్?

చ॥ ఇనుఁ డటు రెండు యోజనము , లేగి పథమ్మునఁ జంద్రశైలముఁ
గని గిరిక్రిందఁ దా విడిసెఁ , గంతుని దంతియుఁ బూలతూపులున్
వనితల గబ్బిగుబ్బలును , బాలసమీరము చందనంబు భూ
పుని పెనుసేనయుం దిగియెఁ , బ్రొద్దును పోయెను పశ్చిమాద్రికిఁ.

14. చంద్రశైల పటలము 68

పీ॥ మేరువు నోడంగ , మెందొడ్డి నిలుచున, పునుఱులఁ దీయంగ , నునలు నవియు
మరునకు నిరవుగా , నెరయునవియు ముత్తై, ముల సరుల్ గలవియో , మొగ్గచనులు
గొరవంక పల్కాలు , కొమరొందు నబలలు, ప్రియుల భుజంబులఁ , బెనఁగవైవ
నుప్పరం బందుచు , నుండెడు పటశాఖ, లిలను విఱిగికూల , నిలుచునవియు

తే॥ సరసులం గోరు నవియు మేల్ , చాప ధరులఁ, గంతుఁ గేరెడు వీరులఁ , గలవియైన
దంతు లట దేవదారు చం , దన్మమహీజ, ములకుఁ గట్టంగఁబడియె శృం , ఖలల తోడ

ఉ॥ పేర్చి యడంపరాని యరి , వీరుని నీతిబలంబుచేతఁ బెం
పార్చి జయింప నొనను న , రాధిపు యోచన వోలె నేనుఁగొం
డాల్పురు మేఘమండలము , నంటిన రెమ్మలతోడ సాలముం
జేర్చి యగర్చికొంచు నడ , చెన్ పడి నొక్క గిరీంద్రముంబలెన్.

చ॥ బలువగు కాండముల్ బలుపు , వాఱిన కొమ్మలుగల్గు ముద్దు లొ
క్కట మొదలంబఁ గూల వెను , కం బడి దొర్లుచు వచ్చు తోటితోఁ
దటపటఁదోఁగు కృష్ణక్రియ , దంతి యొకం దిరు దేవ దారువుల్
కటపెటఁ గూల మధ్యఁజనెఁ , గట్టిన గూటము ప్రీతి వెంటరాన్.

తే॥ కినుక యడఁగ మచ్చిక బుజ్జ , గించివళము, పఱచుకొనఁజూచు పరికాఁడు , ప్రగడఁబోలె
మంత్రి హితముపదేశింప , మదినిగొనక, స్వేచ్ఛవర్తించు నృపుఁబోలె , నిభమొకండు

చ॥ పగఁగని నట్లు గొప్ప విర , వం బొనరించుచు మేఘముం బలెన్
నెగడు మదేభ మొక్కఁడు సృ , ణిం గణియింప కరణ్య హస్తీ ముం
దుగఁజను త్రోవ వెంబడిని , దొమ్మిగ గ్రద్దలు వో మరుద్గతిన్
దెగటునఁబోయె మున్నుచను , తెన్నున వెల్లవ వోవుకై పడిఁ

చ॥ కరిఘట, లొక్క చోటుననె , గట్టఁగ లేచు మదంపు వాసవల్
పొరయఁగ నొక్క దంతి సిడి , పోటసి వోవఁగ మీఱిరేఁగి యా

తెరువునఁ బాటి యొక్క వడిఁ , ద్రెంచుచు ముందటి కాళ్ళ రాచుచున్
సురుముగజేసి వైచె నొక , సుందరసాలము పాల వృక్షమున్.

ఉ॥ లెక్క యిడంగరాక యవ , లేపము నొందిన వాంఠంబులు
బిక్కని చెండ్రము న్నుదుటఁ , జేరిచి దిద్దిన హస్తినీ తతుల్
మిక్కిలి గున్నలున్ గలిగి , మీతిన తద్వనయాధమట్లు పెం
పెక్కఁ దదీయ చంద్రగిరి , యేవగు యాధవుఁడోలె నయ్యెడన్.

తే॥ పెద్దలగువారు పిన్నల , యొద్దజేర , వారి చెడుపద్ధతులు మార్పు , వారలనుట
నిజము రధముల బంగారు , నేమి దొరలి, నల్లతాళ్ళకు తనదు వచ్చంబు నొసఁగె.

తే॥ ఇంద్ర గోపంబులను కవ్వి , యెలయుననుచు, దొండపండుఁడోల్ నోళ్ళను , తొడరిచూచి
హరిణ నేత్రల మైయంద , మరయు పూన్కి, బ్రమయచందానఁదిరిగెను , నెమకులచట.

తే॥ అశ్వముల నుండి దిగి చెలుల్ , హంస లట్లు, నడచి లేజెట్ల నీడకు , బడలి చేర
వారి నగలవ్వు తళతళ , ల్యాటుచుండ, పూచి యున్న లతలఁబోలి , పోలిచి రచట.

తే॥ మాలికల నున్నతేంట్లు తా , మరలటంచు, కలికిపదముల మొగములఁ , గ్రమ్ముకొనఁగ
నఖలు నిక్కంపు తొడలికై , శంక నొందఁ, బటిక బండలపై వారు , పండినారు.

చ॥ మెఱుములతోడి మేఘములు , మేదిని జేరఁగ నున్నవంచుఁ జూ
వఱు దలఁపంగ హస్తమల , పైఁగల రామలు డిగ్గి ధక్కనా
నిఱు కగు మధ్య ముల్ చెలఁగ , నిందిర తామర వీడి భూమిపై
వఱలిన మాడ్కి నూపుర ర , వంబు చెలంగఁగఁ గూడి రచ్చటన్.

చ॥ పలు విషయంబులందు గొనఁ , బడ్డవి వన్నెలు చిన్నెలొప్పి పే
రలుకును గూర్పు హేషలు గ , లట్టివియున్ గయ సేతయున్ మహా
బలము జవంబు పొల్పెనఁగు , వార్యములందగు మేతవెట్టి భూ
లలన యురః కలాపమన , లాయము గట్టిరి పంక్తి పంక్తిగాన్.

చ॥ ఓరఁగల విల్పు పొల్పునను , దందడిగాఁ డెరలెత్తి కట్టి రా
శరదులఁ గూర్పు మచ్చునఁ బ , సారపు పీడు లమర్చి నారు పెన్
శరద చయంబు చేర్చులలి , సామజ పంక్తులఁ దీర్చినార ల
క్కరువలి బారు నిల్పు వహి , గత్తళలన్ రహినిల్చి రత్తటి

తే॥ నటన మొనరుచు నెమికు ల , నంగఁ దగిన, హరిణ నేత్రలు వీరులు , నట్లు నిట్లు
లరసి ధ్వజములవలన భ , ద్రావముల, వలన నెఱిఁగి డాసిరి తమ , ప్రభుల విడిది.

తే॥ పాలనురుగుబోలిననన్న , చలువలఁగొని, యువకులొడలిసంట్లిన దుమ్ము , నూడ్చితుడువఁ
జిత్రకారుడు చిత్రముల్ , చికిలిచేసి, యుంచుక్రియ నుల్లసిల్లిరి , యువకు లచట.

తే॥ రా కుమారులు యన్నత శిఖ , రస్థ హరులు, మొగిని దిగినట్లు దంతుల , దిగి విరిసిన
పాళలంబోలు చామరల్ , పరవ నేగి, చేరి రంద్రమై వెలసిన , శిఖరములను.

తే॥ తెక్కిములుగల తెల్ల కు , టీరములను, పచ్చ గంధుల మొగములు , పరిధవిల్లె
విమల చంద్ర బింబము లల , లలరు తేట, నీటదోచిన కైవడి , నీటుగాగ.

తే॥ పొరలి లేచి నల్లని ధూళి , యురల దులిపి, తెల్ల తావిరజం బొక్క , దెసను దాల్చి
కాళి సామేన ధరియించు , కాలకంఠ, మాడ్కి నొప్పారె నటనొక , మదగజంబు

తే॥ దుష్ట జనులతో స్నేహించు , శిష్ట జనులు, వారి స్థితిగాంచి పిమ్మట , వదలు నట్లు
తురగములు సన్న దుమ్మునఁ , బొరలిలేచి, చెదర విదలించి కొనుచు ని , ల్పినవి పిదప

త రు ణీ త రు ణు ల వి హా ర ము.

పీ॥ అన్నాన మన్నాన , పొన్నాన, యనియెడు, ముప్పరి త్రాటిని , మొదలఁద్రెంచి
ధ్యానబలంచే , దమ్ము తామెఱిగి యి, య్యిలఁగాంచి కర్తవ్య , మెఱుక పడఁగ
సత్పథంబునఁ జను , సాధుల చందానఁ, దత్తదుర్ ముప్పరి , త్రాటిఁద్రెంచి
చేష్టాబలంబుచే , జేతలఁ దెలిసి య, నంతర మిలఁగాంచి , యడఁగి మరలె

తే॥ కలదిదాచక యొసఁగు దా , తలనుపోలి, నదులు వెల్లువ లడఁగియు , వదలకొనఁగఁ
దోడఁగాఁ దోడఁగా లోనఁ , దోచుతేట, వీరు కొంచెకొంచెమ్ముగ , వారికొదవ.

తే॥ మంచుఁబోలిన తెరలు చ , లించునపుడు, లోన నచ్చనగండ్లాడు , చానల కను
లరయ సరసుల యలలలోఁ , బొరలు వాలు, మీలనఁగ నొప్పి మినమిన , మినుకుచుండు

చ॥ నెఱయు శిరోజముల్ విరిసి , నిప్పులతో మెఱపుల్ చరించు న
ట్లురమున రత్నహారముల , నొప్పిన వీరులు క్రొత్తవాసనల్
పరపు గుడారులందు చొరఁ , బాటిరి దీరత సింగముల్ గుహం
తరమునఁ జొచ్చులీల సము , దగ్రభుజోన్నతి వెల్లడించుచున్.

పీ॥ మత్తసారంగముల్ , మావటింద్రు తెలుపు, సూచనల్ గ్రహించు , చొప్పువీడి
చుట్టుపట్టులనున్న , చుట్టంపు శేనుఁగుల్, చేరఁగఁ దీరంటు , చేరఁజోక
పెద్దలు చెప్పిన , బుద్ధివినక చుట్ట, పక్కంబు లదలంప , లెక్కగొనక
వెలయాండ్ర కలయిక , కలువాటుపడిన ముం, డల మార్గఁబోలె వి , డంబనమున

తే॥ నెఱవెండ్రుకల్ కోటలు , నెఱ నొసలు, నీఁటెలును గంటరొదలొప్పు , నిభచయంబు
వెల్లువలఁ గాదుపటిచె మున్ , విడక కలశ, జలధిఁ గలఁచిన మధుకైట , భులను పోలి.

తే॥ స్త్రీలు పురుషులు రవికాంతి , తెలియరాక, ప్రౌవుల నుండు నగురుకట్టు , పొగలుగ్రమ్మ
గర్జనములేని మొగులులు , కడఁకదిగిన, పఱపుకడలివి పోలె నా , బయలిచోటు.

ఉ॥ భూధర కందరంబులకు , భూషణ లీల వసించుచున్న వి
ద్యాధరులెల్లఁ దమ్ముడమ , యక్కము పక్కము విస్మరించి జ్ఞో
జీధవు వర్గముంగనుచు , నిశ్చలులై రది దేవలోకమే
యీధరఁ దప్పిచారి వసి , యించె ననందగె వైభవోన్నతిన్.

చ॥ రేమణులు మున్నుగానె దిగి , రంజిలు తత్త్రియపాళియొద్ద బిం
కము నవు రింపు నింపు నలు , కన్ బికముంగని ముచ్చటించుచున్
బ్రమదముతోఁ బ్రతిధ్వనులు , వల్కెడి కొండలతోడఁ బల్కుచున్
ఝమికుల లీలఁగ్రుమ్మరిరి , నేమొయి చాయల నెల్లఁ గప్పచున్.

చ॥ పురుషులు, వీరమద్దియలు , మ్రోయఁగ మాలికలందు తుమ్మెదల్
విరుళమొనర్చ బిడ్గరుచి , వింతగఁగ్రేవవెలుంగ నంగద
స్ఫుర దురురత్నకాంతి మెఱు , పుల్ మెఱయన్ దమ కేలవంటి య
గ్గిరిగల యొప్పిదంబుఁ బరి , కించిరి సింగములట్టులేగుచున్.

తే॥ వనది మేరువుఁగవియఁ జొట్టినవిధమున, జ్ఞోజీధవుసేన శైలంబుఁ , జుట్టివిడిసె
భూపులును రాణులును వారి , పుత్రకులును, నేటయఁజంద్రశైలముదర్శ , నీయమయ్యె

తే॥ శేంట్లుగ్రమ్మిన కల్పక , దీర్ఘ శాఖి, కలను తాటిప్రూకుంబోలు , కరముసాచి
చివుకులంద్రుంచి ప్రాణంబు , పవిదినుండు, కరిణుల నందియచ్చెను , కరిచయంబు.

తే॥ క్కొమరు గల్గిన యచ్చటి , కొఱవతలకుఁ, చెలువుగాఁ బురోహితవృత్తి , చేయు వేగి
పూల వినుగొందు భ్రమరముల్ , పొన్నగుత్తు, లనుచు రిక్కలపై వ్రాలు, నప్పుడప్పుడు.

సీ॥ ఋక్షంబులనెడి క , రేణువులం గూడి, వఱలు రేరా జను , వారణంబు
వంపైన క్రొన్నెల , వంకయన్ దంతాగ్ర, మున మిన్ను గ్రుమ్మఁగా , పొదలిపాటు
తేనియ మడవలఁ , ద్రిప్పి మాటిచికట్టి, కొఱచేల్గాచెడు , కొఱవ లవుడు
చదలేటి నీరు వి , చ్చలవిడి పాటించి, వరిపై రు పెంతు ర , వ్వారిగాఁగ

ఆ॥ తొలఁగి పోవలేక , నిలిచిన చందురు, నొక్కప్రక్క నచటి , యువతులు గవి
తమ యలంకృతులను , దగదిద్దికొండ్రు రం, భాదు లవలివ్రక్క , నట్లెకాంత్రు.

తే॥ కొలిమిఁబడక నేయి చిలుము , గొనకయునులు, లూడ్చు బల్లెంబనెడికను , లొప్పుచెలుల
నొసకులంగూర్చియర్దేండు , బొనఁగఁగొలిచి, పోలికలఁగనుఁగొందురు , పురుషులచట.

తే॥ సింగపుంబిల్ల లేన్గు ని , సుంగు లచటి, ముంగికులఁ జెఱలాడును , ముదముమీఱ
వంకగలిగిన లేనెల , వంఛతోడఁ, గొఱవ పిల్లలతోఁగూడి , తిరుగులాడు.

మ॥ వర నీలద్యుతులుల్లసిల్లు శిఖర , ప్రాంతములన్ గిన్నెరే

కంబరామాయణము

గరియాధంబులఁ జంపు సింహవితతుల్ , గాళ్లంచు నంకంబులున్
దరుణీ లక్ష్మకాయుక్త సిక్త పదచి , హ్నుంబుల్ ప్రకాశించెడున్.

పీ॥ వాలుగలంబోలు , వాలిక కన్నులు , చెవులవఱకునేగి , చిందుగొనక
వెలిదంత కాంతులు , వెన్నెలకాయక , గ్రొమ్ముడుల్ విడి యెడల్ , గ్రమ్ముకొనక
రంగారు కనుబొమల్ , రాణించి విక్రక , కరరవమును కంఠ , వర రవంబు
వరఁగనొక్కటిచేసి , నరముఁబీటి య, మృతమూర రమణులు , కృతులుపాడ

తే॥ వినిన కిన్నర పక్షలే , వెఱుగువడును, వారి కుంకుమ పంకమొ , ప్పొరు పటిక
దొనలు కల్లునించిన కెంపు , మణులగన్న, లట్లు విలసిల్లుచుండు నం , దన్నియెడల

చ॥ పొలయలుకన్ వహించు పువ్వు , బోణులు కాటుకతోడికన్నులన్ ,
నులుముచు నంటు కాండ్రురు మ , నోవ్యధ హెచ్చఁగ దత్తతంపఁగన్
వెలుచుఁ గ్రొవ్వెడల్ తిగిచి , విచ్చి చెదర్పఁగ రాలినట్టి పూ
పులు వసివాడకుండ మధు , పున్విడకొప్పెడి నచ్చటచ్చటన్.

ఉ॥ మావిచిపుళ్ళ రంగదరి , మై మెఱుఁగెక్కిన చెంచుకన్నెకల్ ,
పూవడముల్ ధరించి తమ , పోలికచూతురు వేల్పుటాండ్రతో
దేవసఖీమణుల్ మణుల , దీధితు లొప్పి న గాజులొడ్డి మేల్
తావులుగల్గు మాలికలఁ , దాలిచి పోలికగాండ్రు వారితో.

ఉ॥ అమ్ముగలట్టి వింటి నెన , యంగల కంటిబొమల్ నటింప గా ,
నమ్ములు వీణతోజలిపి , నమ్ములతోఁ దగ నాట్యమాడి స్వ
ర్గమ్మున మేనకాదు లటఁ , గ్లాంతిని వీడిన హారసంచయం
బిమ్ముగ వానరాలి ధరి , యింప ముదంపడు నాడుకోతులున్.

ఉ॥ చందనవృక్షముల్ పెరుఁగు , సానుపులం గల కావితాల రా
పుం దగఁగొన్న హస్తీనులు , పోలును కుంకుమ లిప్త దేహాలన్
పొందికఁ బద్మరాగ రుచి , పూరము గప్పఁగ నాకసంబు కెం
పుందనమంది సంజయను , పొందిక నొప్పును సర్వకాలమున్.

తే॥ భూమిదేవికిఁ దొడవగు , ముత్తియములు , చెదరి హరుమీదఁ బడు వియ , న్నడిని పోల
హేమముంజేరి పడుసెల , యెళ్ళ వరుప, యలత్రివిక్రము నుత్తరీ , యంబుఁబోలు

ఉ॥ పొన్న లవంగ పూవుల న , మున్నతిఁగూరిచి తాల్పువారలుం
గ్రన్నన దేంట్లఁదోలి మక , రందము పొందికఁద్రావు వారలై
కిన్నరపక్షులందు దిగి , కిన్నరవోలె రహించి పాడఁగాఁ
గిన్నరు లల్కదీటి తమ , కించి చరింతుట గాంచి రయ్యెడన్

చ॥ యువకుల టొమ్ముకాడెడు ప , యోదర, యుగ్మముఁబోలు కర్ణి కా
రవివతి చెంతఁ గొనుల తె , అంగున నూఁగెడు కొమ్మలందునం
దవిలి పసింపు పెంట్లు తమ , దట్టపుఁ గ్రొమ్మడిఁ గండుఁ దేటులున్
గవగొని క్రొత్తపెండ్లి పని , గాంచుట గాంచిరి వార లయ్యెడన్

చ॥ పటిక దొనల్ గనంబడఁగ , బండలె యంచు భ్రమించి సుందరుల్
తటుకునఁ బోవ వత్తములు , దావణులుం దడియంగ రత్నయు
క్కటచిములోప్పు హస్తముల , గట్టిగఁదట్టుచు వీరమద్దియల్
బటుపుగఁగాళ్ళదాల్చు నెఱ , బంటులు నవ్విరి కేకపెట్టుచున్.

సీ॥ చూచిరి పెక్కింటి , సొంపుపూఁబాన్పుల, బంగరు సరుల నా , రంగఁగనిరి
గాంచిరి విరహాగ్ని , గ్రాఁగి మాడిన కిస, లయములు గలుగు త , ల్పములుకొన్ని
కని రింద్రగోపంబు , లనుబోలు తంబల బారాజే యంటిన , పటికతారఁ
జిదిమి సరులుగూర్చి , చెదరవైచిన వాని, నొరపిడిచేఁ దావి , పొరయు తరులఁ

తే॥ బసయె లేదనివెలయాండ్రు , వదలువిటులఁ, బోలె సుందరుల్ మితిమీజి , పుష్పరసము
త్రావి పాటవైవఁగఁ బడి , క్రాలుచుండు, కప్ర మధుసాత్రములు పెక్కు , గాంచిరచట

సీ॥ కలువలఁబోలు క , న్నులు మిక్కిలిచలింపఁ, బగదంపు నోటఁ జి , ర్నుగవు తొలఁక
కనుదోయి కింపైన , చనుదోయిపైఁ దార, హారముల్ లేచుచు , దారుచుండ
ముఖవంద్రుఁ గబళింప , మొనయు రాహువనంగ, వేణియు వెన్నంటి , వీఁగియాడఁ
గుండల యుగళముల్ , గునిసియాడఁగ వేల్చు, గరిత లయ్యాల లూఁ , గంగఁగనిరి

తే॥ నిసులు పగలుగ మార్చెడి , నేర్చుగలుగు, పటికబండలపై మరు , పనులుపూని
బడలి నిర్జరకాంతలు , విడిచినట్టి, కల్పమాలికల్ తొడవులు , గాంచి రచట.

సీ॥ కరతలంబు వలె వి , కాస మొంచెడు కుట్టు, లాంగ మలరు నాగ , లింగముఁగని
పదగపాపని గ్రామ , పడి శూలములవోలు, కనులనుముకుళింపు , కొనెడువారు
మగతాలలో నీడఁ , దగఁగానసగు పూలఁ, గోసియిండని ప్రేమఁ , గొనరువారు
కంగేలి చిగురులఁ , గంగేల గోళలఁ, జిదిమి వక్షముల నుం , చికానువారు

తే॥ విరులఁ దమకించి కోయంగఁ , బలుపవారు, వివిధ వర్ణముల్ సవరల్న , వితతి వలన
నడరు మలయందు మలయుచు , సంవలట్లు, మొనసిద్ధాద్ధదొనలలోన , మునుగువారు

ఉ॥ కాంతః చలింపవెల్గు సహ , కార సువర్ణదళంబు లన్నియుం
గాంతిచలింపవెల్గు సహ , కార సువర్ణదళంబులే యగున్
సంతత మంజులవ్రసవ , సౌరభ సీమలె కొమ్మలయ్యెడన్
సంతత మంజులవ్రసవ , సౌరభ సీమలె కొమ్మ లయ్యెడన్.

క॥ కుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ • నివహము లేవన్
కుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ • నివహము లేచున్

క॥ తావుల గోరంట కొమలు, తావుల గోరంట కొమలు • తనివి చెలంగన్
మావుల మురువైన పరువు, మావుల మురువైన పరువు • మన్నించి రొగిన్.

తే॥ రాజ ముఖ దర్శనంబునఁ • దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల • పొలుపు లడఁగ
రాజముఖ దర్శనంబునఁ దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల • పొలుపు లడఁగె

క॥ తిన్నని యామోద మలఁకఁ, బున్నాగ చయంబు లచటఁ • బొలుపుగ వెలయన్
దిన్నని యామోద మలఁకఁ బున్నాగ చయంబు లచటఁ • పొలుపుగ వెలసెన్.

ఉ॥ శ్రీరమణీయ నీతి మహి • ప్రియుతి, స్వందన వాహి నీంద్ర భూ
దార విహార భాసుర ము • దస్థితి చామర భద్రభాతి వం
శీరుతి యూధ సంహతి వి • శేషక ధాతు చరాగర క్తి సౌం
పారు ద్విజనస్మరీతీఁ గన • నవ్వని పోల్చె నృపాలు వీడునాన్.

క॥ విలసిత గణికాతతి సర, సుల సుమనో మోద గరిమ • సురుచిర మయ్యెన్
విలసిత గణికాతతి, సర, సులసుమనోమోద గరిమ • సురుచిర మయ్యెన్.

క॥ భోగి హరి నాగ నద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ • భూభృద్వరుఁడున్
భోగి హరి నాగ నద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ • భూభృద్వరమున్.

తే॥ భవ్యసురసాలములు వర • ఫలములొనఁగు, కతన నందన సరణిఁ బ • ర్యతమువెలయు
శీత లాంబుశీతర యురీ • శీర్షకంబు, నగుచు హరకపర్దముపోలె • నందమొందు.

తే॥ పొంగుచున్న తేనెనుద్రావఁ, బువులలోన, మునరు మధుపంబులంబోలి • మూఁగి శ్రీలు
పురుపులుంగూడి యా గిరి • చరియలఁడు, వీడ మదిరాక క్రీడించి • రాడిపాడి.

తే॥ దిగుట దలఁచిన గొప్ప పీ • డగను దోఁచ, దాని మాని యా గిరి వీడి • తరలరైరి
స్వర్గ సుఖమును గోరు న • జ్ఞులవలెఁ ద, దేక మానసులై వీడి • రితర చింత.

తే॥ మొగుతులొప్పనస్తాద్రి యే • నుఁగునుపోలెఁ, గమలమిత్రుండుదుముకుం • గమునుపోలె
గజవిరోధి క్రుమ్ముటచేతఁ గాఱునెత్రు, కరణీ నాకనమెట్టనై కానిపించె.

తే॥ మావి ప్రాశురెట్లని కాంతి • మలయనొప్పెఁ, గొఱతలేక క్రొంకిగుఱులు • కొఱలుసరణి
తన యొడలు మొత్తమా కాంతి • తనరకతన, రత్నభుచితమోరహినిఁ • రప్పిముమెఱసె

తే॥ కనుల పండువౌతద్దృశ్య • లాంతివలన, వెలుఁగు శిరముల్ పెక్కులు • కలిగియుంటఁ
జందనం బురంబు పయిన • లంది నట్టి, వెన్ను చందాన నమ్ముల • వెలసె నప్పడు

“కాంతః చలింప” అను పద్యమునుండి ఎనిమిది పద్యములు మూలమునను కేవల శబ్దాలం
కానములై యుండుటంజేసి అనువదింపఁబడక స్వతంత్రించినవి.

తే॥ ఒడలు ప్రాణంబులట్లు లొం , దొరులు ప్రేమ, గలుగువారలు సింగముల్ , గజములేణ
ములును తమతమ పెంటులఁ , గలిసి నెడలు, విధమునన్ వచ్చి మలక్రింద , విడిసిరంత.

౪॥ వేడి మయాఖ జాలమును , విస్తృత కేసరముల్ జ్వలింపఁగాఁ
టోడిమి నొప్పు క్రుద్ధ హరి , ముఖ్యుఁడు నాఁ జను నొంటికల్లు తే
రేడు గుఱాల జోడు పగ , లేలిక క్రుంకుడుగట్టు చేర నా
జాడ యెఱింగి దంతులన , సాగి బయ్యెడె మబ్బు తెట్టువల్.

పీ॥ మందారమును మించు మకరంద గంధంబు, పరవు దామముఁదాల్చు , ప్రభువరేణ్యు
వాహిని యను పెను , వారాళి యందెల్లఁ, జెందామరలు పూచు , చంద మొంది
దీపముల్ వెలిగె నిం , పే పార జనముల, మనముల రంజించు , గొనము తోడ
యచ్చంపు టిసుకలో , నాణేముత్తై ములీని, శంఖంబు చరియించు , సరణే నమరి

తే॥ శీతలాబ్ధిలో బిందువుల్ , చెదరఁజేయు, నలల నడుమను వెలువడి , చలువజోతి
వేల్పుమూఁకల విందు వి , స్వీడిఁదోఁచెఁ, జుక్క లెల్లను గొలుచుచుఁ , జుట్టియుండ.

తే॥ పొలసునీచు పీచెడినల్ల , జలధి తెల్ల, చంద్రుఁ గాంచఁగ నది యోర్వఁ , జాలనట్లు
భూఽవాహిని మానినీ , ముఖములనెడి, విమల చంద్రులఁ గాంచెను , వేలకొలది.

చ॥ వెదలిచి రత్నహారముల , వేడుకఁదాలిచి తాఁహారముల్
నడలిచి కేశపాశములు , చక్కనితావి పొగల్ దగిల్చి మున్
ముడిచిన చల్లఁదేనెగల , మొల్లనరంబుల నిచ్చలేమిచే
గడిచి మృగాక్షులంతఁ దమ , వేణులఁ దాల్చిరి జాజిమాలికల్.

పీ॥ నటకులు నటియించు , నర్తన స్థలముల, వెలలు మృదంగ గుం , డిల రవమ్ము
నతివల పాటల , నలరు స్వరంబును, బిగినరంబులఁ దోఁచు , విమల రవము
లయ్యవెను కరతాళ , లలితనినాదమ్ము, పిల్లనగ్రోవి పొం , పిరి రుతమ్ము
క్రొత్తగాఁ బదములు , గూర్చి పాడెడుధ్వను, లమరులు వెలుగంద , నతిశయిలై

తే॥ త్రావు వారల తొట్రు శ , బ్ధములు నతుల, కమరు రొదలును కరులగీఁ , కలును హరుల
హేషలును గూడి యేదియు , నెఱుఁగరాక, కలకలంబు లా గుంపులఁ , గలయఁ బర్యె.

పీ॥ పొలుకొగాఁ బూర్వంబు , భుజియింపఁ బడని సు, ధంబోలు మదనశా , త్రువిషయంబు
లనుభవ విజ్ఞాన , మొనరుట చేతను, దొరకక దొరకక , దొరకినట్టి
యద్భుతంబుఁటోలు ల , తాంగుల హృదయంబు, నం బుట్టు ప్రణయకో , పంబు వోవఁ
బలు పాట్లువడి యూట , డిలఁజేయు చేతలన్, గ్రొత్తమట్టులఁగొని , కూర్పుపదము

తే॥ పాడుఁ డనుచు వెలందుల , వేడికొనుచు, వారు పాడఁగఁ జెవి చవు , లార వినుచుఁ
దత్తైము గ్రహించి కనుల న , ర్తనముచేసి, రంజిలుటచేతఁ దెలియక , రాత్రి కడచె

15. పుష్పావచయ పటలము. 38.

చ॥ రిక్కలు పండ్లుగాజెలగు , రేయను రాక్షసరాజుగూల్పగా
వెక్కునమైన వెల్గులను , వెయికరంబులు మీఱజాచి ప్రా
గ్దిక్కుధరం బనం జను ను , దీర్ఘ కహరమునందు దోచెఁ బెం
పెక్కుగ భానుడన్ నర మృ , గేంద్రుడు సర్వజగంబు మేల్కనన్

మ॥ ఇన రాజన్య విశిష్టుడౌ దశరథుం , డింపారఁ గాల్యంబులన్
బొనరం దీరిచి తన్ను చుట్టి జనముల్ , భూపాలురుం గొల్వ న్నం
దనమందెక్కి చనంబులుం దొరువులుం , దన్నొందఁగా నొప్పుశో
బనదిం జేరె దినేక్షరుండు నడు మిం , టన్ జేరె నవ్వేశకున్

తే॥ రాజులును రాకుమారులు , రాణువయును, తమ వరాంగులతోఁ గూడి , తనియఁదిరిగి
సుమములం గోయ మనములు , తృప్తత నొంద, సొంపుపెంపారువనములఁ , జొచ్చిరంత

చ॥ బొములు శరాసనంబులుగఁ , బూనిచి చూపుల తూపు లేసి గా
యము లొనరింతు రంచుఁ జను , నంగమునం , జనె బర్హి సంఘముల్
ప్రమదల పల్కులన్ విసి త్ర , పం గొని చిల్క భొదింగెఁ గాల్పడన్
బ్రమసి బిడెంబు నొందు క్రియఁ , బాటుచు నుండె మరాళ సంఘముల్.

తే॥ కుండలంబులు మెఱయంగ , నిండ మునరు, తుమ్మెదలురొదసేయ నీఁ , దుటలుచూచి
హేతులు పతులు లతాంగుల , లతలనుండి, యెఱుంగలేక మిణకరించి , రెంతో సేపు.

ఉ॥ కోయిల లయ్యెడన్ మణులు , గూర్చిన భూషణముల్ ధరించి రా
గాయత వాక్యమత్కృతుల , నందిన యక్కలకంరు లుబ్బుచున్
కోయని యార్వ జెగ్గడిలి , కూయక యుండఁగ లేదు సిగ్గుచే
వాయి గదల్చ వల్పులు సు , వక్తల నన్నిధి వా మెదల్తురే?

తరువోజ॥ వినముకంఁజెను మించు , వెడఁద కిన్గవల, వేడ్క నమ్మతమనఁ , బ్రేమించిచూచి
యొసపరుల్ కేల్లమ్మి , నొందఁగ వంప, నున్నతంబులయి పూ , లొప్పిన లతలు
కుసుమ కోమలములొ , కొమల పాదములఁ , గూరిమిఁ బువ్వులు , గురిసియడంగెఁ
గొసరక సుమలతాం , గులకడ నుజీచి, త్రంగ నమ్రులుగాక , కొఱలువారెవరొ.

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలు నిందుముఖు , లిమ్ముగఁ దాఁకఁగఁ గేలు దమ్ములన్
సుందర పీన వక్షములు , శోభిలు విక్రమ సింహ దోర్గిరుల్
చెందిన యున్నతిం గుదిసి , చిక్కి వినమ్రము లొచు నుండ న
న్నందన మొందు పూలతలు , నమ్రము లొటఁ దలంప నబ్రమే?

తే॥ సరసులలోనఁ బూవని ప్ర , శస్త్ర పనేజ కవాలయంబులన్
దిరపడఁ జందవంక గల , తీపలు పూసఁగఁ గాచి తుమ్మెదల్

పెరవున వచ్చి మూఁగి నుటి • వేసరి తోలినఁ బోవకుండఁ గ్రొ
త్త రుచులఁ గోరువా రొకట • దక్కిన వానిని వీడువారలే ?

చ॥ శిలలనఁజెల్లి చేవమెయిఁ • జెన్నలరారు భుజంబు లొప్పు వీ
రుల కడఁ జేరు కేకి నవు • రుం గల చామలఁబోలెఁ గొన్ని పు
ష్పలతలు కోమలంబులయి • వంగి యడంకువ నొప్పెఁ గొన్ని తీ
వలు మఱి చేతికందవును • వంగవు కిన్వడు వారికై వడిన్.

ఉ॥ పూవులు కోయఁగా లతలు • పోడిమి మాయుటఁ గాంచి బొమ్మలన్
తైవది నొప్పు కప్పురపు • గందులు కాంతుల కివ్వి యెవ్విధిన్
మైవడిఁ గూర్చునంచు మణి • మండనముల్ కయిపేసి నన్ననొ
లీవలఁ గాంచుచుండి రటఁ • దేకువఁ జల్లని తూపు చూపులన్.

ఉత్సాహ॥ అలరు విరులఁ దేనెఁద్రావు • నశులు వికచ పుష్ప మా
లలను వదలి వట్టి వగు వె • లందుల జడఁ జేరి మున్
వలచు పువులఁ దలఁప • వయ్యెఁ బ్రాజ్ఞ వరులు సంగడం
బులు పొసంగు చోట నుభము • పొందువారలే గదా ?

ఉ॥ అందముచేత నిందిరకు • నాభరణం బని చెప్ప నొప్పు రా
కేందు నిభాస్య కంజము క • యిం గదియించి పలుంగు బిండ నీ
డం దన బింబముం గని యె • డంద తడంబిడ నీరు గార్చె నీ
చందనగంధి నా ప్రియు ని • జంబుగ లోఁగొనె నంచు నేంచుచున్

చ॥ పొలుపుగఁ దాల్చియున్న విరి పూసరముం గొని యొక్క భూపుఁ డి
మ్ములఁ బ్రియురాలి కంతమునఁ • బూస్పఁగఁ గాంచిన చెల్వ యోర్తు పే
రలుకను మోము వాడె నయ • నాశ్రులు ముత్తైము లట్లు గబ్బి గు
బ్బిల పయిఁ జింద నేడ్చెను; స • పత్నుల మేలిమి నోర్తురే చెలుల్ ?

చ॥ ప్రియుఁడగు నొక్క రాజు తన • ప్రేముడి కాంత మయూర లీలల న్
గయికొని రాఁగ నామె మదిఁ • గానఁగ నొక్క లతా నికుంజముం
బయికొని డాఁగ రామ చొరఁ • బాటి మనోహరుఁ గానలేమికిన్
మయి తన ప్రాణమున్ వెదకు • మాడ్కి మఱింగె సురింగెఁ జెంగటన్.

ఉత్సాహ॥ కాటుక గల కట్టి కనులఁ • గావి రంగు గానరా
మీటి యీఁతఁ దాల్చి యున్న • మేటి పైని యీసునన్
జోటి యొకతె యందకుండు • సుమముఁ గాంచి కోయుమా
మాటి కొందు ననుచుఁ గేలు • మడిచి వేఁడెఁ గోకిలన్.

తే॥ పెద్ద యెడ నీటి కాయను , ప్రియుడు గాంచి, పడఁతి గుబ్బలఁ బోయి నీ , ఫల మనంగ
నే పడఁతి గుబ్బలని మది , యెరియ నేడ్చె, వెక్కె వెలవేల పోయెను , వెలఁది యొకతె.

తే॥ ఆల మన్నంతఁ బెల్లుబ్బు , నల్లి భుజిని, 'పుష్పములఁగోయు స్వరనిభుఁ', బూవుఁబోణి
నీలవేణి కోకిలవాణి , కేలఁగనులు, మూసి, యెవరన నిట్టార్చె , మోము వాడ్చి.

తే॥ బురదఁ బుట్టని తమ్ములఁ , బోలు కేలు, దాచి పూలు గోరిన తన , సకులఁ గాంచి
ననల నొసఁగక యొక్కండు , నడుమ నిలిచె, దాచ కీయకుండెడు లోభి , దంభియట్లు.

తే॥ ప్రియుడు పొరపడి వేటొక , పేరఁ బిలువ, నూడఁ దీసిన చురియ నా , నుజిమిచూచి
పరువు తలవంఁజ బూవుతో , వైచెనొకతి. అదియు నిట్టార్చుచే నల్ల , నయ్యె మాడి.

తే॥ కులసతులు విరిదమిమో , ముల వెలుంగు, కఱికినులఁ గాంచి కాంక్షతో , గలయఁ దిరుగ
మదజలముద్రావమధుసముల్ , మలయఁ దిరుగు, మదపుటేనుఁగుఁ బోలెను , మన్నెఁదొకఁడు.

ఉ॥ పొచ్చెము లేని హాసు గల , భూవరుఁ డొక్కఁడు సంజఁ దోచు రే
నెచ్చెలి వంక వంట నయ , నెన్నడు రాప్పు లతాంగికిన్ మదిన్
మెచ్చినరించు వేలు చెలి , మిన్నకు సాముగఁ బంచ పువ్వులన్
జెచ్చెరఁ జిమ్మి పోయి రటఁ , జీ దఱతోడఁ గలాపాళితో.

సీ॥ నైజ గంధమునొంది , నలుపుగా విరిసిన, తులుము నెప్పటి యట్ల , తులుముకొనక
జాతిన పయ్యంట , నపదరించక శ్రోవఁ , జెడరిన ముత్యాల , చింతఁ గోనక
తాను వెదకునది , తనలోని ప్రాణమో , యేదో యనఁగ నెల్ల , యెడలఁ దిరిగి
మకరంద బిందువుల్ , రకముగఁ జిందు క్రొం, దలిరుల వెవకె సుం , దరి యొకర్లు

తే॥ ప్రియుడు ముదమున పచ్చవో , బిట్ట బిగిసి, పలుక కాతఁడు వేసరి , తొలఁగు పిదపఁ
దహతహంపడి దయితుని , దారి నిలువఁ , జిలుక సంపి తానును వెంట , వెలచె నోర్తు.

తే॥ విరుం సరములుదాల్చిన , పేరురమున, విరుల శరములు విరివిగా , విచ్చి తూటఁ
గృత్యమెఱుంగక మాధవీ యాయఁగలవె?, మంచిమందారసుమముని , మనలనొకఁడు

తే॥ అగడు కల్పించుకొని కోప , మాట కేడ్చి, పెదకి చేర్చి కూర్చిన రావి , విరి సరంబుఁ
దాల్చి యద్దంబు గని భర్త , తడసి యువ్వి, కడలుగొని చిడిముడిపడె , మడఁచె యొకతె

చ॥ యముసకు నోరె మిచ్చి గుఱ , మందిన కుంతముఁ దాల్చు నాస్రియుం
డమిత ముదంబు నెందు నెఱు , నానెను దాల్చుగలె దలంకృతుల్
తమి గొనీ యీ శరీరమున , దాల్చును జీవము లంచు భూషణన్
గ్రమమున నూడ్చియిచ్చె నొక , కామిని కోర్తి వియోగ వేదనన్.

ఉ॥ చెంగటి యాటమందు తన , చిల్క యడంగుట గాంచి కంచెలన్
లొంగక బూరటిల్లిన వ , లుండ చనుంగవ మోవలేమికిం

గ్రుంగి వడంక నెన్నడుము , కూడని నొవ్వివహింపఁ జెచ్చెరన్
బంగరు గిన్నెఁ బట్టికొని , పర్విడు నొక్కవరాంగి కుండుచున్.

ఉ॥ అంచను గాంచి దాని నడ , యందముఁ గాంచి సహాయ లీల నే
తెంచుటఁగాంచి మైత్రి కరు , దెంచె నటంమఁ తలంచెఁ దోడు గా
నెంచెను నిన్ను గాంచు జను , లెంచరె యందము లేని దలచు నీ
కించెడి భూష లిత్తు ధరి , యింపుమ యంచొక ముద్దరా లనెన్.

చ॥ విమల శిరోమణిం గదిసి , వ్రేలెడి కీల్బడఁ గాంచి పెన్ భుజం
గమ మని కాటి నెమ్మి వెను , కం బొడువం గని సుందరాంగి యో
ర్తమిత భయంబునం బఱచి , యప్పటి కుండిన కిన్న పీడి మో
దము వలకాని కెచ్చిరిలఁ , దాతె ననుంగు నొడిం దటాలునన్.

ద॥ అనదృశ సుందరాంగి యొక , యర్మిలి కాంతను పైఁడిబొమ్మఁ యిం
పెనఁగు మరందమాఁ ప్రియన , భీః నను గన్నాను మంచుఁ గన్నులన్
బొనఁగఁ గమాసి కోయఁదగు , పుష్పలతా నికటంబు చేరి యో
హాసపరిః రోసి కాంచు మని , యుబ్బున నవ్వెను గేలి గొట్టుచున్.

తే॥ వింటి నారి లవంగ తీ , వియలఁ జుట్టి, పంకజముఁ దాల్చి యువక ద , ర్పకుఁ దొకండు
వీలవేణుల వదన వ , నేజములకు, సుదయ రాగ భాస్కరుఁ బోలె , నొప్పు మిగిలె.

తే॥ చెఱకువిలుకాఁడుసిగ్గిలు , చెలువ మమరు, మగలు కొందఱు తరితీపు , లెగయఁగొలుపు
చెలుల కలికి పల్కులకు వి , శేష ఫణితి, శాస్త్రములకు వలెన్ వ్యాఖ్య , నలుపువారు.

తే॥ భ్రమర గీతముల్ వంశ ర , వమ్ముగాఁగ, ననమ శరుఁడనువ్రేఁడు ల , త్యమ్ముచూపఁ
గడుపు నడుమను కోడెలు , గదలు కరణి, గలువ కంటులు చుట్టిరాఁ , గదలువారు.

తే॥ మదిఁ గడంకచే మునులు ను , న్మధుని వింటి, గెలుతు రనుకొంట వట్టి మా , టలె నిజంబు
చిన్నిలతలఁ బ్రసూనముల్ , చిదుము నీమె, కనుబొమలెవారిలొంగిం , గలవుచూడు.

క॥ పొన్న తరు వెక్కిన ప్రియుని, యెన్నికలో నెక్కినిలిచె , నిందువదనయే
యెన్నఁదగు జ్ఞానులేనిం, దిన్నగ గురు కుచల గెలిచి , తిరుగం గలరే?

తే॥ దేవతలచేతనేని చి , త్రింపరాని, సుషమ యంద లలంపును , చూపు నిలిపి
పుష్పశాఖపై నుండిన , పురుషుఁ దొకడు, మొగ్గులును చిగురులుగోసి , ముగుదకొనఁగె

తే॥ గదను పోలిన భుజములు , గల యొకండు, ప్రియనభిని గాంచె నాయలి , వేణి బింబ
ఫలముఁబోలునోటదుకు , పలుకువలుకఁ, గనలు గొనె నని మదిజాలఁ , గలతనొందె

క॥ అను నిట్టి చెయ్యలం గల, వనితలు పురుషులును గూడి , వనమున విరులన్
దనియఁగఁ గోసిరి వేసట, గొని జలముల నాడ నిచ్చ , గొనిరి మనములన్.

19. జలక్రీడాపటలము 31

చ॥ లలితులు దివ్యమూర్తులక , లంకులు దేవ గణంబు సిగ్గిలన్
బొలసి శిలీముఖంబులు ప్ర , పుల్ల సరస్సులనుండి యుక్తికుల్
నలుపుచు మూగి లేవ విల , న ద్విసవాటులనుండి పెంటులం
గలిసి మదేభముల్ చను ర , కంబున నేగిరి శ్రీలతో డుతన్.

తే॥ కొలకులం దిగి క్రీడింప , వెలయు లీల, మునుపు దుర్వాసుఁ డింద్రుని , గనలి తిట్ట
నతని సంపద యప్పర , స్పృతులతోడ, గడలిఁ జేరిన దృశ్య మ , య్యెడలఁ దోచె.

చ॥ కలుకుల కన్నులం బలెనె , కల్వలు పూచెను కల్వలంబలెన్
జెలువల కన్నుదోయి విక , సింఛెను కోకనదంబులెల్ల న
వ్వెలఁదుల మోముదమ్మి వలె , విచ్చె వరాంగుల మోములెల్ల నా
జలజము లుల్ల సిల్లు క్రియ , జానుగఁ బొందె వికాస సంపదన్.

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలి కొందఱు ని , జేకుల తొమ్ములఁ జేరినారు వే
కొందఱు వారి కేట జత , గూర్చి జయేందీర నాఁగ సుంద్రి పైఁ
గొందఱు పాశ విచ్చుక్రియ , గొట్టములం గొని నీరు చిమ్మి రం
దందుల మీలు క్రుశ్శ భయ , మందిరి చేరిరి వారి కౌగిలిన్.

తే॥ గందవాడినొందొరులుచల్లఁ , గడఁగువారు, విమలజలమునోకులఁ బట్టి , యుమియువారు
అంజలులఁ దోయములు చల్ల , లాడువారు, కుచములంబవిరులు పడఁ , గుండువారు.

తే॥ మెఱుపుఁబోలిన మధ్యముల్ , మెఱయువారు, వెదురుఁ బోలినభుజముల , వెలయువారు
విరియు కేశముల్ మొగముల , మఱుఁగుపఱుపఁ జేరి క్రీడింప నంచలఁ , జీరువారు.

సీ॥ పగడంబు డంబు బిం , బంబు రాగంబు ప, దృంబు నింజారు మొ , గంబు లలర
కువలయ నయనముల్ , చవులించు నించ సం, చున మించు మించిన , సుందరాంగు
లడరి జడమ్ముల , నడుమను నడయాడు, వాలుగ మీలను , లీలఁ గనుచు
నీ తటాకంబుల , కెల్లను కన్నులు, కలవె యంచు హేతులఁ , బలుకువారు

తే॥ తమిని విభుల భుజంబులఁ , దడవు పూన్కిఁ, దరుల నున్న మయూరముల్ , విరిసిపాటఁ
గుండనపుఁ గుండలమ్ములు , గునిసి యాడ, దరులఁ జేరువారలు నైరి , తరుణు లప్తడు

తే॥ నిర్జరాంగనఁ బోలిన , నెలఁత యొకత, నీటఁ బ్రతిబింబితం బైన , నీడఁ గాంచి
నేను నవ్వ నవ్వనది నా , నెచ్చెలి యని, గచ్చి గుచ్చుల సర మీయఁ , గడఁగెఁ బ్రీతి.

తే॥ అచటఁ బొసఁగిన దొసఁగేచా , యరయరాదు, మీలఁబోలియెఱ్ఱనిచాట , వాలుకనుల
నెఱ్ఱఁజేసి పంకజములం , దిహిడి నిలుఁ, జెలువమొగమేర్పఱుప శంక , చెందెఁబ్రయుఁడు.

చ॥ తలిరులవంటి హస్తములఁ • దాల్చిన కంకణముల్ శరీముఖం
బుల రొదతోడ నార్వ జల • పూరమునం జొరఁబాట హేమమే
ఖలలు తునింగి కాళ్ళఁ జెనఁ • గన్ భుజగంబులు చుట్టె నంచు వె
ల్వెల గొన కంప మొందిరి వి • భీత మృగాజీలు కొందఁ అత్తటిన్.

చ॥ తొలి కలకాబ్ధిఁ ద్రచ్చునెడ • దుర్బటమౌ సుధతోడఁ దోచు వే
ల్పుల జవరాండ్రు చుట్టుకొనఁ • బొల్పుగు మంపరమట్టు లంగదం
బులు కడియంబులున్ వెలయు • పుష్ప భుజండగు నొక్క రాజు తన్
గలుకులు చుట్టి నిల్వ జల • కంబుల నాదుచునుండె వేడ్కెమ్మై

౪॥ కంకణముల్ ధరించు కర • కంజములున్ జిలునవ్వు కవ్వు రా
గాంకితమైన మోపులు ధ్వ • జాంచలశీలఁ జలించు మధ్యముల్
పొంకముగాఁగ నొప్పు పువు • బోడులలోనఁ జెలంగు రాజు మీ
నాంకుడు తోడె నిర్భరీశి • హస్తములం గల హస్తకై వడిన్.

౫॥ కారు నెమిళ్ళ క్రొవ్వు లడఁ • గం దగు చాయలు గల్గి మబ్బులం
గేరిన కేళ పాశములు • గీల్కొను చిల్కల కొల్కి కూటముం
జేరిన యొక్క తేడు విల • నిల్లె సురాపగ తీరమందు పెం
పారిన ఋక్ష సంచయ స • మాశ్రిత పూర్వ శశాంకుకై వడిన్.

చ॥ అరుదగు తుంట వింటి యన • మాన్మసకున్ వల పొందె కాక యం
పటయు నొసంగు దృష్టి గల • మాసిని యొర్తు నభి జనం బలం
కరణము గూర్చు జెల్వల ని • కాయమునన్ వెలసెన్ మనోజ్ఞయై
విరుల తటాకమందు కడుఁ • బెద్ద జలేజము విచ్చు మచ్చునన్

తే॥ చెలులు పలుపురు తన చుట్టు • సలిచియుండఁ, బ్రమర యొక్కర్తు విరిసిన • ప్రసవనికర
వల్లు లొకికొన్న యెలయఁగాఁ • బాల వెల్లిఁ, బొడమినట్టి కల్పకవల్లి • పొడవు సూపె.

సీ॥ గురు రచయిల నుండి • కొన్న సరంబముల్, కొబ్బరి ప్రాకులఁ • గొన్న కుచము
లేరి యొడను గొన • నేరస యనవద్య, సౌందర్య మొప్పురు • నన్ను తాంగి
కంచెలలోన వి • గించిన వక్షజ, ములును వెలికి దూఁగ • ముసిగినంత
విమల జలంబు • వెలుగు రాకా చంద్రు, గ్రరిబింబచున మోము • పరిధవిల్లె.

తే॥ పలుచు మజములు పలువల • వెలికి నులుకు, నుజిదిపిలుదులుకుంభవ • యోధరమ్ము
లొందొకిటి మీశి క్రమ్ముచు • నుంబఁ జేసి, వెల్లువలు తటముల మీచి • విరియఁబాటె

తే॥ ఎట్ల నోరు తెల్లఁగ గను • తెల్లుగాఁగఁ, దావి గందము లొలఁగ వ • త్రములు నలఁగ
జలజ ఎడనలు మునిగిన • కొలఁకు చూడఁ, బ్రేమ మీఱఁగఁ గవిసిన • ప్రియునిపోలె.

లే॥ మాన్యులంగూడితిరుగు సా , మాన్యులేని మాన్యులొట యుక్తమకదా? , మత్స్యములును
దరుణుల యొడళ్ళ తావులఁ , బరిమళించెఁ, బెర నిదర్శన ఘోర దీని , కరియ వలెనె?

క॥ తరుణుల చందనములతోఁ, దరుణుల కుంకుమము గలిసి , తగ నిండిన యా
సరసి నొకచోటు నీలపు, శ్రోదమ్మున నెట్లు మొగులు , చంద మ్మయ్యెన్.

క॥ అలఁదిన యొడలి యగురుతోఁ, గలిసిన కలవంబు నీటఁ , గడుగం బడఁగాఁ
దులకంచు మెఱుఁగుఁబోలులు, విలసిల్లిరి సానఁ దేలు , పెను మణు లనఁగన్.

క॥ చెలువుని భుజమున నంగన, చెలువుగ గండమున వ్రాయు , చిత్రము సరసి
జలములఁ దుడువ బడుట తాఁ, దెలియక కను లెట్లు జేసి , తీక్షణఁ జూచెన్.

తే॥ వలుద పిఱుదులు దర్పక , జ్వరము కలుగు, నతివ యొక్కతె కలవంబు , లలరుఁదేనె
క్రొవ్వెరులు పుప్పొడియొఁ గొలఁ, కున జలంబు, తోడ సలసలనుడికెను , ధూమ మెగయ

క॥ వనజ నివాసిని బ్రాంతిని, దళ కరమున జలక మార్పు , దంతిం బోలెన్
వనమాలా భుజఁ దొక్కఁడు, తన కరముల నీర మెత్తి , తరుణిం దడిపెన్.

తే॥ మెల్లని నడక నోడింప , మెలఁత లుంచు, మృదు పదములఁ బోలిన వన , నెదలఁ గనలి
క్రొక్కులాడుచున్నవియనఁ, దొట్రుకొనియె, నలినములమీఁదియంచపి , ల్లలు నయారె

తే॥ చందనము వోవఁ దేటయై , సౌరు గొనుచు, హేమ కుంభంబులంబోలి , యెనకమెనఁగు
గబ్బి గుబ్బులఁ గని దర్ప , క జ్వరమున, నడలు కాముకు లెందఱో , నుడువఁదరమె?

క॥ వీలిక విరిసిన తామరఁ, బోలిన కేల్పాచి జాడ , పొలపము దెలువన్
లోలాక్షి చేటి కన్నుల , మూలముగఁ గటాక్ష సంజ్ఞఁ , బోడిమిఁ జేసెన్.

తే॥ అలలు త్రోయుచుఁ బరువిడి , యలముకొనఁగ, నురలు నీట మునుంగు ర , క్రొత్తలములు
హరిణనేత్రల మోమంద , మందలేమి, మదిని సిగ్గిలి డాఁగిన , మాడ్కి నొప్పె.

క॥ ఈరీతిం గ్రీడించిన, వీరులు మానినులు సరసి , వీడుచు దరులం
జేరుచు దువ్వలువ లలం, కారంబులు దాల్చి లెల్లఁ, గాంచిన తనివెన్

ఉ॥ కోరిన వట్టు నీరములఁ , గ్రుంకి పదంపడి వీడినట్టి కా
సారము లొప్పె రిక్కలును , చంద్రుఁడు వీడిన మిన్నువోలె నిం
డారఁగ విచ్చియున్న జల , జావళి యెల్లఁ దొలంగి దోపు వో
గారము దక్కి కుండి మదిఁ , గంది యలందురు పేద చందమై

క॥ హరిణాక్షులతోఁ బురుషులు, బెరసి జలము లాడుచుంట , వీక్షించిన యా
తరణి యటులాడఁ గోరిన, కరణిం జని చాయతోడఁ , గడలిఁ గ్రుంకెన్.

ఉ॥ బ్రహ్మానుఁ డనుచు నోడియుఁ, జలమున మఱి యరులవైకిఁ , జను నృపుఁ బోలెన్
వెలఁదుల మొగముల కోడిన, నెలయు మరలఁ బైకి నెక్కె , నెలకొను కడిమిన్.

మధుపానపటలము. 67

ఉ॥ తెల్లని కల్లు వెల్లువనఁ , దేటగు పాటలు రూపుతో నిటల్
చెల్లె ననంగ, నుల్ల మునఁ , జిక్కని మోహము నిండిపోర్లి యీ
వెల్లువ యయ్యె నా వెలసి , పెల్లుగ వెన్నెల రెల్ల నేత్రముల్
చల్లన గాఁగ నెల్లెడల , సాంద్రముగాఁ బరవెన్ జగంబునన్.

చ॥ కలిసినవారి చేతలకుఁ , గల్లునుపోలి వియోగ మొందు వా
రల యును తాను దుర్విషవ , రంబయి నెయ్యపు బల్కఁ బూను క
ల్లులకును గూర్పు దూతియయి , గొప్పగ విప్పుగ వెన్నెలల్ జగం
బులఁ బరవెన్ మరుండు తన , పూన్కికి బాసట గోర'వచ్చె నాన్.

అ॥ నదులు గంగలయ్యె , నుదదులు పాల నం, దరములయ్యెఁ బర్య , తంబులెల్ల
వెండి కొండలయ్యె వెన్నెల పెల్లిద, మంగవించు తేమ , నంగవచ్చు:

ఉ॥ ఎల్లరు నెల్ల దిట్టిచయ , మెల్ల పదార్థము లిల్లసిల్లి క్రొం
దెల్లని వాటచేత జగ , తీ తల మెల్ల వెలింగెఁ దొల్లి యు
త్పల్ల సరోజ బాబుడిలఁ , బుట్టిన నాఁడు రమా సుమాంగి లో
వెల్లిగఁ బాటు సమ్మదము , పేరిమిఁ గప్పిన వెల్ల యొల్లె నాన్.

మ॥ పొలఁతుల్ చేరిరి చుక్కలఁజెనఁగు మే , ల్మృత్యుల పందిళ్ళనీ
డల సంచార పయోదముల్ దిగెడు ద , ట్టంబొ వనాంతంబులన్
జెలమం దేతిన నీరువోలు నృటిక , స్ఫుత స్ఫుర ద్వేదికా
స్థలంలం బుష్పిత కాయమానముల ని , ప్లాగోష్ఠిఁ గ్రీడింపఁగన్.

తే॥ పుష్పవేణులతోఁ గూడి , పూల సెజ్జ, లందు కాలంబు వుచ్చెడు , నానఁ బురుషు
లమృతముంబోలి తేటయై , యలరు మధువు, హైమచక్షకంబులం గొని , యానిరపుడు.

తే॥ అమర గంధర్వ విద్యుద , రాజ్ఞములులఁ, గేరు సౌష్ఠవ మొప్పు న , కీర్తనవాణు
లరలం దేంట్లు తేనియ , లాను లీలఁ, జప్పరించి రాసవమును , చవులు వాఱ.

తే॥ చంద్రికను పాలఁబోలిన , చషక మూను, చేతికాంతిచేఁ జెలువారి , జేగులయ్యె
నుదతి యానిన సుర రాగ , నుదను పోలె, నింతి కనుఁగవ యప్పుడ , యెట్లుఁబాటె .

తే॥ అగురుపొగగ్రమ్ము క్రొమ్మడి , యవళుళిందు, మగువ త్రావిన తెల్లని , మధువువహ్ని
కుండమున నేలువోసిన , కుదురుదాల్చి, యుల్లమున నున్న కామాగ్ని , నొలుకఁజేసె.
చ॥ విలసిత పాల యైన యలి , వేణి యొక్కర్తుక పైఁడిగిన్నెలో
పలఁ దన నీడఁ గాంచి చెలు వా; మధు వానుదు రమ్మ యంచు వే

పిలిచె; విసంబుఁ బోల్కనుల • వేడిమి వాక్కుల నబ్ధి వెన్నయున్
వెలయు మనోజ్ఞురాండ్ర యవి • వేకపు దీటు మఱొండు గల్గునే :

చ॥ అలుకఁగఁ దగ్గ కౌను గల • యంగన యాసప పాత్ర మందు వే
నలియును కెంపు మోవి చిటు • నవ్వు విష స్ఫురితాగ్ర కుంత వీ
జలు గల నీడఁ గాంచి వెఱి • చానరొ యేమి యొనర్తు వద్ది యెం
గిలి యిదిక్రాత్త త్రావు మని • కేరెను కుట్టలదంత కాంతితో.

ఉ॥ నూత్న విధంపు హింసలను • నూల్కొనఁ జేసెడి చూపులాడి మేల్
రత్నపు గిన్నెఁ గొముది చొ • రంబడఁ గల్గని సంభ్రమించి వే
యత్నముతోడ నానునెడ • నంగన లెల్లరు కేరి కామినీ
రత్నముఁ గాంచి నవ్వ నల • రామయు శీర్షము వంచి స్గిలెన్.

ఉ॥ వీణకుఁ బిల్లఁగ్రోవి కొద • వించెను త్రావ్యత యీమె యంచు వి
న్నాణముగా వచింపఁదగు • నారి యొకర్లుక కల్ప తావి కల్
నాజెపుఁ జాత్రఁ బట్టి నయ • నంబుల నీడను గాంచి యంత సిం
గాణి బొమల్ వెలుంగఁ దొలఁ • గన్ వడి నూఁదె ద్విరేఫమన్ భ్రమన్.

తే॥ కైపు మిక్కిల ఘూర్జిల్లు • కనులతోడఁ, గల్లునం దిందు బింబంబుఁ • గాంచి యొకతె
యాపురాహుభయంబున • నిచటదాఁగి, యుంఁటె? యడలకు మభయంబు • నొసఁగితి నను

క॥ సుడియే యనఁదగు పొక్కిలి, యడరు పడఁతి పూల పంది • రందలి జ్యోత్స్నన్
సుడియు మతిచేత మధువని, తొడిఁబడి గిన్నియకుఁ బట్టఁ • దొడఁగెం దోడ్తాన్.

తే॥ మించు నంచునఁ జలియించు • నించుఁబోడి, సుధను పోలిన పలుకుల • చొప్పుచెడఁగ
రళన నూడిచి విరుల న • రంబు చుట్టె, శిరసునం గట్టె బంగారు • సరిగ చీర.

తే॥ కల్లపాత్రలోఁ దనమోముఁ • గాంచి యొకతె, నిందుఁ దానఁగ వచ్చెనం • చెదఁ దలంచి
చంద్రః పొలయల్క వేళలఁ • జల్ల నగుదు, వేని యీ కల్లనీ కిపు • డిత్తు ననియె.

తే॥ ఒక్క తిలనాన ముంజేయి • త్రొక్కులాడ, నాననముపయి నొలికించి • యాసవంబు
మైకమున నెఱుంగక మఱి • మధువు నాన, గిండి కెమ్మోవిపై జోర • గించె మరల.

చ॥ పినిని ధనంబుకై యరిగి • వేచిన యాచకు లట్లు తుమ్మెదల్
ముసరి రవా? సేయ నొక • ముగ ముఖాబ్జము విచ్చి యాసవం
బెసరఁగ నాన, నానగొని • యింబుగఁ గోరను నానవైచు నా
బిసమున జాటసాగె నలి • వేణులు వింతగఁ గాంచుచుండఁగన్

ఉ॥ వాలుగ మీరు బెట్టు చెడి • పాట నొఱకా వెలివాటు కత్తి నా
వారికలైన కన్నులును • వాల్చడయుకా మద బర్హి చాయయున్

గ్రాలు లచాంత కోమల యొ , కర్తు ప్రియుండు సురన్ గ్రహింపఁడన్
మేలి గుణంబుతో నదియు , మేకొన దానఁగ నుత్సహింపదున్.

తే॥ ఒకతె కోపాభినయ మూను , నొలపు దోపఁ, గన్ను లెఱుపొందనొనలు వ , క్రతభజింపఁ
బండ్లు గొలుకుచు సులలిత , పల్లవముల, తిమ్మ రడఁచు కర తలములఁ ద్రిప్పచుండె

చ॥ చలనమునొందు మోవియను , జానగు నెఱుని దొండవంటిపైఁ
దెలి నెల కాతులంగినిసి , తేలిన తెల్లని పండ్ల నొక్కుచున్
దొరఁకుచు శత్రు రక్తమునఁ , దోఁగిన ప్రాసముఁ బోలు కన్నులన్
జిలుకర చూచు చెల్వ మయిఁ , జెమ్మట గ్రమ్మెను చిందు కల్లునాన్

ఉ॥ పండిన మోవి దొండవయి , భాసలు రక్తిమ రెండుకన్నులన్
నిండఁ, చలంచు బొక్కటియు , నేర్పునఁ బలుకుట యొక్కటైన యా
యండఁబయాన మో మనెడి , యబ్జముతోఁ గల కన్నుబొమ్మకో
దండము వంగెఁ గంపనము , దాల్చెఁ జెమర్చెను భాచంద్రుడున్

ఉ॥ బూరుగపూవు రీచి గల , మోవి మెఱుంగునువీడఁ బండ్లయం
దూరిన నీరు తేనెవలె , నొల్కఁగ, తొమ్మున తైకతోడుతన్
జీరయ జాఱ, వేనలియుఁ , జిక్కయి జీరుకులాడ గేలి న
వ్వారఁ బ్రియాభిషంగమము , నానవ సేవయు నొప్పె సామ్యమై

తే॥ అనమశరునిచే వలవంత , నందుచున్న, చొర్తి ప్రియుఁ దేరఁ జేటిక , నొగిని పంప
నెంచియొచ్చెలి నీవునా , యెడఁదవలెనె..యచటనేయుందొ? మరలుదొ? యనుచుఁబలికె

కి॥ హరిజాషి యొకితె తనప్రియ, వరుఁ బిలువగఁ జెలులనెల్ల , వరుసగఁబంపెన్
దరువాత వారివెంటనె , తరలె నొకర్తుకయె తాను , దయతుని కడకున్

క॥ వలచు విరి ప్లెఱ్ఱపై దరి, దెలియని మోహాబ్ధి మునుఁగు , తెఱవ యొకతె తీ
పొలయఁగ వల్ల భుపేరుల, బలుకు చిలుకఁ గొఁగిలింఁచెఁ బ్రాంతి , తొలంకన్

క॥ వనజాషి యొకతి శయ్యను, దన తోడగు చిలుక నలమి , దయతుఁ బిలువ కే
మనియెదు? జక్కవతో నీ, వును తాపము గూర్తె? యనుచు , బోరున నేడ్చెన్

క॥ తన సవతి పేర దయతుఁడు, తను పిలువఁగ నవ్వు వచ్చెఁ , దరలాక్షికి వెం
టనె కినులనుండి పలవల, మని బాష్పకటంబు బురలె , వలుకయుఁ దొలఁకన్ .

తే॥ మునుపు దొనఁగుచేయుప్రియుండు , నెనరుదోపఁ, బిలుఁడుమొలనూలిపైఁ గేలు , వెట్టునంతఁ
దరుజీకిన్నులనక్రము , క్తములునేల, జిందెఁదెగుమేఖలామణుల్ చెదరుమున్నె

చ॥ అలుగుదునా ప్రియుం డిటకు , నచ్చిక బుచ్చిక సేయ వచ్చినన్
కలియదునా యెదం గలుగు , కంతుని వంత తొలంగు నట్లుగా

పలుకుదునా మనోహరు స్వ , భావ విశిష్టత పీఠ మీటుచున్
దెలుపుదునా మనోవ్యథను , తేటగ నందొక యింతి చింతిలెన్

క॥ ఒకరిత తన పొలయల్కను, సకులకుఁ దెలుపకయె వీఱ , చయ్యనఁగొని హ
స్తకమల మెఱున యగునటు, సుకముగఁ దన మదిని గలది , చొక్కుగఁ బాడెన్

క॥ కాంచును శకునం బొకసతి, కాంచిన యపు డెల్ల ననువు , గానని వగచే
నించు విలుతు నేటుల నును, అంచితముగ వెడలఁ బాటు , నన నిట్టూర్చున్.

తే॥ కందుకమున కందం బిడు , సుందర కర, ప్రియుని పిలువఁగా జోటినం , పినది యంత
లోన వచ్చె నన్నంతఁ ద , చ్చులను మూసె, నామె తలఁపేము యెఱుఁగఁగ , క్రియబుగాదు

క॥ అమరిచిన పానువునఁ జెలి, యమర్షముఁ దొలంచు త్రోవ , యరయని దయితున్
విమలాంగి కల్ల సోమరి, తిమ్మరున నీలుగుదు నడిగెఁ , దిన్నగ గడియల్

క॥ పదరి యొకతె లత్తుక గల, పదమునఁ దాఁపఁగఁను నిండు , వపువసు చేనన్
వెద వేయఁగ వల మొకలు, పొదలె ననన్ గగురుపాటు , పుచ్చైఁ బ్రియునకున్

తే॥ పగఱ నోరిచి మరలిన , బంటొకండు, సుందరీ స్తనములు కృశిం , చుటను గాంచి
పొంగి తన్ను మించిన ము , దంబున మొగంబు, తేటనొంద భుజంబులు , మీటనిలిచె

తే॥ లలితఁసుందరుఁ దొకఁడు త , ల్పంబుఁ జేరి, కంతు నంపఱ యెల్లెడఁ , గప్పి యున్న
పగదినొప్పు పానువు మీది , పల్లవములు, మాఁడుటం గంటఁగని దిగ్గి , మంబునొందె.

తే॥ కలవ ముడుకు శాపము గల , కదనవిజయ, వరునకుంబ్రియురాలిబొం , గరపుఁజనులు
తనకు నఖిషేక మొనరింప , ఘనులు నిలుపు, కనకపూర్ణకుంభములను , గరిమఁగాంచె

ఆ॥ కనక లతిక ప్రియుని , కడఁజేర సుంకించి గజ్జియలును రళన , కంకణములు
దొలఁగఁజేసి పొరపు , గల చందురుని మదిఁ, గనలి యుజిమి చూచి , కడఁక మానె .

క॥ నవ మదనున కొక్కర్తుక, తవిలి పువులు కోసి చుట్టి , తార్చిన సరికిన్
బవి భుజ యుగళము లొంగెను, బువ్వు సరము బలంబు నేము , పొగడం దరమే?

తే॥ కుటిలకుంతల తనలోని , కుములు దెలువ, మన్నుదుని గాంచి తన చెలిన్ , మరలఁగాంచె
నింతియొద్దేశమునుగ్రహి , యించినఖియు, సుందరుఁడుచను త్రోవను , చూడఁదొడఁగె

తే॥ రాజవీరుని కడ కొక , రమణి వెల్లె, నాతిఁబిలిచిన దూత మ , నంబుఁ గలఁచు
మధువా? మాకుత మో? మాపొ? మరుఁదొ? యేమో? అరసిపలుకంగనేరికి , నయితిగాదు

తే॥ పొంగినట్టి మోహమునకు , లొంగి వాన, వంటి చల్లని కనులబా , ప్పములు రాల్చి
నేమి మాఁడెనె యని హితుం , డెదుర నవ్వ, నవ్వి సిగ్గు వీడిన దెల , నాఁగయొర్తు.

తే॥ లేమి నెలవగు కటిగల , లేమ కనలు, ప్రబలఁ దడవిన చేతి న , వ్యలికిఁ ద్రోచెఁ
ద్రోచునాచోప్తయాప్రియు , తొమ్మునందు, కుంతముం గ్రుచ్చుటంబోలెఁ , గుములఁజేసె

ఆ॥ చెలిమి కలిమి గలుగు , చెలి చేయి దడవుచు , జెలువు బలుపుమంచు , జెప్పఁబూను
దన యెడంద సిగ్గు , తలయెత్తఁ జెప్పకో, రంతప్రొద్దు నిలిచి , యలమటించు.

ఆ॥ సుడిసి వలపు పైకి , బొడుచుచుండ నొకర్లు , బయలి ప్రాణమైన , వలపుకాని
చేష్టలెల్ల సఖికి , జెప్పంగ నుంకించి, బిడియమంది వేటు , నుడువులాడె.

తే॥ ఒక పెయ్యలముల్ ప్రాణము , లొకఁబెనిండు , ప్రేమయొకపాటిదేయైన , ప్రియుడుఁబ్రియము
నొడవ లొకటి చేయఁగఁ బోలు , నొత్తిబిగియఁ, గొఁగిలింకికొనిరివారు , కాంక్ష లూట

క॥ నుందరుఁ దెదురగుదు మనసు, ముందేగె మనంబుఁ బోలు , మొగమును మ్రొక్కె
నుందరునకు నది క్రొత్తగు, చందముగా సిగ్గు పూచె , జానకుఁ బోలెన్.

చ॥ పొలయలుకం జనించు వల , పుం గొని దత్పల మూహ సేయు చా
వలమతి యొర్తి కొంటిమెయి , వల్లభుఁదేరక రేయివోలెఁ గ
ర్వలివలెఁ జేటి చేరఁజని , బంధురదేహః యిదేటి తీరుఁ పైఁ
జాలుకఁదనమ్ముగాదె? యని , సూక్తులు పల్కెను తల్లి పోలికన్.

తే॥ సంజదయ్యము దాకిన , సరణి నొప్పు, వలపరి యొకర్లు తల యెత్తు , నిలుచుఁ జూచుఁ
బలుకునదియేమొయెఱుఁగదు , చెలువుఁబలువఁ, బంపుదూతితోఁదనతెల్వి , నంపెనేమొ?

తే॥ జననమరణచక్రమువోలె , సంచరించు, మనసుతో మొయిలునఁ దోచి , మరలమఱుఁగు
మించువలె బయటికి వచ్చి , కాంచుఁ బదప, నేగుచుండు లోనికినొక , యింపుఁబోజి.

తే॥ మకరికాయోగ్యమౌ చను , మలల మీద, కంతురూపులు తొలిచిన , గాయములను
తేల నదుము నేడుచు నవ్వు , గినుకఁ జింత, వెల్లడించుఁ బొమ్మని దూతి , వేడు నొకతె

తే॥ సంభవము నార్తినెఱిగిన , జనులయొద్ద, చెప్పికొనుటలు వృథయని , చెప్పిరించి
యుడికి కృణియించి పడకపైఁ, బడుచు నోర్తు, ప్రక్కనిలిచిన చేటిని , పాటఁ జూచె.

తే॥ లికుచకుచలగు కన్యకా , లికిని మించి, బ్రమయచున్నాడు మదులందు , పచ్చెకాని
కరణి జొచ్చివారలద్రావు , కల్లకేట, ద్రావెఁగాఁబోలుఁబూన్కిఁగం , దర్పడిపుడు.

తే॥ తరుణులం గూడ రస లం , బరములూడ్చి, లొలఁగఁజేసిరి వల్లభుల్ , తుడుమువంటి
వారలేనియు వెలి వటు , పంగఁదగని, చెయ్యలొప్పార దగ్గఱ , జేరఁదగునె?

తే॥ బయలి మేఖలల్ వలువలు , వదలఁజేయు, టబ్రమే? యొర్తు బిడియంబు—నవలఁద్రోచె
నాచ ప లంబు గలుగు సన్నాసి వలెనె, తన్నునన్నునించుటయు ని , త్తజిని గలదు.

తే॥ తరుణుఁడొకండుక తరుణి కం , దర్పకదన, పుండు సమురైరి హెచ్చుత , గ్గరయరాఁక
యిరువుర తలంపులాపిరు , లేక మయ్యె, నన్నవో నెవ్వరందు గె , ల్పిందువారు.

తే॥ ఒక్కర్లుఁడుకరమునఁదన , యురముమూయ, నెదనువసీయించుప్రాణనా , యికకుఁబోటు
గలుగు నని వంచనమ్మునఁ , గరతలమున, ఘాయుచున్నావనుచు నొక , ముదిత కసరె.

తే॥ వగడపు మోవి వక్షోజ , పర్వతములు, మృదుల హస్తముల్ భల్లంబు , నెనయుకనులు
గలుగు సతియొర్తు వలపుల , కడలియైన, ప్రియున కట రంభవలె మేటి , ప్రేమ నొసఁగె.

తే॥ వలపు కానీ యనత్యవా , క్కులఁ దలంచి, మేరలేని కోపముగొని , మార కదన
మందు మగపోడిమింజేసి , యడఁగి యున్న, యీసయేగెల్చ నొకచామ , యతిశయిలై

తే॥ హింస్ర సాధనములు రూప , మెనసీనట్లు, మెఱయు కన్నుల చెలి తన , యొఱపుకాని
నలమి గుబ్బలి గెలుచు గు , బ్బలు కడింది, విభు నురము దూసి చనెనని , వీఁపుచూచె.

చ॥ చెలువల క్రొత్త వలపులను, వలకాండ్రు భజింప గంధ , పంక మురలె వే
నలు లూడె గాజులందెలు, గలగల మనె సంచలించె , గట్ట సూత్రంబుల్.

క॥ కలువల దాయ యవము వలె, వలపు కినుకఁ దోల నొకతె , పడి నొడికముతో
బలు కల్ల నిద్దరం గొని, కల సాకున నొరిమకాని , గొఁగిటఁ జేర్చెన్.

తే॥ ఇందు బింబాన్యయును తన , హితుఁడుజేరు, తరుజమబ్బుఁటచేదాని , దలఁగఁ ద్రోవ
కొడలి నొడలితోఁబెనవైచి , యెడయికనెద, నరయరైరి యురయమాట , యరయరైరి

ఆ॥ కాంక్షిలూటునుత్పు , కత వరులకు, వక్ర, కుంతలలకు రతుల , గూర్చు రేయి
వలుఁద చనుల మోయు , బలిమిఁ గాంచని మధ్య, ములను పోలి కార్చ్య , మునుభజించె

ఉ॥ పున్నెపుఁ గర్జముల్ తొడఁగి , పూర్తి యొనర్పని వారి సంపదల్
చెన్నుగ మధ్య వచ్చుచు న , శించెడుఁగిరి విధుండు క్రుంకెఁ బై
వెన్నుని తొమ్మునం బరిధ , విల్లడి కొస్తుభ రత్న లీల వా
రాన్నిధియందు దోచె గ్రహ , రాజు జగంబులు తెల్పినొందఁగన్

18 ఎదురుకోలు పటలము. 39

సీ॥ చెడు నీతి శ్రోవలఁ , జెల్లక ధర్మ కా, స్థానుగుఽన్యంబుగ , నరుగు నెఱుక
నయము దప్పని పాల , నము గల్గె దశరథ, చక్రవర్తియు గొప్ప , సామజముల
మద జల ధారల , నదులు పాటుచునున్న, పేనా సముద్రంబు , చేరి కొలువ
నాగలోకంబును , బాగుగాఁ గనఁబడు, పరి శుద్ధ పై కత , ప్రభలు గలుగు

తే॥ త్రిపథగం జేరఁగా నాయు , దీయమైన, నైన్య వరాశి తజ్జల , సమితిఁ గ్రోలె
దానిఁ గాంచిన యుప్పు సం , ద్రంబు గూడఁ, దేట నీరు ద్రావెడు నాన , దీటుకొనఁగ

తే॥ పృథుల కేదార వేష్టిత , మిథిలఁ జేరు, సంత దశరథు రాకకు , నలరి జనక
వల్లభుఁడు మహాదారుండు , వార్ధి వలెనె, పొంగి యెదురుకోల్వచ్చెవి , భుతవెలుంగ

మ॥ ప్రబలోత్సాహము చెంగలింప మద సా , రంగంబులున్ దేరులున్
విబుధశ్రేణి తురంగపాళి బలయన్ , వీరావళుల్ గొల్వ న
వ్విబుదేంద్ర ప్రతిమానుఁ గోసల విభున్ , వీక్షించి తోడ్డేర ధీ
ర బలుండొ జనకుండు వోయె రవిఁ జే , రం బోపు చంద్రుండు నాన్.

కా॥ గంగా ప్లావిత భూ విభూత్తము చమూ , కాండంబు షడ్వారిదుల్
తుంగోద్వీచుల శంఖ నాదములతోఁ , దోతేర శ్రీ లక్ష్మీ నా
రంగం గాంచు సుధాద్రి సంతనమునన్ , బ్రత్యుద్గమంచై న జో
కం గన్యాయణి సీతఁ గాంచు జనక , జ్ఞాపాలుఁ దేగెన్ వడిన్.

తే॥ పరఁగ నశ్వత్త దళ రూప , భల్ల సమితి, యడరు దళరధుసేనకు , నబ్ధి నవ
కంబు చతురంగ బల రూప , గరిమ నొంది, జగము పరవంగ నదియ పో , సాటియగును

తే॥ జాలరులు జాలువారు ము , త్యాగ గొడుగు, లోలి వీలి కుచ్చులు గప్ప , సుస్పరంబుఁ
బగలు మణిఁగి యిరులు గ్రమ్మఁ , బ్రభుని సేన, రంగు పూవుల పద్మాక , రంబుఁబోలె

మ॥ కమలాదేవికిఁ గాణయాచి విపుల , జ్ఞాపాలు పెక్కింటో ? వ
క్షమో ? కోటీశమో? నిస్తురీ కృత పళ , క్ష చృత్రమో ? నత్కుల
క్రమ సంపాదిత రాజ్యమో? బహుళ సం , ఖ్యం బొల్పు సైన్యంబో? బల్
శ్రమలం జెందియు నిర్ణయించి పలుకన్ , శక్యంబె యెవ్వారికిన్ ?

సీ॥ కంచు కాపూర్ణకు , చాంచితోరస్కల, నీలవేణికలందు , నిండుతేట్ల
ధ్వనులనే పోలు నా , దస్వర సప్తస్వ, రావాములు బహు , వ్యాప్తి గనియె
రథనేమి రవము వా , రాళి ఘోషముఁ బోలె, గజ ఘీంకృతులు మేఘ , గర్జఁ బోలె
జగతి పరిఖయైన , జలధి మెరకగాఁగఁ, జెంఘాళి విండి యా , పిదపఁ జైన

తే॥ యేడు లోకంబులను ముంచి , యెసఁక, మొసఁగె, ననుట తేలిక మాటయో , నసుర వైరి
జగములం గొల్పు పాదము , చన్న త్రోవ, నేగి యావలి లోకంబు , లెల్లఁ బ్రాకె.

తే॥ ఐరవు గొడుగులవరుసలు , పురముగప్పఁ, గలుగునిరులఁ దొలంబుట , సులభమె యగు
మణి విభాషలు వెన్నెల , మరపుదెచ్చుఁ, గొరడువైచునెండయుఁగాయు , మెఱుపుమెఱయు

తే॥ కోసలేకుండు రా జన , కుండు గరిమ, నెదురు వచ్చు పథము లెల్ల , హేమరజము
గందవాడియుఁ బుష్పొడ్డి పచ్చ , కప్పరంబు, పెక్కు వగల తావుల ధూళి , జెరసియుండె

తే॥ పునుగు కస్తూరి కుంకుమ , పువ్వునగురు, కలిపి చల్లఁగా నైన పం , కంబుతోడఁ
గరుల మద జలధారలు , గలిసి పాఱ, నైన బురదలే వీధుల , యందు నిండె.

తే॥ నీడ లన్నియుఁ బరిమళ , నీల కచల, కనక రత్న భూషల కాంతి , గలుగు నవియు
విజయ చిహ్న పతాకలు , విరియు మేలు, కట్లు గొడుగులు గప్పఁగాఁ , గలుగునవియు.

తే॥ దశరథుని సేనతోడ ను , తక్కువమొనెని. జనకు సేనయుఁ గలిసె హె , షణ్మునిండ
ఘన తరంగాకులారావ , కంధియందు, నదులు చేరఁగా జరుగు వి , న్నాణమొప్ప.

తే॥ జనకుఁ డుత్సాహమున లోక , జనకుఁడనఁగఁ, దగిన దశరథు రథమును , దాయవచ్చె
రథికవరులతోఁ దన మనో , రథమువంటి, రథముపై నానఁ బోలిన , రయము మెలయ.

ఆ॥ దాని తేరు దిగ్గి , మీసరంబగు సేన, వెనుక నిలువ మున్ను , వెడలు నతని
దశరథుండు తేలు , తగఁజూచి యరథ మె, క్కించికొనియెఁగొఁగి , లించికొనియె.

తే॥ పులియెడుటి సింగముం బోలి , పురుషవరుఁడు, చెలిమి బంధు మిత్రాదుల , సేమమడిగి
ముందు జరుగ నిమ్మన మూద , మంది యెల్ల, వారు ముదిలాపురంబును , చేరినారు.

ఆ॥ ఇట్టులింపుపెంప , నిరువు రేగుచునుండ, తన్ను దాన పోలు , ధన్య గుణుఁడు
భవుని ధనువు విణుచు , శ్రీరామదండ్రుండు, జనకు జనకు నెదురు , కొనఁగ వచ్చె

ఆ॥ విబుధ మనుజ నాగ , వినుతుండు రాముండు, బలసి వీరవరులు , గొలిచి రాఁగఁ
ధమ్మతోడఁ దాను , తపనీయ రథమెక్కి, వచ్చిచేరెఁ దండ్రి , వాంఛవారె

తే॥ దశరథేకు వెదుర్కొనఁ , దరలుసేన, లోన నేనుఁగులోఁ పిదు , లోఁ హయములొఁ
రెక్కపెట్టంగ మానంబు లేకయున్న, యా సమృద్ధిని పలుక శ , క్యంబె తెలిసి?

పీ॥ నీలోత్పలమ్ముఁ ద , మాల పుష్పముఁ బోలి, చిత్రసౌందర్యంబు , చెడఁగ నొప్పి
యమర వినుతమైన , యడుగుఁదమ్ములు గల, పిన్నవాఁడగు రామ , విభుఁడు మున్ను
వదలిన ముఖ్య జీ , వమ్ము పిదప వచ్చి, చేరిన కరణిని , చేరి యంతఁ
దక్కు వారు తనకు , మ్రొక్కుచుండఁగఁ దన, కన్న జనకు పాద , కమలములకు

ఆ॥ వినతుఁ డగుచు లేవ , మనువనఁ దగు దశ, రథుఁడు గాఢముగ ను , రమ్ముఁ జేర్చి
యలమికొనియెరుద్రు , విలుద్రుంప మున్నేగు, మహితబాహు గిరులు , మఱుఁగువడఁగ

ఆ॥ తొలఁగ వీలుకాని , దుఃఖమ్ము మొత్తమ్ము, మాయ మైన యంత , జ్వేలిభుండు
లలిత రీతి మ్రొక్కు , లక్ష్మణుఁగ్రుచ్చిక, వుంగిలింపికొనెఁగ , రంగుప్రేమ.

ఆ॥ భవుని ధనువు ద్రుంచు , నవ మన్మథుండంత, మరలి తల్లులకు న , మస్కరించె
వారి యెడఁదఁ బొడమి , పారమ్మమీటిన, సంతసంబు దెలుప , శక్తు లేవరు?

తే॥ మేటి భక్తి యతిశయించి , తేట యైన, కరణిఁ గన్నీటి కణముల , సరము లురల
మ్రొక్కు భరతుని తను తండ్రి , మున్నుతడవు, పగిదినురమున, జేర్చె జీ , వములఁబోలె.

కా॥ శ్యామాకారునితోడ వచ్చు ఘనుఁడౌ , సౌమిత్రియున్ విస్ఫుర
త్రేష్ణమాకారునితోడ వచ్చు గుణవ , ద్వీరుండు శత్రుఘ్నుఁడున్
ప్రేమ శ్యామల రూప భూషణములై , పెంపారు పాదాబ్జముల్
మోముల్ చేరిచి మ్రొక్కఁ జేర్చికొని రా , మోదంబుతో వక్షముల్

తే॥ నీతికరుణలే విభుని వి • భ్యాత ధనము, లని యెఱింగిన తమ తండ్రి • ననుగమించి
యనుప మాగమోక్త క్రమ • మనుసరించు, సుతులునలుపురుచూపలు • చూడ్కిగొనిరి

అ॥ సాక్షి యనఁగఁదగ్గ • సత్పరిపాలన, మడరఁ దల్లి బోలె • నమరువాడు
దశరథుండు పిదపఁ • దనయుని పీడించి, వై భవంబుతోడఁ • బదమ యనియె

తే॥ కరులఁ బోరిన యవ్వీర • వరుల ప్రేమ, మెంతదో? వారికొతుక • మెంత పొకదా?
కనఁగలేము కమారులు • కదలుసంతఁ, బరిణ నోత్సాహ మాతండ్రి • పగిదిఁ బోలె.

తే॥ ప్రేమమయులగు లమ్మలు • ప్రేవలందు, నమ్ములై వేడ్కతోఁ దురం • గములమీద
రాఁగ నున్నత రథముపై • రాముఁ డేగె, భేరి మున్నగు వాద్యముల్ • బోరు కొనఁగ

తే॥ పఁచి యభ్రంక పోతుంగ • భర్మ హర్యు, ములను చిత్రాకృతులఁబోలు • పొలఁతిగముల
విసము నిండిన ట్లుండిన • వీక్షణములు, పుష్ప వర్ష ము యన నొప్పఁ • బురము సొచ్చె.

సీ॥ అందంపు మేడల • యందెల్ల కర కంక, జంబులు మొరయ వే • నలులు విరియఁ
జెందమ్మి పాదమ్ము • లం దాల్చు నందె లా, గమ పద్దతుల తాళ • గతులు దెలుప
కుంబి కుంభంబు • దంభంబు చెడ డంబు, నింబారు వక్షేరు • హంబు లొచ్చు
సన్నుతాంగులు గల • సౌధంబు లెల్లను, నర్త శాల లే • నాడుఁ గాపు

తే॥ దేవదేవుండు శ్రీరామ • భూవరుండు, దరియ నా బాలికా ప్రౌఢ • మరసిమరుఁడు
ప్రేరణము సేయ వారు గా • విండు చేత, లెఁమి నవధరింపఁగ, గుతూ • హాలుగుండు.

19 వి హా ర ప ట ల ము. 48

సీ॥ పూలచేఁ దరియు క్రొ • మ్ముడు లొప్ప పడఁతులు, జింకలగుంపులు • చేరు పగిది
బర్హి సంఘంబులు • భ్రమియించుటం బోలి, ఋక్ష బృందము తేజ • రిల్లు కరణి
మెఱుపుల రాసులు • మెఱసిన కై వడిఁ, దుమ్మెదల్ జుమ్మని • క్రమ్మి యార్వ
జాతిన క్రొమ్ముడుల్ • సవరించుకొనకయు, మొలనూలు తెగుటయుఁ • దెలియకుండ

తే॥ పైఁటలుంజాఱనవదరిం • పకయుఁగొను, బులియలెక్కింపకయుఁదాసి • తొలఁగుతొలఁగుఁ
డనుచు మధువు గ్రోలఁగ వచ్చు • నశులయట్లు, సరభసంబున ముసరి రు • త్సాహ గరిమ

సీ॥ కనులతోనే ప్రేమ • యను వస్తు రూపంబు, గాంతము గాక యో • కాంతలార!
ఈ నాతి జన్మంబు • చే నొందఁ దగు ఫలం, బీ నాఁడె కందమో • యింతులార!
రాతికిఁ దొలిరూపు • రమణఁ గావించిన, పదములఁ జూతమో • పడతులార!
కను బరువైన శ్రీ • కంఠ విల్వీణిచిన, కరము లీక్షితమో • కలుకులార!

తే॥ అనుచు నీటి యెద్దడి నొచ్చు • హరిణ చయము, విమల జల పూరముం గన్న • విధినిపల్ల
మునకుఁ బాటు జలముఁ బోలి • మనసు పజవఁ, బట్టఁ బరుగిడు చందానఁ • బరుగు లిడిరి.

ఉ॥ మానుగఁ దేరిపై నగర , మార్గమునం జను రాముఁ డపు త
న్నే నయనంబు లార్చక ర , హించి కనుంగొనుచున్న యట్టి
తా నికరంబు కన్నులనె , దప్ప కెఱుంగఁగ జేసె నుత్తమ
జ్ఞానులు తన్ను కృష్ణుఁ డను , నాచుమునం గల యర్థ మంతయున్.

చ॥ తలఁపును మించి యీతని ర , ధంబు రయంబునఁ బోవ కిచ్చటన్
నిలుచునుగాక యంచుఁ దరు , ణీ మణు లెల్లఁ దపించుచుండఁగా
నిలను దివంబుఁ గొల్చిన ర , మేఱుని రాఘవు నెవుఁ గంటి తె
ప్పల కటు దాఁటనీక సలు , వం దగు మానిని యెంత ధన్యయో ?

చ॥ వలఁతి యొకర్తు శ్రీర్దిమును , వల్వయుఁ జిన్నెలు భూషణంబులున్
దెలివి తెఱంగు తేటయును , తేజము లజ్జయు మానసంబు న
త్కులము బలంబు గౌరవము , గోలతనంబును గాత్రమున్ స్వజీ
వ లవము చక్కఁ దక్కినవి , పాయఁగ నిల్చెను పుత్రికాకృతిఁ.

తే॥ కమ్మలందాటి వెలుగొందు , కనులయందు, మబ్బువోలె నీరొడియంగ , మరుశరమ్ము
లెడము లే కెడ గాఁడఁగ , పడఁకె నొకతె, మొగులు లేని మించనఁదగు , మొలనుపోలి

మ॥ అలిసీలాలక లెల్ల తెప్ప లిడకా , శ్యామాంగు మై యందముం
గలయం గాంచుటఁజేసి నీలిమము నా , కన్నుల్ తగం బొందెనో
కలుకుల్ కాటుక కన్నులన్ విరిసి యు , త్కంఠన్ విలోకించుటన్
నలుపై యొప్పనొ రాము మేను తెలియం , గా రాదు సుంతేనియున్.

మ॥ చిగురుం బోఁడులు రాముపై విరులు వ , రింపంగఁ గందర్పుఁదా
ఁగిదిన్ వారలమీదఁ బుష్ప శరముల్ , వర్షింప నొక్కర్తు నున్
జగతీనాధుని చండ శాసనము నీ , శ్యామాంగు చిత్తోన్నతిన్
దగవు న్నేరక భీత నేత్రలకు బా , ధం గూర్చు వీఁ డెవ్వడే ?

చ॥ లలిత వరాంగి యొక్కతె య , లంకరణంబులు వీడి రాలఁగా
వలువ యొకండు మాత్ర కర , పల్లవ మందునఁ జిక్కఁబట్టుచున్
మలఁగుచు నిల్చె శిల్పకుఁడు , మాటలఁ బ్రేమల దాటి సల్పు పెన్
వలపునె ముద్దచేసి చెలు , వంబుగఁ దీర్చిన చిత్రమో యనన్.

అ॥ గెలుపు హింస గలుగు , క్రీఁగంటి చూపుల, చెలువ యొర్తు నొసలు , చెమ్మరింప
మనసు సొక్క నిలిచి , మఱి యెంచు గానక, రాముఁ డొంటి యున్నె , చామఁ యనియె.

అ॥ మనసు కరఁగి యున్న , మగువ యొక్కర్త యీ, వంచకుం డెడంద , వచ్చి చొచ్చె
వెనుక కేగకుండఁ , గను త్రోవ మూసితి, సెజ్జ గదికిఁ బోదు చేటిఁ యనియె.

౨౫ ప్రతిమఁబోలు నతివ , రతివతి శరములు గూన గొనక రళన , కంచుకంబు
ప్రీల పచ్చి నిలిచి , ప్రేమమైరాము మై, యొప్పుగాంచు వారి , మఱిమి చూచె.

తే॥ ఉత్సుకతతోడ నేతెంచి , యువతి యొకతె, దీరవపల నేత్రంబులఁ , దేజీచూచి
త్వప్తివడి ప్రేమగొని యెడ , తెలుపి లేని, లోని సంతాప మడరంగ , లోనికేగె.

౪॥ తోపుఁ గేశపాశములు , దొడ్డుకుంచులు బల్ పిఱుందులున్
చూఱఁగనీక దట్టమయి , తోవఁగఁ గన్నులఁ జూడలేక య
ప్వీరుని సౌరు గాంచు తమి , ప్రేరచ నేయ శుభాంగి యొర్తి యిం
పారఁగ వారి కొనుల బ , యగ్లనె వంగుచుఁ గాంచె నత్తఱికా.

చ॥ మదనుని సూన బాణములు , మానసముల్ గలఁవంగ వీధులం
జెడరిన భూషణావళులు , చిందిన గందము జాఱు మేఖలల్
కొదరిన తాకహారములు , క్రొమ్ముడి జాఱిన పూసరంబులున్
బొదరిన చోట్లు దక్క మఱి , పుట్టదు వేటగు తా వొకింతయున్.

సీ॥ భుజములఁ గనువారు , భుజములే కాంచిరి, పదములఁ గనువారు , పదులె గనిరి
అజాను బాహుల , యందంబు గనువారు, వానినే తెప్పవా , ల్పకయె కనిరి
వాడి కన్నులు గల , వారిలో రూపంబు, పూర్తిగాఁ గాంచిన , పుణ్యు లేవరో ?
లమ మతానుష్ఠాన , ధర్మంబు చొప్పునఁ జెప్పంగఁ బడు మహా , చిద్విలాసు

తే॥ పెక్కురూపులుతోవనా , కొక్కరూప, మొనరనద్విక్తిఁగాంచునా , కొక్కమతము
వారిఁ బోలిరి వీక్షించు , వారలెల్లఁ, జారుతరమూర్తి రామ వి , హారవేళ

క॥ తనుమధ్య యొకతె బ్రతుకుట, కనువుగా నతఁడొమె యెడఁద - నడఁగె జగమున్
చన కుక్షి నడంగించిన, ఘవామన విభాంగుకంటె , ఘమలెవ్వరల్ ?

క॥ చెలి యొకతె తేర్చి తొడనవి, గలగల మనఁ బూవు రెమ్మ , కరణి నరిగి యా
వల వలవల నేడ్చుచుఁజె, ల్వులచేతులోన మరలె , భవనంబునకున్

క॥ గిరి విభ ధనువును విఱచిన, కరణిఁ జెఱకు విల్లు విఱచిన , కావఁగఁ దగదే ?
పరివీరః దాసినవియెన్, బిరుసు మనము గల యొకర్లు , బింకము చెడఁగన్.

క॥ చెలి యొకరుక యనియె దవళ, ఫల మనఁదగు రాఘవుండు , బండిం చిగి క
న్నుల యెదుట విజుకు త్రోవ, న్నిలిచిన యీచేత కలయొ , నిజమొ , కపటమో ?

క॥ కనకాంగి యొకత మదినే, తవ దూతిగఁ గొనుచు నుసుఱు , తలరెడి చింతకా
వనజాక్షి జనకవందిని, మును ఘన తపములను చేసె , బూనిక ననియెన్.

క॥ పొచ్చెంబు లేని చిత్రపు, టచ్చనఁదగు పడఁతి యొకతి , యడలి బడలుచున్
విచ్చెలిః యీదృశ్యము మరుఁ, దచ్చముగా వ్రాసి యుంచ , నగునే? యనియెన్

- క॥ హరితాక్షి యోర్తి యారయ, నరునకు నీ లక్షణములు , నలువొందునె? శ్రీ
పరుఁ డితఁడు నిక్కమియ్యది, యరయఁగలరు కన్నులార .. ననియెఁ జెలులతో .
- క॥ ఎనజాక్షి తొడవు లూడఁగ, మనసు కరఁగ వాడి యితఁడు , 'మన పురమునకుం
జనుదెంచుట తొలిఁ జేసిన, జనకు తపఃఫలమె యంచు , జక్కగఁ బలికెన్ .
- క॥ కను లక్రలు రాల్ప నొకతె, తన యొడ లోడికంబు వీడఁ , దపియించి యితం
డనుఁగులు మునులును వీడివడ, వనట దొలఁగఁ గలనునేని , వచ్చునె? యనియెన్
- ౪॥ జలదమ్ముఁ గాంచిమురియు నె, మలిబోలెం గనక లతిక , మది ఫల దాచం
దలఁచె, నది మారుఁ దెలిఁగెను, తలపుల మది దాచినట్లు , దాచునె మోమున్
- ౫॥ వాలుగంటి యొకత , పూల పానుపుఁ జేరి, పిడుగుఁ మోత విన్న , పడగదారి
చాడ్చు మిట్ట యిటుకు , చన్నులు చెమరింప, బుద్ధి చెడఁగ నూర్చు , పుచ్చుచుండె
- తే॥ చెంగలువఁ బోలి యమృతంబు , చెంగలించు, నధరబింబ లిట్టులు లోన , నలయుచుండ్ర
సీతఁ చేసిన వ్రతములు , చేయకుండు, వార లెటు లుండఁ గల రార్తి , వడయకుండ .
- తే॥ ఒడలు చెమరించి ప్రాణంబు , లుడుకు నొకతె, విమలుడగురాముఁడింతేని , ప్రేమతోడ
నొకరిఁ జూడఁడ తలఁపడ , యుబ్బు గొనఁడ, పలపుసుంతేని మదిలేని , వాఁడో ? యనియె .
- చ॥ పురమునఁ గల్గు పైదలులొ , పూర్తి గే లెక్కకు మించినారు దా
శరధి శరీర సౌష్ఠవము , చాగురెఁ యెల్లయెఁ లేనిదయ్యె నె
చ్చిరి చిరి రౌతు మాత్ర మీడఁ , జేయునదేమి? కరంబునందు పూ
శరములు వట్టిపో వయిచె , జయ్యన మొగ్గ కటారి దూయుచున్
- తే॥ భువిని వెలయులకే గాక , దివిని గలుగు, నారులకుఁ గూడఁ గలిగెను , మారు పోరు
లిచట నుండిన మన ముద్ది , యెఱుఁగ లేద, ఇవట విడిచిన పరమలే , యచట దాకె .
- తే॥ మోహమునఁ జిక్కి భ్రమియించు , ముగుదలింద, ఊడనొకతెనేని గొనమి , యొప్పునేమి
ఇతఁడు నన్నాసియో? కాఁడు , నతులపాలి, చెడుగుకొలకాడనుచునొక , చెలువపలికె
- తే॥ మఱుగు తాపము గల తను , మధ్య యొకతె, కాలు సేతులు తూలఁగా , సోలి పడియె
కనిన వార లయ్యో పాప , మనుచు బ్రదుకుఁ, గాకః యనివచ్చించిరి మిత్తి , తాకెననుచు
- తే॥ యువతియొక్కతెయుయ్యెల , యూత వోలెఁ, గాళ్ళకాయలుగాయ న , కక్కుమలనేత్రు
వెంటఁబడి కొంత దవ్వెగి , పిదపమరలి, చేరె నింటి కిదెవ్వరు , చేయు చీరు ?
- తే॥ ఉత్కటంపు మనోభ్రమ , మొప్పు మగువ, లంచుతె మఱియొక గోల సరసియచట
నా మనముఁగూడఁగాంచితే , నాతిః యనియెలఁపుమితిమిఱునెడసిగ్గు , నిలుచునేమి
- క॥ ఇన కులము వారు శరణం, బనఁ గాచిన వార లొసఁగి , యసువులనేనిన్
వనితల యునుఱులఁ గొనుటే, తని కెట్లబ్బె ననియొక్క , తరుణి ఎచించెన్ .

అ॥ సిగ్గుచేత నెలపు , చెడిన చంద్రానన, హరుని ధనువునితఁడు , విఱుచుటెన్న
 పీతకొఱకుఁ గాదు , చేపడు విలువిద్దె, వలఁతి తనము చూప , వలచి యనియె.

అ॥ మేలి ప్రాణ వితతి , తూలునొక్కర్తుక, ఘోర ధనువు దాల్చు , వీరు నెదుట
 మారుఁడిట్లు మమ్ము , మారాఘు సేసెడి, నెంత బల్లిదుండె , యీతఁడనియె.

అ॥ వనిత లెల్ల రిట్లు , వలవంత పాలుఁగా, విమల మానసుండు , వినుత గుణుఁడు
 చేరెఁ గొళుకుఁడు వ , సిఘ్రుఁడు నృపవరుల్, కూడియున్న కొలుపు , కూటమందు.

అ॥ రాముఁడంత మెఱపు , భ్రమియించు తీరున, హార వితతి చలన , మందు చుండ
 కాలమేమ మొందు , నేల వ్రాలు కరణి, చాఁగి శిరము వంచె , సన్నుసులకు.

తే॥ ధర్మమును గావఁ బుట్టిన , తాటకారి, మ్రొక్కదీవించి వారుకూ , ర్చుండు మనఁగఁ
 బుష్పశిల్పంబు గల యొక , పొన్ను గద్దెఁ, దమ్ము లిరుగడ నిల్వమ , ధ్యముననొప్పె.

క॥ నక్షత్రములు భజింపఁగ, బుక్షేతుఁడు మిన్ను వెలుఁగ , నేతెంచు క్రియన్
 బక్షముల విభలు గొలువ న, పేక్షన్ మండపము దళర , భేతుఁడు చేరెన్.

ఉ॥ చేరి మునుల పదంబులు , కోరి మ్రొక్కి, భూసురాశీపదములతోఁ , బుష్పవృష్టి
 గురియ నుచితాననంబునఁ , గూరుచుండె, నగ్గవిభేదియు సిగ్గిలి , మొగము వ్రాల్చు.

సీ॥ గంగరాజులును కా , శింగులు వంగులు, నంగభూపులును కు , శింగవరులుఁ
 బాండ్రులు చోళ లా , వంతికుల్ చేరులు, మాళవుల్ మాత్యులు , మాగధులును
 శకులు కొంకణులు సో , మకులుచీనులుపుశిం, దులుతురుప్పులును చై , ద్యులునుపౌర
 పులు కఱినాటిన్య , పులు తెల్లదొరలును, యాదవుల్ నేపాలు , రాదిగ్గాఁగ

తే॥ నాదిభూతంబుచేఁ గవి , యంగఁబడిన, కడపటిది యగు పృథివిపైఁ , గల సమస్త
 రాజు లెల్లఁ గిరీటవి , భ్రాజమాను, లగుచు వచ్చిరి పెండిలి , కలవి లేక.

ఉ॥ చక్కెరబోండ్లు వీచు వెలి , చామరముల్ భువనంబు లెల్లెడన్
 నిక్కిన కీర్తి వృక్షమున , నెక్కిను పల్లవ పంక్తియో యనన్
 మిక్కిలియు న్వెలింగె; బహు , మేదుర పంశ రుతంబుఁ బోలి పెం
 పెక్కిన పంశగీతు లెల , యించిరి ముగ్గులు తత్పభానధి॥.

క॥ తన పంశంబునఁబుట్టిన, జనకజ పెండిలిని సంత , సంబునఁ గాంచం
 జనుడెంచు చంద్రుఁడో యనఁ, దనరెన్ దళరథుని గొడుగు , ధవళిమ మీఱన్.

అ॥ ఉన్నచోటనుండి , యొడుగంగ స్థలము లే, కునికిఁ జేసి గొప్ప , యుదధిఁ బోలి
 జనము చేరి నిలువ , జనకు రాజ్యంబొక్క, పట్లనందె యైన , పగిది నొప్పె.

తే॥ జనకరాజు కొతుకమున , సంపదలను, చల్లి సంతసించిన ప్రేమ , జానకి యెడ
రామునెడ బీదలందును , రాజులందు, యశమునందును సమముగా , వ్యాప్తి నొందె.

20 అలంకార పటలము. 41

చ॥ ప్రతిమలు ప్రాణముం గొనిన , పాటిగఁ గ్రేవల రాణు లొప్ప నా
తత విభవేంద్రుడౌ దళర , ధ షితిపాలుడు సంతసించు నా
తతిని వసిష్ఠుఁ డారసి ను , ధా మధురోక్షుల నిట్లు వల్కె- నీ
సుత నిఁకఁ బిల్వనంపుము య , శోనయశౌర్యధనాధ్యః మైదిలా;

క॥ అనవుడుఁ బ్రియ మానందము, తొనఁకఁగ జనకుండు చెలుల , తోఁ బృథ్వీజం
గొని తెండన వారలు వడి, జని దాదుల కత్తెఱంగు ; జానుగఁ దెలుపన్.

ఉ॥ ఆరుచు తెప్ప లక్షణకు , నందము గూర్చ నొనర్చఁబడ్డ యా
తీరున భూషణంబు లవి , తేటగు రూపముఁ గప్పనంచుఁ దా
మారయలేక తీయఁదన , మంబుధి వెన్నుకుఁ గూర్చు కైవడిఁ
సొరుకు సొరు గూర్చిరి; వ . సుంధర యజ్ఞత గొన్నదే కదా

తే॥ రామచంద్రుని మై వన్నె , రామ యెడఁద, నెరసి తీఁగలువాటి పై , విరిసె ననఁగ
నొప్పు కప్పుఁ గొప్పునఁ బూవు , లొందఁ జెరివి, రంబుదంబున మందురా , యందమంద,

తే॥ కుక్క రెల్లను తొగతేనిఁ , జుట్టినట్లు, నెత్తి నిండఁ బాపటబొట్టు , నెత్తి కట్టి
యజ్ఞఁ డనుక్రేవుఁగన్నను , బృనెడిపకువు, చాచునాల్కనాఁగఁ దురాయి , సనదరించి

మ॥ హర కోదండ విఖండనుం డయిన వీ , రాగ్రేసరుం డౌనె? ము
న్నరవో ప్రాణములున్ దపింప వలచే , నుట్టుట లూరించి నా
తరుణీత్వంబు గ్రహించువాడని యెడం , దం జింత గావించు సుం
దరికిం దాల్చిరి యూఁగునట్టి మది చం , దం బందు తాటంకముల్.

మ॥ జలజాతాక్షుల కెల్ల భవ్యమగు ల , జుం గల్గు కంఠంబులం
దిలకంబై తగు నీమె కంఠమునకున్ , దీప్త ప్రభా భూషణం
గలవే? మావతి దాల్చు శంఖమె యిటం , గల్యాణ రూపంబుతో
నలరె న్నాఁ జను కంఠమం దిడి రమూ , ల్యంబైన హారావళల్

ఉ॥ పన్నుగ మింటి రిక్కలను , ప్రావగఁ గూర్చిన కోవ యందమా ,
వెన్నెల తేనిఁ జీల్చి తఱి , వెట్టి కుదిర్చిన మాల యందమా ?
చెన్నగు లజ్జతో నెసఁగు , చిర్నవు వెన్నెల వర్షె నందమా ?
యెన్నఁగ దారహారము న , యించిన పౌండిక నేమనందుమో?

ఉ॥ చిన్ని పదంబులన్ మఱుగు, చేరినలమ్మికి రాగ మిచ్చు నా
యన్నులమిన్న మెనఁగల, యందము చందము పొరు మీటి పే
రెన్నికఁ గన్న చన్నుల ప, యిందగు హారము దాల్చినంతనే
మున్ను పళక్షమై పరఁగు, ముత్తైము లెఱ్ఱన యయ్యె నయ్యెడన్.

తే॥ అంగదంబులు దాల్చిన, హస్తములకు, తెప్పలల్లార్ప మిఱుమిట్లు, గన్న పద
రాగములు ముత్తైములు గూర్చి, గ్రాలునట్టి, పెరుగు గల్గిన సమత నొ, ప్ప కొనపెట్టు

ఉ॥ రాగపుఁ గేలుఁదమ్మి రము, రాము భుజంబులఁ దాక నోచి త
ద్రాగము నొందఁ బాత్రపయి, రాత్రులలో ముకుళింపవంచు బా
గోగుల నెంచి చంద్రముఖ, తొందగ మానికముల్ విచించుటన్
జేగులు మీఱు గాజులను, చెల్లుగఁ దాల్చిరి సీత కంతటన్

చ॥ నెలఁత కుచదవ్వయం బనెడి, వీలమణుల్ గల కుందనంపుఁ గుం
డల పయిఁ బుష్పవల్లి రతి, నాయకు చావము నేననాథి నం
కలితముగా లిఖించి కడఁ, కం బరహర్షముఁబోలె శంకచే
గలదని లేదనం దగిన, కొనును నొవ్వఁగఁ జేసి రెల్లరున్

తే॥ ఁగు లీనెడు పట్టు ప, త్రంబు గట్టి, రత్న యల్లరుల్ గల మొల, త్రాడు చుట్టి
ఎవిధ కాంతు లొడలి నుండి, వీరుచుండ, చెలులె భ్రమియించి పలిచి రీ, క్షింపలేక.

తే॥ లక్ష్మకము లేకయే రాగ, లహరి వీరు, పదములు శరీషములకంటె, మృదువులగును
వాని యందిడునందెలు, వరుసమ్రోయు, మృదువులే మృదువులే మఱి, మృదువులే యవి

చ॥ సొరిది విషంబు మధ్యమునఁ, జాట్టు సుధం గొలి కర్ణమాలముల్
దొరసియు పంచరత్నమును, దొంగటికంబును లేక గోమృగా,
దెరిగిన కన్నుదోయి నలి, వేలులు విచిన యంజనంబొ, శ్రీ
వరుఁ డగు రాము మేది మను, వన్నెయొకంబఁగలేము నల్లనన్.

సీ॥ అందమై విరిసెన, చెందమ్మిచోన విం, దీపరదవయ ముప్ప, తిల్లునేని
చానిపైఁ గ్రొచ్చెల, పంక విల్చునయేని, తన్మధ్యమునఁ జక్క, తనరునేని
యైన యగు నని వచి, యింపంగఁజెన్నాతి, త్రిధవన కన్యకా, తిలకమైన
జనక కన్య నుదుట, జొన్నెన కస్తూరి, తిలకంబు దిద్దిరా, తెలువ అంత

తే॥ వివిధ మధు పోళి ముసరిన, వివిధ వర్ణ, కుసుమ నివయంబు మాలికల్, గూర్చియుంచి
తుటిమి చెరివిరి మెత్తిరి, మురువుగాఁగఁ, జొన్నె పుష్పెడిఁ బోలిన, పొన్ను ధూళి.

తే॥ నేతి దీపంబు చుట్టి ప, న్నిరు పువులు, చల్ల కుల దేవతల మ్రొక్కి, రెల్ల యావ
దొని నొనట నుంచి యారతి, బడిసి వైచి, రక్ష కటిరి సీతకు, రాజ ముఖులు.

తే॥ చిల్కలకుఁ బల్కలను నేర్పు , సీత చెయవ, మకులవలె, నాని చెయవలే , వలపుగొనిరి,
ఏమి చెప్పుదు నానింత , యెంచి చూడ, యువతులకు యువకుల క్షల్ల , మొందె కాదె?

చ॥ చెయవలు జానకీ రమణి , చెల్వును పున్నమ చంద్రునట్లు క
న్నులఁ గని సొక్కి సోలిరి; జ , నుల్ పరికింపఁగ వాంఛ నీయమై
పొలఁతుల కొక్కొక్కంగమె వ్ర , పూర్ణ మనోహర రీతి నొప్ప నా
చెయవములెల్ల నొక్క యేడఁ , జేరఁగఁ గాంచి భరింప శక్యమే ?

ఉ॥ సంకు ధరించియున్ గమల , నద్వము నొందియు నెల్లవారి హృ
త్సంకజమందు చిత్రగతిఁ , బర్వి తలంచిన యెల్ల చోటులం
టొంకముగాఁగఁ గానఁబడి , పూరుష వద్యుని రాముఁ టోలె నా
సాంకవగంధి సీత యిఁకఁ , జక్కఁగ వర్జన చేయు పెల్లగున్ ?

చ॥ పరవిన మేఖలల్ పసిడి , పాఁప పటంబు మొగంపు టందియల్
కరములఁ గంకణంబులు ర , కంబుగ మ్రోగఁగఁ గీరవాణుల
ప్పరసలఁ టోలు సుందరులు , సారసగంధులు పెక్కుమంది ని
ర్భర కుతుకంబు లో జనక , రాజ కుమారిని గొల్చి చుట్టి రాన్ ,

తే॥ గుఱ్ఱులును గూనివారు న , ఖలును బలయ, మణుల మేల్కొట్టునీడ నా , మగువమిన్న
చుక్కలందునఁ జందురు , సొంపు దాల్చి, నవయకుండు జోతం టోలె , నడవసాఁగె.

తే॥ తన్ను గన్న భూదేవి యా , తన్వి మృదుల, పాదములు నొచ్చునని నేలఁ , బఱచినట్టి
ననలు నా నొప్పు తన మేటి , నగల దాలు, ముందు పరవఁగ సీత జా , నొంద నడచె.

తే॥ వినుతి కెక్కిన తన యాన , మునకు నోడి, పడుచు లేచుచుఁ జను తెలి , పక్షల వలె
నిరు గెలంకుల వెల్ల చా , మరము లొలయ, బర్హ కాంతిలోఁ జను బర్హి , భాతి నడచె

తే॥ ఎల్ల లోకంబులందలి , యిగురుఁ టోండ్ల, కంటి పాపయై యొప్పు నీ , కన్య హువును
చూడ రామ వంశాద్యుండు , సూర్యుడె దిగె, నాఁగఁజనువితానము నీడ , నడచివచ్చె

తే॥ మణి కలాపంబు చుట్టును , మలసి వెలుఁగ, నడుమ దేహకాంతి మిగుల , నొరుచూప
మందలాకృతి వెలయంగఁ , గుండలములు, కౌను చలియింప నడచె న , కక్కలికి మిన్న

తే॥ విరుల తావియు బంగారు , మెఱుపు కాంతి, చందనపుఁ జల్లఁదనమును , పొందియంచ
లచ్చరలు సుధ సిగ్గిల , నవని పతులు, వఱలు రత్న భవిత మండ , పమునఁ జొచ్చె.

తే॥ కల్పనాకర్త లేని యా , గమ మనంగఁ, దగిన వలుఁద పాలింద్లోప్పు , మగువఁ గాంచి
ప్రీతి పురుషు లెల్లరు వట్టి , చిత్రములను, పోలి రార్పక యార్పక , తూల బోక

తే॥ ఆమెయో? కాదో? యని శంక , నందుచున్న, ఇనకులేశ నందను దామె , నెదుటఁగాంచె
వినము పుట్ట నిర్వేదించి , వెనుక నమ్మత, ముద్దు విల్ల హర్షిలు పురు , హూతు రీతి

తే॥ ముదురు చవి నుధఁ బెరిగిన , పుణ్యఫలమె, నాఁగఁ దగిన బింబాధర , నా యెడంద
యందరాక వెల్పులను పెం , పొంద నున్న, యదియొ! యని తలపోసె ని , లాబ్ధతనుఁడు

తే॥ ఎలమి మా చేయు గురు తపః , ఫలము వలన, మహిని రాముఁడై పుట్టెను మాధవుఁడు
అతని ప్రేముడి పత్నియౌ , నబ్జనిలయ, సీత యనీ వసిష్ఠుఁడు సంత , సిందె మదిని.

తే॥ కోసలేకుండు జానకి , కొమరు గాంచి, యేడు దీవుల నేలిన , వాఁడ నైన
నేఁడు తల్పల రూపంబు , నియతితోడ, దైవ మొనఁగెనం చఘిత మో , దంబునొందె

ఉ॥ నై వళవీణఁ బోలు బలు , నాదెపుఁ బల్కులు గల్గె సీత యా
త్రోవను పోవఁగా దశర , ధుండు మహర్షులు తక్కఁ దక్కు వా
రా వనితామణిం గనిన , యంతన మ్రొక్కిరి వారి డెందముల్.
దైవమ యంచు నెంచె; దను , ధర్మ మెడందకు లోఁకువే కదా;

చ॥ విసివి సరోజమున్ విడిచి , వేడ్క విదేహ గృహంబుచేరు నా
వసుమతి పుత్రి మౌనులకు , భక్తి ని వందన మాచరించి పెం
పెనఁగఁగఁ గోసలేంద్రునకు , నిచ్చను మ్రొక్కి యనంతరంబు సం
తనమున బాష్పముల్ వదలు , తండ్రికడఁ వసియించె గద్దయన్

తే॥ ఈమె లక్ష్మియే యగు నిజ , మితఁడు గిరికు, వర శరాసన మననేల ? వలయునేని
యేడు కొండల విజువంగ , లేఁడె యనుచు, నిరుకు వంటి వసిష్ఠ ము , సింద్రుఁడెంచె

ఉ॥ వేడుక వింటి నేక్కిడుట , విర్బుట చెప్పఁగ నాలకించియున్
బోఁడిమి యందె సందియము పొందిన సుందరి శంక వీధి లో
వీడని రూపమున్ గనుచు , వెల్పులి రూపము కంకణంబులన్
వాడుకచేఁ గుదిర్చెడు నె , పంబునఁ గాంచె గటాక్షవిక్షలన్.

తే॥ లీలఁ గ్రే.గంటి చూపుల , దాలు వోయి, బ్రాతి రాముఁడన్ జలధి జీ , వనముగొనియె
దక్కుసుధ పూర్తిగాఁ దానె , త్రావినట్టు, లొడలుపొంగారె మెల్లన , నూర్పువెడలె.

చ॥ తన మది నున్న వంచకుఁడె , తథ్యము చాపముఁ ద్రుంచె నంచు నా
జనకజ లోని దుఃఖమును , చయ్యన వీడెను జన్మ దుఃఖ కా
రణ మగు మాయఁ దోలి తగు , జ్ఞానముచేఁ దనలోనఁ దన్నుగాం
చిన జని ముక్తి నొందు క్రియఁ , జెందె నొకానొక ముక్తి నామెయున్

తే॥ విమలకీర్తి యౌ దశరథ , విభుఁడు వేద, విదుని కౌశికుఁ గాంచి యో , వినుతచరిత
జానకీ రాములకుఁ బెండ్లి , జరుగఁదగిన, శుభ ముహూర్త మదెప్పుడో , చూడుఁడనఁగ

సీ॥ వాలుగల్ విడియుచు , బాఱఁగ్రుమ్ముటచేత, శిఖరి మత్స్యంబులు , చేరి దుముక
నెనుముల మెదడును , వృమ్మల్ ప్రేలంగ, కొఱమీలు పాళలు , విరియ దుముక

చుండు సుక్షేత్రముల్ , దండిగా, గలిగిన, కోసల జననాధః కొఱుతిలేని
 కుభ ముహూర్తము లేపె , సొంపారు నని గాధి, తనయుండు పల్కఁగాఁ , దగు నటంచు
 తే॥ తేడు లెల్లరు మ్రొక్కఁగాఁ , వీడుకొలిపి, భూరి వాద్య ధ్వనులు భువి , బోరు కొలువ
 మునులకున్ మ్రొక్కి వారల , యనుమతిఁ గొని, దశరథుఁడు లేచి విడిదికిఁ , దరశనంత
 ఆ॥ అంచయాన సీత , యరుదుగా నెడఁబాయ, హేమ సౌధమునకు , రాముఁడరిగె
 విభులు మునులు వారి , విడుదుల కేగిరి, మేరువున మఱింగె , సూరుఁడంత

21 కల్యాణపటలము. 97

క॥ సిరయకుఁడు మిథిల నాయకుఁ, డరు దారఁగ నుపచరింప , నాబాల ధరా
 వర మొడలితోడ నిర్జర, పురిఁ జేరిన భాతి మోద , ముం బొందె నటన్

సీ త త హ త హ.

క॥ భరియింపరానివెరవున, విరివిగ దగ గొన్నవారు , వెదకి జలేజా
 కరము గని త్రోవ లేమిన్, సురుఁగు దశం బొందె సీత , సుడివడు ముదితోన్
 క॥ కొలమీటు రాతిరీః యబ, లల వంచన నేచు వారి , లం గలరొక్కో :
 తెలవాఁ బ్రియుఁడు రాఁదోః తెలవాఁము దుఃఖ జలధిఁ , దేర్చుము నన్నున్,
 క॥ మునితోడఁగూడి చను రా, మునితోడింటోయి మరలఁ , బొడగానవ యా
 తనితో వత్తువె, మనమా! మనుతోడున్ వదలియుంట , మరియాదయొక్కో
 క॥ తాడిపయ చక్రవాక్కిః, యేడు సముద్రములఁ బోలు , నీరాతిరి నా
 కీడునఁ జనదేః యాఱడిఁ, గూడుదువే యొంటిఁ బఱిచి , కొఱుమాలి యయోః
 క॥ వాడిమి కొడిమల పోడిమి, వేడిమితో నగ్గలించు , వెన్నెలఁ దొనఁగే
 నాఁడు గన కార్తిచే నా, నాఁడుం గృణియించు వారి , నలఁచుట తగవే?
 క॥ తావికిఁ జల్లదనమునకుఁ, దావలమగు మలయ గుహను , తారు పయిర యన్
 మూవన్నె మెకమః యెర్రతై, వే వచ్చితే? కోట లనెడి , వెన్నెల విరియన్
 క॥ తెరువునఁ దిరుగుచు నొకరుఁడు, నెరవిన పెను కాల మేఘ , నిభ దేహుఁడు నన్
 బఱిచె నిసి పగలు వీడక, వర వంశ్యులు కన్నెల కడ , పఱుట తగవే?
 క॥ ఎడ నమ్మదగని పనులన్, దుడుకఁడు నిర్దయుఁడు వాని , దోర్మ్యగళంబున్
 దడవఁ జనఁ దగదు; నల్లని, కడలి యపారంబు; రాత్రి , కడచను నొక్కో?,
 తే॥ పాటులా తగ్గుటయె లేదు , పగలు రాదు, కూరుకా లేదు నిసి వోదు , కోర్కివిడదు
 నుల్లముననొవ్వినదలదు , నునుఱుచనదు, నిట్లు కుందుట విధియేమొ , యెఱుంగరాదు.

తే॥ అమలజలధిః నీవును కంక , ఇములు జాఱు, బడుచు లేచుచు గార్వ్యంబు , పడసియెల్ల
వేళలందు నిద్దుర లేక , వేగుచుండు, కన్యవో నీవు ? మరునిచే , గలఁగినావో ?

రామునియుత్కంఠ

క॥ అని యీ విధమగు పలవర, మున నొగులుచు సొమ్మనిలుచు , ముగుడ యటుందన్
పున నిభుడగు రాముడు తన, మనమునఁ దలపోసె నిట్లు , మల్లడి గొనుచున్.

తే॥ మున్నె కాంచి వీడక రెండు , కన్నులనెడి, వ్రాత కలములు నామదిన , వ్రాసె; మరఁ
గనియు సుషమాంబునిది దరి , గాననై తి, మించుఁగనువారు మఱియొండు , గాంచుటెట్లు?

తే॥ జానకీ ముఖమే యైన , చలువ తేడఁ, కామ వీజంబుఁ బండించు , కలువ తేడఁ
యేమి యాకార్య పద్ధతి? , యిత యెఱుఁగ, వేల? నాయెడ బంధువై , యెసఁగరాదో?

తే॥ ప్రాణముల వెలువడ నీడ్చు , రామ కనుల, కరణి నిరులును పరమెను , కొఱతవడక
విభుడు రణభూమి మరణంప , విఠిగి పాటు, వీరవరుని యపఖ్యాతి , విధము దోపఁ.

చ॥ వన హరిజంబుఁ బోలువర , వర్ణినితో జను మానసంబి; పో
యిన యదె పోక యంచుఁజని , యెంచవదేలోకా? దారిదవ్వో? మ
న్నన గల చోట'నిచ్చుటలు , న్యాయమె కాని యనాదరంబు గాం
చిన యెడ నిచ్చు పెల్లదము , చెల్లునె నన్నట నిష్కరించుటల్.

ఉ॥ కన్నులనుండి నిష్పకలు , గ్రక్కు భుజంగము కోటలన్ విషం
బెన్నఁగ నుంట నిక్కఃమది , యెల్లెడఁ దెల్లము మున్నె యిట్టి నా
కన్నుల చూపులందు నెన , కంబుగ మానసమందుఁ బర్వీ నన్
బిన్నుగ నేఁచుచుండునది , భామిని కన్నుల చూపులోనిదే.

కా॥ రీలోద్ధానములున్ బ్రకల్పిత గిరుల్ , క్రీడా విరామ స్థలుల్
కేళాకూటలు చంద్రశాలలును లె , క్కింపంగఁ జెంపారి హే
లా లోలాక్షి చరింప నుండినను వా , ల్లభ్యంబుతో నామదిన
వాలాయంబు వసించుచున్నది మఱి , వస్త్యంబు నిచ్చింపదున్.

తే॥ రాముఁ డిట్లు లుల్లమున వి , రాళిఁ గొనుచు, నుండ సీతా వివాహము , హోత్సవంబు
రేపె నగరమెల్ల నలంక , రింపుఁ డనుచు, రీవి భేరీ రవములఁ జా , టింపఁ బడియె.

పురాంకరణము.

అ॥ హేషణంబు వినుచు , గుములయి పెద్దలు, పిన్నవారు స్త్రీలు , వేగిరపడి
పరుగువాటువారు , పనిచేయవారునై , యపుడు పురము కడలి , ననుకరించె.

అ॥ రామవిభుడు జనక , రాజప్రత్తి ని పెండ్లి, యాడు పెఱిఁగి చూడ , సరుగుదెంచె
ననఁగ నిరుల తెరను , మొనసి గెంటుచు నీనుం, డేకచక్ర రథము , నెక్కి వచ్చె.

సీ॥ తోరణస్తంభముల్ , తొల నాటువారును. వానికిఁ గైసేయఁ , బానువారు
మంగళ పూర్ణ కుం , భంబు లెల్లెడ నిల్చి, ఎలువలు నవరించి , యలరువారు
మందిరాంగణములఁ , జందనాదులు చల్లి, కవచముల్ కై సేయఁ , దివురువారు
విప్ర దీననాథ , వితతికిఁ బెట్టంగఁ , జెలఁగుచు వంటలు , సేయువారు

తే॥ ముత్తైములకూషలనుదాల్చి , మురియువారు. మణులతోడవులధరియించి , మలయువారు
వైడి సొమ్ముల వహించు , నడుచువారు. పూలచే నలంకారముల్ , పూనువారు.

సీ॥ చందనంబు నగురు , గందంబు వీథులఁ , జల్లుచు నంచంద , జరుగువారు
విరులఁ జల్లుచు వేదక్కఁ , దిరిగెడువారును, సామ్రాజీ పొగవేయ , సాగువారు
ముత్యాల జాలరుల్ , ముంగిళ్లఁగట్టువా, రనఁటి మ్రాకులఁ గట్ట , నలరువారు
వివిధ వాద్యంబులు , వినఁగఁ మూఁగెడువారు. మణిదీపములఁ గాంచ , మలయువారు

తే॥ తిన్నియల రత్నపాలికలు , దిద్దువారు, రిక్కలట్లు పందిట మణుల్ , చెక్కువారు
మించుఁ బోలుదీపంబుల , నుంచువారు, దీపములకుఁ గై సేయంగఁ , దివురువారు.

ఆ॥ వజ్రమణులు వెలుఁగు , పచ్చల మేడలఁ , దెక్కిములను వెలయఁ , జెక్కువారు
బంగ్లపైన విరులు , పల్లవంబులు పండ్లు, నిండఁ గొంచుఁ దెచ్చి , నింపువారు

సీ॥ కలపంబులను మేన , నలఁదుకొనెడువారు, విలువయౌ వెలువల , వెదకువారు
కుటుములందు విరులు , కుటుముకొనెడివారు, తిలకముల్ నొసకుల , దిద్దువారు
మాలికల్ మేడలందు , తాటుచువారు. నధరంబులకుఁ గావి , యద్దువారు
కనులకు సొగసుగాఁ , గాటుక యిడువారు, లత్తుక పదముల , కట్టవారు

తే॥ కుండలము, లెండగాయఁగా , గొఱవ యాట, లాడువారును కై సేయు , నపుడుఁ బ్రాయ
కోపముం గొను వేళలఁ , గొడరి-విద్రుచు, వానిఁగొని వీథులం బాట , వైచువారు.

తే॥ వీనుగులకుఁ గై సేయంగ , నెలయువారు, తేజాలకు బాగు సేయంగఁ , దివురువారు
స్వందనంబుల కందంబు , నలుపువారు, చిరుచ చిహ్నంబులం దాల్చి , తిరుగువారు.

తే॥ వైభవంబులతో నృపుల్ , వజరువారు, వేద హేషల విప్రులు , వెలయువారు
వైజీకుల గాన సుధఁ గ్రోల , శ్రేణులైన, వారు వెల వెలందుల యాట , గోరువారు

తే॥ రాజ మకుట ఖచిత రత్న , రాజులొరసి, కంఠ తారహారంబులు , గదిసి రాలు
మణుల పొంధూళి యచ్చటి , మండపముల, నగరి వాకిటఁ గుప్పలై , నెగడుచుండె.

ఆ॥ అరిగ లెండగాయ , ననులు వెన్నెల గాయ, ద్విరదములను పోలి , తిరుగువారు
చెలులు నటన లభ్య , సింహువార్చిటునవ్వు, చేత జీవములను , చిద్రుచువారు.

తే॥ అమిత కాంతుల నగవడు , నవియుఁగానఁ , బడక ప్రతిఫలించుటఁజేసి , పుడమిజనులు
నమరులుంగూడసురపురి , యదియొ యదియొ, యనుచు భ్రమగొని దిక్కుల , నరయువారు

‘ఉ॥ తేరులమీద బండ్లపయి , దేజాలపై మణి దీప్తు లొప్పునం
బారుల లోనఁ గొల్పడను , బల్లకులందు జనంబు లెక్కకున్
మీటి నరొజనేత్రలు న, మృద్ధ సుధాధరలున్ సుమధ్యలున్
సారవహోవిలాసినులు , సామజ యానలు చేరిరొక్కెడన్.

‘తే॥ తారహారముల్ ధరియించు , వారు రత్న, హారముల్ విచ్చివినరెడు , వారు పూలు
పెక్కు వగల జడలఁగ్రుచ్చి , పెక్కువగల, చీరలం గట్టు వారలు , నైరి స్త్రీలు.

‘తే॥ మిదిల నిండిన నంపద , మేడినివయి, నొక్కచోఁ గంచ గా నిట్టు , తొప్పుటరిది
పాకళానను పట్టాభి , షేక వేళ, నమరపురిఁ జోలెనొప్పారె , నప్పరంబు.

దశరథాదులు వివాహ మండపము చేరుట.

తే॥ ఎల్లయెఱుంగంగ నరుడయి , హిమగిరివలె, నున్నతంబయి మైతిలి , యుద్వహమున
కెల్ల సామగ్రి నిండిన , హేమ రత్న, రచిత మండపంబును దళ , రథుఁడు చేరె.

తే॥ నిండి తెల్లని గొడుగు వె , నైలలు గానె, నిందు మించు నగల రాసు , లెండగానెఁ
దేంట్లగములు గీతమ్ములు , తివిరి పాడె, దురగ ఖరదూళి యెగసి యం , బరము గప్పె

తే॥ నీరదమువోలె మంగళ , భేరు లులిసె, శృంగములు మ్రోసెఁ గాహళ , సమితి మొరసెఁ
బ్రాజదువుల ఘోషణములు , రాత్రివేళ, గొఱలుచుండు పారావార , ఘోషమీతె

తే॥ కరి తురగ చద నికరముల్ , వరునదీరి, నడచుచుండఁగ సామంతు , లెడములేక
నిరతముం గొల్చువారలు , నియతి నరుగ, నిండు సేవించు వేల్పుల , యెనక మెనసె.

తే॥ అట్లు చేరవచ్చిన కోస లాదిపుండు, రత్నమయ హేమ పీఠపై , రమణ నొప్పె
మునులు నృపులు గూర్చుండిరి , జనకుఁడపుడు, బంధు వర్గంబుతో మంట , పంబుచేరె.

క॥ నృపులును మునివరులును వే, లుపులు జనులు హంసయాన , లును నెఱయంగా
నపుడా పెండిలికూటము, విపులంబగు మేరుకైల , విధమున నొప్పెన్.

తే॥ మేఘములుగ్రహతారకల్ , మెఱుములుఱుము, లొకటమండలయుగళంబు , నొప్పుమిగిలి
బమ్మచేసిన యండగో , శమ్ము నెనసె, మయవినిర్మిత తన్మణి , మండపమ్ము.

‘క॥ మునులును నృపులును విబుధులు, జనములు నడఁగంగ నచటి , నభ బ్రహ్మాండం
బును లోఁగొని యడఁచిన విష్ణుని నల్లని కడుపువోలె , జూడఁగ నొప్పెన్

క॥ జగములె ప్రేరేపఁగ నిం, బుగఁ జేరె జనంబు లనఁగఁ , జొగడఁగ నగునే?
జగములు వేడుటవలన భు, జగ శయనము వీడు నతని , చరితము వినుఁడి.

రాముఁ డలంకరించు కొనుట.

తే॥ సప్త సాగరములనుండి , సప్తనదుల, నుండి తెచ్చిన నీట శా , స్తోత్ర విధిని
మంగళ స్నాన మొనరించి , మహిత రీతిఁ, బీత చీన వస్త్రము రామ , విభుఁడు తాల్చె

తే॥ అజు డు మొదలగఁ దృణమున • ర్జ్వంతమెల్ల, జీవులు దవులుపెన్నాయఁ • జీర్ణియవల
మరలిరాకుండుపరమమ్ము • దొరయఁజేయు, తనదుతిరునామమునుదుటఁ • దానుఁదాల్చె

క॥ యతివరులకు నాకర్ణా, యతనేత్రల నొసఁగి పెండ్లి, యమరిచి తనమున
స్తుతమతిఁజేసిన యినకుల, పతులు గొలుచు మొదటి వెలుఁగు • భక్తిన్ మ్రొక్కెన్

క॥ పొనుఁగువడు తపము ధర్మము, పున రుద్ధరణమ్ము సేయఁ • బొడమిన కరుణా
తనుఁడు తన మేన జలదము, నెనసిన వెన్నెలనఁ కలవ • మింపుగ నలఁదెన్,

తే॥ కదలి మంగళ కర పూర్ణ • కళలు గలుగు, తొగలతేనిఁ బూచిన దనఁ • దగిన పగిది
సిగను క్రొవ్విరుల్ చుట్టి ప • సిండి నరులు, పూలమాలిక రెనకంబు • పొనఁగఁబెట్టె

క॥ రేయిం బగటం బడు మరు, దాయము గని యిందుఁడిన్లు డు • దౌత్యము గొని యా
తోయలి తోయము చెవులం, బోయి తెలుపు చెలుపు నెనయు • పోఁగులఁ దాల్చెన్

తె॥ శ్రీగళుఁడు పెనుజడయందు • చిన్నచంద్ర, కలనుధరియించె నదియేటి • కార్యమస్తుచ్చ
పూర్ణ దివ్యకాంతినమితి • పొలుపు మిగుల, దిద్దెనన పీరపట్టంబు • తిలకమానె.

తే॥ చక్రమును వెను దవిలిన • శంఖ మనఁగఁ, దగిన కింతమునందు ము • త్యాల నరుల్లు
సీత మందహాస రుచులు • చేరి మదివి, వెలికి నుబికిన వన నొప్పి • వెలయుచుండె.

తే॥ వజ్రములు మచ్చ లట్టులు • వటలుచుండ, పద్మరాగ దీప్తులు వహ్ని • వరె వెలుంగ
నంగదంబులు మును మంద • రాద్రీ జుట్టి, కవ్వపుఁ దరిత్రాటి • ననుకరించె.

తే॥ ఆజీ ముత్యాల ముప్పేట • హారమొప్పె, జగము రక్షించు దీర్ఘ భు • జముల నడుపు
ముజ్జగంబుల కితఁ దాది • మూర్తియనుట, కొప్పినట్టి యభిజ్ఞాన • ముంచురీతి.

తే॥ వచ్చి వేడిన వారికి • నిచ్చుకొఱకు, గల్పకంబు కాంచన రత్న • కంకణములఁ
బూవుఁ గొమ్మల నుంచిన • పొందు దోచి, దర్శనీయములైన హ • స్తములు వెలిగె

క॥ కమల నిలయ లచ్చి • కాణాచియగు నురోం, తరమునందు మెఱయు • నరులవయము
మెఱుము లదర నొప్పు • మేఘంబు నడుమను, దోచు నింద్ర ధనువు • తోయమందె.

ఉ॥ చేరుటకుం దొలంగుటకుఁ • జెల్లిన విజ్ఞుల తెల్వి పోల్కిఁబైఁ
జేరిన యుత్తరీయ మెదఁ • జిందు దయాకృతి కంఠమందు సొం
పారిన శారహార విభ • మంది వెలార్చిన కాంతిఁ బోలి వి
స్తారముగాఁగ లక్ష్మికి వ • శంబగు తొమ్మునఁ దోచెఁ జేరిమిన్.

తే॥ చెనయరాని ప్రభాకరు • చెన్నుదాల్చి, యున్న తొమ్మున ముప్పేట • జన్నిదింబు
త్రిదళుడును దెల్పలేని మూ • త్రిత్రయంబు, రూపమిదియెఱుంగుండని • తోపనొప్పె.

ఉ॥ అక్కము పక్కమున్ మిగుల , నంగగు బంగరు రంగు లీనగా
న క్కట్టి రత్న బంధనము , నందలి మేరువు ప్రజ్వలించె వే
తొక్క జగంబు దాని కజ్జ , దొక్కడు వెల్వడ నాభియందు న
మ్యక్కనకాంబుజంబు పొలు , పందగఁ బూచిన దన్న సంచునన్.

ఆ॥ అలవి దెలుపఁ గాక , యమిత గంభీరమౌ, నీల వారి రాజి , గేలు సాచి
పాల కదలి యలమి , పట్టిన విధమునఁ, దెల్ల పట్టు పలువ , తెలియఁ గప్పె.

తే॥ ముత్తైముల నీలముల కాంతి , మురువునూపఁ, బసిడికానియలోగత్తి , పరఁగఁజెక్కి
ముత్తైనరముల గుత్తులు , కత్తిప్రక్క, బాల భాను కాంతుల నీన , వ్రేల విడిచె.

తే॥ రత్నకాంతులు, కాంచు నే , త్రముల కాంతి నిండఁగ, ననూనశిల్పము , నెరయుమకర
ముఖముగల దంతపుంబిడి , మొనసిమెలుపు, లలినిమెఱసిదిక్కులయెల్లఁ , గొలిచియాపె

చ॥ పరవిన రూపముం గలిగి , పవ్వుజా నందము గొల్పు టింక నె
ట్లురవగు నందు నొక్కొకటి , యుం దగ విప్పుము గూర్పు పోలిక
మొరయుచు నేరు నారసి క , నుంగొన శక్యము గాని శిల్పముం
బొరసిన వీరమద్దియలు , పొందగు నందెలు కాళ్ళ శోభితన్.

తే॥ వేయి మాణిక్యదీపముల్ , వెలు గు భుజగ, ధాజు పెజ్జను యోగని , ద్రను సురా?
వేడ వీడిన రాముఁ డి , విధము తన్నె, పోలు నొక యలంకారంబు , పూనె నవుడు.

మ॥ అరవిందానన ముఖ్య మూర్తులకు నా , ద్యంబై మునీంద్రాకిం
బరమ ప్రాపకమై జగజ్జనకమై , భవ్యంబు సేవ్యంబునై
నిరతా నంద మయంబునై యెసఁగు నా , విత్వాత్మయే వచ్చి యీ
నర రూపంబునలంకరించి కొన న , న్నా తెల్పు శక్యంబొకొ ?

తే॥ అమిత గో భూ హిరణ్య దా , నాదికములు, నజ్జనులకు వీదలకును , నరసులకును
విరివిగా నొనరించుచు , వేద ధనులు, విసుతి సేయ రాహువుఁడు న్యం , దనమునెక్కె.

తే॥ గుండు బంగరు టిరుసును , వెండి చక్ర, ములును వజ్ర మయంబులై , వెలయునడిమి
భాగమును చుట్టు రత్నముల్ , వ్రజ్వలింప, రాము రథము మార్తండుని , రథముఁబోలే

తే॥ మంచి లక్షణములు సూక్ష్మ , మతిని తెలియఁ, దగుజవంబుబలంబునం , దముమెలంకు
వొలయఁబురుషార్థములఁబోలి , వెలయుతురగ, ములు జగత్స్పృభుకేరికి , బూన్పఁబడియె

తే॥ అరుణ కై వడి నొగలపై , భరతుఁ డెక్కి, మోద బాష్పాంబుమిశ్రిత , ముఖముతోడ
కశను చేకొని రథ చోద , కత్వ మూనె, నిరు దెసల నిల్చి శవలు చా , మరలు వీవ.

చ॥ ఆమరిన పొందికంగటగు , నందముచే నటు లయ్యెనేమొ ? శాం
త మనసుచేఁ దలంచుటను , తప్పక యప్పదు రొప్పె నేమొ ? న

త్యము నెఱుంగంగ లేము తగి , నట్టుల యయ్యెడు గాక : యయ్యెడం
దడు గొవి చూడ నెల్లరు స , దా యనిమేషత దాల్చిఁ రిమ్ముగన్.

తే॥ జగములను హింస సేసి నా , శంబు గనక . యున్నపొంపుదిండులపాటు , లొబ్బిడయ్యె
నేఁడె యని వేల్పు కూటంబు , నిండు వేడ్క , నచ్చరలఁ గూడినటియించె , నిచ్చకొలఁది

తే॥ పుర పురంధ్రులు విరులను , గురిసినారు . పసిఁడి వలువలు రత్నముల్ , విసరినారు
రాము చెలువంపు సుధఁజ్రేమఁ , ద్రావిరేమొ? వారి చేతకు వేతేది , కారంబు?

ఆ॥ తమకుఁ గల వొసంగి , తాల్చినవియు నిచ్చు , వారి తీరుగాను , దారుఁగన్న
నారు లమిత మొసఁగి , నార లందపు మేనఁ , గలుగు సొమ్ములూడ , నిలిచినారు.

ఆ॥ నృపులు మద కరింద్ర , నివయంబువలెఁ జుట్టి , నిలువ దశరథుండు , నెలవుకొన్న
కూటమందు చేరె , గోదండపాణి మే , రువును చేరు నూర్య , రూపుదోష.

చ॥ వరదుఁడు తేరినుండి దిగి , స్రక్కలలో నిరుగేలు ప్రేమమై
భరతుఁడు లక్ష్మణుండు దయ , వాఱఁగొనన్ సముద్రులై మునీ
శ్వరుల తెఱంగి తండ్రి పద , పంకజముల్ దల సోక మ్రొక్కి యం
దటకును మేని యందము ను , దారత విందులు సేయుచుండఁగన్.

సీ॥ పై నొక్క ధనువును , వాలుగలను క్రిందఁ , గలిగి పూర్ణేందు మం , దలముఁ దాల్చు
నెఱ్ఱని సుమలత , యింపైన నకుట్టు , లములతోఁ దరిపై , నమరి తూర్పు
దెసఁ బుట్టినదివోరె , దేజరిలైదు సిత , తొల్త సుధాంబుధిఁ , దోచి మరల
ధరణి నవతరించి , తరువాత నొకమల , యొద్దఁ బుట్టిన దన , నొప్పి పెండ్లి

తే॥ మండపము చేర వేల్పులు , మగువఁ గాంచి , మరల రాముని గని నుదా , మథన వేళఁ
బొడము లక్ష్మి వెన్నుని మెడఁ , బూల మాల , వైచునాటికంఠెనుసొంపు , వజరె ననిరి

తే॥ జగతి జనములకంఠె ని , ర్జరులకంఠె , నాగలోక వాసులకంఠె , నాణె మొంది
వెలుగు జానకీ పెండిలి , విభవ మెల్ల , వాత్సలికినై న వర్ణింప , వలను పడునె ?

తే॥ ఇంద్రుఁ డింద్రాణితో మింటి , కేగుదెంచె , భవుఁడు చనుదెంచెఁ దవిలి , భవానితోడ
బ్రహ్మయేతెంచె బ్రాహ్మతోఁ , బ్రమదమంది , జానకీ రాముల వివాహ , సరణిచూడ

క॥ వడుగులు వై దికులును పెను , కడలి కరణిఁ జుట్టి రాఁగఁ , గార్వంబును ప్రా
వడువున నడప వసిప్పుడు , వడి సుపకరణములతోడ , వచ్చె మదమనన్ .

ఆ॥ తండులములు వజపి , దర్పల నుంచి స్థా , నమును శాస్త్రవిధుల , నమరఁజేసి
పుష్పములను చల్లి , పూజించి హోమాగ్ని , నిరవురొల్చి కార్య , మెల్ల జరసె.

ఆ॥ పెండ్లి వేదియందు , ప్రేమంపుఁ దోడగు , భూమిజాతతోడ , రామ విభుఁడు
కూరుచుండ వారు , కొమరొందఁ గలిసిన , భోగ యోగములను , పోలియుండ్రి.

తే॥ శ్రీపరుడు లక్ష్మితో, దోరె, జెలఁగి నీవు, సీతతోఁ గూడి భువి చిరం, జీవి వగుచు
నమ నుభంబు ననుభవిం, పుమ యటంచు, జనకరాజు రామునిచేత, జలము విడిచె

ప॥ విప్రాశీరావములు వ, ర స్రమాదా విజయ గీత, రవములు రాజేం
ద్రప్రవరపండులగు విలు, ధ స్రకరాశీశ్చతోడ, దరములు మొరసెన్

తే॥ వేలుపులు కురియించిన, పూలవాన, పుడమిపతులు చల్లిన పైడి, పూలవాన
తక్కువారలు వినరు ము, త్యాలవాన, గలిసి యాఘామి గగనంబు, కరణి దోచె

తే॥ రాముఁ డప్పుడు శ్రద్ధ మం, త్రము పరించి, యగ్ని కాహతిగాఁగ నా, జ్యంబు విడిచి
జానకీ మృదు కిసల హ, స్తంబు తనదు, దీర్ఘబాహువు చాచి మో, దించి పట్టె.

తే॥ తివిరి హోమకార్యము తీర్చు, దీర్ఘ భుజుని, వెంట నగ్నిని వలగొను, వేళ గోల
సీత ములు పుట్టువునయందు, జీవమును శ, రీర మనుగమించిన యట్టి, క్రియను దొడె.

చ॥ మురువగు కంకణంబు క్రీయ, ముప్పురి రక్ష ధరించి యున్న య
గ్గిరి భుజాదుని విదేహ జన, క్తిరిత కన్యయు హోమకార్యముల్
హరువుగఁ దీర్చజానకీ న, యంబుగఁ ద్రొక్కుచు నన్నెకంటి నం
దిరవుగఁ బూజలం గొని ర, హించు నరుంధతిఁ గాంచె మ్రొక్కుచున్

తే॥ చేయఁదగువాని బూర్తిగా, జేసి సంత, నంబు నొందిన మునులకు, జాఁగి తెలిచి
దశరథుని పదంబులకు న, దృక్తి మ్రొక్కి, సీతతోడ శ్రీరాముడు, చేరె మేడ.

తే॥ చిందములు మ్రోసె, భేరులు, చెలఁగె వేద, గోష్ఠి వెలసె శాస్త్రములు పె, క్కులు పఠింప
బడియె వందిమాగధనుతి, బలిసె సురల, కలకలంబులుమిన్నందె, గడలి పొంగె

తే॥ కన్నతల్లి ప్రేమముకంటె, గడు బ్రయమున, దన్నుగాంచు కైకేయి పా, దముల తెఱఁగి
జనని చరణంబుల శిరంబు, చాచి మ్రొక్కి, విమలమతి సుమిత్రకడను, వినతుడైన

తే॥ ముగుర పాద పద్మంబులు, మూర్ధమునకు, భూషణంబులుగా సీత, మ్రొక్కునంత
వారిఁ గని వార లుట్టి రీ, వారిజాస్య, రామునకు మేటి తొడవుగా, గ్రాలు ననుచు

క॥ కొమిరెను గొఁగిలిఁగొనితమ, కొమరునకుం దగిన దార, కువలయుమున నీ
యమ దక్కఁ గలదె యనుచు, దమ మనములు కనులు దనియె, దడవిరి ప్రేమన్

క॥ అలవి యతి నిష్కములు వలు, వలు దాసీజనము నగలు, వర దేశంబుల్
వెలఁదుల దేవత యగు నీ, యలికేళిని పొందుఁగాక, యని యిచ్చి రొగిన్

క॥ నీలాంబోవిధిఁ బోలు నొక్క కరుణో, నిష్పద్రాద్ధి శాస్త్రాంబుదిన
వేలం గాంచిన విజ్ఞ వాక్రమమునన్, బ్రేమాంబుదీన్ గొంచు నా
శ్రీలక్ష్మిం గల పూర్వపుం గలశవా, ర్ధిన్ శేషశయాభిమా
రీలా తల్ప గృహంబు చేరెఁ బెను బా, శిన్ సంభ్ర మోత్కంఠతోన్

తే॥ మీసమాసంబునం దుత్త , రానుషంగ, దినమునందు సహస్రాబి , దేయ సింహ
పెండ్లి నడపి వసిస్తుండు , వేద విధిపి, మంగళంబు వర్ధిల్లు హో , మంబు చేపె.

తే॥ నెపములేని విజయశీలి , స్వపవరుండు, నాదు తమ్ముని బిడ్డల , మోద మరల
రాము తమ్ముల కీర్తు మా , రాములేక, యనుచు నడిగినప్పుడ విశ్వ , యంబుచేసే.

తే॥ జనకుఁడు కుశధ్వజుఁడు ప్రేమ , ముస నొసంగ, శల్యకాఖ్యుఁడూర్మిశను కే , ల్వైభవరతి
దుష్టహం బాడె మాండవి , నుత్సహించి, కొనియె శ్రుతకీర్తి శత్రుఘ్నుఁడను , గుణముగ.

తే॥ అన్ని పెండ్లిండ్లు జరిగిన , యవల దశర, భుండు కూర్చియుంచిన కీర్తి , యొందుచక్క
దుక్క రూపవస్తువులెల్ల , ధారవోసె, గోరువారు కోరిన వాని, గోరినంత.

చ॥ నరపతి యిట్లు దానము లొ , నర్చి యమేయ ముదల్చి మున్న యే
ర్పజచిన శాస్త్ర విశ్రుతియు , బాధతపంబును గల్గు నన్నునీ
శ్వరులఁ గుమారులం గలిసి , బాంధవ ధర్మముతోడ నుండె న
పురమున మెల్ల మెల్లఁగనె , పోయెను గొన్ని దినంబు లచ్చటన్.

22. పలకురామ పటలము 50.

తే॥ సీతయునురాముఁడును సము , చితసుఖంబు, లొందుచుండఁ గౌశికముని , డెంద మలరఁ
గని యమోఘ వాక్యముల దీ , వన లొసంగి, కృత మనోరధుఁడై హిమ , గిరిని చేరె.

క॥ ఒకనాఁడు దశరథుఁడు కొ, తుకమునల్లబురి కేగఁదలచి , తోడనె సేనా
నికరమున కాజ్ఞ యిడి రా, జకులము సేవింప బయలు , సాగె రథమునన్.

చ॥ బలియుఁడు కోసలేశ్వరుఁడు , బంధుర బాహు చతుష్టయంబు నా
నలుపురు పుత్రులుం దమజ , నంబులతోఁ బరివార సంఘముల్
గొలుచుచు రా విదేహ జన , కూటము ప్రాణము వీడు దేహముం
బలె ఘన దుఃఖవార్ధి, బడు , మార్గము వఘైఁ గుతూహలంబుతో.

తే॥ తండ్రి ముందేగ జనుల డెం , దంబు లెల్లఁ, డన్ను వెన్నంట నడుమఘ , తన్ను పోలు
ననుజులుం జేరి రా మించు , నంద ఘెందు, జానకిం గూడి రాముఁడు , చనుచునుండె.

చ॥ నడవఁగ నెమ్మి మున్నగు వ , న ద్విజముల్ కుడిప్రక్క వచ్చె న
ట్లడమను ముందుగాఁ జనుచు , నెడ్డము వచ్చెను వాయసాదు ల
వ్యధువు గ్రహించి దారి నొక , పాట్నిరోధము గల్గినంచు భూ
పుడు తన యున్నంతపు రథ , ము న్నిలువన్ నెలవిచ్చి యత్తతీన్.

తే॥ ఒక్క దైవజ్ఞురాలించి , యున్న రూపు, నొత్తి పలుకు మనంగ నై , మిత్తి కుండు
భూవరేణ్యః నట్టొక కొండ , వోలె వచ్చి, మంచువలె వీడి కుభవగు , నంచుఁ బలికె.

చ॥ ఇరులను పొలుదోలు జిగి • నెట్ట జడల్ గలవాడు గొడలిన్
గరములఁ గల్గువాడు నడ • కల్ గల మేరువుఁ బోలువాడు చి
చ్చుల కనుల్లలాఁ డళని • యొప్పుగు పల్కులవాడు మేలి బం
గరు మయమైన వింటి నెన • కంబుగ మూపునఁ గల్గు నాతఁడున్

తే॥ ఉదధిలోఁ బ్రభంజన హతి • సురలు కలము, పగిది జగములు గడగడ • వడఁక దిగ్గ
జమ్మ లట్టులే న్తంబించి • పొమ్మసిల్ల, జలధి లోలో నుడికి పొంగి • నిలుక దప్పు.

చ॥ సురలు కృతావికల్ వడ వ • సుంధర నింగికిఁ బైన నిల్చినో?
ధరణి సమస్త జీవులను • దండధ రాననమందు చొన్ననో?
ద్యుసున నింగిఁ గూల్చునొకొ? • దొడ్డ వ్రణంబు ముఖంబు వ్రీల నె
త్తురు క్రియఁ గన్నులం గనలు • దోచి వెలింబడ హేతు వేమొకొ?

చ॥ సమరమె ముఖ్యవృత్తి గ భు • జన్మలిఁ గ్రాలు పరశ్వత్సాగ్రదూ
మము వినుగప్ప భాస్కరు డు • మార్గమెటుంగక రిచ్చవోవ సం
ద్రమనఁ గలట్టి బాడబ ము • దగ్రత మప్పర మంట లేచి లో
కములను బూది పేయు గమ • కంబున వేడి వెలుంగు పర్యగన్.

ఉ॥ జానువు లంటు బాహువులు • చాగి దిశ ల్గొలువన్ పలంకులం
దాని తులుంగలించెడు జ • టాగ్రము మిన్నున చెంగలింప న
చో నెలయున్ గనంబడ వ • సుంధర తో యము పహ్నిగాలి వి
మ్నానములై నశింపఁ బ్రళ • యోధత రుద్రుని భంగిఁ జొంగుచున్.

మ॥ చతు రంధోధి పరీత భూతల మహా • సామ్రాజ్య రౌలేయుఁడొ
కృతవీర్యాత్మజఁ డన్ పృథూత్కట తరు • శ్రేష్ఠం బుదంచదుజా
యత సాహస్ర సుశాఖమున్ విదళన • వ్యాపారముం జేయు నా
తత విభ్రాత కుతారమున్ గురు భుజ • స్తంభంబునం బూనుచున్.

తే॥ నింద నొందిన భూలోక • నృపకులంబు, నిరువదొకమాటు ఖండించి • నియతిఁ బాడి
పొంతునందలి కలుపును • దొలచి రక్త నదుల నొంటిమై మును గుటె • ట్టిదపుజెట్టి

ఉ॥ ఓరుపు రూపుగొన్న క్రియ • నొప్పు తపంబును మండు నగ్ని నా
వీరస గల్గువాడు తన • యెట్టెదురన్ బుయిలోడి ప్రక్కకున్
దాటు కుమారువైఁ గనలి • దర్పితుడై విహగాఁ యిమ్ముగాఁ
దూతెడు నట్లు కొంచమలఁ • దొల్చిన ముల్కులెఱింగి నట్టిఁడున్.

తే॥ ధరణిధరములు క్రుంగ సం • ద్రములు పొంగఁ, జేయు వలఁతి భార్గవుఁ డటఁ • జేరునంత
సరుదుగా రాముఁ గన్నయ • న్నరవరుండు, కఠిను రాకకుఁ గత మెటుం గక తపించె.

తే॥ సేన భయపడి తడఁబడి , చెదరి పటవ, బొమ్మలు ముడివడఁ గనుల ని , ప్పుకలు రాలఁ
బడుగువోలె గర్జించి గం , భీరుఁ డైన రాము చెంతకు వచ్చె ఖా , ర్గవుఁడు కడఁక.

చ॥ అతులిత భక్తి సంభ్రమ న , యంబులు తొల్కఁగ జామదగ్నున్ నా
క్షితిపతి యాతిధేయము ర , చింపఁగ దాసి తదీయ పాద సం
గతముగ శీర్షమాన్వినది , గంబడ కుగ్ర లయాగ్నిఁ గ్రక్కుచున్
దత భయద స్థితిన్ సుగుణ , ధాముని రాముని గాంచి యిట్లనున్.

చ॥ ఎఱుఁగుదు భగ్నమైన గిరి , జేతుని చాచ బలంబు పూర్వమే;
యెఱుఁగఁగఁ గోరి వచ్చితి మ , హీశ్వరపుత్ర క! యంగదంబులన్
మెఱసెడు నీ భుజంబు బలి , మిన్ మునుష్యత్రియ కంఠనాళమున్
తఱిగిన మద్భుజంబులఁ దొ , లంగదు తీఁటయు రాఁ గతం బిదే.

చ॥ అనవుడు భూపుఁ డిట్లను భ , యంబున నుల్లము గ్రుంగ ధారణిన్
మునుమిడి గెల్చి తిచ్చితివి , పొందుగఁ గళ్యపమాని కో మహా
మునివర! నీకు రెక్కె యె త్రి , మూర్తులు; పుర్వులనంగ నెంత ? ఈ
తనయుఁడు నాదు జీవములు , దప్పక ని న్నభయంబు వేఁడెడున్.

చ॥ చెడుమతిఁ బాపకర్మములు , చేసిన దుష్టులు వధ్యు లౌధు రీ
బుడుత ముదాతిరేకమున , బుద్ధి చెడం గొఱగామి చేసెనే;
పుడమి బలిష్ఠతోఁ దనిలి , పోరినఁ గీర్తి లభించుఁ గాక యీ
బడుగులతోడఁ బోర బల , వంతుల చేవ ఫలంబు గాంచునే?.

ఉ॥ కొమ్మని భూమి కళ్యపున , కుం దయచేసి జగత్ప్రపాలక
త్వమ్ముభరింప వీడిన కృ , పాకర! వీడుమ యిట్టిచేత నే
మమ్మున మానవావళిని , మానుగఁ గాచెడు తేండవల్లఁ గో
పమ్మున మాని తీవు పిద , పన్ వహియించుట పాడి యానొక్కో?.

చ॥ పలువురు గేలిసేయ నొక , పక్షము నూని గురుత్వ మొందు నా
బలము ఫలం బొసంగునొక్కో? పాడియె యయ్యది? ధర్మసర్వతిన్
నిలిచి వహించు నయ్యశమె , నిర్మల సత్త్వ మనంగ నొస్సె; ఈ
రు లనఁగఁదగ్గ వార లొక , రున్ బల ముడురె దీని నెయ్యెడన్?.

చ॥ వగతుఁడు కాఁడు వీఁ డితని , ప్రాణము వోయినఁ జాట్ట పక్కముల్
వగగొని పౌరులున్ మిగుల , వందురి యెల్లరు వెంబడింప నే
నెగులన జీవముల్ విడుతు , నిక్కముకింకరు నన్ను నాకులం
బగులక కావు మార్యవర! , యంజలితో శరణంబు వేఁడెదన్.

చ॥ అని యిటు వేడు కోసల జ , నాధిపు పల్కులు లెక్క సేయకే
కనుల మిడుంగులు చదర , గట్టుకన్ వడిదేజీ చూచి రా
ముని కడ కేగఁ బ్రాణములు , మొత్తము రావులు దప్ప మించుఁ గాం
చిన భుజగమ్ము రేవఁ బతి , చేయునఁ దెయ్యది లేక యుండఁగన్.

తే॥ మాని యగు దశరథుఁ డిట్లు , మతిచెడంగఁ, చనకు నాగతి రానుంట , దిలఁప లేక
హర ధనువు బఁహీనత , నందుఁ చరిత, పల్కువొడఁగె రామునితోడ భార్గవుండు.

తే॥ మేరు సారంబు దినకరుఁ , గేరు కాంతి, పాటవము దైర్ఘ్యమును విలు , వంగరాని
చేవ గల రెండు విండ్లను , చేసె మున్ను, తేర్చి విశ్వకర్మ యనెడు , దేవ శిల్పి.

తే॥ ఒక్కచాప ముమాపతి , యొగి గ్రహించె, రెండవది త్రివిక్రముఁడు వ , రించికొనియె
నేయ దా రెంట మిగుల బ , లీయ మనుచు, ద్రిదశులందఱు చేరి వి , రించి నడుగ

క॥ జలజాననుఁడును వేల్పుల, తలఁపు ఘనంబనుచుఁ దలఁచి , తగ వొక్కటి వా
రలకుఁ బొడమించి యాధను, పులఁ గొని కడు నలుకఁ బెద్ద , పోరఁగఁ జేసెన్.

తే॥ ఇరువురును రెండు చాపంబు , లెక్కు వెట్టి, జగములెల్ల నిలుక దప్పి , బెగడుగుడువ
బవర మొనరించుచుండఁ గ , పర్తి విల్లు, చేవ చెడుటయుఁ గని మది , శివుఁడు కినుక.

తే॥ మరలఁ గలనికిఁ గడఁగ ని , రరులు నడుమ, నిలిచి వారించి రంతట , నీలగళుఁడు
తన శరాసన మింద్రహ , స్తమున నునిచె, ఋచిక ముని కిచ్చెఁ దనవిల్లు , శ్రీవరుండు

తే॥ ఋచికుఁ డొసఁగె మా తంద్రికి , ప్రియముతోడ, నతఁడు నాకిచ్చె నీవింటి , నమర నీవు
వంచికేసి నీ సదృశు లె , వ్వరును లేర, నేను నీతోడి యుద్ధంబు , మాన్చు వాడ.

చ॥ మొదటనె చేవ వో యినది , మూలను పడ్డది త్రువ్వు వట్టి వ
ట్టు దొలఁగి యున్న దానిని పు , టుక్కునఁ ద్రుంచుట దొడ్డ చేతయే?
పదరక దీని నెక్కిడుము , పాయదు ప్రాత చలంబు నామదిన్
మదిమది నున్న శాంతనిధి , మజ్జనకుం బొరిమాల్పు దుష్కృతిన్.

చ॥ ఇరువది యొక్క మాటులు మ , హీతల మెల్లను చుట్టి రాజులఁ
దరమిడి గొడ్డట న్నఱకి , తద్రుధిరమ్మన శాస్త్ర పద్ధతిన్
జరపి పితృక్రయల్ పిదప , శాంతి వహించితి నీడ్చి కొల్వ మా
యురె పిడి దక్కు వొడు; మది , నుత్తల పెట్టితి విట్లు బాటా;

చ॥ కలఁకుల గెల్చి యిమ్మహిని , కశ్యపమౌని కొసంగితిన్ విరో
ధుల కుల మార్చితిన్ గొలఁది , దోచని పెందల మాచరించితిన్
బలువిడి శూలి చాపమును , భగ్న మొనర్చిన మ్రోత నా శ్రవం
బులఁ జొరఁ గిన్న వచ్చితిని , పోటరివే నిది పంచుపోరెదన్.

చ॥ అనుటయు మందహాస రుచు , లాసన మందొక శోభఁ గూర్చు న
య్యినకుల వీరుఁ డిమ్మనుచు , శ్రీకుని ధర్మముఁ గొంచు జామద
గ్నుని హృదయంబు భీతిమెయిఁ , గ్రుంగ న్వదోర్బల మొప్ప వనిచి కో
పనుఁ డగు మౌనిఁగాంచుచు న , పార కృపారస ధాముఁడిట్లునున్.

ఉ॥ రాచకులంబు మాలించిన , రక్కసి వై నును మేటి బోడకుం
దోచి తపస్వి వేషమును , దొడ్గితి గాన పదింపఁబాస నా
రాచము నాకరంబునఁ దొ , అంగిన నూరక పోవ దింక నీ
వే చెప్పమా బిరాన గుటి , యెయ్యది దీనికిఁ జూపుమా యనన్

చ॥ ఎఱుంగ కొనర్చు దోషము నే , హింపుము కాపుము దేవదేవుఁడం
చెటిఁగితి నెల్లప్రాణులకు , నీకు డ వాది వనాదివైన నీ
కుఱపుఁగ నిందుమా? ధను , పుంకువ సేయఁగ నెత్తునంతలో
విఱుగుట యబ్బరంబె? యది , వెడుకఁ బట్టుట కేని చాలునే ?

తే॥ పురుష మోహనః నీవిటు , భువన రక్ష, పొంపె నవతరించుకతనఁ , బొందె జగము
నెమ్మదిస నే నొసంగిన , నీదు విల్లు, నీ బలంబున కుఱపు గా , నిదియె సుమ్ము.

తే॥ కూర్చు నాకుగమ్మునకు నా , గొప్ప తపము, నాహతిగ నొసంగితి నన , నపుడుచేయి
వదులు నిడువ నత్తం బేగి , పరశురాము, తపముపూర్తివారుకొని య , త్తఱిన మరలె

తే॥ నీల జీమూత నిభ గాత్రః , నిగమ వినుత, పాత్రః పరికుర్ద సుగుణ చ , రిత్రః నీవు
తలఁచు కార్యంబులోనఁగూడఁ , గలవునాకు, సెలవెయనిభార్గవుఁడు మ్రొక్కి తలఁగెనచటు

తే॥ అంత రాముండు పంచేంద్రి , యక్రియాలి, తొఱఁగి సోలిన తన తండ్రీ , దఱిసి తడవి
మ్రొక్కి దుఃఖ సాగరమున , మునిగియున్న, యతనికిం జూపె సమ్మోద , మనెడు వేల

అ॥ తెలిసి తేటి వంత , దొలఁగ నిబ్బరమగు, నుబ్బు గలిగి లేచి , యుర్వివిభుఁడు
అరిది దుఃఖ జలది , దరి జేరి డరిలేని, మోద వార్తిలోన , మునిగిపోయె.

అ॥ కటికి పంకురాము , కార్మకంబును గొని, యతని నోర్చి విలుచు , నఘ విరాము
రాము నలమికొని శి , రంబు చూర్కొని సమ్ము, దాత్ర కుంభ వారి , నాడఁ జేసె.

చ॥ నయమునఁ బిన్ననాటనె యొ , నర్చిన యద్భుత పౌరుషోచిత
క్రియల జగత్రయం బొకప , రిం గమకించినఁ జేయఁగూడునే ?
అయమనయంబులం జలుపు , ప్రాణులకుం దగినట్టు లీతఁడి
మ్మయి మఱుమై యొసంగెడుర , మాపతియే యనియెంచె నెమ్మదిన్.

తే॥ విరుల వానతో వచ్చిన , విబుధులఁడు, పరుణుఁ గని క్రూర ఘోర చా , పంబుగాఁచు
చుండుమని యిచ్చి తన వార , లుత్సహించి, బలయ రాముఁ డయోధ్యకు , వచ్చిచేరే.

తే॥ చేరి ప్రేమంబుతోడ వ • సింబుచుండ, దశరథుం దొకనాడు మో • దమున భరతుఁ
గాంచి దై వవశమున ను • టించినట్టి, విషయ మొక్కటి దాఁ దెలి • పింపఁదొడఁగె.

తే॥ తనయ! నీ తాత, కేకయ • ధరణి ధవుఁడు, నిన్ను చూడఁ గోరినవాడు • నెమ్మితోడ
పోయి రమ్మని యానతి • సేయ నతఁడు, మంచిదని తండ్రి చరణ ప • ద్యముల తెఱఁగి.

తే॥ మొనసి రాము పాదములకు • మ్రొక్కి యతని, కన్న వేలు ప్రాణంబు లే • కున్నకతన
ప్రాణముల వీడి గాత్ర మ • వ్వరికిఁ బోవు, విధిని భరతుండు రాముని • వీడిచనియె

తే॥ మేనమామతో భరతుఁడు • మేనితోడి, సిడవంటి శత్రుఘ్నుండు • తోడ రాఁగ
న్యందనం బెక్కి యేడు వా • నరము లరిగి, యరయ సొంపైన కేకయ • పురము చేరె.

చ॥ భరతుఁడు చన్న పిమ్మట న్న • పాలుఁడు థంప్రధంబునన్ జనుల్
జరుగఁగ దగ్గ పద్ధతిని • సత్పరిపాలన సల్పుచుండఁగా
సురల మహా తపః ఫలము • చోద్యము గావున మిక్కుటంబుగా
జరగిన దెల్లఁ దెల్పెదము • శ్రద్ధమెయిన్ వినుఁడి మహాత్మకుల్.

బాలకాండము సంపూర్ణము.

(శ్రీ) రామచంద్రార్పణమస్తు.

అ యో ధ్యా కాం డ ము.

1. మంత్ర పటలము 93.

సీ॥ రాజ రెండవ భార్య , రాముని పినతల్లి, కుబ్జయా మందర , కొడిమ సేయ
రాజ్యంబు వీడి య , రజ్యంబు సేరి స, ముద్రంబు దాటి స , స్మని సురేంద్ర
మానవావళి యిడు , మలు తీర్పు శ్రీపాద . ములు గల శ్రీరామ , భూవరుండె
మూలప్రకృతిఁ దోచి , భువనంబులందు వ్యా, ప్తిబొందు పాంచబో , తికములైన

తే॥ జంగమ స్థావర పదార్థ , సమితి యందు, మేను ప్రాణమూల్ ప్రాణవి , జ్ఞానములును
గూడియున్నట్లులోవెలిఁ , గూడియుండు, నాత్మయనివల్కుచుండ్రు మ , హాత్ములెప్పుడు

తే॥ రాజవరః సీవు భూమి పు , త్తృకున కొనఁగి, దుష్కరతపంబుసేయంగఁ , దొడఁగఁదగిన
కాల మిదియని చెవిఁజేరి , లీలఁ దెలుపు, కరణి జెవిమూలమున నర , గాన నయ్యె.

తే॥ ప్రాణికంబకుడైన రా , వణుఁడు సేయు, పాపఫల ముప్పు పలితమై , వచ్చిచేరె
ననఁగ నరసిన నరపు న , రాధివరుఁడు, ముకుర మందున నొకనాఁడు , మొనసికొంచె

అ॥ శంఖ కాహళాది , శబ్దంబులంబోధ, లీల మొరయఁ జామ , రాలు బెరయ
మానవేశ్వరుండు , మంత్రాంగ సభ కేగె, మనము సంచలించి , మలఁగుచుండ.

అ॥ ఏఁగి పిదప నృపుల , నెనలేని చుట్టల, సంగడిండ్రఁ బ్రేమ , సాగనంపి
యొనర జగముఁగావ , యోగనిద్రవహించు, విష్ణువనఁగ నొంటి , వెలసియుండె.

అ॥ పూర్ణచంద్రుఁడోలు , ముక్తాతపత్ర మా, కసమునంటి విభుతఁ , గ్రాలుభూషఁ
దమర గురునిపోలు , ననదృశ మంత్ర వృ , ద్ధులను సభకునంతఁ , బిలువఁబనిచె.

తే॥ అవని విభునకు రక్షచే , నాజ్ఞ చేత, దైవమనుచు భావింపంగఁ , దగిన వాఁడు
మూర్తులందున నాలవ , మూర్తియనఁగఁ, దగు వసిష్ఠుఁడు రాజ స , దస్సుచేరె.

సీ॥ వంశమూలంబైన , ప్రాతదనంబును, విద్యానవద్యత , వెలయువారు
కార్యఫలంబును , కడు చెడు గొనరిన, మాధ్యస్థవృత్తి నే , మఱినివారు
కోసాదులం దెగఁ , గోసి కడిందియొ, సర్వర్మ పద్ధతి , జరగు వారు
జరిగిన యదిగొని , జరిగెడు దాని నూ, హము సేయఁజాలు కు , శాగ్ర మతులు

తే॥ ఆదియఁ గర్మానుగుణముగా , నైనదైన, మార్పదగు పట్టుదలగల , మాన్యగుణులు
కులమునకు ననురూపమా , గుణముగలరు, *చమరమృగమును పోలుమా, నముగలారు.

* ఒక వెండ్రుకయూడినను ప్రాణము విడుచునది చమరమృగము.

సీ॥ తరుణంబు స్థలము సా , ధనమును చదివిన, మన్నెనీతి యెఱింగి , మనలు వారు
దైవాను కూల్యంబు ; తగు సూక్ష్మమతిచేత, నెఱిగి ధర్మపు వృద్ధి , పరచు వారు
సత్సవ్యదావంబు య , శస్కరకార్యంబు, గలిగి రాడ్పాగంబు , దెలుపు వారు
రాజు కోపించిన , బ్రాణంబునకుఁ దెగి, కష్టమోచి నీతి , గణపువారు

తే॥ సత్పథంబు కొలంగని , స్వచ్ఛగుణులు, తెలియఁ దగ్గ త్రికాలముల్ , తెలియువారు
నాయకునకు మేల్కీడుల , పాయలరసి, వైద్యుఁడోలె హితంబునే , వలచువారు,

తే॥ మించినెఱిగి ప్రభు సంక్ర , మించినపుడు, మొదలి పుణ్యఫలముఁబోలి , యొదవువారు
వేలకొలది వారై నను , విభుని హితము, పట్లనై కమత్యంబున , బరఁగు వారు.

తే॥ మాటయెన్నఁడుఁ దప్పని , మహిత మతులు, తొలఁకుచుండు సంపదవృద్ధి , కలుగువారు
వీరలుచుండు నలలు గల , శరధివోలె, వచ్చి చేరిరి మంత్రాంగ , భవనమునకు.

తే॥ చేరి విమల విజ్ఞాని వ , సిద్ధ మునికి, జోతయొనరించి తమ భూభు , జానకు మ్రొక్కి
తగిన గద్దెలపై గ్రమం , బుగ వసించి, యుచిత వాక్యజ్ఞ కనికర , మొంది రంత

అ॥ అజి వారి మోము , లనువొంద నీక్షించి, చెప్పఁదలఁచు నరిది , చెయిది గలదు
నాడు బుద్ధిఁబోలు , నయగుణ విదులార! వినుఁడిసావధాన , మున నొకింత.

అ॥ ఇన కులంబు వారి , యింపైన నడవడి, నించుకేవి కొఱత , గాంచకుండ
మీసహాయకత్తి , మేదిని నలువది, వేలయెండ్లు మెఱసి , యేలినాఁడ

తే॥ కొమిరెలకు నెల్లఁ దొడవగు , క్రొత్తడి తన, మమరఁజ్రేమ యొప్పార ధ , ర్మము దలిర్ప
జీవకోటికి హితమునే , చేయుచుంటి, నింక నా జన్మమున కిత , వెంచినాఁడ.

ఉ॥ కోరితంబుకై తెరువు , గూరుచు ముప్పును గన్నయేను భూ
భారము సర్పరాజ కుల , పర్యత దిగ్గజముల్ విరామ మిం
పారఁగ నొంద మోచితి న , యంబున నవ్వెది, మూవఁజాల మా
వారలు పోయినట్టి పెను , బాటనె పోయెద మోక్షమందఁగన్.

చ॥ అమల మనస్కులై జగతి , వంతయు నేలిన మాకులంబు దీ
పములగు పెద్ద చిప్పుడమి , భారము పుత్తులు మోవ వీడి దు
ర్గమ విష యేషణంబులు తొ, అంగి నశింపఁగ ముక్తి నొంది రా
క్రమమునే యేను పూనుకొనఁ , గాఁ దలపెట్టితి నిక్కువంబుగాన్.

తే॥ త్రిజగములఁ గల యరుల దో , రించినయేను, దొంగలం బలె దాఁగి యె , దుంగు కామ
ముఖ మనశ్శత్రువులకు నీ , ముదిమి యుండు, వెఱచి నడ పిన్గు కరణి జీ , వింపఁగలనే;

తే॥ అరుణ కిసలయ మృదుపద , యైనై క, కోలగొన దళాసుర , రధికుండు కూర్పు
నాకు మానస భూతంబు , నడపునైదు, తేరులను గెల్పుటన దొడ్ , దియే తలంప;

మ॥ చతురంగ ప్రతిపీఠ సైన్యమనిలోఁ , జక్కాడుచుం జావరే
నతుల జ్ఞానము నొందరే నఖిల సౌ , ఖ్యంబుల్ విచారింప శా
శ్వతముల్ గావని వీడరే నమల వి , ద్వద్వాసులం జేరి సం
సృతి విద్వాంతము లుఁటరేని యగునే , చేరంగఁ గైవల్యమున్;

తే॥ ఎన్న 'జాతస్య హిక్రువో' మృత్యు' వనెడి, మడిని మఱచుట కంటెను , చెడుగు గలదె;
యొనర' సన్న్యాస మనుతెప్ప , యొప్పదేని, జననమను మహాంబుది దాఁట , శక్యమగునె;

తే॥ మహిత సన్న్యాసము తదీయ , మార్గమందు, బంధువగు నెఱుకయు నను , పక్షయుగము
దొరయునేని జనన మను , దొడ్డచెఱును, కడచు కంటె నింపగుగొప్ప , కార్యమేది.

చ॥ అరుదగు మేలనం దొడరి , యవ్వల నెవ్వగ నించు నింద్రియా
వరణ సుఖంబులైన నయ , వంచక శాత్రవవర్గ దుష్కృతుల్
వెరవున నీఁగి మోక్ష రమఁ , బెంపునఁ బొందఁగఁదృష్టజేసి తొం
దరపడు డెందమందున హి , తం బగునే యిల నెండమావులున్;

ఉ॥ వీరితి మీరు తోడువడ , నిర్దరఁ బద్ధతితోడ సక్కుతుల్
బోలఁగఁ జేసితిన్ యశముఁ , బొందితి నీజననంబునందు నా
కీ లలి సాయపడ్డ సుహృత్, దీకులు మీరలు భాం జన్మసౌ
భ్యానికి నీట్టులే తగ న , హాయిలు గండిదె మిము , వేఁడెదన్.

చ॥ నెగడిన పాపముల్ తొలఁగ , నీఁగు తలం పనుకంప వింపు పెం
పగు తపమొప్పుగాఁ జలుప , నయ్యెడునేని యమర్చియుంచు తీ
పగు నమృతంబు వీడి విస , మర్మిల్లద్రావుట పోలు నొక్కొ; బల్
వెగటుగఁ దోఁచె నాకుఁబ్రథి , వీభర సౌఖ్యము లుల్లమందునన్.

తే॥ భద్ర గజము మీఁదఁ , బరవు చికిలి పీలి, కుచ్చు లమరు వెల్ల , గొడుగు నీడ
సతము గాదనంగ , సహాయించునే చాల, కాల మనుభవించి , క్రక్కుకూడు.

తే॥ చిర మపుత్రక చింతము , చ్చిరుదు-నుంటి, రాముఁడాచింత దొలఁగించె , బ్రాంతి నించి
యింక నాతండు కష్టింప , నేను జీవ, యాత్ర గడతేచ్చుకొనుమార్గ , మరయువాడ.

తే॥ రణమునన్ మరణింపఁడు , రాము తండ్రి, వార్ధకం బొందియును ధర్మ , పథమునుండి
సన్న్యసింపఁడన్ వార్తసం , జనన మొందు, పిదపఁ బుట్టలే దనుకంటె , వేఱెయగునె;

చ॥ ఇరవుగ జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డుద , యించెను జానకి యన్ రమా సతీ
వరణము కన్నులారఁ గని , బంధుర మోదము నొందినట్టి యే
సురవుగ మానినీత్యమున , నొప్పిన భూ వనితా వివాహముఁ
జరపి మదంతరంగమున , సంతసమెంతయు నొంద నెంచితిన్.

తే॥ భూమిదేవియు శ్రీదేవి , ప్రేమతోడఁ, జేరఁ గోరు నాయకుని వి , శిష్ట మైన
ప్రాణములఁబోరఁ బొందు త , పః ఫలంబుఁ, దామసింపఁ జేయుట నాకుఁ , దగవుకాదు

ఉ॥ కాన సమస్త రాజ్యమును , గ్రచ్చుట రామున కొప్పగించి యు
జ్ఞానము వీడమిన్ విడని , జన్మ పరంపర వీడఁగోరి నేఁ
గానకుఁ బోదలంచితిని , గాఢ తపంబొనరింప, నింక మీ
మానిత భావముల్ దెలుప , మక్కువతోడ వినంగఁ గోరెదన్

తే॥ దశరథుం దీట్లు వల్కఁ జి , త్తముల నుండి, పొంగి పొరలిన యుత్సాహ , పూర్ణలయ్యు
మంత్రులవనిపు నెడఁబాటు , మదిఁ గలంపఁ, గ్రేపు జంట కడలు గోవు , క్రియ నలంగి.

తే॥ అట్లు కుంది వేడేదియు , నధిపు హితము, లేమి భూమిఁ జ్రాణితతికి , రాముఁబోలు
నుత్తములలేమినిచి బలం , బుల్లములను, వంచ నెట్ల కేలకు సమ్మ , తించినారు.

తే॥ నలువ కొడుకు వసిష్ఠుండు , కుల హితుండు, సచివుల తలంపు పుత్ర వి , శ్వాసము గల
తండ్రి తలఁపును లోక హి , తంబుఁదలంచి, తాఁదట్లన్తుడై యిట్లని , తనియఁ బలికె.

ఉ॥ తొల్లిటి నీడువంశ గుణ , ధూర్వహు లందున రామువంటి న
త్తల్లఱఁ గన్నవారెవరు , తద్జ్ఞఁడ నీకిది యుక్తకార్యమే
యల్లమునందు మిక్కిలిగ , యోచన చేసియె నిశ్చయించి తీ
వెల్లి విధంబులం దలంప , నియ్యదెచేయఁగఁ దగ్గ దియ్యెదన్.

ఉ॥ పున్నెముఁ గూర్పు జన్మములు , పూర్తిగఁ జేసిన రాజచంద్రమాః
యెన్నఁ దపంబు పేయఁదగు , దేదైట నీవిక నీడు పుత్రుఁడున్
నిన్ను దొఱంగఁ గాంచి ధర , జీతరుణీమణి యంధురాలు కా
దన్న తెఱంగునన్ బృథివి , నంతయు నేల సమర్థుడే మమి.

చ॥ తగవొక రూపుదాల్చి యవ , తారము నొందిన దంటకంబై వే
ఱుగ నొకయర్థమెత్తి యను , రూపముగా వచియింపఁ గల్గినే ?
పొగడిత కెక్కు నీవిజయ , భూషణుడెల్ల సృజించి కాచి త్రుం
గఁగ నొనరించు నమ్ముగుర , కార్యములన్ సరిదిద్దు వాఁడగున్.

చ॥ స్థిరగుణ దీరః లక్ష్మీయగు , సీతయు భూమియు నింక సీతఁడే
యొకవగు ప్రాణపంచకము , నొప్పిన తోడవి యెంచు రాఘవుం
దీరవుగ స్వీయ జీవముల , కిష్టుఁడ యంట వృధా ప్రలాప మె
ల్లరకుఁ బ్రియుండు తన్నుగవి , లాలన చేసిన నీకునుంబలెన్.

ఉ॥ రాజవరేణ్యః రామున్ తి , రంబగు నామము ప్రాణికోటికిన్
దేజముఁగూర్చి దుఃఖములఁ , దీర్చుకతంబున విప్రలాదిగా

భూజనముల్ దలంతు తమ , పొందిన ధర్మబలంబ యంచు వి
బ్రాజిత కేర్తికాలివయి, బ్రాతిని గూరిచి యేల చెప్పగన్?

సీ॥ కీర్తిమీటిని జాన , కీ దేవి యంటి మా, భూదేవి కంటెను , పొదువుగలది
కలుముల జవరాలి , కంటఁ గాత్యాయని, కంటె సరస్వతి , కంటె దొడ్డ
శ్రీరాముఁ డంటిమా , సీతా కటాక్ష వీ, కణముల కంటెను , శాంతపరుఁడు
నేర్పిన వారలు , నేర్వని వారు త్రా, వెడు నీటికంటె జీ , వితము కంటె

తే॥ మించి నీజ్యేష్ఠ సుతునె ప్రే , మించు వారు, నర సురాదుల యిడుమ ల , ఇంచి కాదు
వారు రాముకంటెను గొప్ప , వారు లేరు, కాన నీకుఁ దపముగాక , కలదె వేఱు?

తే॥ అనుమునీంద్రు పల్కులు విని , నంతఁ దండ్రీ, కన్న నాటికంటె భవుని , కార్మకంబు
విఱచు నాటి కంటెను భృగు , వీరు గెలుచు, నాటి కంటెను గొప్పయా , నంద మొందె

సీ॥ అట్టి సంతోషంబు , నందిన నరఃపతి, కనుల నానందాశ్రు , కణము లొలుక
నమ్ముని పాద ప , దృమ్ముల తెఱఁగి మౌ, నీంద్ర యింపుగ వచి , యించితయ్య
మీదయచేతనే , యీదాసుఁ డీభూమిఁ, దాల్చె 'రామున' కది , తగకయున్నె?
యుత్సాహమున హిత , ముపదేశ మొనరింప, మద్వంశ్యులగు పూర్వ , మనుజపతులు

తే॥ అఖిల కకుబంత విశ్రాంత , యశముఁగనిరి, వేలుములు లెక్కకును మీజీ , వేల్చినారు
గురుతరంబగు తమదయ , గొంటి మింటి, మింటినంటితి ధన్యతఁ , గంటి ననియె.

తే॥ అంత నెంతయు నంతయు , మంతు నలువఁ, జాల్చు మంతులు మొగముల , జాడవ్రాసి
చూప నింగితజ్ఞుండు రా , జునకుఁ దగు సు, మంత్రుఁ డిట్లని పలికె న , మస్కరించి.

ఆ॥ రాముఁడొందె రాజ్య , రమ యను ముదము మీ, సన్న్యసించు వార్త , సమయఃజేసెఁ
దలఁగఁ దగదు పూర్వ , ధర్మ పద్ధతు లిఁకఁ, దగవు కంటెఁ జెరుగు , ధరణిఁ గలదె?

ఆ॥ పోరులకును రాజ , పరులకు మునులకుఁ, మంత్రులకును భేరి , మది ధ్వనింప
జ్యేష్ఠ పుత్రురాజుఁ , జేసి నీమఱు జన్మ, హితము చూచికొనుము , నృపశకశాంక;

తే॥ అను సుమంత్రుని పలుకుల , కతఁడు మెచ్చి, రామ పట్టాభిషేకపూ , ర్వకము గాఁగఁ
దక్కినవి యొనరింపుఁడి , తరుణ మంద, యీవ వడినేగి రామపు , నిటకుఁ దెమ్ము.

క॥ అని దశరథుఁ డాడఁగ నా, తని పదముల తెఱఁగి విమల , తత్పరుఁడై యా
తని మదిబోలెన్ వైశమ, కనక రథముఁ గొనుచు రాము కడం జనియెన్.

కా॥ లోకంబుల్ వశమైన చందమునఁ బొ , ల్పించి గాంచి యుప్పొంగి య
స్త్రోకామోదముతో సుమంత్రుడు వడిన్ , జొరైంది సౌధంబునన్
భూకన్యా మణితోఁ బ్రియానుజునితోఁ , బొంగార భాషించు రా
మాకారామృత మానె నేత్రములతోఁ , నానంద సంపూర్ణుడై .

మ॥ కని కై మోడ్చి రమూత్తమా! కలదు వే , గం గార్య మొక్కండు ర
మ్మని మీతండ్రి ముదంబుతో, బిలువ న , న్నంపంగి నేతెంచితిన్
ఁనుదెందంచు వచింప రాముఁడు వడిన్ , సద్భక్తిమై లేచి స్వం
దన మెక్కిన్ డెను మేను మొందు కుధరేం , ద్రం బెక్కు చందంబునన్

చ॥ తొడరిక దుందుభు ల్మారయఁ , దోయజ నేత్రల కంకణంబులున్
సడలి ధ్వనింప గోరికలు , సాగె నటంచు సుపర్వ లార్వఁ బూ
ముడిఁ గల చందరీకములు , మూఁగుచు సందడి సేయఁ దేరిపై
వడివడి నేగె రాఘవుఁడు , వారనిప్రేమము తొల్కరింపఁగన్

ఉ॥ నిందెను వాద్య మోషములు , నిందెను మంగళ గేయ నాదముల్
నిందెను మారు తూపులును , నిందెను శింజీని మ్రోత పెల్లుగా
నిందెఁ దలంపుల న్నదులు , నిబ్బరపున్నది యానకట్టగా
నిందెను సిగ్గు వీడి హరి , జీ తతి నాఁ దరుణి విశానముల్.

ఉ॥ కుండల కాంతితో విరియు , క్రొవ్వెద తోడుతఁ జంద్రకాలయన్
మండిత గేహళీ తతులు , మానిత రీతిని పూచెఁ దామరల్
గండెలు రక్తసిక్తమగు , కత్తులు కుంతములున్ ద్వితేఘముల్
నిండి భ్రమించి నిల్వ జిగి , నెక్కినఁ బూచె గవాక్ష పంక్తులున్.

తే॥ నిందు జాబిల్లి వెలుఁగొందు , నీరదంబు, వంటి రాముఱొమ్మున విరి , పడమునందు
విద్రుమోఘుల స్తైర్యంబు , బిడెముతోడ, వాలుగలు మధువములతో , వరుసఁ జొరలె.

ఉ॥ చిందెను కొన్ని పూవులు శ , శివ్రభ తోడ మొయిళ్లు జాటుటన్
చిందెను కొన్ని ముత్తైములఁ , జెందొవఁబోలినవో కటాక్షముల్
చిందెను కొన్ని చందనముఁ , జిక్కని చన్నులు వేడిఁ దాల్చుటన్
చిందెను కొన్ని పుష్పముల , శ్రీ కర మందర చంద్రకాలయన్.

చ॥ తొలుక యొజన్ దిగన్విడిచి , తుంపెనలాడు నరాజి వంటియా
జలజవిరోధి మోచికొని , చంచల మందెడి పైఁడితీవలం
గల యెల నీటి కాయలది , కంబుగ సన్నని మంచు మొగ్గలన్
సులియఁగ రాల్చు నొక్కయెడ , సువ్వల పేలలవంటి పొంబొడిన్

తే॥ తెరువునం జేష్ట లట్లుగాఁ , బురుషు లెల్లఁ, దల్లిఁ దలంచు శ్రేపుల వలెఁ , దమిని నిలువ
విమలుఁడగు తమ్ముతో రామ , విభుఁడు కడచి, చేరెస్సవతి యతనిఁ బ్రతి , షించు నెడకు

తే॥ తొలుతఁ దమ కులగురునకుఁ , దెలచి పిదపఁ, దండ్రి చరణాబ్జములకు వం , దన మొనర్చు
రాజ్యలక్ష్మికి నిరవైన , రాము సురము, నలము కొనియె భూవరుడు ము , దశ్రులొలుక

చ॥ తనయుని కౌగిలించె నని , తక్కువగా వచియింప నేలఁ మే
దిని వహియింపఁగాఁ దగు స్థ , తిన్ గ్రహియింపఁ దలంచి దోర్మ్యగం
బును వనమాలకున్ నిరికి , ముఖ్య గృహంబు విశాల వక్షమున్
దన భుజవక్షముల్ పఱపి , ధారణి నాథుఁడు కొల్పె నేర్పడన్.

ఉ॥ అంత మహా ముదంబున హృ , దబ్బ మెలర్పఁగఁ జెంత నుంచి కొం
చెంతయుఁ బ్రేమ నిట్లను న , హీనకుతారక రాము కీర్తి యు
త్యంతము క్రుంగఁజేసిన మ , హాభుజః నిన్ గని పెంచినట్టి యే
నింతగ వేడి పొందదఁగి , యేర్పడె నొక్కటి విస్మయ పర్మదన్.

తే॥ కష్ట మొందితి ముదిమియుఁ , గదిరె నొడల, మోవఁగాలేక దుఃఖించు , భూమిభార
మనెడి చెఱవీడి సత్పథ , మునఁ జనంగ, నెంచి నీదగు సాయ మ , ర్థించువాఁడ.

చ॥ స్పృహ గొని పుత్రులం గనుట , చెందిన దుర్దమ దుఃఖ మీఁగఁగా
విహవరసౌఖ్యముల్ వడయ , నే యని చెప్పట పెద్దవారికిఁ
సహజము ధర్మదేవత య , నం దగు నిన్ గని యిట్లలంగు టి
మృహిఁదగవేఁ యొడంబడుమ , మానుగ నేఁ గడతేట నిష్టమేన్.

చ॥ మన మహిమాన్వవాయమున , మానవ నాథులు పూర్వలెందతో
తనయులు భూమి భారమును , తాల్పఁగ నింద్రియ పంచకంబుచే
మొనసెడి దొడ్డ ముప్పుగను , మూలము ముట్టఁగఁ ద్రుంచి నిష్టమైఁ
జనఁ దమ జీవితంబులఁ బ్ర , శాంతముగాఁ గడతేర్చి ర్థిరరన్.

ఉ॥ తొల్లిటి జన్మ పుణ్యముల , దొడ్డ ఫలంబున నీభవంబునన్
గొల్లఁగఁజేయు యాగములఁ , గూడిన భాగ్యముచేతఁ బేర్మి రం
జిల్లఁగ నిన్ను గాంచియును , చెందిన లాభమదేది? ముప్పునన్
జెల్లని రాజ్యచింతను ము , నింగి యలందురుచుంటి నేనియున్.

మ॥ ఒక వక్షంబునఁ గుంటి వేటుదెస యం , దుద్దండమౌ జర్వ నో
పక యల్లాడు వృషంబు భంగి నలఁచెన్ , వార్ధక్యమున్ రాజ్యమున్
వికటించెన్ భువి భోగముల్ మనమునన్ , వేపారితిన్ మోక్ష రూ
పక సామ్రాజ్య సుఖంబుఁగోరితిని త్రో , వన్ దోడుగా వేఁడెదన్.

చ॥ మును మనవారు సద్గతులు , పొందు దశల్ చెడి బ్రుంగ వారికిన్
మనుమఁడు వంశదైవమగు , మాధవు పజ్జలజంబు నుండి పు
ట్టిన యమరావగన్ బలు క , డింది తపంబునఁదెచ్చి యవ్వలన్
జననము లేని మోక్షమును , చక్కనఁగూర్పఁడె యాపితాళకుఁ ?

ఉ॥ వారక వీడఁదగ్గ పెను , వంతల వీడిన వారు రాజులా
కారు సుధాంకు భోజనులు , కారు సురేంద్రుని పోలు వారలా
కారు తపోధనాధ్యులును , కారు వ్రతంబులు చేయువారలా
కా రెవరన్న మాట వినఁ , గాంచిన పుత్రులఁ గన్నవారలే.

తే॥ ఐన జనకుఁడు వంచించి , యార్తి భరముఁ, గూర్చె నాపయి నని కయి , కొనఁగ వఁడు
రత్న మకుటంబుఁ దాల్చి ధ , ర్మమును కాపు, తండ్రి నీ యెడఁ బొందంగఁ , దగిన

ము॥ జనకుం డివ్వఁదిఁ బల్క రాముఁడెద సీ , స్థం బింత లేకున్న మా
ఱని వాఁడై విధియంచుఁ దండ్రి మది నా , రం జూచి బోధించు నా
ప్రని యేదైనను మాటువల్కకొనరిం , పం బూనుచే నీతి పు
త్రున కంచూఘముచేసి యొప్పికొన , ను దోర్మిగించె వల్లే యనెన్.

ఉ॥ రాము తలం పెఱింగిన ధ , రావరుఁ డాదట నావరంబు నీ
వోమితె యంచుఁ బ్రాణముల , నొంటఁగఁ జేరిచి వేదసన్నిభుల్
ప్రేమడి మంత్రపుంగవులు , వెంబడిరా విభవాను భావుఁడై .
హేమ మహీధరోన్నత మ , హీశ్వరసౌధముఁ జేరె వేడుకన్.

ఉ॥ ఉత్తమ విప్రులున్ విభవ , యుక్తులు రాజులు స్త్రీలు పూరుపుల్
చిత్తము రంజిలక వెనుకఁ జేరి ప్రమోద భరంబు తోడ రా
నొత్తి మెలుల్ వహించి పెను , పొందిన సుందర దోర్మగుండు తే
రైత్తన నెక్కి యేగెఁ దన , మేడకు భేరులు బోరు కొల్పఁగన్.

పీ॥ జయ శీలుగు న్నవ , జనముల రండని, బంగారు తేకుల , పై నివ్రాసి
గరుడ ముద్రను వైచి , గరువంబుతోఁబంపు, కులగురు నీక్షించి , కువలయేకుఁ
దానిక నను భగ , వానుఁడ మకుటాభి, షేక సామగ్రిని , సేకరింపఁ
దగు నన నతఁడును , తపసికూటముతోడ, వెడలుదు సామంత , విభులఁగాంచి

తే॥ రాజ ధర్మాను సారంబు , రామ విభున, కిమ్మహీతల మొనఁగంగ , నియ్యకొంటి
ననిన యవ్యాకృత మైయేయ , మాని క్రమము, దప్పి మోదాబ్ధిమునిఁగిరా , ధరణీపతులు.

చ॥ ఎడఁగల కొతుకం బుబికి , యేపున రోమ బిలంబులందు వె
ల్వడఁ దమిఁబొంది తోడుతనె , స్వర్గముఁ జేరినవారిఁబోలి యొ
క్కెడఁద గలారలై తమకె , యియ్యల దక్కిన యట్టులుబ్బి య
ప్పుడమి వరేణ్యు భక్తిమెయి , మ్రొక్కివచ్చించిరి పార లివ్వఁదన్.

ఉ॥ ఇర్వదియొక్క మాటు చరి , యించి నృపాలుర యన్యవాయముల్
గుర్వగ గొడ్డట స్పృహకి , కూల్చిన యెక్కటి జామదగ్గురు

రర్షమడంచి మూకులముఁ , గాచిన యాజగదేక వీరుఁడీ
యుర్వర నేలఁగాఁ దగును , యుక్తమ సీహాసరించినాడవున్

అ॥ మాఱుపడక నృపకు , మారులావిధిఁబల్కు, వినిన విభుఁడు మదిని , వేడ్కనడఁచి
కొనుచు మఱియు నొక్క , గురు హేతు భూతమౌ, వాక్యమిట్లువల్కె , వారితోడ.

అ॥ పుత్ర మోహమును , బుద్ధి నశింప ని, వ్హర్త నుడువ మీరు , పలికి నట్టి
పలుకు చుననుండఁ , బలికినచో? లేక నన్నె యనుచుండుఁ , బన్నినదియొ?

అ॥ అనుచుఁ బ్రశ్నసేయ , నానక రాజులు, నిండు గుణముగలుగు , నీదుతనయు
పై నిగలుగు ప్రేమ , బహు దేశవాసుల, పలుకు లిన్ని యనుచుఁ , బలికినారు.

ఉ॥ దానము ధర్మముం దగవు , తద్దజ్జల శీలము నభ్యసించు వి
జ్ఞానము లోకమందుగల , నద్గుణ వుంజములెల్ల నిండె న
మూనిత రీతి రాజ్యరమ , మన్నన లొందఁగఁ జేరఁదగ నీ
సూనువి దై ర్యశౌర్యములు , చొప్పెడఁబాయకయుండు నిచ్చలున్.

క॥ ఉపయుక్త సరసినాడఁగ, నుపయోగ క్షణంబు పండ , నొగి మొగింపల వా
న పడంగ మళ్ళ వెల్లువ, లు పటవ నడ్డుకొను వార , లుం గలరొక్కో?

క॥ భూమీశ! నిన్ను మిక్కిలి, ప్రేమించెడు ప్రజలసట్లఁ , బ్రియ మెట్లుండున్
రామునకు నట్టిప్రేమయె, రామునియెడ నుండు నిజము , ప్రజ తెల్లపుడున్.

క॥ అవి పలుకఁ గోసలేకుఁడు, మనమున నానందవార్ధి , మగున్ డగుచున్
దనినెను చింతల నీఁగెను, కనుల ముదత్రువులు రాలఁ , గడ కిట్లనియెన్.

క॥ నడియునికి తగవు చెడుగల, యెడఁ గలిసత గలుగు శీల , నృపులారా! యీ
తఁడు నాకొడుకెట్లగు మీ, కొడుకగు నిల్లడగ వీనిఁ , గొనుఁడం చవలన్

క॥ రాజసభసంపి కోసల, రాజన్యుఁడు శుభదినమున , రాజిలు లగ్నం
బోజఁ గన జోన్ములంగొని, యోజింపఁగ నొక్కచవిక , కొందఁగఁ జనియెన్.

క॥ మడఁతులు నలుపురుప్రేముడి, దొడఁకఁ బిగులు నన్నుకట్టు , గలిగిన వారల్
పొడవు జడ గలిగి నన్నని, నడుములు గలవారు పరుగు , నం జనువారల్.

క॥ ఆడుచు నొడలి వివశతం, బాడుచుఁ జేడియల మీదఁ , బడుచుఁబ్రియమునం
గూడుచు వారలకుం గై, మోడుచుచుం బఱచి డాయఁ , బోయిరి పడిగాన్.

తే॥ కాలజీమాత దేహాని , కన్నతల్లి, వారి చేష్టలఁ గని చంద్ర , వదనలారా!
పట్టానట్టి సంతోష , వార్తయొండు, గలిగినటు దోఁడె గలదేని , పలుకుఁడనఁగ

తే॥ ధరణిపులు వీరకటక పా , దములుగొలువ, నింపుమైభూమిఁ జీరము పా , లింపుమనుచు
నీదు జ్యేష్ఠ పుత్రునకు భూ , నేత ప్రాత, చుకుటముం గూర్చునున్నాడు , మస్తకమున.

తే॥ రామునకు రాజ్యసంపద , క్రాలె ననుచు, మునమునం దోచు నానంద , వనధి గురుత
నవనిపుడు సన్నసించెడు , సనెడి భయము, బాడబముఁ బోలె చట్టి పో , వంగఁ జేసె

అ॥ అట్టిదయ్య నామె , యరుదైన మణిహార , వితతి ద్రవ్యరాశి , వేడ్కనొసఁగి
మైత్రి పాత్రమగు ను , మిత్రతో నేకెంచెఁ, జప్రపాడి యమరు , సదనమునకు.

అ॥ చేరి భక్తిమొక్కె , శ్రీదేవి భూదేవి, తో సనాదియగుచు , 'దోచి యమర
వరులకెల్ల మేటి , ప్రాణంబు జ్ఞానంబు, నగు ముకుందు శ్రీప , దాబ్బములకు.

తే॥ లోకముల గొప్పయుదరంబు , లోనడంచు, కొన్న విశ్వేశః వరదః నా , కొడుకుఁగాచు
చెల్ల నీయధీనంబని , యుల్లమంద, యడఁగు తపమొప్పు కొనల్య , యర్థిఁ బలికి.

తే॥ షోడశోపచారంబుగ , శ్రుతి హితముగ, నాదిదేవు నారాధన , మావరించి
యచటనున్న తపస్సుల , నాదరించి, వత్సయుత ధేను వితతుల , వారి కొనఁగె.

అ॥ భూసురులకు మణులు , భూములు కన్యకల్, చందనంబు పసిఁడి , సన్న వలువ
లన్నమును విభూష , లరుదైన గేహముల్, విరివి గొఁగ నొసఁగె, వేడ్క యెసఁగ

తే॥ ఒసఁగి శ్రీవరు పదముల , కొనర నెఱుఁగి, పొగడి సేవించి వలగొని , నగరి కరిగి
ప్రాత వ్రతముల నన్నింటి , నూత గొవియె, రామునకు మంగళంబులు , రాజిలంగ

2 మంథర బోధని పటలము. 88

క॥ భూమీకుడు జ్యోతిషికుల, మోములు వికసింపఁ గాంచి , ముదితుండై శ్రీ
రామాభిషేక మజ్జిల, కామెతగాఁ దగిన లగ్న , మరయుఁడి యనినన్.

తే॥ భవ్య లగ్నంబు రేపె రే , పకడ నున్న, దనుచు మౌహూర్తికులు వల్క , మనుజవిభుఁడు
విని యనింద్య తపో గ్రణి , విమల సుగుణ, గణ్యుఁడు వసిష్ఠఁ డిటువచ్చు , గాకయనియె

తే॥ దేవపీఠాప మట్లరు , దెంచు మౌని, గాంచి కుభ ముహూర్తము రేపె , గాన మీరు
శ్రేయములు గూర్చు విరు లావ , రించి రాఘ, వునకు వలయు నీతులను తె , ట్పఁడియనం

తే॥ తమియుఁదానుగా ముందేగి , తపసి వరుఁడు, రాము సుందరోన్నతమంది , రంబుఁదఱియ
మౌని రాకయెఱింగి సం , వ్రమము దొలక, నెదురు వచ్చి లోనికిఁగొని , యేగె నతఁడు

క॥ నేరువఁ దగు శాస్త్రంబులఁ, గూరిమి విని తనివినొందు , కొమరుని గని యో
వీరాగ్రగణ్యః రేపే, భూరమణుఁడు నీకుఁ బట్ట , ముం గట్టుఁ జూపి

క॥ ఉన్నవి నుడువఁగఁ దగినవి, మన్నీనికి సావధాన , మతివై విను మీ
విన్నవి మఱువక మనమున, నెన్నికఁ గొని యటు నడవు , మిద్గ చరిత్రా

- క॥ హరి హర ధాతల కంచెను, ధరాది భూతముల కంచెఁ , దధ్యము కంచెన్
స్థిర విబుధు లున్నతులు త, త్వర మతివై సలుపు తత్స , పర్యలు వత్సా!
- క॥ అలిగి చెఱువఁ గరుణించియుఁ, గలిమి నిలువఁ గందువంబు , గల వారలు వే
ల్పులై నొచ్చి విచ్చిరన నా, ర్యుల మహిమం గొలుచు బద్ధ , యున్నదె? వత్సా!
- క॥ క్రూర గుణములకు మిక్కిలి, దూరుల చరణములు శిరము , తొట్టఁ దెలిచి యిం
పారఁగ మాటాడుము నుడి, వారల దూషణము సేత , వదలుము వవత్సా!
- క॥ పొదలను ప్రిదులను వారల, ముదలఁ గొనియె విధియు నడచు , మొగి నన నిత నె
య్యది గలదు పూజ్య పూజకు, నదృశం బిరు మెయికి నరయఁ , జను నిడి వత్సా!
- క॥ పలుకు నుడివారు శూలము, గలిగి వలఁతులైన ముగురు , కర్తలకును ని
శ్చలత దయ తగవు లేదే, నలవడునే మేల్మి యింపు , కంతయు వత్సా!
- క॥ వసుధఁ జెలి యాచి నప్త, వ్యవసంబులు నీకు లేని , వగు నైన నవే
కనటుల కెల్లను కుదురులు, కసెము లనుచు హృదయమందు , కాంచుము వత్సా!
- క॥ సమరస భావము గలిగిన, సమరమ్ములు గలుగ వసము , స్రగ్గడు సేనల్
సమయపు తత్సక్తికస్థితి, యమరినఁ జెడఁగోర వలెనె? యరులను వత్సా!
- క॥ తనియఁగ నింద్రియములు కలి, మిని నిత్యము పెనిచి పాడి , మిగులంగ దిటం
బున నేలున దేల్పడి య, ప్పని యసిధరా వ్రతంబు , పాటిది వత్సా!
- క॥ హరి హర హిరణ్య గర్భులు, పొరసిన భుజ బలము పెంపు , పొందిన యేవిన్
నర వరులు సచివ బల మాను, సరించుట బలీయమైన , చుక్కటి వత్సా!
- క॥ నరులకమరులకు బలితపు, టరులగు నక్షముల నిగ్ర , హము-చేయుటచేఁ
బెరుగునె సంపద జగముల, నరుదగు ప్రేమంబు మిగుల , నడరక వత్సా!
- క॥ జనములె జీవముగాఁ దాఁ, దనువుగ నొప్పారు దరణి , ధవునకుఁ దగవున్
నెనరును నివృలముగ ని, చ్చినచో జన్మంబు లేల , చేయ గ? వత్సా!
- క॥ ప్రియ వాక్యజ్ఞత యిగియు, జయము విమల గుణము శుద్ధి , జతనము తగవున్
దయయుఁ బరామర్శము గల, నయ విదులం జేటు లలమి , నలఁచునె? వత్సా!
- క॥ సిలుగులఁ దొలఁచుచుఁ ద్రాసున, ములు వగిదిఁ దటస్థుడైన , భూవరునకు మం
త్రుల లక్ష్య సమీక్ష యొనరఁ, గల కాలము గాక కనులు , గలవే? వత్సా!
- క॥ ధర భూమకేతు లనఁదగు, తరుణుల వలలోనఁ జిక్కి , తపియింపఁడయేన్
పెరగను పేరును గలుగదు, నరకంబును లేదతనికి , నమ్ముము వత్సా!

తే॥ తగ విమర్శింప నెడలేని , తగవుపనులు. కోటగాఁగల ప్రాజ్ఞ వా , క్కులకు లొంగి
తెరువు దప్పని విధియు వ , ర్తించు వారి, కరుణ పడయ నడియ మేటి , తెరువు వత్తు.

తే॥ తత్త్వవిదుడిట్లు పెక్కు వి , ధాల నయము, భువన గర్భన కుండేశ , ముం బొనర్చి
యరయకను వెలిగించి న , హాస్ర శీర్ష, నాయంబున కెతెంచె , నతని తోడ

తే॥ శేష శయనుఁ డౌ లక్ష్మీకుఁ , జేరికొలిచి, చేద పూచి జలంబుచే , పేగ జు
మార్చి నద్విధుల్ చక్కఁగాఁ , దీర్చి తెల్ల, దర్శులఁ బఱపి రామునా , స్తలిని నిలిపి.

ఆ॥ రామచంద్రుఁ డందు , రంజిల్ల నుపవసించి, పంగ పశ్చింఁ దేగి , ప్రభున కద్ది
తెలుప నతఁడు సేవ , కులకు నాజ్ఞాపించె, లలిత రీతిఁ బురమ , లంకరింప.

తే॥ రామచంద్రుండు రేపు భూ , రమణుఁడగుచు, బట్టముం గట్టుకొన నుండె , బొరులారః
పురముఁగై సేయుఁడని తల , వరులు పూన్కి, భేరున్ మొరయించిరి , వేల్పులలర.

ఆ॥ గేయమాన విమల , కీర్తిరాముఁడురేపె, ప్రాభవంబు తోడ , రత్న ముకుట
మును ధరించు నన్న , మోదవక్కులు వారి, కమృత మద్ది నట్లు , లయ్యెవినఁగ.

క॥ జనములు కోలాహలముగ, ధ్వని చేసిరి తనిసి రాడి , పాడిరి పులకల్
తనఁగఁ బూరించిరి తే , నిని పొగడిరి తలవరులకు , నినిచి రుపదలన్.

ఆ॥ ప్రేమతోడఁ బ్రజయు , వేవెలుంగును కౌస్తు, భమును సానవట్టు , పగిదిరొప్పి
మునుపె యంద మగుచు , మొనసిన నగరంబు, సంచుగా నల్లంక , రించి నారు.

క॥ పలు రంగుల వెలయు పతా, కలు చూడన్ రాము కలిమఁ , గాంచెడు వేడ్కన్
బలు వన్నెల పులుఁగులు పరు, నలుగానప్పరము చేరు , సరణిం దోచెన్.

చ॥ పనితల నిద్దమౌ తోడల , వంటి యనంబులు వారి గొంతులం
జెనసిన పోక మ్రాఁకులును , చెన్నగు వారి రదాళిదోయి నం
తనగల తారహారములు , తత్కుచ సామ్య ఘహిష్ట తస్త్ర కాం
చన కలశంబులున్ నగరి , జానుగఁ గానఁగ నయ్యె నెల్లెడన్.

ఉ॥ అంబుది సంభవుం దగులు , నట్టి వినుతన తోరణంపుఁ గం
బంబులు వెల్లు గోపురపు , ద్వారము లందలి డాలు సుప్రభా
రాంబుజ మిత్రకాంతి వడ , నగ్గలికంబుగఁ గ్రొత్త చంద మం
దంబుగ నొందియొప్పెఁ గను , దమ్ములకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్.

తే॥ ధవళ కవచ రత్నస్తంభ , తథులు భూతి, గలుగు నరనారీశ్వరు , కైపు దోచె
విద్రుమ స్తంభములుమంచు , విరియమఱిగి, యలరుమార్తాండురూపంబు , ననుకరించె.

ఉ॥ ముత్తీయముల్ మనోహరతఁ , బూర్ణశశాంకుని కాంతి వీవ నం
పత్తమ పద్మరాగమును , ప్రాగుదయార్క గభస్తు లీవ న

త్యుత్తమ నీల రత్న తతు , లుత్కట గాఢ తమంబు నింపఁగాఁ
గ్రోత్తగు పీఠు లొప్పె గణ , కులైలిపించు దినంభులం బలెన్.

ఉ॥ నృత్యము సేయు రధ్యముల , నేరిచి కట్టిన తేరు లొప్పె సాం
గత్యము సేయ భూజగము , గాన నెరంగు విమాన పంక్తి నా
నిత్య లలాట పట్టములు , నిచ్చలు శోభిలు దంతు లొప్పెనా
దిత్యునితోడ నాన నరు , దెంచెడు పూర్వదిగఢ్రులో యనన్.

తే॥ పటిక గోడలఁ జేరిన , వరుసలందు, నిండు కెంపులు చీకట్లు , నీఁగఁ జేయ
నచట నేనాడు నెడఁబాటు , నరయ కుండ, జక్కవలు మది నెమ్మది , సంతసిల్లు.

తే॥ పూలజడి నీటిజడి గంద , పొడుల జడియు, నాణే ముత్యాల జడి యొర , యంగరాలు
నగల ధ్వజ గరుజడి చేరి , నెగడి జడిగఁ, దుఱఁగలింపె మిక్కిలి యావ్ర , తోకలను

తే॥ గంధగజములు కవచులు , కటకదులు, నై న వీరులకై పడి , నరుగు చుండె
వ్రేలు రళనా నితంజముల్ , వెలయు సకుల, క్రియను కరిణులు నడచెఁ గిం , కిణులతోడ

ఉ॥ పైవయి పృద్ధినొందు విభ , వంబు సుఖంబు మనోజ్ఞకృత్యమున్
లోపము లేమిఁ గాంచి యిహ , లోకముఁజేరిన వేల్పు లేమియుం
దోష కయోధ్యఁ జేరియును , దూరము వచ్చియు స్వర్గలోకమం
దే పరిగొంచు నుంటి మని , యెంతయుఁ జింఱిలుచుండి రచ్చటన్.

మ॥ వడిఁగై సేసిన యశ్వరోత్తమము భ , వ్యంబై సురొకంబుకై
పడి నొప్పార దశాననుం బలెనొన , ర్పంగా నసాధ్యంబులొ
కొడిమల్ పూనిచరించు మంధర పురిన్ , గోలాహల ధ్వానముల్
కడు వేదింపఁగ వీధిఁజేరి కనియెన్ , గార్యంబులున్ హేతువున్,

సీ॥ కాంచి మంధర తగు , కారణం బూహించి, తత్తటమందు చి , త్తంబు తోడ
వేదనతోఁగోప , వీక్షణంబుల తోడి, వడిచేతఁ దడఁబడు , నుడులతోడ
ద్రుజగంబులకు నన , దృశ పీడ యొనరించు, కడఁకతోఁ దొల్లి రా , ముపుని వలన
కార్ముక ముక్తమృ , త్కణ బాధితాంగయౌ, కతముఁదలఁచి పెను , కనలు తోడ

తే॥ మణులతోఁగూడి విరియు తా , మరలు గల్గు, పాల కడలి వీచికలఁ బ్ర , వాళ లతిక
నాఁగటాక్షముల్ పరవ మం , చమునఁ బండి, యున్న కైకేయి కడకేగె , నుగ్రగతిని

తే॥ మృదుల నికరపద్మములు నో , మిన వ్రతముల, వలన సుహమానశం బొంది , వెలయునట్టి
కైక బంగరు పదముల , కడ వసించి, తడవె మెల్లనఁ గూరుకు , తలఁగునట్లు.

తే॥ తడవ సుత్తమ సతి కైక , తన విశాల, సేత్రముల నుండి పూర్తిగా , నిద్ర విడమి
గాంచి కట్టారడిం బొందు , కలువ రేచఁ, బలికె నిట్టులు విరచంద , పణితిఁ గుబ్జ.

తే॥ చెడుగు సేయువాలునుపోలి , చిలుముగలుగు, రాహుకబళించువఅకుమా , అనిమ్మగాంక
బింబముంబలె వెల్లవ , విధినిరెచ్చు, దుఃఖములు సమీపింప ని , ధృర వహింతే?

ఆ॥ కొడిమ వినముఁ బోలు , చెడుగరి గుజ్జట్లు, పలుకఁగైక వాప , పాణు లగుచు
నాకుమార పరులు , నలి నున్న వారు ధ, చ్ఛంబు దలఁగరెట్లు , మలయుఁగీడు?

ఆ॥ పొగడఁ దగిన సుతులఁ , బొందిన జనములు, కీడ దొలఁగి పోసు , భింశ్రు నిజము
శ్రుతులఁ బోలు రాము , సొంపారఁగను నాకు, నాపదయును కలదె , యవని యందు?

తే॥ గారమను నట్టి మునిఁగిన , కైక యిట్లు, పలుక వంకరపాపంబు , పగిది నొప్పు
కుబ్జయనుఁ, దూలె మేలిమి , కూలె సిరియు, నేర్పు చేతఁ గౌసల్య య , న్నియు గడించె

తే॥ అనుడుఁగైకయిట్లునుభర్త , యధిపుఁడగుడు, పొగడఁదగుగుణిభరతుండు , పుత్తుఁడగుడు
నింత కంటెను కౌసల్య , కేమి కోరఁ, దగిన సుఖ జీవితం బింక , ధరణిఁ గలదు?

తే॥ వీరులు హసింప మగపాడిం, దూఱుపడఁగఁ, దాటకంజంపురాముఁడు , తాపియగుచు
నెల్లి రాజ్యాభిషేకంబు , నెనయఁగలఁడు , కడకుఁ గౌసల్యగాంచు ను , ఖంబు నిదియ.

తే॥ అనుచు మఁధర యవ్వార్త , వినుచు నంతఁ, గైక కౌసల్యల యెడంద , లేకమగుచు
భేదముంబొందకుండె భూ , విభుఁడుదశర, భుండుకైకేయిమదిఁజొచ్చి , యుండఁబోలు

చ॥ కలిగిన గొప్ప ప్రేమ గను , కంది విరావము తోడనుబ్బఁగఁ
గలఁరని నిండు చందురుని , కైవడి నొప్పు మొగంబు తేటయై
వెలయఁగఁ గైక యుల్లమున , వేడుక యెల్లను మీఱ మూఁడు వ
హ్నులకు శిరో విధూష యన , నొప్పిన రత్న సరం బొసంగఁగన్.

ఉ॥ పంచక దాసి నేత్రముల్ల , వహ్ని కంబులు రాలఁ జూచె గాం
డ్రించె నదలైఁ దిలై బెద , రించె రదంబులు గీఁతె భూషణం
ద్రెంచెను నెత్తి గొట్టు కొనె , ద్రెల్లెను బోరున నేడ్చె వెక్కెఁ గో
పించెను రత్నహారమును , వ్రేసెను మేదిని పల్లమేర్పడన్.

ఉ॥ వేసటఁ జూచి చూచి యవి , వేకిని వింత యెఱుంగలేవు పె
నొసము లేమి నింకఁజెడి , పోయెడు పుత్రుని తోడ నీవు, నా
కోసలరాజు పుత్రి తన , కోరిక నొందెను నీ సపత్నికిన్
దాసుల కింక నేఁ జిరము , దాస్యము సేయెఁగఁ జాల నోర్పుమై.

తే॥ అవనిజయు రాఘవుఁడు నున్న , తాననములఁ, గ్రాల నీపట్టి యట నిల్చి , కేలు మోద్చి
పనుపు సేయ నీవొందు నం , బర మదేది?, దీనఁ బొందిన నీమన , స్థిరతయెద్ది?

మ॥ తన మేలున్ మది నెన్నఁడున్ మఱవ దా , తంత్రజ్ఞ కౌసల్య, త
త్తనయుండో తన తండ్రి రాజ్య రమఁ దా , దక్కించు కొన్నాఁడు, నీ

తనయుం డెల్లను నీగెఁ జచ్చి నతఁడొఁ , దక్కేమియుం గాఁడ, యే
మని నీదుఃఖముఁదీర్చి కొందు భరతున్. హా! నీవు కన్నావొకో!

చ॥ ధరణిని రాముఁడే యతని , తమ్ముఁడు లక్ష్మణు తోడ నేలుచో
భరతుఁడు వాని తమ్ముఁడును , భారవు జీవిత కాల మంతయున్
దొరలఁగ రాజ్యము న్విడిచి , దుర్గమ కానన సీమలందు దు
ష్కర తపముల్ వ్రతంబులును , చల్పఁగఁ బంపుట మేలు చూడఁగన్.

తే॥ రథ గజాదులఁ గల్గి భూ , రమణి వలచు, నంత సుందరుడై రాజు , లందు లెక్క
పెట్టఁ దగినట్లు భరతుండు , పుట్ట లేదు, కాన గిట్టుటయే మేలు , కాదె తలఁప.

తే॥ పుణ్యహీనుని భుజుని , మున్నె తండ్రి, యాజ్ఞ యొసఁగి కారడవి ద , వ్యర్థగు నట్లు
వడిగఁ బంపిన హేతు వి , పట్ట నాకు, డెల్ల మయ్యె; బట్ట పగట , దీప మేల?

తే॥ భేద బుద్ధి మనంబునఁ , బెట్టి యిట్లు, రాజ్య మాతని కీచ్చు కా , రణము వలన
తండ్రి క్రూరుండు తల్లియు , దైత్యురాలు, చిన్ని భరత! నీవే మిఁకఁ , జేయు దయ్య

ఉ॥ రాజ కులంబునం బొడపి , రాజ గృహంబుననే పెరింగి పై
రాజ గృహంబు పొచ్చి మఱి , రాజ కళత్రమ వైతి వయ్య నీ
వోజను వేల గానని మ , హోగ్ర విపజ్జల రాశిలోఁ బదం
గాఁ జనుచుంటి చెప్పినను , కానవు నీకును లేదు బుద్ధియున్.

ఉ॥ విద్యయు యౌవనంబు నల , విం గనరాని బలంబు మేల్ ధను
ర్విద్యయుఁ బేర్చి యందమును , వీర్యము శీలము సద్గుణంబులున్
హృద్యముగాఁగ నీనుతున , కేర్పడి యుండుట శాశ్వలంబుపై
నుద్యమ మొప్ప దేవ సుధ , నొల్కఁగఁ జేసిన చందమయ్యెఁగా!

తే॥ నాల్క చేదగు నట్లుమం , ధర వచించు, చెడుగు పలుకులు మందెడు , చిచ్చునందు
ప్రాజ్యముం బోసినట్లు కో , పంబుఁ బెంపఁ, గనులు కెంపుగదురఁ బల్కె, , గైకయిట్లు

చ॥ దినమణి యాదిగాఁగఁ గుల , ధీరులు ప్రాణ ధనంబు లూడినన్
దసరిన నీతి మార్గమును , తప్పరు; కేకయ వంక విక్రతుల్
మనుకుల మాటు చూపవడు , మార్గము దెల్పెదె? క్రూరురాల! యే
మని వచించించి తిట్టలిఁక , నాడకు జీవము లింత తీపయేన్.

చ॥ తినియఁనాకు మేల్పులు పు , దానవు కావిఁక నాదు పట్టికం
జనవున శ్రేయముం బొనరఁ , జల్పెడు దానవు కావు రావ పా
డిని గమనింప నీకును పు , టింపదులగ్గు వివేకహీనః విన
గొని కలుషంబు దుర్విధియు , గోరిక నార్చుగ నాడి తివిచ్చిన్.

ఉ॥ పుట్టిన గిట్టిన న్నరులు , పొందుట విడుటకీర్తియే యనన్
జుట్టలు వీడినన్ గుణము , చూడిన నీతి విసర్గయ స్థితిం
బట్టిన వీర దప్పినను , పాడి తపంబులు మాటు పొందినం
బుట్టిన వంశ ధర్మమును , పో విడువం దగునే నరాశిని;

చ॥ నిలువక పొమ్ము నాయెదుట , నిల్చి ద్దుపము లచ్చవాక్యముల్
పలికిన నీదు నాలుకను , పచ్చడి సేయక యోర్చి మానితిన్
బలుకకు మిద్ది యొడ్లు విన , బాప ఫలంబును తప్ప కొందెదో
పలువ! దురాత్ముల! యిట , వాగకు మాయము నోరి వింకనేన్.

చ॥ వినమును తీసివై చినను , వీడక ప్రాణిని కష్టపెట్టు న
శ్రుంగి తిదియవాక్యముల , కించుక జంకక కుబ్జ యోర్పు మై
గుసుమలతా! మదాశ్రయమ! , కొంచక వెక్కనమైన నీకు మే
లొసగు హితోక్తులన్ విడువ , నోప నటంచును ప్పైఁ బాదముల్.

తే॥ జ్యేష్ఠనకె రాజ్యభారంబు , చెల్లనన్న , దండ్రీ కంటె రాముడు పిన్న , తందె కాదె
తేదె దీనికి నంగీక , రించె ననగ, భరతునకు నీయ నక్రమ , భంగ మగునె.

ఉ॥ ధర్మము నిండు ప్రేమగల , తాపస వర్యులకైన రాడ్రమా
శర్మము నొందు నాపిదప , జయ్యన మాటు స్వభావ ముల్లస
తక్కర్చులె యయ్యు నింతవడి , కష్టము గూర్చుని వారు మీద దు
ష్కర్మపు లాచరింతు మది , గాతీయ సెందుమఁ గ్రుంగునట్లుగన్.

తే॥ సూనుఁ డేలికయై నన , సూయ యెడఁద , గలుగు కౌసల్య కత్యంత , బలము గలుగు
నీకు నీకొడుకున కామె , నెనరు చేసి, యిచ్చు నల్పంబు గాక వే , తేమి గలదు?

ఉ॥ ప్రేరణ సేయు కష్టమును , బీదతీకంబును దొట్టి నిల్వ ని
స్సోరిన వారికిన్ సవతి , గోరి యొసంగెదో? సిగ్గు నొందెదో?
మాటని సంకటంబునను , మాడెదో? యూరక పొమ్మటంబువో?
యేరహి జీవితంబు భరి , యించెదో? కుందెదో? క్రుంగికూలెదో?

ఉ॥ ఏమి యొనర్చ నీయెడఁద , నెంచితి వింకను కొన్ని నాళ్ళ లో
లేమిని దీనతన్ మది చ , లింపఁగ నిన్నను తల్లి దండ్రులో
ప్రేముడి చుట్ట పక్కములొ , వేడగ వచ్చినవారొ కాంచుటల్
నీమహిమమ్మో? నీవతి , నిక్కపు సంపదయో వచింపుమా?

చ॥ చనవును చూపు నీవతికి , జంకియె నిక్కము సుమ్ము జానకీ
జనకుడు రాము మామ చవి , జక్కుగఁ జేయఁగలేకపోయె నీ

జనకుని యింక నాతనికి , సౌఖ్యమయంబగు జీవితంబు గ
ల్లునె? నినువోలె నాటడిని , కుందఁగఁబట్టిరె యేరు వీటిఁడి:

తే॥ క్రూర శాత్రవుల్ తండ్రి మా , ర్కొనినవేళ, వీర రెంతమాత్రముతోడు , గారుగాన
జయ మదెట్లబ్బు? నీవు నీ , జనుల తోడఁ, జెడఁగ దుఃఖాబ్ధిఁబడ సాహ , సించి తిట్లు
క॥ నీ ముద్దు కొమరుఁ జెఱవితతి, వీ మహి తొలుదొల్త నబ్బు , నెవని కతని గా
రాము సుతుల కయ్యెడు నా, పై మాఱక యట్లె వారి , వారికి నబ్బున్.

అ॥ పలువ దాసి యిట్లు , పలుక దివ్యుల మాయ, వలన వారు పొందు , వరబలమున
ఘనులు చేయు తపము , కతమునఁ గై కేయి, విమల మనము మాతీ , వెడఁగునొందె

తే॥ సురవిరోధుల క్రౌర్యంబు , సురల తపము, పండి ప్రేరేపఁగ మధుర , నాణి కరుణ
వీడుటన్ గదా రాముని , విసుత కీర్తి, సుధను ద్రావుచున్నారలు , సుజన వరులు

తే॥ అట్టి కై కేయి మంథర , నలరఁ జూచి, నన్ను ప్రేమించి నా వుత్తు , నకు నయంబు
సేయుదానపు ముకుటాభి , షేకమతఁడు, పొందువిధమది పొనఁగఁదె, ల్బుమ యటన్న

తే॥ దాసి యిట్లున కై మోడ్చి , దై న్యమింక, నీకుఁగల్గునె? నావాక్య , నియతి విడక
జరుగుదే నయోధ్యయెకాదు , జగములెల్ల, సంతరింతు నీసుతునకుఁ , జదురు రాల:

తే॥ అరసి చెరిగి గాలించి వా , క్యం బొకలడు, పలికెదను విను మున్ను శం , బరుని కలన
గెలుచు నాఁడొనఁగిన వర , ములను రెంటి, నిపుడు పడయుము విడక ప్రా , జేతునొద్ద

తే॥ ఒకట మేదినిఁగొని మతీ , యొకట నవతి, కొడుకు రాష్ట్రంబు త్యయించి , ఘోరకాన
నముల నలయ నంపుమునమ , స్తముఫలించు, నని యెనొడలియట్లెడవంక , యమరుకుట్టి.

తే॥ దాసియాతీతిఁబల్కనం తపమునొంది, యలమికొనుచుఁగై కయమూల్య , హారమమిత
ధనమొసంగి నాసుతునకు , ధరణియెల్ల, విచ్చితిఁక రాజమాతవు , నీవ సుమ్ము.

తే॥ మంచి వెరవు బోధించితి , వంచితముగఁ, బొట్టివారికి బుట్టెడు , బుద్ధులనుట
నిజము; నేఁడు నాకోరికల్ , నెగ్గువొ పతి, కడన జీవముల్ వదలుటొ , గలుగుఁ బొమ్ము

మ॥ అనుచుం దాసిని సాగనంపి సుమళ , య్యం డిగ్గి నీలంపుఁ గొ
ష్ఠను విప్పెన్ విరులన్ విదిచ్చెను శిరో , భూషల్ త్యజించెన్ మహా
ఘన జీమాతమునన్ మఱింగిన సన , క్షత్రు నిశానాథు బై
లునకుం దీసిన లీలఁ దేనియ కకు , ల్యూఁగన్ రొదప్పేయుచున్.

చ॥ పెరిగెడు కీర్తి వల్లకను , వేరులతోఁదెగఁద్రుంచె నాఁగ బం
ధుర లనదంగమౌ రళనఁ , ద్రుంచి విదుర్పుచుఁ గాలి యందెలన్
వర కటకంబులం దిగిచి , వైచి శశాంకు కలంకుఁడుచ్చు వై
ఖరి నుడుటన్ రహించు తిల , కంబును పోఁదుడిచెం దటుక్కునన్.

చ॥ తొడవుల నొక్కొకండుగను • త్రుంచి చెదర్చి ధరాతలంబుపైఁ
 తొడవగు వెండ్రుకల్ వలపు • పొంపిరి వోవఁగ విప్పి కన్నులం
 దడవిన యంజనంబు పడి • భారలుగాఁ గరఁగంగ నేడ్చుచుం
 బుడమిని పొర్లుచుండె నటఁ • బువ్వులు రాలిన తీఁగపోలికన్

ఁ॥ పెచ్చగు రాపమొంది పృథి • వింబడు జింకను పోలి నృత్యమున్
 మచ్చిరఁ జేయు నెమ్మి పురి • మడ్చి యడంగిన ఖాతి సీత యన్
 లచ్చి యయోధ్య వీడుటఁ ద • లంచి ముదంబున నామె యక్కయం
 దచ్చుగఁ జేరినట్లు పడి • యాటట నొందుచు నుండెఁగైక దాన్.

౩ కైకేయీ పటలము. 96

తే॥ అర్ధరాత్ర మరుగునంత • నవని విభుడు, కార్యనిర్వాహకులగు భూ • కాంతు లెల్లఁ
 గొలువ వీజాధ్వనియలోనఁ • గుండఁదగిన, మధురవాణి కైకేయి వే • శృమునకరిగె.

ఆ॥ వెంట వచ్చిన రాజులు • వినతులగుచు, వాకిటను నిల్వ దశరథ • పార్థివుండు
 పరిజనంబులతోడ లో • పలికి నేగి, పడక వీడిన కైకేయి • కడకు నరిగి

తే॥ కాంచి చలియించి కలఁగిన • కత మదేది, యనుచుఁ జింతించి విడియేనుఁ • గునవహించు
 పనగజంబట్లు కైకను • తన కరములఁ, గ్రుచ్చి లేవంగ నెత్తెన • కూర్మితేఁడు.

తే॥ కాంతు ప్రాణములం బోలు • కైక తన్ను, తడవియెత్తిన దీర్ఘహ • స్తములఁద్రోచి
 వైచి చలియించు మించు నా • వటలి నేలఁ, బడి పలుకకుండ నూర్పులు • విడువసాగె

చ॥ అదిగని రాజు బిట్టలికి • యంగద యెయ్యది సంఘటించె? నీ
 యెడకుఁ గలంకఁగూర్చు జను • లేడు జగంబుల నున్నఁ జాపు వొం
 దుడు రెటువంటి వారయినఁ • దోయలి! యొందిన దేదోతెల్ని యా
 పిదప గ్రహింతుగాక పృథి • వీపతి కార్యము లంచుఁ బల్కఁగన్.

తే॥ విభుడు పలికిన పలుకులు • విన్నకైక, మొగులుఁ బోలు కనుల బాష్ప • ములు తొనంకి
 స్తన గిరులు నిండ నాయెడ • నెనరు గలుగు, నేని నాడిచ్చు వాని నేఁ • డిమ్మనంగ

తే॥ ఆమెయద్దేశమెఱుంగని • యవనివిభుడు, మెఱపుతెఱుగున నవ్వెయో • మెలఁతవినుము
 నీ కుమారుడు శ్రీరాము • ని పయి నాన, వరము లిత్తు నించుకయు లో • పంబుసేయ.

తే॥ అని పలుకఁగైక నామది • సడరు చింతఁ, దీర్తువేని వేల్పులె సాక్షి • తేట పడఁగ
 నాడు రణ రంగమున మెచ్చి • నాకొనంగు, రెండు వరముల నేఁడు గోరెడ ఫలింప.

తే॥ దృఢమస్కయౌ కైకేయి • యెడఁదఁగనక, వరముగొన నింతతడఁబాటు • వనటవలదు
 నాబరువు తగ్గనిత్తు నీ • నాఁడెకనుము, తెలుపుమదియేదో యనీ రాజ • తిలకుఁడసేయె

ఉ॥ క్రూరుల లోనఁగ్రూర, తన , కోరిన రెండిట నొక్కదానిచే
ధారణి నాతనూజనకు , దప్పక పట్టము గట్ట నొక్కటన్
నారలు గట్టి దుర్గమ వ , సంబులలోఁ బదు నాలు గేండ్లు పీ
తారమునుండు చేర; నని , ధైర్యము మీఱ వచించె రాజాతోన్.

తే॥ నాగముం బోలు కై కేయి , నల్కనుండి, తాప కర వాగ్విషంబు తన్ , దాఁకునంత
వడఁకి యొడలెల్ల నుడుక భూ , వరుఁడు సోలి, పొగ రడంగు నేనుఁగు వలె , భూమిఁగూలె

తే॥ ఉర్విపైఁ బడి పొరలిన శాసార్వ భాము, నధిక దుఃఖముఁ దెల్పు సమర్థు , లెవరు;
ఉమ్మలిక వడి మదురంగ , నుడికి యుడికి, కొలిమి విప్పలఁ బోలె నూ , ర్వులను విడిచె

ఉ॥ నాలుక వాడి యెందెను మ , సంబు చలించెను కుంది ప్రాణ ము
య్యాలల నూఁగె నేత్రయుగ , మచ్చుగ రక్తము లొల్కె నక్షమూల్
తూలెను చేయఁదగ్గరియె , తోఁచక చంచలతన్ భజించె మూ
గ్బలసతన్ సమస్తము ర , యంబున లేనిద యయ్యె నంతలో.

తే॥ పదరి జీవముల్ తపియింపఁ , బార్తివుం దొ, కింత తెలివొందుఁ గుములఁగ . నేడ్పు విల్వ
యత్న మొనరించి మఱి కూలు , నావి యడఁగఁ, జిత్రముం బోలెఁ జూచును , చేష్టదక్కు

ఉ॥ పాపినిఁబట్టి కొట్ట మది , భావన సేయు మడంతి యంచు రా
నోపిన నిందకున్ బిడియ , మొందు వ్రణంబున్ బల్లెముం జొరం
జోపిన నొచ్చి కూలు కరి , చొప్పునఁ దల్ల డ మందు లోని పెం
దాపముతోడ నూర్చు కను , దమ్ములు పోయిన యట్లు దూపిలన్.

ఉ॥ వ్రంభమునందు గట్టువడు , సామజముం బలె భూవరుండు సం
రంభము దక్కి దూపటిలి , ప్రజ్వలంగి యలంగుచుండఁగా
జంభ విరోధి ముఖ్యులును , జంకి వడంకిరి లోక విప్లవా
రంభము దోఁచె నైనను క , రంగదు కైక మనంబు సుంతయున్.

తే॥ భర్తచింతను గని భయ , పడఁగ లేదు, ఘనసు కరఁగదు బిడియంబు , గొనదటంచుఁ
బలుక సిగ్గుఁ బెద్దలు , వంచనంబె, యువిద జన్మమందురు దాని , కూఁత యనరు.

తే॥ అట్టిస్థితి నున్న కై కేయి , నట్టెచూచి, నీవు బ్రహ్మసిథివా? లేక , నేర్చినట్టి
వంచకుల బోధ కలదొ? నా , పై ని యాన, నిజము వచియింపుమని పల్క , న్నపవరుండు.

క॥ నాథా! నే భ్రమియింపను, బోధించిన దింతలేదు , మున్నొనఁగిన వే
సాధింతు సీయవేనిన్, వేధింపఁగ నింద విన్ను , విడుతు నసువులన్.

తే॥ రాముఁడే ప్రాణమగు దళ , రథ విభుండు, వెలఁది పల్కునగము విని , వినక మున్నె
చూఁడు బొబ్బపై బల్లెంబు , గాఁడి నట్లు, లైనఁ దపియించి యటవచ్చి , యవనివ్రాలె

చ॥ త్రిజగము లందు గెల్పుగొని , తేజీన దీరుడు, కాలకూటమా,
భుజగమ! మృత్యువా! యనును , మూలుగు మూలుగు విహ్వలించు మై
గజగజలాడ నేలఁబడుఁ , గ్రమ్మట లేచును సత్యవాక్యమే
నిజముగ నన్ను చంపెనను , నెంజిలి ధర్మవై చెడ్డదొననున్

తే॥ వీరవరుల వీర్యంబులు , బీటు వోవఁ, జెనకి నాతఁడు జగమున , ప్రీకముగను
వాడి వాలున బండించి , వైచియేను, నధము లొందు దుర్గతిఁగొందు , ననుచుఁగనలు

తే॥ సత్యకీర్తియౌ దశరథ , చక్రవర్తి, కేలు మోఁడు నొడుగొలుకుఁ , గీడెయ్యె
సత్యమున ననుఁ గంపించు , సంకపించు, నిప్పుపై మృతమట్లు గుం , డెయుఁగరంగ

సీ॥ సత్యవాక్యంబుర , క్షణము త్యజించి శి, క్షించినఁ జెడుగె యి , చ్చినను చెడుగె
కలదని యొర్పుట , కంటెనుతన పట్టు, వదలని పాపినీ , పథముకంటె
యాచించుచే కార్య , మని లేచి కట్టుగం, బముల లాగెడు మద , వారణముల
బలము గలట్టి రా , జులు ముందు తొడరి పూ, జించెడు చరణ రా , జీవ యుగళ

తే॥ మమరు దశరథుఁ డంత దో , సములఁ ద్రోవఁదలఁచు వారలఁ బోలి రాఁ , గలుగుమేలు
కలదయేని శాంతము కావఁ , గలదె యంచుఁ, దలఁచి భూపతి కైక పా , దములవ్రాతె.

క॥ నీకొడుకు రాజ్య సంపద, గైకొనఁ డటు కొనిన జగము , కైకొనడెపుడున్
లోకమునఁ గేర్తినిలువదు, నీ కగునది నింద యొకటె , నిక్కము పడఁతీ!

సీ॥ త్రిదళులు సంగీక , రింపరు మర్త్యులు, ప్రాణము ల్విడుతురు , పంకజాక్షి!
తక్కువారల కథ , తడవంగనేల? నీ, వెవ్వరిఁ గొనిరాజ్య , మేలు దాన
వేను చిల్కట వల్ల , నే సమ్మతించిన, రాముండు నీదు పు , త్రకున కటులే
తప్పక యొనఁగు; వ , దాన్య కేకయుని పు, త్తీ! సాదు కన్ను ల , ర్థింతువేని

తే॥ యిపుడ యొనఁగెద జీవంబు , లింతువేని, నీవళమ కావె వరము లే , నియును ధరణి
మాత్రముగొనుమువేతొందు , మఱపునుబిల, నాపయిం దయయింతైనఁ , జూపఁదగవె?

సీ॥ ఇచ్చితి ననివల్క , యిఁకఁ దప్పఁగాఁజాలఁ, బెను వగముంచి త , పింపజేసి
నొంచకు మిట్లు యా , చించినఁ గ్రూర పి, కాప మేనియుఁ దల్లి , చాయనిచ్చు
నిన్ను మిక్కిలి వేడు , నీ మగనికి దీని, నొసఁగిన దొనఁగులు , పొసఁగు నేమి?
యని భర్తతను వేడఁ , దనసాటి తానెయ్యె, పిడుగుల ముద్దయౌ , చెడుగుకైక

తే॥ మున్నెవరము లొసఁగి యిప్పు , పొక్కియోట, గొనఁగ నేముండు? నికసత్య , మునుభరింప
నెఱచు గల వారలోభుని , నెఱుఁగనైతి, ననుచు మది సుంత కరఁగని , దైవచించె.

సీ॥ కల్లలాడుట యెఱుం , గని నిత్యశీలిభూ, పాలుఁడా వాక్యంబు , నాలకించి
జీవంబు బుడుక మూర్ఖిల్లుచు నోర్పుమై, నీవనితారూప , మెంచిచూడఁ

జియమును చిచ్చును , గలిపి చేసినయది, యనుచు లజ్జించుచు , నావిలేని
చునుజు వైఖరి నుండి , మరల నిట్టార్పులు, విడిచి దీనత దోష , వేడికొనుచు

లే॥ నీకాదుకె రాజ్యమేలును , గాఢ నీవు, స్వేచ్ఛనధికారమును జర , పింతు గాక
యింత వశమగుఁగాక పా , లింతుగాక, యొనఁగితిని తప్పి దానికై , విసుగనేను.

సీ॥ నాప్రాణములను నా , నయనంబులంబోలి, భువిఁబ్రాణి తతికెల్లఁ , బుత్తుఁ బోలి
నడచు నాకొమరుఁ డీ , పుడమి పీడక యుండు, మాత్రంబు కరుణింపు , మకురువిదుము
తెలియ నత్యమె వేరు , తెగఁగోయు కాఁ మో, టకు నిట్లు వందువాఁ , డను మృగాక్షి
నార్కపిడుచగటై , నాకుమారుఁడు కిన్ను, మఱుంగునని నే , మఱిఁగి చత్తు

తె॥ నాదు జీవముల్ నిను శర , బంబు వేడు, చున్న పని యామె పదముల , నొఱుంగఁ గైక
యిచ్చి యడుగకు మనుట నీ , తెల్లు పాడి, యనుచుఁ ద్రోపాడె నిందయు , నగడుఁగొనక

తే॥ కరిన పాషాణహృదయ యో , కైకయట్లు, పలుకఁగొమరుండు కానకు , వెలలుమున్నె
నేను జీవముల్ నీఁగుట , నిజమటంచుఁ, బిడుగుపడు కొండవలెరాజు , పృథివిఁద్రెల్లె

తే॥ తెల్లి క్రూర దుఃఖంబుధి , దిగిమునింగె, మునిఁగి దరి గానకావ్యాళ , ముఖి కఠోర
వాక్కు గుండెల నగలింపఁ , బాపచరిత. నీచతకు నహింపక పడి , నేలఁ బొరలె.

చ॥ సతులిల జీవితేశ్వరులు , చావక మున్నె సుఖంబు రోయుచున్
బ్రతుకు త్యజించి రా యము , బ్రాణిగఁ గోరక యింతదాఁక ద
త్పతుల వధించు నారులను , దారణిఁ గానము వంశ నాశినిః
పతి నిటు నీకరంబులనె , పాపుఁ జిత్రవధం బొనర్తువే?

ఉ॥ పాపము రెక్కలేదు కుల , పద్ధతి మాడ్చితి ధర్మ మెంచవున్
దాపము నొందవున్ గరుణఁ , దార్కొని చంపితి వాక్పరాగ్నిచే
వేపుచుఁ దీపి ప్రాణముల , వెంపర లాడి వధించి తింక నే
పాప మెఱుంగ కుండు ప్రజ , ప్రాణములం గొన నాన చేసితే?

చ॥ ముగుడతనంబు జంకు బిడె , మున్ నెఱి భూషణగాఁ గలారలే
మగువలు; కీర్తికై బిడెము , మన్నన సేయుట లోక ధర్మమా
తగవు గణింపరేని పని , తల్ మగవారల లోనఁ జేరఁగాఁ
దగుఁ జెలి రూపుఁబట్టి పని , తాతతిఁ జేర్చుట యెట్లు పొందగున్.

క॥ బలమున బుద్ధిని రాజుల, గెలిచితి దేతవలవఱకు , గీమున నొక శ్రీ
వలఁదవిలి చెడితి ననియెడు, బలు నిందం బొంద నిపుడు , పాలైతిఁ గదే!

ఁ॥ మేరుగిరి వేఱు మేరువు,తో రాజులు కరణి వెలయు , దోర్మగళుండె
భూరమఱుఁ డగలుఁ బొగులున్, దూఱుఁ బొరలు లేచుఁ జూచు , దూపిల్లు వెతన్.

అ॥ ఒలియొలి ధూళి, నెలయఁ బొరలు రాజు, వరుని గాంచి కైక, పదరి పలికె
వరము లిత్తువా? భ, వ తన్నిధినె యిప్పు, ప్రాణములఁ ద్యజింతు, నా? వచింపు

ఆ॥ విరిసి యెరిసి జీవ, వికతిఁ ద్రావెడు వహ్ని, వంటి కైక మణియుఁ, బలుకు నిట్లు
ఒక్కరాజు సత్య, మొగిఁ గావ నొడలిని, కోసియొడె? యిచ్చి, కుంద ఫలమె?

ఉ॥ చచ్చునదే యటంచు మణి, చచ్చియు త్రీ కొల చుట్టునంచు తేఁ
డిచ్చితి నిచ్చితిం గొమరుఁ, డేలఁగ దుర్గమ కాననంబు నేఁ
జచ్చి దివంబు నేలుదును, చావక నెత్తిని గట్టు కొంచు నీ
విప్పను రాజ్యమన్ జలది, నీడి దరిం గనలేక క్రుంగుమా.

చ॥ పలుక దొడంగు మున్నెనగ, పాలు కొలన్ ముగియించు కత్తి నాఁ.
జెలఁగు మనో వ్యథం గుదురు, చెందని వాడయి చేష్ట దక్కితేఁ
డిలఁ బడి యట్లువల్కె మది, నెంచిన దట్లు గడించి కైక పే
రలరున లోన నుబ్బుచు ర, యంబున పెజ్జకుఁ జేరె నెమ్మదిన్.

చ॥ అతిశయమైన నాళ్ళనొక, ప్రాణముఁ బోలిన మేటి కార్య సం
తకు లొనరించి వెండి పరి, తాపమునొందిన భర్తఁ గాంచి యీ
యతివ రవంతయైన నడ, లందడు నవ్వెడి దీనిఁగాంచి యే
గతిఁ దలయెత్త నొనని వ, గన్ జనెఁ జల్లని రేవెలందియున్.

తే॥ కైకవలనఁ దద్వరునకుఁ, గలుగు చెడుగు, గని కలఁగి తెక్కలనియెడు, కరములఁ గొని
కడుపు మోది కానుచు నేడ్చు, కరణిఁ దోచె, కొక్త్రొక్కోయనుకడజాము, కోళ్ళకూఁత.

తే॥ మదవతులకాలియందెల, రొదలఁబోలి, కొలఁకులందుఁ మ్రాఁకులయందుఁ, గూడికూయ
పజ్జిలరుతంబు కైకేయి, పరుసుగాంచి, మండి లోలోనఁ దిట్టెడు, మాడ్కి నుండె.

తే॥ మఱవఁ జాలని భద్ర నా, మంబు గలుగు, రాముఁ డడవికి జానకీ, రమణి తోడఁ
బోవ నేము దేశము వీడి, పోదు మనుచు, లేచు కరణి శాలలనుండి, లేచె గరులు.

చ॥ ప్రభగల పద్మనేత్రుడగు, రాము బలిష్ఠ మదేభహస్త న
నిట్ట కరమందు కంకణము, నిండఁగఁ గట్టకమున్నె చల్లనో
నభమున రిక్కు కూటువలు, నాళి తెల్లన యయ్యె నీడగా
గ భువికి వైచు పందిరి య, గల్ప బటాబయలైన కైవడిన్.

ఉ॥ పూచిలు పోరు గల్గ నిసి, పోయెను వచ్చెను వచ్చె నేటికిఁ
శ్రీవరుఁ గొల్పు పండువని, చెల్వగ లేపుచు మ్రోఁగె. భేరులా
రావము కొండపై జలధ, రంబుల మ్రోతను పోలఁగా మయూ
రావలిఁబోలి లేచిరి ము, ఖాంబుజముల్ వికసింప సంగనల్.

ఉ॥ కొందఱు పెక్కులొ విరుల , గుత్తులపైఁ బడి మందచారియౌ
గంధవహండు మేఖలలఁ , గాంచన వస్త్రములన్ జెదర్పఁగఁ
గుందిరి; తాపముల్ సురుగఁ , గొందఱు వల్లభులన్ ముదంబునన్
సందిటఁ గొన్న కైతవపు , స్వప్నము లాట నలంగి రొక్కెడన్.

చ॥ ఇలువడి సున్న చేసి కుల , మెగ్గుల బొగ్గులుగా నొనర్చి ని
శ్చలమగు నింద చేకొని య , శంబును చూడలు వుచ్చి సిగ్గుఱన్
నిలిచిన కైక చేష్టలను , నివ్వెఱఁ గ్రొత్తడు లెల్లఁ గాంచి మో
ముల ముకుళించి రిట్లనఁగ , మోడ్చెఁ గవాలయముల్ మొగంబులన్.

చ॥ కుతుకము నిండ నాలుకలు , గ్రోసెడు మారుని వాడితూపులున్
మతకరి మందమారుతము , మాడ్చెడు వెన్నెల, మేనిఁ గోయ జీ
వితముల రోయుచున్న యు , రుభీతమృగాజుల కప్పు మేలు కొ
ల్పు తెఱఁగు త్రాచుఁ బాము చెవి , లోఁ జొరఁబాటిన చందమేర్పడెన్.

పీ॥ చక్రియా శ్రీరామ , చంద్రుని వట్టలి, షేకంబునకు నెడ , సేయు చెడుగు
రాత్రి యుగాంత స , రజః బెద్దరై యుండు, ఛేలోకోయని పంక , జాలయమును
భూతవికటితోడ , మాతోడఁ దపము చే , సిన నయనంబులు , చిత్త ములును
సవలత్వ మొందంగ , సమయ మిదేయని, మేలుకనిరి యిగి , మేలువారు

తే॥ కనులు తెఱచి పండువుగరా , పువుఁడుమకుట, ధరియగుచునారేగఁగం , తమయటంచు
విరుల పాస్పుల నుసలి లే , చిరి కడంక. నలరుఁదేటులు తోడ భ , మృనుచు లేవ.

తే॥ కుసుమకోమలుల్ దిట్టంపుఁ , గోపమొంది, యుదయదుండుభుల్ మ్రోఁగంగ , నులికినగలు
చెదర నడుము లల్లల నాడఁ , జింత గొన్న, చెలువు లింపొందఁగఁ గటా , కింపరై రి.

ఉ॥ క్రాలెను పీలి గుచ్చములు , క్రాలె వికాసిత పుష్పమాలికల్
క్రాలెను దుండుభుల్ నగలు , గ్రాలెను పక్షులు క్రాలె వీణీయల్
క్రాలె మదేభముల్ హరులు గ్రాలె రథంబులు క్రాలె, జిత్తముల్
క్రాలెను ముక్తమాలికలు , క్రాలెను క్రాలె ముదాళు లెల్లెడన్.

ఉ॥ ఏడు జగంతోడ మఱి , యేడు జగంబులు జీవ పాళితోఁ
గూడ విహాయితంబు లోనఁ , గూర్చిన భూవర మో? చింతచే
వేడుక దక్కి యంగములు , వెల్వెల వోయి కృశించి నట్టి మై
చాడుపునన్ వికాసములు , స్రగ్గి మినుక్కునుచుండె దీపముల్.

ఉ॥ మ్రోఁగెను కహణాది రవ , ముల్ మధుపాళి నినాద వైఖరిన్
మేఁగెను దీపనల్ మఱియు మీఱెను మేలగు మేలుకొల్పులు

వాగెను వాద్యరావములు , ప్రబ్బె దర ప్రకరాపి లవంబులున్
రేగెను క్రోవి నాదములు , రెచ్చె హితంబుగ సామ గీతముల్ .

ఉ॥ ధూపముపోలికన్ ముదురు , దొడ్డ తమంబును పైరి ఫీతిలన్
దీపము లెల్ల దేజములు , దీలుపడం దన వంశజుండు సం
తాపము నొంది క్రుంగ దురి , తం బొనరించిన ప్రూర కైకపైఁ
గోపము నొందె నాగఁ దొలి , కొండను భానుడు దోచె నెట్టనై .

తే॥ మూడు మూర్తులై వారికి , మొదలు నైన , విశ్వరూపుని విశ్వేశు , విల్లు విబుధు
వాని యభిషేకముం గను , వాంఛ నున్న . మగువల మొగంబులట్లు , చ్ఛములువిరిసె

ఉ॥ ఆ సమయంబునందు గల , యంబుడు లొక్కట లేచె నాఁ బురీ
వాసులు నేడు రామునకు , బట్ట మహోత్సవ మంచుఁ గాంత మం
చానను లేచు కలక , లారవ వైఖరిఁ దెల్పు నేరి కూ
హ సముదీర్ఘతల్ గలుగు , నంచుఁ దలంచి రొక్క రయ్యెడన్ .

తే॥ వీరుల మనస్సులను లాగు , వెలఁదుఁ, లెల్లఁ, బాదములకు లత్తుక యిడు , వారు సంకు
గాజు లిడువారు కన్నుల , కాటు కిడెడు, వారు క్రొవ్విరుల్ తుటిమెడు , వారు నైరి

తే॥ మోద భాషు ధారలు గల , మోము లందు, కల్లుద్రావువాలుగఁబోలు , కనులచెలుల
గండ పంకంబు తొమ్ములఁ , గలుగువారు, పొదలు నుబ్బున లక్ష్మణు , బోరెన్నెరి

తే॥ సతులు కౌన్యఁ బోలిరి , జిన్ని గట్టు, లల వసిష్ఠఁ బోలిరి తక్కు , లలన లెల్ల
పీతఁ బోలిరి జానకి , సిరిసి పోరెఁ, బ్రభుని దళరథుఁ బోలిరి , పారు లెల్ల .

ఉ॥ రాముడు గద్దె నెక్కునని , రాజ సమాహము వచ్చి చేరె న
య్యామనిఁ గాంచు వేడ్క హృద , యంబులఁ బ్రేరణ సేయ మున్నె యెం
తో మది నాసరేప విబు , ధుల్ సుధకై గుమి గూడు లాగునన్
భూమి నయోధ్య తక్కఁ బెర , భూములు శూన్యము లయ్యెనో యనన్ .

సీ॥ చక్కెరఁ బోలులు , పైకత శ్రోణులు, విద్రుమాధరలును , పీన కుచలు
గుములయి పురుషుల , గుంపులతోఁ గూడి, నడవుఁడు నడవుఁడు , నడవుఁడునుచుఁ
బలుమరు పలుకుచుఁ, దొలి నున్న చోటనె, నిలుతురు వెడలెడు , తలఁపు విడరు
ప్రభువుల కూటమే , ప్రబల మనెడు వారు, యౌవతంజే పెద్ద , దనెడు వారు.

తే॥ యోధ వారమే గొప్పది , యువక సమితి, దొడ్డదను వారు వచ్చిన , స్తోమ మెక్కు
దనెడువారు వచ్చెడుగుంపె , యధిక మనెడు, వారు మొత్తము నెఱిగిన వార , రెవరు?

తే॥ అనుచు నీలోత్పలంబుల , యంద చంద, మీఁచెల దొసంగులం జేర్చి , కాటుక యను
విసము చంద్రు నందుంచిన , ప్లెనఁగు కనులు, గలుగు సుందరుల్ నెచుళు , చరణిని

తే॥ చాల వాసిండు నవ వన , మాలికాభి, రాముడగు రాముడటరాజ్య , రమనుపొందు
భాగ్యమునుచూడరాకుండు , వారులంకఁ, గలుగువారును గిరులు ది , కక్కురులెయగును

తే॥ ఇంద్రుఁడొలిన రాజులు , చంద్రులనఁగ, నొప్పు ముత్తైలవత్త్రము , లుప్పరమును
కప్పు నంచల గమి యన , విప్పు గలుగు, చామరల తోడ వచ్చిరి , చవిక కడకు.

తే॥ విమల తపమున ఫలమొందు , వేదవిదులు, తాము కనిపెంచు ముద్దుల , తనయు పెండ్లి
నడవు లలి వచ్చిచేరి రా , నందమునను, రాద్రమా రామ కల్యాణ , రంగమునకు.

క॥ నించిరి సుర లంబరమును, నించిరి దిక్కులను మేది , నిం గల జనముల్
నించెఁ బసిఁడి జడి జలధుల , నించెఁ జెవుల బహుళభద్ర , వినదారభటుల్.

క॥ దీవపుఁ గాంతి మించిన యు , దీర్ఘస్థపాల కిరీట కాంతులు
ద్వీపిత భాను మండలము , తేజముఁగప్పె వరాంగనా విభా
షాపుకుకాంతులొప్పె భువిఁ , జయ్యన గెల్పితి మింక సాకమి
ప్లేపున గెల్తమన్ వహి ను , రేఖలకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్.

తే॥ వలయుపరికరములు వస్తువులునుగొనుచు, మునులు శ్రుతులుపఠించుచు , మొనసిరాగ
ద్వార్పితలు సంభ్రమంబున , దారి దొలఁగఁ, గులగురుండు వసిష్ఠుఁ , స్థలికి వచ్చె

తే॥ ఆమర వాహిని మొదలు క , న్యాకుమారి, వఱకుఁ గల తీర్థములు వార్తి , వారియుం
వేల్చివస్తువులును సింహ , పీఠితోడ, వలయు నన్నింటి నట సిద్ధ , పఱచియుంచె,

తే॥ జ్యోతిషికులు లగ్నము దాసె , నని వచింప, జ్ఞాన దగ్ధ కర్ముడు వసి , వ్యముని యా
శిరమునం దాల్చి రాజేంద్రు , శీఘ్ర గతిని, తోడి తేర నెమ్మిని సుమం శ్రుండు చనియె

సీ॥ ఆభ్రంకషం బగు , నంతఃపురీ సౌధ, మున సార్వభౌముని , గనక యచటి
వారి విచారించి , వడిఁగైకమందిర, ద్వారంబు చేరి కాం , తా జనంబుఁ
గాంచి కార్యము దెల్పి , గా వడివడిఁ జని, చేటికల్ తైకకుఁ , జెప్పినంత
యముఁ బోలు నయ్యమ , యాతనిఁగని రాము, వడిదోడితెమ్మని , పనుచునంత.

తే॥ బొంగి బంగరు మండప , ములు చెలంగు, వీథులం జని తనలోన , వేడ్కతోడ
దన్నుదాఁ దలఁచుచున్న , దనుజరిపుని, మ్రొక్కి యిట్లు వదనంబు , మూసికొనుచు

చ॥ ధరణిపులున్ మునీంద్రులును , తక్కు జగంబున వారు తండ్రి వీ
రరితి వహించి నిల్చి రర , యం బినతల్లియు మిమ్ము దోడితే
నిరవుగ నన్ను పంపె వడి , నెక్కు శతాంగము బొమ్మిడికమున్
శిరమునఁ దాల్చి గాక యనఁ , జెచ్చెర నప్పుడ లేచె నాతఁడున్.

శా॥ ధీరోదాత్తుఁడుదారుఁ డుత్తమ గుణ , స్తేముండు వారాశి గం
భీరుం డంత సహస్ర శీర్షనకుఁ గే , లేవేమొచ్చి సామంత భూ

దార శ్రేణులు చుట్టిరా విబుధ బృం , దంబుల్ సుగీతంబు లిం
పారం బాద విలాసినుల్ గన శతాం , గారాధుఁ డయ్యెన్.

చ॥ బొమిడిరమున్ ధరించుటకుఁ బోయెడి నం చుటబాట మొంది జీ
వము లటనెల్ల వారికొక , వైఖరినై రథమెక్కి యేగు రా
ము మొగము గన్నవారివలె , బొందికఁ జూడనివారుగూడ మో
దము దయవారు గొప్ప నిన , దంబున మూఁగిరి రెండు ప్రక్కలన్.

చ॥ బెడిదపుఁ గైకవాక్యమున , వీరుఁడు పట్టము భూమి మాని కా
రదపుల కేగు మున్నె హరి , జాక్షుల హస్తములన్ కరీరముల్
నిడువగు వాయుపులను , నేజము లెల్లెడ నిండి యున్న పే
రదవిని చొచ్చె భాస్కర కు , లాంబుది సోముఁడు రాముఁడత్తరిన్.

సీ॥ గందంబు పుష్పముల్ , చందన్తం బవరంజి, తొడపులు చెదర్తంగఁ , దొందర వడి
గాజులు రాల మే , ఖలధా వ్రీలంగ నా, లీలను లజ్జను , కోలువోయి
కిందర్ప శరములు , గాడి గాయంబయి, యుబ్బిన పీన ప , యోధరములఁ
గమాగ్నిచే వెచ్చఁ , గ్రాగిన కన్నీటఁ గలుకులు కొందఱు , కడుగువారు

తే॥ జాలి లేని యాకఁడు నేల , నేలఁ దగిన, యశఁడె? యనువారు పుండరీ , కాక్షములును
నల్లయొడలును న్యందనం , బెల్లయొడల, నరయఁ బడె రాము లెందఱో , యనెడు వారు

సీ॥ అంగన లెల్ల ని , ట్లాడుచుఁ గూటువ, లై నిండఁ బొరులు , మౌని వరులు
యవకులు రాముని , యొప్పుఁ గాంచుచుఁ బ్రేమ, తెల్లనుగఁసక హృదయమందు
నీరోక మిఁక సుఖి , యించు ననెడి వారు, జన్నముల్ క్రిమముగా , జరుగు ననెడి
వారు మా యాయువు , బడసి చిరాయువు, గలిగి వెలయు మంచు , బలుకువారు

తే॥ ఇంద్రియము లైదిటిని గృహి , యింపఁ జేసి, పొందిన తపః ఫలంబు ని , నొందుఁ గాక
యనెడు వారు మాపుశ్శ ప , లాతి శయము, నీకె లభియించుఁ గాకని , నిలుచువారు.

సీ॥ కరుణ యేపారిన , కన్నులఁ బోలంగ, నబ్జంబు లేమి పు , జ్యం బొనర్చె
మేని రంగును పోల , మేఘము ల్మన్నెట్టి, నోము నోచెనొయంచు , నుడువువారు
బహు తపంబులు సేసి , భాగ్య దేవతఁబోలు, రామునిచ్చిన దళ , రథుఁ నకరయ
నీడుగాఁబ్రత్యుప , కృతియేది చేయంగ, ననువగునని ప్రేమ , ననెడు వారు

తే॥ రాము ననుకంప వరణ , రాజుఁగాచు, హరికరుణఁ బోలు నంచుఁబ , ల్కాడువారు
శ్రుత్యతీతు నుత్తము మేని , పొబగుఁ గాంచి, కారణమలేక ముద్వారి , గార్చు వారు

సీ॥ నీల మేఘశ్యాము , నిందు బుద్ధియు శీల, మొరుల కెవ్వరి కేని , యరయఁ గలదె?
మన తపంబులు పెద , కాల మొనర్చియు, గణుతింప రానట్టి , ప్రణవమూర్తి

యమరులలో నొక్కఁ , డెగునెయట్లని యంత, వఱకుఁ జెడితి మని , పలుకువారు
జలధిఁ ద్రవ్విన సాగ , దులకు స్వర్గరంగను, నేలకుఁ దెచ్చిన , విపుణులకును

తే॥ సురల కొఱకు దైత్యులఁ ద్రుంచు , భూరులకును, పేదగుల వన్నెతోడి వి , స్థారకీర్తి
నిశ్చలం బొట యీతని , నెఱి భుజములు, కూర్చు కీర్తించే ననుచు వా , క్రుచ్చువారు.

సీ॥ ఇదె చందనపుగండ , మిదె చెందిరం బియ్య, దియె మంచి యాజీ ము , ముత్తైముల రాశి
ఇయ్యవె మణి భూష , బియ్యవె మదకరు, బియ్యవె పారులివ్వి , హేమ సమితి
ద్రవ్యంబు లేని పే , దల కొనంగుమ యని, చేతి కందిక గాఁగఁ , జేర్చువారు
తన దూడ దుముకు చు , త్యాహంబుతో రాఁగఁ, గూర్మిఁ గరఁగి కాంచు , గోవుకరణి

తే॥ మెఱపుఁ బోలిన తేరిపై , మెఱస వచ్చు, రాము మనసారఁగని శరీ , రంబు కరఁగి
మనసు నీరుగాఁ బ్రవహింప , మచ్చిక మెయి, చిత్రరూపంబు కై వడిఁ , జెలఁగువారు

ఉ॥ చక్రము చల్వనీడ నిడ , సైన్యముతో బహు శక్తు సంతతుల్
చిత్రముగా వెలుంగ నెడ , జిందెడు నెమ్మిని దాత్రి మేల్మికిం
బాత్రము గాఁగ నేలు నర , పాదురు రాపుఁగించి యర్మిలిన
బుత్తులఁగాంచు టింక సరి , పోలదు పో యని నిల్చు వారలున్.

తే॥ కారుమొగులు సౌదామినిఁ , జేరు నట్లు, రాముఁడీ త్రోవ వడివడి , రథము మీఁద
నేగునేమొ యీ వీధిని , హేమ రత్న. సమితి ప్రోగు పోయూడి యని , చల్లువారు.

చ॥ పెరుఁగఁడు తల్లి చేతులను , పెద్దగ రాముఁడు కైక చేతులం
బెరిఁగెఁ దపః ఫలాధికతఁ , బెంచిన యయ్యమ మోద మంది యీ
ధరణి నొసంగ నెంచినది , తానుగ నాతని కామె సంతసం
బిరవుగఁ జెప్ప శక్యమగు , నే యని లోన నుతించు వారలున్.

సీ॥ పాప సందోహము , ల్పహుజన్మ దుఃఖముల్, మొదలంబఁ దెగునని , మురియువారు
భూమండలము నేఁడు , రామునకే కాద. యెల్లర కొనని , యెలయు వారు
భువనకంఠకులైన , దివిజవిరోధులఁ, బరిమార్చు నితఁడని , పలుకు వారు
రాము నాజ్ఞలఁ దీర్చు , రాజు లేతపమొన, రించిరో యని సంత , నించు వారు

తే॥ పలు విధంబుల వీలిలఁ , బలుకుచుండ, జవన తురగ స్రవీర్ణక , స్యందనమున
పౌధపాళులు విలసిల్లు , వీధిఁగడచి, రావ నగరు స్రవేశించె , రామవిభుఁడు.

తే॥ మందయానలు చేరి చా , మరలు వీవఁ, గ్రొత్త యానంద మంది ర , ము స్రవీరుఁ
డతిశయ ప్రేమ నచ్చట , నరసి తండ్రి, గద్దెపైఁ గొలు వుండుట , గాన లేమి.

చ॥ శ్రుతులు నమస్త శాస్త్రములు • చొప్పుడ నారసి తేలు యోగి హృ
ద్గత మయి పూచు • రూపముల • గాంచిన రాముడు మోనులు న్మహా
పతులును మోదమందఁ బొల • పం బయి నిత్యయశో విశేష సం
గత మగు కూటముం గదచి • కైక గృహంబును చొచ్చె నెమ్మిమై.

చ॥ అటు చనుచుండు రాముఁగని • యందఱు నీతఁడు యుక్తకార్యమే
పటుతర రీతిఁ జేసెఁ దగు • పద్ధతితోఁ దన తండ్రి పాదముల్
నిలులము సో క మ్రొక్కి యవ • వీపతి యీయ దినేశు నుండి వి
స్ఫుట గతి వచ్చు సీతకము • పొందిక నొందఁ దలంచినాఁడహో

చ॥ అనుచు వచించుచుండ నుగు • జాలయుఁ దప్పట సొమ్మసిల్లి తే
ఱని స్థితి నున్న తండ్రిఁ గన • రాఁ బృథివీ పతి దీని నోటితో
వినుచుటకుం దెగింపఁ డిది • వినెద నేనని, కన్న తల్లిగా
మనమున నెంచ రాముఁ గనె • మారణ దేవతఁ బోలు కై కయున్.

తే॥ తప కడఁదల్లి జేరిన • క్రైష్ణఃబోలు, రాముఁ డామె పాదములకుఁ • బ్రజాతి సేసి
యొక్క చేఁబ్రావాణాన్యంబు • నొనర మాసి, యొక్కచే వల్వనవరించు • చొదిఁగినిలిచె

చ॥ యముఁడను పేరులేక యమ • యాతన గూర్చెడు లోహ మానసం
బమరిన కైక యట్లు విన • యంబున విల్పిన పుత్రుఁగాంచి యు
త్తమ గుణరత్నమాః నువిశ • దంబుగ నీ జనకుండు నీకు ని
క్కముగ వచింపఁ గోరినది • కద్దది కోరెద వేని తెల్పెదన్.

చ॥ అపవుడు రాముఁ డామెఁ గని • యమ్మహిఁ తండ్రి విధింపఁ దల్లి వీ
వనఁగల దొందు గల్గినఁ గృ • తార్థఃదనైతిఁ దపంబు పండె నా
జననము ధన్యమయ్యెఁ గెల • సంబు పవిత్రతఁ గాంచె నింత కం
టెను మతి గల్గినే వలుకుఁ • డీ తలమోచి యొనర్తు నేననన్.

చ॥ భరతుఁడు రాజ్యమేలగ ద • పస్వి వరెన్ జడలూని వల్కలాం
బరములు పూని పాలనము • మాని భయంకర కాననంబులన్
బొరిఁ బడునాడుగొండ్లు చనఁ • బుచ్చి పదంపడి రమ్ము నేఁడె యీ
పురమును వీడి పొమ్మనుచు • భూపతి యాజ్ఞ యొసంగె నావుడున్.

చ॥ వినుతి యొనర్ప నాచకకు • వీలుపొసంగని పేరలేని మీ
ల్గినముల ప్రోకయైన రము • కుంజరు చెన్నగు మోము వన్ను పో

*ఆ రూపము లైదు-సరత్వము, పూహము, విభవము, అంతర్యామిత్యము, అర్చావ శాసము, బ్రత్విము = వైకుంఠ వాసుడై యుండుట. పూహము = పాలకదలిని శేషశయనముపై యొగనిద్ర. బ్రవము = శ్రీరామార్ద్రపతాకములు. అంతర్యామిత్యము = భక్తహృదయకమలమందుండుట. అర్చావ శాసము = దేవాలయములందు వేంచేసియుండుట.

న వెడఁగుల్ వచింప మొద , లే యను వొందదు; మున్ను కంజమున్
జెనయు మొగంబు పూర్తి విక , సింఛిన పద్మము గెల్పె నయ్యెడన్.

౩॥ అమల మనస్కుడైన ప్రభు , నాజ్ఞను మీఱఁగ యజ్ఞ లో
కమును భరించి కావఁగొను , కష్టము, యుగ్యము కాఁడిక్రింది తే
గు మెయిని నమ్మతించి యన , ఘండోకఁ డవ్వలఁ గాఁడి విస్స మో
దమునఁ దొలంగిపోయిన వి , ధంబున వీడెను రాముఁ తత్తఱిన్.

౪॥ అమ్మరొ: తండ్రియేల? భవ , దాజ్ఞను నేనొనరింప నందునే?
• తమ్ముడు పొందు భాగ్యమది , తధ్యము నాయది కాదె? యింత కం
ఁబమ్మటి యేది నాకొనరు , రేవ? భవద్వచనమ్ము నాదు శీ
ర్షమునఁ దాల్చితిన్ సెలవె? , చయ్యన చెల్లెద నేఁడె కానకున్.

4 సరగ విమర్శి పదాలము 211

తే॥ జానకీజాని యారీతి , చనవు తోడఁ బలికి తల్లి పాదములకుఁ , బ్రణాతి సేసి
తండ్రి యున్న దిక్కునకు వం , దన మొనర్చి, సరగ వెడలెను కౌసల్య , సదనమునకు

చ॥ మొగుతులు గప్పియున్న నగ , ముంబలె నొప్పిన రాఘవుండు మే
ల్లిగి గల బొమ్మిడికమును , శీరమునం ధరియించి రాచ తీ
వి గలిగి వచ్చు నంచు చుది , వేడ్క వహించిన తల్లియొద్దకున్
వగ విడి ముందు గాఁగఁ దన , ధర్మము వెన్కెఁగ వచ్చె నొంటి మై.

చ॥ బొమ్మిడికఁ దాల్చలేదు బహు , పుణ్యజలంబుల చేత సార్వ శ్రీ
ర్షము గనరాదు చిత్రమని , శంక యొనర్చెడు తల్లికిం బ్రమో
దమున నమస్కరించు గుణ , భాముని దీవన చేసి యామె ప
ట్టమునకు నడ్డపాటెదియు , డాయదుగా యని ప్రశ్నచేయఁగన్.

క॥ మాతా: నీస్రియ తనయుఁడు, నాతమ్ముడు నిమ్మిలుండు , నయగుఁడచరితుం
డాతతమతి భరతుండీ, భూతల మిఁకనేలు ననుచు , బుత్తుం డనుడున్.

చ॥ నలుపుర నిష్కలంకమగు , సర్వలిఁ జూచుటయందు భేదముం
దెలియని కోసలేంద్రసుత , దీపన కిట్లను రాజ నీతికిన్
వెలితి యొకండు గాక గుణ , విశ్రుతుడౌ భరతుండు నీకు నే
వలనునఁ దీసిపో డు భువి , భారము పూనఁగ నర్హుడే చుమీ.

చ॥ చుటియొక టాలకింపుము కు , మారక! భూవిభు నాజ్ఞ యియ్యెడన్
నెఱ సెనొ లేదో యంచు గమ , నింపక యొప్పుట నీకు ధర్మమౌ

బెరిమను నీదు తమ్మునకుఁ , బృధ్వి నొసంగి పొసంగి వానితోఁ
జిరతర భోగ భాగ్యములఁ , జెందుచునుండుము దీర్ఘకాలమున్ .

చ॥ అనుటయుఁ బూతమానసము , నం దకలంక ముదంబు నొందు న
త్తనయుఁడు తల్లి కిట్టులనుఁ , దండిరి పత్రధీతుండు నాకు ని
చ్చిన దొకయాజ్ఞ యున్నదట , చెప్పె నే బదునాలుగేఁడు కా
నసముల సంఘరించి తద , నంతర మిచ్చి కేగుదెంచెదన్ .

తే॥ అనుచు రాముఁడాడిన వార్త , యనెడి చిచ్చు, చెవులఁబడియుఁబడకమున్నె , చింతచేఁగ్గు
శించె భ్రమియించెఁ గుండె శో , పిల్లెఁ బరి త, పించెఁ బలవించెఁ గౌసల్య , పృథివిఁగూఠె

పీ॥ తనయ నీవీ భూమి , స్తంభము వలె నిల్చి, కాతుగా కను మాట , కైతవంబో?
అంత ర్విషమో? నాదు , ప్రాణముల్ చలియించె, బ్రదుకంగఁ జాలదు , రృరమటంచుఁ
జేరిని చేతితోఁ , జేరిచి నలఁచును, వట కిసలయమన , వఱలు తనయు
నుదరంబుఁ గరమున , నూరక తడవుఁ బొ, గలు లేవ నూర్పు లోఁ , గలఁత నొందు

తే॥ చక్రవర్తి కరుణ చాల , సౌమ్య మయ్యె, ననుచు నవ్వు నాయనఁ యొప్పు , డడవి కేగు
దనుచు లేచు నేనును వత్తుఁ , జనుద ముచు, మించి పలవించు రోదించు , మిగుల నొచ్చు

క॥ మరణాంత వేళ యాతన, బెరసిన గతిఁ దల్ల డిల్లు , విడిముడి జాఱన్
నిరుపేద వంచి మొగమును, కరమునఁ గప్పికొని యేడ్చు , కరజిని వగచున్ .

ఉ॥ ఘోయను ధర్మమింకఁ గల , దా యను దైవమ! యిట్టి పాటు లా
నే యను దప్పెకండు గల , దే యను నెక్కరణిన్ భరింప నొ
నో యను పూర్వ కర్మఫల , మో యను నుత్తమ పుణ్యకర్మ శీ
లా! యను నక్కటా! యను న , హా! యను లోకము లేనిదే యనున్ .

కా॥ క్రేపుం బాసి తపించు ధేనువు క్రియన్ , గీడ్పాటు మైఁ జింత త
న్నేపన్ మూర్ఛిల్లి నేల వ్రాలు జననిన్ , హృద్యంబులున్ ధర్మ్యముల్
చే పట్టందగు వాక్య సంతతులచే , శ్రీరామ చంద్రుండు సం
తాపం బూడ్చి దిటంబుఁగొల్పు మదిఁ జిం , తంజేసి తానిట్లనున్ .

కా॥ తల్లి! మేటి సతీమతల్లి వయి సా , ధారణ్య కాంతం బలెన్
జెల్లం బోలునె? చిత్త ముండు తగవుం , జింతింపు మీయాజ్ఞ నే
సుల్లంఘింపఁగఁ బోయనమ్మ! విభు స , త్యోద్ధారుగాఁ జేయఁగా
నొల్లంబాటు వహింతువే? యిదియు నీ , యుల్లంబునం దోషదే?

కా॥ నాకంచెం గడు సుత్త ముండు సుగుణా , నందుండు తమ్ముండు తా
నీకుం గాడిలి పట్టియో భరతుఁ డీ , నేలం బ్రపాలింపఁగాఁ

గీ కారణ్యములన్ వచించి పితృ వాక్ , త్రేత్రంబుఁ బండించు నా
యీకార్యంబునకంచెఁ బుత్తునకు మే , లేదీ ప్రపంచంబునన్?

తే॥ మిన్ను మన్ను నముద్రముల్ , మిగులుపంచ, భూతములు నమస్తంబును , పొలియుఁగాక
తంద్రియాజ్ఞను జవదాటఁ , దగునె తల్లిఁ దీసకై నీవు చింతింపఁ , దేకు వగునె?

తే॥ అనుడునామెయిట్లనుఁగుమా , రా! యైచెన, జనకునాజ్ఞదాటఁగఁ బల్క , సాహసింప
నిన్ను విడిచి యీజీవముల్ , నిలుపఁజాల, నన్నునీతోడఁగొనిపోమ్ము , న్యాయ్యమనిన.

చ॥ తనయుఁడు రాజ్యము న్నుడఁపఁ , దండ్రి తపం బొనరింప నేగుచో
వనముల కేగి భర్త నెడఁ , బాయక నోములు నోతుగాకిటన్
నను విడనాడి కుందు జన , నాథున కూటఁబగూర్చ కిట్లు నా
పెనుబడి రాఁదలంపఁ దగ , వే? మది ధర్మపథంబు నెంచవే?

అ॥ ఎద కలంగ హేతు , వెయ్యది? సురలును, మహిత తపము వలన , మహిమఁ గనిరి
వనులఁ దనయుఁడుండ , వలసిన దినములు, పదియు నాలుగంచుఁ , బదిల పడుము.

అ॥ మునుపు గాది తనయు , కనికరమునఁగొన్న, విద్య యవలఁ గల్గు , విభవమెల్ల
వీడె నేమి? వారు , విధియించుకార్యమ్ము, లొనరఁజేతఁ మేల్మి , యొదవు కొఱకె.

చ॥ మునులకు సేవ చేసి గురు , బోధము గైకొని కడు లేని వి
ద్యను గొని వారి దీవనల , నంతము లేని బలంబు నొంది పెం
పెనయఁగ దేవతాహితము , నిచ్చను చేయుచు వారి వీడుకోల్
గొని యిట కేగు దేరఁ బెను , కూరిమిఁ గాంతువు గాక తల్లిరో?

క॥ ఛాత్రిం ద్రవ్విని సగరుని, పుత్తులు తమ తంద్రియాజ్ఞ , పొసఁగించుటకై
గాత్రములు వీడు కతమనఁ, బాత్రములై యొప్పె నుతికి , వారల కీర్తుల్.

క॥ శివు గద ధరియించిన భా, ర్గవుఁడు జనకు నాజ్ఞ దాట , కయ తన తల్లిన్
దివిరి తెగనేసె మనకున్, ధవు నాజ్ఞం దాటుటెన్నఁ , దగునో? తల్లి!

క॥ అని యిట్లు పలు విధంబులఁ, దనతల్లిని యూటించు , తనయుని పలుకుల్
విని యితఁడెట్లును రాజ్యం, బును, విడుచున యనుచు నిట్లు , మొగి నూహించెన్

తే॥ భరతునకె రాజ్యపాలన , పరఁగుఁ గాక, రాష్ట్రమును వీడి దుర్జమా , రణ్యములకుఁ
దపము సేయ రాముని పోక , తదయొనర్ప, నవని విభవేడియే తీర్తు , ననుచు వెడలె.

తే॥ వెడలునున్న కౌసల్యకు , వినతి చేసి, తల్లినూరార్చి వనరెడు , తండ్రిఁ దేర్పఁ
దగినది సుమిత్రయేయని , తలఁచి యామె, సౌదమునకు శ్రీరాముఁడు , సరగనడచె

తే॥ నదచి కౌసల్యకై కేయి • నగరు సొచ్చి • వివశతం బడి యున్నట్టి • విభుని గాంచి
దేహికిం బ్రాణములు బయ • లేటువేళఁ, దనువు కూలు నట్టులు తెల్వి • దప్పిపడియె

సీ॥ చాలసేపటి కొక్క • చందానఁ దెలివొంది, హానాధః యనును పా • యంగఁ దగని
వారల నెడఁదాయఁ • గారణ మేమను, నిదిసీతియే? యను • హితమె? యనును
సేవకు రాండ్రమా • స్థితి దలంపవె యనుఁ, బాడియే యిది మహి • పాల! యనును
అనదల బాగదేయమః యనుఁ గంటివే, యను మదియాశ్రయ • మా! నృపాల

తే॥ సాధ నాథా! యనును లోక • నయవిశాలి, కర్జుమే యను లెమ్మనుఁ • గష్టమనును
అవని నాణీవితం బిల • వ్యర్చమనును, ఇట్లు లోటకుఁ గారణ • మెమొ యనును.

చ॥ ఇరులను పోవఁ దోలెడు ది • నేళునకున్ సమమైన యానతిన్
జరపుటచేత నెమ్మదిగ • సాగుచునున్న జగంబు కీడు పా
బొరసి లయంబు నొందు నటు • లుల్లమునం దలపోసియొ యిటుల్
కరుణ తొలంగి యుండుటకుఁ • గారామయ్యె జగచ్చరణ్యమా!

ఉ॥ వారిధి మేఖలా సుజన • భవ్యతపః ఫల సంభవాః మహా
వీర! దయాసముద్రః నయ • విశ్రుగ! వేద శిరోర్ధ నన్నిభాః
శ్రీరమకున్ విశేషరచ • చేర్చునుదారః యెదల్ ద్రవింప సి
తీరునఁ గుందుచున్న మము • దేర్పక యూరక యుంట పాడియే ?

చ॥ నిలుకడ చెందు మించువలె • నీటగు దేహము దేహి లేఁ డనఁ
దలఁపగ రాని దుఃఖమునఁ • దద్దయు మున్గి నరేశ్వరుండు చే
ష్టలు విడి తెల్వి దప్పె నిది • చక్కటి నాఁ దివమిత్యమంచు నూ
హల తెఱుంగంగరాదు తన • యా! నిభుదుస్థితిఁ జూడ రమ్మిఁకన్.

చ॥ ఇటు పలవించు రామ జన • యిత్రి కలధ్వని విన్న రాజులున్
జటిలు లమంగళంబు వినఁ • జాలము దీనికి హేతు వెద్దియొ
తటుకునఁ గాంచి రండనుడుఁ • దత్తరతోడ వసిష్ఠఁడేగి సం
కటపడి తేని దుస్థితిని • గాంచి సమాప్తి యెదందుఁ జింతిలెన్.

సీ॥ మనుజుల శీలంబు • మార్పడు విధములు, పరులకు నెఱుంగ సు • కరముగాదు
నృప వరుఁడో మర • ణించి నాతఁడు కాడు, కాడన్న బ్రతికెడు • వాడుఁగాఁడు
కౌసల్యయో వగఁ • గ్రాగి శ్రుంగుచు నుండె. నడిగినఁ జూడదు • నుడువఁబోదు
పతి వివశుండయి • పడియుండ నించుక, యేని చింతింపద • యెడఁర పదిల

తే॥ మూనె నియ్యమ దెల్పునం • చూహసేసి, యెదుటఁగేలుమోడుపుఘటి • యించినెలుచు
త్తైకగని యిది యేమనఁ • గడచువృత్త, మెల్ల వివరించె నద్దేవి • పల్లటిలక.

సీ॥ పలికిన కై కేయి • పలుకు చుండంగ వ, సిఘండు దళరథుఁ • జేయి సాంచి
లేవంగనెత్తి యొ • భూవర సి విట్టు, లజ్జాని కై వడి • నదల నగునె?

తై కేయి గుణ మీపు • కానని దొక్కొ ? యా, యచయె రామునకు రా • జ్యంబొసంగు
నిది యెట్టి కార్యంబు • మది చింత వీడి లే, లేమ్మంచుఁ దాళ వృం • తమ్ము తోడ

తే॥ వినరి పన్నీరు చల్లిదు • ర్విషముఁ జోలు, వెలఁది వాక్కుల మించుక • వెనుక నడం
రామ రామ యటంచు నా • క్రందనంబు, సేయు ధరణీకు ప్రాణముల్ • చెలఁగి కాంచె

పీ॥ కాంచి రాజేంద్రః నీ • కటు దుఃఖమును మాను, పురుషోత్త ముండెయీ భూమిఁగాచు
దానికి విఘ్నముల్ • తనరారు నేమి ? స, మంజన మందని • యట్టి పలుకు
లాడు తై కేయియే • యవని నొనంగును, నీల దేహుఁడె నేల • నేల కుండ
వనుల కేగెన యేని • మన మిట నుందుమే, యను వసిష్ఠుని పల్కు • లాలకించి

తే॥ గురు వరేణ్యః యాస్థితి నేను • కూలు మున్నె, పట్టముం గట్టి రాముఁడు • వనులకేగు
తలపు మాన్చి నావాక్యముల్ • దబ్బుగాక, యుండరక్షింపవేయని • యొడయఁడనుడు

చ॥ మొనసిన పాప రూపమగు • మూర్ఖ మొగంబును గాంచి శ్రీరమన్
జెనసిన దానవమ్మ యిటఁ • జెప్పఁగ నెయ్యది గల్గు నీకు? నీ
తనయున కీ ధరాస్థలి ము • దంబున నిచ్చి భవ న్మనోహరుం
దనుపుము ప్రాణమిచ్చి విశ • దంబగు కీర్తి భరింపు మీవిధిన్.

చ॥ పొలువగు ద్వంద్వ కర్మముల • మూలము ముట్ట నడంచి యున్నతుం
డలఘుఁడు నైన వంశ గురుఁ డవిధిఁ బల్కుచునుండఁ గైక భూ
తలపతి సత్య వాక్యమును • తప్పిన నే నునుఱుల్ దొలంతు నా
పలుకులు నేఁడె నిక్క పలు • పం గల నంచునె యేడ్చె వెక్కుచున్.

చ॥ పతి గతియించు నంచు జన • వారము సమ్మతి సేయ దంచు నిం
దిత మగునంచుఁ బాపమును • దెప్పరముం గలదంచు దెంద మం
దతివ తలంపదున్ జల మొ • కంతయు వీడదు నే వచించఁగా
హిత మెది గల్గు నంచు మది • నెంచి వసిష్ఠుఁడు పాడి గాదనెన్.

మ॥ తగు మోమోటమి లేక కుంది పతి యం • తంబొందు నంచెంచితే
తగులుం గానక పుంటిలోఁ జొనుపు దు • ర్దాహగ్నియో? నంజో? నాఁ
దగి వాక్రుచ్చుచు నున్న నీవు చెలివో? దావాగ్నివో? భూతమో?
మగఁ డిం కేటికి నీకు? రట్టో? వలదో? • మన్నించు నిన్నిందుపై.

చ॥ సరపతి నోటితో నుతు వ • నంబుల కంపఁగఁ బల్కు మున్నె ని
బ్బరమునఁ బల్కితీవ రఘు • వర్యుఁడొ దుర్గమ కాననంబులన్
దిరుగుటొ పొందుటో విడఁడు • దీపిత కీర్త్యసుపుల్ దహించు నో
శరనిది బాదబంబు మఱి • సాటి యెసంగరు నీకు భూస్థలిన్.

తే॥ విష్కలంకుడమ్మనియిట్లు నియతినుడువ, నృపుడువినినాల్కవిసమున్న • నెలతఁగాంచి
పాపినీ; వసములకు నా • ప్రాణములను, నీవపంపితివే? యతఁ, దేగినాఁడె?

శా॥ నీ యుద్దేశము బాగుగా నెఱిగితిన్ • నీజిహ్వాకా దుర్విషం
బే యెంతో కుడిపించి త్రిప్పదసువుల్ • హేలం గొనం జూతుకై
తేయా; శాకిని నిన్ను వహ్నియెదుటం • గేల్వట్టఁగా లేదు నా
యాయుర్రాతముఁదీయ మృత్యువునె యి • ల్లాలంచుఁ జేపట్టితిన్

సీ॥ కొడుకు గాకొక దృష్టి • పడయని నాకన్నుఁ, బొడిచెదవేల యో • పొలసు దిండి;
అతఁడు గాకొక ప్రాణ • మరయంగలేని నన్, జంపంగ నెంచితే • అంపెలాడి;
సుతుఁడు గాకొక నాల్క • హితపడ కుండునా, జిహ్వాను కాల్చెదే • చిచ్చు పిడుగ;
పంశాంకురంబును • వసులలోఁ గ్రాఁగింప, నెంచితే రవివంశ • మృత్యుమూర్తి;

తే॥ హృద్విదారిణి! సిగ్గిడి! • హెచ్చు లేల ?, నీమెడం గట్టు సూత్రంబు • సీసుతునకు
భరతునకుఁ బట్టముం గట్టు • పట్టునందు, ననవు గాఁగ రజబంధ • మగునుగాక.

చ॥ ముని కుల చంద్రః యీచెడుగు • భూతము నానతిగాదు నేఁడె దీ
నిని మనసార వీడితిని • నిక్క మయోధ్యకు భర్త దీని కిం
దనయుఁడు నాకు కుమారకుఁడె • తక్కుఁగుమారుకుఁడొనె యాతఁడో
జను మఱి యోర్ధ్వదై హికము • సల్పఁగ నర్హుఁడు కాఁడు సుమ్మికన్.

చ॥ అని మఱి కోసలేంద్ర తన • యం గని ప్రాణపదంబు నన్నిటన్
గనని విధాన నిన్నునటఁ • గానకయే వనవాటి కేగెనే;
యని పలవింప నయ్యమయు • నచ్చటనైన విధం బెఱింగి వ
చ్చిన తలఁపున్ మనంబుననె • చెచ్చెర వీడుచు వ్రాలె నేలపై.

మ॥ ఇది కై కేయి కుచేష్టితం బనియు భూ • మీకుండు కై కేయికిన్
ముద మందన్ వరమిచ్చి తత్ఫలముగా • మూర్ఖిల్లి నంతాపమున్
మదిఁ గొన్నాఁడని లోన నూరడిలి రా • మా; తండ్రి వాక్యంబు నె
ల్లదముం జేయక కాన కేగుమని ప • ల్కెన్ లేచి కౌసల్య తాన్.

సీ॥ పతి పలవింపంగఁ • బలవింపు నందింప, నందించు నద్దేవి • నాథుఁగాంచి
యో మహానీయ? యి • ట్లుడుకంగ నేల? న, త్యంబునయందు ను • స్తైర్యమతివి
అకలంకమైన నీ • యౌదార్యమున కిప్పు, డించుక కలఁకఁ గ • ల్పించెదేని
సుస్థిరగుణి యగు • సుతునెడఁ గల్గు వ్యా, మోహంబుచే వగఁ • బొగిరదేని

తే॥ జగము వార లీపద్ధతి • సమ్మతింప, రట్లుగావునఁ బుత్రుపై • నడరుప్రేమ
నడఁచి యడవుల కాసుతు • నంపి సత్య, వాక్యఁడవు గమ్మయశముఁగా • పాడుకొనుము.

ఉ॥ నందనుఁ దేగకుండఁ డిఁక • నాథుఁడొ జీవము నిల్పఁడంచుఁ దా
దెందమునందు కుంది వగ • డిందును భర్తృ యశంబుకై దపిం
చుం దనయుం గృపాకుతను • చూడుమ యంచును వేఁడఁబోవఁ దా
చందనగంధి యెట్టి చెడు • సంకటపాటునఁ జిక్కె దైవమా:

చ॥ సతి యటులాడు వార్తవిని • సత్యయశ స్కుఁడు భూమిభర్త నా
సుతుఁడిఁక మేదినిం గొనఁడు • సూటిగ సింహ మదేభ భల్ల సం
తతులు చరించు కానలకె • దప్పక యేగున యంచెఱింగి సం
తత పరితాప మంది వను • ధం బడె రాఘవ! యంచు తోలుచున్.

మ॥ తనయా: కిన్నులు నీరుగాఁగ నసువుల్ • స్థానంబులం దప్పఁ జా
వనె యున్నాఁడను విప్రులగ్ని యెదుటన్ • భవ్యాభిషేకంబు నీ
కొనరింపం గొని యంచు తోయముల నా • కూర్వక్రియ ల్పల్చి కా
ననముం జేరు మనంతరంబు నను గా • నం జాల వా మీఁదటన్.

ఉ॥ రాజులఁ బెక్కుమాటులు ప • రశ్వభముం గొని సంహరించు వి
బ్రాజిత సత్త్వశాలియగు • భార్గవరాముని వింటి చేత ను
త్తేజ మడఁచు ధీర! కుల • దీపక! సంతతి వారికెల్లఁ బే
రోజును వచ్చు శీర్షకము • నుంచెద నంచని యిచ్చితినో జటర్.

ఉ॥ నీల వలాహ కాభ శుభ • నిర్మలదేహ! మనోవచః క్రియా
శీల! కృపాల వాల! శశి • శేఖర చాప విభంజనా! సుధీ
శాలి హృదబ్జరంజనకృ • శత్రుము నొందెడు నొంటి వృద్ధుని
స్త్రేల పరిత్యజించి తిఁక • నేనును నిల్వఁగ నోవ భూమిపై.

సీ॥ అపరంజి కపరంజి • ఖ్యాతికివిఖ్యాతి, నీగుణంబులును నీ • నియత చరిత
సత్యంబులకు నిత్య • సత్యరూపంబ! నా, కంచెను ముందీవు • కాన కేగ
నే! బసివాడనే? • నీకంచె ముందుగా, దేవలోకముఁ జేరఁ • దివురువాడఁ
బ్రేమచేఁ గరఁగెడు • పెనుపారు హృదయంబు, ప్రేమచేఁబ్రాణము • ల్విడుచు నొడలు

తే॥ జడసి యున్ననే నీవంటి • వాడఁగాను, పరమ పావని సీతఁ జే • పట్టివచ్చు
విన్నుగాంచిన యాకంట • నీవువనులఁ, జేర వీక్షింపజాల వీ • క్షింపజాల.

సీ॥ జగము నీ విరహంబు • సహియించు నేనియు. దేవతావళియుఁ జిం • తింప దేని
నాతండ్రి! నాయన్న! • నా జీవితంపు న, ర్వ స్వమా! నిను గన్న • వాడ నైన
యే నెఱుంగుదు నీ మ • హిమ నాస్థితిం గూర్చి. యేమని పచియింతు • నిహము నొల్ల
నాల్గు వారిధులకు • నడిమి భూతలమును, తఱుంగక యెలరారు • ద్రవ్యసమితి

తే॥ రథగజాదిరములు రిచ్చ • రాజి తోడఁ, గీర్తికాముఁడ వగుచుఁ గై • కేయి కొనఁగు
నీ యుదారతయే నిట్ట • నిలుపుగాఁగ, నాడు ప్రాణంబులం దీసె • నయ గుణాధ్యః

చ॥ సర సుర నాగ యక్ష కుల • నాథుల యందును విన్ను పోలు శ్రీ
కరగుణాలి విశ్రుచుఁ దొ • కండు గలాఁదొకొ? ముద్దుకూన! యా
పరువు చేరఁ బట్టు బల • వంతుఁడు గర్వముచే నెదుర్చు నొ
ర్కరువుఁడ సిల్పి మార్కొను చు • గండు జగంబునఁ గల్గ నేర్చునే?

చ॥ అడవుల కీపుపోవ విని • ప్రాణము తోడుత నుండినంగదా
పుడమి జనంబు లెల్ల నను • ప్రవ్వఁగఁ దిట్టెడువార లిట్లు నీ
వడవుల నుండఁగాఁ గొడిమె • లాఁడి గృహంబునఁ దీపి దేహ మే
నెడపక యుంటినేని బ్రదు • కెల్లదమోఁ గదః సద్గుణాకరాః

చ॥ స్థిర తప మాచరించి భవ • దీయ బలిష్ఠ విశాల వక్షమున్
మురువుగఁ గొఁగిలించికొనఁ • బూనిన లక్ష్మీయు భూమి దేవేయున్
ధర మనఁజాల రంతియ క • దా? మఱి యేనును నిన్నుపాసి యు
ర్వరఁ దగ నుంచుచోఁ గయిక • వంటి దురాత్ముఁడనే నిజంబుగన్.

ఉ॥ కాంతులు గుల్కుభూషలు జ • గా మకుటంబు పసిండి గద్దె ము
క్తాంతరితాతపత్ర ముర • మందున లక్ష్మి వెలుంగఁ జూడఁగాఁ
ఁగితిలుచుండు నే ముదుక • చీర మృగాజినమున్ ధరించు టా
వంతయుఁ జూచు మున్నె మృతి • నందుట యెన్న సుకర్మమే కదా?

ఉ॥ పుత్ర విమోహ మిట్లు మదిఁ • బొంగఁగ జూలు కరంగనేడ్చు రా
జ్మిత్రుఁడు ప్రాణముల్లరల • నీఁగు స్థితిన్ గృతన్ భజింప లో
కత్రయ పూజ్యుడైన ముని • కాంతుఁడు భూపతిఁగాంచి రాముఁడీ
చాత్రిని వీడకే నిలిపె • దన్ ధృతిఁ బూనుమ యోర్పుమా యనన్

ఉ॥ పావనుడైన మౌని యిటు • వల్కుఁగ వేదన నొందుచున్న పృ
థ్వీవరుఁ డీమహాత్మకుఁడు • వెళ్ళి వచ్చించిన రామచంద్రుఁడుం
బోవక నిల్చునంచుఁ దల • పోసి యొకించుక తేటి వెండి చిం
తావిల మానసుండగుచు • నందఱు హాసనఁగూరె ధారణిన్.

చ॥ తలఁపును ప్రాణముల్ మఱచె • ధారణి నాథుఁ డటలచు దెందముం
గలఁగఁగ రాముతల్లి. కొడు • కాః యిట రాజ్యముతోడ మమ్మిటుల్
దొలఁచితే? యంచు, నాథ! పెను • దుఃఖమున న్నము వీడి మీరలుం
దొలఁగుట ధర్మమా? యనుచుఁ • దూలుచు పోలుచుఁ గూరె వెక్కుచున్.

తే॥ మనసు నిజపక, మీరిట్లు , మలగుచుండ, లోకమెల్లను పెను చింత , లో మునుంగు
వచ్చినను ముని తోడి రా , వచ్చు గొడుకు, తెరలకుండని పతిసేద , దేర్పఁ బూని,

తే॥ పతి మొగంబును మేవిని , పాద యుగము, తన మృదుల హస్తయుగళానఁ , దడవుచుండ,
దెలివి దప్పిన నరపతి , తేటి మెల్ల, వచ్చునే వచ్చునే యని , వార కనియె.

ఉ॥ కుటిల మనస్కైక తన , కుబ్జ కుబోధముచే వరంబులన్
దటుకున నాదు ప్రాణములఁ , దప్పక తీయఁగ లోన నిశ్చయిం
చుటయును గాక యామె ప్రియ , సూనుఁడు భూతల మెల్ల నేలఁగ
లుటయును గాక రాము వని , లోఁ జొరఁ బొమ్మని చెప్పెఁగాఁకటా;

దశరథుఁడు కొసల్యకుఁ దనపూర్వ శాపముం దెల్పుట.

మ॥ వనితాః రాముఁడు కాన కేగుటలు ద , ప్పం బోఁడు నాప్రాణముల్
మును మున్నేచను పెంతయున్నిజము నేఁ , బూర్వంబు నందొక్క న
న్ముని శాపంబును పొందినాఁడ నది యం , బోజాక్షిః చూడంగ నేఁ
దను భావ్యంబగు నట్టులుండె వినుమా , యాద్యంత మాగాధయున్.

మ॥ మృగయా కౌతుక మొక్కనాఁడు మదిలో , మేండ్రింప సైన్యంబుతోఁ
దగురీతిన్ వన భూములం దిరిగి భూ , చార ద్విప శ్రేణులన్
మృగ రాజాదులఁ గూల్చుచుం గడచుచుం , దృప్తిం గనం బోక యా
పగ తీరంబునఁ బొంచి యుంటివిధి నన్ , బాధింపఁ బెట్టికటిన్.

మ॥ ఒక జాత్యంధుఁడు భార్యతోడ సుతుఁడే , యొప్పారు పెన్నూతగా
నికటంబందు తపంబు సేయు నెడలన్ , నీరంబు గొంపోవ దా
రకుఁడా యేటికి వచ్చి కుండికను నీ , రం బందు ముంపంగ నే
నిక రావంబని యేయఁగా శరము వా , నిం గూల్చెఁ దీరంబునన్.

మ॥ ఉదకం బాను మదేభ శబ్దమని యే , నూహించి యాత్రోవనే
ప్రదరం బేసితి శబ్దవేధిఁగొని త , ర్వాతం బ్రలాపింప న
య్యది మానుష్య రవంబి యం చులికి య , త్యావేగమున్ దుఃఖమున్
గదురం బాటితి విప్ర బాలు కడకున్ , గాఢాంధకారంబునన్.

ఉ॥ కుండికతోఁ గరంబు తెగి , కూల ధరం బడి పొర్లుచున్న యా
కొండికఁ గాంచి లోకములె , కూలిన యట్లు దలంచి చేతి కో
దండము జాతి మై వివశ , త న్మహిఁగూలి తపించి కుట్టఁ యె
వ్వందపు తెల్పుమా యన న , బద్ధ మెటుంగని యాతఁ డిట్లనెన్.

తే॥ మత్స్య మూర్తి యో శ్రీరమా , మహిళ భర్త, నాభిఁ బుట్టిన పరమేష్ఠి , నాల్గవేద
ములను పల్కిన నాలు జా , కులను మొదటి, జాతిలో మమ్ము పుట్టించె , జగతియందు

తే॥ అజాని పుత్రుండు కళ్యణఁ దతని సూనుఁ, డవని వృత్తేకుఁ డనఁజను , నతనికొడుకు
పై దికుఁడు జలధోటి నాఁ , బరఁగు మౌని, యతని పట్టి సురోచనుఁ , డనెడు వాఁడ.

మత్త॥ దల్లివండ్రులు పుట్టు గ్రుడ్డులు , త్రావ నీరముఁ దెమ్మనన్
పల్లె యంచుట వచ్చియిచ్చట , బాణ విద్ధుఁడనైతి నా
తొల్లి పర్వతలాన దీనికి , దుఃఖ మందకు మేనుఁగం
చుల్లమందు దలంచి యేసితి , వొంద దియ్యెడ దోసమున్.

మత్త॥ దప్పిచేఁ దపియించు నా తలి , దండ్రు లాన జలంబులన్
గొప్ప బుద్ధి నొసంగి యవ్వలఁ , గూర్మిపట్టి గతించుటన్
చెప్పి స్వర్గముఁ జేర నంజలి , చేసె నంచు వచింపు మా
యప్ప! యంచు దివంబు చేరె ను , రాళి వేడ్క నెదుర్కొనన్.

చ॥ తనయుని రాకకై యెదలఁ , దత్తఱ మందెడు వారి చోటి కా
తనయుని తోడ నీరుఁగొని , దాయఁగ వారు కుమార! యింత సే
పెనయమికిన్ విచారపడి , యెయ్యదొ ముప్పెనఁ గూడెనంచు మా
మనము తపించుచుండె నితఁ , మమ్ము కవుంగిలి సేయ రమ్మనన్.

చ॥ మునిజనవంద్యః కోసల వి , భుండను వేటకు వచ్చి సామజం
బును వడి నేయ వ్రేటు గొని , పోయిన దానికిఁబొంచి యేటి గ
ట్టున మొగి నుండి యాతఁడు బు , డుంగునఁ గుండిక ముంచు చప్పుడున్
విని కరియంచు నేసితిని , వీక్షణ సేయను దొడ్డ పీఠకటిన్.

చ॥ శరీమొగిఁ దాఁకఁ గూయిడిన , శబ్దముచేఁ గరి కాదటంచు నేఁ
బరుగిడి కాంచి నీవెవరి , బాలుఁడ వన్న నతండు సర్వమున్
దెఱఁగు పడంగఁ జెప్పి వెన , దివ్యపదంబున కేగెనంత నే
సురవడి బాలకుం జలము , నొయ్యనఁ దెచ్చితిఁ దాపసోత్తమా.

చ॥ కొడుకును చంపు క్రూరుఁడని , కోపము సేయక చూడుఁడి కృపన్
బుడ బుడమన్న శబ్దమున , బుద్ధి కలంగి యొనర్చి నాఁడ మీ
కొడుకు బలెన్ సమస్తమును , కూర్చెద సేవ యొనర్చెదన్ సదా
విడువక యొందెదన్ వనట , వీడుఁడి యంచు వచించు సంతటన్.

సీ॥ సడిరి మూర్ఖిలిరి , పనవిరి పొరలిరి, వగచిరి తపియించి , వనరినారు
పల్లటిలిరి తల్ల , డిలిరి కుమిలిరి, కుండిరి కృశియించి , కూలినారు
నేడె మా కన్నులు , నీఁగితి మనీరి మా, మనసుఁ బగిల్చితే , యనిరి నీవు
స్వర్గమందుండ ని , చ్చట మేము వసియింప, మిదె వత్తు మీమీఁద , బ్రదుకమనిరి

తే॥ కంటి పాపను పోలు మా , కందుగోలు, పోయి యైహిక సుఖములఁ , బొందుచుంటి
మేని లోకు లాటడి వెట్టి , రే కుమారః నిన్ననుసరింతు మని వెండి , నన్నుగాంచి

తే॥ అభయమంటిని క్షమియింపు , మంటిగానఁ, బొమ్మనకె నిన్ను పాసిన , పుత్రు కొఱకు
నేడ్చి మావలె సురపురి , కేగుదనుచుఁ, జెప్పి వారలు త్రిదివంబుఁ , జేరినారు.

ఉ॥ వెవ్వగ యించు కే మది గ , జీంపక పుత్రులు లేని నాకు వీ
రి వ్వర మిచ్చి రంచు ముద , మేరైఱ నొంది పురంబు చేరితిన్
గ్రొవ్విరిఁబోఁజే యా పలుకు , గూడెను రాముఁ డరణ్య మేగుటర్
నెవ్వడి నేను కుంది మర , జీంచుట యెట్లులుఁ దప్ప దిత్త తీన్.

తే॥ భూమి పతి యిట్లు వల్గ- న , తీ మతల్లి, రాము తల్లి వినుచు నేల , వ్రాలెఁ గలఁగి
అల వసిష్ఠుఁడు విధి బలి , యం బటంచు, నెడ తెగని దుఃఖములఁ గని , యెడ తపింప

తే॥ భువన విక్రత కీర్తి యో , భూపు మేడ, ముందు మంగళ వాద్యముల్ , బోరు కొనఁగ
రాము నభిషేకముం జూడ , రాజ చయము, మూఁగి యున్న సభంజేరె , మునివరుండు

క॥ వచ్చిన ముని మొగముం గని, చెచ్చెరఁ బ్రత్యూహ మేమి , చేకుటె దుఃఖం
బచ్చటఁ బుట్టం గారణ, మచ్చుపడం దెలుపుఁ డనుచు , నవనిపు లడుగన్ :-

ఉ॥ శంబరు తోడ భూవరుఁడు , సంగరముం బొనరించు నాఁడు నే
మంబునఁ గైక గై కొనియె , మానుగ రెండు వరాలు, మౌని వె
షంబున రాముఁ డుగ్ర వన , సంచరణం బొనరించు నట్లు లా
యంబనుకుండు రాజ్య భర , జార్జుఁడు గా పరియించె నిత్త తీన్.

తే॥ సత్యవాక్యఁ డొముని పల్కు , శ్రవణములను, చేరి చేరక మున్నె య , శేష జనము
ప్రీతి పురుషులు హః యని , చెడితి మంచు, దశరథుం బోలె విలపించి , ధరణిఁ బడిరి.

చ॥ వ్రణమున నిప్పు చొన్ను క్రియ , వారని వేదన నొంది కుందిరా
రణిఁబడి యెల్ల దేహములు , రంజన దక్కుచుఁ బొర్రె శైశ్రవాః
కణములు కాఱి కాల్యలయి , కంధిని పోలిన దట్టిచో నవా
రణమగు రోదన ధ్వని భ , రంబయి నాకము సంఘెఁ జెల్లుగన్.

పీ॥ సుడి గాలి వడి వీవ , సుడిసెడు సుమలతఁ, బోలిన కోమయిల్ , బేల లగుచు
వెలలేని భూషణ , వితతులు రాలంగ, మంగళ హారముల్ , త్రుంగి పడఁగ
కొప్పులు వీడంగఁ, గుచ కుట్మలముల్పై, వేడి బాష్పంబులు , వెల్లి గొనఁగ
వెక్కుచుఁ బురపుర , బొక్కుచు సురసుర, స్రుక్కుచు నేలపై , పోలినారు.

తే॥ అక్కటా! తేఁడు కరుణ లేఁ , డయ్యెనేమి, ధర్మమిఁక వదలితి మని , తలరి నృపులు
గాలిఁగూలిన తరువులఁ , బోలి పడిరి, కడుపు చేపెట్టి కలఁచిన , కరణి గాఁగ.

ఉ॥ భూరి వదాన్యుడైన రఘుఁ పుంగవుఁ డేగునె యంచు శారితా
కీరము లేద్యసాగె నట , గీములలో వసియించుచుండు మా
రారము లేద్యై రామ విభు , చందమెఱుంగని హసలేద్యై సం
సారము లేద్యై నేడ్చినవి , సౌధము లార్యులఁ జెప్ప నేలొకో?

ఉ॥ బింబము వంటి నోట బయి , వెల్లని మొల్లలఁ బోయి పండ్లు గా
నంబడఁ జిన్నుదోయి పయి , నాజెపు ముత్తైపు నాను తెవిచ్చి చిం
దం బడు చందమొప్పుఁ గను , దమ్ముల నశ్రు కణంబు లుర్లగా
టంబుగఁ దొక్కు పల్కుల ప , డంతులు రోదధ సేసి రయ్యెడన్.

ఉ॥ ఏద్యెను తల్లిఁబోలెఁ బతు , బృందము క్రేపులు నేద్యై వారణా
లేద్యెను తేరులేద్యై హరు , లేద్యెను గూఁడుల నున్న పక్షి గుం
పేద్యెను నాడు పూచు పుపు , లేద్యెను తేనియఁగార్చు నందనా
లేద్యెను వీటులేద్యై మఱి , యేద్యక యుండిన దెద్ది యప్పురిన్?

చ॥ బ్రదుకఁడు నాథుఁడంచు మది , భావన సేయక రాముఁగాన కం
గద గొని-పోవునట్లడగు , కైకయుఁ గ్రూర చరిత్రయైన యా
ముదునలి కుట్ట దక్క మఱి , ప్రోలున నేద్యకయుండు వార లె
ప్పుదురున వారు? నీరె యయి , పాఱు దొడంగిన వెల్ల దేహముల్.

తే॥ తోరములగు తేరులు పాఱు , ధూళిదుక్కి, యైన వీధు బశ్రు ప్రవా , హంబులయ్యె
వారలచ్చావచంబుగ , వనరు చున్న, వారి యెదలు బిన్నంబులై , పరఁగ కుండె

సీ॥ భూదేవి చేసిన , పూర్వపాపపు రాశి, బలుదొడ్డదగునంచుఁ , బలుకువారు
శ్రీదేవి యొనరించు , చెడుగులంతకు మించి, పొడవై నవే యని , నుడువువారు
జగము వారల కనుల్ , నలిపిన పాపంబు, వనది కంటెను గొప్ప , దనెడువారు
దుర్విధి మన యెదల్ , దొలిచి పుండుగఁ జేసె, గోడుగా ననుచు వా , క్రుచ్చువారు

తే॥ భరతుఁడిల యెలునే యని , వనరు వారు, మరలఁదో రాముఁడిక నని మ , ఱుఁగువా
పట్టమే మన యముఁడని , వనవువారు, విది బలీయమనుచు నెంచి , వెగచువారు.

సీ॥ అతివ పై మోహన , మఱిచెడి వరముల, నిచ్చె రాజుని లోన , నొచ్చువారు
ఇంత వినియుఁ జాస , కిల నున్న మనకంటె, గరిను లెవ్వారవి , కలఁగు వారు
మనము రాముని తోడ , వనుల కేగుదము కా, దే నగ్గిఁజొత్త మం , చెన్నువారు
ధరణి హస్తంబుల , దడవుచు వెల్లియొ, కన్నీటి తోడను , కలుపువారు

ధరణి హస్తంబుల , దడవుచు వెల్లియొ, కన్నీటి తోడను , కలుపువారి
తండ్రి మరణించునే యని , తలరువారు, కైకయే సాకె గడెయని , కనరువారు.

చ॥ కొడుకునకున్ మహితలము , గోరె సరే'రమురాముఁ గానకుం
'గడపఁగ హేతువెయ్యదియుఁ , గానమ నిందను గొంట దక్క నా
గడుసరి వేయిగావలయుఁ , గావుననే మదిఁ బ్రేమలేక యి
దొడికముతో వలన్విసరి , యుర్వర లాగె వరంబు సాకునన్.

చ॥ స్థిర తపమాచరించి మృతిఁ , జెందుటకో? జగమందు జీవులన్
దరమిడి చంపఁ జూచుటకో? ధారణీ నాథుఁడు పూని యిచ్చె నీ
వరముల మేలు మేలు ధర , వారలె యేలఁగ నిమ్ము కాన తె
ల్లరమును పోవ మయ్యదక , లంక పురంబగుఁ గొన్నినాళ్లలో.

చ॥ అనదృశ్యుడైన జేష్ఠ సుతు , నందఱ ముందరఁ బిల్చి రాజవై
వసుమతి నేయమా యని న , భాస్థలిలో వచియించి కైక కై
వనమయి యామెపుత్తునకుఁ , బట్టము నిచ్చిన సత్యమెంతయున్
బొసఁగునె? యంత యేల? పతి , బుద్ధి విపర్యయ మయ్యెఁజెల్లరే!

తే॥ రామునకు నొసంగిన ధరా , రమణీనొకరు, వలవఁగా రాదు పీత యీ , వసుధ వీడ
నామె తోడనె వెళ్లక , బూమెలాఁడి, తనయు నంగీకరించి ని , బృన్దానా లక్ష్మి?

॥ నేయి పోయక యెగనన , ద్రోయకుండ, గాలిచే నాడు దీపంబుఁ , బోలి ప్రియ
పుండరీకాక్షి నందంపు , మురుపు చూపు, పొలయ కున్న నేగతియని , యలయుచుండ

ల క్ష్మి ణు ని కో ప ము.

తే॥ బౌర: కైకేయి క్రౌర్య మ , త్యధికరింప, వసుధఁ గైకొనఁ బతి నుండి , వర నిభమున
నన్న కడవుల నొసఁగె ని , ప్లగునె యనుచు, లక్ష్మిణుఁడు లయ కాలాగ్ని , లలిని లేచె

చ॥ కడు బెడిదంపు టూరుపులు , గ్రాల నొడల్ చెమటన్ మునుంగఁగాఁ
గడ కనులన్ మిడుంగులులు , క్రాయ బొమ బ్బుడివొందఁ జండ భా
నుఁడు నడలూన నొడదర , నూల్కొను కోపము తోడ లక్ష్మిణుం
డడరె స్వకీయమైన తొలి , యాకృతి నప్పుడు గొన్నకైచడిన్.

హరి కిశోరంబునకు నిడు , నామిషంబు, నొక్కఁముక్కడి కుక్కకు , నొసఁగఁగోరె
మెలఁత తెలి విద్ది మేల్కొలుపు , మెచ్చవచ్చు, ననుచుఁ గేల్తొట్టె వికటాట్ట , హాసమొదవ

సంబలు చెక్కిన కత్తి , మధ్యంబునన్ వ్రేలఁ, గరమునఁ బెను కార్ము , కంబు గ్రాల
నన్నలఁ గల పాము , పుట్టలఁ బోలిన, తూణీరములు వెన్నఁ , చూఁగి యాడ
గారు కవచముల్ , రంగారు భుజముల, నెఱవైన యొరమును , మఱుగు పలువ
దంబులందలి , పై ఁడి యందుకములు, కడలి బిడియమందఁ , గా ధ్వనింప

లే॥ నారి టంకృతి లోక వి • నాశ కాల, మందు సస్త సముద్ర తో • యములఁ ద్రావి
బెడిదపుం బిడుగులతోడ • నదరు కాల, జడద రావముకంటెము • మ్మడుఁగుమ్రోగ

సీ॥ అంతంబు లేని భూ • మ్యాకాశములు మొద, లగు భూతములు తమ • యనువు దప్పి
త్రెల్ల నేమో యని, దిగు లూని తాను న, న్నయుఁ దక్క సర్వ జ • నంబు బెదర
నాయోధనమునకు • నాయితం బగు వారి, జగతి భారము నీ గఁ • జంపు వాడఁ
జంపి వారల దేహ • సఘితి లోకము నిండ, గుట్టలుగాఁ గుప్ప • గూర్చు వాడఁ

అ॥ బ్రకటితముగ నేఁడె • మకుటాభిషేకంబు, చేయఁ బూని నాడ • జ్యేష్ఠుడైన
రామవిభున కడ్డు • రాదలచిన వార, యన్న రండు వాంఛ • యిట్లు గొనఁగ

చ॥ సర సుర యక్ష కింపురుష • నాగ సభశ్చర సిద్ధ సాధ్యులన్
హరి హర భర్త గర్భ లోక • పై నను మార్పొని పోరిరేనియున్
ధర నిక స్త్రీ తలంపులకుఁ • దావు నొసంగ నటంచు రేఁగి మం
దరము సుధాబ్ధిఁ జాట్లిన వి • ధంబునఁ జాపై నయోధ్య మధ్యమున్.

ఉ॥ పాపమునన్ విశేషవిధి • భాసిలుకైక యొనర్చు కీడుచేఁ
దాపము నొంది కుందు పిన • తల్లి సుమిత్ర గృహంబు చేరు సీ
తాపతి యాలకించెఁ దన • తమ్ముని కార్ముక మేఘ మండముల్
ప్రేవున బీట వాటు గుఱ • బీకర నిర్గత వజ్ర నాదమున్.

ఉ॥ మేటి విభూషణా వళులు • మిక్కిలి రాజిలఁ దారహారముల్
పాటిగ మించులీనఁ బెను • వాయువుచే నెసరేఁగు పావకున్
నీటుగ నార్చు నొక్కకటి • నీరదముం బరె రామపుండు శృం
గాటక మందు చేరెఁ గడుఁ • గమ్ముని యల్కుల సోన చిందఁగన్.

చ॥ మొఱపును పోలు కోపమున • మించిన బంగరు మేను మేఘముం
దఱచుగ మీటు కేలుగల • తమ్ముని గాంచి యిదేమి నాయనా!
యొరయ వొకింత యల్కు మును • పొక్కపు డిప్పుడు విల్లుపుని పే
రఱపున సంగరంబునకు • నాయితమైతి కతంబుఁ దెల్పుమా?

చ॥ నావుడు సత్యనాశము నొ • నర్చి భవత్పరిపాలనార్హమౌ
భూవిభుతం దొలచిన స • మద్దత కాటుక కంటె నల్లనౌ
కావలురాలి మ్రోల నొగి • గట్టెదఁ బట్టము నీకునేఁడె వి
ఘ్నా వలి సేయువారు సుర • లై నను కాలైద దూది నగ్నినాన్.

చ॥ ఘనమగు విల్లుచేఁ గలుగఁ • గా నృపు లేమి సురాళులైన నొ
ప్పనిదని సాహసింప రటు • వచ్చిన మచ్చరదావపహ్ని కిం

ధనముగఁ జేసి నీకుఁ బదు • నాల్గు జగంబుల రాజబోకముం
గొనకొని కాచుకార్యము న • కుంతిత రీతిని కొమ్మొసంగెదన్.

ఉ॥ తమ్ముడిటు ల్వచింప గుణ • ధాముఁడు రాముఁడు మెల్లనిట్లనున్
సమ్మతి నీతి మార్గమున • సాగుచు నుండును నీమనమ్ము నేఁ
డమెల్లయి దప్పి కోపమున • కాకర మీయని నీయెడంద ధ
ర్మమ్మడుగంట మాడ్చెడు తె • టుంగునఁ గిన్కయదెట్లు పుట్టెనో?

చ॥ లలిత మృదూక్తి నిట్టులన • లక్ష్మణుఁడుం జీఱు నవ్వు నవ్వి రా
ట్టిలకుఁడు నీది రాజ్యమనఁ • దేఁకువ దానికి నమ్మతించి శ
త్రుల వలనన్ సమస్తమును • దోపిడి పోవఁగఁ గాన కేగుచో
వలవని కోపమింక మఱి • వచ్చుట యెప్పుడో చెప్పమా వెనన్.

ఉ॥ నేఁ గను చుండఁగా నవని • నీకు నొసంగిన తండ్రి వెండి ప్రి
లోఁ గాన లేదు లేదనెడు • లోభిని పోరె; భవద్విమాత నీ
పైఁ గడు నీను పూని పెను • వంచనఁ గానకు నంపె నింకిటన్
వేఁగుచు నెట్టులుండు నడ • పీనుఁగునై జగ మీనడింపఁగన్.

ఉ॥ తమ్ముఁడు కోపముం గొను క • తమ్ముటు దెచ్చుచు నుండఁ గ్రేపుఁ బ్రే
మమ్మునఁ గాంచు దేనుపు క్ర • చమ్మునఁ గాంచుచు భూమిఁబుట్టు ప్రా
ణమ్ములఁ గీచు నాజ్ఞయు పు • నమ్ముగు కార్ముక మూను పుష్టి హ
స్తమ్ములు మేటియౌమను య • శమ్మును గల్గిన రాముఁడిట్లనున్.

ఉ॥ చిచ్చును భాస్కరున్ మెదిపి • చేసిన కైవడి దోచి మించుఁ బై
పెచ్చుగ గెల్చు వాలుగల • వీరః నృపాలుఁడు కొమ్మనంగ ముఖ
వచ్చెడు కీడు గాన కొడఁ • బడ్డ నెపం బది నాది గాక యిం
దచ్చుగఁ దండ్రికిం గలదె • యాఱిడి; యింత యెఱుంగ జేటొకో?

తే॥ నీరు వట్టి పోక నదికి • నిందకాదు. తల్లి దండ్రుల కిది యట్లె • తప్పుగాదు
భరతు దోషమింతయులేదు • వత్స! దైవ. కృతము దీనికై నీకింక • కినుకయేల?

ఉ॥ ఊదిన కొల్మి మంటవలె • నూర్చుచు మందెడు లక్ష్మణుం దనున్
భేదము గూర్చుకై క మతి • కిన్ మతిఁగూర్చి త్రిమూర్తు లేనియున్
భేదిలి దాఁటలేని విధి • పేర్మిని నైతము గెల్చు నాదు వి
ల్లాదటఁ జేయు కృత్యము ర • వంత యెఱింగెడు గాక రాఘవా;

ఉ॥ నావుడు రాముడిట్టులను • నాయన! నీతులు నేర్చు నోటితో
నీవిలులాడఁగాఁ దగునె; • యీ పని యార్యుల సమ్ముఖంబునన్

మేవద నిల్వనేర్చునొకాఁ , మేదురబుద్ధిఁ దలంచి చూడుమాఁ
దావము పోలే మండి తలి , దండ్రుల నొంచుట యెట్టి కార్యమోఁ

ఉ॥ వారక దుద్రమూర్తి క్రియ , వర్ధిలు లక్ష్మణుఁడంత నో మహా
దారఁ గురుండు నీవ మఱి , తల్లియుఁ దండ్రీయు నీవ దైవమున్
దీర గుణాధ్యః నీవ తగు , తెన్నును నీవ యితః పరంబు నే
నేరనటంచు నెత్తె గర , నీరజముల్ ముకుళించి భక్తిమై.

ఉ॥ రాఘవుఁడంత నిట్లను వ , రంబులు గైకొను తల్లి రాజ్యమున్
దా మటియించు కొంట యది , ధర్మమయో జనయిత్రి పల్కొలన్
మోఘము సెయకా భరత , పుత్రుఁడు గొంట సమంజసంబి నా
కీ మనవృత్తికంటెఁగన , నెయ్యది మేలగు నీవచెప్పమాఁ

చ॥ కనఁగ నొకింత కందు మదిఁ , గానక సత్పథముంద యెప్పుడున్
జనఁ గల తోడు నీడ నను , జన్ముని చంపి జగంబు సన్నుతిం
చిన సుహనీయుఁ దండ్రీ నృప , శేఖరుఁ జట్టలు చీటి యవ్వలఁ
జననిని చంపియే కినుక , శాంతి వహించునో యేమోఁ తమ్ముఁడాఁ

చ॥ అనువగు పల్కొలన్ వలఁతి , యో తన యన్నను గాంచి తమ్ముఁ డి
ట్లనుఁ బగలు న్నుతించు యశ , మందివ యేను వినిష్ఠలంబుగా
మన గిరులంబలెన్ భుజయు , గంబు ధరించి శరంబు విల్లు మో
చి నిలువఁ బుట్టితిన్; బెదవి , చేరుకదా భువిఁ బేద కోపమున్;

తే॥ ద్రవిడ సంస్కృత శరది పా , రగుఁడు రాఘు. వుండు పల్కొను మురిపంబు , పొదలనేటి
దనుకఁ గాచు తండ్రీని మీఱఁ , దగదునాకు, నల్లె నామాట దాట నీ , కగునదేమిఁ

తే॥ వేదముల కడుపల్కొని , విధిని లక్ష్మ. ణుండు జ్యేష్ఠున కదంబు , నుడువ జంకి
కడలి చెలియలి కట్టను , గడవకుండు, రహి నడంగి యూటటఁ గాంచె , రామునాజ్ఞ

తే॥ పూని తుది మొదల్ గనరాని , తానుశివుని, గొఁగిలించిన కరణి ల , క్షృణుని చేర్చి
పిదప వాక్యజ్ఞు లాలగు , పిన్నతల్లి, గీము సొచ్చె రాముఁ దనుజా , కేలువట్టి.

చ॥ వనముల కేగ సిద్ధపడు , వారలు కన్నులఁ బోలు వారలన్
మునుకొని రాగఁ జూచి మది , పుండయి దుఃఖ మహాబ్ధి తీరమున్
గనక తపించు తల్లిపద , కంజములన్ శిరమూన మ్రొక్కి నొ
వ్వనియెడు శల్యమూర్చి యెద , కాదట గొల్పఁగ రాముఁ డిట్లనున్.

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యనిగఁ , జల్పుటకే బదునాలుగేండ్లు కా
ననముల కేగి నెమ్మది న , సంతర మిచ్చటి శేఖరమున్

వనముల కేగినన్ విపులఁ • వారిదిఁ జొచ్చిన స్వర్గమేగినన్
నను నొకఁడేదఁగాఁ గలఁడెఁ • సాకు సమస్త మయోధ్యయే యగున్.

చ॥ ఒడలు చలింపఁ బ్రాణములు • నుల్లల నాడ వివేకమున్ జెడన్
ముడుగకు మమ్మరొఁ యనుచు • ముచ్చిరు తల్లిని విప్పు నార్పు న
వ్వడువునఁ దేర్చుచుండఁ నట • వచ్చిరి తెచ్చిరి చెల్వ లెప్పుడుం
జెడని కళంకు నొంది వగఁ • జెందని కైక యొనంగు నారలన్.

కా॥ కాలాంభోదముఁ బోలు రాముఁ గనుచోఁ • గన్నీరు మున్నీరుగా
జాళుల్వాలుట కంటె మున్ను మనముల్ • స్తంభించి తార్వాలులై
పోలంగాఁ బరదుఃఖముల్ గనియు న • శ్రుల్ రాని కైకేయి మా
కేలం బంపిన నార చీర లివిగో • క్షేమంకరా కొమ్మనన్.

ఉ॥ సుందరు లీయ లక్ష్మణుఁడు • చూచి వసుంధర కోడుగా నొన
ర్చుం దలపోసి కైక పేను • పం దగు; నన్నియుఁ గై కొనంగ లోఁ
గండక యున్నవాఁ డితడు; • కార్మక మూనియు వట్టి పందనై
పొందుగ వాని నెల్లఁ గనఁ • బుట్టిన యేనును చూతు; నిండనెన్.

చ॥ చేడియ లీయ లక్ష్మణుఁడు • చేకొని యందని దుఃఖ మీఁగఁగన్
దోడనె పోదుగాక యని • త్రోవక తల్లిరొఁ యాజ్ఞయిమ్ము నీ
వాడిన పత్నేర్పూఁతయగు • సంచ శీరంబునఁ దల్లిపాదముల్
గూడఁగ మ్రొక్కెనంతఁ దన • కుందును వీడుమఁ దల్లి యిట్లనెన్.

స॥ అవనభూమియు • నీవేగఁ దగవిది, కాదు నాయనఁ యొందు • కలదు వినుము
అకానయే సుమ్ము • నీ కయోధ్యా పురి, నీమీద మాఱని • ప్రేమ గలుగు
రాపువుండే దళ • రథుఁడు మా జానకియే రాజ్యమును వీడి • యేగు పదప
మని యుండు నీతల్లి, యను బుద్ధితోఁ బొమ్ము, నీవిక విట నిల్వ • నీతి గాదు

తే॥ తమ్ముడని కాక రాముని • బాసుడ నని, సేవసేయు మీతఁడు మము • చేరవచ్చు
నేని తోడనె రమ్ము కా • దేనిమున్నె, ప్రాణములు వీడు మనుచు న • స్రములురాలె

చ॥ ఇరువురు మ్రొక్కి నిల్వ జన • యిత్రియు దూడల వీడి గోవు వా
చఱచు విధమ్మునం గురరి • చందమునన్ విలపించె సామ్యముం
దొరయని యక్కుమారకులు • తోరపు దుస్తులఁ దీసివైచి యా
దరమున నార చీరలను • తాల్చిరి వచ్చిరి రాజ పీఠికిన్.

తే॥ తాను ధరియించు నారలు • తమ్ముడు దువ, గాంచి కాకుత్స్థవర్యుండు • కప్రప జీతి
శ్రద్ధ నీ యుత్త మోపదే • శంబు వినుము, లక్ష్మణాఁ యంచ నిట్లు ప • ల్కంగఁదొడఁగె.

ఉ॥ తల్లులు తండ్రియుం గనయ , భాస్థితి లేరు మనంబు లెంతయుం
దల్ల డిలంగఁ గుంది కృశ , తన్ భజియించిరి నన్ను పాసి వా
ర్తొల్లక ప్రాణముల్ మఱియు , నుత్కట శోకమునొందుచుండ్రు నీ
వెల్ల విధాల నాకొఱకు , విచ్చట సేవ యొనర్చుచుండుమా.

ఆ॥ అనఘఁ డట్లు పలుక , ననుజుండు భుజములు, వడఁక నులికి మరల , వచ్చు నొక్క
యునులు నడుమఁ గలఁగ , నుమ్మలించుచు నను, దానుఁ దేమి మీకుఁ , దప్పెనర్చె.

చ॥ భువనము లుండఁ దామరస , ముల్ కువలంబులు చేసె లుండెడున్
భువనము లుండఁ జీవతతి , పొందిక నుండును తిక్షణానుఁ డీ
దివి వెలుగన్ సమస్తమును , దీపితమౌ నటు లేను పీతయున్
భువి నెవరుండ నుండుదుమొ , పొల్పుగఁ దెల్పఁగదయ్య రాఘవాః

ఉ॥ గాజులు చేధరించు నొక , కాంతకు లోఁగి జగంబు వాడి యు
త్తేజము వాసి ప్రాణములు , తేఁకువ దప్పి చలింపఁ గానకుం
జాజరఁ ద్రోచియున్ బ్రదుకు , సత్యధనుండగు చక్రవర్తికిన్
వాజి వహించు పుత్తుఁడవి , పల్కితివో యిట్లు జానకీపతిః

ఉ॥ దండక కీవు పోవుదని , తాల్చిన కోపము విందుకైన లే
కుండ నశింపఁ జేసి తపు , దొప్పక యిప్పుడు వెండి నన్ను వీ
డుండని యాజ్ఞ సేయుచు ని , టుల్ వచియించుట దానికంటె బై
మెండగు తెక్ష్యముం గలది , మేలిమిఁ జూడుము జానకీపతిః

తే॥ శాత్రవ ప్రేమ పాత్ర క , శత్ర నేత్ర, రంజి నాంజన భంజన , వ్యంజనాన
దక్షిణకరః నీ పొందంగఁ , దగిన బాగ్య, మెల్ల విడిచి మమ్మును వీడి , యేగఁదలఁ తె

తే॥ అనుజుఁ డీరీతి వచియింప , నగ్రజుండు, బదులు వలుకంగ నేమియుఁ , బాలు పోక
తమ్ము మొగము నీక్షించుచుఁ , దమ్మిఁబోలు, చక్షువుల బాష్పకణములు , జాఱనిలిచె

క॥ అంతట నృప నభిమంజీ కొ, అంత గనవి తపము ప్రేమ , రాజిలు మునియున్
జెంతకు రాఁగా మ్రొక్కిరి, పంత పతఁడు చూచి శోక , వార్ధి మునింగెన్ .

ఉ॥ అంచిత సత్యముం గనిన , యమ్ముని వారల యాననంబులం
గాంచెను వారి దెందములఁ , గాంచెను కట్టిన నార చీరలం
గాంచెను వారి యత్నమును , గాంచెను చెప్పఁగనేమి లేమియుం
గాంచెను మించి నెంజిలియుఁ , గ్రమ్మఁగఁ దా మఱచెన్ సమస్తమున్.

మ॥ అభిషేకంబునకున్ సమగ్రముగఁ గా , ర్యంబుల్ ప్రవర్తిల్ల వా
కుభ లగ్నంబుననే దురంత గతి న , స్తోకాత్త శోకంబులా

రభటిన్ లేవఁగ రాఘవుండు వడి నా , రల్గఁబై నా బ్రహ్మనే
నభవున్నేని నొగుచ్చుదుర్విధిని త్రో , యన్ శక్యమే యేరికిన్.

సీ॥ కారాని యీపని , కై కేయి యొక్కతె, వలనఁ గలిగెనందుఁ , దలఁప రాదు
చూడంగ రాని యీ గోడు యోచింపంగ, రామున కొదవ న , ర మును గాదు
దేనిచే నైనదో , యీ నిర్భృతత్వ మిం, కెవ్వరి తలఁపొ పై , నెఱుంగ నగును
అని మదిఁ దల పోసి , యారాఘవుని గాంచి, వత్స! నీపుర , వరము వదలి

తే॥ వమల కేగిన నీతండ్రి , బ్రదుకఁడనిన, శేష శయనంబు పై విద్ర , చేయు టుడిగి
భూమి నవతార మందు శ్రీ , రామ చంద్రుఁ, డిట్టలను గురువునకు న , హేతుకముగ.

తే॥ పశ్రవర్తి యాజ్ఞను శిర , సా వహించి, నడచు తెన్న నావిధి ధరా , నాథుఁజేరి
కుండు వాపి నెమ్మది నీవి , కుల గురుండ, వైన నీ విధి యిదియె ధ , ర్మ్యంబు ననిన.

తే॥ అడవిఁ జేరఁగ నీతండ్రి , యాజ్ఞ యిడఁడు, పగఱ బాణమువంటి య , వ్వార్త పలుకు
తైక కా వరముల ముందు , గాన కొనఁగె, నను వసివుని పలుకుల , నాలకించి.

చ॥ తగవును విల్చు కోన మవ , తారము నొందిన రామచంద్రుఁ డిం
పుగ నను నమ్మనీంద్రః పర , ముల్ ప్రయమందఁగ నిచ్చెఁ దండ్రి; నె
మ్మిగులుగు తల్లి కానల గ , మింపఁగ నాజ్ఞ యొనంగె; నట్ల యే
దగఁ జరియింపఁ బూనితిని , దానిని మీరలె యడ్డగింతురే;

తే॥ అనుడు నవ్వసింఘం దేమి , యనఁగ లేక, కంట నస్రముల్ ధారగాఁ , గాఱ విలిచె
నమ్మహా భుజిఁడగు రాముఁ , దతవి తెఱిగి, నగరి వాకిటి యొద్దకు , నడచె నంత.

పు ర జ ను ల దుః ఖ ము.

తే॥ తనర వల్కలములు దాల్చి , తమ్ము తోడఁ, దమ్మి కంటెను లేచియై , నెమ్మొగంబు
కౌతుకం టొందు రాముని , కడఁక యెఱిఁగి, పుర జనంబులు మిక్కిలి , పొక్కినారు

తే॥ విప్రులును మునిపతులుఁ బ్ప , ధీవ పరులును, వనట యేనాఁడెఱుంగని , పౌర జనము
దేశవాసులుఁ గొనుచింతఁ , దెలుపఁ దరమె, కలఁగి కోరర సురలు రాఁ , గల శుభంబు

తే॥ దేవకన్యలఁజోలిన , తీవఁజొండ్లు, రాముఁ జూచిన యంతనే , తామర పయి
వ్రాలు తేఱుల లేఁగొమ్మఁ , బట్టి తోలు, పోల్కిఁ జేతులతోఁగనుల్ , మూసికొనిరి.

చ॥ కొలువడ కెచ్చు ప్రేమమునఁ , గొందఱు దేహము బెండగిల్ల ను
ర్వరఁ బడినాకముం గొనిరి , రాముని తండ్రి కంటె మున్నుగాఁ
దలుచగు ద్వంద్వ కర్మములఁ , దక్కక మూలముఁద్రుంచు చేతనో
యుటవగు ప్రాణముల్ మరల , కుండుట చేతనొ కానమేమిటన్.

౧౧॥ కొండలు నేలపైఁ బడిరి • కొండలు క్రుంగిరి పొక్కిపోలుచున్.
 గొండలు లోననే కుమిలి • కుందిరి దయ్యము సోఁకు చందముం
 గొండలు పొందినారు మఱి • కొండలు మున్నీరి బాష్పవాహినిన్
 గొండలు విహ్వలించి రెల • కుంజము మంటను గూలు కైవడిన్.

తే॥ రురుల నిప్పుంటు కొని నట్లు • వరుగు వాఱి, తల్లిడిలిరి కొండలు • ముల్లె కొల్ల
 వోవు మీద విధమ్మనఁ • బొగిలినారు, తోచకెమియు ధుఁబడి • దొరలినారు.

సీ॥ కొండలు కన్నీరు • కురియక యినుప గుం, డియ నాఁగ మ్రాన్నడి • నిలిచినారు
 కాయముల్ తడఁబడి • కంపించె జీవముల్, చలియించె నిక్కంపు • నెలవుదప్పి
 మఱులు గలంగెను • చుననులు దిగఁ బాటె, వ్రణముల నెత్తురు • వచ్చునట్లు
 కనుల నీర్వట్ట ర • క్తంబు న్రవించెను, గగ్గోలు పడియె న • కృతక మెల్ల

తే॥ రెండు తుండము ల్లుగు వే • దండ లీలఁ, బొలుచు వారలు తెంపునఁ • దలలు దొల్ల
 నఱికి కొనినారు కొండలు • చురికలఁగొని, పొక్కుగనలేక కన్నులఁ • బొడిచికొనిరి.

తే॥ చెదరెఁ దొడవులు మొల నూళ్లు • చిందె రత్న, నమితిరాలెను తెగియెఁబూ • సరములెల్ల
 జెలుల నిప్పుల కాంతులు • చెడియె వారి, సుందరాననములు చెంగెఁ • జందురునకు.

తే॥ నిష్కలంక పతివ్రతల్ • నృపతిసతులు, రాణు లఱువది లేవురు • రాము కడకు
 వచ్చి పొంగు నుమ్మరిక మా • పంగ లేక, వా విడిచి గోల పెట్టిరి • వార్ధివోరె.

౧౨॥ రాముఁడు తక్కవేటొకటి • రంబగు ప్రాణముఁబోలు పుత్రుఁకున్
 నోమని రామలా యెడరు • నొవ్వి సహింపఁ జేక హంసికా
 స్తోమము తెక్కలూడ నిల • సోలుచు వ్రాలు విధంబునన్ మన
 స్తోమము తక్కినేఁబడి • చిక్కిరి స్రుక్కిరి పొక్కిరొక్కటన్.

౧౩॥ ఆ రాజ కాంతల • యమృతంబు కంటె నిం, పైన వాక్కులు మితి • లేని చింతఁ
 గడలేని యూర్పులఁ, గ్రాది గడ్దదికతఁ, దెరలి వావిడిచి రో • దించు కతన
 సుషిర వాచ్యములగు • పొంపైన పిల్లనఁ, గ్రోవి మున్నగు వాని • రావములకుఁ
 దంఢ్రీముతంబులై • తనరిన సారంగ, వీణాది సస్వన • విశతికొగ్గె

౧౪॥ వసులఁ జేరుద మని తన • యునకు వగచు, చెలుల ముఖములచేఁ బ్రహ • రులు గలట్టి
 నగరుతొప్పెను చెందొవల్ • వగటి పూట, చెలఁగి వెలుఁగొందు నొక వన • క్షేత్రమనఁగ

౧౫॥ కనుల కలంగి వెల్గడిన • కాల్యలు కుంకుమ పంకమందు నం
 దును మొగి వందగాఁగ నిడి • తోరపు హారములం బెసంగు చు
 భిన్న స్తనకైల కీర్ణమున • బిందు సరస్థితి జాతి మేఖలా
 గుణ కటి తీర వారిధి వి • గూడ గతిం జని చొచ్చెఁ జెచ్చరన్.

తే॥ దశరథే సతీముఖ , తామరసము, అను దినేకుండు గాంచె నా • దినము నందు
నమర సతితై నఁ జెడువేళ • యమరెనేని, యెట్టి దుర్దశ రాకుండు • నెంచి చూడ?

తే॥ తల్లులును ప్రేమబంధులు • తదితరులును, చుట్ట ప్రక్కంబులును నిప్పు • పోకఁ బరి త
పించు కరణిఁ దపించుచు • వెలుకఁ బాఱి, మురిగికుల నందు లేకుండ • మూఁగినారు.

తే॥ గోల పెట్టుచు వారాళి • కూడవచ్చు. పగిది నడవ రాముఁడు వారిఁ • బనుచు తెరువు
నెఱుఁగ కూఁజడించెడి త్రోవ • యరయలేక, వడిగ, దన మేడ వంకకు • నడవసాగె.

తే॥ ఉన్నతంపుఁ గిరీటంబు • నొగి ధరింప, రత్న మయమైన కాంచన • రథము నందు
వెడలి నట్టి శ్రీరాముఁ డా • ఓది నిపుడు, నారలం జుట్టి కల్పిడ • నడవ సాగె,

ఉ॥ నల్లని మేను గల్గు రఘు • నాథున కిట్టి కడింది పాటు పా
టిల్లఁగఁ గాంచియున్ సురిఁగి • డింకని ప్రాణము గుండెకంటె మేల్
చెల్ల రెఁ గట్టి దయ్యె నిఁకఁ • జెప్పఁగ నేటికిఁ దొల్లి బామునన్
నల్లవాఁ డేయు నోము లవి • నంజానకంటెను బెట్టిదంబులొ.

ఉ॥ పట్టము మోమునన్ వెలయ • వచ్చున యంచుఁ బ్రతీక్ష సేయు ని
ప్పట్టున నెంద లొక్క మిడి • వాడఁగఁ జేయు వనంబు చేరు రా
పట్టిని చూచుటా? యొక య • పాత్ర వినాశము సేయు దేశ ము
దిట్టులు కన్ను లొంది జని • యించుట నై పము నైవ మక్కటా!.

ఉ॥ అందఱలోనఁ బెద్దయయి • యర్హ బలంబు గుణంబు గల్గు నీ
సుందర దేహఁ దొప్పికొని • చొచ్చుటయా బహు దుష్ట సత్త్వముఁ
క్రందుగ నున్న కానలను? • కానల తేగుటఁగాంచి మేనితో
నిందుల నిచ్చుటా? నిలిచి • యెచ్చుటయా? యిది మంచిప్రేమమే!.

చ॥ బలము చెడంగ బుద్ధియును • శ్రష్టత నొందిన రాజుకై మన
శృలనము నొంది ధర్మమును • జాఱఁగ నిచ్చట నిల్చుమేని రా
కొలము నశింపఁ జేయు పెను • గొడ్డటి వాని నడంచు రాముఁ గా
నలకుఁ దొలంచి సట్టి కుల • నాని కైకను పోలు వారమే!

చ॥ మురువగు మేన వల్కలము • పొందుగఁ దాల్చిన వాఁడు రాముకై
హరువుగఁ బంచ వాయువుల • నర్పణ సేయు ప్రతిజ్ఞ వాఁడు జో
దొరయని శోక దారుణత • యల్లమునం గలవాఁడు తమ్ముఁ దొ
క్కరుఁడె యొకో రఘు ప్రవరు • గాదిలి చుట్టము పట్టాంబునన్.

సీ॥ పెను బండకంటెఁ గ • రిన మైన మనసును, గఱలతోఁ బగుల మో • దుదమయంచుఁ
బరుగులు వాఱి త్రో • వనుబాష్ప పంకంబు, లం జాఱి పడుచుఁ గ • లంగు వారు

రంగారు బంగారు • రత్నాలసౌములు, చెడఁ దెగి పడఁ దీసి • చెదర వైచి
మిందును మించిన • మేన వన్నెల వలు, వల నూర్చి ప్రాంతవి • వలచు వారు

తే॥ దండిపుత్తుల లోనఁ గ్రూ • రుండొ కండు, చావఁబ్రాణముల్ విడుతురు • జనకు లెందు
వంశ మండను వనికంపి • పలుకుఁగావ, మనిన తండ్రి గుండియ యిను • మనెడివారు.

ఉ॥ శ్రీకరుఁడున్ సుదీ జన వ • శీ కరుఁడున్ గరుణాకరుండు మే
మాకృతిగల్గు రాముఁడు మ • హాటవి జేరఁగ వానితోడనే
లోకులు పోవఁ బాటు పడి • లోకువయైన దరిత్రుఁ బుత్తుఁడున్
గై కయు నెత్తిఁగట్టుకొని • కాతురు గావలయున్ ముదంబునన్.

తే॥ క్రుంగు నడుములనొప్పించు • కుచములొప్పు, సతులు మస్తములందు హ • స్తములుచేర్చి
లోదన స్వరములఁ జాల • భేద మంది, విరుల లతకూస లట్లు కం • పించినారు.

చ॥ సిగరములన్ విశాకరుఁడు • చిక్కులఁబొందెడు పెద్ద మేడలన్
మగువలు పయ్యెదల్ దడియ • మ్రుందిరి కొండ నెమిళ్ళ కైవధీన్
బొగిలిరి పంజరంబులను • పొందిన చిల్కల పోల్కిఁ గయ్య లొ
ప్పఁగఁ గిటికీలఁ గాంచి రల • బాష్పము లంజన మిశ్రితంబుగాన్.

ఉ॥ అందములైన నేత్ర వల • యంబులనుండి స్రవించు నస్రముల్
బిందువు లొచు ధారలయి • పెద్దప్రవాహములొ కతంబునన్
సుందర సౌధముల్ మిగుల • స్రుక్కుచుఁ గన్నులు గుంటవాఱ నా
క్రందనముం బొనర్చు క్రియఁ • గ్రాలెను శ్రీరఘువర్యు పోకకై

క॥ తల్లల మఱచిరి తనయులు, తల్లలు తమ సుతుల మఱచి • తలరి సురిగి కం
పిల్లిరి కుత్తుక లెండఁగఁ, దల్లిడిలిరి తండ్రు లెదలఁ • దదీజిత కలఁగన్

క॥ ఇంపును మృదువును కాకలి, పొంపుగలుగు పలుకు లొప్పు • నుదతులు వీధిన్
గుంపులు గూడఁగ మేడలు, కంపిల్లఁగ పిరి తొలంగు • కమలముఁ బోలెన్

మ॥ తరణి వ్రాతము లీలఁ గుండలములు • దృక్కాంతు లీనంగ ని
ర్దురిణీ వ్రాతము రీతి నశ్రువులు గా • ణన్ స్రస్తకై శిక్యమై
తరుణీవారము బాణ విధమయి సం • తాప ప్రఘూర్ణంబు లొ
హరిణీవారము వోలె సంచలిత దే • హావస్థమై దూపిలెన్

మ॥ అడఁగెన్ గొండలఁబోలు మేడలఁ బా, కాదుల్ మృదంగ స్వనం
బడఁగెన్ మంగళవాద్య ఘోషణముల • త్యంత ప్రమోదా రవం
బడఁగెన్ వీథుల ధూళి ధూసరము బా • ష్పాంబు ప్రక్షీర్ణంబుగా
నడఁగెన్ భూసుర వేద ఘోషములు స • ర్వాః ప్రఘోషంబుతోన్.

ఉ॥ నీఁగెను వంటయిండ్లు పొగ , నీఁగెను మేడలు ధూప ధూమముల్
నీఁగెను దేహకుల్ కళల , నీఁగెను ఖాణములన్ హరుల్ కరుల్
నీఁగెను కీరపోతములు , నీటగు బంగరు పాలగిన్నెలన్
నీఁగెను మోదమున్ జనము , నీఁగిరి తల్లులు తొట్ల కూనలన్.

ఉ॥ వీడెను కాంతి ప్రాణముల , వీడిన వానిని పోలి యాస్యముల్
వీడెను వర్షముం గురియు , వేడ్క విసీల పయోద సంఘముల్
వీడెను వారుపంబు లట , విస్తృతమై తగు నశ్వశాలలకా
వీడెను దంతి రాజి తని , వీన్ మధువుం గొను తేట్ల కైవడిన్.

క॥ విడిచెను నీడల గొడుగులు , విడిచెను క్రొవ్వెడలు క్రొత్త , విరుల సరములన్
విడిచె మరుశరము వేడిమి , విడిచెను కటకముల మేటి , వీరుల పదముల్

క॥ వదలెను ధ్వనులను భేరులు , వదలెను కింకిణుల రొదలు , వార్వముల గముల్
వదలెను గీతల గజములు , వదలెను నేమీస్వనంబు , బంగరు రథముల్.

చ॥ కలుగవు మంగళ ధ్వనులు , కల్గవు విప్రుల వేదనాదముల్
కలుగవు వీణరావములు , కల్గవు కాకుల నందుకధ్వనుల్
కలుగవు మేఖలాధ్వనులు , కల్గవు కోకిల శారికాధ్వనుల్
కలుగవు తేట్ల శబ్దములు , గల్గవు పిట్టల శ్రావ్యగీతముల్.

క॥ మఱచెను నీటిం బొలములు , మఱచెను రేబొట్టియలను , మగువల కరముల్
మఱచెను నేతిని వహ్నులు , మఱచెను తత్త్వంబు జ్ఞాన , మాన్యుల మనముల్.

ఉ॥ కుందిరి గుంపు గుంపులుగఁ , గూడుచు నాడుచు నుండు వారలున్
వందిరి శ్రావ్యగీతములఁ , బాడుచు నుండిన వార లట్టులే
పొందిరి కొందలంపు రొద , పొత్తుక లల్కలఁ గొన్నవారలున్
ప్రందిరి ప్రాణనాథులను , మానుగఁ బొందిన సుందరాంగులున్.

ఉ॥ చాపపు తొండము ల్కరులు , చాపపు నోకులు మేతకున్ హరుల్
చూపపు పోతనంతటికి , సూటిగఁ బజ్జలు తెచ్చు మేపులన్
దాపపు పాలు దూడలకు , దాయఁగ నీయపు ధేనుకా తతుల్
మేపపు గోవులం బిదుక , మే కొనవున్ దగ గోప వారముల్.

క॥ మగల వెడందయురమ్ములు , మగువల కుచమర్దనంబు , మఱచెను తోడ్తో
మగల పొగనై న సిగలును , మగువల విడుపైన జడలు , మఱచెను విరులన్.

క॥ అందము నొల్లవు గజములు , పందెము నొల్లవును పరువు , పలచిన మా పుల్
గందము నొల్లవు పీథులు , చందము నొల్లవు నువర్ణ , సౌధ పతాకల్.

చ॥ సమముగ సౌఖ్య దుఃఖముల • సన్మతిఁ జూచెడు యోగులే మదిం
గుమిలిరి; తగ్గ చోటరసి • కూడిన దుష్కృత భాగ్యమంచుఁ దో
యముగఁ దలంచువారు లన • దంచిత కర్మఫలంబ యంచు డెం
దములఁ దలంచువారు నగు • తక్కటి వారల చింత యెట్టిదో:

౬॥ ఊహములెల్ల వేడియగు • నూర్పులతో నుసుఱుల్ చనించి సం
దేహమునొంద నందమును • దీప్తి చెడన్ మది స్రుక్క నక్ష సం
దోహము తాఱుమాటగుచు • దుఃఖము నొందఁగ మేనులెల్లరా
ద్దేహము వోలెఁ బ్రాణములు • తీఱుగతిన్ బురిఁ దోచె నెల్లెడన్.

రాముఁడు సీతయున్న మందిరమున కరుగుట.

౬॥ పౌరులు విహ్వలించుచోక • ప్రక్కకె డెందము లెల్ల వ్రాలఁగాఁ
గాఱియనొంది కుంది వెను • కంబడి రా గణియింపరాని యా
కారములొప్పు దేహులకు • గాదిలి ప్రాణమొకండ నాఁగ నొ
ప్పారిన రాఘవుం డరిగె • నయ్యెడ జానకి యున్న చోటికిన్.

౬॥ తల్లులు ధారణీ సురులు • తాపన వర్షులు నంగకంబులన్
తెల్లగ ధూళినిండ దుర • పిల్లులు వచ్చుచునుండ రాజనం
బొల్లని నారఁ గట్టికొని • యొప్పని తీరున వచ్చు నాథుఁ దా
నులము వాడ గాంచి యొక • యూఁకున లేచెను సీత కాంకుచున్

౬॥ ఆగతి లేచు ధారణిజ • నత్తలు కాటుక కంటి నీటితోఁ
గొఁగిలి జేర్చి తద్బుచును • గద్గదికంబున నొక్క పెట్టఁ దా
మాఁగక యేడ్వఁ గాంచి జన • కాశ్మజ వారలు దుఃఖముం గొనం
గాఁ గత మేదియో మదిని • కానఁగఁ జాలక కాంచె రాఘవున్.

తే॥ కాంచి మించునందునఁ జలి • యించు మేను, గలుగు వై దేహి యిట్లనుఁ • గాంతుతోడ
చక్రవర్తి కేదేనియు • సంభవించె. నేమి పల్కుఁడు జాగు న • హింప ననుడు.

చ॥ అనదృకుఁడైన నాయనుజఁ • డక్కటికంబున ధర్మపద్ధతిన్
వసుమతినేలు వృద్ధజన • వాంచిత మిద్ది జగంబు నెమ్మదిం
బనఁగొనఁ గారణంబయిన • వారిదము ల్వసించు కానకున్
వెనఁ జని వత్తు నీవు మది • వేసట నొందక యుండు మిందనన్.

౬॥ కాంతుఁడు క్రూరసత్త్వయుత • కానన భూమికి నేగునంచు భూ
కాంతుఁడు గాక పోయెన • కష్టము నెందక యింటనుండుమా

వంతను వీడు వేగ చవి • వత్తు నటన్న సుతీక్షణ వాక్కు లా
కాంత మనంబు మిక్కిలిగఁ • గాల్పఁదొడంగ వహించె వేదనన్.

మత్త॥ క్షీర సాగరమందు వీలగు • శేష తల్పముపై రహిన్
చేరికల్ విడి ధర్మ ముద్భృతి • సేయ భూస్థలిఁ బుట్టఁగా
వారిజాక్షియుఁ బుట్టి వీడక • వచ్చు తన్ను దొలఁచు నా
దారుజార్థము వీనుల న్విసఁ • దన్వి కూటట కూరునే;

క॥ జననీ జనకుల యాజ్ఞం, దనయుఁడు తలఁదాల్చు సేత • తగవే యగున
స్వనరఁగ నిచటనె యుండుమ, యనఁ గారణమేమి యనుచు • నారట పడియెన్.

ఉ॥ రాముఁడు రామఁగాంచి యను • రాక్షసరూపముఁబోలు కొండలున్
భీమములౌ విభావరుల • వేడిమి తగ్గక యుండు ప్రస్తర
స్తోమము ముమ్మొనల్ గలిగి • త్రోవల నిండుగనుండి కాళులన్.
వేమలు బాధవెట్టు నలి • వేణి మరల్చుము నీయభీష్టమున్.

చ॥ అని తను గూర్చి పల్కె తన • యర్మిలి భర్తకు సీత యిట్లనున్
గనికర మింతలేక • మది గాటపుఁ బ్రేమయు లేక వీడి పో
వనె తలపోసి నాఁడ విడి • పద్ధతియే? లయకాల భానుఁడున్
మనమగు నీవియోగమున • కంచెను కాల్చునె? ప్రాణ వల్లభా!

చ॥ నలుపుగ రామఁడామె వచ • నంబులు వింటయెకాక తన్మతిన్
దలకొను చింతయుం దెలిసి • తక్కక బాష్పపయోధి పొంగ నా
జలజ సుగంధిఁ బాయుటకు • సమ్మతి లేని సదంత రంగుఁడై
నిలిచెను కర్ణమిద్ది యన • నేరక నెవ్వగ నివ్వటిల్లఁగన్.

ఉ॥ అత్తటి సీత విస్తృత గృ • హాంతర సీమకు నేగి డెంద మం
దత్తలపాటుతోడ మృదు • లాంబరము ల్విడనాడి సాహసం
బొత్తఁగ నార చీర నను • వొందఁగఁ దాలిచి వచ్చి రాము ను
ద్వృత్తభుజంబు వట్టికొని • యిమ్ముగనిల్చెఁ బ్రియాణపాటునై.

మ॥ అబలా రత్నము గోలకోమలి యనునా • ర్యం పశ్య గావింపు చె
య్ది బహుకేశముఁ గూర్పఁజావఁదగు పృ • థ్విన్ వ్రాలియున్ గాలుఁడున్
గబళింపం డవు జీవితంపు దినముల్ • గల్గన్ శిరోగ్రంబునన్
బ్రదిలంబొ నొక గుండు వైచినుచా • వం బోవ దే ప్రాణియున్.

తే॥ చెలులు దాదులు దాన దా • సీ జనంబు, మంటలోఁ బడి తపియింపు • మాడ్కినైరి
రామచంద్రుఁ డుత్తమ సతి • రాజ వదన. యైన జానకిఁగని యిట్లు • లవియె మరల.

మ॥ సుదతీః రాగల కష్టముల్దలవ వో • సుంతైన నాతోడ రా³
 ముద మొప్పురంగ నుంటి హెచ్చుగ శ్రమం • బుల్లార్తు వచ్చిననన్
 ముదమే కల్గును నన్ను వీడి చనఁగా • ముఖ్యంబుగా నేనె మీ
 ముదముం బావఁగ నుంటి నోటుఁ నిజమే • పో! యంచుఁ గోపింపఁగన్.

తే॥ మనసు కలఁగి ప్రతి స్థల • మునను జనులు, పడుచు లేచుచు దుర్దశఁ • బడయుచుండు
 రాచ వీధిని మెల్లఁగా • రామ విభుఁడు, జానకిం దోడు కొనుచుఁ గ • స్వమున నేగె.

తే॥ ముదిత వల్కలములు చాల్చి • ముందు వోవ, విల్లుచేఁ బూని యనుజుండు • వెనుకనడవ
 నడుమ రాముఁడేగుట గాంచు • నాగరకుల, యడలు వర్జింప నాబోటి • కలవియగునె?

తే॥ అశుభముగ వెన్న నెవ్వరు • నడల లేదు, తలరు మదితోడఁ జుట్టి సీ • తా హృదీకు
 కంటె మున్నుగఁ బోదము • కాన కనుచు, నడచి రెల్లరు పెనుగోల • యడరు నట్లు.

క॥ ఇనకుల జలనిధి సోముఁడు, జనకు నగరు దాసి యంత • జననులఁ గని యిం
 దునె యుండి తండ్రి దేర్పుం, డన వారలు తల్లడిలిరి • హాహా యనుచున్.

క॥ సుడియుచు నాలుక తడఁబడ, వడఁకుచు నిలువేల్పులారా! ప్రార్థింతుము కా
 వుఁడు వీరల నని తనయులఁ, బుడుకుచు దీవించి సీతఁ • బొగడిరి మిగులన్.

తే॥ జననులను వీడి కులగురు • చరణములకు, మ్రొక్కిరాముఁడు తన ప్రాణ • ములను పోలు
 తమ్ముతోడను సీతతోఁ, ద వ్రతనక, రథముపై నెక్కి వెడలెఁ బు • రంబె కలఁగ.

5 తైలగుప్తి పటలము. 83

చ॥ నిలిచిరి రాజురెల్ల ధర • జీవరు నెప్పుడు వీడియుండమిన్
 నిలిచెను భిత్తి చిత్రములు • నెక్కిన ప్రాణము లేకపోవుటన్
 దలఁపఁగ నెవ్వరింక నయ • దాముని రాముని వెంటఁ బోక య
 న్నెలవున నిల్చినారలు గ • జించినవోఁ గలికానికేనియున్.

తే॥ కాంచన స్కందనంబు మా • ర్గమున యందు, వేడికన్నీటి కాల్యలు • వెల్లి విరియ
 మెల్లఁగా నేగుచుండ నా • మేటి వీరుఁ, డబ్బి విహరించు నాది పు • తస్యంబుఁ బోలె.

క॥ వనముల కరిగెడి రాముని, గనఁ జాల నటంచు నినుఁడు • కనికరమునఁ దా
 వనరాశి దూఁకెనో యనఁ, జని క్రుంకెం బసియు మరలి • చన మందలకున్.

క॥ నెలవంకఁ గొని యజుండే, కలిగించిన జిగి నొనళ్లు • గల కలుకుల మో
 ముల వలె సరసిజములు మో, ములు మోడిచె నశ్రు లురలి • మురుపుచెడఁగన్.

క॥ మునిమాపున వేడిమి చెడ, మనమతి కై కేయి చుదిని • కటు మందర బో
 ధనమను విన మలమిన రీ, తిని తేటదనంబు వీడి • తిమిరము క్రమెన్.

క॥ ఉడునమితి వెలుగు గగనము, కడఁకన్ గౌతమునిశాస , కారణమున గం
ద్దడరు వెయిగనుల వేలుపు, బొడయని దేహంబు వోలె , నొప్పెసలారెన్.

క॥ నగరి విడిచి రెండామడ, లొగిఁజని కాకుత్స్థవర్యుఁ , దొక్క వనమునన్
దిగి యచటి ప్రియస్నేహితు, లగు శాపన వరులఁ గలిసి , యలరి వసింపన్.

చ॥ వినుత గుణాధ్యు రామ విభు , వీడఁగఁ జాలక వెంటనేగు నా
జన నికురుంబ మవ్వనము , చక్కటి నామడ చుట్టి నూపు గిం
జను విడువం గలట్టి యెడ , సైతము పొందని రీతి నిండ న
వ్వన మొక కంచె కోటగల , వైఖరిఁ గానఁగనయ్యె నయ్యెడన్.

క॥ ఎదియును నోటం బెట్టక, నిదురింపక పరితపించు , నెంజిలిఁ దమసా
నది పులిస శాద్వలంబుల, నొదిగి పడిరి జనములెల్ల , నోర్వని చింతన్.

క॥ క్రొవ్విరి తామరలనఁ జను, మవ్వపు నయనములు గలుగు , మడఁతులు పాలన్
నివ్వటిలు నురుగుఁ బోలిన, దువ్వలువలఁ బఱచికొని రొ , దుంగఁగ నచటన్.

తే॥ నిడుపు పగలెల్ల మిక్కిలి , యడలి యడలి, పరితపించి మొగ్గవనులు , కఱకుటలుఁగు
కనులు తీయని పలుకులు , గలపడుచులు, పెంచుతల్లుల యొడుల ని , ద్రించినారు.

ఉ॥ కాటుక మావిపిందెలకుఁ , గల్గిన యట్లు రహించు కన్నులన్
మాటి మొగిడ్చి నిద్రిలిరి , మానిను లందు కరేణులం బలెన్
మేటి కరాసి వీరులును , మేదుర గంధగజంబులం బలెన్
బోటులకున్ సమీపమునఁ , బొందిరి కూరుకులఁ గ్రమంబునన్.

చ॥ అతిశయ ధర్మముందపము , నందుట నున్నతి నొంది వల్లభ
ప్రతత కృపానురాగ రస , భారలు కొందఱు లే మయూర సం
తతులు ముడింగి వ్రాలు క్రియ , ధారిణిపైఁ బడి తీవ్రతాప సం
గతలయ వ్రాలినారు కను , గందులు స్తన్యముఁ ద్రావుచుండఁగన్.

ఉ॥ కొందఱు మాధవీ కుసుమ , కుంజములన్ హరినీల వేదులం
జెంది మయూరవారముల , చెన్నునఁ బండిరి సోలి వ్రాలుచున్
గొందఱు బంధుర క్రముక , కూటములన్ హ్రద తీర వైకతం
బందు పరుండి కూర్కొరెల , యంచల పిండుల మించు సంచునన్.

క॥ వసమతి చంపక వనములఁ , గుసుమ లతలు వాడు క్రియను , కొందఱు గుములై
యనుక పఱపుపైఁ గొందఱు, మన చెడి నిద్రిలిరి విద్రు , మ లతల పగిడి.

ఉ॥ కొందఱు కుంకుమంబు నెఱిఁ గూడిన కొండను మంచు వ్రాలు పొ
ల్పొందఁగ తొమ్ములందు దవ , యొప్పుఁ బరుండిరి నేల సోలుచున్

గొందలు దిందుగాఁగఁ దమ , కోమల హస్తములం గదించి కూ
ర్కందిరి మోములంగు చెడి , యంబుజము బ్రకుళించుచాడుగన్.

ఉ॥ కొందలు బందలందు మఱి , కొందలు రాలిన యాకుకుప్పలన్
గొందలు కొంగులం బఱచి , కొందలు పల్లవము ల్లుటించుచున్
గొందలు వట్టి నేలవయిఁ , గొందలు భర్తల పాదసన్నిధిన్
గొందల మంది డెందములు , క్రుంగఁగ వ్రాలిరి సోలి నిద్రకున్.

తే॥ ఇట్లు మైవ్రాల్చి నిదురింప , నెల్లవారు, మైథిలీ భర్త యపుడు ను , మంత్రుఁ బిలిచి
పావన గుణ విరాసి! నీ , వలన మాకుఁ, గావలయు పని యొక్కటి , కలదు వినుము.

మ॥ అధిక ప్రేమము గల్గు నీ జనులఁ బో , నంపంగ లేనై తిని
వ్విధి వీరిం గొని పోవఁ జాలనయితిన్ , వే త్రిప్పి కొంపోవు నీ
రథ మార్గంబును కాంచి వీరు “పురమున్ , రాముండు చేరెన్ మనో
రథముల్ దీరె” నటంచుఁ గ్రమ్మ తెడు వా , రల్ దీనిఁ గావింపుమా.

మ॥ రథిక శ్రేష్ఠుఁడు రాముఁడిట్లు పలుకం , బ్రార్థించుచున్ మేటి సా
రథి వాక్రుచ్చును నిన్ను వీడియును నా , ప్రాణంబులన్ వీడ కీ
రథముం గొంచుఁ బురంబు చేరి కన నే , రన్ గోడు, కాంచంగ దు
ష్పథముం బొందిన కై కకున్ విధికి నేఁ , బై చేయియే యాదుగా!

ఉ॥ తమ్ముఁడు దేవియుం గడు ము , దమ్మునఁ దో నరుదేర రాము నం
దమ్ములు చిందు నందన వ , నమ్మున వీడితి నంచుఁ జెప్పనా?
యిమ్ముగఁ దోడి తెచ్చితి న , హింపుడి చూడు డి యంచుఁజెప్పనా?
యెమ్మెయి తాతిగుండె గొని , యేమని చెప్పదు వారి కచ్చటన్?

తే॥ ప్రాత మిత్రుఁడ నొక మచ్చ , పడని వాడ, మృదుల పుష్ప స్రక్తి మౌ , మేదినివయిఁ
జెలఁగి నడవంగఁ దగిన యీ , సేత తోడఁ, దనయులం గాన నీఁగితి , ననఁగఁగలనె?

తే॥ ప్రజలములగు నింద్రియములు , రాతి గుండె, గలుగు నేను శరీరంబు , కార్య మొంద
మది కలఁగి పరిదేవించు , మనుజ నాథు, కడకు యమ దూతవలెఁ బోవఁ , గలనెచెప్పమ

తే॥ నగర వాసులు నీపుత్రు , నయముతోడఁ, బిలిచికొని వత్తురని శాంతి , గొలుపుచుండ
నతని నిప్పుడు కట్టిడి , యముని పోలి, కరినవాక్కునఁ గొలచేయఁ,గలనె చెప్పమ?

తే॥ అరుదుగాఁ గన్న పుత్రు సిం , హంబు లడవి, కేగెనని తెల్పుఁ బోదునే? యీ సునీతి
పలుకఁ బోలునే? యలైనఁ బార్థివునకుఁ, గైక యే మేలుచేయి నా , కంటె సరయ

తే॥ వజ్రపాతంబునకు నుత్క , ఫణి విధమున, వెల పెలం బాటి రామ భూ , విభుని చరణ
సరసిజంబుల వ్రాలి యా , సచివుఁ డిట్లు, పెక్కు విధములఁ బ్రార్థించె , వీడ లేక.

క॥ జ్ఞానేంద్రియముల కందక, జ్ఞానమునకు నెఱుంగనైన , శాశ్వతుఁడు రమా
జాని సుమంత్రుని కరముల, తో నెత్తుఁ దడవి నీరు , తుడుచుచు ననియెన్.

క॥ పుట్టిన పిమ్మట రాఁదగు, నట్టివి సంపూర్ణముగనె , యరసిన నీవున్
గట్టగ ప్రమ గలదనుచున్, అట్టును ధర్మంబు మది మ , జవ నాయంబే?

తే॥ జగతి సుత్రమ ధర్మంబు , జన సుతముగఁ, జలిపి మరణించినను నిల్చి , స్వర్గమొనఁగు
నింపు గలదేని చేయు చ , నిష్ట మొనవ, పీడు వాఁడెట్టి ధీరుఁడో , చూడు మీవ.

తే॥ వాఁడికైదువు తొమ్మిదఁ, గాఁడ నోర్వఁ, గలుగు తెన్నంగ వీర , లక్షణము గాదు
మరణ మబ్బినసంపద , లాసి పోవఁ, దగవు దప్పకుండు తె మగ , తనము సువ్వె

తే॥ శత్రుజీవాపహరణ ద , క్షప్రభాసి, భిక్షహస్తః వసుల కేగఁ, గష్టమనుచు
మరలితిన యేని దివి యందు , చిరయశంబు, గాంచు మావారి కది కలం , కంబుగాదె?

తే॥ సత్కులార్య పురుషుఁడు , సత్యమునకుఁ, దనయు వసుల కంపు టతని , తపమయగును
అతని యజ్ఞను తలఁదాల్చి , యడవి కరుగు, టరయ నా మేటితపము; నీ , వడలు చేరి?

తే॥ మొదటఁగులగురునకునాదు , మ్రొక్కుగాఁగ, వినయపూర్వకముగ , మ్రొక్కి , పిదపనతని
తోడ మాతండ్రిఁగాంచివు , త్త్రుండు జోత, సలిపె నని చెప్పియవల నా , తలఁపుదెలుపు.

చ॥ కులగురు నాజ్ఞ నొదలను , గూర్చి ధర్మపథము వర్తివై
నలుపుచు నుండుమా భవమె , సజ్జన పాళికి దేవతాళికిన్
వలవని నా వియోగమున , వందురు తల్లులఁ దండ్రిఁదేర్చునీ
తలఁగని సత్రప్రవృత్తిని , తమ్మునకుం దగ విన్నవింపుమా

ఉ॥ క్రూరుఁడు తండ్రి యిట్లు చెడు , గుల్ ఫుటియించెన యంచు నీవు దు
ర్ధరుణరీతి నెంచక ము , దంబున నాయెడఁ జూపు నుల్లస
త్కారుణికత్వముం దగు వి , ధంబున మార్దవ పక్కినాతఁ డో
దారపు చెందు నట్టులు ని , దానముగా వినిపింప వేఁడెదన్.

తే॥ గురుమహాదేవుతో నంతి , పురికి నేగి, మొదటఁ దండ్రి దుఃఖము దీర్చి , పిదప నతని
భరతుపై మీ యపార కృ , పన్ ఫుటింప, వలయు వరము వేఁడితినని , పలుకు మయ్య;

తే॥ అడవులం బడులునాలుగు , హాసనములు, కడపించి మిచరణ పం , కజముల కడఁ
జేరు నడలకుఁడనుచు వ , సిష్టమౌని, వలనఁ జెప్పించి సాంత్యన , పలుపుమతని.

చ॥ ననుగని పెంచు తల్లులకు , నానెఱి దప్పని వందనంబున్
వినతి మెయిం గడించి యను , వెండియుఁ దండ్రి యంత దీర్చి యా
తని మది నావియోగమునఁ, దాటక యుండఁగ నూఱడించుచున్
బనవక వీడకుండుఁడని , ప్రార్థన చేసితి నంచుఁ దెల్పుమా.

౬॥ సేవకు కింకరత్వ మది , చెందదు మార్పు సతం బటంచు సం
భావన చేసి యంతట ను , మంత్రుఁడు రాముని భద్రపాద రా
జీవములం భజించి భువి , జీవికిఁ దప్పని సౌఖ్య దుఃఖముల్
దైవ వశంబులంచు వని , లా మణి సీతకు మ్రొక్కి నిల్చుడున్.

౭॥ పందనముల్ వచించె నను , వత్సంతం గను మాచుగారికిన్
జిందెడు ప్రేమతోడ , నను చేరఁగఁ దీసెడు ముగ్గు రత్నలన్
దెంద మెలర్ప మ్రొక్కెనను , తేకుప ముద్దుల కీరి శారికిన్
పందక పెంచఁ గోరెనని , పల్కము గాచిలి చెల్లయంద్రకున్.

౮॥ సీత వచించు వార్తవిని , చింతయె కానని యీమె కానలన్
జేతము స్రుక్క నెంత వగ , చెందునా యంపుఁ దపించు మంత్ర వి
భ్యాతుని గాంచి రాముఁడనుఁ , గష్టము వచ్చినఁ దీర్చు నేర్పరుల్
భూతల మందు గల్గుచురె , పోవఁగఁ జూచినఁ బోనె ప్రాణముల్?

తే॥ సుస్థిర ప్రేమచే మది , స్రుక్కు మంత్రి, రాము వాక్కులఁ గొంత యూ , అటనుపొంది
ముదలఁగొనిమ్రొక్కి లక్ష్మణు , మోముగాంచి, యేమిపల్కెన వనవచి , యించెనతఁడు

౯॥ నామనమున్ నమస్త సుగు , ఇంబుల చేత జయించు రాఘవ
స్వామికి భూమి నిచ్చి యొక , చాన కుబుద్ధికి లోఁగి పిమ్మటన్
రాముని కాన కంపి తన , రాజ్యము స్త్రీకి నొసంగు సత్య వా
క్యేముని రాజుగాఁ దలచి , చెప్పఁగ నొక్కటి యేని యొప్పునే?

౧౦॥ కానల జ్యేష్ఠ పుత్రుఁడు , కాయలు దుంపలు దిన్ను నుండఁగాఁ
దాను సురేంద్ర భోగములఁ , దప్పక పొందెడు సత్యశీలికిన్
దానికి మానినీ జిత వి , దానికి జీవము తోడ నుండి యిం
తేని దివంబుఁజేరఁజలి , యింపని స్థైర్యముఁ జాటి పల్కమా.

౧౧॥ అవనికి రాజు కాఁదగిన , యాతని తోడను పుట్టలేదు నే
నవనికి నివృదేలి కగు , నాతని తోడను పుట్టలేదు నా
రిపరజుఁడున్ భువిం గలుగఁ , దంబుజసంభవుచేత నాకు నేఁ
దవలిన తోడఁగాఁగ వసు , ధన్ జనియించిన యే బలిఘఁడన్.

తే॥ అనుచునిటు కోపమునఁబల్క , ననుజుఁగాంచి, వత్స! యొప్పిదములుగాని , పలుకులనకు
మనుచు నాశ్వాస మొసరింప , మనన కుమిలి, చాఁగి మ్రొక్కి తేరి కడకు , సాగెమంత్ర

౧౨॥ తేరికిఁ బూన్చె గుఱ్ఱములఁ , దేకువఁ జేకొనఁ గోలఁ గేల నా
దారి జనంబు లెల్ల వి , దంబుగఁ గాంచెడు నట్లు చోదక

స్ఫార విచక్షణత్వమున , సందడి యెక్కుడుగాక నిద్రకుం
గూరిన వారు మేలుకొనఁ , గూడని తీరునఁ దేరు తొలుడున్.

ఉ॥ సీత పతివ్రతాత్వమును , స్వీయ విశేష గుణములున్ లన
త్యాగ యశంబు సత్యమును , ధర్మపు విజిత కార్ముకంబు సం
ప్రీతుఁడు తమ్ముఁడుఁ దనకు , వీడని తోడుగ నా నిశీధినిఁ
శ్రీతరుణీ మనోహరుఁడు , చేరె వనంబులకున్ మనో ధృతిన్.

చ॥ కుటిల మనస్కులౌ దనుజ , కుంజరవర్గముఁ గూడి లోక సం
కటమగు కృత్యము ల్నులుపు , కష్టల కార్యము లడుకో విశం
కట గతి నొప్పి యెల్లెడలఁ , గాటుక రఁగు వెలార్చు చుండు చీఁ
కటిఁ దొలఁగించు వేలుపుల , కాగడ నా నుదయించెఁ జంద్రుఁడున్.

ఉ॥ మర్మముఁ దాఁకు పాపముల , మాయఁగఁ జేయ వలంతులైన స
ద్ధర్మములన్ వహించి మహి , ధర్మము నిల్పి సహాయపడ్డ యా
కర్మ ఫలంబు నెంచి కుతు , కంబునఁ గానఁగ వచ్చినట్టియా
యర్మిలి ధర్మదేవత ము , ఖాబ్బ మనన్ శశి తాలైఁ దేజమున్.

మ॥ భయదారణ్యములం జరించు నసి తా , బి శ్యాము పే దర్మిఁ గాం
చి యెదల్ నొప్ప మొగంబు మోడ్చి నటు దోఁ , చెం గల్ప లంభోజ సం
చయముల్ గన్నడె జెట్టిపోతుల శిర , శ్చాయన్ మనో వేదనఁ
లయమై నోరులు మూసి కొన్నపవి యే , లా చెప్ప నన్యంబులన్.

ఉ॥ అంజన శైల సుందరుఁడు , నట్టిఁడ మేలి పసిండి చాయమై
రంజిలు వాఁడు వింటికొన , రాణ నొసల్గల భూమి జాత మె
ల్లంజన వేసఁటం గొనని , లాగున నేగుట కాను కూల్యమై
కంజ విరోధి వెన్నెలలు , గాసెను మెత్తని దూది వై చెనాఁ.

తే॥ మిగుల లేఁగొను స్తన లక్ష్మి , మెఱయు సీత, మృదు మృణాల పదంబుల , మెల్ల మెల్ల
వెంబడించె విమలమైన , ప్రేమకంటె, గురు తరంబగు వస్తువు , ధరణిఁ గలదె?

చ॥ ఇనుఁ డుదయాచలంబు శిర , మెక్కిడు మున్నె రఘూ చ్యహండు ద
క్కినముగ యోజన ద్వయము , కీడ్చడ కేగెను; మీఱి జాషముల్
కను గవ వీడఁగా మనసు , కాతఱ రావము నొంది కుందఁగా
మనికిత పాటు తోఁజని ను , చుంఁతుఁడు చేరెఁ బురంబు చేరువన్.

ఉ॥ చేరి దినేంద్ర వంశగురు , శిష్ట వసిష్ఠునిగాంచి మ్రొక్కి కాం
తారము రాముపోకఁ బరి , తాపముతో వివరింప మోని ని

టూరుపు పుచ్చి కాగలది • యుల్లమునం బరికించి యక్కటాః
భూరమణుండు తీతఁ బుర • ముం గలగుండు వడెం గదా యనెన్.

తే॥ రాజ నిందకు జంకి మ • రల్పఁడయ్యె. ధర్మమును నిల్పినెంచిన • దాశరథియు
వినఁడ యంతయు నామాట • విధిని దాట, నగునె? యని యేగె నతనితో • సంతిపురికి

తే॥ దాశరథి వచ్చెననుచు ను • త్కంఠమంత్రు, లరి' పరిధి చంద్రుంబోలె • నధిపుఁ జేరి
రాముఁగానక దాష్పవ • ర్షంబు గురియు, నానుమంత్రుని గని చాల • నడలినారు.

తే॥ తేరుమరలినదని యెల్ల • వారు పలుక, రాముఁడేతెంచెనని దశ • రథు డు కనుచు
తెలిచి నా జీవజీవ మే • తెంచెనె? యని, యడిగెఁ దనయెవ యుబలాట • పడుచులేవ.

తే॥ బదులు చెప్పఁజాలక మౌని • పరితపించె, దవసి మొగమె భూపతికి ను • త్తరమొసంగె
నెడఁద పగిలి భూమీశ్వరుఁ • డిలకు వ్రాలె. గొవరు చూడఁ జాలక మౌని • యవలికేగె.

ఉ॥ దగ్గట నుండెనే సుతుఁడు • దవ్వుల నుండెనె యంచు మెల్లనన్
త్రెగ్గడ నడ్డి యాతఁడు ద • వీయ వనంబుల కేగెఁ దమ్ముతో
సిగ్గరి సీతతో నని వ • చించి వచింపక మున్నె భూవరుం
దగ్గలికంపుఁ బేర్చిదన • యా; యనిహా; యని వీడెఁ బ్రాణముల్.

చ॥ అపుడు పురందరాది సుర • లందఱు మాప్రభుతండ్రి వచ్చె నం
చుపగత మోద భావమున • నొక్కటియై శశిఁబోలె శీతలా
తపము వెలార్చు కేరిపయి • దాకొని పుట్టెడి తంటలెల్ల లే
క పొదలు పైజగంబునకుఁ • గైకొని పోయిరి సమ్మదంబునన్.

మ॥ కని సందేహమునన్ సతీ తిలకమౌ • కౌసల్య మైదాకి వ
ల్లనయై యావియు నాడ కుండుటలు పో • లం జూచి నాథుండు మ్రం
దెనకా నిశ్చయమంది గ్రీష్మరవి సం • దీప్త ప్రతాపంబుచేఁ
దనుకం జొచ్చిన యెమ్ములేని జని చం • దం బండుచుం దూపితెన్.

సీ॥ కమల గర్భుండాది • గాఁగ సమస్తజ. గంబుల సృజించి • కాచు హరిని
శంఖయుగాఁ బడయు ను • త్రమ తపం బొనరించి. నట్టియన్నులమిన్న • యట్టెకూలి
పీయూషమును జూఱ • పీడి నందురు వారి, వలె మది మిక్కిలి • పరి తపించి
మణిఁగోలు పోయిన • ఫణి విధంబున నుల్ల, మల్ల లాడఁగఁబెల్ల • తల్లడిల్లి

తే॥ మగపులుఁబాసి • మనమున మఱుఁగునట్టి, కురరి భంగిని గద్గద్ • స్వరముతోడ
నెన్నువలు పల్కి వినువారి • యెదలు కరఁగి ద్రవముగాఁ బ్రలాపించె రో • దనముతోడ

చ॥ వినుత మహాశయుండు నృప • పీరుఁడు ధన్వి యొకండు వ్యాధియున్
జెనకక తానుగాఁగ మృతిఁ • జెందెనె మమ్ము వియోగ దుఃఖ భా

జనముగఁ జేసి యంచు జల , సదృశము వట్టఁ దపించు మత్స్యభా
తని బలు తల్లడం గుడుచు , దేహముతోఁ బృథివీస్థలిం బడెన్.

పీ॥ ఈదేశమును గాచు , స్పృహకుకౌతేరీతి, స్వర్గంబుఁ బాలించు , వారెకాదె;
పొలుపుగా మనిన న , పుత్ర కులకు గతు, లొక్కెడనేని లే , కుంట గలదె;
మత్స్యకుఁడేతెంచి , మదికి నూటబ గొల్పు, కిటు తండ్రి మృతికిఁ దా , హేతువయ్యె
నను చింత యొక్కఁజే , నన్నాటలం పెట్టె, గైదువుపోటు రో , గంబు లేక

తే॥ ప్రాణములు వీడుగతికిఁ బా , ల్బడియె నకట, కన్నకొడుకులచే నిట్టి , గతియుఁ దగునె;
వెదురు శుక్తియఁటియెండ్రి , విధమెయ్యె, నీమహేంద్రబ్రదుకు భరి , యింపఁదరమె;

తే॥ మతి బలిమిచేత విభుబుద్ధి , మాడ్చివై చి, బదులు పలుకనీయని రీతి , వరముఁగొంటి
మగనిఁ జంపుకొంటివి తృప్తి , నెగడుచుంటి, కైకః మిగిలియున్నదె చేయఁ , గలదియింక;

ఉ॥ దుర్జయుఁడైన శంబరుని , దోర్బలశక్తి నదంచు వీరః నీ
యూర్జిత శౌర్యసంపదనె , యోధక నెమ్మది నందుచున్న యా
నిర్జరపాళికే యిపుడు , నెమ్మి గడించిన విందవైతివే
వర్జన సేయఁగాఁ దగునె , పార్థివః నమ్మిన మమ్ము దీనలన్;

చ॥ ననుగాని వేల్చి వేల్చిన మ , నః ప్రియః యిప్పుడు నన్నువీడి క్ర
న్నన నొకరుండ వే చనఁగ , నాయమె తత్ఫలముఁ భుజింపః న
త్యనయ ఫలంబు నానుటయు , ధర ఫలానుభవంబయేనియున్
జనునొకా సామి దేహమునఁ , జన్మనగా ననుభూతి నొందుటలో;

చ॥ గజ విభుఁ బాసి తాపమునఁ , గ్రాఁగు కరేణువు పోల్కి కోసలా
తృజ విభు తొమ్ముపై శిరము , దారిచి యిట్లు విలాస మొంది సో
లి జగతి వ్రాల నంతి పురి , లేచు అరమ్ముల బాది కొంచు దుః
ఖ జనిత బాష్ప తోయములఁ , గ్రాఁగుచు దోఁగుచు స్రుక్కి వెక్కుచున్.

చ॥ వినము కయంబుచేఁగుడిచి , విహ్వల మందుచు వ్రాలు కైవడిన్
దెనచెడి నేలఁగూలుచుఁ బ , తిన్ దివమందు భజింపఁ గోరి ని
ర్వ్యసన మనస్కులొచుఁజ్రతి , మాకృతిఁ దాల్చిరి ప్రేమకంఠె ని
వ్వసుమతి వేతొకండు చెడు , వస్తువు గల్గనె పోలఁ జూచినన్.

పీ॥ ఉప్పశంబుల తీర , మొప్పారు కడలిచే, బలసిన యాధరా , తలము నందు
దివమున యందుఁ బై , భువనమ్ములందును, కల కులనకుల వీ , రలను పోలా
నకలంక హృదయఁ లేం , దైన గల్గుదురేమి, యనఁగనొప్పి యడవి , నడరువాఁక
గిరిఁ జుట్టి కవియ ను , స్థిరముగా నిలిచిన, కొండపై నెమిళల , కొమరు దాల్చి

తే॥ కొడుకుఁ బాసి దెండము వ్రేలు • నుడువుచేతఁ, జచ్చియును మరణాంతంబు • సత్యమందె
నిలుచు ప్రభునొడలిని వీడి • తొలఁగలేక, కిట్టి పలవించు చుండిరి • చుట్టు మూఁగి

చ॥ మనుజుల బంధహేతువగు • మాయ యనం జను చోట మీను చే
రిన జననాంబురాశిని త • రింపఁగఁ దారకమంత్రరాజు నొ
రను గొను వారి పోల్కిఁబ్రదు • కామిను లర్వదివేలమందియున్
మనమున దార్ద్రమాని యన • మాన సునిశ్చలతన్ భజింపఁగన్.

తే॥ రాము తల్లి లక్ష్మణు తల్లి • వ్రాలి సోలి, మఱుఁగు చుండ నోరువని సు • మంత్రుఁ డేగి
జరిగినది తెల్పుఁగా రాజ • గురుఁడు వచ్చి, ప్రభుని మరణంబునకుఁ జాలఁ, బరితపించె.

తే॥ వరము లొసఁగి కుమారుని • వసుల కంపి, యార్కుఁడు గతించెనని మది • నడలి యడలి
యబ్బిలోనావ వ్రేల నా • యకుఁడు చావ, తీర్చవడు మాలిమిం బోతె • ఋషివరుండు

చ॥ జరుపగఁ దగ్గ సంస్కరియలు • నల్పఁగఁ బుత్రులయందు చెంత నొ
క్కరుఁడును లేమికిం గురుఁడొ • కానొక మార్గమునెంచి యంతటన్
భరితుఁడు వచ్చు పిమ్మటనె • ఁద్దతిగానొనరింప రాట్కఱే
బరమును తైలరాశి నన • పాయత గుప్తము చేసె నెవ్వడిన్.

చ॥ పతి కిట సంస్కృతు ల్లరువు • పట్టున మీరలు ధీరచిత్తై
చితిఁ జొరవచ్చుఁ బొండనుచుఁ • జెచ్చెర రాణుల సాగనంపి సం
గరముగ లేఖ వ్రాసి యిది • కైకొని కైక కుమారు రాజు నా
నతి యని వేగ తోడు కొని • నైపుణి రండని పంపె దూతలన్.

తే॥ సర్వపై న్యాధి పతియును • సారధియును, మంత్రముఖ్యుండు నైన సు • మంత్రుఁబిలిచి
యవసరంబులొ రాజు కా • ర్యంబులెల్ల, జరుపుచుండును యనుచు నా • జ్ఞప్తియొసఁగె

చ॥ తన కుల దీపకుండయిన • ధారణి నాధుఁడు స్వర్గమేగెఁ ద
త్తనయులు చెంతలేరు నృప • ధర్మము నాశిల కంతఁ దాఁకఁ బృ
ద్విని తగఁగాతు నంచుఁ జను • దెంచిన కై వడి భాస్కరుండు తూ
ర్పున సుదయించె నిర్జరులు • పుణ్యులు మ్రొగ్గఁ బయోధి మ్రొగఁగన్.

సీ॥ చింతింపఁ గూడని • చెన్నునఁ జింతించు, చుండిన వారలు • నొడలు మఱచి
కూర్కిన వారును • కోదండ పాణియు, నిటనె యున్నాఁడని • యెంచినారు
నగు జనంబులు లేచి • యంబుద క్యాముని, గానక మనమున • గాసిచెంది
మూయని కన్నులు • మూసి మనల నిట్లు, చెఱుప నెంచిర వని • చుఱిగినారు

తే॥ ధరణిఁ బొరలిరి దెసలకుఁ • బరుగు లిడిరి, పడిరి లేచిరి కుందిరి • వందినారు
మనల దుఃఖసాగరమున • మునుఁగ విడిచి, జాతి పోయెను రఘురామ • చంద్రుఁడనిరి.

సీ॥ చెడుపని చేసె రా , ముఁడు తగునే యిది? దండక భువిలోనె , యుండదేమి?
వెదకి చేరక యున్న , నెదలోన నూటట, నందఁగాఁ గలమెర , వంత యేని?
అరదంపుఁ గండువ , యరయుదమా యని, చని కొంత దూరంబు , గని జనములు
మరలె నయోధ్యకే , మన రాము లేరని, పోయిన ప్రాణముల్ , పొండినట్లు
తే॥ తలఁచి తలరిచి మేఘముల్ , జలధిఁ గలిసి, హెష మొనరించు తీరునఁ , గూడి యార్చి
త్రాఁచు కాటొంది పై నమ్మ , తంబు చొరకి, మరల జీవముల్గొంచిన , కరణి నొంది

ఉ॥ త్రోవ తొలంగ కుండఁ బురి , త్రోవనె స్వంచన మేగుదెంచు నా
ప్రావసు గాంచి మించిన య , పార ముదాన లయంబునాఁడు లో
కావలిఁ గప్పి ముంచికొని , యవ్వలఁ జెల్లెలికట్ట లోపకిన్
లోవు పయోధిఁ బోలి జను , యం దగఁజేరిరి పట్టజన్మలిన్

ఉ॥ చేరి ప్రభుండు నాకమును , చేరెన యంచును రాఘవుండు కాం
తారమె చేరెనంచు విని , తద్దయు దెందము కుంది క్రుళ్ళ కా
రీరము కీఁచు వోవఁ దల , రెక్క సొలసెన్ జనమెల్లఁ; గాలపున్
మేర తొలంగదేని మర , ణించునె జీవి తపించుచుండినన్?

సీ॥ ఉనులు లీఁగిన పతి , కొదవని వారును, పనుల క్షేగిన రాఘ , వునకు నల్లె
దుఃఖమన్ చెఱయందు , చూలి తపించెడి, వారలఁ గాంచి తా , పసవరుండు
నేనును తలఁపంగ , రాని వంతకుఁ జిక్కి, యే చావకీ గోడు , చూచుచుంటి
నని సమాశ్వాసింప , నమ్ముని పల్కుల, నందలు బడబాగ్ని , కలికి వేల

తే॥ మీఱకుండు కడలివోరె , నూటడిల్లి, రట నుదారుడో భూదారు , నాజ్ఞ యనెడి
గాకుల తపఃఫలంబున , నట్టనడిమి, రేయి వెళ్ళి నాశని విచా , రింత మింక .

6. గం గా ప ట ల ము. (69)

ఉ॥ కాటుక కొండయో? మరత , కస్తిరమో? జలపూర్ణ మేఘమో?
నీటి సమూహమో? యనఁగ , నిర్మల సుందర విగ్రహండు హె
రాటవి త్రోవ మేని జిగి , యర్యమ కాంతిని గప్ప నేగె న
ప్పొటల గంధితో ననుజ , వర్యునితోఁ జరితార్థ బావుడై .

ఉ॥ లేదన నొప్పు కాను లవ , లీ లలితాంగము నీలవేణి క్షీ
రోవధివెన్నఁబోలిన మృ , దూక్తులు నిండుతపంబు వంటి శు
ద్ధోదము వంటి శీలమతి , వొప్పు మనోరమతోడ రాఘవుం
డాడటఁ గాంచె మత్తకల , హంసము హంసియుఁ గూడి యాడుటల్ ,

అ॥ కాము బాణములను , రాము కోదండంబుఁ , గొలిచి గెలుచు కనులు , గలుగు సీత
రాఘవేంద్రు చరణ , రాజీవములు హసి, యించు పంకజముల , నంచుఁగాంచె .

సీ॥ మకరందమును పరి • మళము గుప్పెడు వేణి, నెలవంక బోల్పొనల్ • గలుగునుదతి
జానకితో రామ • చంద్రుడు మేఘము, మెఱపుతో వచ్చెడు • తెఱగు దాల్చి
నాగంబు పిడితోడ • నడచు చందంబున, నడచుచు నుడిర ని • నాద సరణి
తంత్రి విరావామృ • తంబు కరణి దేనె, వలెను చక్కెరపాగు • పగిదినమరి

తే॥ చెలువమైన పల్కులు గల • చిలుకవంటి, సీత కన్నులఁబోలిన • చెంగలువల
మళ్లలోఁ గల్పు తీసెడు • మగువ మిన్న, లూడ్చి కుప్పవై చుటగాంచె • నొప్పుమీఱ

అ॥ మద మరాళ యాన • హృదయంబు నందించు, కేనిగ్గాని యనుట • యెఱుంగ కుండ
విభునితోడఁ జనియె • విహరణ లీలల, నించు గానుగలను • కంచుఁద్రోవ.

సీ॥ చిందమ్ము లెక్కుడు • చిందించు నాణిము, త్యములు వెలుంగు ప • ద్మాకరముల
హంసలు నిద్రింప • ననువై న తోఁటల, సంకు పుర్వులుగల • సైకతముల
సుమము లొత్తుగరాల • సుందర వనముల, వర హేమమును వెలి • వఱచు నదుల
వరివెన్నులను మేయు • వదనంబు లందు క్షీ, రంబులు గార్చు హే • రంబ సమితి

తే॥ తేనెఁ గ్రోలఁగ వ్రాలిన • తేంట్లులేవ, వారి దుముకుచు లేచెడు • వాలుగలను
హంస లట్లు చెలులు మున్న • హ్రద చయములఁ, గనుచుఁ గోసల దేశంబుఁ • గడచివరి.

చ॥ పరిధి గలట్టి కాంతులను • భాసిలు భూషణ భూష్యతోడ న
ప్పురుషులు మేటి క్షేత్రముల • పొల్పెన లారెడు కోసలంబు దాఁ
టి రయమెసంగ వేదము ప • రించి మహత్త్వము నొందు తావసే
శ్వరులు వసించు తీరములు • భాసిలు గంగను చేరి రంతటన్.

తే॥ అచటవసియించుమునులుమా, యఖిలవినుత, పాత్రమగుసరమార్తంబు • వచ్చెననుచుఁ
గొతుకంబున వచ్చి య • క్కమల నేత్రుఁ, గాంచు వేడుక మూఁగిరి • కడఁకతోడ.

చ॥ మతిఁ దలఁపంగఁ బల్కనంబు • మాత్ర మడంగని ప్రేమరూపమున్
క్రుతులకు దాటి వెల్గువరి • శుద్ధ సుధామయ మూర్తి నమ్ముని
ప్రతతులు చర్మ చక్షువుల • బంధుర మోదముతోడఁ గాంచి రం
దితర గృహస్థు లెయ్యడల • నేని వరాంగులఁ గాంచుకై వడిన్.

తే॥ వంశ ధరుగు ముని వరుల్ • పద్మనేత్రుఁ, బాల కడలి వెన్నను పోలె • బరిగణించి
కనులఁ ద్రావుచు నెదుటను • గంతు లిడుచు, నియ పాటలతోడ స్తు • తించి నారు.

తే॥ ఇలు వీడిన కొడుకుల • నెల్లవేళఁ, దలఁచి తలరుచు వెదకుచో • దనయు లొకట
పచ్చిచేర సుతంకరమై • వచ్చు తండ్రు, లం బలెన్ వచ్చి కనిరి ము • దంబు గొనిరి.

తే॥ అతఁడు నడచు మార్గాయాన • మఱ స్వనేత్ర, బాష్పశుద్ధ జలంబుతో • బరఁగనార్చి
మృదుమధుర వాక్య సుమముల • నెడ గదించి, చెడని ప్రేమామృతంబు భు • జింపఁజేసి

తే॥ వనము లందుండి యేర్పి తె , చ్చిన విశుద్ధ, కంధ మూల ఫలంబులఁ , గాన్కలిడుచు
విమలతేజః కుటంగట , వెలయు గంగ, యందు నీరాడి వేల్చి ర , మూర్కగింప.

చ॥ తగ నిటు ప్రేమ పూర్ణులగు , తాపసు లాడఁగ రామ భద్రుఁడున్
మగువలలోన దీపమన , మాన్యత గన్న విదేహ కన్యతోఁ
బొగడఁగ దేవ సంఘములు , పూర్వము బ్రహ్మ కరంబుతోడ నిం
బుగఁదన పాదముం గడుగు , పూత జలంబుల మున్నె నత్తఱిన్.

ఉ॥ గంగయుఁ గేలు మోడ్చి కడుఁ , గప్ర మృదూక్తుల నిట్లు వల్కె శ్రీ
రంగ దురస్థులః ఘన త , రంబగు పాపము గల్గె వార లా
రంగ మునింగి పాపృ నిక , రంబుల నాయెడ వీడువారు న
న్నుంగను తండ్రి పీవిట్ల ము , నుంగ భజించితి నేఁ బవిత్రతన్.

ఉ॥ నాగ కులేశ కంకణుఁడు , నాక నదీ జటిలుండు శైలపు
న్నాగ తనూజయు న్నిలిచి , నందన మందునుఁ గొంచుచుండ, నా
భోగ మనుష్యతం దెఱపఁ , బుట్టిన రాముఁడు మున్ని లేచు నా
బాగు రహించె గంగను క , పర్వమునన్ ధరియించు పోలికన్.

చ॥ జనకజతోడ మున్ని నృప , చంద్రుఁడు లేచుట చూడఁదొల్లి శ్రీ
వనిత కరంబు వట్టికొని , పన్నుగ వెండిని పోలు పాల వె
ల్లిని ఫణి తల్పమందు వవ , శింతను వీడి జగంబుఁగావ లే
చిన రహి దోఁచె బుణ్య జన , సేవిత శైవలిని జలంబులఁ.

పీ॥ కొనునుఁ గాంచి తీఁ , గలు పుయి లోడంగ, ననుఁగు నడక కోడి , హంసలొడుఁగఁ
బదముల తెడవడి , పద్మముల్ తేలంగఁ , గనుల కలికి వాలు , గలు తొలంగఁ
బారాణిఁదే నీరు , వన్నియ మీఱంగ, మృదుపదయుగ యగు , మెలఁత మిన్న
పతి భుజంబును కర , పంకజమునఁ బట్టి, పూత తోయంబుల , మునింగి లేవ

తే॥ కూలి జటలోని జిల్లేడు , లేచుల, గండముం బొంద నట్టి గం , గా జలంబు
కుసుమవేణి క్రొవ్వెదలోనఁ , బొనఁగు పుష్ప, వాసనయుఁ గస్తురియుఁ గొని , పరిమళించె

చ॥ తరఁగలుపై నురుంగులఁ గ , దల్చుటచే నరవొందు వేణి కా
భరము గలట్టి పెద్ద మగు , పం బలెఁ గానఁగ వచ్చు గంగ సం
బరమున సీతఁ దృప్తి పఱు , పం గొని పెంపుడు తల్లి కైవడిన్.

దరఁగ కరంబు వాచి ప్రమ , దంబునఁ దీర్థము లార్చె నొయ్యనన్.

తే॥ సీత జడయను జీమూత , జాత మపుడు, విరిసి వ్రాలి నీటను మున్న , విధము దోఁచె
గంగ నడుమను బ్రవహించు , కట్టియమున, యుదక మందున్న పెనుసుడుల్కొ కదలెననఁగ

తే॥ నుడులు వడుచు శబ్దించెడు , నుర పరిక్తు, కనులఁ బోలిన పెనువాలు , గలు చలించి
మునుకు వెల్లవతో సేత , దోఁగి లేవఁ, బాం కడలి లేచిన లక్ష్మి , పగిదిఁ దోఁచె.

చ॥ తొలినాక పాదమే కడిగి , దోషము లెల్లఁ దొలించి కొంచు ని
ర్మలినతఁ జెంది పూర్ణ మహి , మంబు గడించిన గంగ యిప్పుడా
సలలిత దేహమెల్లఁ జెలు , చన్ స్పృశియింపఁగ నోచె వింక లో
కులు నరకంబుఁ బొందెదరా , కోఁ తనయందు మునుంగ భక్తిమైః

తే॥ వార లీరీతి లేవున , నీర మాడి, యాశ్రమము చేరి జ్ఞాన గ , మ్యంబు పరమ
వస్తువుఁదలంచిహితవహ , భక్తిఁ గొలిచి, మునులప్రేమంపుటాతిర్య , మునుగ్రహించి

ఉ॥ వేనట కోర్చి తానె యొద , వించిన యయ్యమృతంబుఁ బ్రీతి స్వ
ర్వానులకున్ భుజింపుఁడని , రాజిల నిచ్చిన మేటి యిప్పు సం
తోసము తోడ మానులిడు , దుంపల నాకులఁ దృప్తిగాంచె; నా
వీనర వోవునే తనియు , పెద్దల కొందఁగఁ జేయు కృత్యముల్ః

గుహండు రాముని గొనవచ్చుట.

పీ॥ అంత వే నావల , కధికారి దివ్యావ, గా తీరవాసి వి , లాక్కండ్ర మిన్న
కుధర భుజ యుగుండు , కుక్కలు గలవాడు, తమ్మటమును జోళ్లు , చాల్చువాడు
చీకట్లు గుంపులై , చేరెనన గ నొప్పు, మెఱుంగారు నల్లని , మేని వాడు
తనవెంట సేన రా , దట్టంపుఁ గార్మోగు, శ్లాగి లేచి వచ్చెనా , నొప్పువాడు

తే॥ కొడుపుఁ గట్టతోదుండుఖి , గొట్టువాడు, పంబి పంబి వాయించునై , న్యంబుగలఁడు
తలిరుఁ బోలిన కెంపు తూ , పులుగలాడు, గజపటలవంటిపట్టముల్ , గలుగువాడు

తే॥ తొడల కందంపు టరలాగు , దొడిగినాడు, చుట్టు పులితోఁరలను వ్రేలఁ , జాట్టినాడు
తెల్లు నామంబు నుదుటను , దిద్దినాడు, భల్లుకాజి నోష్టిషంబు , పరఁగువాడు.

పీ॥ పండ్లు కూర్చిన లీలఁ , బరిధ విలైడు గవ్వ, లం గూర్చుహారము , లాల్చినాడు
జాళ్లు కూర్చిన రీతి , రవళించు నందియల్, పొలుపుగా గాళ్లుక , బూనినాడు
చీకట్లఁ గట్టి చే , ర్చినయట్లుచెన్నాడు, సిగయందు పెరివెన్ను , చెక్కినాడు
నూనియఁ ద్రావిన , జానున నొప్పారు, నిరుల వన్నియ మేనఁ , జొరసినాడు

తే॥ నిడువ కనుబొమల్ మిక్కిలి , వెడఁద తొమ్ము, గలుగువాడు కటకు కాళ , కంటరములఁ
బోలు రోషముల్ ముంజేతఁ , బొందువాడు, వజ్రముం బోలు మధ్యంబు , పెటలువాడు

తే॥ పలుకు పొందిక లేకుండఁ , ఁలుకు వాడు, చలువ కంటెను క్రూర దృ , పులు గలాడు
నల్ల చిన్నెల ధునెగల , నడుము వాడు, జముఁడు వైతము వదఁతెడు , స్వరమువాడు

- తే॥ బల మధికయింప నెఱచి చేఁ , పలు భుజించు, శంషుగలిగి వవ్వని నోడు, గలుగువాఁడు
కినుక లేకున్న విప్పులు , తెరలునట్టి, కిఱకు బెడిదంపుఁజూపులు , గలుగువాఁడు
అ॥ గంగ దరిని గలుగు , శృంగి బేరంబను, నగరమున వసించు , నాయకుండు
గుహఁడు రాముఁ జూడఁ , గొనకొని తేవియల్, మీలు కాన్క గొమరు , తీలఁజేరె.
క॥ ముదమున బింధులకడఁ దన , ప్రదరంబులు, విల్లు వాలు , వర్ణలి విమలమౌ
నెదయందు నెనరు నిందుగఁ , బొదలు గుహఁడు తపసి వాటి , పొంతను విలిచెన్.
తే॥ వేఁటరుల నాయకుండెడఁ , బ్రేమనిండ, గుక్కఁ బోలిన ని సేవ , కుండు వచ్చి
యాజ్ఞ నెఱవేర్చు నున్న వాఁ , దనపు చరితః, కరుణ నేలు కొమ్మగురు బి , గఱగఁబిలిచె
తే॥ పిలువ విని లక్ష్యఁబండ్లట , వేగ వచ్చి, యెవఁడ వీవు వచ్చిన పని , యేమి యనఁగం
గుర్కురము వంటి మీసేవ , కుండు గుహఁడు, పాద సందర్శనము చేయ , వచ్చెననిన

చ॥ ఇచటనె యుండు మంచు వచి , యించి పదంపడి లోని కేగి య
న్న చరణ పంకజంబులకు , నర్మిలి మ్రొక్కి విశుద్ధ మానసుం
డు చితుఁడు తల్లికంటె నెన , రొప్పిన వాఁడు గుహఁడు నావికా
నిచయము గల్గవాఁడు నిను , నెమ్మిని చూడఁగ వచ్చి నాడనన్.

ఉ॥ రాముఁడు సంతసించి కొని , రమ్మన రమ్మని లక్ష్యఁబండు ప్రే
మామృత మొల్కఁ బిల్వఁగగు , హాఘ్యుఁడు లోనికి వచ్చి యాస నా
కోమలికంబుఁగాంచి తన , కుం గల కన్నులు ధన్యతఁగొనన్
నేమము తోడ మ్రొక్కియట , విల్చె గరంజున నోరు మూయుచున్.

మ॥ ఇటఁ గూర్చుండుమ చాసి యంచు రము వం , శేకుండు వాక్రచ్చు నం
తటఁ గూర్చుండక యెల్ల మీఱిన ప్రియాం , త ర్పుత భావాధ్యుఁడా
దట మీకోరెముఁదెచ్చినాడ మధు మ , త్వంబుల్ గొనుండన్న మీ
దట రాముం డెం నవ్వుతో ననుఁ దపో , ధన్యాత్మలం గాంచుచున్.

ఉ॥ వీడని ప్రేమ పండి ప్రభ , వించిన భక్తి యె ముఖ్య హేతువై
సూడిదగాఁగఁ దెచ్చినవి , చొప్పడు తెన్నఁగ దుర్లభంబులౌఁ
బోఁడెమి కూర్మిచేత సవి , పూతములౌ సుధకంటె వింపులౌ
వేడుకతోఁ గొనం దగిన , వే రుజియించినవార మేకదా.

క॥ మాపిచట నుండి రేపట, రేపకడ సురాపగం ద , రింపఁగ వలె నీ
పీపాట వెళ్ళినావం. జేపడఁ గొనితెమ్మ సాహ్య , చిత్తమునఁ జెల్లీ.

ఉ॥ శ్యామల దేహఁ డిట్టులు ప్రే , యంబునఁ బల్కె గుహాఘ్యఁ డిట్లనున్
భూమిని సర్వ సంపదలు , పొల్పుగ నీయవికావె నీడు తీ

రీమెయిఁ గాంచు కన్నుల న , హించిన కృత్రిమ వేషి నేను నీ
బాములఁ జూచి నిన్ను విడు , వంగలనేఁ యిట సేవ చేసెదన్.

చ॥ విలుగల పీరులందు ఘన , విశ్రుతుఁడతని పల్కువించుఁ దొ
య్యలి జనకాత్మజుం గని గు , జాకరు తమ్ముని మోముఁ గాంచి యీ
బలియుఁడు మేరదాఁటి చను , భక్తిగలాఁడని పల్కుచున్ దయా
విలసితనేత్రుఁ డాతనిని , పేరిమి మాకడ నుండుమా యనెన్.

ఉ॥ నావుడు రామ చంద్రునకు , నర్మిలిమొక్కి ముసింద్ర వాటికిన్
గావలియించి సైన్యమును , కార్ముకముం దగ నెక్కువెట్టి బా
జావలి చేతఁ బూని కటి , యందడిదంబు ఘటించి యంబుదా
రావముఁ బోలు కంఠమున , రాఘవుఁ బ్రస్తుతిసేసి నిల్చుచున్.

ఉ॥ రాజ్య సుఖంబు వీడి యిటు , రాఁ గతమేమన సర్వలోక సం
పూజ్యుని తమ్ముఁ డంతయును , పోలఁగఁ దెల్పఁగ నానిషాద సా
ప్రాజ్య విభుండు చింతిలిధ , రారమ పెద్ద తపించియున్ ఫల
ప్రాజ్యత నొందకుండెనని , వండురెఁ గన్నుల నీరు చిప్పిలన్.

చ॥ పరవిన చీకులన్ పగఱు , బాఱుగఁ దోలి దిశల్ జయించి యు
త్తరదిశ నిర్వి పాలన ము , దంచిత లీల నొనర్చి కీర్తి సం
భరితముచేసి సర్వజన , మాన్యత పెల్లుగడించి పెద్ద ని
ద్దురగాను నాజితే వడినె , తోయజ మిత్రుఁడు క్రుంకె వెనెనన్.

చ॥ ఉరవడి సంజ కర్జముల , నొప్పుగఁదీరిచి రాఘవేంద్రుఁడున్
సురసుధ వోలు సీతయు వ , సుంధర వర్ధిలు శాద్వలంబునం
బొరసిరి నిద్ర కార్ముకము , పూని సుమిత్ర సుతుండు తెల్లవా
ర్వజకును కన్ను మూయక క , రంబు మెలంకువ నిల్చెఁ గాపుగన్.

ఉ॥ ఎండలు కాయు హేమగిరి , యింబు చెడన్ విలసిల్లు ప్రాజ్యరుక్
షండము రీను వజ్ర మయ , కాంచన భూషణుఁ డర్కవంశ్య చం
ద్రుండు మృగేంద్ర సన్నిభ గ , తుండగు లక్ష్మణు నిద్రచేర నా
యంద కయోధ్యఁజేరు దిన , మందున రమ్మని పల్కానమెయిన్.

తే॥ వీరనిధి లక్ష్మణుని విధి , మీఱలేక, యతని పాదపద్మములకు , సతి యొనర్చి
యార్యః మీయాజ్ఞ తలఁదాల్చి , యట్లెవత్తు, ననుచు వెడలె నిద్రాదేవి , యచటి నుండి

చ॥ కమల నికేతనాఁశయగు , కాంత విదేహ నృపాత్మజాశతో
విమలుఁడు రామచంద్రుఁడట , విం బవళించుటఁ గాంచి యెట్టి గా

రములను పొందు నంచితఁడు , రక్కస రీతి నిటం బరుండె హా :
యమవిధి యంచు లక్ష్యముఁడు , నశ్రుతురాల్యచు నిచ్చె బొమ్మనాన్.

మ॥ పరికానిం గరియాధముల్ బలయు లే , వం జుట్టు చుట్టాలతో
శరముం గూర్చిన వింటితో గుహఁడు ప , జన్ లక్ష ం జూచి ని
ద్దుర గావించెడు రాముఁగాంచి మిగులన్ , దుఃఖించి కన్నీటితో
యరముల్ వెల్వడు కైల లీల నిలిచెన్ , సంత ప్త సర్వాంగుడై .

చ॥ జననములేని భాస్కరుఁడు , స్వర్గ సుఖంబులు చావుపుట్టుకల్
దినగతి బోధసేసి కడ , లేలు పథంబును తెల్పుఁబూని భూ
జనముల మేలు కొల్పుటకు , జయ్యన వచ్చిన వానిఁ బోలి తా
మునుపటి నాడదంగి మఱి , పుట్టెను పిమ్మటి నాడు తూర్పునన్.

తే॥ పంకజంబులు లేరిపై , బరఁగు భాను, మండలముఁగాంచి వికసించెఁ మఱియునొక్క
నల్ల సూర్యుడనందగు , నాథుఁ గాంచి, సీత మోముఁ దమ్మియు విక , సించె నపుడు

చ॥ పగజకు భీకరం బయివ , బాహులకుం దగు కార్ముకంబు నొ
ప్పుగ ధరియించు రాఘవుఁడు , పొల్పుగఁ దీరిచి కాల్యకృత్యముల్
మొగసలఁ జేరి నావికుల , ముఖ్య గుహంగని గంగ దాటఁగాఁ
దగు కలమొందు దెమ్మని ము , దంబున నానతి సేయ సంతటన్.

చ॥ మనమున పీడలేని ప్రియ , మండనుడైన గుహండు భక్తిమై
జనకజకుంద మాల సుమ , సాగర నీరద నీలరత్నవ
రునకు, బ్రణామముల్ నలిపి , నొచ్చి కనుల్ వెనఁ గ్రమ్మరించు వాః
కణములు వెల్లువై పఱవ , గై ముకుళించి కడంక నిట్లనున్.

పీ॥ వనమాళిఁ విను మా ని , వాన మనత్య ప, ద్ధతిలేని శుద్ధ కాం , తార భూమి
అక్షీణ బలమున , నలరారుదుము మేము, భవదాజ్ఞ మిగుల న , ల్పంబ యైన
శిరసా వహించి చే , సెదము మమ్మెల్లర, నీ బంధువులు గాఁగ , నెమ్మి నెంచి
నీ వనవాసంబు , మా వనంబునఁ గడ, పంగ నర్ధింతు మా , ప్రభుఁడ వగుచుఁ

తే॥ దేనె కొట్టలు దివు లఁర్థించు నెఱచి, కలవు తోడుగాఁ గుక్కల , కరణి నున్న
యల్పమైన మాప్రాణ చాయంబు గలదు, వనులు గలవు గంగయును దాపుననెగలదు

పీ॥ పట్టుఁ బోలిన చర్య , పట్టముల్ గలవు భు, జింప నింపగు పండ్లు , దుంపలుండు
నూఁగు లాడుటకు మే , యయ్యాలలంబోలు, కలముల పైభాగ , ములును గలవు
పరుగెత్తఁదగు కాళ్లు , బలువిండ్లు గల కేలు, గలవు దుస్సాధముఁల్నుకువు సేసి
సంబర వీధి ను , న్నెట్టి పస్తవునైన, గడియలోఁదెచ్చి యాఁ , గలము మేము

తే॥ విల్లకాంబ్రాజ్జ నెలవేర్పు • వేటరులును, బలియు రేబది లక్షలు • కలరుమీర
లొక్కదినమేని మాయాకుంటిక్కయందు, నిలిచి మము ధన్యు లంజేయుఁదెలమితోడ

ఉ॥ ఆతని వేడికోలు విని • హర్షముతోఁ జిలునవ్వుతో హృద
బాతము నిండు ప్రేమ రము • వర్షుడు పల్కును వీరశేఖరా;
హృతములైన యాపగల • పుణ్య జలంబులఁ గ్రుంకి పెద్దలం
జేతము రంజిలన్ గొలుపు • చేసి యనంతర మిందు వచ్చెదన్.

తే॥ అనుడు నిగితజ్ఞుండగు • నాగుహుండు, వడివడిం జని యొకపెద్ద • పడవఁదెచ్చె
జలజనేతుండు మోనులఁసెలవుగొనుచు, దమ్ముతోఁ జంద్రభాలతోఁ దరణేనెక్కి

ఉ॥ ప్రాణముఁ బోలు రాముఁడు త, రంగిణిలో నడపింపు వే యనన్
నాదెముతో మరాళ మటు • నావ తరంగములందు పోవ ని
స్రావణ వహించి తాపసులు • సంకటమున్ భజియించి చింతమై
బాణలి వైచు మిర్దముల • బాతిని వాడిరి రాము పోకత్తె.

ఉ॥ పాలను గెల్చు పల్కుల నృ • పాల తనూజయుఁ దమ్మి నెచ్చెలిం
బోలిన రాముఁడున్ నదిని • పుణ్య జలంబుల మీలతోడుతన్
బోలఁగఁ గేల వారుకొని • పొల్చుగఁ జల్లుచు నుండఁ దెడతో
మాలిమి నడ్చు నావ పటి • మం జనెఁ గర్కట మేగు కైవడిన్.

ఉ॥ చందన నైకతస్త్రని ప్ర • శస్త్ర సురావగ కాంతి పుంజముర్
చిందుమణుర్ తళత్తళలు • చెంద సుగంధ జలేజ రోచురె
ఱ్ఱందన మొంది తేటగు త, రంగములన్ కరముల్లుటించి తె
చ్చెం దన దక్షిణంపుఁ దట • పీమకుఁ జేర్చు పయోధిఁ జేరుచున్

కా॥ ఆర్యుం డావలి తీర మెక్కి ప్రమదం • బారంగ నచ్చో సుహృ
ద్యర్యుం గాంచుచుఁ జిత్ర కూటమునకున్ • దారిన్ వెసం జూపి నీ
కార్యం బారయ నేగు మన్నఁ జెలిమి, గావంగఁ బ్రాణంబులున్
స్థైర్యం బొప్పుగ నీయఁ దగ్గ గుహఁడా • సత్య ప్థిరుం గాంచుచున్.

ఉ॥ ఏనుసు వెంటవచ్చెడు న • దృష్టము పొందుదునేని రాసువా;
కాననమందు దారి వెలుఁ • గన్ వలఁతిన్ మఱి పండ్లు దుంపలున్
దేనెయు మీకు వేళకొగి • దెచ్చి యొసంగు పవిన్ పమర్థుడన్
జాను కుటీరముం జలుపఁ • జాలిన ప్రోడను వెంట వచ్చెదన్.

ఉ॥ దుష్ట మృగంబులన్ దిశం • దోయదు శుద్ధ వనస్థంబులన్
గష్టము లేక రోసి వెసఁ • గాంచును కోరిన వస్తు జాలముర్

మృష్టము గాఁగఁ దెత్తుఁ బని • మేకొని చేయుదు రేయి వేళ వి
స్పృష్టముగాఁ జరింతు నెడఁ • బాయక యుండెద వెంట వచ్చెదన్.

చ॥ పలువగ దుంపలన్ శిఖరి • పై లభించినఁ గెల్లగించి తే
వలఁతినీ చాలదవ్వు నడ • వన్ జలమెచ్చట నున్నరోసి తే
గలుగుదు విల్లుదాల్చి మిము • గాతును కంటిని తెప్పవోలె నే
నలుకను దేవికిన్ శ్రమము • నందను వీడక వెంట వచ్చెదన్.

చ॥ మురువగు వక్షముం గలుగు • మోహనరూపః యభీష్టమేని సం
బరమున నాబలంబుఁ గొని • వచ్చెడఁ గాచెద నొక్కవేళ ము
ష్కరు లెవరేని కాత్రవము • నల్పి పయింబడిరేని తొల్ల నే
నిరవుగఁ దాకి ప్రాణముల • నిచ్చెద వేఁదెద వెంటవచ్చెదన్.

చ॥ అనుచు గుహండు భక్తిమెయిఁ • బ్రార్థన పేయఁగ రాముఁ డిట్లనున్
వినుము సుహృత్తమా! సుగుణ • విశ్రుతః ప్రాణముఁబోలు వాఁడ వీ
యనుజుఁడు నీకుఁ దమ్ముఁడు ల • తాంగి ధరాత్మజ నీకు మిత్రరా
లును భవదాజ్ఞ కేను మఱి • లోఁగిన వాఁడ నొరుండ నొదినే?

చ॥ శ్రమముల నొందు నంతఁ గద • సౌఖ్యము గల్గును జీవకోటికిన్
వెనుక నుఖంబుకై నడుచు • వేధ వియోగముఁగూల్చెనంచు నీ
మనమున నెంచి చింతిలకు • మానుగ నల్వర ముంటి మయ
క్కొను మనమొప్పు సోదరులు • కూరిమి నైదుగు రైతి మియ్యెదన్.

ఉ॥ కాలవిపర్యయంబునను • కల్గి నిలుంగు భరింపఁ దోడు కాఁ
జాలిన నీడు తమ్ముఁడు య • శస్కరుఁ దొక్కరుఁ డున్నవాఁడు నా
తేలలి నేరితో నయిన • నేల పగల్ జనియించు? నీవు నీ
ప్రోలికిఁ బొమ్ము నే మరలి • పోయెడు నాటికి నిన్ను గాంచెదన్.

ఉ॥ అచ్చటి బాంధవ వ్రతతి • నారయ నీ యనుజుండు గల్గెన
ట్లచ్చటి చుట్టలం గరుణ • నేలఁగ నేరు గలారు పల్కుమా?
నచ్చిగ నీకు బంధువులు • నాకును బంధులు గారొ? వారలాన్
బెచ్చగు దుఃఖ మొందఁ దగ • వే? మదనుజును వారిఁ గాపుమా.

ఉ॥ ఆనతి మీఱలేక మది • నంగద వీడఁగలేక చూచు వా
రీ నరుఁడేదో రోగవడె • నేమొ యనం జను శృంగిబేర భూ
జానియు వీడుకోల్వడసె • జానుగ భూషలు దాల్చుకేకిఁబోల్
జానకి లక్ష్మణుండు రఘు • చంద్రుఁడు పట్టి రరణ్య మార్గమున్.

7. వన ప్రవేశ పటము. 45

చ॥ వెడఁగులు పోడిమిన్ వలఁచు , వేశ్యల డెందమువోలె జెమ్మ యొక్కెడయును కద్దో లేదో యని , యేర్పడ శంక వహించు నట్టుల పృథమియు నెండఁ బాటు మిడి , వొందుచు వేసఁగివచ్చువేశ రాముఁడు చనుదేర మేఘములు , మూఁగెడు జాడలు దోచె మింటిపై .

న॥ గ్రహపతి లేత వెన్నెలల , కైవడిఁ గాయఁ దరూత్కరం బను గ్రహమున నీడ లీన మన , కాండము సోన వెలార్ప గంధ సం గ్రహఁ దనుకూలుఁడై వెలయఁ , గైపున నెమ్మిళు లాడఁ జారు వి గ్రహ లెడఁ దాపముం గొనక , కాననవీధిఁ దరించి రిమ్ముగన్ .

మ॥ ధరణీజాతను గాంచి రాముఁడను డెం , దం బింపు సొంపార నో హరిణాక్షిః యిటు చూడు మింపయిన వ , స్త్రాగుల్ మటంపించు మేల్వెరవుం జూపెడు నింద్రగోపములు ను , రిన్వ తేలపూరాసులున్ ధరణీ దేవికి రత్నహార విధి ను , ద్యత్కాంతులం జిమ్మెడున్ .

కా॥ రోలంబంబులు పాడ మద్దెల మొగుల్ , మ్రోఁగింపఁ బింఛంబులన్ రీలన్ విప్పినటించు నెమ్మిళులు నీ , నెమ్మైనసంఖ్యాక నేత్రాలం జూచుచు నీడు వేనలి క్రియన్ , రాజిల్లకుండంగఁ బేరీలన్ బర్హము ముడుచుకొన్న వయినం , బింపారగాఁ జూచితే .

చ॥ పరవిన కాంతు లుల్లసెలు , పచ్చని మేనును రాగ వక్త్రమున్ బొరసిన కీర వారములు , పోల శరీష లతాంత రాజిపై విరువుగఁ గూరుచుంట గణి , యించిన నీడు ప్రకోష్ఠమందు వ్రాలు రహిఁ జెలఁగుఁ గాంచితె వి , లోలవిశాల మృగాక్షిః యయ్యెడన్ .

తే॥ ఆమ్ర పల్లవ లలిత వ , ర్థాంగిః చూడు, నమలి పిల్లలు జింక కూ , నలును నీడు మేనివన్నియ చూపుల , మేర్మిఁగాంచి, తమకుఁ జుట్టంబవియె యెంచి , దాయుచుండె .

తే॥ ప్రసవ రాశిలో నిద్రించి , వచ్చుకేకి, పింఛమునఁ దావి యుండుట , పెట్టగాంచి ప్రణయ కోపాన దానిఁజే , రంగనీక, తిరుగుచుండుట చూచితే , తెరవ మిన్న !

తే॥ వికచకంఠేలి నెఱుని , విరుల యందు, గండుఁ దుమ్మెడల్ వ్రాల బం , గారునూడు బొగ్గులందున లేచుని , పులను పోలి, వెలయుచుంట వీక్షించితే , విదు విభాస్య !

తే॥ నాగలింగ కలిక నొక , నమ్మిగాంచి, పామవి తలంచి నోటితో , బట్టికొన్న వరణిఁగవి విరి మొల్లలు , సలుపు చుండు, మందహాసము గంటివే , మధుర వాణి !

ఉ॥ కోనల సంచరించు పులి , కూనలు చీకటి ముద్దలన్న చె
న్నునిన హస్తీ పోతములు , నొద్దిక గొల్లలయింటి క్రేపులన్
బానికఁ గూడి వైరమును , పొందక వీడెడు విచ్చలేక మే
లానిక సంచరించి చెర , లాడుచునుండుట గాంచితే చెలీ!

చ॥ ముడువఁగఁదగ్గ పూలు పరి , పూర్తిగఁ బూచిన గుత్తుసంతతుల్
దొడిగిన పెక్కుకొమ్మలు మ , దు ప్రసవంబులఁ దాల్చు కొమ్మలొ
క్కెడ దిగి నీరమాడు క్రియ , నింపగు తెల్లని పట్టువల్వకై
వడిఁ దగి తావులం జిలుకు , వారిని మునుట, చూచితే నభీ!

ఉ॥ నీటగు వింటి కొప్పు లలి , నెన్నుదు రొప్పు వరాలకుప్పఁ యీ
పాటలి మొగ్గలందు చొరఁ , బాటఁగ లే కెలదేంట్లు మిక్కిలికా
వాటము గాఁగ విచ్చు ప్రస , వంబుల పైకెగఁ బ్రాకి యుండుటల్
హాటకమందు నీల మణు , లంటిన చందము దోచుఁ గాంచితే.

చ॥ పరిమితి మీటి త్రాగు మధు , పాయలు కన్నులు తెర్వలేక బ
మ్మెర గొని పొక్కి మార్గము గ , మింపఁగఁ గానక తూల, నాడు బం
భరములు గాంచి ముందుగను , పాటలు పాడుచుఁ బోవ వెన్నఁ జీఁ
కు రహివి నేగు చుండె నది , గో కనుఁగొంటివే? యంబుజాననా!.

చ॥ విరి కయినేత కన్యకలు , వే యలవాటొనరించు నట్లు బం
గరువు హారంగు రంగరువు , గల్గిన వేఁగిన కొమ్మ లిందు నీ
పరసితే? నీదు ముంగురుల , యందపు బాలము నంట సూటిగా
బెరయు వినూత్న పుష్పముల , వేడుకఁ జిందఁగఁజేయుచుండుటల్.

ఉ॥ సుందరి! తార హారమును , సొంపుగఁ దాల్చు పయోధరంబుపై
నందు హరిద్ర లేపము క్రి , యన్ సుర తావులు వీచఁ బుప్పెడుల్
క్రందుగ రాలపైఁ బడుదు , గప్పట చేత పారశ్యా ఖండముల్
పొందుగ వాసగా విరిసి , భూస్థలిఁ బడ్డ విధానఁ గన్నడున్.

ఉ॥ నీ పదకంజముల్ కరఁగు , నే యని హర్షునఁ ద్రోవ నెల్లెడన్
మోపఁగ మెత్తనొ కరణిఁ , బూవుల రాల్చిన చెట్లఁ జూడు మీ
దాపలి పూవుఁ గొమ్మలు సు , దామయదేహ! యదుకర్కఁబోలి మో
పోపని నీదు కానునకు , నొప్పగ లేక చలించె వెల్లనై .

మీ నీరజంబులఁ బోలు , నీ పాదముల నీదు, పాదంబులం బోలు , పల్లవముల
ముసరిన తేటి గుం , పులను గాంచెదె? చీక, టిం బోలు నీవేణి , తీవి యొప్పు

మొగుటలఁజూచెదే? భుజములఁ బోలిన, యెల వెదుళ్ళగుముల • లలినిగంటె;
ఈ కోకిలలపాట • లాకేకి గమియాట, లీజింక చూపుల • హేల కంటె?

తే॥ కలివలను సూనములు నిండఁ • గలుగు కొమలఁ, బజ్జలటనటఁగూర్చుంటఁ వర్జి వ్రాయు
పలు తెగల పూల పక్షిల • విలసనంబు, వజ్రలు తెర చీరలం బోలు • వానిఁ గంటె.

చ॥ అనుగల మొందు జానకికి • నర్వమ పంక్తుఁ డిటుల్ వచించుచున్
దనియు విహార పద్ధతిని • దారిని చాల సతిక్రమించుచున్
దినమణి యస్త శైలమునఁ • దేరును నిల్చుట గాంచి రాఘవుం
దెనసితి మంచుఁ బల్కెను ము • నీశ్వర వాటముఁ జిత్రకూటమున్.

రాముఁడు భరద్వాజు నాశ్రమము చేరుట

సీ॥ మించు ప్రేమను మనసు పూ • రించువాఁడు, చిరము తిరముగ సిద్ధికై • చేయుతపము
పలము గనుటెఱింగిన భర • ద్వాజ మౌసి. పూని భవరోగ వైద్యుని • గానవచ్చె.

క॥ గొడుగును దండము కుండిక, జడముడులును జింకతోలు • సంధించి వెనక
దడఁబడక త్రోవఁగాంచుచు, నడచి యెదురు వచ్చె యోగి • నాథుం డటకున్.

సీ॥ నాల్గు పేదములు మ • న క్రమ పదరీతి, సటనంబు సలిపెడు • నాల్కవాఁడు
నలున స్పృశించు ప్రా • ణులు సమస్తం బొక, రూపునఁ గాంచు కా • రుణ్యమూర్తి
యెల్ల లోకమ్ముల • స్పృష్టించు నేర్పున, హరినాథిఁబుట్టని • యపర ధాత
మునినాథ నికరంబు • మన శిరోమణి యగ్ని, పూజ తప్పక చేయు • పుణ్యమూర్తి

తే॥ రాగరాఘవేంద్రుఁడునుమా•ర్చనముచేసి, ముని పదములకుముహూఱు, మ్రొక్కిరేవ
నతని గాఢ పరిష్కంగ • మాచరించి, తపసి వేషంబు గాంచె చిం • తయు వహించె

క॥ చిరము ధరనేలదగు నీ, తరుణుంబునఁ దపసి రూపు • దాలిచి పనులన్
జరియింప వచ్చు కారణ, మరయఁ దగున యేని తెల్పు • మా? యని యడుగఁ

చ॥ జరిగిన వృత్త మాతనికి • స్పృష్టముగా వివరింప మౌని నీ
వ్వెరగొని యిట్టి చెయ్లి ప్రభ • వించునె యీ యుగమందు నక్కటా!
జరుగక తప్పనేమి విధి • చక్కటి; గొప్పతపంబు చేయదీ
ధరణి యటంచుఁ జాలఁ బరి • కాపము నొందెను దెందమందునఁ.

ఉ॥ పేళం కమ్ర వాక్య వర • బింబ సమోష్ఠి విదేహ కన్యతో
శ్రీ శనిభుండవౌ నిను మ • హిం బరిపాలన సేయు మంచు భూ
మీకుఁడు నాహితుండు వచి • యించి యనంతర మిట్లు పంపి జీ
వాశ గడించువాఁడు భువి • నాటడిఁ బొందక యుండుఁ జెల్లరే!

చ॥ తొడరిక గాఁగ సౌఖ్యమును , దుఃఖము వచ్చుట సాజమేకదా;
పుడమిని దేహి చేయు తన , పుణ్యము పాపము చేత నవ్వియుం
దొడరును మిన్న కిక్కరణి , దుఃఖము నొంి పలంబె; యంచు దా
దడవుచు రాముదేహము ము , దంబునఁ దోకొని యేగె నింటికిన్.

ఉ॥ పూతగుణుండు యోగికుల , పుంగవుఁడాదటఁ దోడి తెచ్చి ప్ర
స్థిత తలంబు చూపి గుణ , పేళల వాక్కుల నాతిదేయమున్
బ్రాతిగఁ జల్పి కాయలను , పండ్లునొసంగి తనూజలం బలెన్
బ్రీతిగఁ జూడ రావులు , వేడుక నిల్చిరి రేయి యచ్చటన్.

తే॥ ఇతనితో మనమిట వసి , యిందు కతన , సుగతి గలదని తలపోసి , సుజనహితుని
రాముఁగని భరద్వాజుండు , ప్రేమతోడఁ, గలదు వచనీయమని యిట్లు, పలుకఁదొడఁగె

చ॥ కలవిట నిండుగా జలము , కాయలు పూవులు పండ్లు దుంపలున్
గలిగిన చింతలుం దొలఁగుఁ , గ్రవృత్తుఁ బుణ్యము వృద్ధి నొందెడున్
గలుగద యంతకంటె మఱొ , కండు ప్రళాంత సుఖస్థలంబు మీ
రలు మముగూడి యుండినఁ గ , రంబు కృతార్థుల మౌదు మిమ్మహిన్.

కా॥ అంతర్వాహినియౌ సరస్వతియు సూర్యాత్మీయసంజాత యీ
ప్రాంతంబందె సురావగం గలియు ది , వ్యక్షేత్ర మీతావు వా
క్మాంతుండిందు వసింపఁగా నెడఁద ను , తక్కురించు మా బోటికి
చెంతజేరఁగ దుర్బటంబు లభియిం , చెం బూర్వపుణ్యంబునకా.

చ॥ అనియిటు వల్కు మౌనిఁగని , యంజలితో రఘురాముఁ డిట్లనున్
మునివర! కోసలంబునకుఁ , బుణ్యతలంబిది దవ్వగదు మా
జనములు గుంపు గుంపులుగఁ , జక్కన వచ్చి వసించు రిందు మా
యునికి నెఱింగిరేని యది , యొప్పదు మీరు గ్రహింపఁ జాలరే;

ఉ॥ నావుడుఁ దాపసేంద్రుఁడను , నాయమ యిద్ది నిజంబి యొప్పితిన్
వావిరి నీవనంబుఁ గడ , వన్ దళయోజన దూరమందునన్
దేవత లెల్ల బ్రాంజలి ను , తింపఁగ నొప్పిన చిత్రకూటమే
నీవు వసింపఁ దగ్గదది , నిక్కము నాకముకంటె నింపగున్.

తే॥ మురిపమున నిట్లుచు యతి , పరునకెఱిగి, మూపురును చని పిల్లన , గ్రోవులూఁదు
గొల్లవల్లె లుపత్యక , లెల్లఁగడచి, యమునఁ గాంచిరి కడఁక మ , ధ్యందినమున.

కా॥ సారంగంబులు నీరుద్రావుటలు భా , స్వర్ణరశ సింహంబు లొ
స్పారం గాంచి పవిత్ర వాహినికి హ , స్త్రాంబుల నోడిచ్చి వి

స్ఫారంబైన ధరా పరాగము విడన్ • స్నానంబు గావించి కాం
తారాహారముఁ గొంచు నిల్చి రగ బృం • దచ్చాయ విశ్రాంతిక్తె .

ఉ॥ అవ్వల వాహినిం గడచు • టారయుమా యన లక్ష్మణుండు తా
నవ్వనిఁ గల్గు వంశముల • నంటఁగఁ గట్టి కలంబు చేసి పై
జవ్వనియున్ రఘూత్తముఁడు • చయ్యన నెక్కఁగ రెండు చేతులున్
మవ్వపుఁ దెడ్లుగా రుషముఁ • మాడ్కినిత్రోచుచు దాఁచె నన్నదిన్ .

తే॥ రాము తమ్ముని భుజ మంద • రంబు తిరుగ. నొక్కప్రక్కనీరంబు తూ • ర్పుదధిఁజేరె
మిగుల జలములు పడమటి • మేరఁజేరె. దెప్పవైకంబ యావలి • దిక్కుఁజేరె.

ఉ॥ నారలు దాల్చియుం ద్రిభువ • న ప్రతిమారులు దంతివైరి గం
భీరులు తీరమెక్కియట • విం బహదూరము వోయి కొమ్మలున్
వేరులు మాడి ధారజియు • వేడిమి నొంది కనంగఁ జిత్తమున్
నీరుగఁ జేయునట్టి యొక • నిర్జల భూమిని గాంచి రయ్యెడన్

ఉ॥ జానకి యీభువిం గడవఁ • జాలదయంచు విభుండు చింతిలన్
భానుఁడు శీతభాను చెలు • వంబునఁ జందన శీతలత్వముం
బూనెను మాడి నల్లనగు • మ్రోడులు వెంటనె పల్లవింకె ఘో
రానల మంత నంబుజ వ • నాకృతి నొందె మనోహరంబుగన్ .

ఉ॥ వేదిన విత్తులట్టి కఱి • వేండ్రపు రాళ్లు కోసి మెత్తగా
వై చిన పూలఁ బోలినవి • వేగిన తీగలు నన్నెఁ గోఱల్
బూచిన చిల్మివోయి సుధ • వొంది భుజంగము లఁడఁ దృప్తిమైఁ
దోచిన మేఘముల్ గురిసె • దుంపురులన్ భువనంబు చల్లఁగాన్ .

తే॥ హింద్రకులగు వేటరులు ఋ • ష్టింద్రులైరి. యాకలియె లేక పగవీడి • యల తడవు
పులుల కడఁ జేరి సారంగ • పోతకములు. పాలు ద్రావ సాగిన యవి • భయములేక

తే॥ కొండ చిలువలు క్రూరంపుఁ • గోపమీఁగి. నీటదిగినవి వోలె శాం • తిని వహించె
వంశములుచిటపెటమండు • పరుసమాని. కుందరదనలదాహుల • కొమరుదాల్చె.

చ॥ కనవు పెరింగి పచ్చనగు • కంబళముం బఱపించి నట్టి సౌం
పెనఁగె మయూరముల్ పురుల • నింబుగ విప్పుచు వేశ్యలంబలెన్
బొసఁగఁగ లాస్యముల్ సలిపె • బోయెడు త్రోవల గంధుఁ దుమ్మెదల్
దెనలను వైఱికాళి బలె • దృప్తిగ గానముపేసె నయ్యెడన్ .

చ॥ ఫలము లకాలమయ్యుఁ బరి • పక్వములై యిల వ్రాలుచుండె దుం
పలు తమ వేశ్యతోడ వెలి • వాటి కనంబడె భూమియెల్లఁ బూ

పులఁ దరుజాలముల్ సొగసు • పూవిన చానలఁ బోలెఁ; బ్రేమ మ
గలముగఁ గూర్చు శీలమున • కంచెఁ దపం బొకరుండు గల్గినే?

తే॥ బోయ పల్లెయు మునిపల్లె • యాయెఁ గెంపు, వోలె నెడనెడ నారుద్ర • పురుగులొలసె
వృక్షములయందు చింతించు • పెంటులఁ గని, గండు కోయిలల్ ప్రియమున • గారవించె.

చ॥ వెనుకకు వచ్చువేళ విని • పించిన నాథులఁగాంచి ప్రాణముల్
తనియఁగఁ గొగిలించుకొని • దాడికి నంపిన యావతంబు నె
మ్మనముల కైవడిం గుముల • మాడిన యమ్మరు భూమి, గెల్చి వ
చ్చిన ప్రియులం గనం జెలఁగు • చేతములం బలె నయ్యెఁ జల్లనై.

మ॥ మరుభూమిస్థలి దాటి మువ్వ రెల రే • మన్నీ డు గర్భంబునన్
మఱుగన్ గర్జిలు మేఘపాళిఁ గని నం • బ్రాంతాంతరంగంబుతోఁ
గరిణీవారముగాఁ దలంచి గజముల్ • కైసాచు నెత్తెన భూ
ధరముం గాంచిరి చిత్రకూటము మునీం • ద్ర ధ్యాన సంవాటమున్.

౪ చిత్ర కూట పటలము. 56

౪॥ వినుత సురాళికిన్ మనకు • వేటిమి నొందక యొక్కయాకృతిన్
మొనసి వినిశ్చలం బయిన • పుణ్య పథంబునఁ బోవు రాఘవుం
డనఘుడు సీతకా శిఖరి • యందలి సుందర దృశ్య వీక్షచేఁ
బొనరు పద్మశ్రవణంబు మఱు • పుచ్చుచు విట్లను నిండువల్కులన్.

తే॥ అలరు బోడిఁ చూడుమ యువ • త్యకతలముల, నేలకులశీవియలును త • మాలములును
నీరదములు వారణములు • వేలుపఱచి, కాంచరానట్టి కరణిని • కాననయ్యె.

తే॥ కువలయాక్షిరోఁ కాంచుము • కొండమీఁది, యురణములుమరకతరత్న • కిరణసమితి
బలయ బానుని పచ్చని • వారువములఁ, బోలి విరిసిల్లు చున్నవి • పూతచరితః

తే॥ మదగజంబు లడఁగు పెద్ద • యుదరములను, దొరయు పాములపొరలు వె • దుల్లయందు
దగులు కొని కదలుచు నయో • ధ్యాపరమున, సౌధశిఖర ధ్వజము లనఁ • జాలెఁగంటె;

తే॥ పగడములు పొదిఁగినయట్లు • ప్రథమ వెడలు, శైల పార్శ్వంబు లందెల్లఁ • బాలఁబోలు
చమర వాఁముల్ గడల వి • ద్రుమగి రీద్రు, జనిత నిర్మలజీవిత • చాయ గంటె;

తే॥ కపిత సింహ పాటిత గజ • కుంభములను, రాలముతైముల్ మగువల • ప్రణయజనిత
కోవవేళను రాలు కుం • కుమ విలిప్త, మౌక్తికములన నొప్పారు • మగువ కంటె;

తే॥ శశి విడిదిగా నెత్తిన • చందమొప్పు, గొనలు కెంపు సొంపులు నింపు • కొండకొమ్మ
హర కపరము గాఁగ నం • దలరు యరము, లందు పెసియించు గంగ నా • నదరెఁగంటె;

తే॥ తలఁ మానికములతోడఁ , దరలు పన్న, గములు చూడఁగా మదకరీం , ద్రములు కెంపు
ముఖ పటంబులతోఁ బోవు , మురువు దోచెఁ, గంటివే సుధామయిఁ కంటి కలపుదీఱ.

తే॥ రత్నఘటయూ శమును దా , రంబు మోచు, ననువుఁ బోలు కొనొప్ప ల , తాంగిఁ కంటె
ననుచు చందన వనములు , నభిముగప్ప, నందు చొచ్చి పోయెడుక్రియ , నబ్బుఁదొప్ప

తే॥ ఆకురెమ్మలఁగొని మూఁగు , నకులఁదోలి, తేనియంగొని కరిణికి , నానఁ గరము
చేత నందిచ్చు నెలవంకఁ , జెనయు దంచ , మును గిల హస్తఁగాంచితే , కలిరుజోణిఁ

చ॥ మనుప గఁ గర్తయైన హరి , మాయ నడంగి కనంగ రాకయు
న్నను విశరాజులైన ముని , నాథులకున్ బయలైన యట్టి భం
గిని తనయందు ధాఁగి కొను , కింపురుషావళిఁ గానిపించు పొం
తనము వహించెఁ గాంచుమివి , తర్దికలౌ పటికంపు బండలన్.

ఉ॥ ఆదెడు నెమ్మికంటెఁ గడు , నందము నొందిన కోకిల స్వరాఁ
మోడి యెడదంతోఁ బతుల , మోములఁ గాంచక యల్ల నూను నా
చేదెలు తామె వల్లభులఁ , జేరఁ దపించుచు రోయునట్లుగాఁ
బాచెడి కిన్నరాంగనల , పాటల వైఖరి వింటెఁ యుగ్మచిఁ

ఉ॥ ఎక్కిడు విల్గవంటి నుడు , రించుక వంచి కనుంగొనన్ వెదు
ళ్లకడ నక్కడన్ దగుల , నారఁగఁ గాటు మరంద బిందువుల్
ఘోరి, యందు వేటరులు , మేగలి దుంపలఁ ద్రవ్వఁబడు ప
ల్లకల నిండెఁ జూచితె య , హీన సతీత్వి మహిష్ట జీవమాఁ

తే॥ ఎలమిలోఁ గుతుకంబుతో , జలకమాడు, నాడు కోతి నిర్భర జంబు , బలమి చల్ల
నెదుటి వరిఁజేరి గడ్డయై , మొనఁగు మొగులుఁ, గలచి చలువొడెను మగ , కపిని ఁటెఁ

తే॥ వత్తిలేన్బట్టి యమ్మల దీ , చంబఁ యెండ, చంబు నిరిధి కాంతులు నిర , త్వంబునొందు
కెంపు గుండులు వెవ్వేణ , గ్రందికి దిగు, పెక్కారని బింబములఁ బోలి , వెలిగెఁ గంటెఁ

తే॥ శీలమా యరుంధరికిని , చెప్పుజాణఁ ఇమ్మహావని వేఁగిన , కొమ్మలెల్ల
స్వస్థ పుష్పంబులం జల్లి , పాచములకు, నెఱఁగి లేచు వారిని పోలు , తెఱఁగుకంటెఁ

తే॥ తలియఁ బోణిఁ యుష్కరుఁడు , పడవు నెట్టి, శిఖరివైఁ గొట్టచేల్చాచు , చెలువ లరసి
పిట్టలందోల నొడిసెల , విసరుమణులు, మింటఁ జుక్కల మాక్కిని , మెఱయుఁగంటెఁ

తే॥ ఎఱుకు లగురు కరైలఁగాల్చు, నెగయు పొగయు, మునుల హోమకుండమ్మలఁమొగయు పొగద
గలిసి పెనుగిరి శిఖరంబు , కరణిఁ బర్యే, రాజవదనఁ కంటిపె యంబ , రంబు దెసను.

చ॥ గుఱుగుమ గుప్పు వాననలఁ , గూడిన దీర్ఘ విసీల కేళ బా
రముగఁ జలించు కొనుగఁ , రామఁ వియన్నదిలోన ముక్ష సం

మము వలె మీలు గాన నగు , కైవడి వట్టిన నిర్వరంబులన్
గామరుగ రత్నముల్ వెలసి , కుప్పలుగాఁ గనిపించుఁ గాంచితే!

తే॥ పలుపు కెంపు బండలలోన , నిలుము కొనుచుఁ, బచ్చబండలలోఁగానఁ, బడుచుమందు
కినుకఁగొన్న విద్యాధరాం , గనల యదుగు లత్తుకల జాడఁగంటివే , లలితవాక్యః

తే॥ జలకమాడు రంభాదుల , జడలనుండి, విడిచివై చిన వినుమ్రాని , విరులతోడ
దొరలివచ్చు రత్నములతో , మెఱపు, పలపు గలిగి పొలురురులఁగంచె? కలికిమిన్న!

తే॥ వేఁటరులు చేలఁగావంగఁ , బెట్టినట్టి, పలకరెత్తి వాయించుకోఁ , తులను గంచెః
అందికొని చేత నెలవంకఁకందుడుచు, గొలయగు కొఱవతఁజూచి , తే? లఠాంగి:

తే॥ మాధవీ నికుంజములందు , మగలఁబాసి, వేల్పు మగువలుండిన జాడఁ, దెల్పుచుండ
నల్లనై మాడినట్టి యీ , ననలతోడి, తల్పములఁ గాంచితే? సహ, ధర్మచరితః

చ॥ తలఁచిన యట్టి దేవసుధ , తప్పక యానిన వారి మాడ్కిఁ బే
రెలమిని పొందు జానకి? ర , హింపఁగ నీపెను మ్రాఁకులందు దీ
వలఁ దగిలించి యుయ్యెలల , వారక యూఁగుచుఁజెంచువాండ్ర చె
ల్వులు రహిఁ బాడఁగా నకున , పజ్జిలు వచ్చుచునుంఁగాంచితే!

తే॥ మేనకాదులు క్రీడించి , తానమాడఁ, గలఁమును కుంకుమముఁగల్ప , కంబు లించు
మంగళ ద్రవ్యములు గలి , యంగ నీటి, కుంపురులు పరిమళముఁ, బొందుటను గంచె:

తే॥ అడుకొని మూఁడు జాలకే , యధికమైన, చల్లఁదనము పొంఁతులకు నొ , నంగుచున్న
శిఖరాంబు సూర్యుండు , చేర మేటి, ముకుటముం దాల్చు తీరునఁ, బొలిచెఁగంచె

తే॥ మానికంపు బండల మీఁదఁమంసివెదురు, పొదలు రాల్చిన ముత్తియఁములు వెలుంగ
నంజ మిన్నుంఁ బిర్వసి , క్షేత్రసమితి, కరణిఁగానంగ వచ్చుట , గాంచుమదిలః

తే॥ విజిత వంశ వీణారావ , విమల శుభ్రః పూచ మోచుగు రెడనెడఁ , బొలుచుచుండ
వనము మండుచు నుండెడు , పగిదిఁదోచెఁ, గాంచితే దూరభాగంబు , కన్నులలర

ఉ॥ చెందొవలందు గాజులను , చేర్చిన చెన్నునఁ గానవచ్చుకే
లొందిన జానకి? కలభ , యూధము శుండము తోలునంచి గాఁ
బొంది జలంబు నిండికొని , పోయి తపస్యుల కుండికావళిం
గ్రందుగ నింపుచుండుటలు , గాంచితె యచ్చటి చిత్రిలీలన్

తే॥ పంపుతోకలు కూర్మికి , పంగు మనసు, గలుగు కోఁతులు పృథ్వులఁ , గనులులేని
తాపసులఁ గట్టలంబిట్టి , దారిమాపు, చుండు వేఁటకఁగాంచితే , యుత్పలాక్షి!

తే॥ పురులు విప్పిపుయ్యారముల్ , మునులహోమ, కుండములనగ్ని పెడిరాఁజు , కొనఁగ విసర
చుండుటలు చూచుచుండుచు , శోదరీ! ప్ర, శస్త్రయతుల మహిమనెన్ను , శక్యమగునె?

చుండుటలు చూచుచుండు 'కృ' శోదరీ: ప్ర, శస్త్రయతుల మహిమనెన్న , శక్యమగునె?

తే॥ చెట్లఫలముల రాల్చెడు , చెడుగుఱుంబు: చెలగు కోతులు ప్రత్తిని , చిక్కుదీసి
పోగుచేసి ఇందెములకై , మునుల కొనగు, చుండుటలు కాంచుచుంటివే , యవిదమిన్న

తే॥ మావి పనస యరటిచెట్ల , మంచి పండ్ల, దెచ్చి యిచ్చు కీశమ్ముల, దెఱవ: కంటె
దుంపలం ద్రవ్వెకొని భక్తి , తోడఁ దెచ్చు, కీటుల నిటఁ గంటివేపై:డి , కీలుబొమ్మ:

తే॥ కొండపరి జొన్న రాగి కం , కుఱును పెదురు, బియ్యమనుములు నీ నన , చెయ్యివంటి
నోళ్లగల కీరనికరమ్ము , మళ్ళ నుండి, తెచ్చి మునుల కిచ్చుటఁగంటె , మచ్చెకంటి:

తే॥ దంఠములు తేజరిల్లు మ , దావళముల, నెత్తుకొని మ్రింగు భుజగంబు , లుత్తమజన
రాతి వినతిమై జటిలులు , పదములూని, త్రొక్కు మెట్లగు టరసి కీ , విక్కులాడి:

తే॥ చపలనేత్ర: యీ కొండపైఁ , దపముచేసి , కన్నుల మదశ్రువులు కుండ , కరణిరాల్చు
వారలకు ముక్తినియ దే , వతలు వచ్చు, మింటి తేరు లెండలఁ బోలె , మెఱసెఁజూడు

చ॥ తపనుని మ్రింగి యాజ్యమును , త్రావిన కుంతముఁ బోలి కాలుఁడున్
విపుల భయంబు నొందు కడు , విప్పగు కాటుకకంటి: జానకి:
ఉపగల సూతికాశ్రమము , నోర్వఁగ రేణువులన్ భరించి త
ద్విపములు నొవ్వనీకొదవి , తేజీచి పట్టుచునుంటఁ గాంచితే:.

తే॥ నీదు మైకాంతి మెఱువని , నిశ్చయించి, ఫణులు పుట్టలఁ దూఱుట , పడఁతి: కంటె
జలద నాదంబు సింహ గ , ర్జనచయంచుఁ, గలఁగిపాటు వారణములఁ , గలికి: కంటె.

చ॥ అఱిని గృహస్థ ధర్మమున , యందె తపంబును సత్యమున్ దిటం
పఱచిన యాజి పుత్రకుఁడు , పైదలి కిట్టి వినోదముల్ ముదా
కరముగఁ జూపుచుం జని సు , కర్ములు తాపసు లందు కాసరా
నెఱఁగి మునీంద్రవర్యులకు , నెచ్చగు విందయి యుండె నచ్చటన్.

క॥ వెసఁగాల నేమి నాఁజను, ననురుని యుసులుల హరించి , యరుణంబయి యా
కనమున వెలసిన చక్రము, పసదోఁచెం బిశ్చిమాద్రి , భానునితీరుల్

తే॥ చక్రదారిత దనుజ వి , స్తూరదేహ, గళితర క్తంబు నా నరిజ , కాచి పరవె
వానినోర విఱుగు కోట , పల్లువోలె, నంద మొందెను మింటలే , జందమామ.

క॥ సుదతులకు ముఖ వికాసము , పొదలించుచు నలిన పుష్ప , ములుముకుళించెఁ
పదపడిగగనముఁ బోలిన, ప్రాదముల రిక్కలను పోలి , యలరెం గలువల్

తే॥ ఆడు మగ కోతులటవ్రూఁకు , లరయుచేగెఁ, బిడులుచంతులుసానువుల్ , వెదక వెదలెఁ
గాన పిట్టలు నీడముల్ , గానఁ బోయెఁ జ్ఞాన వేద్యుఁడు సంజ క , ర్జముల కరిగె

తే॥ కొన్నిపువ్వులు ముడిగెను, గొన్నివిడిగె, రామునకు లక్ష్మణునకు ను , ధామయి యగు
జానకికి హస్తనేత్ర కం , జంబు లవుడు, నీరజంబులకై వడి , నేముడింగె

ల క్ష్మ ణుఁ డు ప ర్ణ శా ల ని ర్మిం చు ట.

క॥ ఉత్తముఁడు సుమిత్రాసుతుఁ, డత్తతీ తనుమధ్యతోడ , ననఘం యండన్
జిత్తమున నెంచి యచ్చటఁ, డత్తమునఁ బర్రశాల , తగ నిర్మించెన్.

సీ॥ పంగ కట్టల నాటి , పైన నడ్డంబుగాఁ, బొడవైన వెదురులఁ , బొందు వఱచి
నడుమ నిట్రాడుల , నాటి పైవాసంబు, అమరించి పెండియ , లజఁగఁగట్టి
శాక పర్ణంబుల , జానుగాఁ గప్పిపై , తోడ కనవువైచి , బొడ్డుగాఁగఁ
బ్రక్కల వెదురుల , బ్రద్దల నల్లి మ, ట్టిని మెత్తి మణిగాన , మొనరఁజేసి

తే॥ జానకి రామునకు వేటు , నలము లుంచి, వాస్తు శాస్త్రోక్తముగ నెల్ల , పనులు తీర్చి
లోనఁ గుంకుమ పంకంబు , తోన యలికి, గోడలకు నదీ రత్నముల్ , కూర్చియంత.

తే॥ బర్హిబర్హ విశానంబు , పరఁగఁగట్టి, కత్తిఁగొనివ్రేలు క్రచ్చులఁ , గత్తిరించి
చుట్టు వెలుగు వెదుళ్లతోఁ , గట్టి ననఁ, బఱచి కొవ్వెరుల్ చల్లి , తల్పం బమర్చె.

ఉ॥ ఈవిధి లక్ష్మణుండు ర , యించిన యొప్పగు పర్రశాలలో
దేవతలన్ భజించి జగ , తీపతి యంబుజగర్భనందు న
జ్ఞానా నన్ను తోటి జను , లందుఁ జరాచర కోటియందు నొ
క్కేవిధి నొప్పవాడు తన , యింతినిగూడి వసించె నచ్చటన్.

ఉ॥ మాయను సీఁగినట్టివగు , మానసముల్ శ్రుతులున్ సుధాబ్ధియుం
బాయని తొల్లి తెంకయు న , మస్తము నియ్యదె యంచుఁ బల్కనొ
చాయను లక్ష్మణుండు కడు , చాతురిగట్టు కుటీరమందు సీ
తాయుతుడై రఘువ్రథుఁ డె , డం బరితృప్తివసించె నత్తతీన్.

తే॥ జానకీ సుమకోమల , చరణయుగళి, కట్టు శిలాతల మార్గంబుఁ , గడవ నడచెఁ
డమ్ముకిరములు గుడిసె నొం , డంగఁగటై, సాయమే లేని వారికీ , జగతిగలదె?

క॥ అని చింతించుచుఁ డమ్ముని, గనుఁగొని యీపర్రశాలఁ , గట్టెడు పని యెం
దున నేర్పితి వని నిలువక, కను గొలుకుల నశ్రువులను , కార్చెను తోడ్తోన్.

చ॥ పొలుపగు సంపదన్ భరత , పుత్రున కిచ్చిన తండ్రి యానతిన్
వెలలి వసంబు చేరి బహు , విశ్రుత ధర్మముఁ గాచి భాస్కరుం
బలె వెలెగించు సన్నుతి ను , పార్జన చేసితి సంబంధంబె నా
కులతను నీకు మిక్కిలిగఁ , గూర్చితి సంబయె యుక్తమౌ గదా?

చ॥ అనియిటు రాఘవుండనఁగ , నంతటఁ దమ్ముడెడందఁగుందియ
న్నను తగఁగాంచి యిట్టలను , నాయకఁ యన్నకు సేవసేతకై
యనుజుఁడు గల్గె నిక్కమిది , యారయఁ గష్టముఖంకురంబు నా
టనె యుదయించి కాటనెరు , టంబుగ నిల్చుటెఱుంగవేయనఁ.

ఉ॥ బస నటుండ నిమ్ము పరి , హారము దీనికి లేదు ధర్మమున్
మానుట కూడదంచుఁ దన , మానస మందు తలంచి సేవపైఁ
బూనికయుం గుతూహలము , పూర్తిగఁ గల్గిన తమ్ము చింతయున్
లోన నెఱింగి వాని యడ , లుం దొలఁగిఁపఁగ నెంచి యిట్లనున్.

తే॥ ఉర్వి సంపదలకుఁ దుది , యొండు గలదు, భావి సద్గతి యనెడి లాభంబుతోడి
అతుల సమ్మోద మరయ శాశ్వతముగాన, దీనఁగొఱతయేమున్నది, తెలియుమయ్య

తే॥ తమ్ము రాఘవుఁ డిటు సమా , ధానపఱచి, యమరులు నుతింప వ్రతములఁ నాచరించె
తబిసి యగు వసిష్ఠనియాజ్ఞఁ , దరలిసట్టి, దూతలేమైరొ వారలఁ , జూత మింక.

9. ద హ న ప ట ల ము. (145)

తే॥ సత్య వాక్యులొ దూతలు , సరగ రేయిఁ బవలు నిలువక నడచి యా , భరతుఁడుండు
హర్యముం గని తమరాక , యతని కెఱుక , పఱపుఁడని ద్వార్పితులతోడఁ , బలికినారు.

తే॥ భరతు నానతిఁ గొనుచు లో , పలికి వార, లరుగఁ గుతుకంబు మితిమీఱ, సతఁడుకాంచి
రాజరత్న కిరీట నీ , రాజితాంఘ్రి, యుగళఁడగు తండ్రి సుఖుఁడయి , యొప్పు? యన

ఉ॥ రాజ సుఖుండనంగ యువ , రాజును లక్ష్మణుఁడున్ సుఖాప్తికిన్
బాజసులే కదా? కుళల , వర్తినులే జనసుల్? తపోధనుం
దోజకు భద్రమే? యనుడు , నుత్తర మిచ్చుచు దూతలెల్ల వా
రోజు జెలంగు వారనుచు , నుంచిరి భూపతి శ్రీమఖం బటన్.

తే॥ మఱియుఁగల బంధువుల యనా, మయములడిగి, తండ్రి వంపిన లేఖ మ , స్తమున నునిచి
ముద్రగల దానిఁద్వరగ వి , ప్పుచునె వారి, కిచ్చె న కంబు గా గ ధి , భీష్ట ధరము.

తే॥ మొగమునందునఁ జిఱుఁనవ్వా , మొలకలెత్తఁ, బులకములకు శరీరంబు , కులకములుగ
నుచ్చి యగ్రజుఁగాంచనొ , నుత్సుకతను, విరులవారిగాఁజల్లెను , భరతుఁడపుడు.

తే॥ అరుగఁ బరివార విఠలికి , నాజ్ఞయొసఁగి, పెద్దలకు మ్రొక్కి వారి దీ , వెనలఁబొంది
యాయితంబైన తేరిపై , ననుజాతోడ, నెగడి తిథివారముల గమ , నింప కరిగె.

ప॥ ఏనుఁగుల్ ముందుగా , నేగెను రాజకు, మారులు బారులు , తీరి చనిరి
సాయుధం బగు వీర , నైశ్యము నాలుగు, ప్రక్కలఁగ్రమముగా , బలిసి వెడలె

- నొత్తిరి శంఖముల్ , మొత్తిరి భేరులు, వెలసెను ధ్వజములు • బలిసె ధ్వనులు
మెఱసెను గొడుగులు , బెరసె భూషణ కాంతి, మొరసె నేమి రవంబు • విరిసె సురటి
మ్రోగె బండ్లపై బహువాద్య • ములరవంబు, మూగెదేలులుక్రొవ్విరి • మొగములందు
రేగెమిన్ను మన్నలము భూ • రేణు చయము, సాగెభరతుండుచిక్కిలి • సంబరమున
- తే॥ మించి నకిలించి తలల నా , డించునవియు, వింగికిగుగునుననువేడ్క • నెగయునవియు
పోవఁ దగు వేళకేచేరఁ , బోవునవియు, మొగము వాచిన ఎ శశ్య • ములునుగదరె.
- తే॥ విల్లకాండ్రు రీఁచెలవారు , మల్లవరులు, చక్రతోమరాసి గదా వ్ర • శస్త్ర హస్త
లనుభవం బున్న మావటీం , ద్రదిక విజయ, శీయరగు వీరులును చుట్టి • చెంత నడవ.
- తే॥ పోటులాడుదున్నులుకోడి • పుంజులునుపొ, లేళ్లకముఁజాలు మఱియుఁబూ • రేళ్లపెంచు
నట్టి వేటరుల్ మనముల • నలరివాని, వెరిటఁగొని వేడుకగ ముందు • వెడలివారు.
- తే॥ ఉత్తములు కొంద యురముల • నొరసికొనుచు, జరగి చాల్చులునని నిల్చి • జన్మమెత్తి
సురలు జ్ఞానులై యైహిక • సుఖము వీడి, పూర్వనాకలోకముఁ , గొన్న పోల్కినుండ్రె.
- తే॥ మధువు చెవులకుఁ గుడిపిన • మాడ్కివజలు, మాగడుల కీర్తనధ్వనుల్ • మలసె దివిని
ఒడలికిని ప్రాణముం బోలె , నొప్పనట్టి, మద్దెల రవంబు లెల్లడఁ , దద్దచెలసె.
- క॥ భేరి రుతి మించి విప్రా, శీరవము చెలంగె మేటి • జెట్టుల పెను గ
ర్జారవము మించి వండులు, పేరుకొని వచించు వినుతి • పెలుచం దాఁకెన్

భరతుఁడు కోసలముఁ జేరుట.

- క॥ అడవుల నదులను గిరులను, కడచి చెఱకు రసము మడవ • గనిమలఁద్రెప్పన్
'వడియు వలుఁద పొలములు గల, పుడమిని కోసలము నేడు • పూఁటలఁజేరెన్.
- క॥ పొలములు మడకల నీఁగెను, పొలముల పైరులను నీఁగి • పోయె జలంబుల్
జలజాసన జలజంబున, నిలువక యేగుటయె గాక • నీఁగె విషయమున్
- క॥ పండిన ఫలముల వెటువడి, నిండి రసము దరులఁ బాతె • నిష్ఫల మయ్యెన్
మొండగు పువ్వులు విరిసియు, నెండి దిగువ రాలి వితగ • నెఱపెను మంటన్.
- తే॥ పక్షికాలంబు నెఱుఁగు కా • పరులు లేక, పండి వరిపైరు తలవ్రాల్చి • పాఱుచున్న
మావిపండ్లరసము గని • మలను పొరల, మొదలు మురిసి ధాన్యంబులు • మొలకలెత్తె
- తే॥ పక్షలాదు పొలంబులఁ • బనులు సేయు, తిల సుమంబులఁ దెగదు నా • సలు గలారు
పనులు సేయరు మడఁకులు • ప్రణయ కోప, మొంది నట్టులు కలుపు • నూడ్వకుండ్రె
- క॥ చిలుకలు పలుకులు నిలిపెను, పొలఁతులకున్ దూతి పసులఁ • బోవుట తొలఁగెన్
బలుకవు భేరులు పురవీ, ధులలో నుత్పవము లెందుఁ • దొడరక యుండెన్.

- క॥ వేదపు శిరసులు పూవుల, నాడపు చెలిగములు నీట • నాట నెలవులన్
 కాడపు పిల్లనఁ గ్రోవులు, కాడపు మాడుపుల సువ్వి • కర్ణ బలములన్
- తే॥ వెలయు మొగములు చిలునవ్వు • వీడియుండె, మాడుగులు కావిపొగలను • మానియుండె
 దీపములు ప్రకాశములేన • త్రిక్కియుండె, మనవతుల జడల్ సుమముల, వదలియుండె
- క॥ పెరిగినపచ్చని పైచులు, చెలువుల నువకములు రామిఁ • జెడు బోభుల మం
 దిరముల వాకిండ్లదన్ • దిరిగెడు యాచకుల మోము • తీరున వాడెన్
- క॥ వేలుపులు దూరమేగఁగ, నాలుకితోఁ బలుకరాని • నయమున సుక్షే
 ప్రాళులు పంటల వీడఁగ, నేలపొలుపు దిక్కు నునుఱు • నీఁగు నొడలు నాన్.
- క॥ అటువంటి కోసలంబును, రటుకున భరతుండు చూచి • తన మదిలోఁ బే
 రటమట పడి చెడుగేదో, యిట విన నగు నంచునూర్పు • లెచ్చుగఁ బుచ్చెన్.
- క॥ మఱి యేగి సత్య భూషుడు, తఱిమెడు నరదంబు కంఠెఁ • దద్దయువడిగా
 నెఱుకఁ బనిచి యాలో మెఱు, పొఱయని సాకేతమును న • ముత్కృతఁ గాంచెన్.
- తే॥ వేవెలుఁగుఁగని యిల్పూమి, వేల యెల్లఁ దిరిగి యలసితి నిలుపుము • తిందు రమ్ము
 వెనుకఁ బోవచ్చునని నిక్కి • పిలుచునట్లు, గాన నగు ధ్వజ పటములఁ • గానఁడయ్యె.
- తే॥ ధర పద్మతి నాద్దించు • ధనము నెల్లఁ, గోరు వారలు వచ్చికై • కొనుఁడలంచుఁ
 గీర్తికాములు పిలిచెడు • కేకవంటి, మురజ నిస్వనములు మున్ను • మొనయ వినఁడు
- క॥ సధనుల నుండి యిభంబుల, నిరులను దొడ్డగొనువారి • వెఱిఁ గానుకలన్
 బుధులును గాయకులును మా, గధులును కొనిపోవు టతఁడు • గానఁడు నగరిన్.
- క॥ ఆవుల మన వారణముల, మావులఁ బెన్నిదులఁ బడసి • మన్ననతో భూ
 దేవతలు నడచుచుండుట, భూవిభునందనుఁడు కనఁడు • పుర వీధులలో.
- క॥ పురమున గాయను లిండ్లన్, ద్విరేపములు వీణియలును • తీయని సప్త
 స్వరములు వెలిపఱువమి నుం, దరుల కురుల కరణి నొప్పెఁ • దార లహితమై.
- క॥ కరులను పల్కంకి కలను, హరులను రథములను బిండ్ల • నరిగెడు వారె
 వ్వరు లేన నగరవీధులు, శర విరహిత సికత సహిత • యురముం బోలెన్.
- క॥ శత్రుగుణియగు • ధత్తతీ నగరంబు కాంతి • యందము చెడుటల్
 చిత్తమునఁ దల యను జా, యత్రైఁగున నుండెఁ జూచి • తే పురిఁ యనియె
- క॥ అరివీర భయచఃభుజులఁ, పుర సంస్థితి చూడఁ డఁ • బొలుపటి దామో
 దరు సతి వీడిన కలశాం, బు రాళి గతి నొప్పుచుండె • బుధ నుతః కంఠే,

తే॥ రత్న భూషుండు సింహ ప , రాక్రముండు, నైన శత్రుఘ్నుఁడిరుగేల , సంజలిగాని
యివుడు గలిగిన దొక దొడ్డ , యెడరు సతము, చెడని పురమును సిరివీడు , చెన్నుదోచె

భరతుఁడు కైకగృహంబున కేగుట.

తే॥ అని పలుకుచున్నయంతలో , న్యందనంబు, నగరుచోర వేగ భింతుండు , దిగి బిరబిరఁ
దండ్రవసియించు నట్టి సౌ , ధంబుచేరె, మనమునందున శంకలు , మల్లడిగొన.

తే॥ ఉద్ధతభుజుఁ డుత్కంఠతో , నుర్విసాధుఁ, డెలమివాడుకవసించు , గృహముసొచ్చి
యెచటఁ గానక యిది యల్ప , హేతురంబు, గాదటంచు శంకించె మి , కృటముగాఁగ

తే॥ జనకు వెదకి విరుద్ధ హ , స్తముల తోడ, వందనముసేయ నుంకించు , భరతుఁగాంచి
యొక్కచేటిక మీతల్లి , యుత్పక్తతను, పిలుచు చుండెను రండని , పిలుచునంత.

తే॥ వచ్చి తల్లికిఁమ్రొక్కన , వ్యనిరతనయు, మనసు తనివొందఁ దడవుచుఁ, చనదుతల్లి
దండ్రీ సేమంబుండుగ నా , రండు వారు, భద్రయుతులని పలికి యా , వలనుకొంచి

కా॥ తల్లిప్రేమముపెల్లగిల్ల గనుచు , తండ్రిన్ వడిం గాంచ నా
యుల్లంబల్లల నాడుచున్నయది యెం , దున్నాఁదొ నానేత్రముల్
చల్లంగాఁ గనువాడఁ డెప్పుఁ గడెఱ , శ్చంబికఁ జాలింపు మే
నొల్లం దండ్రీని కాంచు పిమ్మటనె నా కుత్సాహ మొప్పారెడున్.

అ॥ అట్లు తనయుఁ డడుఁగ , నావంత యుల్లమ్ము, నందు వంతలేని , నుతివ డెగువఁ
బలికె ననుర బలము , నడఁచిన మీరండ్రీ, సురలెంపు దివము చొచ్చె , ననుచు.

ఉ॥ భగ్గునఁ గాల్చునట్టి చెడు , వార్త చెవింబడ నెత్తివెండ్రుకల్
దిగ్గన నగ్గిఁగాలుగతి , దిక్కటి వజ్రముచేర రావి ప్రా
నెగ్గతిఁ గూలు నగ్గతిని , పృథ్విని గూలి చిరంబు శ్వామున్
మ్రొగ్గక తెల్విదప్పి పి , ముం బలె నుండె జనంబు జంకఁగకా.

చ॥ మొగమున కొంతి మ్రగ్గ నర , మోడ్చి కన్నుల సక్రబిందువుల్
బుగులుకొనన్ వెసం గొలువి , పూర్తిగ వీనులఁ జొన్ను రీతి నీ
దగరము లాడ నిన్ను బలె , దిక్కారు చెప్పరు డెంచుండు ప
ల్కఁగఁ దలకొందురేఁ యటులు , కర్కశ మానస పెట్టులెలివో.

తే॥ గుహని కంటె సుందరుఁడు స్రు , కుచునులేచి, సరితపించుచు మఱిసే , ప్రానివగచి
వేడిగా నూర్చి వేదస , వెక్కనముగ, నేడ్చి యేడ్చి తుదిం గాంచ , కిట్లు లనియె.

తే॥ ధర్మ విరూలనము చేసి , దయనుచంపి, శీతలోన్నత కరుణకుఁ, జెలుపు చెఱచి
మరణ మొందితి వనసీతి , మజిలి నాడ, వింతకంటె హెచ్చగు దోష , మెత్తి తండ్రీ

ఉ॥ కోపము ద్రోసి కామమును • గోసి యెడందను లోభసంహతిన్
 లోపము చేసి యున్నతిని • లోకము నేలు నుదారః సింహజన్
 దాపము పాలుచేసి తగు • దారిని నీకయి చూచుకొంటయున్
 లోపము గాడె? యద్దియును • లోభముగాక యుదారమార్గమే?

తే॥ ఇనుడు మొదలుగా నీకుల • నృపుల చరిత, ములను క్రొత్తలు చేసిన • పూతచరిత;
 భర్గమేర్వంశమగు విల్లు • భంగపఱచు, ముద్దుకొడుకు నెల్లెడఁ • బాసిపోయి తిట్లు.

తే॥ ఆర్యః ధర్మచరిత్రః యీ • యవనియందు, మ్రుందు వార లేవంశము • నందులేమి
 స్వర్గమున మైత్రిగలవారు • చాలఁగలరు, పోదమని యెంచి యేగితే • భువనపంద్యః

తే॥ తదపు చల్లనై యున్న నీ • గొడుగు నీడ, పలులు పలు జీవు లిప్పుడు • వాడి నిలువఁ
 గల్పశీతలచ్చాయ నా • కాంక్షచేసి, వెడలి నాడవెనీవార • లిడుమఁ గుడువః

క॥ శంబరుఁ బోలిన దనుజులు, వెంబడి మఱిముట్టలేమి • విబుధులు కడగం
 ద్గంబడి పరుగిడి నీవర, జాంబుజములఁ బడిరె? దాన • నరిగితె చెప్పుమా?

ఉ॥ శాత్రవు లిచ్చినట్టి ధన • సంపద విప్రులకిచ్చి దివ్యులన్
 బాత్రముగా భజింపఁ దగు • పద్ధతిఁ జేసితి వశ్వమేధముల్
 పుత్రులఁ గంటి భక్తి కుచి • పూజ లొనర్పితి వట్టి పుణ్యదా
 రిత్రకః యిట్టి వెవ్వియు భ • రింపని నాకముఁ జేరఁ గోరితే?

తే॥ తండ్రిః రాముడు వట్టిహ • స్తములతోడ, నున్నవాడని నీచేత నున్నప్రభుత
 నతని కీయఁగఁ దలఁచి యే • బ్రతికియుండ, సమ్మతింపఁ డనుచు నిట్లు • జరిగితేమి?

చ॥ అరిది తపోబలంబు భువి • నందమి రామున కీవు మోద సం
 భరితముగాఁ గులక్రమ న • మార్జిత శీర్షకమున్ ధరింపఁ జే
 ని రహిమహోత్సవంబు విల • స్లఁగ నీదు విచాలనేత్రముల్
 గరువము నొందు బాగ్యమును • కాంచవు గావలయున్ సృష్టోత్తమా!

క॥ భరియింపలేని చింతను, భరతుం డీటు పనవి పనవి • బాష్పాకులిత
 స్ఫురితేక్షణుడై, యొకవై, ఖరిఁ దేలి వచించె నిట్లు • కైకం గనుచున్.

తే॥ తల్లియును తండ్రి గురువును • దైవతంబు, జ్యేష్ఠుడును మేరమీజిన • శ్రేష్ఠగుణుడు
 రాముడే కాన నతని పా • దామలాబ్ధి, ములకు మ్రొక్కక నామది • యలఁత వోడు.

క॥ ఆనిన వ్విని పిడుగుఁ దో, లిన పలుకుల నారి తేలు • లేమ కయిక నా
 తనయాః జానకిరొ, ద, మ్మునితో రామపుడు వనికిఁ • బోయె ననంగన్.

క॥ అడవుల నున్నాడని తలి, నుడువఁగ కుచి మ్రింగు కరణి • నొగిలి మఱియు నే
 చెడుగులు నే వినఁదగినవి, కడమపడియెనో యటంచుఁ • గంపము నొందెన్.

ఉలికి వడంకి పూను వడి • యూర్చి యలందురి రాఘవుండు కా
నలకు గమింప దోసములొ • నరైనో? దైవము కోపగించెనో?
యల విధి దార్పె నేమి? మరి • యాద తొలంగెనో? దేని చేతను
కలక తొలంగఁ దెల్పుము క • కావికలయ్యె మదంతరంగమున్.

తే॥ చెడుగులే రాముఁ దొక్కెడఁ • జేయునేని, తల్లి కార్యంబు వోలె భద్రదమయగుమ
తండ్రి మరణించు పిదపనే • దాశరథియు, వసుల కేగెనో? తెలుపవే • యనుడుఁ గైక

చ॥ గురువులఁ దిట్టి కాదు మఱి • కోపము చేతను కాదు దైవముఁ
దొరయడు భానుఁబోలి తన • దొడ్డు కులంబునఁ బుట్టి నట్టి భూ
వరుఁడు సజీవుఁడై వెలయు • పట్టుననే యతఁడేగెఁ గానలన్
ధరణి తనూజతోడఁ దన • తమ్మునితోఁ జరియింపఁ బుత్రుకా!

చ॥ అని తన తల్లి వల్కుటయు • నాతఁడు దోసము లేద యేని యీ
సునఁ బగవారి కుట్రలును • చోపవయేని విధి ప్రకారమున్
బొనరక తండ్రి యుండఁగనె • పుత్రుఁ డరణ్యముఁ జేరుచేల? మా
జనకుఁడు పిమ్మటన్ విసివి • చావఁగ నేల? పచింపవే వెనన్.

చ॥ అనుటయుఁ గైక యిట్టులను • నయ్య వరంబుల సీయఁ గాంచి
వసులకు రాము నంపితిని • వారక రాజ్యము నీకుఁ గూర్చితిన
దనయ వియోగమున్ మదిని • తాళఁగ లేక విభుండు స్వర్గముం
జెనసెను సీవు నా కనులు • శీతల మంద భువిం భరింపుమా.

భరతుఁడు కైకను దూషించుట

ఉ॥ కైక కటూక్తి కర్ణములఁ • గాఢక మున్నె శ్రవంబు మూసె వి
భ్రూకుటిఁదార్పె నగ్ని వెలి • పుచ్చెను కన్నులఁ జిందె నెత్తురుల్
వాకొన మానె రోషములు • వహ్ని కణంబులఁ గ్రక్కెఁ జెక్కులన్
సోఁకె వడంకు కాకుల వ • సుంధర వ్రయ్యఁగ మోఁదె నార్పటన్.

ఉ॥ కాకుల నేల గ్రుద్దుటయుఁ • గంపము నొందె జగంబు మేరువున్
గాలికి వారిధిన్ సుడియు • గంధ గజంబుల నావకై వడిన్
వేలుపుల్లెల్ల భీతిలిరి • వెక్కన మందిరి దైత్యులయ్యెడన్
గాలుఁడు కన్నులన్ మొగిచెఁ • గల్వల సూడును క్రుంకె జంకునన్

చ॥ కలఁగిన క్రూరకోపమునఁ • గ్రాఁగిన యా భరతుండు పాప పం
కిలయగు నామె తల్లియని • గీల్కొను గారవముం ద్యజించి ని
ర్మలాడగు రామచంద్రుఁ డెద • మన్నన సేయఁడ యంచుఁ జంపఁగాఁ
దలఁపక యీసడించుచుఁ బ • దంపడి యిట్లనియెం గటూక్తులన్.

ఉ॥ రక్కసి వీవు నీ చెడు వ • రంబునఁ దండ్రీ గతించె నన్నయున్
దక్కక కాననంబులకుఁ • దారెఁ దపం బొనరింప నిట్లు నీ
చిక్కులఁగూర్చు జిహ్వాకను • చీల్చక నెమ్రొది విన్న యే నిటన్
దక్కెన యంచు రాజ్యమును • తాల్చిన వాఁడన కాన? పాపిని:

ఉ॥ ఈవును సిగ్గు లేకెడుట • నే నిలుచుంటివి క్రూరరాక్షసి:
నీవిటులాడ వా తెలువ • నే భుజిం గొని క్రుక్కుకుండితిఁ
భూపలయంబుఁ గాచు సరి • పూర్ణ గుణుండగు రాఘవుండు నన్
గావలుఁ దంచుఁ దిట్టనని • కాక క్షయింతునె తల్లి యంచెదన్?

ఉ॥ హృద వచస్సుచేఁ బ్రభుని • గూర్చితి వంపితి వన్నఁ గానకున్
గోరి మీట రాజ్యమును • కూర్చితి నాకయి మాయలాఁడిఁ యీ
తీర్థాఁ ధర్మమార్గమని • తేరెదొ? యిట్లగు నేని ధర్మమున్
గోరక యందుఁ గాకఁ జన • కూటము కోరఁగ నిచ్చగించునే?

ఉ॥ వంచకురాలు తల్లి చెడు • పద్ధతిచేత సనాతనంబుగాఁ
గాంచిన వంశ గౌరవముఁ • గాటికి మున్ భరతుండు వంపినఁ
దంచు జగంబు దూఱ బిడి • యంబున నా తలవంచి మానముం
ద్రెంచి చరించు పీనుఁగయి • త్రిమ్మరు కంటె మఱేమి గాంతునో!

తే॥ తగు సతీర్వము ధర్మ వ • ద్ధతిని వీడు, నిన్ను చేపట్టు పతిని వ్రుం • దించి వరముఁ
గాంచు నీవాక పెనుభుజం • గ మపుకాక, కలికివే? మఱి యెవ్వరిఁ • గఱవ నుంటి?

చ॥ పతి యనుటల్ హరించితివి • వ్యాధివో? కావు పిసాచివీపు; జీ
వితిము వహించు కంటె వడి • బిడ్డుట మేలటు దోరు; నన్ను గాం
చిలి స్తన మిచ్చి పెంచితివి • నింద దృఢంబుగఁ గూర్చితింక నే
విఁ బున నేమి గూర్చెదవో? • ప్రేముడి తల్లివి మిన్న కుందువే?

ఉ॥ సత్యము మీఱలేని జన • నన్నును నీవిభు నావిఁద్రావి యీ
విఁక్త మిక్షణంబయిన • నిందను గాంచి థరన్ హరించి సం
స్తుత్యముగా నుఖింతు మని • సౌక్తి రాముఁడు వోవ రేనుకా
పర్వము న్న్యాయముం జెనయు • పౌరులఁ గాంచియు బుద్ధిమాటదో?

ఉ॥ ఇచ్చిన మాటకుం గొఱఁత • యెంచక తండ్రీ గతించె రాజ్యముం
జెచ్చెర ప్రియే తగవు • నేయుట యంచుఁ ద్యజించె రాఘవుం
దచ్చెగ వాని తమ్ముడగు • నాతఁడు తల్లి కుతంత్ర బుద్ధిచే
వచ్చిన రాజ్యమేలెనని • వాడెడు దూఱును నే భరింతునే?

చ॥ జనకుడు తద్వియోగమునఁ • జచ్చుటెఱుంగక కైక దెంద మీ
యనువున మాడ్చు నొందఁగల • మక్కట నేనని యెంచి నెమ్మదిన్
జన పరిపాలనంబు తగఁ • జల్పఁ గలాడని నమ్మి కానకుం
జనియెను గాక యొండయినఁ • జల్పునె రాఘవుడిట్టి పద్ధతిన్.

చ॥ తరణికులాబ్ధిచంద్రుడగు • తండ్రి తలంపది యేదియైన నొ
గురుత మదీయ సేవనము • కోరి యొనర్చుచు నుండినట్టి యీ
భరతుడె లోపలన్ గుటిల • భావము నూనెన యంచు రాఘవుం
డురవుగ నూహనేయ భవ • దుగ్రవరం బొకటైనఁ జాలదే?

చ॥ వనముల సగ్రజుండు కర • భాజనుడై ఫలమూల సంతతుల్
దిన నిట నేను జీవములఁ • దేకువ చాల్చి సువర్ణ పాత్ర మం
దున రుసులూరు నోగింపు • తుష్టిగ మెక్కుటఁగాంచి లోన నే
మని జన మివదించు? నది • యర్హమె రామపదానుజ్ఞికిన్?

చ॥ అడివులఁ జేరె రాముడను • సంతనె తండ్రి గలించెఁ గీర్తితోఁ
గడలి వినంబు నా నడరు • కైక వచించిన యా జ్ఞానంబె నే
విదువక ప్రాణముల్ చెడుగు • వ్రీల్చక కన్నుల నీరు గార్తుఁ బ్రే
ముడి గలవారి పోల్కి నిది • బూటక మంచు జగంబు పల్కదే?

చ॥ జగములు సమ్మతించి గొనునె? • చావక యే సవనిందఁగాంతునే!
నగరము నందు లక్ష్మి చర • జం బిడి విచ్చునె? యేరి తోడ నీ
తగవు తలంచి చేసితివి? • తప్పుడు త్రోవల నేరుచూపి రి
ట్లగుడు గడించి పాడి మొద • లంటఁగఁ ద్రుంచి యదేమి గొంటివే?

ఉ॥ నీ కొల నోటిచే జనకు • నియ్యనఁ జంపితి నెంచు మాత్రమా?
లోకము నాడి పోయఁ బెను • బుద్ధితి నన్నును సౌఖ్య దోలితిన్
లోకము లేల నిల్చితి వి • లరింత బుద్ధి నీ దోసమున్
నీకడఁ గల్గినే? తెగదు • నీరెడుమార్గము నీ గల్గినే?

ఉ॥ ఏనొనరించు కార్యముల • వింకను కొంచు నున్నలాఁగఁ
గానఁగ నిమ్ము; నాయెడఁదఁ • గానక లోకము జట్టు సేయు; నే
జానున నన్న మోముగనఁ • జాలుదు? పంక విహాని? గరం
బానని వానిఁ జంప దను • న్యాయము చెల్లెను నాదు మన్నికిన్.

ఉ॥ పాపిని వైన నీనరక • భాజనమౌ నుచుర • జేరి నేఁ
దోషగ నైన పాతకముఁ • ద్రోచి మనఁ • చెల్లఁ దీత సం

సాపిత ధర్మదేవతయే , సాక్షిగ లోకము చూచి మెచ్చ నేఁ
దాసి వేష మూని బెడి , దంబగు కానఁ దపంబు పూనెదన్.

౪॥ జ్ఞానులు పల్కు నీతి వద , నంబులె యాడితి నింతనైన నీ
ప్రాణము వీడితేని చెడు , పద్ధతి యోచన సేయలేక యే
పూనిన దానవున్ వినుత , పూత చర్చిపు దన్యురాలవున్
మానిని వాడు దీని కీక , చూర్ణము పాచిత మొందు గలునే;

భరతుఁడు కౌసల్య గృహమున కేగుట.

చ॥ అని వచియించి యా భరతుఁ , దంతట నీ చెడు క్రూర కర్మముల్
పనివడిపూని కాఁజలుపు , పాపిని యొద్ద వనింపఁజాల నా
కొనరిన దుఃఖముల్ దొలఁగ , నుత్తమ శీలయుఁ గోసలేశ నం
దనయగు తల్లి పాద సలి , నంబుల వ్రాలెద నంచుఁ జయ్యనన్

అ॥ వెడలి యచట రెండు , విధముల కౌసల్య. యడలుచుండ నామె , యడుగుల కడ
పుడమి పగులు పగిదిఁ బడుచు నమ్మా! యని, యవలఁ బలుక లేక , యడలెఁ బెలుచ,

౪॥ నాకులు సంతపింపఁ గరు , ఇంబుగ నేడ్చుచుఁ బల్కుఁ, దండ్రి యే
లోకముఁ జేరె? సద్గుణ వి , లోలుభుఁడ గ్రజుఁ దెందు పోయె? నే
కాకినయైన యేను ఎడి , గాఁ జను దెంచుట గోడు చూడనే?
వ్యాకులపాటు దీర్చుఁదగు , వారలు మీరలు గాక యన్యులే?

అ॥ ధూ? భుజములంబ , దొరలుచు మాయన్న , చరణ యుగళిఁ గాంచఁ , జాలనైతి
రాపువుండు రాజ్యంబు వీడఁ దగువాఁడె, వలదు నారు తప్పు , సలిపినారు.

తే॥ పాపు లెల్లరు కలమును , పాడుసేయ, లేను తద్వాక్యముగ నిశ్చ , యింపలేదు
చెడుగు కడుపునఁ బుట్టిన , చెనఁటి నౌట, మదిని తాపంబు వీటంగ , వ్రుందువాఁడ.

తే॥ చీకటులగొంగ మొదలుగాఁ, జెలఁగు శీఘ్ర వంశమున నొక్క భరతుఁడు, దృవమునొంది
పూర్వగౌరవ మెల్లను , పొలియఁ జేసి, తార్పెనొక నింధ నాచంద్ర , తారకముగ

అ॥ తండ్రి దివిని చేరఁ , దనయుండు వనిఁజొర, గనులు లేని పగిదిఁ , గాంచి నాడు
హార దుఃఖ జలధిఁ, గూలి తీరముగాన, కందె మునిఁగి మునిఁగి, యడలె ననుడు

తే॥ కులము నోర్పు సతీత్యంబు , కుదురుకొన్న, కరుణరూపిణి కౌసల్య , భరతుఁ గాంచి
రాజ్యముం గోరఁడితఁడు నిఁర్మణఁడటంచు, నిశ్చయించి యిట్లనియెను , నెగులుతోడ

తే॥ కలుష మింతయు లేని ని , ప్కవటి వీవు, కైక వంచన మెఱుంగవు , గాద! యన్నఁ
గట్టువడిన సింగము వోలె , గర్జజేసి, భరతుఁడిట్లను ధర్మదే , వతయు నులుక.

భరతుడు శపథములు సేయుట

సీ॥ ధర్మంబు చెడఁబ్రయ • త్నము సేయు వాడును, కరుణనుంతులులేని • కటికివాడు
పరుల వాకిటనిల్చి • పరితపించెడు వాడు, పేదలయెడలఁగో • పించు వాడు
ప్రాణహింస యొనర్చి • బ్రదుకు దుష్టాత్ముడు, వామలఁ గత్తితోఁ • జంపువాడు
సన్నాసులకుఁ గీడు • సాధించు వాడును, బవరాన వెన్నిచ్చి • పాటువాడు

తే॥ యాచనాధనమును గొన • నడరువాడు, హరిని పరమాత్మ కాఁడను • నవగుణుడు
పోవు గతులకు నేనును • పోవువాడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దు • ర్మతిన యేని.

సీ॥ తల్లి యాకలిగొని • తపియింపఁ దన పాడు, కడుపు నించుకొనెడు • కావరుండు
తన నాయకుడు రణ • స్థలినుండఁ జేవీడి, వెనుకకుఁ బాటిన • పిఠికిపంద
చరణంబులంబడి • శరణు వేడినవాని, శత్రుల కొప్పించు • స్వార్థపరుడు
యతి నిందకుండు ని • యతి దూషకుండును, తటచుగా ధర్మంబు • మఱచువాడు

తే॥ సభను కూటసాక్ష్యమువల్లఁ • సాహసికుడు, నొచ్చువానిని మఱియునుఁ • నొంచువాడు
పోవు దుర్గతులకు నేను • పోవువాడ, రాఘునకు నెగ్గుదలచు దు • ర్మతిన యేని.

తే॥ కలన వీతిల్లి మ్రాన్పడి • నిలుచువాడు, కొన్న శరణాంకమును లాగు • కొనెడువాడు
పోవు నరకంబులకు నేను • పోవువాడ, రామునకు నెగ్గు దలచు దు • ర్మతినయేని.

సీ॥ అనఘుల యింద్రకు • నగ్గియిడెడు వాడు, వినుఁగుల వధియించు • నీచగుణుడు
ప్రాడ్వివాకుండయి • పక్షపాతము పును • చెనఁటి వేలుపు నింద • సేయువాడు
కేళిపు కృశింపంగ • ఊరంబుఁగొనువాడు, నిల్లడ గొని హరి • యించువాడు
తోడని వచ్చు పొ • ల్లకను దొంగలు బాధ, బెట్టఁ గాపాడక • వీడువాడు

తే॥ తోడివారలాకొనఁదినఁ • దొడఁగువాడు, కృతము మఱచినిందించు దు • స్కృతి పరుండు
పొందు పాపంబు లేనును • పొందువాడ, రాఘవున కెగ్గుదలచు దు • ర్మతిన యేని.

సీ॥ ధర్మమార్గము తప్పి • దనహర్తయగుతేడు, నమ్మించి చెఱచు దు • ర్షయ పరుండు
తనకుల ధర్మంబుఁ • దప్పియేగెడు వాడు చెల్లనచుచు వీడ • సేయువాడు
శరణు చొచ్చిన తన • జనమును బాధించి, పాతిపోవఁగఁ జేయు • పాలసుండు
కన్యకం జెఱచిన • కడు కావరుండును, గురుపత్ని మోహించు • క్రూరకర్మి

తే॥ తగుదునని రణమాలను • తాల్చి శక్తి, కొరిది పోరక పాటు భూతల విభుండు
పోవు దుర్గతులకు నేను • పోవువాడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దు • ర్మతినయేని.

సీ॥ మంచి వంటక మొంటి • మైఁ గుక్కవలెఁ దన, కడుపుచూచు కొనంగఁగతుకువాడు
క్లీబుఁదాయన సిగ్గు • కెరలించి తనకృత్య, ములను తొల్లిటి యట్ల • నలుపువాడు

పెద్దల పలుకులఁ , బెడ చెవినిడువాడు, పరుల దోషమె వెలి , పఱచువాడు
నిర్దోషవంశంబు , దుర్దోషయుతమంచు, వ్యర్థకల్పనసేయ , నడరు వాడు

తే॥ కఱపునఁ బీదలన్నంబు , చెఱచువాడు, జనుల నోరూర భక్ష్యముల్ , దినెడువాడు
పొందు దుర్గురు లేనును , పొందువాడ, రామునకు నెగ్గువలచుడు , రృతినయేని.

తే॥ అత్త త్త కార్యంబుల , వ్యర్థపఱచి, క్షణ విశేష శరీర , క్షణముగోరి
దయ దలచి యదలిచ్చు జే , ద్రంపుడిండి, చిడు వాడొందు గరినారు , నొనరుగాత

తే॥ రుయనని పల్కితిపియింపఁ , జేయకుండ, మన్నుచిన్ యిత్తునని చెప్పి , యిరు యొకని
పఱుముల్ ద్రిప్పి యలయించు , పాపిగతికి, బోవు వాడ రామునకెగ్గు , పూనియున్న.

తే॥ పగలు గెలుచు భద్రము కేలఁ , బట్టివెళ్ళి, సత్యరోగాన్వదంబయి , సేచులూరు
నొడలపై నాన సుదతులు , తొడరి నవ్వఁ, బగలు కడఁగు దుడ్డుతులు నా , కిగునుగాక

తే॥ వసములును గుళ్లు పరిచుళ్లు , పఱవియుండు, తన విలాసని పరరాజు , అనుభవింప
సంతెలల పాదముల తోడ , శత్రునెదుట, నిలుచు హీనగతులు నాకు , గలుగుగాక

తే॥ అపికావ కార్యంబులే , నరనియున్నఁ, గుక్కనైరోత కూడాని , కుఘవొంది
చదిసి చత్తుసుగావ స , జనుల కడదు, గూర్చువాని గతులు నాకు , గొఱలుగాక.

చ॥ ఇటు లకలంక మానన మ , హీన గతిం దెలిపించు వార్యముల్
పటుతర రీతిఁ బల్క దన , పట్టి సుఖంబుల నీగి యేగి పి
మ్మటఁ జనుదేరఁ గాంచు గతి , మానిని తృప్తిపహించి యాతనిన్
దటుకునఁ గొంగిరించెఁ బరి , తాపముగూర్చితి నంచుఁ బయ్యచున్

తే॥ సరమ పూత చేతస్కుఁడొ , భరతుచెయిది, కైరత్రాయంబు కౌరవ్య , గనినయంత
స్తన యుగంబున దుగ్ధంబు , జాలువాట, శోక మోర్వ మోహుడ , స్రుక్తిమేడ్చె

తే॥ తలఁపఁ దలఁప చుననుద్రుంగి, తలరి కరఁగి, పసపు నాయుడు యుత్తమ , పొవేంద్రఁ
మీకుంబున నిసువంటి, మేటిగుణులు, పుట్టలేదని దీవించి యత్తై తడవె.

తే॥ చిన్నతమ్ముడు మఱిచుచి , చితిమి లేచు, శోకమున విక్లబుండయి , సురింగి తల్లి
చరణముల వ్రాలఁ గొనవ్య , సరగనెత్తి, వల్లలత మీఱ నూరాచ్చె , వానికుంచు

క॥ అత్తచి పసిఘడచటికి, జొత్తేరఁగఁ గాంచి తండ్రీ , జూపంగదె యొ
నత్తమః యని పదముల బడఁ, జిత్తము తలరంగ భరతు , జేచ్చెనురమునన్

దశరథునకు శత్రుముండు దహన సంస్కారాదులు సేయుట.

క॥ నాయనః మినాయన చని, యాయెడ కీరేదుదినము , లేగెను పుత్త్రుల్
చేయంగఁ దగిన విధులం, జేయుదు గాకనుడుఁ దల్లి , చేయుమ యనియెన్.

ఉ॥ అనతి యిచ్చు తల్లిచర , జాబ్బములన్ శిరమందు చేర్చి య
మౌని కులేంద్రు వెంటఁ జని , మానుగ ధర్మముఁగావ జీవముల్
దానముసేయు దీర విను , తంబు సనాతన ధర్మమూర్తి నా
జానగు తండ్రి దేహమును , జాలి దగుల్వడఁ గాంచె నొక్కచోన్.

క॥ కని ధరఁబడి పొరలుచు రో, దన మొనరిచి యంతఃజిన్ని , దపుఁ జాయను పొం
దిన మేనిని కన్నీటన్, మును ము న్నాడించి పూత , ముగఁగావించెన్.

క॥ వేద విదులు పెను చింతను, భూదారు కళేబరంబు , పొలుపగు రవముల్
మేదురముగ మ్రోఁగఁగఁగొని, యాదట బంగరు విమాన , ముందుంచి రొగిన్.

క॥ భూరమణ సమూహంబొక, తీరమువలెఁ దోచి కుమిలి , తెరలుచు నుండన్
బొరులు జలనిధి ఘోషము, తీరున రోదించుటలు , తీరిరి గుమ్మరై .

క॥ సారథులు హితులు మంత్రులు, వీరులు సేనాధిపతులు , విరివిగఁ గనులన్
నీరము గార్చ విమానము, వారఁ పృష్ఠమున నుంచి , పదిలించి రొగిన్.

క॥ భేరీకాహళ మురజా, ద్యోరవములు జాలి వుట్ట , నడరుట చూడన్
బొరాంగనాళి కన్నుల, వారక మోడి కొని యేడ్చు , వైనమ తోఁచెన్.

క॥ హరులు కరులు తేరులు భూ, సురులు సృష్టలు నడవ రాజ , సుదతులు వెనురా
నర విభుని ప్రేతముం గొని, సరయూ తీరంబు చేరె , జన సంచయముల్.

క॥ చేరి మహిసురులు తెలిపిన, తీరునఁ గార్యంబు లెల్లఁ , దీరిచి భరతాః
రారమ్ము జనకునకు సం, స్కారము లొనరింపు మనుడు , సంయమి యనియెన్.

క॥ నీతండ్రి కై కవలనన్, చేతము రోయంగఁ గలఁకఁ , జెంది ప్రతిపమ్మై
నీతోడి వాని తెంచెను, ప్రేతక్రియఁదీర్చఁ దగవు , వీడుము వత్సా.

ఉ॥ నీవలనన్ గులానుగుణ , నీతి వివర్యయ మందె నన్న యా
భావము తెల్పునట్టి వహి , వానిని తెంచెన యన్న తోడనే
తా వికలత్వ మొంది ధరఁ , దాటెను; రాజులు వల్కెనప్పు డీ
పాపన చిత్తముం దెలిసి , పాల్పడునే యిపు డట్టి బాసకున్;

చ॥ ముని యటు పల్క మాటవిని , మూర్ఖులి కొందొక తేజీ మేలు మే
లని కడు మార్చి వెక్కి మది , నాఁపఁగఁబూనిన నాఁగకుండఁ బొం
గిన పెను వంతచేఁ గుమిలి , కీడ్పడి గద్గదిక స్వరంబుతోఁ
బనవుచు నెల్ల వారు వినఁ , బల్కెను రాలు కరంగు జాలితోన్.

చ॥ తుదకిటఁ బ్రేత కృత్యములఁ , దూకొన నర్హుడఁగాని నీచుడన్
బడవడి రాజనె భరణి , పాలన కర్తుడ నైతిఁ జెల్లరే;

హృదయ సూర్యవంశులగు , పూర్వులలోనొకరుండు నావలెన్
గౌరవనీయ యిట్టి కీర్తిఁ గయి , కొన్న మహాత్ముడు కానవచ్చునే?

అ॥ సౌరీది పచ్చ మావ , సుందరాధ్యులు తమ, విమల ధర్మముననె , వేల్పులైరి
ఎన్న నేను పుట్టి , పిన్న నాదేనడ, పీను నైతిఁ దనువుఁ , బెంచి చెడితి.

అ॥ కాంచి పెంచు తల్లి , గాచిలిఁగూర్చిన, మేలు బలికె యెట్టి , మేల్మి గలదిః
డిందు లేక గాదు , పెంకాయ గెల గూబ, ద్రోక్కు కాయ రీతిఁ , దోచినాడ.

తే॥ పలు విధంబుల నీరీతిఁ , బలుకు చడలు, భరతు నూటడఁ బల్కి త , ద్వంశ గురుఁడు
తదను జన్ముని గొని చేయఁ , దగిన కృత్య, ములను క్రమముగా జరపించి , పూర్తిచేసె

చ॥ చలనము నొందు పూ లచల , చందము నొందిన రాణులెల్ల భూ
షలును తదంగముల్ మెలయ , శైల మయార చయంబు పత్త్రముల్
వెలయ నికుంజముల్ తుల గ , లించు వనంబునఁ జొచ్చు కైవడిఁ
జ్వలనము నందు చొచ్చిరి వె , నన్ మనముల్ పరితృప్తిఁ జెందఁగన్

ఉ॥ తమ్ముల వైఖరిన్ శశి వి , ధమ్మున రాణుల మోము లంద చం
దమ్ములు దోచ వహ్నియు ము , దమ్మునఁ జందన శీలిగాఁగ డెం
దమ్ములఁ దృప్తిమైఁ బతి ప , దమ్ములతోడ గమించుత్రీయ చే
తమ్ములు చల్లఁగాఁ గొను ప , దమ్మును పొందిరి కాంక్ష తీరఁగన్.

తే॥ వారలకుఁ జేయఁదగు క్రియల్ , వరుసఁ జేసి, యరుగుదెంచెను శత్రుఘ్నుఁ , దన్నకడకు
నాటుదూటను నాకుతా , యాద తావ, భరతుఁడింటికి నేగెఁ బె , న్వనట మునిగి.

తే॥ భరత శత్రుఘ్ను లంతటఁ , బది దినములు, యుగముం ద్రోచివట్టుట , నొగిలి త్రోచి
పైతృకంబుల విద్యుత్త , భంగిఁ గొఱత, వడక పూర్తి గావించిరి , కడఁక చెడక

చ॥ నియమిత పైతృకం బెదుట , నిల్చి యొనర్చు పసిష్ఠ మౌని య
వ్యయ గుణకాలలైన ముని , వర్గముతో భరతుం గనం జనెన్
నయ విదులైన మంత్రులును , నాథుఁడు లేని విలాతి దుఃఖ సం
క్షయములఁ బొందు నంచతనిఁ , గానఁగ వచ్చిరి వృద్ధపాళిన్.

10 ప్రయాణ పటలము. 58

క॥ కరుణానుస్థిత చిత్తులు, వరమంత్రులు మౌని జన వి , భావనుఁడు సభన్
బరఁగునని సంతసంబునఁ , బుర పృథ్వుతోడ వచ్చి , మ్రొక్కిరతనికిన్.

క॥ సిద్ధులగు మునుల తోడఁ బ్ర, సిద్ధులు పండితులు నృపులు , సేనాపతులున్
వృద్ధులు కవులును గాయకు, లిద్దగుజుని భరతు బలసి , యేర్పడ నుండన్.

క॥ మతిమంతుఁడగు సుమంత్రుఁడు, తతమతి భరతునకుఁ దనదు • తలఁపు విశదమౌ
వితమగు ముఖ చిహ్నంబులఁ, బ్రతిభాశాలియగు గురుని • వదనముఁగాంచెన్.

తే॥ మంత్రి సంజలను వసిష్ఠ • మౌని నోటఁ, గాక సంజలతో బాగు • గా నెఱింగి
ధరణిఁ బాలింపు మిదిసీకు • ధర్మమనుచు, దెలియనట్లుగ నిట్లని • పలుకఁ దొడఁగె

చ॥ అరయుము నావచస్సు సుగు • జాకరః విప్రులు వృద్ధులున్ మునుల్
నరపతు లాదిగాఁగల జ • నంబులు నీకడ కేగుదెంచుటల్
తిరముగ నీతియున్ దగవు • తైవ్యక నెక్కొనఁ జేయుకొనమే
విరివిగఁజెప్పనేలః యిది • విశ్రుత పద్ధతి నీవెఱుంగవే.

చ॥ ధరణిని ధర్మమున్నెఱయఁ • దాల్చుట శ్మత్రియధర్మమంచు నీ
వరయవె నీమనంబునః స • మంజన రీతిగ దీజగంబునం
బరమున సౌఖ్యమిచ్చు విది • పావన మానసులై న వారలే
జరపఁగఁ దగ్గకార్యమగు • సజ్జన సన్నుత సద్గుణాన్వితాః

తే॥ అరసి చూడంగ రాజు లే • నట్టి భూమి, నలినమిత్రుండు లేని ది • నంబు సరణి
కలువ చెలిలేని రాతిరి • కరణి జీవుఁ, డెడలు నొడలి వడువునగు • నృపకుమారః.

తే॥ నాకలోకంబునను దైత్య • లోక మందు, నిఁకను గల లోకములయందు • నెన్నఁదేని
జీవులను గావ నొకఠేఁడు • చెలఁగఁడనుచు, వినఁగరాదింత, దాఁకనుఁవిమలచరితః

చ॥ క్రమముగ నిశ్చయించి మఱి • కాంచిన బ్రహ్మ సృజించినట్టి స్వ
ర్గమునను భూమియందును సు • ఖ స్థితిఁ బొందిన జీవరాశియున్
సమరెడు ప్రాణికోటి యగు • సర్వచరాచరముల్ విభుండు లే
కమరిక నుంట యే జనులు • నారయ రప్పుడు నిప్పు దెప్పుదున్.

మ॥ హరినాథీ కమలోద్భవుండయిన బ్ర • హ్మాందోట్టి పుణ్యాత్ములే
ల్లరు కీర్తించు యశంబుఁగాంచి సుజనో • ల్లాసంబుగా నీ ధరా
తరుణిం జేకొని కాచిరింత దనుకన్ • ధన్యాత్మః యీనాఁడు కా
పరుల స్నిగ్ధి పయోధిలోఁ బగులు నా • వంబోలి యల్లాడెడిన్.

మ॥ తనయాః తండ్రి గతించె నన్నయును కాం • తారంబులం జేరె నీ
జనయత్రీ వర సంగృహీత ధరణి • సామ్రాజ్య మిద్దాని నీ
వనుకంపఁ గుణసంపదన్ మనుషుమా • యక్షిణ రక్షెమతిన్
జనముల్ మంత్రులు మేముఁగోరిన యభీ •ష్టం బిద్దియే నావుదున్

తే॥ కనలనిండ బాష్పములు • గ్రమ్మనతఁడు, గరళముం దినుమంచు ని • క్కచ్చిపఱుప
వడఁకు వానికంటెను గొప్ప • యడలుపుని, గడగడ వడంకి పుడమిని • పడియె సురిఁగి

అ॥ వడఁగి వడఁగి నల్కా • తడఁబడ నయనమున్, ముడుగు నాడువారి • మొగిని వగచి
ప్రాణములును వడఁ • బడపడి తెలివొంది, తన తలంపు దెలియఁననియె నిట్లు.

అ॥ మూడు లోకములకు • మూల కారణమగు, జ్యేష్ఠుఁడుండ నేను • శీర్షకంబు
తొడుపుటరయ గురులు • నొడువు ధర్మంబుమొగ్గి, చల్లి కార్యమందు, తప్పుగలదె?

అ॥ దుష్టురాలుకైక • దొనఁగు సదుర్థించి, యురములగు మీరె • యొదవి పలుక
నడుమ రెండు యుగము • లెడలఁదుకనుపచ్చి, కరియె వాసెననుచు, చిలఁతునిపుదు

అ॥ రాజనభను నిలుచు • రాజిత గుణలారః, నలున మొదలు నేఁటి • నరులపఱకు
నన్న యుండఁ దమ్ము • దపని న్యాయంబున, నేలినారఁడుండె • నేని చెప్పఁడ.

ఉ॥ నీతి తొలంగకుండు పెను • నేమ మిదేయని మూడలించినన్
భూలలమున్ భరించుటకు • బూని యొడంబడు వాఁడనే? మహీ
నేతగ రామునే యిటకు • నేదొడి తెచ్చెద మట్కుం క్రమా
నీత కిరీట మాతనికె • నెక్కొన నిచ్చెదఁ జూడు, డిందలున్.

ఈ॥ నాచే నయ్యది కాదయేని వనిన • స్నం గూడి పద్మాలు గేం
ద్లా చందబున నారలున్ జదలున్ • య్యందాల్చి తృప్తిం దడః
శ్రీదెన్నారఁ జరింతు నడులు మఱి • రీతిం బ్రశంసించుచున్
మీచెంతం ద్యజియింతు జీవములఁజూ • డి యంచు వాక్రువ్వఁగన్.

చ॥ భరతుని పల్కులన్ వినిన • భానదులెల్ల నెఱాను, మేదిని
వరుఁడట మున్నెరామునకు • బటముఁ గట్టఁగ నమ్మరించెదం
డిరి సురభూమిఁజేర పగ • డింది ధరారమఁ ద్రోచిపైచి తు
ర్వర విను వోరె మీకుల యు • వ ప్రపంచోకరుండు గల్గెనే?

తే॥ పుడమిఁ బారించి ధర్మంబు • బ్రోచి జన్మ, ములను కావించి పెంచంగఁగలయునేమి?
ఈ చతుర్దశ భువనంబుఁ • లెడలి చనిన, నీదుకీర్తి సుస్థిరమయి • నెగడుఁ గాక.

తే॥ అనుడు భరతుండు తనరమ్మఁ • పుష్పజరించి, రాజపదయొగ్గుఁడైన శ్రీరాముఁడోడి
తేర నరిగెన మని వాటి • ఛేరి మోగఁగఁ, జేసి నైస్యంబు వయనింపఁ • జెప్పు మనియె.

క॥ శ్రీకరుఁడు భరతునాజ్ఞ గు, జాకర శత్రుమ్ముండఁ • నరయంతేయన్
లోకమునఁ బడిన బ్రహ్మ • వా కమ్మలఁజూల లేచె, బటు ఘోషంబుల్

ఉ॥ ఇంద్రియ నిగ్రహాత్ములు ము • న్నీరు లాదిగ భూమిఁ గల్గు రా
జేంద్రులు వీరులున్ జనులు • నెల్లరు రాముఁడు రాజటంచు ని
స్తంభ విఘోషణంబు విని • రెద్దయు నార్చిరి మోద సంభృతిన్
సాంద్ర నివాద ముద్ది శ్రవ •ణంబుల జుట్టు సురామృతం బొకో?

మ॥ భరతుం దన్నను కేతనాంచల పటు • ప్రాంచస్మహాభోగ సుం
దరమౌ నీ పుటభేదసంబునకు మో • దంబారఁ దోడ్తేరఁగాఁ
దురగ స్యందన దంతి వీర భట సం • దోహంబు వే లెమ్మనన్
బుర పాథోనిధి కట్టి చాటు చెనసెం • బూర్జేందు జన్మంబు నాన్

ఉ॥ ఎన్న యుగాంత కాలమునఁ • నేడ్వెట లేచు పయోధి సప్తకం
బన్న యటుల్ చమూ సమితి • యానము సేయుచునుండఁ గాంచుడున్
మన్నుగఁ గైక యాస చెడి • మూలము ముట్టఁగఁ బెల్లగిల్లె; నా
మన్నని యందు పౌరులకు • మక్కువ పొంగఁ దొలంగె నంగదల్.

తే॥ కరులు తేరులు తురగముల్ • దరచిఁగప్పె, ఘన పతాకలు గగనంబుఁ • గప్పివైచె
వాహినీ పాద ఘట్టనన్ • వడిగలేచు, రజము సరసిజాసనుని నే • త్రములఁగప్పె

తే॥ రుద్రుఁడీలోకములనెల్ల • రుత్త చేయు, దినమునం దోచుధ్వనికంటెఁ • దివిరెమ్రోత
రాముఁగాంచు నుత్సాహంబు • ప్రబలమైన, యాసకంటెను పైన్యమ • త్యధికమయ్యె

తే॥ రాజ్యమును వీడినట్లె పు • రంబు వీడి, వృక్ష సంకీర్తచగు మహా • విపినమునకు
చామయనుమించుతోఁ జను • రామమేళు, మిదియ యనఁ గరేణువులతో • నేగఁగరులు

మ॥ అరవిందంబుల యందముం దెగడు న • మృక్పాదలై నట్టి సుం
దరులన్ వెల కరే... • వీడి యా
తగఁగఁ బూ... •
గతి... •

తే॥ వేదనం గూర్చు భాస్కరు • వేడినార్ప, జలవ శీతరంబు వడిఁ • జల్లుచుఁ జను
తటచు ధ్వజ పటావళులు కో • దండ పాణి, గనక, చించించు కాంతల • గతిఁజలిం చె

ఉ॥ ఉన్నత మూర్తియైన రవి • యొక్కటఁ బెక్కుగు రూపు దొంది పైఁ
దిన్నగఁ బూర్ణచంద్రు లరు • దేరఁగఁ గంధర సంఘ మురి పైఁ
బ్రన్ననఁ బరి్య యొక్కమొగి • బంధుర రీతిఁ జరించె నన్న యా
చెన్నున వెళ్లినారు నృప • శేఖరు లెల్ల మదేభపాశై.

మ॥ ఒక పాథోనిధి తేర్లపై వెదలె వేటా • క్కం దిభ్రతేణిపై
నొక నీలాంబుధి వాజి సందయముపై • నొక్కబ్బి యిద్దాత్రిపై
నకలంక స్థితిఁ బోవఁ గాహళ మృదం గాది ప్రణాదంబు మూ
ర్ఘ కదంబంబునఁ బండితాళి కరణిన్ • రాణించె మౌనంబునన్.

చ॥ సురుచిర లజ్జయున్ గుణము • సొమ్ముగ సొమ్ములు దాల్చు పొంటె వే
సరి ధరియింపమిన్ సహజ • చారుత వేలుపులున్ మరు ల్గా

బెరసిన మందయాన లట , విం గొను రాముని చూడఁ బోవు సం
బరమున నేగినారు కును , మంబులు రాలిన వల్లలో యనన్

మ॥ చతురంబోధి పరీత భూతల మహా , చక్రంబుఁ బాలించు భూ
పతి పంశాను గరారపత్త్రము పయిన్ , భాసిల్లమిం జేసి యా
పృతనా వారమునందు పిన్నగొడుగుల్ , వే వర్ష సక్షత్ర సం
రతు నొప్పార విధుండు లేని నిసి నాఁ, దాల్చెం బ్రభాహీనతన్

చ॥ చను సిడిచేత దిక్కులును , చాలిన విస్తృతి లేనివంచుఁ దె
ల్పిన గురు సేననే యచల , లీల వహించిన దన్నచోఁ జతు
ర్వననిధి వేష్టితం బగుచు , వర్తిలు ధారణి నొక్క చానయం
చు నబల యంచుఁ బలుకు మను , జూల్ నిజమాయ సత్యవంతులే?

తే॥ గంద మగురువు కుంకుమ , కలపములును, శారహారములేక లే , తయును వలుద
యైన కుచములు వేలు భూ , షాలిలేమి, నల్పు దెలనీరుకాయల , యంద మొందె.

తే॥ తరుణి కుచలేపమైన చం , దనము చేత, విరుల సరులచే ముఱుగయి, పరఁగకుంట్ల
గుములు పొదలును లేనట్టి , కొండలవలె, వీరుల బలిష్ఠ భుజములు, వెలసె నవట

ఉ॥ రావి పొగల్ గుబుల్కొనని , తంబము నొంచెడు వేణులారు నే
ఱీ విమలాక్షు లయ్యెడ గ , ణింప కలంక్రియలెల్ల మానఁగా
మేవిన యంజనం బధిగ , మింపని కన్నులు, గెల్చి యావలన్
బోవిడఁ చాఱలం గడుగఁ , బొచ్చు కుతారముఁ బోలి రాజిలెన్ .

తే॥ రణిత కంకిణీ విరహిత , రథములట్లు, సఖుల పిఱుఁదుల మేఖలా , స్వనములేడు
మధుప రుచిలేని వికచ ప , ద్మములరీతి, చివురు టడువుల నందెల , రవములేడు.

తే॥ తాల్చుచగిన్ హోరాదులఁ, దాల్చుకుంటఁ, దలరు నడుము లూపిరి విడఁ,దరుణమట్టె
తైక పాదు వరంబు లీ , కలువ కంట్ల, నడుములకు మాత్రమే మేలు , తొడరఁబోలు

తే॥ రాఘవు డు వీడి చనుటచే , రమణచెడిన, సిరియుఁ దప మొనర్చుఁగ దవ్వుఁచెందెననఁగ
మరుఁడు డు స్తర దుఃఖాద్ధి , మఱిఁగె ననఁగ, లెక్క లేనిసేనహారంగు , దక్కియుండె

క॥ దివి భువి దిశలను ముంపఁగఁ, దవిలి యుబుకు నుదధి యుపమ , దగునన నెట్లాఁ
దివిరి నడచు చమువు స్వయం, భువు కనులను మనసు మించి , పొలిచెన్ దారన్ .

క॥ కడలి జలముఁద్రావుచుఁ, బుడమి తిరముగాఁగ నిలువఁ , బూనుటచే గ
ట్టడఁబుటచే వైశ్యముద్రా, విడ భాషా స్రవ్ణఁబోలి , విలసిల్లెఁ గడున్ .

తే॥ వెడలు నా బాల గోపాలఁ, మడరు జనము, సిరియు వీడుటచే సొంపు, చెడి యయోధ్య
అల యగస్త్యుఁడు జలమెల్ల , నాని విడువ, సురిఁగి చేదప్పడి యుండిన , శరధిఁ బోలె

క॥ వనముల సుక్షేత్రంబులఁ, బెను మ్రాఁకుల నదుల • బృథివిం • గనుచుం
జను సేన త్రోవ నెఱి సే, యని సాకేతంబు వీధి • యనఁ దగి యుండెన్.

క॥ ఘన గజముల మదజల వా, ననఁ దక్కఁగ విరులొ సరులొ • చందసమో మేల్
పునుఁగో కస్తురియో కూ, ర్చిన కలవ మొ తావి విరియఁ, జెందదు సేనన్.

క॥ మనుజులు కల మెక్కి చనెడి, వననిధికంఁబెను విశాల • వాహిని యందా
వనితల మధ్యము దక్కన్, ఘన తాటంకాది కాంతి • గప్పదు కనులన్.

తే॥ మురజ కాహ శాదికములు • మ్రోగఁగనికి, నరుగుచున్న చమూసమూ • హమ్మచూడఁ
బృథుల కుద్యంబుపైనఁ జి • త్రింపఁబడిన, ప్రభు బలంబును పోలి యప్పట్లనుండె.

చ॥ అడవుల రామచంద్రుఁడు • రంత మనఃక్లమ మొందె నంచుఁ బూల్
ముడువ కలంకృతుల్గొనని • ముగ్ధుల కన్నుల నుండి వాడిమిన్
విడిచిన యమ్ములా యువక • విస్తృత వక్షములందు గాడి నె
వ్వడి నునుతాన లేదు మఱి • వజ్ర తనుత్రములయ్యె వారికిన్.

చ॥ మదనుని పంచ బాణముల • మానక మున్ను లపించు డెందముల్
సుదతుల చన్ను దోయి వయి • సూటిగ వ్రాలి రమింప వయ్యెడన్
హృదయములందు కైక యెడ • హెచ్చిరు కోప దవాగ్ని మండఁగా
మదమఱి యవ్వి మాఁడునని • మానెను కావలయున్ నిజంబుగఁ.

తే॥ ఇట్లు పెను సేన నడవఁగా • నిద్ద గుణుఁడు, భరతుఁడును నారలు ధరించి • ప్రక్కవచ్చు
తమ్ముతోడ శతాంగంబుఁ, దఱిసియెక్కి, పొడవు కొన్న నెవ్వగ తోడఁబోవుచుండె

తే॥ తల్లులును తపోధనులును • తండ్రిఁబోలు, మంత్రులును బండుగులును సామంతవరులు
బ్రాహ్మణులు తొడరిక గాఁగ • బలసి రాఁగ, నగరి పెద్ద వాకిలి దాటిఁనడచెనతఁడు

తే॥ మంథర యను మృత్యువుజనుల్ • మలయుచుండఁ, ద్రోసికొనిపోవుచుంట • శత్రుమ్ముఁడు
మండి పరుగిడి గర్జించి • మగువఁబట్టి, త్రొక్కి నింగితెగురవేయఁదొడఁగునంత

చ॥ భరతుఁడు చేయి నట్టికొని • పావనః పూర్వ నృపాల పద్మతుల్
వఱదను గల్పి యిట్టి చెడు • పాప మొనర్చిన కైక దేహమున్
నఱకియె యుందుఁ గిన్నయఱ • నజ్జగ నజ్జగఁ గాని, రాముఁడీ
కఱకుఁదనంబు నైఁపఁడని • కాక తలంతునె తల్లి యంచెవన్?

తే॥ కాన వీతిజ్ఞః యంతము • లేని చింత, మనకు నెల్లరకును కూర్చు • మంథర పయి
నలువ పూసంగఁ దగదన్ను • యన్న కినియు, ననుచునారాత్రితోడ్కొని • యరిగెనవల

క॥ జనములు సేనయుఁగ్రమముగఁ, జని చెంతనె చుట్టి నిలిచి • సంధ్రము చంద
మ్ముననుండఁ, రాఘవుఁడు తొలి, దినమున దిగు వనము నందె • దిగియొననతండుఁ.

కా॥ ౮ రేయంతయు నిద్రలేక నయ నా • నంతాశ్రుపూరంబు నం
దారిం దోగి వనంబులందో రకు కా • యల్ కూరలన్ మెక్కి యా
శ్రీరాముండు పరుండినట్టి పృథు లో • ర్విన్ బర్ణ తల్పంబుపైఁ
దేరెం దిమ్ము డు చెంతనుండి తెరలన్ • శింతాకుల స్వాంతుడై

తే॥ రాముడట నుండి సన్న మా • ర్గమున నడచె, నవి శతాంగ తురంగ సా • రంగములను
వెంట రాఁబంచి భరతుండు • వినుగు లేక, చాలి నడకతోఁ జనియె నా • కారు టడవి.

11 గుహ పటలము. 63

క॥ కావేరి ఏరానిని, కైవడిఁ గేదార ఫలము • మన శోశలమున్
వేచే చిదిచి చని చిరి, స్తాపరములు వగవ గ గ • దరిఁ దారసిలెన్.

తే॥ విరివియై జలపూర్ణమై • వెలయునదిని, చిరి మదాఁబుపూరంబులు • గలియు కతన
నకుఁబందక్కఁద్రాపను • జలక మాడ. నొడచిరియ్యె నత్తతీని గం • గోదకంబు

తే॥ తురగ ఖుర పుట్ట నోద్ధాత • ధూళి పరవి, దివిజ శీర్షము లలముట • దెలియరాదు
కాని, జలమాను టీఁడుట • కడఁకఁబొరలు, పెచటఁ గాంచినఁ గాననై • యేపుమీతె

క॥ గంగా వాహిని యమృతపు, రంగునఁ దొలియట్లు తోయ • రాశిఁ గలియఁ జే
రం గాంచ చచట దగ యా, అంగం ద్రావినవి తత్త • అంబున సేనల్.

క॥ కాసల కేగిన రాముని, గాన భరతు వెంటఁ జనిన • క్రందగు జనముల్
సేనలు రెక్కించినచో, నానిక నార్పదుల వేం • యజ్ఞహిణులౌ.

క॥ జనములు గంగాతీరము, ననువుగఁ జేరుటను కాంచి • యంబుధి జలముం
గొను మొగులుఁ బోలు శ్రీరా. ముని మీదికి వచ్చెననుచు • మొగిఁ గుపితుండై.

తే॥ కాలక్రియలు ధీవర • పాలకుండు, గుహఁడు కనులెఱుఁజేసి భూ • కుటి ముడించి
నాసికాంధ్రముల పొగల్ • ధూసరిల్ల, నట్టహాసముచ్చేసి వి • ల్లములు గొని.

సీ॥ కెలిపాపుం, జంపఁ • గేల కూంముఁగొన్న, రుద్రమూర్తియె పెక్కు • రూపులొందె
ననఁ బ్రాచీ భీకర • మైయొప్పు సైన్యంబు, గుహఁడు బలువిల్లు • గలుగు వాడు
సురియఁ జెలివి యాడు • గజచురుఁ బరుగుతోఁ, గ్రుద్ధనేత్రముల మి • ధ్గులులు రాల
నలుకతోఁ గాంచి నే • దాలంబు గలిగెన, కాయని భుజముల • గల్గికఁ బొంగ

తే॥ మొగిసి యరుదెంచు నీ చమా • మాషికములఁ, గాలభుజగమనై యావి • గాలిమ్రొంగి
కాదుగాఁ జేయు వాడ నీ • కదనతలము, ననుచుఁ గలు వీర వాక్యంబు • లాడికొనుచు

తే॥ పంచ నఖముల కైవడిఁ • బరఁగుసేన, విలయ కాలార్ధ నిర్హత • విధుల నార్చి
సప్త జలధులు పొంగిన • సరణిలేచి, తన్ను బలసి రానదోపల • దరినిచేరి

క॥ సైన్యముఁగని భరతునితో, జన్యం బొనరించి సేనఁ , జంపి శమన రా
జన్య పురి కంపి రాజ్యము, మాన్యత రామునకు నొసగఁ , మది గుఱిగొంటిన్.

క॥ మీరలును సమ్మతింపుఁడు, భేరులు మొరయింపుఁ డరులు , వెడలక యుండన్
దారులు రేవులు చెఱువుఁడు, తీరపు నావలను నీట , దింపకుఁ డెఱఁగన్.

ఉ॥ ప్రాణహితుండు రాఘవుఁడు , ప్రాయఁడిగా భువినేల నీక ని
స్త్రాణునిగా నొనర్చి మహి , సంపద వంచనఁ గొన్న భూవుఁ డ
క్షిణ బలంబుతో వసులఁ , జేరిన యన్నను నొంప వచ్చె మ
ద్యాణ పరంపరన్ రిపుల , భగ్నము చేపెడఁ జింతనూడ్చెదన్.

ఉ॥ వీరలఁ గూల్చినేని పృథి , వీ తలమే నను గేలి చేయదే;
వీరలు గంగ దాటుదురె? , భీతిఁ జలింతునె వీరి ఛాటికిన్;
గూరిమి తమ్ముడంచు నను , గొప్పగఁ జూచిన రాఘవేంద్రుకై
పోరిని జీవము ల్విడువఁ , బోలదె? యింతకు నేను చాలనే?

ఉ॥ అగ్రజుడంచు సుంత హృద , యంబున నెంచఁడు వేఁగివంటి న
త్యాగ్రహుడైన తమ్ముడొకఁ , డందు గలాఁడని లెక్క సేయఁ డ
వ్యగ్ర హితాత్ముడై గుహఁడ , వక్ర పరాక్రమశాలి మల్ల భూ
పాగ్ర నరుండు గల్గినని , యైన మదిం దలపోయఁ డేలొకో?

ఉ॥ దోసము పాదుగా నడరు , దూఱును మిత్రులు వీరు శత్రు లీ
వేసమువారలంచుఁ బృథి , వీ పతులెందును చర్చ సేయరో;
చేసినేమి? చేయమిని , చేసెడిదేమి? గుహుండు జీవముల్
పాసిన పిచ్చుటం గద న్న , పాలుఁడు రామునిపైకిఁ బోవుటల్?

ఉ॥ రాముఁడు నాడు పోవిడి య , రక్ష్యములం దపియించుచుండ నీ
ప్రామిడి రాజ్యమేలుటయె? , ప్రాణము నాకు/సుధాసమంబొకో;
నేమహిఁ గీర్తి నిచ్చి మర , జింపఁగ లేనె? యనుంగుతో వనీ
భూమికి నేగకుండుటయుఁ , బోలెను నానెఱి నేఁడె తీర్చెదన్

మ॥ మదమాతంగ తురంగ సదృట కదం , బంబుల్ నదిం దాటువోఁ
బిదపం జూతము మీఁది కార్య మిపుడే , వే పోయి నొకాతనిన్
నదిలో నిల్చుక తెండు పొండు సమరా , నందంబు డెందంబులం
బొదలం జేయుఁడు మిత్రుకంటె నసుపుల్ , మునీషుడఁగా నొప్పుదే?

మ॥ మన వీరావలి కొక్కనాఁటి యనికై , మాతొడ్డఁగా లేని యీ
మొన మీరేల సురాలి తాకినను నా , పొల్పారు , కైనున్న యీ

ఘన కోదండ ఘనాఘన ప్రసృత ని • ప్రాంత ప్రభావార్థమా
ర్గణ వర్షంబునఁ బ్రేత భూమిగ నొన • ర్పం జాలనే వ్రేల్చిడిన్?

మ॥ పరమో దారుఁడు రామ భూవిభునకుం • బట్టాభిషేకార్హ వే
శ రహిన్ వల్కలముల్ ధరింప నిడు కా • లవ్యాశ సంకాశకున్
వరపుత్తుండగు వీని సైన్యముల మ • ద్వాణ ప్రఘాతంబులన్
మరియల్ సేయ శవంబులన్ జలనిధిన్ • ముయ్యేలు చొప్పింపదే?

చ॥ రణమున వీరులం దునిమి • రాముఁడు ప్రాకట ధర్మమూర్తి ధా
రణిఁ దగ నేలనిచ్చి యమ • రంబగు కీర్తివహింపుఁ డీరు స
ద్గుణఁడయి రాజ్యముం దనకుఁ • గొంకక వీడిన యామహాత్ము దు
ర్గుణుఁడయి కాన నుండుటకుఁ • గూడ సహింపక యెత్తెఁజెల్లలే!

చ॥ యతులకుఁజుట్టమై యడవు • లందు వసించు మదగ్రజాండు స
న్మతి మది నొచ్చునో యనుచు • నాయెద జంకెడిఁగాని లేనిచో
శిత విశ్వాగ్నిచే నివురఁ • జేయనె సైన్యసముద్ర సప్తకం
బిలవగు లేత పైరు పసి • కిమ్ముగ నబ్బిన చంద మేర్పడన్?

తే॥ జెట్టివిలుకాఁడురాముని • చెలిమికాఁడు, గుహఁడుమూఁకతోనిట్లు వా • క్రుచ్చుచుండఁ
గని సుమంత్రుండు సింహసం • హనను భరతుఁ, జేరి మెల్లన నిట్లని • చెప్పఁదొడఁగె.

సీ॥ ఈగంగ యిరుదరు • లెలమి నేలెడివాఁడు, మగయేనుఁగుంబోలు • మాబిలుండు
లెక్కయిడఁగ రాని • పెక్కునావలవాఁడు, రామ చంద్రున కతి • ప్రాణ హితుఁడు
సాయుధ వాహినీ • జలరాశిగలవాఁడు, గుహఁడను విఖ్యాతి • కుదురు వాఁడు
శైలబిలుండు కరు • జాబుండు చీకటి, ముద్దఁ బోలినమేని • మురువువాఁడు

తే॥ నీవు చనుదారికెదురయి • నిలిచినాఁడు, నిన్నుచూడఁ దలఁచినాఁడు • నిష్కలాత్మః
బలము నందెల్లఁ గాంచిన • బాహువులును, నిలనీరద తనుకాంతి • నెగడు సుభగ!

తే॥ పితృసముని సుమంత్రునివల్క • విన్నయంత, నలరి యనఘుండు రాముని • యంతరంగ.
హితుఁడ యగునేని ననుచూడ • నేగుదెంచు, మునుపె నేఁబోయి కాంచె • ననుచులేచి

తే॥ తమ్ముతో మది నులుకు వ్రే • మమ్ముతోడ, వెలలి సురనది దరిఁజేరి • నిలుచుభరతు
గుహఁడు గని వానివేషంబు • గూడఁగాంచి, చెన్నుచెడిన మోమరసి ని • శ్చేష్టుఁడయ్యె

ఉ॥ నారలఁగాంచి తత్తనువు • నం గడు విండిన ధూళిఁ గాంచిపైఁ
జారు తర్వాత బింబము కృ • శత్రుమునన్ జిగి పోకఁగాంచి యా
తీరు నిజంబుగాఁ గరుణ • దేవత రూపును పోలఁగాంచి పెం
పొరిన విల్లుజాఱి పడ • నట్లులెసిలైన తాతి బొమ్మనాన్.

చ॥ పురుష వరేణ్యుఁడౌ భరత , భూవిభుఁడున్ రఘరాము పోలికన్
బరఁగుచు నున్న వాడతని , ప్రక్కనె నిల్చెను తమ్ము లక్షమం
దొరసిన వాడు వెక్కనపు , దుఃఖ భరంబున కంతులేడు శ్రీ
ధరణిజ భర్త తమ్ములును , తప్పు లొనర్చఁ దలంప బోదురే;

తాపము నొందువాడు మదిఁ , దానిని ప్రేమగలాడు రాముఁ బో
ల్తావసి . ఁం దనరఁ , దాల్చిన వాడగు కైక పుత్రు ను
ద్దీపిత భావ ముఱి , తేః డం గని వత్తు నుండుఁడీ
యోపికఁ ద్రోవఁ గాచి య యోదుల కాజ్ఞయొసంగి యంతటన్.

చ॥ కల మొకఁడెక్కివచ్చి రఘు , కాంతుని దిక్కు నమస్కరించు నా
యలఘుని చేరి మొక్కనన , ఘాత్ముల శీర్ష హృదంతరంబులం
జెలఁగు యశస్కుఁడున్ విధియుఁ , జేతులు మోడ్పఁగఁ దగ్గ యాతఁడున్
దలిరిచి కొఁగిలింపకొనెఁ , దండ్రీకి మించిన కూర్మి తోడుతన్.

తే॥ భరతుఁ గాంచి గుహండు నీవచ్చు హేతు, వేమి? యన నతండను మా మహీశధర్మ
మందు నుండి తొలంగె మా , యయ్యదానిఁ, బాప రాముఁ దోడ్కొనిపోవ , వత్తుననుడు

తే॥ ఒనరునవ్వార్త వినిగుహం , డూర్పుపుచ్చి, యుత్సుకత పొంగఁ బూరించి , యర్వివ్రావి
మరల భరతుని యడుగు దా , మరలఁ దనదు, హస్తములఁ బట్టియిట్లని , ప్రస్తుతించె.

చ॥ విమల యశోవిశాలః తలి , వేడఁగఁ దండ్రీ యొసంగఁ బాప కా
ర్యము వలె రాజ్యమున్ విడిచి , యాననమందున దైన్యమంది యీ
క్రమమున రాముఁ దోడుకొని , క్రమమ నేగఁగ వచ్చు సీమ శీ
లముఁగన వేయి రాములు తొ , లంకిన నీ సము లొదురే మహిన్;

ఉ॥ ఉత్తమశీలమే భుజ బి , లోన్నతి గాఁగల దీరః సీమహా
చిత్తవిశుద్ధి బోయ తెగఁ , జెందిన నే వినుతింప నొనెఁ రా
ఁబ్బత్తమ సంస్తుఁచిగు ప్ర , శస్త్ర దినేశ కులేశ కీర్తు లొ
క్కెత్తున మ్రొంగి నాడవు గ్ర , హేతుఁడు తక్కటి కాంతులంబితెన్.

మ॥ అని పల్కాడి గుహండు కైక సుతుపై , నత్యంత సౌహార్ద్రముం
గొనియెన్ ధారణి నెవ్వరాతని యెడం , గూర్మిం బ్రమోదించి యుం
చని వారల్? మది నూహకే యరిది యౌ , సచ్చీలమే హేతువై
చనుఁగాదా? యట రాముపై గుహనకున్ , సంగాతమున్ వర్తిలెన్.

ఉ॥ కరుణాశీలుఁడు కైకపట్టి యతనిన్ , గౌరవ్య భావంబుతో
నిరవారంగని యన్న యీశ్వలమునం , దెచ్చోట నాడుండె నే

కరణీన్ నిర్భే వచింపుమా? యనుడు నో , కాకుత్స్థ వర్యా! యిదే
యరయన్ రమ్యుని తోడి తెచ్చె గుహుడ , త్యంత ప్రమోదంబునన్.

మ॥ భరతుం డయ్యెడఁ బండపై నఁ దృణ త , ల్పంబంది యారేయి భా
స్కర పంశాంబుధి చంద్రముండు నిదురం , గావించుటం గాంచి దు
ర్భర దుఃఖంబునఁ దత్తఱించి ధరపై , వ్రాలెన్ మహా భూజ ము
ద్ధర వారాహతిఁ గూలు చందమునఁదా , దోడూయ మానాంగుడై .

కా॥ ఈ పాపాత్ముడు పుట్టు హేతువున నీ , కీపాటు కై కేయిదే
నాపాదిల్లిన దంచు విన్నపుడు కా , యల్ మూలముల్ మెక్కిని
శ్వాపల్యంబున విందు కూరుకుట లే , చం గాంచుచో నిప్పుడున్
దీపా ప్రాణము పీడకుంటి నికఁ బృ , ధ్వీ భారముం దాల్చినో?

తే॥ తమ్ముడా! అన్న నిద్రించు , తలమిదై నఁ, గూర్చిదే భోగ భాగ్యము , ల్లాల్ ద్రోచి
వెంట వచ్చిన యూర్మికా , విభుడు రాత్రి, గడపె నెచ్చటఁ గాన్పింపఁ , గడవెయనుడు.

తే॥ పీతయును రాముడిచట వ , సించి నిద్ర, సేయ నచ్చట విలు దాల్చు , చేతితోడ
వేడివిల్లుద్దుతో తెప్ప , వేయకుండ, నిలిచి తెలవాటు దాఁకఁదా , నలఁగుచుండె

చ॥ అన విని మాండవీ పతి గు , హాఖ్యున కిట్లను తమ్ములంచుఁ బు
ట్టిన ముగురందు నొక్కఁడ మ , టించితి సంతము లేని సేగి నా
యనుజుడు దానిఁ దీర్చ స్వసు , ఖావలి వీడుచు వెంటనేగె భూ
మిని కడుఁ ప్రేమకుర గలదె , మేరయ? నాబ్రదు కేల కాల్చినో?

చ॥ అని యట నాడు ధూళిపయి , సంగముఁ జేర్చి పుళిందరాజు! ది
వ్యనదిని దాటఁ జేసిన న , సంత నిరంతర చింతఁ దీర్చి రా
ముని కడఁ జేర్చి యాడదను , పూర్తిగఁ బాపిన పుణ్యమూర్తివౌ
దని భరతుండు కోరుటయు , నాతడు సమ్మతిఁ జూపి యంతటన్.

చ॥ సరియని దోయతేడు తన , సంగడికాండ్రను చేరఁ జీరి మీ
రురవడి నేగి యోడల మ , హోన్నతి నాయిత పర్చి,తెండనన్
హరు డజతాద్రి రామ విభు , హస్త విభంజిత మేరు శైలమున్
నర తురగేంద్రు పుష్పకము , నా బలు రూపుల నొప్పు సావలున్.

చ॥ ఆవలి వారి సీవలికి , నావలి కీవలి వారిఁ జేర్చుటన్
దేవ మహీతలంబులకు , దేకువ జీవులఁ జేర్చు పుణ్యపా
పావలి నాగఁ జెల్వల యొ , యారపు యానముఁ బోలి యొత్తుగా
నావలు చేరె నందముగ , నాకనదీ జలమెల్ల నాడుచున్.

క॥ భరతుని గని గుహాఁడిట్లను, నరవరః లెక్కకును మీఱు • నౌకలు వచ్చెన్
బరికింపుఁడన్న నతఁడును, త్వర నెక్కింపుఁడని తన ప్ర • ధానికేఁ దెలుపన్.

ఉ॥ ఏవగు నాజ్ఞ నౌదల వ • హించి సుమంత్రుఁడు గుంపు గుంపుగా
నోపిన వద్దతిం జలిపి • యోడలఁ జేర్చ రదాశ్చ దంతి సే
నా పరివారముల్ మనుజ • నాథులు బంధులు నెల్లవారు వీ
చీ పరిపాటి రత్నములు • చిందు సురాపగ దాటి రయ్యెడన్.

మ॥ విల యాంశంబున మేఘముల్ గదియఁగా • వేలేచి గర్జాశితో
జలముల్ పూర్తిగఁ ద్రావఁ దోయధిని వ్రా • ల్పందంబునం దొందికన్
గలముల్ పెందెర కంబము లొనర శీ • ఘంటేగు నంగంబునన్
గలభంబుల్ పయిక్తెత్తి హస్తముల గం • గా వారి పీఁదె న్నడిన్.

ఉ॥ సామజముల్ జలంబులను • చప్పుడెసంగఁగ నీఁదు చుండ, ము
క్తామణులున్ దరంబులు ను • దగ్రయుషంబులు లేవఁ ద్రోవఁ త్రో
ద్దీపు మహాబ్ధి తోయమును • దివ్యనదింజొర, దేవ గంగయున్
రాముని చూచు కొతుక భ • రంబుననో వడి దాఁచెఁ గూలమున్.

• చ॥ ఘనమగు తేరులందలి యు • గంధర చక్ర యుగానుకరముల్
పనివడి యక్ష మాదిగ న • వస్కరముల్ విడఁదీసి వానికిం
బనువడఁ బూన్పు గుఱ్ఱములఁ • బట్టుగ నావలఁ బంపినారు చ
చ్చిన పిదపన్ శరీరములఁ • జేర్చెడు కర్మములం బలె న్నడిన్.

తే॥ పాలముద్ద శరీరముల్, భయము ముద్ద, మనసు, కరువలి ముద్ద కా • క్లును గలట్టి
పవన జవన తురంగముల్ • బయలుదేతె, నడకఁ జొఱ ముద్ద నాఁదగు • నావలందు

తే॥ కలుకు లెదురెదు రయి యొత్తు • గాఁగఁజేరి, కానవచ్చుటచే భద్ర • గజ చయంబు
లొందొకటిఁ గ్రుమ్మనిలువఁగా • నొప్పుమీఱు, దంతములభంగినుచ్చైః • స్తనములొప్పె

తే॥ ఉత్తరీయములం బోలి • యొత్తుగాఁగ, నలలులేవ దిగిన మద • హస్తీనికర
శిరములం గుంభ వరములు • చెలఁగెఁ జూడ, జాహ్నువీ స్తనముఁ బోలి • జానుమీఱి

చ॥ ఉరవడి నావలేగు నెడ • నొక్కటి నొక్కటి దాఁకఁ గోమలుల్
కరము మనః కలంకమునఁ • గాతరలై యిరువంకఁజూడ, దు
ర్భరమగు విభ్రమంబున, శ • రంబులు త్రోవఁ జలించి ఓతిమై
నులుకుచుఁద్రుళ్లు వాలుగల • యొప్పు వహించెను వారి చూడుకుల్

చ॥ చెరచెర రెండు ప్రక్కలను • చేరికఁ దెడ్లఁ గదల్చ లేచు దుం
పరలు వరాంగనా మృదుల • వత్తములం దడుపంగఁ దోరపుం

దివిఁడుల కాంచు లుట్టి పడి • వెల్వడ, డెందములందు కుంది ము
చ్చిరి తల వ్రాల్చు పీరులకుఁ • జింత రవంత తొలంగె నత్తఱిన్

కా॥ ఈ తీరంబునఁగల్గు వాహినులఁ బై • నెక్కించి కొంపోయి వే
యాతీరంబున డించి క్రమ్మఱిలు శూ • న్యంబైన నౌకావళుల్
దాపువ్వం బటవోక యిచ్చి చుఱియున్ • దానంబు సేయంగ సం
ప్రీతిన్ రత్న నివాసుఁ జేరెడి మన • శ్రేణిన్ విడఁబించెడిన్.

డి॥ సముద్రి యీఁకలందనరి • నల్లని ధూపము వోలె నాడు పొం
కమ్మగు కాఁడ లయ్యెడలఁ • గంబములం బలె నిల్వ నాణి ము
త్తమ్ముల జంపు లుల్లసల • నల్లల నాడెడి నల్ల పెక్కిముల్
ప్రమీన చాపలంబలె ని • రాజిల నావలు వోయె నల్లనన్.

పీ॥ గంగ యారాశంబు • గాఁగఁ జిందిన ముత్తై, ములు విరాజిలు ఋక్ష • ములుగ నొప్పు
జెందమ్ములం బోలు • నందంపు మోముల, మించుఁబోఁడులు పయ • విండునావ
రెలమి జలము లాడి • బృందారకాంగనల్, గమనించు సుర విమా • నములఁ బోలె
తుంపురుల్ లేవఁగాఁ • ద్రోచు తెడ్లదుగుల, వలెఁ గానరాఁ జెల్వ • లలరు నౌక

తే॥ వారిపాదంబులును వెలి • వచ్చితోఁచ, ప్రాప్తములు పొంది నడచెడు • పగిది నొప్పె
సేనలును పౌరవరులును • చేడియలును, గంగ వెనుకఁ బడఁగ నట్లు • కడచినారు.

డి॥ తక్కువ జాతిచేత మఱి • తంబయి త్రోవఁగఁ బూను నావపై
నెక్కిక కామ వేగమున • నేపున మింటనె మౌనివర్గముల్
చక్కన నేగె, నిక్కముగ • సత్పుల మిచ్చెడు కృత్యమొక్కఁడే
నెక్కడ నేనియుం గలదె • యిద్ద తపంబున కంటె నిద్దరన్.

చ॥ సుడులు గలట్టి వెల్లువలఁ • జొప్పిలు గంగను దాటి యెల్లరు
దొడరికఁ దీరముం గదియ • దుర్దన వాంఛలు వంచనంబులున్
విడిచి ప్రభుత్వముం జరపు • పీరుల కీర్తులఁ గ్రిందు చేసి యీ
పుడమి మహోన్నత స్థితిని • పొందిన యా భరతుండు చెచ్చెరన్.

తే॥ అనుపమగుణిత్రుఘ్నుడు • జననులును సు, మంత్రుఁడును గుహఁదెక్కఁగా • మాన్యుఁ
భరతుఁడెక్కిన యంతనా • పడవ నడవ, సాగెఁదెడ్లను కాళ్లతో • సత్వీరమున.

పీ॥ బాంధవుల్ దేవతల్ • ప్రజతులై సేవించు • కోసలేంద్రాత్మజన్, గుహఁడు గాంచి
యీమె యెవ్వరి తల్లి • యెఱిఁగింపఁ దగునన, భరతుఁడిట్లను వేని • వాకిలికడ
రాజులు మనవిత్తై • రహిఁగాచి యుందురా, దశరథేశ్వరు జ్యేష్ఠ • దార యీమె
కమలజ నాభిని • గన్నమహాత్ముని, మన తనుఁ గడుపారఁ • గన్నతల్లి

తే॥ భువన తారకమగు రామ , భూరిఫలము, కడఁక జగముల కొనఁగిన , కల్పతరువు
అతనిఁ గనుటచే నొందు భా , గ్యంబదెల్ల, నేను జనియింతుక తమున , నీఁగికొనియె.

తే॥ అనుడు గుహఁడామె యడుగుల , నడలిపడఁగ, వత్సముంజాయు గోవునా , పనరు దేవి
యీతఁడెవఁడనమాయన్న , హితుఁడుమాకు, నన్న గుహఁడని భరతుఁడా , యమకుఁడెయవ

చ॥ నాయనలార! దుఃఖము న , జంపుడు సత్య పరాక్రముండు భో
గాయతనంబు రాజ్యరమ , నందక కానకు నేగు తెన్న మే
లే యొనరం గతంబయిన , దింక మహామతిఁ గూడి యేవుర
త్యాయత భూమి నేలు కొనుఁ , ధర్మిని నొద్దికఁ జాలకాలమున్

చ॥ అనుడు సుమిత్రఁగాంచి గుహఁ , ధల్లన నిట్లనుఁ బ్రేమపూర్ణ యీ
జననిని గూర్చి పల్కు మనఁ , జక్కటి పీడని చక్రవర్తికొ
ప్పిన కడగొట్టు భార్య రఘు , వీరుని నన్నిది పాయకుండు నా
యనుజుని కన్నతల్లి సుగు , జాలయ యందు నతండు దెల్పుగన్.

చ॥ తనపతిఁ గాటికంపి తుప , భంబునఁ బుష్కరిండు దుఃఖ వార్ధిలో
మునుఁగఁగ రాచువుండు వన , ముం జొర విష్ణువు గొల్పు లోకముల్
తనమది నున్న క్రొర్యమునఁ , దక్కఁగఁగొల్పిన కైకఁ జూపి యీ
జననిని గూర్చి పల్కుమనఁ , జయ్యన నా భరత ప్రభుం డనున్.

ఉ॥ దొడ్లగు నెంజిలిన్ భువికిఁ , దుందుడు కొప్పఁగఁ గూర్చి నిందయన్
బిడ్డను పెంచుతల్లి పృథి , వీస్తలి ప్రాణములేని పోల్కిఁ బే
దెడ్డఁ దపించుచుండ లవ , మేని యలందురు చిన్నె లేని యీ
పెద్దరి యెవ్వరో యెఱుఁగ , వే ననుగన్న మహాత్మురాఁగున్.

చ॥ అనియతఁ దాడు పల్కువని , యగ్గు హఁడంకట వారికిం గ్రుమం
బునఁ దనమేల్చి కేల్పొగిచి , మ్రొక్కెను హంపి యొకండు తెక్కలన్
గొనక జలంబు నీడి దరి , గొన్న వితంబున ద్రోణియుం దరిన్
గొనకొని చేరె జాహ్నువికిఁ , గూరిమిఁ జేతులు మోడ్చి చందఱున్.

తే॥ దిగిన జననులు మువ్వరు , తీరమందు, పల్లకి నెక్కిచనఁగ నా , భరతుఁడపుడు
క్రాత్త కన్నీటి పెల్లలఁ , జిత్తభార, మడఁగఁ గాఁపుడ గుహనితో , నడచి నడచి

తే॥ కర్మ భరము జ్ఞానాగ్నిచే , గాల్చిచైచు, పరబలుండగు మునిభర , ద్వాజావనము
చేరె నమ్ముచి వారల , తీరుగాంచి, పృథ్వయతులతో నక్కడ , కెదురు పచ్చె.

12 పాదుకా పటలము (135)

క॥ అరు దెంచిన యెతివరుఁగని, భరతుఁడు తండ్రివరె నెంచి , ప్రణతియొనర్పన్
హరుఁ బోలిన యమ్మునియును, భరతుని దీపించెఁ బుత్త్ర , వాత్సల్యమునన్.

౪॥ భరతుః నీకుం జేరిన, భరణిః గిరీటము ధరించి • తాత్పర్యమునకా

భరియింపర నారలు జడ, లిరవుగ ధరియించి రాగ • నేమి కతంబొ?

౫॥ అనుడు మన మెరియఁగినురను, మునివరుఁగని ప్రాజ్ఞులికః మొట్ట మొదట ని

ట్లనువగు పనియొనరుపలే, దనుటయు మిము బోఁటివారి • కర్తవ్యమె చెప్పుఁడి.

మ॥ శ్రుతి కీర్త ప్రతిపాదితాంఘ్రియుగుడై • శోభిల్లు శ్రీరామ భూ
పరికిం దమ్ముడనై నెటిన్ విడిచి ట్టా • భారంబుఁ గైకొందునే?
యతిఁడే వెన్నెకు వచ్చి రాక్షసుము ప్రియం • బారం గొనందేని ని
శ్చిత బుద్ధిన్ వసులంద యన్నకదని • శ్చింతం బ్రవర్తించెదన్.

౬॥ ఆ పలుకు భరతుఁ డాడఁగఁ, దాసన వరతనువు లుబ్బె • దన్యాననముల్

ప్రాపిత హరిచందన కృత, లేపమ్మునఁబోలె మోద, లీలలఁదేలెన్.

౭॥ మునుకొను నెనరున భరతుని, తన శుద్ధ కుటీరమునకుఁ • దతమతిఁ గొని య

మ్ముని సేనకు విందులు పం, బిన వేడ్కి నొనర్తు ననుచు • వేలిమి చేసెన్.

౮॥ తలఁచిన యంతన దివియును, లలిత గతి స్పృశిచె, జనము • లకు వేటొక పు

ట్టొలసిన గతి తమ ముందటి, నెలపు మజప నుఖ జలధి ము • నింగిరి వారల్.

తే॥ చెడిని ధర్మ పలంబులఁ • బడయువార, లంచు రంభాదు లేదు రేగు • దెంచి పొగడి

యిందు మండలములఁ బోలి • యెనక మెనఁగు, సౌధములకుఁ గొంపోయిరి • సకలజనుల

తే॥ గందవాడి మేనఁగూర్చిన • లందినారు, విన్ను వాఁకలో మున్నగ • వించినారు

శిరములం గల్ప సుమములఁ • జెరివినారు, సుమములంబోలు వల్వలఁ • జుట్టినారు

తే॥ కనుమ లత కూసలం బలెఁ • గునిసి నిలిచి, సుందరాంగులు నగలిచ్చి • సౌగసుచేసి

యెనర దేవ రాజాను పీ • యూష కల్ప, మైన యోగిరములు వెట్టి • యలరఁజేసి

తే॥ హంస కేకి తూలిక రెట్ట • నైన పత్తి, తెల్లదూచి బూరుగదూచి • తీర్చిచేయు

పట్టునెజ్జల హరిణుల • పగిది దేవ, వనితలు వరుండ నెల్లరు • కునికినారు.

తే॥ ఏలితలు మొదలుగఁ బల్ల • కీలు మోచు, వారివఱకు గ్రమంబుగా • గారవమున

మహిమ నొందిన విబుధుల • మాడ్కినుపచ, రించి వారి యెడఁద లల • రించినారు.

తే॥ ఆటలు రంభాదులై న బిం • బాధరలును, వారి యజ్ఞుల దాసుల • పలె నొనర్చు

భరతుతో వచ్చు కాంతలు • భవ్యమైన, దివ్య భోగంబులంది న • తృప్తిఁగొనిరి.

తే॥ నందనవన నవ ప్రసూ • నములతావి, గొనుచు నంధులు కేలూఁత • గొని చరించు

కరణి నచ్చటి పిల్లతె • మ్మెరలు పొలసె, సకలజనముల మనములు • సంతసించె.

తే॥ ఖేద్ర మెక్కువ కలిపిన • కబళములను, లేత వరియాపరాసిఁగ • ల్పించి కల్ప

కంబు లొనఁగ భుజించెను • గజవయంబు, మదజలముఁ ద్రావిమధుసము • ల్మదముగొనఁగ

తే॥ నరక బాధలఁ దొలఁగించు , గురుతగులుగు. నీరముల వారణంబు లింపారఁద్రావె
పచ్చతా లేత కాంతులు , పరిధవిల్లఁ, బెరుఁగు కనవుఁదురంగముల్ , వేదగ్గ మేసె.

క॥ అందఱు నారీతిగ బలు, విందుల సురభోగ మనుభ , వించిరి భరతుం
డందలి కాయల దుంపలఁ, బొంది యొడలు ధూళి నునిచి , పోగడపె నిసిన్

తే॥ తెలివిగలుగుచో వీడెడుఁకలయుఁ బోలె, నమృహాభోగములు పూర్తియగుడుఁబుజ్య
ఫలము పొందిన జీవి క , ప్వలి విధాప్తి, కరణి నిరులు తొలంగఁగఁ , దరణి పుటె

తే॥ త్రికర జైక్యంబుగాఁ బాడి , తివిరి చేయ, కుండు జీవికి వలె భోగ , యుక్తిమాతె
సుర పదచ్యుతులై భువిఁ, జొచ్చువారి, వలెనె వారలు పూర్వభావములఁగనిరి

తే॥ నాటి యుదయానఁ బెనుతో౞ వ, రడచుసేనఁ, గాంచి దివ్యులు వననిది , గాదు భరతు
సైన్యమని యెన్ననయ్యది , తైలవనము, లెల్లదుక్కిగా మరుభూమి, యెల్లజేరె

క॥ పెరిగిన రజమున మఱిగిన, తరణియు శీతకరుఁడగుచుఁ , దాపము పీడెన్
కరుల మదజలము నడవం, బొరయని రొంపియెయి యెడరు , పొలముగమాతెన్.

క॥ రాజుల తెల్లని గొడుగులు, రాజిలె గురుతరుల నీడ , ప్రావిన కరణిన్
రాజుకొను గులక రాల్లల, యాజగమరు భూమి పంది, రై యొప్పెసఁగెన్

తే॥ అధికరాజ్య సంపదఁ నుగొను , మంచుజనని, పలుక నొందిన కినుక య , గ్గలముగాఁగ
మొగ మెఱపు మేనునల్లనొపుఁబుఁగాంచి, ప్రేమఁ గరఁగి యెండిన తరు, వితతి ననిచె

తే॥ జీవముల కంటె గొప్పది , శీమనుచు, సత్యవాక్కుకై మరణించు , జన వరేఁబు
దడము క్రూరమౌనెడరుఁ గే , దారమట్లు, దాటి చిత్రకూట శిఖరిఁవడిసె నంత.

భరతుని సైన్యమును కని లక్ష్మణుఁడు కోపించుట

సీ॥ అధిక భూరజము న , శ్వాదులు రథములు, కోపానఁ జెలరే గు , కుంభవయము
కలిగించు రథమును, కాల్పంబుల కల, కలమును విని గొప్ప , బలమె యును
నేల యునికి లేచు , పోలికఁజనునొక్క, తైలాగ్ర మెక్కి ల, త్మణుఁడు చూచి
యిల కావ్యతంబుగా , నేల నిచ్చించి దు, రాశచే దుర్బుద్ధి , యడర నిట్లు

తే॥ భరతుఁడే కూర్చుకొని సేన , పరశరాము, గెలుచు జోదుపై దాడి సా , గించెననుచుఁ
గ్రద్దఁడై శిఖరంబు ను , గుగను దొక్కి, దుమికి వడి నన్న యొచ్చకుఁ , దొరరివచ్చి

చ॥ భరతుఁడు తోడఁబుట్టువను , పాటియు నెంచక గొప్పసేనతో
సుర వడి దాఁక వచ్చెనని , యొత్తిన కిన్కఁ గటారి చెక్కి తొం
దొరగ ధనస్సు నెత్తికొని , చూడముఁ దాల్చి యన్న పాద పం
కరుహములన్ భజించి పలు , కం దొడఁగెన్ మది తత్తఱింపఁగన్,

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యముల్ విడిచిన • యీ భరతోద్ధర బాహుశక్తియున్
సహచరపైన్య సత్త్వమును • సత్యపరాక్రమః నీదు తమ్ము ను
త్సహన మహా సహాయ బల • సంపదయున్ ముదమారఁ జూడు దు
స్సహతర కష్టము ల్దొలఁగి • సంతస మందెడు నేఁడు రాఘవాః

ఉ॥ పీనుఁగు పెంట చేసి యిటఁ • బేర్చిన తుంగ మతంగజంబులన్
జాను తొటంగి పడ్డ రథ • సంఘముఁ బ్రేవులు చిందఁగూలు నీ
సేనల నుడ్డుగుడ్చి తెగి • చిందటవందటయైన తేజున్
మానగు రక్త వాహినుల • మానక చూచెడు గాక రాఘవాః

చ॥ తళతళ లోప్పు తూపు లడి • దంబుల చేతుల బొందడంబులం
దళమగు తొమ్ములం దొలిచి • దద్దలు ప్రాణముతోడ పీఁపునం
గళచెడ డుస్సిరక్తము ము • ఖంబుల నొప్పక వెల్గిదిక్కరుల్
కళవళ మంద నేచుటలు • గాంచెడు గాక ప్రసన్నరాఘవాః

చ॥ జవన తురంగముల్ కెరల • స్వందన హాటక శృంగ పంక్తులం
దవిరళమై పిశాచము ల • హంకృతి నార్చుచు వ్రీలు కేదెముల్
దవిలి ధరించి హస్తములు • దట్టుచుఁ బాటలు పాడుచాడునున్
జవి గొన నల్లఁద్రావి కడు • జంపునఁ ద్రేన్పుట చూడు రాఘవాః

తే॥ భరతు సేనా మహీజంబు • పాదుతోడఁ, ద్రుటిని పేరు లేకుండఁగఁ • ద్రుంచి వైవ
స్వర్గ వృష్టంబు విఱుగ స్వ • భార మీఁగఁ, ధాత్రి యూటట గొనుటయుఁ • దవిలి కనుము

చ॥ ఎనసిన రక్త వాహినుల • నీఁదుటచే నొడలెఱ్ఱనైన శా
కినులును ప్రేత భూత తతి • గిట్టి కబంధములున్ సమస్త ప
ట్టనములు నీకరంబుల న • దంగిన వంచు సురావళిం బలెన్
గని మనమందు సంతసిలి • గంతుట గాంచెడు గాక రాఘవాః.

క॥ కరులు హరులు బలియురు తెగ, నురవడఁ బ్రవహించు రక్త • ముదధిం గలియన్
శరదులు రక్త శరధులై, మొరయుటగని మనమునందు • మోదింతు నృపా.

చ॥ విఱుగ శతాంగముల్ రథిక • వీరులు చావఁగఁ గైదువుల్ చెడన్
దఱిఁగిన దంతి వాజి భట • తండ శరమ్ములు సంఘ్రు లూరువుల్
బరులు కరంబు లొందొకటిఁ • బాసి రణస్థలి మోరభూమిగాఁ
బటపు మదీయ బాణముల • పద్ధతిఁగాంచెడుగాక రాఘవాః.

చ॥ మురువగు తెక్కలున్ గనక • పుంఖములుం గల మచ్చరంబు ల
య్యిరువుర తొమ్ములం దొలిచి • యిచ్చమెయిన గగన స్థలంబునన్

దిరిగెడు కంక గృధ్రములఁ , దీయని విందొనరింపఁ బిల్వఁగాఁ
దొరతొరఁ బృష్ఠభాగమున , దుయ్యుట గాంచెడు గాక రాహుఁవాఁ

చ॥ ఒక సకియందు మోహమున , నుర్వర నొంచిన రాజు నాజ్ఞచే
వికలుఁడు పొందినట్టి పృథి , వీస్తలి నేలుట వీడి యివ్వెధిన్
. బ్రకటిత రీతి నన్నవయి , వైరముతో నిట వచ్చినాఁడు నా
రకమున కేగు వాడిపుడు , క్రన్నన నావలనన్ రఘూత్తమాఁ

కీ॥ పుడమివీడి కాననములఁ , బొందునీకుఁ, గలుగు నావదఁగని నిన్ను , కన్నతల్లి
యడలుటం గాంచి మోదించి , నట్టికైక , నేలఁబడి పొర్లియేడ్చుట , నేడుగనుము.

॥ ఒక్కత్రుటిలోనె యీ బల , ముక్కడంచి, త్రిపురముల దహించిన , మృదుని భంగి
గ్రాలువాడ నటంచు లక్ష్యఁబడు పలుక, నల్ల నిట్లను జానకీ , వల్లభుండు.

ఉ॥ తమ్ముడఁ నీ తలంపులకుఁ , దగ్గ విధంబున సర్వలోక జా
లమ్ముఁ గలంగఁ జేయఁగఁ ద , లంచిత విప్పుడు దానినాఁప
క్యమొక్కొ? దానిఁగూర్చి యిఁక , నాడుట కేమియు లేదు సావధా
నమ్మున విందుగాక యొక , జ్ఞాన వికాస విధాన కార్యమున్.

చ॥ జగముబలంబు మెల్చిన భు , జంబులు గల్గిన వీరఁ సుస్థిరం
బుగ మనవంశ జాతులగు , పుణ్యుల లెక్కిడ శక్యమౌనె? యీ
సుగుణుల నొక్కరేని తమ , సూన్యత ధర్మములం ద్యజించిరే?
నిగమ హిత ప్రకారములు , నేర్చిన యాభరతుండు దుష్టుడే?

చ॥ హితమతి సత్యవాక్యుడగు , నీతఁడొనర్చు సమస్త కార్యముల్
శ్రుతి హితముల్; విరుద్ధములు , చొచ్చుటగానమ; నీవు నాయెడన్
మతి చెడనుండు ప్రేమమున , మించి సరామరిసింపకుంటి వె
వ్వితమునఁ జర్చసేయుఁ గ్రుధ , వెంచిన డెందము సత్కృతమ్ములన్?

ఉ॥ ఆడికవోవ నన్నయను , నర్మిని నాయెడ కేగుదెంచుచు
న్నాఁడు సమస్తభూతలము , నాకొనఁగన్ మది నిశ్చయించి యు
న్నాఁడిది నీ వెఱుంగక ఘ , నంబుగఁ బోరఁగ నెత్తినచ్చుచు
న్నాడని యెంచుటల్ మతి కొ , నందగు పద్ధతి యౌనె? తమ్ముడా!

॥ భరతుఁడు నేలను సేనల, నిరి నొసఁగి క్షమాపణంబు , సేయఁగఁగోరన్
బరిణతి వచ్చెననుట విడి, యిరువుగఁ బోరంగ ననుచు , నెంచుట తగునె?

॥ తెలియుమా సద్గుణంబను , తేరి చీల, ధర్మమూర్తి భరతు నిట్లు , తలఁపఁదగునె?
యిచ్చటికి నన్ను చూడనే , వచ్చువాఁడు, పిదపఁ డెలియంగఁ గలవిది , వినుతసుగుణఁ

భింతుడు రాముని డాయ వచ్చుట.

తే॥ రాముడిట్లు తమ్ము నూ • రార్పు చుండ. భరతుడచ్చట సేన స • వ్వలనె నిలిపి
తన్ను వీడని యనుజతో • దగ్గఱించి. యన్నస్థితిఁ గాంచె నుమ్మలఁ మధికరింప.

ఉ॥ దోయలి గూర్పు హస్తముల • తో పసివాడి కృశించు మేనితోఁ
బాయని దుఃఖవేధ జిగి • వాసిన కన్నులతో జటాలితో
వ్రాయఁగ రాని దుఃఖమయ • బావముచో నొక నారచీరతో
దాయఁగ వచ్చునా భరతుఁ • దప్పక రాముడు కాంచె బూర్తిగన్.

తే॥ లక్ష్మణాః యిటు రమ్ము బ • లంబు గలుగు. భరతు సంగర యోగ్య రూ • పంబుఁ గంటె
యనుడుఁ దమ్ముడు నాతని • సత్తై చూచి. మ్రానుపడి నిర్వైఁ గన్నీటి • వానతోడ.

తే॥ తాను నిందించు పలుకులు • లనదు కినుక. నెంచి సిగ్గిలి డెందంబు • సంచలించ
వింటితో వేడి బాష్పముల్ • పృథివిదొరఁగ. వాడిన మొగంబుతో తీచ్చ • వడుచునిలిచె

ఉ॥ న్యూనత లేరయిందఁ దప • మున్నతిఁ జేసి ఫలంబు పొందుచో
బాను కులేశుడౌ మగనిఁ • బాసి శుభంబులఁ బాసి శోకముం
బూని కృశించు రాజ్యరమ • పూనిక నంపిన దూతవోలె మో
డ్పూనిన కేలుచో భరతుఁ • డుక్కుట దుఃఖము తోడ డగ్గఱెన్.

తే॥ తఱిసి న • లిడిరి. పరమిట్లు. కాంచె లగవు గుఱివన్. ప్రియ
వీతి మానితి పనుట మై • నెలపు లెప్ప. పాదములఁబడి హః • లను. రోదనమున.

తే॥ ఉసులు బుప్పవో లేవో యం • చూహసేయఁ. దగినతీరునఁ గృశియించు • తమ్ముఁగాంచి
నేత్ర కంజముల్ విడుచు క • న్నిరు భరతు. జడల నించి పొరలి కాట • జడిమ నిలిచె

తే॥ అదిదేవుడు ధర్మంబు • సలముఁచగిది. నెల్ల నీతుల కిల్లయి • యెనఁగు రామ
వరుడు నిట్టాచ్చుపుచ్చి బాష్పములు వీపునం బడఁగఁ దమ్మునాలింగనంతొనర్చె

క॥ అలమికొని యతని వేషము. పలుమటు గమనించి యరసి • వత్సాః జనకుం
దెలమిని సుఖముం బొందునె? యిల నేలునె? దుఃఖ మొంద • నేలా? యనుడున్.

తే॥ అన్నః నీవియోగ వ్యాధి • యలము కొనఁగఁ. గన్న కైక వరంబను • కాలువలనఁ
దనకుఁ దగిన సత్యంబును • ధరణి నిలిపి. స్వర్గలోకంబు చేరెను • జనకుఁ డనఁగ.

మ॥ పరలోకంబునఁ జేరె నన్న పలుకుల్ • బల్లెంబుఁగాయంబులోఁ
జొర దూటించిన యట్టులె చెవులలోఁ • జొత్తెంచు మున్నే వెనన్
సురలోకోపరిలోక మేలఁదగు ను • శ్లోకుండు హున్నేత్రముల్.
సురుఁగం గాలిపటంబు చుట్టు కరణం • బుట్టె ధరన్ వ్రాలుచున్.

తే॥ మొదలు నటకన భూజంబు . పుడమి వ్రాలు, సరణిఁ బడి పిడుగున కల్గు . సర్పమువలె
తెలివి దప్పి యొకింతకుఁ , దేటి యూర్పు, పుచ్చి తపియించి యాటక . పొగిలనొగిలె

సీ॥ ఆటని భాను కు . లాలయ దీపమాః నిర్వాణ గురు ధర్మ . నిలయః తండ్రిః
అరిమద గజసింహ . మాః దయాలోలః యిం, తెవ్వరు సత్యంబు . నేలు వారు?
మాకు దిక్కెవ్వరు? . మఱి తేర్చువారేరు? మరణించితే యిట్లు . మమ్ముపాసి
యెవ్వరి నింకఁ డం . డ్రీః యని పిల్లము, తగునె యిందట వీడి . తరల నీకు

తే॥ మేటి ఋశ్యశృంగంబేత . మేల్మి మేల్మి, యొనరఁ గావించి ననుగాంచి . యుర్వియందు
కన్న గొప్ప పంబేది? కడకుమమ్ము . వీడి యింపైన ప్రాణమున్ , వీడుదొక్కొ?

తే॥ ప్రాణులకు మేలు సేయు దా . ర్థ్యంబు గలుగు, భూమి భారము నేఁదాల్చు . బొడమువిప్పు
హేతు విదియొకో? నీయావి . యెగురఁగొట్టు, కాలుదై పుట్టితినె జగ . మేలుకొటకు?

తే॥ శంఖరుం జంపి వజ్రికి . స్వర్గమిచ్చు, పార్థివేంద్రః పాలనము మా . వశము చేసి
యింద్రియములు స్వవశముగా . నెనఁగఁజేసి, తపము చేసిన విధమిదే . తండ్రినీవు?

ఉ॥ కోరఁగఁ దగ్గ పాలనము . కోరిక నెల్లరు వేఁడఁ బూని యీ
ధారణి కెల్ల దుఃఖమును . దార్చిన యల్పుఁడ నైతి మృత్యువుం
గోరుట దక్కఁ బ్రాణములఁ , గూరిమి వీడని మేను వెంచి యే
నేరి మొగంబుఁగాంచుటకు . నింకను మేదిని నుండఁ గోరుటల్?

తే॥ కోసలము వీడి యడవి నీ . కొడుకు చేరె, ననుచు విన్నంతనే దివి . కరిగితి వఁట
తండ్రిః నీమృతి వినియును . తలరి తలరి, బ్రతికియే యున్న వాఁడను . బ్రదుకుగోరి

ఉ॥ జానుగఁ బూర్వ చంద్రునకుఁ . జల్లఁదనంబు నొసంగు లో కన
మాన నితానంద శ్రద్ధానాః మానము దివ్యుల లేని మాన్పఁగా
రాని బలం బుదారక తి . రంబగు సత్యము నీతి ధర్మమున్
దోన యడంబు కొంచు నిటు . తూటిలె యెల్లర వీడి స్వర్గముకా?

తే॥ ఇట్లు పలువిధముల నెల్ల . గెత్తి యేడ్చు, రామ చంద్రుని తమ్ములు . రాజ పరులు
చేరి లేపి పట్టుకొనెనె . సింహుఁడంజ, హిత మితోక్తుల నోదార్ప . నెంచుటయును.

తే॥ తాపన శ్రేష్ఠులగు భర . ద్వాజుఁడాచి, మునులు నేడు దీవుల లోని . మనుజువరులు
మంత్రులును సైన్యపతులు రా . మ విభుఁజేర, వచ్చిరి మనంబులారట . పడుచునుండ

తే॥ మజ్జియురాదగు నెల్లరు . మలసి వచ్చి, నిలువఁ బరితపించుచునున్న . సృష్టకుమారు
మోముఁగని బ్రహ్మసముఁడగు . మునివరుండు, వాక్యకోవిదుఁడీరీతి . పలుకఁదొడఁగె .

చ॥ తతమతి సన్న్యసింబుటయు . ధర్మమొనర్చుట దక్కనెమ్మదిన్
బ్రతుకఁగఁ గోరు పుణ్యులకుఁ . బ్రాపగు సాయమొకండు గల్గునే?

మృత్యును పుట్టువున్ సహ • జమే కదః ప్రాణుల కెల్ల భూమిపై
శ్రుతి హితపారగుండవు వి • శుద్ధ చరిత్రుడవున్ స రింపవే.

తే॥ స్థిరములేని జన్మంబులు • దెలువనేలః కోట్లకొలదియొనవి కామ • కోపమోహ
దుఃఖసౌక్యములొందు నీ • తోయమెఱిగి, యముడుదాక్షిణ్యముతుడని • యనఁగదగునె

ఉ॥ పుట్టక మున్నె జీవములు • పోవ జనించుట చూచుచుండమే?
పట్టగు విద్యకల్మి భువి • భారము నర్పదవేల యేడులి
ట్టచరింప కోర్చి నెల • వారిన ధర్మము కీర్తి నించి యే
ల్ది గతింప నిట్లు వగఁ • దీల్చడఁ బాడియో రుజనందనా:

తే॥ శీలమును ధర్మమును భువి • జెడక సిలిపి, శూలమును చక్రమును వాణి • లీలఁదాల్చి
మూల పురుషులై వెలయు ము • మూర్తులకును, కాలమను వలఁబడకుండఁ • గావశంబె?

తే॥ ఇంద్రియంబుల కెఱుకయై • యిలను వెలయు, నన్నిటికిని మూలంబులై • యమరు పంచ
భూతములు నొక్కయప్పుడు • పొలియు నవియె, యనఁగదీనికిఁ జింతింప • నగునెచెప్పుమా?

తే॥ పూజ్యమగు పుణ్యమను నేయి • పోసి కాల, మనెడి వత్తిడి విధియను • నగ్గచేత
జీవితమను దీపము నుద్దె • సింది నిలుపఁ, గారణములు రెండును తీఱ • నాటు బరుదె?

తే॥ ఈజగంబున దుఃఖమం • దేమునింగి, యాజగంబున నరకంబు • నందె మునింగి
మరల జన్మించి చిక్కుల • మలఁగుచుండు, పెక్కు వగల జీవుల రెక్క • పెట్టనగునె?

తే॥ వినుత సద్గుణాకరః తండ్రి • యనెడు కతన, సృష్టికర్తయౌబ్రహ్మకుం • జెందరాని
విష్ణులోకంబు నందున • వెలుఁగు చుండె, నతనికీపు గావించు సా • యంబిఁకేది?

ఉ॥ ఆతని పోకకై మది ర • వంతయుఁ జింత యెనర్పరాదు పై
నాతని కింతకంచె నర • యం గడ తేఱు పథము లేదు నీ
వాతని కింకఁ జేయఁదగు • నయ్యవి యున్నవి శ్రద్ధతోడ నీ
చేతులతో నొనర్చు మది • చిత్తము శాంతిలఁ గారణంబగున్.

ఉ॥ వాన పడంగ నీటివడి • భాసిలు బుద్ధుర పంక్తిఁబోలు నీ
మేనులఁ గూర్చించింత మది • మీఱుట వేఱిఁడి లక్షణంబగున్
మానక బాష్పముల్విడిచి • మానిసి గాంచు ఫలంబు గానమున్
గాన జలాంజలి నివ్విడుము • గాదిలి తండ్రికి జానకీవ్వరా!

తే॥ అనుడు శ్రీరాముడును చింత • నవలఁద్రోచి, యాచతుర్వేద వేది ము • హాశపస్వి
యగు వసిష్ఠతో గంగకు నరుగు దెంచి • చేయఁదగు కృత్యముల భక్తిఁ • జేయఁబూనె

తే॥ సకల జీవాత్ములకు నొకే • చందమొప్పి, యెఱుక నొనఁగు మహాత్ముడ • య్యేటమునింగి
గురుఁడు తెలిసిన విధులెల్లఁ • గొఱుతలేక, సలిపి ముమ్మాఱు తర్పణ • జలము వదలె.

తే॥ చేయఁదగుక్రియలనుపూర్తి , చేసియవల, మాన్యులగుమంత్రులునున్నపుల్ , మౌనివరులు
తక్కువారలు తను చుట్టి , తరలిరాఁగ, జానకి వసించు నప్పర్ణ , కాలఁజేరె.

తే॥ చేరునంతలో భరతుండు , సీతయున్న, పర్ణకాలను గని యొంటిఁ , బరఁగుచుంట
గని కరంబులతో మోఁది , కొనుచుఁగనుల, రోదనముతోడఁ బడె నామె , పాదములను

తే॥ ఇంద్రియములలో జలనిధు , లేడునున్న, వనఁగ నెట్టివో కన్నులఁ , బనవి పసవి
వెక్కివెక్కి బాష్పంబువుల్ , వెల్లుఁదగ, విడుచుచుండెను భరతభూ , విడుఁడు వెలికి

క॥ పెను దుఃఖంబున మునిగిన, యనుజుని తన పొడవుచేతు , లమరిచి రాముం
డనువుగ నెత్తుచు సీతను, గని జనకుఁడు మనలవీడి , కడవన ననుడున్.

క॥ పడఁకూను నెడఁదతోడన్, బుడమింబిది యడలి యడలి , పొక్కుచుఁబెలుచన్
గడలికవ యనఁగఁ గనుఁగవ, యెడవక బాష్పములు విడిచె , నెన్నువతోడన్.

త॥ కలకంఠంబున వనరెడు, జలజాక్షికి భర్తవెంటఁ , జనిన యడవియున్
విలసిల్లెఁ బ్రోలుగానివు, దలరాజ్యుతి దుఃఖ జలది , నడుగుల నిలిపెన్.

క॥ ముని పత్నులు తల్లల వలె, జనక సుతను డాసి హస్త , సరసిజములతోఁ
గాని విమల జలములందున, మునిచి యడలు పోవఁ బలికి , మోదించి రొగిన్.

క॥ నలుపురు రాజ కుమారులఁ, బొలుపుగఁ, గన్ పూజ్యరాండ్రు , మువ్వరతో వృ
ద్ధుల తోడ సుమంత్రుం డిన, కల జలనిధి విధుని కడకుఁ , గుములుచు వచ్చెన్.

తే॥ మొదటి వాఁడగు నలువకు , మొదటివాఁడు, తండ్రి వీడి వచ్చితిరెయో , తల్లులారఁ
యనుచుఁ దచ్చరణాబ్జ చ , యంబు లధిదు, వ్రాలి కన్నీటి కాల్వతోఁ , బరితపించె.

క॥ వారలు నొక్కట రాముని, వారక కౌశ్మిని చేర్చి , వనట యుబుకఁగా
బోరున రోదించిరి యం, గారమ్మున నేయి కరఁగు , కరణిఁ గరఁగుచుఁ.

తే॥ అవల నవ్వీరులంగన్న , యవ్వలనటి, తీయని యెడంద గలుగువై , దేహిఁజేరి
చెలువకబ్బిన యవ్వటి , స్థితినిగాంచి, కడుపు మండి కట్టుకొని పె , ల్లడలినారు.

తే॥ యోధవరు లయోధ్యంగల , యోగ్యజనము, రాజబంధువుల్ తక్కిన , ప్రజయువచ్చి
క్లిశిత మానసములతోడఁ , గిట్టిరాము, వేషమును స్థితిగని చాల , వెగచినారు.

చ॥ పడగల నీడఁబాఁచ దణి , పాన్పునఁ బండుట మాని ధాత్రిపైఁ
బొడమిన లోక నాయకుఁడు , పొండిన తక్కుల నాథుఁ దొటచే
నడరిన యంటు వోమునిగి , యర్హ విధు లొనరింప వేగెనఁ
బడమటి వారిలోమునిగె , భాస్కరుఁ డంతట లోక కాంతై.

భరతుఁడు రాముఁడు వ్రాద్ధించుట

పీ॥ అనాడు కడవఁగా , నవనీపతులు రాజు, బాంధవుల్ మునులును , బలసియుండ
శ్రీరామ చంద్రుండు , చెంతనెయున్న భ. రతుఁ గాంచి వత్స! యీ , హితమువినుము
జనకుఁ డవ్యయ పదం , బునకేగె నతనియా, జ్ఞానుసారముగ రా , జ్యంబు నీదె
మకుటంబు ధరియించి , మహి నేలకీలీలఁ, దపసి వేసము నూనఁ , దగునె? యనుడు

తే॥ నీవు కాటడపులఁ జేరి , యిట్టులుండ, ధర్మమూర్తు లెవ్వరు? పురి , ధర్మమేది?
పాడి నీకంటె మున్నెయీ , పనము చేరె, దానిఁబడసి కొంబోవంగఁ , బూనినాడ.

తే॥ మనసు సమ్మతించని వర , ముననెనిన్ను, తగని స్థితి నిల్పియంతట , మగనిఁ జంపి
నట్టి కై కేయి కన్నట్టి , పట్టిగాన, నాకు నీవేషముచిత మ , న్యంబు తగునె?.

చ॥ జగములు సంతపింప బలు , జాలిని గూర్చిన దుష్టులారి కిం
బుగ జనియించు పాపగుణ , పూర్ణుడఁ గావున నాకుఁ జావఁగాఁ
దెగువయుఁ గల్గి లే దొడలి , తీపియుఁబోదు తపంబు పేయఁగన్
దెగడికనుండి తప్పి కడ , తేతెద నింత యనుగ్రహింపవే.

తే॥ కొలముపాడి వీడిన సతి , గుణము , నోర్పు పరఁగకుండు తపంబును, కరుణవిడిన
ధర్మమును, పూర్వ వంశ వ , ద్ధతులు నీఁగు, పాలనము కంటె మేలయి , క్రాలునేమి?

చ॥ జననము తోడ నీకుఁగల , స్వామ్యము, వీడఁగ రానిదొననా
తన కులధర్మమో పదవిఁ , దప్పఁగఁ ద్రోసి తపంబు పూనె దీ
వనునెడఁ బట్టుపట్టి నయ , మాటిచి ధర్మముఁ ద్రెంచి మ్రొగువా
రిని బలె రాజ్యపాలన వ , రించి చరింతునె నీకుఁ దమ్ముడన?

ఉ॥ మేర యిదంగరాని పెను , మేలిమి కూరిమితండ్రీ చావఁగాఁ
గారడవిం జరియించుచును , కాయలు మెక్కుచు నీవు పోవఁగా
వేళిమితోడ వంచనము , వెంచి ధరాస్థలిఁ గవ్వకొంటకున్
బేరిమి క్రంగి యున్న తఱి , బేరిచి నాచుకొనంగ వైరినే?

మ॥ భువనాధీశ్వర! తండ్రీ చేయు పొరపున్ , బోరామి లోకాలకున్
దవులం జేసిన కైక కీడు భువిఁజెం , దన్ రాక రక్షింపఁ బ్రా
భవ సామ్రాజ్యము నేల రమ్ము జగముల్ , భవ్యంబులం బొంద మా
భవ బంధంబులు డింద నంచు నిటు వి , న్నవ్వంబుగా నాడఁగన్.

తే॥ భరతు పల్కులు విని వాని , భావమెఱిగి, చింతనము చేసియతని నీ , కించి వత్స!
నాడు పలుకొండు కలదు వి , నంగఁదగును, చాల యోచింప ధర్మసూ , శ్శంబుదెలియు

ఉ॥ శీలము సత్యమున్ దగవు , చెల్మియు నీతియు వాంఛనీయమా
మేలిమి మున్నుగాఁగలుగు , మెచ్చగు సత్పథవృత్తులెల్ల భూ
పాఠర శాసనంబులకు , బద్ధములై భువి నిల్చుచుండు నీ
లీల మనంబు నందు పది , లించి తలంపుము సద్గుణాకరా;

ఉ॥ ఉత్తమ శాస్త్రముల్ వినుట , యుత్తమ బుద్ధి గడించు చుండుటల్
ఉత్తమశీలముం గొనుట , యుత్తమవృత్తుల సభ్యసించుటల్
చిత్తము దేవుపై నిడుట , శాంతన సేయఁగఁ బెద్దవారె కా
సత్తమ మార్గ దర్శకులు , సత్యము నీవుఁ దలంచి చూడుమా.

తే॥ ఆమహాత్ము లెవ్వారని , యడుగ వల తె? యెల్లవిధముల మనసున , నెంచిచూడ
తల్లిదండ్రుల దక్క నీ , ధరిణీయందు, వేఱెవరు లేరు నిక్కంబు , విమలచరితః.

మ॥ జను లభ్యాసము సేయు శాస్త్రముల వై , శారద్యముం గొన్న పా
వన చారిత్రకః తండ్రి యాజ్ఞఁగొని సం , భావ్యాన్నయా చిత్తభా
వనతో దానిని సమ్మతించితిని నీ , ప్రార్థించుటజేసి వీ
డినచో నయ్యది సద్గుణం బగునె? పా , టింపంగ లేవే మదిన్.

క॥ తనయులు తలిదండ్రులకున్ , ఘనకీర్తిని కూర్చుటకొ? య , ఘంబగు నిందఁ
బెనుచుటకొ నీవచ్చెమ? జనియించిన ఫలము సుజన , నన్నుత చరితా.

ఉ॥ ఏను దురాశచే జనకు , నీభవమందునఁ గల్గ రీనిగాఁ
బూనిని రొరవంబునఁగు , భుల్లనఁ ద్రోచి వినోదసౌఖ్యసం
దానక రాజ్య భోగములఁ , దాల్చిని పొంది రహింపనేర్తునే?
మానవుడైన వాని కిహమాత్ర సుఖంబులు సుస్థిరంబులే?

చ॥ ధరణి నొసంగి సత్యమునఁ , దప్పక నిల్చిన తండ్రి పల్కుచే
భరతః ధరిత్రి నీదెయగుఁ , బాలన సేయఁగఁ దగ్గ సత్త్వముం
బొరసిన నీదెయ మహిఁ బ్ర , భుత్వపు టర్హత నీతయున్న దిం
కరమర లేల? యేలుకొను , మయ్య జనంబులు సంతసిల్లఁగన్.

తే॥ అనుదుభరతుఁడిట్లు జ్యేష్ఠఁ , దగుచుఁబుట్టి, మూఁడు లోకంబులనుసాటి , మొనయకుండు
వీవ నాదిరాజ్యంబని , యెంచికేని, నీక యొసఁగితి రమ్ముమఁన్నించి మమ్ము.

ఉ॥ భూమి సమస్తముం గలఁగి , ముచ్చిరు చుండఁగఁ జూచి గూచి పై
నీమనమందు దోచు లలి , నే యొనరింతె? కలంకదేఱఁగాఁ
జ్రేముడి వచ్చి మమ్ముకయి , వీడక ప్రోవుమ యంచు దీనతన్
రామ పదాంబుజంబులు త , రంబులఁ బాయక పద్మె బిట్టుదున్.

భరతుడు రాముం బ్రార్థించుట

పీ॥ అనాదు కడవఁగా , నవసీవతులు రాజు, బాంధవుల్ మునులును , బలసియుండ
శ్రీరామ చంద్రుండు , చెంతనెయున్న భ, రతుఁ గాంచి వత్స! యీ , హితమువినుము
జనకుఁ డవ్యయ పదం , బునకేగె నతనియా, జ్ఞాసుసారముగ రా , జ్యంబు నీదె
మకుటంబు ధరియించి , మహి నేలకీలీలఁ, దపసి వేసము నూనఁ , దగునె? యనుడు

తే॥ నీవు కాజడపులఁ జేరి , యిట్టులుండ, ధృమూర్తు లెవ్వరు? పురి , ధర్మమేది?
పాడి నీకంటె మున్నెయీ , పనము చేరె, దానిఁబడసి కొంబోవంగఁ , బూనినాఁడ.

తే॥ మనసు సమృద్ధింపని వర , ముననెనిన్ను, తగని స్థితి నిల్పియంతట , మగనిఁ జంపి
నట్టి కై కేయి కన్నట్టి , పట్టిగాన, నాకు నీవేషముచిత మ , న్యంబు తగునె?

చ॥ జగములు సంతపింప బలు , జాలిని గూర్చిన దుష్టురాలి కిం
బుగ జనియించు పాపగుణ , పూర్ణుడఁ గావున నాకుఁ జావఁగాఁ
దెగువయుఁ గల్గ లే దొడలి , తీపియుఁబోదు తపంబు సేయఁగన్
దెగడికనుండి తప్పి కడ , తేజెద నింత యనుగ్రహింపవే.

తే॥ కొలముపాడి వీడిన సతి , గుణము , నోర్పు పరఁగకుండు తపంబును, కరుణవిడిన
ధర్మమును, పూర్వ వంశ వ , ద్ధతులు నీఁగు, పాలనము కంటె మేలయి , క్రాంతమి;

చ॥ జననము తోడ నీకుఁగల , స్వామ్యము, వీడఁగ రానిదొననా
తన కులధర్మమో పదవిఁ , దప్పఁగఁ ద్రోసి తపంబు పూనె దీ
వనునెడఁ బట్టుపట్టి నయ , మాటిచి ధర్మముఁ ద్రెంచి మ్రింగునా
రిని బరె రాజ్యపాలన వ , రించి చరింతునె నీకుఁ దమ్ముఁడన్?

ఉ॥ మేర యిడంగరాని పెను , మేలిమి కూరిమితండ్రి చావఁగాఁ
గారడవిం జరియించుచును , కాయలు మెక్కుచు నీవు పోవఁగా
వేటిమితోడ వంచనము , వెంచి ధరాస్థలిఁ గవ్వికొంటకున్
బేరిమి క్రుంగి యున్న తఱి , బేరిచి నాఁచుకొనంగ వైరినే?

మ॥ భువనాదీశ్వర! తండ్రి చేయు పొరపున్ , బోరామి లోకాలకున్
దవులం జేసిన కైక కీడు భువిఁజెం , దన్ రాక రక్షింపఁ బ్రా
భవ సామ్రాజ్యమ నేల రమ్ము జగముల్ , భవ్యంబులం బొంద మా
భవ బంధంబులు డింద నంచు నిటు వి , స్పష్టంబుగా నాడఁగన్.

తే॥ భరతు పల్కులు విని వాని , భావమెఱిగి, చింతనము చేసియతని నీ , షించి వత్స!
నాదు పలుకొండు కలదు వి , నంగఁదగును, చాల యోచింప ధర్మసూ , శ్శంబుదెలియు

ఉ॥ శీలము సత్యమున్ దగవు , చెల్లియు నీతియు వాంఛనీయమా
మేలిమి మున్నుగాఁగలుగు , మెచ్చగు సత్పథవృత్తులై భూ
పాలర కాసనంబులకు , బద్ధములై భువి నిల్చుచుండు ని
లీల మనంబు నందు పది , లించి తలంపుము సద్గుణకారా;

ఉ॥ ఉత్తమ శాస్త్రముల్ వినుట , యుత్తమ బుద్ధి గడించు చుండుటల్
ఉత్తమశీలముం గొనుట , యుత్తమవృత్తుల సభ్యసింపుటల్
చిత్తము దేవువై నిడుట , సంతన సేయఁగఁ బెద్దవారె కా
సత్తమ మార్గ దర్శకులు , సత్యము నీవుఁ దలంచి చూడుమా.

తే॥ ఆమహాత్ము లెవ్వారని , యడుగ వల తె? యెల్లవిధముల మనసున , నెంచిచూడ
తల్లిదండ్రులు దక్క నీ , ధరిణియందు, వేఱెవరు లేరు నిక్కంబు , విమలచరితః.

మ॥ జను లభ్యాసము సేయు శాస్త్రముల వై , శారద్యముం గొన్న పా
వన చారిత్రకః తండ్రి యాజ్ఞఁగొని సం , భావ్యాన్వయో చిత్త్యభా
వనతో దానిని సమ్మతించితిని నీ , ప్రార్థించుటఁజేసి వీ
డినచో నయ్యది సద్గుణం బగునె? పా , టింపంగ లేవే మదిన్.

క॥ తవయులు తలిదండ్రులకున్ , మనకీర్తిని కూర్చుటకొ? య , మంబగు నిందం
బెనుచుటకొ నీవచ్చెమహా? జనియించిన వలము సుజన , సన్నుత చరితా;

ఉ॥ ఏను దురాశచే జనకు , నీభవమందునఁ గల్గ రీనిగాఁ
బూనిన రౌరవంబునఁగు , భులునఁ ద్రోచి వినోదసౌఖ్యసం
దానక రాజ్య భోగములఁ , దాల్చిని పొంది రహంపనేర్తునే?
మానవుడైన వాని కిహమాత్ర సుఖంబులు సుస్థిరంబులే?

చ॥ ధరణి నొసంగి సత్యమునఁ , దప్పక నిల్చిన తండ్రి పల్కచే
భరతః ధరిత్రి నీదెయగుఁ , బాలన సేయఁగఁ దగ్గ సత్త్వముం
బొరసిన నీదెయో మహిఁ బ్ర , భుత్వపు బర్హత నీకెయున్న దిం
కరమర లేల? యేలుకొను , మయ్య జనంబులు సంతసిల్లఁగన్.

కే॥ అనుదుభరతుఁడిట్లను జ్యేష్ఠః , దగుచుఁబుట్టి, మూఁడు లోకంబులనుసాటి , మొనయకుండు
నీవ నాదిరాజ్యంబని , యెంచికేని, నీక యొసఁగితి రమ్ముమఁన్నించి మమ్ము.

ఉ॥ భూమి సమస్తముం గలఁగి , ముచ్చిరు చుండఁగఁ జూచి యూచి పై
నీమనమందు దోచు లలి , నే యొనరింతె? కలంకదేహఁగాఁ
బ్రేముడి వచ్చి మమ్ముకయి , వీడక ప్రోవుమ యంచు దీనతన్
రామ పదంబుజంబులు క , రంబులఁ బాయక పట్టె బట్టుడున్.

- తే॥ నెనరు మనసున నీ , యిచ్చ నేర్చినట్లు, నేల యిచ్చుట కొనుటలు , నీతియగునె?
నిందతై జంకి జనకుండు , నీకునానగ, నాడు నమ్మతించిన యెండ్లు , నేడె చనెనె?
- తే॥ సత్యమొక్కటి దక్క యీ , జగము వేఱు, పూతగుణమున్నదని చెప్ప , బూనునేమి?
సత్యమున నుండి జాణ దు , ప్కృత్యమయగు, గాని వేటొండగునె నీవ , కాంచుమయ్య
- క॥ ముదమున జనకున యానతి, బదునార్గేదేను పనుల , వసియింపంగా
సదమల మతివై యంతకు, వదలక నాయజ్ఞ నీవు , వసుధం గొనుమా.
- తే॥ తండ్రి యవుడె కీరీటాంకు , దాల్చు మనగ, నతని యాజ్ఞామీఱగ జంకి , యనుమతించి
నాడ నదియెంచి నాపచ , నంబు దాట, దగునె? పని వినుమింక జిం , తనమువలదు.

వసిష్ఠుడు రాము సయోధ్యకు రమ్మని కోరుట

ఉ॥ తేజిత సత్త్వశాలియగు , ధీరుడు రాఘవుఁ డీట్లు వల్క వి
బ్రాజిత కీర్తిశాలి ప్రతి , భన్ భరతుండు వచింపఁ బూన నం
భోజభవాత్మజుం డనియె , బూర్వ నిరూఢ పరాక్రమాధ్యులౌ
రాజుల సచ్చరిత్రములు , శ్రద్ధను వినుర్నియాట దీఱగన్.

ఉ॥ తొల్లి వరాహమూర్తియయి , తోయజ నేత్రుడు కోట పంట జా
బిల్లి కలంక మట్లు కను , పింప ధర్మ జలరాశి నుండి యు
త్పల్ల మనంబుతోడ జన , ముల్ పరితోషమునొంద నెత్తి నా
డుల్ల సిత ప్రకాశమున , నొప్పుచు నెప్పటియట్ల యుండగన్.

మ॥ విల యాంతంబునఁ బంచ భూతములు ని , ర్వీర్యంబులై తేజముల్
పొలియన్ దత్త్వము లెల్ల లీనమగుదున్ , భూతేకుఁడౌ విష్ణు వీ
జలరాశిన్ సృజియించి యందు బహు వి , శ్రాంతిం గనంగోరి ని
ర్మలమౌ మేటి వెలుంగు రూపమున ని , ద్రం జెందె మఱ్ఱాకుపై .

తే॥ ఉన్నతులగు వేల్పులకుఁ బీ , యాష మొనగు, కదలి వంటి నల్లని మేను , గలుగువాని
నాలియందు పుట్టిన నలి , నంబు నుండి, యఖిల జగముల సృజియింప , నజుడుపుడై

తే॥ అవి్యరించి జగంబుల , నివ్వటిల్ల, జేయుచో గల్గె, దొలుత వి , శిష్టమైన
మౌనోన్మత్తనయ మందలి , మేదిసీత, వరులు నెఱి దప్పు వారలీ , పఱకు లేరు

తే॥ శ్రేణులుకాత్తములిహార , సుఖములొంద, గఱపుగురుడె పోఁతుడు జ , గంబులందు
తండ్రు లై దుగురం దని , తద్ జ్ఞ లండ్రు, విక్క మిదియుఁ గుమారకః నీ వెఱుంగవె

తే॥ సదమ లాత్మకః యేను శా , త్రములు పెక్కు, లెలమి నేర్చిన ఫలమునా , కెనయునట్లు
నాదు పనుపు గాదనక వె , న్కను వచ్చి, రాజ్య భారంబు పూనుము , రామభద్ర!

తే॥ అట్లు పలికిన కలగురు , నరసిరామ, చంద్రుడీరీతిఁ బల్కా నం , జలి మటించి
సర్వశాస్త్రార్థవేత్తలు , సద్గుణులరు, కలవె మీరెఱుంగని ధర్మ , గతులు ధరణి:

చ॥ అగుదురు గాక సద్గురువు , లౌదురుగాక సువాత సూనురే
యగుదురుగాక దైవతము , లౌదురుగాకయుఁ దల్లి దండ్రులే
యగుదురు గాక సత్యసుతు , లాడి తొఱంగమి కడ్డు లాడుటల్
తగునొకా? మిమ్ముతోటి గుణ , ధన్యులకుం దలబోసి చూచినన్:

ఉ॥ తల్లి విధించెఁ జేయుమని , పండియు నుత్తరు విచ్చియయ్యెఁ బైఁ
జెల్లుదునంచు నియ్యకొని , స్వీమునన్ వహియింప కేగు నా
ప్రల్లదు పుట్టుకంటెఁ బడు , పాటుల మంచియుఁ జెడఁగాన కే
పొల్లుగు లంపటన్ దిరుగు , ముక్కికడి కుక్క భవంబు మేలెకా.

చ॥ ఏడుట విధించు పెద్దల య , భీష్మతముల్ నెఱవేర్చు నంచు బెం
పొదవఁగ నమ్మతించితి న , మున్నత మానస మందు మీరలా
పదపడి యట్లు లాజ్ఞ యిడు , వారలు! నేనెది చేయు తొప్పగున్
ద్రిదశ మునీంద్రపద్య! యువ , దేశము చేయుడి ధర్మ సమ్మతిన్.

చ॥ అనుడు వసిష్ఠ మౌనియొక , నాడఁగ నెయ్యది లేదయంచు శం
కనుగొని యూరకుండె నటఁ , గైక సుతుండను నట్లులైన మే
దిని పరిపాలనం జేయపు , దిష్టము చిత్తము గల్గి వారలే
గానకొని యెలసి; యితనిఁ , గూడి వనంబులనే చరించెదన్.

తే॥ అనఁగ నత్తటి వేలుపు , లది యెఱింగి, గుంపులై తమ్ముడన్న ను , కొంచుఁ బోవ
మన తలంపులు సఫలమ్ము , నెనయఁజాల, వనుచుఁ జింతించి యిట్లని , రందఱు విన,

చ॥ వినుత గుణాధ్యుడై న రఘు , వీరుడు ధీరతఁ దండ్రీ యాజ్ఞమై
వనులఁ జతుర్థశాబ్దము ల , వారణ రీతిగ నుండువాడున
న్యనమునఁ గైక పుత్తుడు జ , నంబులఁ బ్రోచుచు రాజ్యమేలువా
డినకుల వార్ధి సోమలకు , నియ్యది యుత్తమ ధర్మమై తగున్.

ఉ॥ దేవత లిట్లు పల్క జగఁ తీ తనయా వరుడంత నానుడుల్
శ్రోవఁగ రాని వయ్యమది , దొడ్డగ యోచన సేయ వయ్య నే
నీవని నుండు కాల మది , యెంత? పదంపడి వత్తు నయ్య ని
న్నీవిధి వేడికొందు నని , యిచ్చ గ్రహించెను తమ్ము హస్తముల్.

చ॥ ఇటులను నన్నకయ్యనుజొ , డిట్లను నేమనువాడ నిందుపై
నటులె చతుర్థశాబ్దముల , యమ్ములునాడె పురంబు చేరఁగాఁ
దటుకున రమ్ము రాకయటు , తప్పిన నీపదమాన సుమ్ము ప్రో
త్కటతర వహ్నిఁ జొచ్చి కడ , గాంచెద నాడె సురల్ సుతింపఁగన్

తే॥ అట్లు శవభంబు చేసి హృ , దబ్బమందు, నెగులు విడిచెను భరతుండు , పొగడుగుడిచె
నడరు సత్కీర్తితనకంటె , తొడవుగాఁగఁ, గాంచ రామచంద్రుఁడు సమ్మ , తించెనంత

చ॥ భరతుఁడు వేటొకం డరుడు , భావన చేసి మహాత్మ్య పాదుకల్
స్థిరమతినిమ్ము తత్ప్రతిని , ధిత్వము పూని ధరిత్రఁ గాచి నీ
కరుణ గడించు నన్నఁ బద , కంజములం ధరియించు వాని ని
ర్జరులకు నొందరాని స్థిర , సౌఖ్యము లిచ్చెడు వాని నిచ్చినన్.

ఉ॥ వారక బాష్పధార లొడ , వం గల కన్నులతోడ ధూళి యొ
ప్పొరిన మేనితోడ నమ , రాది సమస్త జనాళి దుఃఖ ని
స్తారక రామ పాదుకల , సమ్మతి రత్న కిరీట లీలఁజొ
క్కారముగా ధరించి రఘు , కాంతుని వీడ్కొని యంతఃగ్రమ్మటన్.

క॥ జనసులు బిందులు పెద్దలు, ముసులును సచివులును పౌర , ముఖ్యులు తక్కుం
జనములు భరతుని వెంటనె, చనియెం జన లేక రామ , చంద్రు నెడయుచున్.

తే॥ ధర్మశాస్త్ర వీరుఁడు భర , ద్వాజుఁడేగె, మరలె నిగిని కూడిన , సురగణంబు
కూర్చిమిత్రుండుగుహఁడు వీ , దోక్తులవడసి, భరతువెంటనె చనెదుఃఖ , భరతుఁడగుచు

పీ॥ ఈపాదములె కదా , యింద్రాది సురల కా, పదవేళ నొడవెడు , పట్టుగొమలు
ఈ యంఘ్రులే కదా , శ్రేయంబు లొనఁ గూర్చు, పావనగంగకుఁ , బ్రభ గృహము
ఈచరణములెకా , యింద్రియ జేతలొ, యతివర హృదయ గే , హముల దివెలు
ఈపదములె కదా , యింతి యహల్య పా, పంబుల మాన్చిన , వరుసవేది

తే॥ అనుచు భరతుండు తననింద , కాదుకొనిన, పాదుకల మస్తకంబున , భక్తిదాల్చి
గంగదాటి పాడై చెడు , కాడుఁజోలు, పురము సాకేతమును చొర , బుద్ధిగొనక .

శ్లో॥ నందిగ్రామమునందు పాదుకల నా నందంబున న్నిల్చి తా
ముందుం బోలెనె రామసన్నిభ సుఖం , బుంబొంది రాజ్యంబు రా
జేంధుర్ భక్తినిగొల్వ మోదమున లో , కేకుర్ ప్రళంసింప న
దృపందంబుల్ సుఖియింప నేలె భువన , శ్రేయంబు గేయంబుగాన్.

ఉ॥ రాముఁడు చిత్రకూటశిఖ , రంబున నుండెడిఁ జూత మం చయో
ధ్యామనుజుల్ ప్రియంబు మెయి , దప్పక వచ్చుచు నెమ్మనంబు దో
రామతి సేయువారని త , లంచుచు నచ్చట విడి దక్షిణా
కాముఖుడై యతండు చనె జానకితో ననుజన్ముతోడుతన్.

అయోధ్యాకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామచంద్రార్పణ మస్తు;

ఓమ్. తత్. సత్.

అరణ్యకాండము

1. విరాధ వధ పటలము. (72)

చ॥ ము నుజ విభుండు సత్త్వగుణ • మాన్యుడు జీవ హృదంతరాత్మయై
మననము సేయఁ జేయ మహి • మం తొనఁగూర్చెడు వేదముల్ విరిం
చనుఁడుఁ దపంబుసేసి కనఁ • జాలని సర్వ జగత్ప్రభుండు మా
మనమున కందువాఁడె? పలు • మార్గములన్ గమనించి చూచినన్.

ఉ॥ ముత్తియముల్ కుదించి నటు • ముచ్చటఁ గూర్చు స్థితంబు మోమునన్
హత్తిన సీతతో యువకు • లాదటఁ జిత్ర శరాసనంబులన్
జొత్తిలఁ దాల్చి పత్రపల • శోభితవాటి భవాబ్ధి పారగుం
డుత్తముఁ దైనయత్రి వన • మొప్పగఁ గాంచిరి వారుముందటన్.

చ॥ గొనకొని భూమి భారము క • కుప్పల విల్చి వహించు మత్తవా
రణములఁ బోలె వారు ముని • రాజు వనంబునఁ జొచ్చి ముప్పగన్
దునిమి ప్రశాంతిమైఁ దపము • తొట్టఁ గఁ జేయు మునీంద్రుఁ గాంచి వం
దన మొనరించి నిల్వఁ బ్రమ • దంబును పొందె నతండు పొంగుచున్.

ఉ॥ బిందుగుల్లె గీమునకు • వచ్చినచో గృహమేది సంతనం
బిందు విధాన నత్రి ముద • మంచి కుమారకులార! మీర లి
ట్లొందఁగ దర్శనం తొనఁగ • నొక్కట దేవతలున్ జగంబులున్
కొందుగ వచ్చి నట్లడరెఁ • బుణ్యుడనై తి నటంచు మోచిలెన్.

ఉ॥ ఆతనితోడ నాడచట • నర్మిలిమై వసియించి సాధ్వయున్
బాత చరిత్ర యత్రిముని • పుంగవు దేవ్యనసూయ సీతకుం
బ్రాతి నొసంగు గంధ ఫల • వశ్ర సుభూషణరాజిఁ గొంచు రా
మాతిలకంబు రా విబుధ • మాన్యులు దండకఁ జేరి రంతటన్.

మదవారణంబులు • పదునాఱు నంత రెం, డంతల సంఖ్య పం • చాననములు
పదునాఱు శరభముల్ • గుడిగాఁగఁ గూర్చిన, ముమ్మొన వాలు చే • బూన్చి పట్టి
జంజులు జేగులు • జొంపంపుఁ దలవాఁడు, విషగిరి నడచెనా • వెలయువాఁడు
క్రొమ్మొగుల్ వసియించు • కొండలు కాలఁ ద్రొ, క్కుడు దూదివలె లేవ • నడచువాఁడు

వ్రణము లట్లు ప్రకాశించు • కనుల నుండి, మిడుగులులురాల రవిక్రుంగ • మిన్ను వడఁక
నవనియును దద్దటిల్ల మహాబలిపుం, దైన యముని చేవయును కా • ర్భ్యంబు నొంద.

పీ॥ సింహానంబుము వ్రవే , శించి గర్జించెడు, శ్రవణ కందరముల , ప్రక్కలందు
నెల్లదిశల విల , నిల్లెడు మేరు శి, ఖరములు పోగుల , నొరయు చుండ
మొగుకులనందునఁ , బొడసూపు నెత్తిని, యాకనమోయన , నతిశయిల్లి
నల్లచేఁ దడిసిన , నల్లని కాయంబు, చందన సక్తయో , చందమొప్ప

తే॥ వీరులను తురంగమముల , వారణముల, నందములను సింగంబుల , వ్యాఘ్రములను
చిక్కువాని నెల్లను కొండ , చిలువలందు, గూర్చు దండలు కుత్తుక , గొమరుమిగుల

ఉ॥ కొండలఁ బోలె శూలమునఁ , గుర్చిన యేనుగులం గరంబు లొం
దొందుగ నంది యాయఁగ మ , హోన్నతః పర్వత కందరంబు నా
నుండెడి బాకినోట నొక , యోరను ముడ్చి మెదించి మ్రింగుచున్
మెండగు నాకటం దనివి , మేకొనకుండెడు బొట్టపొట్టతో

ఉ॥ పన్నగరాజ రత్నముల , బంధురలీలఁ బొదింగి వానితోఁ
బ్రన్నన రాహు పాశమునఁ , బట్టి దిగి శ విహాన పంక్తుల
గ్రన్ననఁ గూర్చి ఋక్షములఁ , గట్టిన మాలికలోన గాములన్
మన్ననఁ జేర్చి తాల్చుజయ , మాలిక వక్షమునన్ రహింపఁగన్.

ఉ॥ సంజను వహ్నిఁ బోలి పరు , సం బయి యెత్తు దనంబు మీటు నా
జంజాటు వెండ్రుకల్ విరియ , శోభన వారణ కుంభమట్టులు
బంజను భాలభాగమున , వాసవ సామజ భాల పట్టమున్
రంజిలు పొన్ను పొన్ను రద , నంబులు చొక్కముగా వెలుంగఁగన్.

తే॥ నలుపు మీటంగఁ గ్రూర గు , జంబుపొంగ, నలుకఁ దగియున్న కొడిమెవి , సాగులట్లు
పొలయఁ దామసమను నిరుల్ , పూతగాఁగఁ, బూసికొనివచ్చు కలికాల , మోయనంగ.

ఉ॥ చంపిన వేగిచర్మములె , నన్నని పల్వగ దంతి చర్మముల్
జంపగు నుత్తరీయముగఁ , జాలగు దిగ్గజ మస్తముక్తముల్
పెంపగు నందుకంబులుగఁ , బెన్నిన లావగు కొండ చిల్వలే
సొంపగు కాసెగాఁగ యిద్రి , శూలము దాల్చి హరుండు నాదగన్.

తే॥ ఫణి ఫణామణి ఖచిత కం , కణము లొప్పు, చేతులందున వలమరి , చింద మమరఁ
జేయు కడియంబులును దాల్చి , జీబులైన, మీసములఁ గల్లువాసన , మిగులఁ గొలువ.

కా॥ కైలాశంబును మేరు భూధరము ను , గ్రస్పూర్తి జెందంగలెన్
దూలందన్ను బలిష్ఠ పాదములతో , దుర్వార వేగంబుతో
వేలావేష్టిత భూతలంబు తనతో , వెన్నంటి రా నాదితే
యాలోకంబుల నంతరంగముల న , ల్లాడించు రౌద్రంబుతో.

ఉ॥ స్థూలములైన భూతములు • చోక్కముగా నొక రూపమందెనన్
 పోలిక వాడు మేఘ రవ • ముందలపించు నెలుంగు వాడు గీ
 ర్లాలసుఁ డిచ్చనిచ్చు నొక • లక్షయు నిర్వదియైదువేల నా
 గాలి బలంబు గల్గిన య • జొండ భయంకర దుష్ట కర్ముడున్.

చ॥ బెడిదములైన గుంపు మగ • పిడ్గులఁ బోలిన క్రూరకృత్యముల్
 నడపెడువాడు కూకుడు చె • నంటి నిరాదుడు డాసి వృక్షముల్
 బెడియుచుఁ బెల్లగిల్లఁ బృథి • వీ ధరముల్ వడి వ్రేల రేఁగి దుం
 దుడుకున దొడ్డ విండ్లు గల • దోర్బలవీరులఁ గాంచి కేరుచున్.

ఉ॥ కోటలఁ జూపుచున్ బజపు • కొండ గుహంచలె నోరువిప్పుచున్
 మీటి యదల్చి నిల్చుచు • మ్రింగెడు పోలిక వచ్చి తెప్ప ల
 ట్లాలుచునంతలోన విక • చాంబుజ మందు వసించు హంసి నా
 సొరు వహించు సీతఁగొని • చయ్యన వోక్షు పదంబు ముట్టఁగన్.

మ॥ పురుష శ్రేష్ఠులు వానిఁ గాంచి మిగులం • బొల్పారు కోపంబుతో
 శరముల్ విండ్లను గూర్చి వెంటఁ జనుచున్ • జా వేడి యిల్లెల రా
 జరుగంజూచెడు రాక్షసాధపుఁ యెఱే • చందాన సీవేగిన్
 బరియల్ సేయక వీడ బోము నిలుమా • పందాఁ యనన్ దైత్యుడున్.

మ॥ తొలి వేల్చిచ్చు వరంబుచేత నసువుల్ • త్రుగింపలేరెవ్వరున్
 బలిమిన్ ముజ్జగ మొక్కపై యెదిరి నన్ • భంగింపఁగా లేదు నే
 నిల నేతైదువు లేకయే యెనఁగి మా • యింతున్ సమస్తంబు మీ
 కెలమిం బెట్టితిఁ బ్రాణ భిక్ష చనుఁదెం • దే నీ చెల్లిస్విడుచున్.

మ॥ అన శ్రీరాముడు దంత కాంతు లొలయన్ • హాసంబు గావించి యీ
 దనుజుం దెన్నఁడు పోరెఱుంగఁడు భుజో • త్సాహంబు దర్పంబు నొ
 క్క నిమేషంబున నూఱడిల్లి సమయుం • గాకంచు లోనెంచి ని
 స్సన పూర్వంబుగ నారి లాగుచు ధను • స్తంకారముం జేయఁగన్.

వివాధ యుద్ధము

తే॥ విరిసి యాధ్వని సాగర • వేష్టితంబు, కుధర భరితంబునైన యీ • కువలయంబు
 నమర నాగాది లోకంబు • లధిగిమించి, యశనిపాతంబు చందాన • నతిశ యిల్లె.

తే॥ వంచక బిఱాల వదన గ • హ్వరము నందు, చిక్కి తపియించు చిల్కనాఁ • జెలఁగు సీత
 విలను వదలి దైత్యుడు నుంత • చలితుఁ డగుచు, నంజనాద్రిఁ బోలినరాము • నడరితాకి

౯॥ బేతాగాదుల యాకలిం దనువ వి , ద్విద్వంద కీలాలమున్
 జేతః ప్రీతి నొసంగివారి వినుతుల్ , చేకొంచు నాదిత్య హృ
 ద్ప్రీతిం గూర్చుచు బాడబాసల శిఖా , దీవ్యత్రవభాయుక్తమై
 చేతం దాల్చిన శూలమున్ వినరె నా , శ్రీరాముపై సుద్ధతిన్.

౧॥ చిట్కలు చిక్చతుల్ సురలు , చిక్కురులున్ భువనంబు సర్వమున్
 చిక్కుటి వెక్కునంపడ ను , దీర్ఘహాలాహల మట్టురాగ, స
 మ్య క్కులశైలమట్లు కన , కాచల మట్లు వెలుంగు చాప మం
 దొక్క యలుంగు గూర్చి చెవి , యొందఁగ లాగుచు రాముడేయఁగన్.

౧౦॥ అసుర కుల మెల్ల నేడె పొం , గాతె ననఁగఁ, బట్ట పగలురక్షత్రముల్ , పడియెననఁగఁ
 దుండ్లు తుండ్లయి శూలంపుఁ , దుంట లెల్లఁ, జువ్వలట్టులఁ బజుచుఁ , జొచ్చెదిశల.

౧౧॥ సురలకు మృత్యు హేతువగు , శూలము త్రుంగుటఁ జూచి రక్కసుం
 దురవడిఁ జేతులన్ మలల , నూడ్చి రఘూత్తము పై నవైవ న
 గ్గిరులను వజ్ర సన్నిభ ని , కృంతన భల్లము లేసి త్రుంప నా
 పరియలు వానిపై మరలఁ , బాటి శరీరము నొవ్వఁ జేయఁగన్.

౧౨॥ దైత్యుడంతట నొక మహా , తరువు వెఱికి, విజ్ఞు లెవ్వని తత్త్వంబు , వేడ్కఁగాంత్రు
 ధర్మముద్ధ రింపఁగ నేడు , ధరకు దిగియె, ప్రణవ మంత్రార్థ మెవ్వఁడ , రామునేసె.

౧౩॥ వీరుడు రాముడు నాలుగు , నారసముల దానిఁద్రుంచి , నాఁదెను నా
 జాటు శిల శరము లసురుని, పేరురమున బాహువులను , భీకర లీలన్.

౧౪॥ కంటకములు వేధింప ముం , గొళ్ల తోడఁ, దీయనెంచి సంకటపడి , దేహమును వి
 దిర్చికొను నేడువలె దన్ను , దివిరినొంచు, ములుకుబాడ మేనినివాడు , ముడిచివీడ్చె.

౧౫॥ నిప్పుల వంటి ముల్కులవ , నీవిభుడేయఁగ నవ్వి మేనిపైఁ
 గప్పక దూటి దూయటయుఁ , గష్ట విచేష్టితుడైన కూశయున్
 గుప్పున మేనినుండి వడి , గ్రొచ్చిన గంటుల రక్తధారలన్
 దొప్పగఁ దోఁగి సత్త్వమును , త్రుంగఁగఁ దెల్వి నశించి నిల్వఁగన్.

౧౬॥ పిడికిటి పోరునందు బహు , విశ్రుత పీరులు రామలక్ష్మణుల్
 చెదని వరంబు గొన్నబల , శీలి యితండు శరాశిచేతఁ జా
 వడు మరలన్ రణంబునకు , వచ్చు నటంచు నరాజిధూసి కే
 లెడయఁగఁ ద్రుంతమంచు , నసురేశు భుజంబుల నెక్కనాతఁడున్.

౧౭॥ పొంగిపాతెడు శోణిత , పూరమొప్పు, సుంత దెలిసి భుజంబుల , శూరవరుల
 నొక్కినడక పడింతలు , మిక్కుటముగ, గగన వీధిని ఐఁచె న , గ్గలిక మెఱయ.

తే॥ కనక గిరిఁ జుట్టు చంద్ర బా , స్కరులఁబోలి, యిరువురొప్పారనసురయం • బరమునందు
రక్త కాయంబు తోడను • ర్వడి గదించి, దిరిగె గిరగిర శరధి మం • దరము మాడ్కి.

ఉ॥ బంగరు చాయ వాడసిత • వారిద వర్ణము వాడు బాహులన్
రంగరుచుండ మింటికిఁ ద్వ • రన్ నెగయంజను సోఁకచూడఁగా
నంగడి నన్న లం గొనుచుఁ • జయ్యన మింటికి నేగు పాడి రూ
పుంగొని యొప్పు పక్షికుల • పుంగవుఁ దాద్యుని బోలె నత్తఱిన్.

క॥ కరుణా కరుణగు తనవతి సురరిపుచేఁ బడఁగ్గఱిసీత • సుడి వడి హంసన్
దొరఁగిన హంసిం బలెవా, దొరఁగిన సుమవల్లి వోత • సుర్వర వ్రాలెన్.

తే॥ పదముపడి లేచి వేటొండు • పలుకఁ దోఁప, కునికి నడు మసియాడనా • దనుజునంటి
చనుచుఁ దల్లి బోలిన దయా • గుణుల వీడి, తన్ను భక్షింపుమని సీత • ధరణిఁగూలె.

తే॥ పనవి పలుకులు తడఁబడఁ • బ్రాణములును, వాడఁ జేష్ట దక్కిన సీత • పగిది యెఱిఁగి
యన్నఁ గనుఁగొని లక్ష్మణుఁ • డార్యః దేవి, పతితపింప నిట్లుండుట • పాడియెఁ యన.

చ॥ జరుగఁగఁ దగ్గత్రోవ యిటు • సాగుట మేలె యటంచు నెంచితిన్
దొరకొని వీనిఁ జంపుటది • దొడ్డయెఁ యంచు హసించి రాఘవుం
డురుతర పాదఘాతమున • సుర్వరఁ గూలఁగఁ దాఁప వాడు పెం
దరువు ప్రభంజనహతికి • ధరిచేఁ గూలిన పోల్కిఁ గూలుచున్.

చ॥ ధరఁబడి రోఁజుచుండఁ గని • దైత్యుని రాజకుమారు లిద్దఱు
ద్వరతర బాహుమాలములఁ • ద్రుచుచుఁ దూక విరాధుఁ డుగ్రుడై
యురవడి సూర్యచంద్రుల స • ముద్ధతి మ్రొంగఁగ వచ్చు రాహు వ
ట్టిరవుగ రామలక్ష్మణుల • నెత్తుగడం గబళింప వచ్చుడున్.

చ॥ వ్రణముల నుండి యొడిగిలు • రక్తము పై పయి పృద్ధినొంద దు
ద్గుణుడగు దైత్యు ప్రాణములు • క్రుంగమి రాముఁ డెడంద నెంచి ల
క్ష్మణుఁగని గుంట ద్రవ్యము ని • కాచరుఁ బూడ్చుట యుక్తమన్న స
ద్గుణయుతుఁ దొక్కి పల్లమును • క్రొచ్చెను వాణబలంబునన్ వడిన్

చ॥ నదుల జలంబునందు జత • నంబున దోషిని పాచితంబుకై
వదలక ముంచునట్లు ర • వర్కుడు త్రోవఁగరాని దొడ్ యం
గదలఁ దొలంచు భక్త జన • కామదమైన సదంబు తోడ నా
మదయుతుఁడైన రక్తిసుఁడు • మ్రంగఁగ బల్లమునందు త్రోవఁగన్

చ॥ తొలుతను బ్రహ్మయై నెగడి • దొడ్డ యజాండము సృష్టిచేసి యం
దుల వడిఁ దానొకడుంగను • తోచిన రాముని కాలి తాఁకుచే

నలఘుఁడు సోఁకు పూర్వముల , శాదిపుఁ డిచ్చిన శాపశక్తిచేఁ
గలిగిన మోరరూపమును , గ్రక్కున వీడి గమించె మింటికిన్.

తే॥ ఎగిరి గంధర్వుఁడై నిల్చి , యింద్రియముల, విషయఘటకు వశంబయి , వీఁగుబుద్ధి
మాట సుజ్ఞానియై భక్తి , మనసు నందు, గలుగ రాఘవు వినుతించె , గారవమున.

విరాధుఁడు రాముని వినుతించుట

చ॥ శ్రుతుల నుతించు నీదగు వి , శుద్ధ పదంబులు సర్వలోక సం
గతములు గాఁగ వ్యాప్తిగొనఁ , గాఁ గడ మంగము తెట్టి వ్యాప్తివో,
రతనపుఁ డెంకి యందునఁ ది , రంబుగఁ గాక యొకండొకంటితో
నతుకని పంచ భూతముల , యందును నిల్చి న నిన్ భరించునే?

మ॥ గజనాథుండు ఒలగ్రహ గ్రహణ దుః , ఖంబంది కేలెత్తియో
త్రిజగద్వంద్యః ముకుందః దేవః శరణా , ర్థింజూడవే ప్రోవవే
భుజగాధీశ్వర తల్పుఁ యందుఁ బిలువం , బూరాను'కంపామతికా
నిజ సంశీలత దంతిఁ గాచితివి ని , ర్థి ద్రాప్త మేయాకృతీ!

తే॥ ఇహపరంబులు గన నడు , నెడను నిలిచి, స్థిర కృపాకటాక్షంపు నీ , చికలఁబరపు
దేవః నీవాకోః ధర్మసు , స్థితిని మనుష, నొంటరిగ గాలిపడగ నా , నొలయుచుంటి.

ఉ॥ పుట్టుట గిట్టు టాటలుగఁ , బూన్చిన దేవః విరాగ పూరుషుల్
పుట్టిన చారి పూర్వగతి , పోవునె! తక్కినవారి కై వడిన్
బుట్టుదురేమి? తొల్లి తమ , పొందిన సంస్థితిఁ బొందు టబ్రమే?
యిట్టలమైన సద్యశము , నెల్లెడ నించిన రాఘవేశ్వరా!

చ॥ భయమును కూర్చునట్టి భవ , వారిది దాఁటఁగ నా యంబుగా
నయగతిఁ బూను సర్వమత , నాయకులట్టి మఱాధి దేవతల్
నియమిత తత్త్వరూపివయి , నీవు జగంబుల నుల్లసిల్లనే
జయ మహిమంబు లొందుదురు? , నల్పన దెయ్యది? రాఘవేశ్వరా!

తే॥ బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల ని , ధర్మ వరులకుఁ, దక్కు ప్రాణులకు మొదలి , తంద్రివీవ
యైనచో లోక ధర్మంబు , ననుసరించి, శాంతి పెంపెడు తల్లిగాఁ , గ్రాలు పెవరో!

ఉ॥ నీవె పరావరంబు, గతి , నీవె, సమస్త మహాండ జాలముల్
నీవె, చరా చరంబులును , నీవె, విచారణ చేయఁ దేబుటల్
నీవె, మతంబు లన్నియును , నీ చరణావధులే, యిఁకల మా
యావిధిఁ గ్రీడసేయ వల , పాః మఱి దొంగ విధంబు లేలొకో!

ఉ॥ రాసరుదైన వానిక్రియఁ , గ్రాలుచు వచ్చు మహేశః దేనువుం
గానని దూడ వత్సమును , కానని గోవును లేవు; లోకజా
లానకుఁ దల్లి నీవయిన , లాలిత రీతి నెఱుంగు దెల్లయున్
గానఁగఁ జాల దీ జగము , గాంచిన తల్లి నిదేమి మాయయో?

చ॥ జనములు పెక్కు దైవముల , నన్నుతి సేయఁగ విచ్చగింతు రై
నను నినుగాక యన్యమగు , నాయకదైవము గల్గినంట న
జనుల కనర మౌ; కమల , జ త్రిపురాంతక నిర్జరావళుల్
వినుతి యొనర్తు నిన్నెయని , విజ్ఞ సమూహ మెఱుంగ కున్నదే;

శ్రీనివాసః రమేశః ని , ర్హిద్రః జగతిఁ, బలుమతముల దైవములు ద్వం , ద్వములఁదగులు
వారివలెఁ దపించు; ని , ర్హ్వంద్యుఁడైన, యీవు నిద్రింప కీవేష , మేలకొంటి.

మోయుచున్నాఁడ వహివయః భూవరాంగి, నెత్తుచుంటివి పోత్రివై , యెలమితోడ
గ్రుక్కఁగొందు వొక్కొకపరి , కొలుచుచుండు, విద్ది శ్రీదేవి యెఱిగిన , నెరియకున్నె.

నీవు పుట్టించు జీవులు , నిజము నెఱిగి, కొఱల దానిచే నీకింత , కొదువ పడునె;
ఁర్చునకు నిచ్చు భిక్షచే , శంకవిడిన, వారు మర్త్య లమర్త్యులీ , పృటికిఁ గలదే.

మ॥ భువనోద్ధారణః హంసవై నిగమముల్ , బోధించి తా బ్రహ్మ క
య్యవి నీ కెవ్వరు మున్నునేర్పి; రలవా , రంతంజు పాటించిరే;
భువి జీవాత్మల వేఱయై యొకటియై , పొంకంబుగా నుండు సం
భవ మవ్యానిని వీడియో? విడకియో? , భావింప నేమాయయో?

చ॥ అసదృశమూర్తిః నీవు తొలి , నాదటఁ బండిన పాలవెల్లిఁ బా
ప నకిన మంచము న్విడిచి , పాపునీ దాసుని గాచుకై కృపా
రసము వహించి వచ్చి తమ , రన్ భవసాగర మీఁదఁగంటి నిం
పొనఁగు భవత్పదాబ్జ మహి , మోన్నుతి నేమని సంస్తుతించునో!

ఇట్లు వినుతించు నతని నీ , తేకుఁడరసి, యిట్టి జన్మంబు రాఁగత , మేమి తెలుపు
సనుడు నాతఁడనత్యజీ , పనము తొలఁగ, జ్ఞానమొనఁగు పదాంకః నా , చరిత వినుదె;

అలక వానిని తుంబురుఁ , డనెడు వాఁడ, రంభ నాట్యగానంబు లా , రంగఁ గాంచి
లది కలియుటచే శ్రీదు , వలన నాకు, నిట్టిజన్మంబు సిద్ధించె , నేమి పెప్ప;

కొడఁగి జ్ఞానంబు మొదలంటఁ , దుడిచివైచు, కామరుజ నన్ను వెన్నంటఁ , గలుగుకతన
రుణఁమాని కుబేరుండు , కరిన దైత్య, రూపి వగుమని తిట్ట నీ , రూపువచ్చె

శః శాపముక్తి తెలుపఁగ, దే శంకరమిత్రః యంచునే , వేఁడ భవత్
నీశల పద కాడనమున, నీశాపము దీటునంచు , నెఱిగించె దయన్.

క॥ స్వర్గపదం బెల్లెడల న, సర్గశ గతిఁ దిరిగి వేఁచు • సరహంతకుఁడై
దుర్గముఁడై దానవకుల, మార్గుఁడగు కిలింజనకుఁ గు • మారుడ నై తిన్.

క॥ మంచియుఁ జెడుగు నెఱింగెడు. నంచిల మతిలేక చెడుగె, యార్జించితిఁ గా
న్పించిన ప్రాణుల వీడక, వంచి విఱిచి పొట్టఁబెట్టు, వంచనకతనన్.

తే॥ నన్ను నదతికిం ద్రిప్ప, నున్ననాడు. పూర్వకృత పుణ్యమున నిట్లు • పొగడఁదగిన
నిగమని శ్రేణిగల పది • సీరఁములఁ, బొంది తెలితి నెప్పటి • పొలుపు గొంటి

తే॥ నన్ను క్రుంగించు పాప గ, ఇంబులఁడు, నిన్ను వెడఁగనై నేచేయు • నేరములను
మన్నిన యొనర్చి ప్రోవు న • న్మాన్యఁ యనుచుఁ, గ్రన్న నెలవంది దిచ్చు మొ • గంబునొంటి

తే॥ సాధుల బాధ సేయు వి • రాధుఁ డీలె, ననుచు నలరిన విమలాంగి • జనకజాతఁ
గూడి వేడుక వనములఁ, బాదుచుండు, పక్షి రుతముల వినుచు న • వ్వారుదనిరి.

తే॥ కాలఁ బోలు శరంబులు • కరములందు, గలుగు రామ లక్ష్మణులు నాఁ • డెలమి మిగుల
వేదములె రూపునొందిన • విధిని వెలయు, మునుల వనముల మనలిరి • ముదితతోడ.

2. శరభంగ ముక్తి పటలము. (44)

క॥ ఆ రాత్రి వికచ సుమలత, సౌరుగల మహీజ తోడ • సౌఖ్యంబుగ న
య్యారామమందు కడపి శు, భారంభకులు శరభంగు • సరయఁగఁ జనుచున్.

క॥ సునిశిత రసంపన్నులు, ఘను లవటికిఁ జేరునంతఁ • గలువల దొర పు
ట్టిన ముడుఁగని తమ్ములఁ బో, ల్కను లొకవెయి గలుగు ప్రోడ • గానఁగనయ్యెన్.

క॥ తెలిపిట్ట నడకగల వే, య్పుల చెలువలు దాల్చినట్టి • భూషణకాంతుల్
మిలమిల మని మిన్నన మెఱు, పులు మెఱయఁగఁ వాని నడుమఁ • బొలుపుగొలుపుచున్

చ॥ పెలుచగు నీల దేహమున • వేల్పు పడంతుల యాస్య పద్మ కో
మల వన చారులొనయన • మంజుల భృంగ సహస్రకంబుతో
గలహ సుధాశివే మహతి • కన్రు నినాద మధుద్రవంబు ని
మ్ములఁ జవిచూచుచుండు శ్రుతి • పుష్పలిహంబులతో ముదంబుతో

తే॥ శాస్త్ర సమ్మతముగఁ గ్రతు • శత మొనర్చి, నట్టి మేఱిరి; మూర్తిత్ర • యంబుదక్క
దక్కు వేల్పుల మకుటము • ల్దాఁకు నట్టి, గండ పెండరములు కాళ్ళఁ • గలుగు వాఁడు.

తే॥ జలజవాసినిఁ బోలిన • శచిని గూడి, ముమ్మదంబుల చొదంతి • నెమ్మిన్నెక్కి
వెండి కొండపై నగజతో • వేడ్కనుండు, లోకనాథుని శంభుని • జోక నెససి.

తే॥ ఏమ కలిగి వ్యర్థంబని • యెంచి విధుఁడు, బిడియ పడి కాంతి హీ నుడై • వెల్లఁ బాఱు
స్వర్గమే గొడుగయి తన • పైన నిలుచు, డంబు పంబు శ్వేతాతప • త్రంబుతోడ.

- తే॥ దిక్కరుల మదమను బంకఁ • జిక్కఁ జుట్టి, బవరములందు దృతిచెడి • బడలి పాటు
సనురవరుల కీర్తులఁబట్టి • యంటఁగట్టి, నట్టులున్న వింజామర • లండ బెరయ.
- తే॥ అరుణ కిరణుండు నిల్చిన • యట్టులున్న, మేటి బొమ్మి డీకము-తల • మెఱయువాడు
కొస్తుభంబు కైవడిని వ్ర • కాళ మమరు, రత్న హారంబు తొమ్మనఁ • గ్రాలువాడు
- తే॥ భాను-సంకాశ రంజిత • వజ్రఖచిత, కవచ మవయవంబుల మీఁద • గలుగువాడు
విజయలక్ష్మి మంజు-స్మిత • విధము దోచు, హార కేయూర భుజములొ • ప్పారువాడు
- తే॥ రెక్కలేక రత్నంబు • చెక్కినట్టి, నగల జగియెల్ల నొక్కటై • నెగడి చిత్ర
పక్కి వెలుఁగంగ నిండ్రచా • పండ్లతోడి, మొగులుకుప్పనాదగి డాలు • మునుమువాడు.
- తే॥ సకలజగములఁ బరపు వా • సనలు గలుగు, మధువు చేందెడు క్రొవ్విరి • మాలవాడు
మీల గెలిచిన వేలుపు మెఱుంగుఁ బోండ్ల, కనులఁ బోలిన ఖడ్గంబు • గలుగువాడు.
- తే॥ భువన కంటకుడగు పది • మోము లతని, మీఁద వైవఁగ వరిముక్క • మేరయేవి
మొక్క వోవక కాంతియుఁ • బొలియకుండు, పవిని చేపట్టు నిండ్రుండు • పజ్జనిలిచె.
- తే॥ ఉరు తపోధనుఁ డెదురేగి • యుపచరించి, వచ్చుపనియేమి యన వజ్ర • పరికెవిట్లు
నీ తపంబును మెచ్చి య • బ్బాతభవుడు, తోడి తెమ్మన వచ్చితిఁ • దోడశమ్ము.
- తే॥ స్రష్ట మీకిచ్చె నాతని • సత్యలోక, మీరు వేంచేయ ధాతయు • నెదురువచ్చు
శ్రేష్ఠ లోకంబనుచు దానిఁ జెప్పవలెనెఁ యీర లెఱుంగరే యన నాతఁ • డిట్టుఁబియె.
- తే॥ కదలఁజాలని బొమ్మల • కరణినుండి, చెడెడు సత్యలోకంబు నేఁ • జేరఁగలనెఁ
బాధ తపమాని పెక్కు క • ల్పములు గడచె, నీ వెఱుంగవెఁ యల్పంబు • నిచ్చగింప.
- తే॥ ఇట్టి వార్త నీవును వచి • యింపఁ దగునెఁ, బ్రహ్మలోకంబు పడసియు • ఫలముగలదె
బహుళ భాషలఁకేలఁ త • పః ఫలమ్ము, వొందు కాలంబు డగ్గతె • భువనవంద్యః
- తే॥ సుస్థిరంబియ నిలుకడ • చొప్పు చెడత, పెరుంగక నశింపక గుణము • వేఱుపడక
సకల భూతముల్ నశియింప • నమయకుండు, మోక్ష పదవిని నేసివు • పొందువాడ.

రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట

- తే॥ ఇట్లు శరభంగ ముని వచి • యింపు నెడను, దృఢధనుర్ధరులటవచ్చి • యెదుటఁగలుగు
కలకలంబును విని యేమి • కతమెయనుచు, దమ మనంబుల యోచించి • దాసి కాంచి
- తే॥ బలితమై వజ్ర ఖచిత సం • బములు వెలయు, నాల్గు రదనముల్ గల సిత • నాగముఁగని
యిండ్రుఁ డిమ్మునీండ్రుని గన • నేగు దెంచి, యుండునని మదిఁదలపోసి • యుత్పహించి
- క॥ హరిణాక్షిని తమ్ముని ముని, వరు నాశ్రమ వనముబయట • వదలి యొకండే
హరివలె వృషభమువలె రఘు, వరుడట కరుదెంచె వర త • నస్విం గాంచన్

త॥ సురలోక నాయకుండీ, ధరనాలుగు వేదములకుఁ, దభ్య పలంబొ

పరమూర్తి రామధాన్యుఁ, బరుఁగాంచె సహస్రనయన , పద్మము లలరన్.

తే॥ బాంచి మదినొచ్చుకొని తన్ను , గాచునతని, బ్రహ్మవిద్వరులకు నది . పతియునైన.

రాము సతతంబుమొక్కు శి , రంబుతోడ, భుజములను వంచి సాష్టాంగ , ముగ నెఱంగె.

సీ॥ జయకేతనంబైతి , శత్రులఁ బరిమార్చి, వేదార్థముల నేర్చి , విశద ఫణితి

సద్దర్శమును సదా , సన్మార్గమునఁద్రిప్పి, సంపదనొసఁగి మో , ఊంబు నిచ్చి

ఋరదాగతులకు వ , శ్రీ కవచ మయ్యును, ప్రాణంబులయ్యుఁ , దఫంబు నయ్యు

నయనంబులయ్యు ను , జ్ఞానంబు నయ్యు వే, ర్పడక రక్షించు శ్రీ , రాముఁ జూచి

తే॥ యధిక సమ్మోద భరమున , నవకుండగుచు, మనసుకరఁగఁ బజ్జనునిల్చి , మఘపుడంత

నేమి తెలియని కరణిఁ దా , నెఱిగినంత, తెలియఁ బలుకుచు నిట్లున్తు , తింపఁదొడఁగె

ఇంద్రుఁడు శ్రీరాముని స్తుతించుట.

సీ॥ ఎల్లవస్తువులందు , నేకరూపంబంది, యెట్టి యెట్లకయుండు , నాత రూపః

విస్సంగ నియత ము , ని ప్రవరాధారః వేదాంత విద్యా వి , కేవల కేవలః

కరుణాసముద్రః ర , ఊకార్యనిర్నిద్రః, తల్లియు నీవ మా , తండ్రి వీవ

దాసులమగు మేము , దైత్యులచేఁ బడ, రాని పాటులు పడి , దీనులమయి

తే॥ త్వత్పదంబులఁజేరి కా , పాదవేడ, నాదొసంగిన యభయంబు , నేఁడుపూర్తి

నేయ నిట్టలెఱెంచిన , చిన్నయుఁడవు, నీపదాజ్ఞాతముల భువి , నీతినొందె.

సీ॥ క్షీరసాగర శయ , నాః రమాలోలః నీ, కెవరు మిత్రులుః శత్రు , లెవరుః రేయి

యెయ్యదిః పగలెదిః , యెందు గలవు బాల్య, శారుజ్యవార్తకృ , దశలు నీకు

నెదియదిః యెదిమధ్యః , మెదియంత, మగుఁగాంచః లింగవచన నామ , లింగలదెః

ముందేదిః వెనుకేదిః , సందేదిః యెడమేదిః , పొందేదిః యెడయేదిః చందమేదిః

తే॥ అట్టి నీవిట్లు పురుష మో , హనుఁడవగుచు, జేతఁ గోదండమూని మా , చేతములును

నొవ్వనడవకుండిన నీకు , నెవ్వగలదె, చిత్తరంజనః మఱుమేలు , చెందఁగలవెః

సీ॥ నీనాభిఁబొడమిన , నీరతోద్భవుఁడు వి, లయ కాలముల నెల్ల , లలితరీతిఁ

గౌలత కఱ్ఱగఁజేసి , పలుకల్పకాలముల్, గొలిచినఁదఱుఁగని , గుణగణాధ్యః

మున్ను మేదినికుంభ , ముగ నీరుపెరుఁగుగా, మందరగిరి తరి , ప్రాసుగాగ

నీహస్త పద్మంబు , లోహటింపక నొవ్వఁ, జిలికి పీయూషంబు , చిక్కుడనుక

తే॥ దాని మాకు మాత్రామొసంగి , దైత్యవరుల, మోసగించితి వలపక్ష , మానఁజేసి

దాసులము మేము వారు కా , శ్రవులై నీకుః, ధర్మవైరంబు నడఁగించు , తలఁపుగాక

చ॥ మొదట నొకండవై పదప • మొత్తమవైతుది నొక్కటా లస
త్పదః గుణతత్త్వభూజ సప • పల్లపః మావేత దీర్ఘనాయకః
కదియుచు సజ్జనావళులఁ • గాచెడు దుష్టులఁగోపగింతు; దు
ర్మదమొనరించు దుష్కృతియు • మాయురెఁ నీదగు నృప్తియే కదా;

కా॥ మాయా వేష్టితతత్త్వమాః జనము నీ • మాయన్ బ్రభిన్నింప నీ
వే యధ్వాత్మ వట్టించుఁ గాదనుచు ను • య్యేలాడు డెందంబులన్
నీయాధిక్యము సమృదుల్ భృగునిచే • నిక్కంబుగాఁ జూచు చో
నీయోగ్యత్వ మెలర్పఁజేసితి జగ • నిర్మాత వంచేర్పడన్.

తే॥ ఇట్లుబహుభంగులను నుతి • యించి యింద్రుఁ, డచటిమునికగు భాగ్యంబు • సరసియంత
వర ముసింద్రుని యానతి • వడసితాను, వచ్చుదారిని మరలి ది • వంబుచేరె.

క॥ తరలిన్ యింద్రుని మది ఋషి, వరుఁడు దెలిసిరాముకడకు • వచ్చిన నతఁడ
ప్రరమ ముసింద్రుని పదముల, కెరఁగ ముదక్రమలుపులక • లెగయఁగ నతఁడున్.

కి॥ సుకముగ వర్ధిలుమని జా. నకితో లక్ష్మణుని రమ్మ • నన్ వారలు కొ
తుకమున వచ్చిరి రాముఁడు, స్వకీయ పూర్వ సుఖ నిభ కు • భంబులఁ దేలెన్.

క॥ రాముఁడు సీతయు లక్ష్మణుల, డామావమ్ముని వచించు • న్యాయము లెల్లన్
త్రేమమున వినుచుఁ గడపిరి, భాముం దుదయించు దనుకఁ • బ్రమదాలసురై.

తే॥ పరవి యుజవగు కాంతులఁ • బరఁగు భానుఁ, డొక్కటిగ నల్లకొని యున్న • దిక్కుడుంగ
మందుకరముల నాతప • మను నరాసిఁ, గొని తమంబను తీఁగలఁ • గోసివై చె.

శరభంగుఁడగ్నిం బ్రవేశించి శాశ్వతపదంబు నొందుట.

తే॥ తత్త్వవిజ్ఞానిః శరభంగ • తాపసేంద్రుఁ, డతని యెదుట నగ్నిని చొర • నాత్మ విశ్వ
యించి విద్యుక్తముగ వహ్ని • యేర్చుడింక, నాకు నెలవిండునుచుఁ దన్మ • నంబునిల్పె

ఉ॥ చాప విశారదుం డపుడు • శాస్త్రవిశారదుఁగాంచి పల్కునో
తాపసచంద్రః మీరిట ము • దంబునఁ జేసెడు కార్యమేది? మా
కోపికఁ దెల్పుఁడన్న నతఁ • డొయ్యన నిట్లను రామచంద్రః నే
దీపిత వహ్నిఁజొచ్చి ముగి • తిం గొననెంచితి నాఁ గృపాకుఁడున్.

తే॥ తాపసేంద్రః నేవచ్చిన • తరుణ మందె, చేయఁజేలఁ గుమార • సింహుఁగాంచి
మారజితుడైన తపసి రో • మములు నిక్క. నిట్టలంపు మోదంబున • నిట్టలనియె.

తే॥ విజయ శీలః నేనిచ్చట • వేవిధములఁ, దపము సేయుచునుంటి నీ • దర్శనంబు
గలుగునను నమృతంబుతోఁ • గలిగె నేడు, ద్వంద్వములునశించెనే • దలఁతుముక్తి.

తే॥ నిన్న మాపున వేల్పుచు • స్నేహుడు వచ్చి • బ్రహ్మమీకిచ్చెఁ దన సత్య • పదము రండ
నంగఁ బరమపదంబు నొం • దంగఁ గోరి • యచటి కేగక విలిచితి • నయ్యఁ యనుచు.

చ॥ మనసునకున్ వచస్సులకు • మానితనైగమ శాస్త్రపాఠికిన్
దనరంగ నందకుండు పర • తత్త్వముఁ గాంచిన మోచించుద్రుఁ డిం
పునఁ గరుణింపుమంచుఁదన • పొత్తుకతో ననలంబుఁజొచ్చి తా
ననుపమ మోక్షభాగ్యరమ • నందె జనంబు వెఱంగు పొందఁగన్.

ఉ॥ దావియెఱుంగు పంకజ భ • వ ప్రభృతి త్రిదశాలిచేత వి
జ్ఞాపలిచే మమత్వము న • హంకృతి పూర్తిగ నుజ్జగించి ద్వం
ద్వాపది వీడి చేరఁదగు • నట్టి మహాపదమున్ భజించె న
ప్పావని తత్త్వవేత్త శర • భంగుడు పెన్నిది రాము నన్నిధిన్.

మ॥ ఒకచోనాడిన యాటవస్తువులఁ దా • నుత్సంగ మందుంచు బా
లికపోల్కిన్ సకలాండ జాలముల నో • లిం గర్భముం జేర్చు న
య్యకలంకేతువి నామ సంస్మరణ పు • జ్యంతెన్నఁగాదన్న. నా
యకు శ్రీరామునె గంచువారు కను బా • గ్యంబిది సామాన్యమే.

౩. అగస్త్య పటలము. (59)

తే॥ అట్లుశరభంగుఁడంతంబు • నందఁగాంచు, కతన వ్యాకులతఁ జొంది • మనగభీరు
లతని యాశ్రయస్థులి వీడి • యవలికేగి, రవనిజం గూడి వినుఁగుతో • నాదతోడ.

క॥ వనములు వృక్షంబులు దు • లును గిరులును కొండచటియ • లును మనమలరన్
గనుచుఁ గుసిగుంపు వడయక, చని రమ్మువృక్షులును దాటి • సమృద్ధిలన్.

తే॥ నలువమనుమలు వాలభి • ల్యులునుమాన, యుతులు బోడలుజటిలులు • యతివరులును
దండకారణ్య వాసు లో • తపసులెల్ల, ముదమునంది రాముని గన • నెదురుకొనిరి.

క॥ క్రూరగుణుల రాకాసుల, పోరుపక్షఁగ లేక క్రుంగి • పొనుఁగు పడిన య
వ్వారలు రాముఁగనిరి జల, దారలఁ గనినట్టిహ్లాన • తరువులఁ జోలెన్.

క॥ పెలుకుటి రాకాసుల పే, రులు తడఁబడఁ బలికి దుఃఖ • రోగులయిన మా
నులు మందు నడవి వెలువడి, తలిఁ గనుక్రేవుల విధానఁ • దనిసిరెడఁదలన్.

చ॥ రాక్షసులు సేయు బాధఁ, మోక్షము గనలేక కుండు • మునివరు లబ్ధిన్
రక్షింప నొక రా నుచు, లక్షించిన పగిదిఁ గని తో • లందిరి కలఁకన్.

క॥ తమ తపమే పండయి గా, రమున నెదురు వచ్చు పగిది • రాముఁడు రా మో
దమున మునులు భవ కారా. విముక్తి గను యోగిలట్లు • విలసిల్లిరటన్.

క॥ కోరిన వారికిఁ గోరిన, కోరికలిడు తపము నూని, గురుశాంతుల నొ
కారణమున రాకాసుల, పోరుపడగ లేక కష్టములఁ బడి రోర్మిన్.

క॥ లేచిరి వచ్చిరి మేఘము, పూచిన ననఁబోలు రాసు, పునఁ దాసి రతం
దేచిన భక్తిని మ్రొక్కిన, నోచిన ఫలమొంద వరున, నొడివిరి జయముల్

తే॥ వారిఁ గొనిపోయి చక్కని, పర్వతాల, యొనఁగి యాతిధ్య మిడి తమ, యునికికేగి
యవల సోఁకులఁలన సంభవములైన, తొందరల దొంతరలఁ దెల్పఁ, దొడరి చనిరి

అ॥ వచ్చు మునులఁ గాంచి, చెచ్చెరఁ గూర్చుండఁ, బనిచి యాజ్ఞయడుగ, వారుతనిని
చక్రవర్తి తనయఁ నమకుటినట్టి మా, నొగులు వినుమ యనుచు, నుడివిరిట్లు.

చ॥ కనికర మింతలేని మది గల్గిన రక్కసిమూఁక పాప వ
ర్తనమునఁ గష్ట పెట్టి చెడు, దారులఁ దీసితపంబు పాడుగా
నొనరిచి చేయరాని కడు, నొప్పుములం బొనరింప మాతపో
పునపథ ముజ్జగించి కడ, గండ్లను పొందుచు నుంటి మిచ్చటన్.

తే॥ పులులవనమున జింకల, పోల్కిమేము, రేయిఁబవలు గృగ్గోలొంది, కృశతనంది
చితికి ధర్మపథంబు వీ, దితిమి మాకుఁ, దలఁప ముక్తియుఁగలదె కోఁదండపాణి:

ఉ॥ కాము తపోనియుక్తులము, కాము శ్రుతుర్భేదవింతు వారమున్
గాము పఠించువారమును, కాము మఖంబులు వేల్పువారమున్
గాము పరార్థ చింతకులు, కాము నియామక కార్యవిప్రులు
గాము గురుత్వవర్తనులు, కామిక బ్రాహ్మణులున్ రమూత్తమా:

తే॥ ఇంద్రుఁడో దానవుల యాజ్ఞ, యెడఁదయందు, శిరమునందును తాలిచి, చెలఁగువాఁడు
కాన మాతండ్రిఁ మాకడ, గండ్లఁ దీర్చు, వారులేరు మాభాగ్యాన, వచ్చి తీవు.

తే॥ రాజరాజ సుతుండవు, రాత్రివంటి, దుఃఖమున నేమి యెఱుఁగక, దొరలుచుండఁ
దివిరి ధరివోరె సీవరు, దెంచి తయ్య, అభయమంటిమి కరుణామయాత్మః కావు.

శ్రీరాముఁడు మునుల కభయ మిచ్చట.

తే॥ జనకజాతని యిట్లను, దను జవరులు, నన్ను శరణొందరేని యెం, దున్ననేమి?
సుచ్చరాసన నిర్ముక్త, మార్గణముల, నేలఁ గూలు వారలు దుఃఖమేలమీకు?

ఉ॥ తండిరినాక మేగఁ, బిన, తల్లి వరంబులు గోర, నాడు త
మ్ముండును నిందకై యదల, భూరిగుణాధ్యులు పౌరులేద్వఁ, గో
దండము నూని సీతయును, తమ్ముడుఁ దోనరుదేర, విట్లు నే
దండకఁ జేరుచెన్న మదు, దాత్తచిరంతన దిష్టమే సుమి.

ఉ॥ ధర్మవదా నువ్వుల యుద్ధం, మహాత్మ్యమెఱుంగలేని యా
దుర్మతులన్ వధించిమహిఁ , దోరపు ధర్మము విల్పనేని నేఁ
గార్మకమున్ ధరించి వృథ , గాదె జగంబున నంచరించుటల్ ?
నిర్మల భాగ్యమన్న మఱి , నెక్కొనునే యితరంబు నాకిఁకన్ ?

తే॥ ఘన తపస్సులరగు మీరుఁ , గట్టులైన, రక్కసుల కబంధములు న , ర్తనము సేయ
ధనువుమోసిన నాబాహు , దండములును, దగిన విశ్రాంతి నొందుత , ధరణీయందు.

తే॥ గోవులను విప్రులను దీన , కోటి శరణు, చొచ్చువారి రక్షణముకై , చచ్చువారి
వేలుపులు గూడ వినుతింపఁ , జాలినట్టి, దేవతా శ్రేష్ఠులగుదురు , దివ్యమునందు.

తే॥ తారకారి త్రిపురవైరి , దనుజువైరి, వచ్చికాచిన, నెవరు దు , ష్పథులు వారి
వారి వారిని తుదముట్ట , వ్రచ్చువాడ, శంకమాన్ సుఖంబుండుఁ , డీంకమీరు.

క॥ అనిన విని మదిని ముదమం, దినవారు త్రిదండములను , త్రిప్పుచుఁ బన్నా
లను పరియించుచు నర్తన, మొనరించుచు నిట్టలనిరి , పోల్చాహమునన్.

క॥ లోకేశ! నీవు కినియఁ ద్రి, లోకంబులఁ బోలు కోటి , లోకము లెదురై
తాకిన నేమగు? నిక్కపు, సాకిరు లీ శ్రుతులు తపము , జ్ఞానము తగవున్.

క॥ కావున నీగడువగు నేం, ద్దీవనమున నిలిచి మాయ , భీష్మార్జున్
కావింపు మనఁగ రాఘవ, భూవిభుఁ డందుండ మోది , మున నీకొనియెన్.

అ॥ వారలఁ బదేండ్లు , వసియించి యుండిరి, మునులు పిదప దీర్ఘ , ముగఁ దలంచి
యిద్దగుణుఁ డగమ్యుఁ , డెలమి వసించు న, వ్యవముఁ జేరుఁడన్న , వారలేగి.

సీతారామలక్ష్మణులు సుతీక్ష్ణం గాంచుట

అ॥ బీటలై న చోట్లు , వెదుకులు గలచోట్లు, పొదలు దట్టమైన , పదములందు
చనుచు వడి సుతీక్ష్ణఁ , డను బ్రహ్మరేజస్వి, తపమొనర్చుచున్న , తలము గనిరి.

అ॥ గర్వ రహితులై న , కాకుత్స్థ వర్యు ల, మృనికి మ్రొక్క నతఁడు , ముదముతోడ
విట వసింపుఁ డనుచు , హితమతిఁ బల్కె వా, సిత సుగంధ వని వ , సించినారు.

క॥ శ్రీ రామునకుం దగు నుప, చారములు చేసి వత్స! నమ్మద్ద మారన్
మీరిట కరుదేరఁగ నే, పారిన నాతప మదెంత , యతిశాయి యొక్కో!

క॥ అనవుడు రాఘవుఁ డిట్లను, మునివర! బ్రహ్మాన్వయమునఁ , బొడమిన ఋషులన్
మునుకొని మీవలె మనతప, మొనరించిన వార లెవ్వ , రుత్తమ చరితా!

క॥ సాధుజన దర్శనంబున, నేదమ్యుఁడనైతి నన ము , ని ప్రవరుఁడు ప్రే
మాధికత వింద్యువగుచుఁ ద, పోధన మఖిలంబుఁ గొనుము , పూత చరిత్రా!

క॥ అనుమునికి రామభూవిభుఁ, డనుమీకృతపముకంటె, నధికమయైనన్
మనమున నగస్త్యబుషివరుఁ, గననెంచితి-నదియ కొడువ, గావింపుడనన్.

క॥ రామా మేలే తలఁచితి, యేముందే యదియతెలుప, నిచ్చించితి నీ
వా మహనీయుం గాంచుము, జేమంబులు నీకునెల్ల, జేకులు నచటన్.

క॥ అతఁడును నీరాకకు స, మృతిని ప్రతిక్షింపుచుండు, మానుగ నటజే
రితివేని జనులకును, దే, వతలకు శ్రేయంబులగుఁ గృ, పాపరః యనుచున్.

క॥ ఆదారి చూపి యాశీ, ర్వాదమ్ములు సేసి యనువ, రమురాముఁడు స
మోదమునఁ దేనెవాఁకల, పాడులుగల యయ్యగస్త్యుఁ, వనముంజేరెన్.

శ్రీరామున కగస్త్యుఁ డెదురు వచ్చుట.

చ॥ ధరణిఁ ద్రివికముం బఱెను, ద్రావిడ బాషను గొల్చినట్టి స
ద్గురు వరుఁడౌ నగస్త్యుఁడు, క, కుత్సకులేశులు రామలక్ష్మణుల్
హరువుగఁ గాంచవచ్చునడి, యారస పైవయ్యునుబ్బు మోద సా
గరము జగంబునిండఁ బడ, కంజము లాతఁడు గొల్వఁగాఁజనెన్

ఉ॥ మున్నొకవేళరక్కసులు, మునినవారిధిఁ జూపి వీరులన్
మన్ని గొనంగ వేటొకఁడు, మార్గములేడు కృపన్ వహింపవే
యన్న సురాశీ కూయివిని, యంబుది తోయములెల్ల నొక్కచే
తన్నెఱినుంచి త్రావి విశ, దంబుగ నుమ్మినవాఁడు పిమ్మటన్

తే॥ వంచకుండగు వాతాపి, నంచితముగ, మెనవి జీరించికొని వాని, యునులు దీసి
వానియనుజు నిపులుచేసి, ప్రాణికోటి, నెఱిని గాచిన ధీరుండు, కులుచవాఁడు.

ఉ॥ యోగులు విభ్రమం బొరసి, యుత్కట సంకట మొంది వేఁడ ను
ద్యోగిత సూర్య చంద్రులను, వ్యోమము-నంటి పేరింగి యడ్డు విం
ద్యాగముఁ గాలమాని భుజ, గాదిపలోకముఁదాఁకఁద్రొక్కి పు
న్నాగము నెక్కు పోల్కి జత, నంబున నెక్కిన యట్టి జాణఁడున్.

ఉ॥ పార్వతి పెండ్లి వేళఁ ద్రిభు, వంబులప్రాణులు చేరు హేతువై
యర్వర క్రుంగి యోరగిల, నొయ్యన దక్షిణ మేగు మంచు నా
శర్వుఁడు కోర దక్షిణ ది, శంగల తైలము నెక్కి దారిజిన్
సర్వసమంబుగానియవ, జాలిన తత్త్వ మహత్త్వసత్త్వఁడున్.

తే॥ తవియ ముక్కుంటి యొనఁగిన, ద్రవిడ బాష, వినియె నేర్పెడుశ్రుతికంటె, వ్రేఁగఱుచు
ఘనుల వాడుకఁ బట్టియు, గవితఁబట్టిచింతనము చేసివెలడిం, చినఁ ఘనుండు.

తే॥ స్వర్గ మర్త్యనాగ్నఘ్నలంఘ్యః, సకల జీవ, రాశి యెడఁదల ఋక్కులఁ , గ్రాలు నాతఁ
డితఁడ యని ఘోర్లరు తలంచు , దేయవస్తు, తత్త్వమగురాముఁగాంచును , త్కందపాఠు

చ॥ వినుతగుణంబుల న్నెగడు , వేదమబం బరియించి పెంచు జ్ఞా
న నికషమందు రాచి జత , నంబునఁ దోయజగర్బుఁడుం దుదిం
గనుఁగొనలేని తత్త్వమని , గారము రామునిపైనఁ జేర్చి, యా
తనిఁగని పల్కు భాగ్యమది , దక్కుటకున్ ముదమందు నాతఁడున్

తే॥ అనమదైత్య బలంబను , వినము చేరు, తొట్టి మాయించు మంచి వై , ద్యుండువచ్చె
బ్రదికి రమరులు మునులు జీ , వములఁ గనిరి, ధర్మవర్తనులైనారు , తక్కు జనులు

తే॥ ఇతర జీవులఁ దిన హరియించు , దైత్య, భయద నిర్హత సంఘాత , పాత సదృశ
కోపవహ్నిఁ జల్లార్చు ర , ముప్రవీరుఁ, డంచి తాంబుదమూర్తి యే , తెంచెననుచు.

ఉ॥ తీరుగ సర్వలోకములు , దిక్కులు దుర్గతి నీఁగి సదృశిం
జేర నుదారతన్ బహు వి , శిష్ట తపఃపల జాతయైన కా
వేరిని కుండికం గొనుచు , వేడుకఁదెచ్చు నగస్త్యమౌని యా
శ్రీరఘు రుఁగాంచి విల , సిల్లి ముదత్రులు రాల్చినిల్చినన్.

తే॥ మస్కరీంద్రుని గనుచు న , మస్కరించి, సీతయును రామలక్ష్మణుల్ , చెలఁగినిలవ
ద్రవిడ భాషాప్రసిద్ధుండు , తనిని యలమి, స్వాగతము వచియించె న , ద్యాషణముల.

తే॥ యతివరులు వననలు వల్కి , యతనిఁ జుట్టి, తమకమండలు జలము మ , స్తమనఁ జిలికి
విరులు సల్ల నగస్తుయిండు , విశదమైన, తన ప్రకాంత వనమునకుఁ , గొనుచు నేగె.

తే॥ వీరుఁడతని వర్ణకు , జీరమండు, విందుప్రేమతోఁగొని హర్ష , మందియుండ
ఘనతపము పేయు మా తపో , వనముచేరి, తపము పూర్తిగావించి తు , దాత్తచరితః

చ॥ అని వచియించు మౌనిఁ గని , యాతఁడు పల్కు నమస్తదేవతల్
మునులును వృద్ధులున్ సృవతి , ముఖ్యులు నావలె మీకృపన్ భరిం
చిన ఘనులేరు లేరు పలు , శ్రేయము లొందితి, సప్తలోకముల్
మునుమిడి గెల్చినాడఁటొలు , పున్ గడియించితి జన్మధన్యతన్.

చ॥ శశిధరసన్నిభుండయిన , సన్ముని రాముని గాంచి యిట్లనున్
వశము *యష్టమంగళ గు , ణంబు లెసంగిన రామభద్రః స
ద్యశము గడించి తండ్రిని య , ధార్థ వచస్కు నొనర్చి దండకా
దిశ కరుడెంచు నాఁడె యరు , దేరుడు వియ్యోడ కంచు నెంచితిన్.

*అపహత పాపృత్వము. విజరత్వము, అమృత్యుత్వము, విశోకత్వము, విజగత్పత్వమ్
అభిభాసత్వము, సత్యకామత్వము, సత్యసంకల్పత్వము, అనునవి అష్టమంగళములు.

తే॥ ఇంద్ర సింహం మిట వసి. యిచ్చియున్న. మాతవంబు లభిష్టముల్. పూతపూచు
క్రూరులగు రక్కమణ్ణువచ్చి. కొడిమైనెయ. వారి వేధియించి మాయెద. వనటదీర్తు.

ఉ॥ పాలనమన్ హలంబు గొని. పాడీయె పంటయెనర్చు రాట్నుతా.
శీలము నీతియున్ శ్రుతులు. చెల్వగు ధర్మము వృద్ధినొందెడున్
పేలు గడింతు వేడుపులు. మృత్యువు గొంతు విశాచరుల్ పదా
యొలల నాడు నమ్మద వ. యోధి జగంబు నిజంబు విల్వమా.

ఉ॥ అమ్మని యట్లు పల్కవిని. యాయతభాహుఁడు రాముఁ డిట్లనున్
నమ్మతి మీయన్ముజ్జ. గొని. చంపెద సోకుల దిమ్ముమాలైద
నెమ్మది గూర్తు మీకు నిది. నిక్కము నమ్ముడు యాతుదాన సం
ఘమ్ము చరించు దిక్కుకడ. కన్ మునుపేగుట యుక్తఘాననన్.

అగస్త్యుఁడు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసఁగుట.

ఉ॥ మంచిది బోయిరమ్మనుచు. మోనివరుండు రమా హృదీశ్వరం
దంచిత రీతిఁదాల్చు జగ. దప్రతిమాన శరాసనంబు పూ
జించుచు నుంటి నక్షయ వి. శిష్ట నిషంగము తోడ. విత్తు దు
ర్వంచకల్లైన వారి సమ. రంబునఁ ద్రుంపుమ యంచు నిచ్చుచున్.

తే॥ ఈజగములెల్ల నొకతల. యిద్దియొక్క. తల యనఁగ నొప్పు కత్తియు. దర్పకార
నగ ధనువుగొని పుర దహ. నంబు సేయు. ననదృశంబగు విశిఖంబు. నమరనిచ్చి.

చ॥ కుజములు పై కతంబులును. కొండలు నెత్తుగఁగల్గి ప్రక్కలన్
సజలములైన వాహినులు. చల్లగనొప్పి ప్రశాంతభూమియై
సుజన మనోభిరామమయి. సూస గుళుచ్చ వికాస భాగ్యమై
యజిర వినోదమై పరఁగు. నట్టిది పంచపటీస్థంబగున్.

తే॥ అచటఁదోక వడ్డును తేనె. యరఁటి వండ్లు. గలవు శావేరివంటి యే. కులునుకలవు
జానకిం గూడియాడ హం. సలును కలవు. అందు పసియింపఁ దగుదు వీ. వార్ధవిమతః

తే॥ అనుడు నీలమేఘ శ్యాము. దతని కెఱఁగి. యాజ్ఞగై కొని పికవాడీ. యైన సీత
యనుజుఁడగు లక్ష్మణుండు వె. న్నంటిరాఁగ. నమ్మనీంద్ర మనస్సుతో. నవటికరిగె.

4. జటాయు దర్శన పటలము. (48)

ఉ॥ చేరిక గల్గిసిట్టివియు. జేరక వేఱుగనుండు భూమిభృ
ద్వారము గాంచి యెక్కుచును. దాఁటచు వేగయుతంబులైన వా.
పూరము లందు తెప్పపయి. బోవుచు దప్పుకరించి కాంచి ర
వ్వారలు ప్రేమ వేగ పరి. భావితవాయువు నజటాయువున్.

తే॥ కరచినట్టిః బంగారంబు, కరడి నుదయ, గిరి శిఖరముపైఁ జేరుభా, స్కరుడు దిశయఁ బె
వెలయ్యఁ గిరణపక్షంబుల, విరయజేసి యొన్న మాడ్చి నుత్తేజాడై, యున్నవాని.

తే॥ నీలగిరిఁ బోలు కచ్చప, నేత్రపైని పీఠవారిలో శఙ్ఖాంతి, చేరియుండ.
నిర్దులు మథియింపంగ నిలిపినట్టి, మందరాగంబు కైవడి, మంయు. వాని.

క॥ నీలారా వికాసము, మూలంబడ రక్తకాంతి, మొనయు పదములన్
నీలగిరి మీదఁ బొడపున, వాళ లతలు పరపు పెంపు, పరవిన వానిన్.

ఉ॥ లోపము లేనివాడు గుణ, లోలుడు సత్యయుతుండు శీలి నం
రాపము లేనివాడు నెఱి, ధర్మపతంబు లెఱుంగు దీరుడున్
గోపము లేనివాడు పెను, కూరిమివాడు కుశాగ్రబుద్ధి దు
ర్లాపము లేనివాడు సుక, లావిడు ధార్యుడు దూరదర్శియున్.

తే॥ అనిశ మింద్రు నంకుశధార, నెనయుచును, పుటముతోఁ గ్రూరరాక్షస, ముటములను వి
దారణముచేసి యమునకుఁ బారణమ్ము, చేసి పిదప గాత్రముల భు, జించువాని.

తే॥ గ్రహచయము నేలు ద్రువచక్ర, గతిఁదనర్చు, రత్నఖచితహారము మెడఁ, గ్రాలువాని
మేరు గిరి మీద వెలుఁగొందు, మిహిరుఁడోలు, ఘనకీటంబుశరమునఁ, గలుగువాని

తే॥ వర్ణనాతీతమగు కీర్తి, వజ్రలువాని, నిరులు సఖియింప నుచును, నరుణు తనయుఁ
గల్పకాలమల్ త్వరలోనఁ, గడపునట్టి, దినము బట్టుల జూచిన, తెఱఁగువాని.

తే॥ కైలమున నిల్చియద మోవఁ, జాల కిలకుఁ, గ్రుంగి నట్లుండు తోపిక, కొఱలువానిఁ
గాంచి రామలక్ష్మణులు శం, క్షాలిగన్, హృదయు లగుచు నాతని దరి, కేగినాడు.

క॥ తన ముగియిక లాన వెదకి, కొని వచ్చిన రక్కసిని, కుహనారూపం
బనియును బలియుండు గడఁడు, దనియును తలపోసి చూచి, రలుకన్వనిన్.

తే॥ దృఢ ధనుష్మంతులు పీఠ, శేజాలెన్, రాకుమారులఁ గని జటా, రాజియున్న
దాసులు గారు వేడ్కకై, ధరికు దిగిన, సురలోయని జటాయువువారి, నరసిచూడె

ఉ॥ కాంచితీ వాసవున్ సురలఁ, గాంచుచునుండు సతంబు భక్తిమైఁ
గాంచితి మాధవున్ గనక, గర్భుని శంకరు నిట్టివారలం
గాంచను మారుఁదేనియును, కాంచిన సిగ్గిలి మూలదాగువాఁ
డంచిత్రులైన వీరి చర, జాబ్బ పరాగము నేని పోలునే.

చ॥ గొనకొని మూడులోకములు, కూడ భరింపఁగఁజాలు భద్ర ల,
క్షణముల దేహముల్యైలయు, కార్ముకపీరులు లక్ష్మిఁడోలు ని
వ్వనజడాక్షితో హరుల, వై నమునిం జరియింపనేల, నా
మనమును చూఱగొన్నగుణ, మాన్యు లదెవ్వరి సత్పురోకదే.

ఉ॥ ఒక్కడు చూడ నీలగిరి , యొక్కరుడో యరుజాచలంబు చే
రక్కలో, లక్ష్మికిన్నెలవు , లందఱు గన్నులొకపద్మవత్తముల్
చెక్కినల్లద్దముల్ మఱియు , జెన్నగు మొక్కలురెల్ల జూడ నా
మక్కువకాదు కోసల ర , మాపతి పోలికలేక నంబడున్.

॥ ఇట్లు యోచించుచున్నంత , నినకులేకు , లతని దాసి రంత జటాయు , వాదరమున
ధనువులం దాల్చి మునులచం , దమునవచ్చు, వీరులార! మీరెవ్వారు , వినుచుడనుడు.

॥ సత్యమే తక్కవేలు కాం , చని కుమార, వరులు ధారణే నేకాత , పత్తముగను
దివిజవై రుల గుండియల్ , దిగ్గురనంగ, పాలనము సేయు దశరథ , ప్రజలమనిరి.

జటాయువు దశరథ మరణము విని శోకించుట.

॥ అనుడు నానంద వననిది , మునిగి లేచి, ప్రీతి వారలజేర్చి ప , యిష్టజించి
జనకు దీర్ఘబాహులు బలి , స్వ ములె చెప్పు, డింపుమై నన నవ్వార , లిట్లు లవిరి.

॥ అనుమాటను మఱి తప్పట, యనుచితమని జనకు దేగె , నమరపురికి నం
చను నంత నాజటాయువు, వనటన్ భరియింపలేక , వ్రాలెన్ ధరణిన్.

ఇరువురు కరములఁ బడి, శ్వరు లేవగనెత్తి వాష్ప , జలముల మొగమున్
బరిమార్చిన మొనరింపంగ, మరలఁ దెలివి నొంది యతఁడు , మఱుగుచు వంతన్

ఉ॥ త్యాగము ఫత్రమున్ శమము , దాల్చిన నిన్గని సిగ్గునొందు క
ల్యాగము చంద్రుడున్ భువియు , నందఁగరాని స్రమోదమంద, యా
చాగుణిపాళి ధర్మమును , నన్నును దుఃఖనయోధి ముంచి మా
కేగతి చూపి పోయితి; నృ , పేంద్ర! యశస్కర! సత్యభూషణా!

చ॥ జగముల కెల్ల నీడనిడు , ఫత్రము దాల్చిన పక్రవర్తి! యీ
జగములఁ గాచు కార్యమొక , చక్కిని వీడి మడియ మైత్రి నీ
పగఁ బరికింప నేగితివా? పాపపుఁ బుంజమనైన యేను గ్ర
ద్దగ జనియించి ధర్మములఁ , దప్పి యడంగక యుండి నిచ్చటన్

ఉ॥ శంఖరుద్రుండు కాలమున , సర్వజగంబు లెఱుంగ నీవు ప్రా
ణంబులు నేను దేహమని , నమ్మఁగఁబట్టుట తప్పవేకదా
వెంబరయో కృతాంతుఁ డవి , నేకముచేత సమాత్కరంబు భూ
మింబడ దేహముంగొని భ్ర , మించి దివంబున కేగ నేమొకో.

క్రీర్తి వ్యాపింపఁగా నగ్ని , కీలలఁబడి, మాఁడవలయునుగాక యి , మృడ్ని నబల
యట్లు దుఃఖింపఁ దగునె యం , చతఁడులేచి, వత్సలార! వినుండని , పల్కె విట్లు.

పీ॥ దక్ష ప్రజాపతి ఒకనయులఁ గాంచె నేఁ, బండ్రఁపారల నొక్కఁ జరిగిదినున్న
పదుమువ్వరను కళ్యణ ప్రజాపతికెచ్చె, వారిలోఁ బిలిక మై పలుకు నదితి
ముప్పదిమూడు కోట్ల పూ సురలఁగాంచె, దితియను నతిపూర్వ దేవతా
నలువది యాఱుకోట్ల ధరంగఁ గనియెను, దనువను చెలిగనె, దానవులను

తే॥ మనుజుతఁ గాంచె మతియను, మడఁతి, సురభి, కాంత కామధేనువుతుర్గ, గంబులాది
వృగములం గాంచె, సింహక్ర, మేల గార్ద, భాదులను క్రోధవశయను, నతివపడసె.

పీ॥ వినత్కావనితగాంచె, బిడుగుల మెఱపుల, నరుణుని గరుడు ది, వాంధములను
కంకంబు లాదిగాఁగల పెనుపక్షిల, భ్రామ్రయన్ పడఁతి యెం, దంగఁగనియె
బిచ్చకల్ పూరేళ్ళు, బేళవలు కొఱులు, మున్నగు పిసపిన్న, పులుఁగు తెగలఁ,
గళయను నామె తిఁ, గలు చెట్లుగుల్మముల్, మొదలగు నుద్విజ్జ, ములను పడసె

తే॥ భయద పటములుగల యహి, ప్రతతిఁగాంచె, గర్జనయను చెలందినా, గములుతక్కు
వానిఁ గనె సుతయనునది, తానరిష్ట, యదుముఁడుతలు తొండలు, పడసెఁ బడపి

పీ॥ జలచరంబులఁ గాంచె, నీలియను నెలనాఁగ, యట్టులా చెలులు చ, రాచరముల
విరివిగా బడసిరి, చినకాసుతులతోన, నేరుఁబుండు రంభ యం, దప్పురఁ గాంచె
మమ్ము, మాయన్ననం, పాతి నన్ను జటాయు, వండ్రు దివోకను, లందు నుండి
తక్కుజాతుల వేలు, లెక్కించు కాలాన, జనియించి నాడ మీ, జనకుహితఁడ

తే॥ నరుణుఁ డెందెందు వర్తిండు, నందు నందు, దిరుగనేర్తు నెదురులేక, దివ్య తేజ
లారః మిము గంటి మీతండ్రి, నారఁ గాంచి, నట్లులయ్యె మనంబున, నలరు మిగిలె

తే॥ ఆతఁడిటు వల్క రాపువు, లంజలి గొని, యుటుకు వంతచే బాష్పంబు, అరలఁ గీర్తి
వివటనిల్చి నాకంబున, తేగుతండ్రి, మరలి రాజూచు కైవడి, మనలినారు.

ఉ॥ అత్తటి రామలక్ష్మణుల, సర్పిలిఁ బక్షిముల్ందు చేర్చి రా
జోత్తములార! నాకుఁడగ, నుత్తరకార్యములెల్ల మీరలే
యిత్తటి జేయఁగావలయు, నిద్దలు మూర్తుల కొక్క జీవమై
హత్తిన బ్రతుఁడేగ భర, మైకను దేహము నగ్ని నీఁగెదన్.

క॥ అను పక్షిరాజు పలుకుల, ఘనులగు రాపువులు వినుచు, గై మోడ్చివెనన్
గనులను ముత్తెంబుల యను, వున బాష్పము అరల ననిరి, పొక్కుచు వనటన్.

తే॥ కడఁక మాజీవిత సహాయ, కారియైన, తండ్రి సత్యనాకంబుకై, తరలె దివికి
నిప్పుడివును వుము దించి, యేగునెడల, మాకు దిక్కవ్యతిరంక నీ, లోకమందు

ఉ॥ వీడఁగరావి ప్రేమపద, విశ్రుత రూపులఁ దల్లిదండ్రులన్
వీడితి మాప్తబంధువు, వీడితి ముద్దతమా నయోధ్యయన్

వీడితి మెల్ల సంపదలు , వీడని కానలలోని కష్టముల్
వీడితి మేము మీవలన , వీడుట పాడియె మీరు నిచ్చటన్.

తే॥ అని తపించుచు నిల్చిన , యనఘులఁ గని, యిప్పుడు నేను దేహము వీడు , టింపు గాక
యున్న మీరయోధ్యకుఁ జేరు , క్రన్నవిడిచి, దళరథుం జేరు వాఁడనో , తనయులార;

మ॥ జనకుండున్ దివికేగఁ బూజ్యమగు రా , జ్యంబీరు పాలింప కి
వ్వనికిన్ రాఁగత మేమి? యేమి జరిగెన్ , బల్కొండు దూపిల్ల నా
మనమున్ నిర్జరదైత్య పన్నగ రిపు , జ్ఞానాథు లేరేని సే
గిని గావించినఁ దీర్చి మీకు నభిషే , కీంతున్ మహింఁగ్రమ్మజన్.

తే॥ జనకుడైన జటాయు వీ , సరణిఁ బలుక, నన్న తమ్ముని గ్రేఁగంఁ . నరయునంత
నతఁడు పినతల్లియగు కైకి , కతన జరగు, వృత్తమెల్ల స్పష్టంబుగా , విన్నవించె.

తే॥ తండ్రి సత్యవంతుం జేసి , తల్లిపలుకు. తలను దాల్చి రాజ్యమ్మున్ , తమ్మునకు నొ
సంగు త్యాగమూర్తి! తండ్రి! సంతనగను, నీ సనుల్. మఱి యేరిచే , నెగడు? ననుచు.

తే॥ కమలనేత్రుని బిగియారఁ , గొఁగిలించి. శిరము మూర్కొని యశ్రువు , బరలఁగాంచి
యోనమర్థ కుమార! నీ , వీసరజీని, పితరునకు నాకు యశము , గావించి తన్నుచు.

తే॥ గాజులం దాల్చు నొక హంసి , కరణి నున్న, జనకజం గాంచి యీతన్ని , చందమేమి?
కుసుమకోమలి మీతోడఁ , గూడిరాగఁ, గారణం జేమి? యనుడు ల , జ్ఞానాఁడు పలికె

చ॥ తమిగమిఁ బోలి భీకౌలుపు , కాటకఁ జంపుట గోరె శంభు ధ
ర్మముగొని తుండ్లు సేయుటయు , మైదిలి పెండ్లియుఁ బట్ట భంగమున్
తమ విపినాగమంబు పితృ , తర్పణముం బొనరించు దాక స్స
ష్టమగ వచించెఁ బక్షికుల , చంద్రముఁ డెల్ల నెఱుంగునట్లుగన్.

క॥ భోగకర రాజ్యమెల్లను, భోగి కుబుసమూర్పు పోల్కొ , బోవిడిచిన వై
రాగులు మీరీవనమున. నాఁగుఁడు రక్షించుచుండు , ననవరతంబున్

చ॥ అని విహగేంద్రుఁడాడ విని , యార్జ్యుడు రాఘుఁ డగ స్త్యమౌని చె
ప్పిన దగు గౌతమీ తట వి , విక్త తలంబున నుండుమన్న న
య్యనఘుఁడు లెస్సయయ్యెఁ , దగ , నాస్తలమందె తపంబుసేయుఁ డ
వ్వనిఁ గనిపింతు రందనుచుఁ , బక్షము వీడనె కొంచుఁ బోవుచున్.

తే॥ అమలహృదయుండు గుణనిధి , యగుజటాయు, వెదుట నున్న పంచవటి సఃస్యార్ద్రగుణుఁ
గేఱుక పలుచి చనిన యంత , నినకులేళు, లవ్వనంబునఁ జేరి ర , త్యాధరమున.

ఉ॥ అచ్చటనున్న రాక్షసుల , యాశ్రయ సత్త్వములెల్లఁ జక్కగా
నిచ్చ నెఱింగినట్టి విహ . గేంద్రుఁడు కొత్తడియైన జానకిన్

మచ్చిక నక్కుమారులను • మాటికి మాటికి వచ్చి పిల్లలఁ
ముచ్చటఁ గాంచు నందజము • వోలెఁ గనుంగొనుచుండె నంతటన్.

5. శూర్పణఖాపటలము. (143)

ఉ॥ వీరులు రాఘవుల్ గనిరి • పృథ్వీ కలంకృతియై సమస్త సం
భారము లిచ్చి పార్శ్వములఁ • బంబ విధంబుల పంబ భూములున్
దారిత పాతకంబులగు • దారుల రంజిలి యాత్మలక్షణో
దార కవిత్వ పద్ధతిని • హరి వినిర్మలయైన గౌతమిఁ.

చ॥ కమల ముఖంబులన్ గలువ • కన్నులఁ గాంచి తరంగ హస్తముల్
క్రమముగఁ జొచ్చి పుష్పములు • క్రందుగ వారలపై విదుర్భుచున్
బ్రమద విహంగ రావముల • స్వాగతపద్యము లల్లుచుండె గౌ
తమి యతిథుల్ రఘూత్తములు • తన్ను రయంబునఁ జేరఁ గాంచుచోన్.

ఉ॥ మిక్కిలి ప్రేమ సువ్రతులు • మేదిని నాయక పుత్తగ్రతన్నముల్
చక్కటికై వనంబులకు • సాగిన కష్టముఁగాంచి యోర్వలే
కక్కటిరంబుచేఁ దరఁగ • లన్ కరముల్ గొని మోడుకొంచుఁ బే
రక్కిలినిొంది యుత్పుల క • టాక్షములన్ వడిఁగార్చె బాష్పముల్.

సీతా రాముల గౌతమీ తీర విహారము

ఉ॥ నాశయతంబులైన నలి • నంబులపై వెనఁ జక్రవాకముల్
వ్రాలుట గాంచి రాఘవుఁడు • వారక సీత కుచంబులం గనున్
ఆ లలితాంగియుఁ విభుని • యంగద బాహుల పౌరు గాంచి ర
త్నాల మెటుంగు చీను గిరి • నాయకముం గనుచుండు లీలమై.

తే॥ హంసి యటఁదొలఁగుట గని • హంసకులుఁడు, సీత నడకను గాంచి హ • సింప నామె
నీరు ద్రావి నివర్తిలు • గౌరు నడక, గాంచి రాము నడక చూచి • కడఁక నవ్వె.

తే॥ తీవీయలు కదలుట గని • తీవఁదోడి, నడుము గాంచె రాముఁడు, సీత • నాథుతనువు
నల్ల కలువల నడిమి యు • త్పుల్ల వనజ, యుగము నెగదిగ-సిట్టట్టు • లొరసి చూచె.

ఉ॥ అట్టి వినోద దాయక మ • హానది గౌతమి చెంతఁ గొండలం
బుట్టిన నిర్వరంబులును • ముచ్చట గూర్చు శకుంత రావముల్
పట్టుగ మ్రోగు పంచవటి • బంధుర లీలల లక్ష్మణుం డెడం
గట్టిన గట్టి పర్ణ కుటిఁ • గాంచి వసింఁచిరి వారలంతటన్.

* (1) కుఱింజి—కొండయు, కొండ క్రింది నేలయు, (2) ముత్తై—అడవియు, అడవి ప్ర
నేలయు (3) సెయిల్—కడలియు, తీరభూమియు. (4) మరుదం—మాగాని. [5] పాల్కై—మరుద

శూర్పణఖ రామునందము గాంచుట

ఉ॥ జీవముతోడ దేహమునఁ , జేరి క్రమంబున వృద్ధినొంది యా
జీవముతోడ దేహమును , చీల్చి దళిం గమకించు దొడ్డు రో
గావృత్తిఁ బోలునట్టిదియు , నచ్చవుఁ బచ్చలకొండవంటి యా
రావణు మూలముట్టుగఁ గ , రంబు వినాశము సేయు జాణయున్.

తే॥ జేగుత్తె న వెండ్రుకలును , చిట్టుగొన్న. రాహువును పోదు దేహంబు , గ్రాహనదియు
విబుధవరులకు మునులకు , విశ్వజనుల, కొక ముగింపు నన్నేషింప , నూనునదియు

తే॥ భావి కలుషంబులకు నొక , పట్టుగొమ్మ, అడవివెప్పు డొంటరిగఁ జి , ట్టాడు కొమ్మ
వడిగ లోకమెల్లఁదిరిగి , వచ్చు బోటి, శూర్పణఖ యను జోటి య , చ్చోటికేగె.

తే॥ చెట్ట తన బండుగులకు నూ , చించు గోతి, చుప్పనాతి నాకులు వేఁడ , సోఁకుమూకఁ
జంపఁ బాఁప సెజ్జను వీడి , జగతి యందు, నవతరించిన శ్రీరాముఁ, నరస్థి కాంచె.

చ॥ మదనుఁడె యందమా యొడలు , మాఁడినదెన్నఁదొఁ యింద్రుఁడందమా
పొదలవు వేయ కన్నులుఁ భ , వుండని యందమ ఫాలమందు క
న్నదవదుఁ నాభిపంకజము , నుండి జగంబుల సృష్టి సేయు ల
చ్చిదయతుఁ డందమా యలరు , చేతులు నాలుగు లేవు కాంచుచోకా.

క॥ భవు కంటి మంటచే నివు, అవు మారుఁడు నాఁటఁగోరె , నరుదగు తపమున్
దవిలి యొనరించి యిట్టి వ, పువుఁ బొందంబోలుఁగాక , పొలుపుగ నిల్పె .

మ॥ అసమానంబగు లీల జానువుల నొ , య్యందాకి సొంపైన యి
య్యసమేష ప్రతిమాన బాహులకుఁ గ , ల్పాగంబు హేమాద్రి యొ
ప్పెసలారన్ సరిగావు బల్లిదములై , యేపారు దిక్కుంబి హ
స్తసమంబుల్ సుకుమార సుందరములై , దర్పించు దోర్దండముల్.

తే॥ పురుష వర్యు బాహువులకు , ముదిరియున్న, నీలగిరిసాటియగుఁదక్కు , కైలములును
రానిగలయవి మేరువు , రసమయంబు, గాన విసుమంతయును సాటి , కావుకావు.

తే॥ కమల దళములఁ బోలిన , కన్నులొప్పు, కొండవంటి యీ పురుషుని , గురు భుజములఁ
గాంచ నా కనుల్ దీర్ఘముల్ , గాకపోయె, సంతకంచె వెడంద తొ , మృమరుఁగదవెః

చ॥ అలవికి మించి కాంతు లల , రారు మనోహరు శౌర్య తేజముల్
తొలఁకెడు నెమ్మొగంబునకుఁ , దోయజముల్ సరి తూఁచరాచు లే
జలజ విరోధి మోమునకు , సాటియె యన్నఁ గలాక్షయం బటన్
గలుగును నిండుచందురుఁదొ , కందొకఁ డొందినవాఁడు చూడఁగన్

ఉ॥ ఏమి యొనర్ప నెంచి యితఁ , డిట్టి మనోహర రూపమొందెఁ నీ
కోమలికంబు పాడుగ నొ , కొండు తపంబిట్లు లేల సేయు? దై
త్యామర సిద్ధ సాధ్య మను , జావళి లోఁగొనఁ జాలు దీరుఁ డి
ట్టి మహిలోఁ దపింపఁ దప , మే తపముం బొనరించెనేమొకో!.

తే॥ ఏజలోచన గిరికుచ , యభ్యయాన, సైకత శ్రోణి ఘనవేణి , జలజపాణి
వనధిచేల భూదేవి యీ , వరుని పదము, లంఘి కాడ్వల రోమాంశ , యగుచునుండె

తే॥ ఈ సుభగు కాంతి దినకరుఁ , డెఱుంగఁడేమొ? భువనమందుస్వల్పంబగు , పొల్పునించి
బిడియ మొందక నభమున , నడచువాడు, తానెయనమ తేజస్విగాఁ , దలఁచినాడు;

తే॥ దాట నరుదైన గిరులను , సాటి గొనని, యున్నత భుజంబు లొప్పు నీ , వన్నె కాని
యధరమునకుఁ బ్రవాళ సా , మ్యంబు వలుక, జను లిసీయనమజీయేది , నవతుగలదు;

క॥ చక్కని నిండు కళలతో, నిక్కు నిశానాథుఁ దెగడు , నీటరి కటిపైఁ
జెక్కిన వల్క్వలముం బలెఁ, బెక్కువ తపియింప వేమొ , పీఠాంబరముల్?.

తే॥ మొగులు-దొంతుల కరణిని , మొనలు దిరిగి, దట్టమైనల్లనై యున్న , జుట్టు విడిచి
జడలఁ బూనఁడయేని చం , చలములగుచుఁ, జెలుల మాన ధనంబులు , చెడకయున్నె;

తే॥ తారహారముల్ మల్లికా , దాపు వితతి, నితఁడు దాల్చిన జిగియున్నె , యంతకంటె
ఘనతరోజ్వల మాణిక్య , గౌరవంబు, వేఱు రత్నంబుచే నభి , వృద్ధియగునె?

ఉ॥ భద్రగుణాలి యెల్ల బహు , భంగుల నేర్చి విరించునుండు సా
ముద్రిక లక్షణంబుల స , మున్నేతిఁ జూపు నిమిత్త మిట్లు ని
ర్నిద్రత వీనిజేసియును , నిందను పొందె నమస్తలోక సం
పద్రతి వజ్ర యొందెఁ దన , పాద రజంబును పోలకుంకియున్.

ఉ॥ పెల్లవలున్ సముద్రములుఁ , బిన్నవిగాఁ గనుపట్ట దెంచుం
దల్లిన మోహమన్ జలధి , యామెను ముంప, దరిద్ర దూషణల్
పెల్లుగ నోర్చి యెంత విల , పించిన నొక్క తృణంబయేని యీ
నొల్లని లోభికి ర్తివలె , నుంకెడు శీలము గల్గ దై త్యయున్.

చ॥ పడలి తపించి కుంది రము , వర్యుని యున్నత దోర్మగంబుపైఁ
బడఁ దన చూపులన్నిలిపి , వాని మరల్పఁగలేక శిల్పి నే
ర్పడర ల్లిఖించు బొమ్మయన , నట్టె చలింపక నిల్చి యేదియున్
దొడఁగఁగఁ బాలుపోకి మది , తుం పెసలాడఁగ దై త్యయవ్వలన్.

ఉ॥ వీని విశాలవక్షమును , బిగ్గ గవుంగిలిఁజిక్కిఁగొందుఁ గా
దే నమృతంబు విచ్చిన ఙ్గ , యిందుట నిక్కుము మిన్న కేఁగఁగా

లేను మదీయ దిష్టము ఫ • లింపఁగ న్నీ నవమారు సన్నిధిన్
మానుగఁ జేరు తెట్లనుచు • మంతన మొందఁగఁ జేసి యంతటన్

చ॥ కుటిల కరాళ దంత, బహు • కోటుల జీవుల వైచికొన్న యు
త్కట కుహరోప మోదర, య • తర్కణ మిట్లు డలంచి యాతఁడీ
కటుతర రూపమున్ మదిని • కైకొనఁ డంచు నెమిళ్ళు కోకిలర్
పటుమతి వెంటనఁటఁ దగు • భవ్య తరాకృతి గాంచ నెంచుచున్.

శూర్పణఖ కామ హాపిణీయై రాముకడ కరుగుట

తే॥ నీరజాలయ నెడఁద ధ్యా • నించి తనకు, సిద్ధియై యున్న మంత్ర మాచెలి జపింప
నబ్బఁ దెగడు మొగము తోడ • నంగకాంతి, దెసలఁ బర్వ సుందరియయి • తేజరిల్లె

తే॥ ఎఱ్ఱ ప్రత్తియుఁ జిగురాకు • నీల గొనఁగఁ, దగ్గ చరణాబ్జములు గల్గి, తనివి సనఁగ
మాటలాడు మయూరి నా • మానసౌక, మనఁగ లేఁదీఁగ యన విస, మనఁగ వచ్చె

తే॥ లక్ష్మీయందంబునీలోత్ప • లములసౌభగు, గలుగునయనకుంతంబులు • వెలుఁగు మొగము
వఱలయవతిరూపముఁగొన్న • వాత్త మొండు, మెఱపుతోఁ గాకమింటితో • నెఱఁగె ననఁగ

తే॥ కల్పకముగన్న యెలదీప • కైపుగలిగి, కామదంబగు మధుర వా • క్యములుగలిగి
యందగ తైయై భీత • మృగాక్షియగుచు, నమిలి నడచిన కయివడి • నడచివచ్చె.

తే॥ రశనయును నూపురములు వ • స్త్రమును కురుల, విరుల బంభరముల రొద • విస్తరింప
నింతి యొకతె వచ్చెడు నని • యెంచి రాముఁ, దాదెనను దృష్టిసారించి • యరయసాగె.

తే॥ ఒక్క యమృతంబు నాకన • మొనఁగె ననఁగఁ, గుచభరంబున మధ్యంబు • కునియరాఁగఁ
దలఁపు నిచ్చియజ్ఞానంబు • తలఁగఁ ద్రోచి, జ్ఞానదృష్టి నిచ్చెడు వాఁడు • సకీయఁగనియె.

మ॥ సురలోకంబున నాగలోకమున నీ • షోణిన్ గనన్ రాని యా
వరరూపంబును కాంచి రాఘవుఁడు ధా • పంబంద యూహించె నె
ల్లర సౌష్ఠవ్యము క్రిమె యంద యడఁగెన్ • లక్షించి వీక్షించినన్
సరిపోల్పందగు చామలుంగలరె యీ • పొందర్యవారాకిన్?

చ॥ తనమది రాఘవున్ వలచు • దైత్యయు నాతని సుందరంపు మో
మును తలపోయుచుం జరణ • ముల్ తన హస్తమున్ మొగిద్దీ మ్రొ
క్కినిడుపుక్రేవ హృద్గిదిల • కించియుఁ బొడవి యట్లు సుంత ల
జ్జను గొని యేణి యట్టులొక • చక్కిఁదొలంగి మలంగి నిల్వఁగన్.

ఉ॥ ఆగతయైన శూర్పణఖ • నాగమవేద్యుఁడు కాంచి పల్కా దూ
రాగత పద్మగంధిరొ • కు • భావహ మయ్యెడు నీదురాక నీ

శీగతి నిందు రాఁ గత ము , దెయ్యది? యెయ్యది? వాసభూమి? నీ
బాగు వచింపు నామమెది? బంధువులేరు? వినంగఁ గోరెదన్.

తే॥ అనుడు నయ్యది యిట్లను , నట్టిగర్భు, పౌత్రు పుత్త్రిని త్రిపురారి , మిత్రుఁడగుచు
దిక్కులులగెల్చి చారాద్రీ , దివిది యెత్తు, మనుని చెల్లెల కాపేరు , కామవల్లి

తే॥ అనిన రాముఁడు సందేహ , మంది దీని, నడత చెడ్డది యగునైన , నరయుదమని
రావయిని చెల్లెలైన నా , రజపు రూపు, గలిగె నెవ్వడిఁ దెలియంగఁ , బలుకు మనఁగ

చ॥ రఁదఁబడకుండు వాక్యముల , దానవి యిట్లను రామచంద్రః మ్రు
క్కడులును మోసగాండ్రు నగు , కర్పూర సంఘము తోడి జీవితం
బెడయఁగ రోసి నా యెడఁద , నింతవివేకము గల్గి ధర్మము
న్నడవుచుఁ బాపమూర్తి నుమ , నస్కులచేఁ దగఁగొంటి నీ యెదన్.

ఉ॥ ఆ పలు కాలకించి నుగు , జాఘ్యుఁడు రాముఁ డనున్ మహేంద్రుఁడున్
ప్రేపణ లొంగి సేవలొడ , వింపఁ ద్రిలోకము లేలు వానికిన్
జావలనేత్ర : చెల్లెలయి , సంగడు లెవ్వరు లేక యొంటిమై
సీపగిదిన్ వనంబులకు , నీ వరుదేరఁ గతంబు తెల్పుమా.

తే॥ అనిన రాముని ప్రశ్నకు , నన్యతవాది, ని యగు నాపెయిట్లను రాజుఁ సీచదైత్య
సంగతిని మాని దేవప , క్షంబు నూని, వచ్చితిని కార్యమొందు నీ , వలనఁ గలుగ

తే॥ అనుడు శ్రీలమానసములు , గనఁగదివుట, యోగ్యములు కావనుచునెంచి , యువతిః యేమి
పని గలదు తెల్పు మయ్యది , భావ్యమేనిఁ, తప్పకయొనర్తునని వల్కఁ , జుప్పనాతి.

తే॥ తాము పొందిన వలవంత , తామె తెలుప, మాచినులకుఁ దగనిదైన , మాటు దిక్కు
లేకయుంటి మన్మథుఁ డద , లించి సేయు, సిలుగులం ద్రోచి నన్ను ర , క్షింపు మనిన.

క॥ వాలికలై కన్నులు పెను, పోలికలై తిరుగుచున్న , పొలఁతి తలంపుల్
చీలికలై సిగ్గటి వల, పేలికలై చెడిన వనుచు , నెంచుచు నుండన్.

తే॥ తేంటు పోరాడు వేణి నొం , దిన వెలంది, మౌనమున నున్న రాముని , మనము నెఱుగ
లేక ప్రేమించి నన్ను పా , లించు నొక్కొ, కాదనునొ యందుఁగలఁగి యీ , కరణిఁబలికె.

ఉ॥ రామ! యలేఖ్య సుందర! న , రాగముతో నిట కీవు వచ్చుటల్
మును కానకీ మునుల , నేమకముల్ పొనరించుచుంటి నా
కామనకామినిర్విమును , గారపు యౌవన మింత కాలమున్
గొముది రానఁ గాయు క్రియఁ , గానట బీసట యయ్యెఁ గాంచితే?

ఉ॥ నిందితురాలు దైత్యనతి , నీతిని మాలి యిటుల్ వచింప రా
జేందుఁడు వేఱుకార్యమున , కిటులు వచ్చిన దంచు నెంచి యో

సుందరి: బ్రహ్మవంశమున , జోటివి నీవు నరేంద్రవంశ్యుడన్
బొందిన వర్ణ ధర్మములు , బూదివి గల్పుట యుక్తమా? యనన్

ఉ॥ తండిరి బ్రహ్మవంశజుడు , తల్లి యరుంధతిఁబోలునామె దై
త్యుండు సుమాలి కూతురగు , దోషము లేదు వృథా వివాదముల్
మెండుగఁ బల్కి యిట్లు కడ , మీటుదువేని భరింపఁ జాలనీ
దండనె ప్రాణము ల్విడుతుఁ , దప్పదు పాపము నీకు సుందరా.

చ॥ వల పెద నగ్గలం బగుదు , చారక రావణు చెల్లె లీగతిం
బలుకఁగ సుస్మితంబను వ్ర , భా తరళంబగు మించుతోడిదొ
జలదము భాతి శోభిలు వ్ర , జాహిత చిత్తుఁడు భేలనారతిన్
జెలువ సురారి కన్యకను , చేకొన మర్త్యున కొప్పునే? యనన్.

చ॥ తలఁపఁగదగ్గ శ్రద్ధ ప్రమ , దం బగు భక్తి ఫలంబు పెద్దగాఁ
దలఁపక తొందరం దవిలి , దైత్య వరాంగిని పంక్తి కయ చె
ల్లెల నని పల్కుటే తెలివి , లేమిగ నెడ్డఁ దలంచి గొప్ప వే
ల్పుల వరశక్తి దైత్యతను , పూర్తిగ నీఁగితి నంచుఁ బల్కుఁగాన్.

చ॥ ఇనకుల చంద్రుఁ డిట్లు వచి , యించు సుభాసిని! నీదు పోదరుల్
ఘను లొకరుండు వీరత జ , గంబుల నేరెడి ధీరుఁడొక్కఁడో
ధనదుఁడు వారు నిన్ను వ్రమ , దంబున నిచ్చినఁ గేలు పట్టుటల్
పనియగుఁ గాక యన్యమగు , పద్ధతి యుక్తము కాదుచుమ్మనన్.

కీ॥ మరుచిచే నై క్యమైయున్న , మనసులొప్పు, స్త్రీలకును మగలకు శాస్త్ర , సిద్ధమగుచు
వఱలు గాంధర్వవిధి యట్లు , జరుగు పిదప, నన్నలును సమ్మతించురు , వన్నె కాఁడః

చ॥ ఋషులవయిన్ విరోధము వ , హించు సురారులు నిన్నుగాంచి వి
ద్విఘ్నఁడని వై రమానరు మ , దిం దలపోయ నొకండ వుంటి వీ
విషయమె వంశమైత్రికొక , వేడుక వారధి గాఁగనొప్పు స్వ
ర్విషయము నీయఁగ మొన , రించురు మిక్కిలి మేలు గూర్తురున్.

చ॥ అనవుడు రామచంద్రుఁడను , నంగన! నీ సుఖమందితిన్ బలా
శనుల కృపం గడించితిని , నంపద నొందితి మేలు పొందితిన్
జనపదముం ద్యజించి విపి , నంబునఁ జేయు మహాతపంబు గాం
చిన ఫల మొక్కఁడా? యనుచుఁ , జిర్నగవుం బొనరించు నంతలో

శూర్పణఖ నీతను కాంచుట.

॥ త్రిభువనవాసుల , దృష్టిభూషణచేత, వెలయుచు వాసనల్ , వీచుచుండు
నాకు గీమున నుండి , యన్నుల మిన్నని, ర్షరులు పొందిన మహా , వరము వలన

భూమిలో రత్నంబు , పోలిక నుద్భవించి , చివర సీత యచటికిఁ , జేరరాఁగఁ
గలెడు చూసంబు , గతికి పొక్కిన యాస్య , మొప్పిన మతిహీన , చుప్పనాక

తే॥ కాయమున వెల్వడిన సూర్య , కాంతివంటి , కాంతి యొక్కండు ప్రక్కనఁ , గ్రాలనరవి
ధరను నింగిని నిండి న , క్తంచరాది , పులను కాల్చు పతివ్రతా , నలముఁగాంచె.

ఉ॥ రావి కురుల్ గలట్టి పని , తామణి నీతఁడు తోడఁగొంచు ని
ట్లే పని కేగుదేరఁడు మ , హీతలమం దిటువంటి నుంచర
త్రి విలసిల్లు కామినులు , చెందిరు లక్ష్మియై నదృమైన రా
జీవము వీడి భూస్థలిని , చెన్నగు కాళులు తేయ వచ్చెనో?

చ॥ అని భ్రమియించి చూచి కమ , లాసను సృష్టి మతింపు మీటు సం
చున నొక హద్దులేని బలు , సోయగముం గలదంచు నెంచి క్ర
న్నన నొక యాఁడుదాన నగు , నాకె కనుల్ మనమున్ మరల్పఁగాఁ
బనుపడకుండె నింక మగ , వారలు గాంచిన నేమి యాదురో?

ఉ॥ రాముని చూచి చూచి మఱి , రామును తప్పక చూచి చూచి యీ
తామరసాననుండె యొక , తావునఁ గాంచఁగఁ దగ్గ యట్లు చె
తో ముద మొందఁగాఁ దలచి , తోన యజాండమునందు గల్గె న
క్కోమలికంబు లొక్కయెడఁ , గూరిచి చేసెను వీరి నిద్రఱన్.

ఉ॥ కుండనముం బలెం బురుడు , గూడని నీలవయోద గాత్రఁ దీ .
సుందరమూర్తి యీతనికి , జోడగు నేమిది నన్ను వోలె? నీ
చందనగంధి నావలెనె , చయ్యన మధ్యనె వచ్చెఁగాదె? దీ
నిం దొలఁగించి త్రోవ నిత , నిం బురికొల్పెద నంచు రాముతో

చ॥ సుగుణగజాధ్యః యీ చెలువ , చూడఁగ రక్కసి మాయలాడి దీ
ని గుణ మెటుంగరానిది గ , జీంపఁగనేల? పలాకి దీని సో
యగమును నమ్మఁ జోకు నిజ , మైనది కాదిది నీకు హాని గూ
ర్పఁగఁ దఱి వేచియున్నది త్వ , రన్ దొలఁగింపుము మేలు కోరినన్

చ॥ అనవుడు రాముడిబ్బలను , నాసురికిన్ దరలాక్షి! మేలు! నీ
సునిశిత బుద్ధి మెచ్చితిని , సూక్ష్మమతి నిన్ను గెల్పువారు భూ
మిని కలరేపి? నీ పలుకు , మేలున నీ హృదయం దెఱింగితిన్
గనుపడ దీనినైత్యయని , కాంచెడు గాకని నవ్వె నల్లనన్.

చ॥ సుధయు వసిష్ఠు చానయును , జోడనఁదగ్గ వరాంగి సీత రా
మ ధరణీనాథు డగ్గఱఁగ , మందెడు నిప్పులఁ బోలు కన్నులన్

గ్రుధ గౌనఁ జుప్పనాతి కని , కుచ్చితరాలఁ విలాసవేళలోఁ
బ్రధనము సేయ వచ్చితివె , పానక మందలి పుల్ల కైవడిన్.

ఉ॥ చంపెదఁ జూడుమంచుఁ బరు , షంబునఁ జూడ భయంబునంది యా
చంపకగంధి సీత కడు , నన్నని కౌను వడంక దూది చం
దంపుఁ బదంబు నొవ్వ జల , దంబున మించును పోలె రామునా
దెంపు భుజాంతరంబునఁ బ , దెం జెడుగొ జడుపుని య త్రణిన్.

ఉ॥ దుష్ట గుణంబులే యడరు , ధూర్జలతోడిది ఖేలయయ్యుఁ జైఁ
గష్టములే వెలార్చు నని , చామృతపీరుఁ దెదం దలంచి నీ
యిష్టము గాననయ్యె సుద , తీఁ యిట నిల్వకు లక్ష్యజుండు నీ
చేష్ట లెఱింగెనేని తగు , శిక్ష యొనర్చును పొమ్ము వే యనన్.

చ॥ జలగిరి పద్మనదులును , శంఖర వైరియుఁ దక్కు వేలుపుల్
జలగిరి పద్మ సంస్థితులఁ , జాలఁ దపింతురు నన్ను పొంద , నీ
చెలువ రచించు మాయ వలఁ , జిక్కితి మోసము పచ్చు నీకు నా
పలుకులు నమ్ముమం చసుర , పల్కుచునుండఁగ రాఘవేంద్రుడున్.

తే॥ తగులు సీతోడ వలదను , పగిదిఁదెలుప , మెఱుపు వెన్నంటు మేఘంబు , కరణి సీత
వెంట శ్రీరామచంద్రుండు , వెడలి పర్ణ , శాల లోనికిఁ జనియె ని , శృంభ మెయిని.

తే॥ తెలివి నశియించి నిశ్చేష్ట , యొలయు దైత్య , యంత శ్వాసంబువిడువక , యంతరంగ
మవళ మగుడుఁ గోపించి యీ , యతివయందు , గాఢ మగు ప్రేమగలదని , కలఁకనొంది

మ॥ ఉరుసౌందర్య పయోధియైన రఘు వ , ర్యం బొందు మార్గంబు లో
నరయం జూచుచు నేగు శూర్పణఖ య , వ్యాపన్నతన్ వీని పే
రురముం గొఁగిటఁ గూర్పనేని తనువు , దోగ్గింతు వీడంగ నం
చిరవొ స్పాటిక కందరంబునకుఁ దా , నేగెన్ విచారంబుతోన్.

శూర్పణఖ సంతాపము

అ॥ జలజ హితుఁడు గ్రుంకె , సాంధ్యరాగము గ్రమ్మె, శూర్పణఖకుఁ గూర్చ , సర్పవిషము
వోలె దేహమెల్ల , దూల వ్యాపించె న, మృదుని వలని బాధ , మరులు పోర్చి.

క॥ తాటక వక్షంబున మును, నాటిన శ్రీరాము మార్గ , ణము వలె మరుఁడున్
గాటముగ నేయు బాణము, నాటుటచే సంకటంబు , నం దూపిలైనన్,

క॥ మలయా నిలమను నత్రము, విలయావేదనము గూర్చ , చెల వెల గొనుచున్
నెలతేవి వ్యంజనంబుగ, వలతేనిం దినఁదలంచె , వడి నాకురచ్చె.

తే॥ సంకటము గొల్పు, వార్తి హే , పంబడంగఁ , గొండలంద్రోచిపూడ్చంగఁ , గోరీయంతఁ
గుపలయాత్తురిడు తన్ను నం , కోచ పలువ, మాని శాపంబుచేఁజాల , మాఁడుచుండె

తే॥ విరులు పొడియగు పెట్టరీ , పృథివి గలుగు, వనములను ధ్వంసమొనరింప , వాంఛచేసి
జక్కవలు కవగూడిన , చంద మరసి, వాని ధ్వని విని మదిక్రంగ , వడఁకుచుండె

తే॥ కడఁగి శశిమ్రొంగ నొక భుజం , గంబుఁదెత్తు, ననుచుఁ గోపించి చను దోయి , నంటివల్ల
గాలి సోక సంకటపడి , కడఁకమాను, రాముపైఁగల వలపున , అంపెలాడి,

తే॥ ఓరుకు చనుదోయిపైచుంచు , నుంచు కొనియె, గామశరవహ్నిమేన క్షేమి , కక్కటము గా
వేడి బండపై నుంచిన , వెన్నముద్ద, మాడ్కిఁ గరఁగి నీరయ్యె న , మృగువకదియు.

చ॥ జలవిధిఁ గ్రూరుఁడొ కుసుమ , పాయకు దాచి యడంప యోగ్యమౌ
స్థలమెది యంచునెంచి యను , నంచయ మూఁగుచునుండు దుస్థితికా
గలిగి స్మరాగ్నికిన్ జడిసి , కందిని ముగ్ధి మునింగి నట్టియా
జలమును వేడియొటఁగని , చామ బిడెఁబును పొందెన త్తతీన్.

తే॥ చెమ్మగల నెలతాలు ను , ప్లమ్మనొంద, మదిఁ దపించు దైత్యాంగన , మరులుసోకి
కారు మొగులు నీలంపుఁ , గంబములును, కానవచ్చినఁ గేల్తోర్పుఁ , గళవళించు.

తే॥ మారుతమ్మదోషాకర , మనమధులును, తన్ను చూడకుండఁగ భయ , దంపుదంష్ట్ర
లుండు సర్పముల్ వనియించు , చుండునట్టి, కొండ గుహలోనఁ జేరె ర , క్షోమృగాక్షి

క॥ అట వీచు మారుతము మును, పటికంఠెన్ మించి వేడి , పాతీ చనులు గా
లుటచేరఁ గర్జుమెలుఁగక, తటమట పడి చిగురుటాకు , తల్పమునఁ బడెన్.

క॥ రాముని రూపము గనఁబడఁ, జూచుయు నుత్కంఠనొందు , సంకోచించున్.
సోముగొని సోలు సిగ్గులు, రాముఁడు మఱుఁగైన మరుని , రాయిడి మఱుఁగున్.

ఆ॥ కారుమొగులుఁగాంచి , కాకుత్స్థుఁడని యెంచి, చనుల నాన నలమి , సంతసించు
వేడిచేతి నదియు , విరియంగఁ జాతీన, నడలు, దానియలఁత , కంతు గలదె;

క॥ విలయాగ్నిం బోలు స్మరా, నలమునఁ గ్రాఁగియును శూర్ప , జల రాముని మే
నలమి మనునాన జీవం, బుల విడువఁగ లేదు వలపు , పొలుపెట్టిదియో;

క॥ అంజన గిరిసన్నిభః యిటు, నెంజిలిగొను నాయెడంద , నిలిచి కరుణతో
రంజిలు మంజలి యిదెయని, నంజు గొనినదాని పోల్క , నడుఁకు నడలునన్.

ఉ॥ ప్రాణము పోయినన్ మరులు , పాయని మాయని చుప్పనాతి సం
ప్రాణము లేదటంచుఁ గొల , దాకిన కైవడి సంతపించు న
య్యోజ విలోలనేత్ర భువి , నిందిర కంఠెను సుందరాంగి గీ
ర్వాణ నుతుండు దాని విడి , పాపిని నన్ను పరిగ్రహించునే;

ఉ॥ ఇచ్చటనున్న సుందరియు , నిందిరయ్యెయగు; నాకుగల్గె నీ
మచ్చిక వానికింగలదె? మారుడు చూపెను పక్షపాత మం
చెచ్చిన బాళిగుండునెడ , నీతడు రాక్షసలోక తానుసిన
గ్రచ్చటమ్రుంగు భాస్కరుడె , కా: యని చూపగఁబుట్టె భానుడున్.

శూర్పణఖ సీతను పట్టబోవ లక్ష్మణుడు దాని ముక్కు నెవులు గోయుట

మ॥ ఉదయం బందుట గాంచి శూర్పణఖ లో , నుత్సాహముం బొంది యి
మ్ముదితారఁబ్బము చెంతనుండు వటకు , నోడింపఁ దీతందు నా
చదురుల్, దీనిని దాచియుంచి యితనిన్ , సంతృప్తిమై బొందినన్
బ్రతుకంగల్గుననంచు బొంచి చనియెన్ , రామామణింబట్టగన్.

ఉ॥ అంగన, రాముఁడొక్కనర , మం దుదయాదిక కృత్యముల్ పొన
ర్చంగను పోయియుండుటలు , బాగుగఁ జూచెను పరశాల చెం
తం గనిపెట్టి లక్ష్మణుడ , తంద్రతఁ జీకటియైన తోట నుం
టంగనలేక సీతను క , దంక గ్రహింపగఁ బోయె నెవ్వడిన్.

ఉ॥ ఒంటరియై లతాంగి యట , నున్నది నాతలపుల్ వలించె నీ
దంటను పట్టి దాచెద న , తండు నిజంబుగ నాకు లొంగు నా
కంటను పడ్డ యిక్కలువ , కంటియుఁ జిక్కకపోనె: యంచు వె
న్నంపెను లక్ష్మణుండు నను , రాంగన వచ్చుట గాంచి యుగ్రుడై .

శా॥ ఓసీ: యెచ్చటి కేగె దింత నిలు నీ , యుద్యోగముల్ చాలు రా
కా: యంచు దురీయనం బటచి త , త్కాంతాత్వముం గాంచి బా
ణాసం బూనక కీలఁబోలు కురులన్ , హస్తంబునం బట్టి బ
లోసం బారగ వస్త్రదిన్ని కరవా , యం బూని యుగ్రాక్షుడై .

శా॥ ఉత్సాహంబునఁ దన్ను మోచి కొనుచున్ , వ్యోమంబునం జేర ను
ద్యత్సంరంభము నొందు దానివడిఁ గ్రిం , దం ద్రోచికోపాన దు
ర్మాత్సర్యంబులు చూనుచుండు జెవులున్ , రంగారు ముక్కుం జనుల్
తత్సందర్శము వోవఁగోసి విడిచెన్ , దైత్యాంగనం దిట్టుచున్.

తే॥ అప్పుడా దైత్య వాయెత్తి , యటచు నటపు, దిశలనిండి దివ్యుల చెవిఁ , దివిరిసొచ్చెఁ
గాలు నెత్తుట భువి నాని , కరగఁజొచ్చె, ననగ దాని వడిన పాటు , నరయవశమె.

తే॥ చంపఁ బుయిలోడి రక్కసి , చనులు ముక్కు, నాన గోసిన కార్యమె , న్నగ దశాస్యు
రత్నముకుటమ స్తక భూధ , రముఁ డ్రెల్లవ, వరముహూర్తంబుగఱుతించు , కరణిసొప్పె

తే॥ పృథివి యదరగఁబడి కాళ్ళు , విదిరిచికొని, యటచురక్కసి ఖరవధ , కొండు లేచి
రక్తవర్షము గూరియు వీ , రదము వోలె, బెరిగి రోపంబు నవచుతి , పెనఁగొనంగ.

౪॥ ఎన్నఁడు జంకు కొంకు వెత • లించుక యొందని పూర్వదేవ సం
పన్నఁగులంబునం బొడము • పైదలి మింటికి లేచు ధారణి
దన్నఁదపించుఁ జూకురు న • దైర్యమునందుఁ జలించు వందుఁ గే
ల న్నలఁచున్ విదుర్పు వెత • లం బడు నుత్తలమందు సిగ్గిలున్.

౫॥ ముక్కును చేరనద్ది తదు • ముం గొలిమిం గల మంట కైవడిన్
మిక్కిలి యూర్పుఁ గేలఁ బుడ • మిం గడు మోడుఁ గుచంబు లంటుచున్
దిక్కట మక్కటంపడుచు • దిక్కులు నూచుఁ జెమర్చు వెక్కువే
చొక్కును పండ్లు గీటు నఱ • చున్ బఱచుకా వెఱచున్ దలారుచున్

౬॥ జొట జొటఁ గొండ యూటవలె • జొబ్బిలు రక్తము చేతనై న యు
త్కటతర పంకమందు తడ • కట్టుగఁ జాట్టుచుఁ జుప్పనాతి సం
కటపడి వేల్పులున్ జముఁడుఁ • గాతర సెందఁగఁ దగ్గ రాక్షసో
ద్భటులను పేరుకొందుఁ బలు • వార్తలఁ బలుకుఁ బిల్వ మేకొనెకా.

౭॥ అనలము చేతఁబట్టు నిట • లాజ్ఞని తైలము నెత్తినట్టి యో
దనుజవరేణ్యః సీపు ప్రమ • దంబున మేదిని నుండ మోనులున్
ధనువులఁ దాల్చి క్రుమ్మరుట • తక్కువకాదె? విరోధస్థర్గముల్
మునుకొని నవ్వ సీకు మొగ • ముం గనిపించుట యెట్లు? కానవో?

౮॥ విలయము వేళనైనఁ దగ • వేసట నొందని బ్రహ్మవిష్ణు శం
భుఁకును విర్హరాశికిని • భోగుల దైత్యుల కంటె మేటి దో
ర్పలఁ పులి యుండఁగా నినుఁగుఁ • బట్టఁగ నొనె? యటంచు రోకులన్
పలుకులు నేడు నాయెడ న • బద్ధమ యెయ్యో నిఁకేమి చెప్పదున్?

౯॥ అమరానీకము చుట్టిరా ముదముతో • నైరావతం బెక్కి యు
ద్ధము గావించిన యింద్రు నోర్చిన బలో • ద్యుద్ధంబరున్ శంబరున్
సమయం జేసిన యాజి నాజిఁ బఱవం • జాఁగించు నోరావతాః
యమరెన్ నీకపక్షీర్తి దొడ్దదిగ ర • మ్మా కాంతు గాకిచ్చుటన్.

౧౦॥ భవుచే ఖడ్గము గాంచు వీరః వరుణున్ • వైవస్వతున్ బావకున్
దివిజౌఘంబు నవగ్రహంబుల జగ • ద్విఖ్యాతిగా సేవకుం
దవులం జేసిన విక్రమం బిపుడు చెం • దం గల్గెఁ బెన్నింద మా
నవులన్ పీరి నెదుర్చుఁ జాలమిని స • న్నాశుల్ పిసాళింపఁగన్

౧౧॥ మద దిగ్వారణ దంతరాజి విలుగన్ • మాతాటముం జేసి దు
ర్మదులన్ కొండలు పిండిసేయు బలవీ • రాః రూప సౌందర్య సం

వదలన్ మన్నుడు మీలు వారయిన సం • యద్యుమి నీ కాలి చె
స్పదవం బోలని యీ నరాధములపైఁ • బూనింపవో కోపమున్.

తే॥ సురల దెసలకుఁ దోలిన • యరిది బలము, వఱలు రావణునకును పో • దరుల కిప్పుడు
చేగ నమ సెనా? దనుజుల • కోగిరింబ, యైన యిమ్మానవుల కడ • నడఁగె నేమి?

మ॥ భవుఁడో ధాతయొ వెన్నుఁడో యని తలం • పం దగ్గ తేజమ్ము సం
స్తవ రీతిం బొలుపారుచుండు ఖర! కాం • తారమ్ములం దాఁగుచున్
యవలన్ మెక్కిండు వగ్గు రావసుల వీ • ర్యంబో? మనుష్యాద దా
నవ హంపీరుల యోటయో? యెఱుఁగవే • నన్నిట్లు పీఠేఁచుటల్?

మ॥ దివిషన్నాథుఁడు బ్రహ్మయ్యన్ విబుధు ల • ర్థిం గొల్వ నింద్రాణి గౌ
రవ చిహ్నుంబులఁ బాడ సప్తజగముల్ • ప్రాగల్భ్య మగ్గింపఁ బ్రా
భవ మొప్పన్ ధవళాతప త్త్రము పయిన్ • భాసిల్లఁ గొచ్చున్న నీ
కవురా చూపఁగఁ గూడునేమి? వికృతా • న్యంబున్ జను ల్నవ్వఁగన్

చ॥ ఇది ఖరుఁడున్న కాన మఱి • యిచ్చట నిట్టి పరాభవంబు నా
కొదవఁగ మీకుఁగాదో? బల • మొగ్గఁగ నన్ను ధరాస్తలిం బడన్
జదువుచు ముక్కు గోసిన భు • జంబుల విక్కునఁ జూచికొంచు దు
ర్మడుఁడయి మానవాధముఁడు • రాజుల మీ భుజ క్తిగాల్పనే?

ఉ॥ దిగ్గజ వేగముల్ తఱుఁగ • దీకొని పోరి తదీయ దంతముల్
నుగ్గుగఁ జేసి సదృశము • నూర్కొన నుబ్బిన బాహున త్త్వ! నే
మ్రొగ్గిన యొక్క యాసగొని • ముక్కును నీఁగితి రట్లు నొందితిన్
సిగ్గిది నై తి దీననగు • చిన్నతనంబును నీది కాదొకో!

చి॥ త్రిదళుఁ గెల్పిదేవవిభు • శృంఖలల్ దగిలించి నొంచి యొ
ప్పదమగు సేవలం గొనిన • విశ్రుత మల్లుఁడ! యల్లుఁదా! పనిన్
చుదమున విక్కి గ్రుచ్చుటయ • మానవు లిద్దఱు నన్ను త్రోచి పి
గ్గొదవఁగఁ జేయ నేఁ గుమిలి • యూరక చచ్చుట నీకుఁ దృప్తియే?

తే॥ అఖిల భువనముల్ గడగడ • లాడ నన్ని, దిల నోర్చి యిండుని గెల్చి • తివురు మేఘ
నాద! యీ మానవుల చేప • నలుమ రమ్ము, పీఠి గూల్చక నీకీర్తి • వృధయె చుమ్ము.

ఉ॥ కొండలు పిండిసేయు రణ • కోవిదులార! ఖరా! తిక్షిర! దో
ర్గండ పరాక్రమాధ్యులయి • రాజులు సేనలఁ గూడి కుంభక
రుండును పోలె నిద్రగొని • బ్రుంగుచు నుంటిరో? వేను తోయటల్
కొందొకయేని మీచెవుల • కుకా వినరాదొకో? యింత జాలమే?

తే॥ ఇట్లు పలువిధంబులఁ బల్కి • యీసుగొన్న. చుప్పనాతి భూమింబడి • స్ర
నరపరేఁబ్బందు గొతమీ • నదిని వియత, కృత్యములఁ దీర్చికొని యట •

చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట

ఉ॥ వచ్చిన రాముఁ గాంచి దశ • వక్త్రుని చెల్లెలు కద్దనల్పుచున్
బెచ్చుగ బాష్పధారలను • భీకర శోణిత ధారతో భువిన్
రాచ్చుగఁ జేయుచున్ నృప శి • రోగ్రాణి సీసాగసై న రూపమున్
మచ్చిగఁ గోరి యాగతిని • మ్రందితిఁ జూడుమ యంచుఁ జూపఁగన్

ఉ॥ వ్రీలఁగ వ్రేలు వెండ్రుకల • వెక్కురు రక్కసి క్రూరచేష్ట యే
దో లలిఁ జేసి యుండు నని • యున్ దన తమ్ముడె చేసియుండి ను
చోలిఁ దలంచి నీవెవతె • వాయ్యన నియ్యెడ కేల వచ్చి తి
రీల నొనర్చి రెవ్వరు చె • లిః వివరింపుమ యంచు తేడనన్.

ఉ॥ రక్కసి పల్కు నన్నెఱుఁగ • రాఁ పగవారను పేరె యెక్కడన్
నెక్కుననీకొనర్చు రజ • నీవరనాథుని చెల్లెలన్న. నీ
యిక్కుల రక్కసు ల్వదల • నిచ్చట మేము తపించుచున్న యీ
చక్కటి కేల వచ్చితివి? • సంఘటనం బిది యేలొకో యనన్.

చ॥ కుమిలెడు వేడి కామ రు జ • కుం దగు మందగు రామః నిన్ననే
సుమశరు బారి మ్రుగ్గి పడ • స్రుక్కుచు వచ్చుట విస్మరించితే
రిమలదళాక్షః యన్న రఘు • కాంతుఁడు జేగులు రేఖలొప్పు మీ
నముల క్రియం జలించు నయ • నంబులతో నరుదెంచు టీరొకో?

తే॥ అనుడుఁజెవులుముక్కునుపోవ • నంగుచెడఁడె! యనుచురక్కసిఁల్క, నోయ
పడి యిటేల చేసితి వని • పలుకు నన్నఁ. గాంచి కేల్కొడ్చి నుడివె ల • శ్మైలు

చ॥ పలుచవు లూరగా నమలి • పారఁ సేయటకో? మతేమొ? కా
వలి గల రక్కసుల్ కఱపి • పంపిలొ? కానఁగరాదు గాని ని
ప్పులు గరియంగ మావదినెఁ • బొంచుచుఁ బట్టఁగఁ బోయెనన్న ప
ల్కులు విని యంతకున్ మరులు • క్రుంగక రక్కసిపల్కు నీగతిన్ -

తే॥ అడునల్ల మండూకము • సంద నుండఁ, గాంచి చూలై న మండూకి • కలఁ
పుష్కరిణీగల కోసల • భూపః సవతిఁ, గన్నపుడు మదిలో నల్క • గలుగక

చ॥ పొలఁతికి-రాముఁడిట్లను న • పుంసకు లట్లు మఱుంగు నుండి పో
రులు పొనరించు రాక్షసుల • రూపడఁగింపఁ బ్రతిజ్ఞఘాని యి

వ్వలనికి వచ్చినార మిటు • వ్యర్థ పచస్సులు వల్కి యూరకే
పొలియక వేగ పొమ్మనుడు • పోవక మూర్ఖతఁ బలుకనివ్విధిన్.

చ॥ ముదిమియుఁ జావులేని యజ • ముఖ్య సురాశి దశాస్యఁ గాంచఁగాఁ
గొడుకునుఁ గానకలిచ్చి పడి • కొత్తురు వాని యనుగ్రహంబుకై
మదిగాన కిట్లుమీరు మతి • చూలి యొనర్చితి రిట్టిచేతలన్
బ్రదుకఁ దలంతురేని యొక • పల్క వినుండది మీకు లగ్గున్.

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయనని • చెప్పెడి వారల నాల్కఁ గోయు దో
ర్పలునకు మేరలేని తల • పంపుగ నాదగు ముక్కుగోసి నా
చెలువము గడ్డిఁ జిందఁగను • చేసి భవత్కుల రూప సంపదల్
పొలియఁగఁ గోసికొంటి రికఁ • బోవునె యెట్టులుఁ దప్పి దాఁగఁగన్.

ఉ॥ నాకముఁ గాచువారలును • నాగముఁ గాచెడు వారు భూమి న
స్తోకమతిన్ భరించు బల • కూరులునేని త్వడీయ శీర్షముల్
కాకులు గ్రువ్వకుండ నిటఁ • గాచు సమర్థులు కారు మీరు న
స్మికాని కాతురేని మిము • నేనును కాచెదఁ బ్రాణమిచ్చియేన్॥

మ॥ తమ మానంబును తామె గాచికొను కాం • తల్ పల్కఁగా నేర్తురే
తమయత్కర్షముఁ నైన నేనె దెలుపన్ • దక్కొంటి మీమీఁది ప్రే
మముచే నియ్యది విర్రరీగళ చల • న్మాంగల్యవిచ్చేది దై
త్యమహీశాసుని చెల్లెలంఁచుఁ దెలుపం • దార్కొమ్ము సీతమ్ముతో

సీ॥ పెనుపోరులందు కా • రును మోచికొని మింటఁ జనుదు నెచ్చటికేని • క్షణములోన
మాంసమ్మువంటి క • మ్మని ఫలములఁ దెచ్చి యిత్తును కోరిన • దీయఁగలను
రక్షించువారిఁ ది • రసక్రరించుట మేలెఁ కోమలి సీతచే • గూడునేమిఁ
వలఁతులరై నచోఁ • బలుకుఁడి జగమున, స్వర్గంబునంధున్న • సతులలోన

తే॥ జాతియందుఁ గోరిన దిచ్చు • సీతియందు, నేర్పునందును. గుణముల • పేర్పునందుఁ
బలుకులందు సుఖమునందుఁ • గుణకులందు, యౌషణముఁ గు నాసాటి • యరయఁగలరెఁ

ఉ॥ ముక్కును కోసివైచితిరి • మూర్ఖత నైనను లోపమేమిఁ నన్
మక్కువఁ గొందురేని ఊ • మాత్రములో మఱుముక్కు గొందు మే
ల్పక్కఁదనంబు నొందుదురు • సత్కృప గల్గినఁ జాలుఁ దక్కువే
ముక్కిఁడి శ్రీత్వసంపదకుఁ • మూరెఁడు ముక్కు వికారమేకదాఁ

చ॥ మనసు కవింపకున్నఁ గద • మానినిఁ గోరఁగ రాదటండ్రు మీ
మనమున వేను కోరఁబడ • మానము ప్రాణము మీఁదికాదెఁ కాం

తే॥ ఇట్లు పలువిధంబులఁ బల్కి • యీసుగొన్న, చుప్పనాతి భూమింబడి • స్రుక్కుచుండ
నరపరేణ్యుండు గొరమీ • నదిని నియత, కృత్యములఁ దీర్చికొని యట • కేగుదెంచె

చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట

ఉ॥ వచ్చిన రాముఁ గాంచి దళ • వక్తుని చెల్లెలు కర్దునల్పుచున్
బెచ్చగ బాష్పధారలను • భీకర శోణిత ధారతో భువన్
రొచ్చుగఁ జేయుచున్ నృప శి • రోగిణి నీసౌగంధై న రూపమున్
మచ్చిగఁ గోరి యాగతిని • ముందితిఁ జూడుమ యంచుఁ జూపఁగన్.

ఉ॥ వీలఁగ వేలు వెండ్రుకల • వెక్కురు రక్కసి క్రూరచేష్ట యే
దో లలిఁ జేసి యుండు నని • యున్ దన తమ్ముడె చేసియుండి నం
చోలిఁ దలంచి నీవెవతె • వాయ్యన నియ్యెడ కేల వచ్చి తీ
లీల నొనర్చి రెవ్వరు చె • లీ! వివరింపుమ యంచు తేడనన్.

ఉ॥ రక్కసి పల్కు నన్నెఱుఁగ • రా! పగవారను పేరె యెక్కడన్
నెక్కొననీకొనర్చు రజ • నీవరనాథుని చెల్లెలన్న. నీ
యిక్కల రక్కసు ల్వదల • నిచ్చట మేము తపించుచున్న యీ
చక్కటి కేల వచ్చితివి? • సంఘటనం బిది యెలాకో యనన్.

చ॥ కుమిలెడు వేడి కామ రు జ • కుం దగు మందగు రామ! నిన్ననే
సుమశరు బారి మ్రగ్గి పడ • స్రుక్కుచు వచ్చుట విస్మరించి కే
రిమలదళాక్షః యన్న రము • కాంతుఁడు జేగులు రేఖలొప్పు మీ
నముల క్రియం జలించు నయ • నంబులతో నరుదెంచు టీరొకో?

తే॥ అనుడుఁజెపులుముక్కునుపోవ • నంగుచెడఁది యనుచురక్కసిఁబల్కి, నోయనమ! యాత్ర
పడి యిచేల చేపితి వని • పలుకు నన్నఁ, గాంచి కేల్పొడ్చి నుడివె ల • క్షణుఁడు మెల్ల

చ॥ పలుచవు లూరగా నమలి • పారఁ సేయుటకో? మఱేమొ? కా
వలి గల రక్కసుల్ కఱపి • పంపిలొ? కానఁగరాదు గాని ని
ప్పులు గరియంగ మావదినెఁ • బొంచుచుఁ బట్టఁగఁ దోయెనన్న ప
ల్కులు విని యంతకున్ మరులు • క్రుంగక రక్కసిపల్కు నీగతిన్.

తే॥ అఁడునర్త మండూకము • పండ మండఁ, గాంచి చూలై న మండూకి • కలఁతపఱచు
పుష్కరిణీగల కోసల • భూప! నవతిఁ, గన్నపుడు మదిలో నల్గ • గలుగకున్నె?

చ॥ పొలఁతికి-రాముఁడిట్లు న • పుంసకు లట్లు మఱుంగు నుండి పో
రులు పొనరించు రాక్షసుల • రూపదఁగింపఁ బ్రతిజ్ఞపూని య

వ్వలనికి వచ్చినార మిటు • వ్యర్థ వచన్లులు వల్కి యూరకే
పొలియక వేగ పొమ్మనుడు • పోవక మూర్ఖతఁ బలుకొనివ్వినాన్.

చ॥ ముదిమియుఁ జావులేని యజ • ముఖ్య సురా? దశాన్యుఁ గాంచఁగాఁ
గొడుకుఁ గాన్కలిచ్చి పడి • కొత్తురు వాని యనుగ్రహంబుకై
మదిగొన కిట్లుమీరు మతి • హులి యొనర్పితి రిట్టిచేతలన్
బ్రదుకఁ దలంతురేని యొక • పల్క వినుండది మీకు లగ్గుగన్.

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయనని • చెప్పెడి వారల నాల్గుఁ గోయ దో
ర్బలునకు మేరలేని తల • వంపుగ నాదగు ముక్కుగోసి నా
చెయవము గడ్డిఁ జిందఁగను • చేసి భవత్కుల రూప సంపదల్
పొలియఁగఁ గోసికొంటి రికఁ • బోవునె యెట్టులుఁ దప్పి దాఁగఁగన్.

ఉ॥ నాకముఁ గాచువారలును • నాగముఁ గాచెడు వారు భూమి న
స్తోతమతిన్ భరించు బల • శూరులునేని త్వడీయ శీర్షముల్
కాకులు గ్రువ్వకుండ నిటఁ • గాచు సమర్థులుకారు మీరు న
స్మికాని కాతురేని మిము • నేనును కాచెదఁ బ్రాణమిచ్చియేన్॥

మ॥ తమ మానంబును తామె గాచికొను కాం • తల్ పల్కఁగా నేర్తురే
తమయత్కర్షణముఁ నైన నేనె డెలుపన్ • దక్కొంటి మీమీఁది ప్రే
మముచే నియ్యది నిర్జరీగళ చల • న్మాంగల్యవిచ్చేది దై
త్యమహీశానుని చెల్లెలందుఁ దెలుపం • దార్కొమ్ము నీతమ్ముతో

సీ॥ పెనుపోరులందు కా • తును మోచికొని మింటఁ, జనుదు నెచ్చటికేని • క్షణములోన
మాంసమ్మువంటి క • మ్మని ఫలములఁ దెచ్చి, యిత్తును కోరిన • దీయఁగలను
రక్షించువారిఁ ది • రస్కరించుట మేలఁ కోమలి నీతచే • గూడునేమి?
వలఁతులరై నచో • బలుకుఁదీ జగమున, స్వర్గంబునందున్న • సతంబోన

తే॥ జాతియందుఁ గోరిన దిచ్చు • నీతియందు, నేర్పునందును, గుణముల • పేర్పునందుఁ
బలుకులందు సుఖమునందు • గుణకులందు, యౌషణమునందు నాసాటి • యరయఁగలరె?

ఉ॥ ముక్కును కోసివైచితిరి • మూర్ఖత నైనను లోపమేమి? చన్
మక్కువఁ గొందురేని క్షణ • మాత్రములో మఱుముక్కు గొందు మే
ల్పక్కఁదనంబు నొందుదును • సత్కృప గల్గినఁ జాలుఁ దక్కువే
ముక్కిఁదీ శ్రీత్యసంపదకు? • మూరెడు ముక్కు వికారమేకదా?

చ॥ మనసు కవింపకున్నఁ గద • మానినిఁ గోరఁగ రాచటండ్రు మీ
మనమున నేను కోరఁబద • మానము ప్రాణము మీఁదికాదె? కాం

చిన జనులెల్లఁ గోరఁదగు , చెల్వముకూడ విషంబయ్యఁగదా;
కొనియెద నీవు సమ్మతిలు , కోమలికం బవలం గ్రహింపవో;

చ॥ మృదుఁడును పద్మగర్భుఁడు ర , మేళు డు వజ్రియు దాత్రినొక్కటై
పొడమిన యట్టులున్న యొలు , పున్ మెఱపున్ గల వన్నెకాడఁ దీ
టదరని పుష్పబాణమున , నందఱఁ జంపెడు మనస్థుండు త
మ్ముఁడె యగునేమి? లక్ష్మణుని , పోలిక నిర్వయుఁ డయ్యె నాయెడన్.

పీ॥ ఈరూపమున నిది , యిచ్చటనేయుండు, నెచటికి వెడలఁ బో , దెవరుఁ గొనరు
అనియెంచియే యిట్లు , తొనరించి నారలు, కాకదీనికి వేఱు , కతము కలదె;
యీరు తప్పొనరింప , రేనది యెఱిగియే, రెట్టింపు ప్రీతిఁ జే , రితిని తెలివి
రేనిదాననె? యుగ్రు , తొ నరాదు లెఱింగి, కోపింప జగమెల్లఁ , గూలిపోవుఁ

తే॥ దగు కులీనులు ధర్మంబుఁ , దలఁచువారు, లోకనాశకార్యములకు , లోనుగారు
అరసి నన్నేలి మీకగు , నగడుద్రోచి, కూడి సుఖియింపుఁడని వేడి , కొనుచునిలిచె.

ఉ॥ ప్రల్లద మిట్లు పల్కుచెడు , రక్కసిఁ గన్నొని రాఘవుండు నీ
తిల్లికిఁ దల్లివంటిదగు , తాటకఁ గూల్చిన బాణమున్న దే
సుల్లమునం దపంబె కడు , నూఁకుపఁగాఁగొని రాక్షసావళిన్
ద్రెళ్లఁగఁ జేయవచ్చితిని , దెప్పరమాఁ జుమి చేష్టచేసినన్.

చ॥ అసదృశుఁడైన కోసల ధ , రాధి పుత్త్రులమేము తల్లియా
జ్ఞ సకల సంపద ల్విడిచి , చయ్యనఁ గానకు వచ్చి చేరి తా
వసు లిట నర్థిమైఁగొనర , వాసము చేయుచునుండి క్రూర రా
క్షస కులమెల్లఁ జక్కఁడఁచి , క్రుమ్మఱువారము మా పురానకున్.

చ॥ చెఱవడినారు దేవతలు , చిక్కినురారుల కోడి పీర లి
ద్దఱు నరులంబు లెక్కిడక , దంటవయేని క్రుధాసమేతులం
గఱకరుఁడన్ బలాధ్యులగు , కర్పూర సంఘము యశ్శక్తోటి న
క్కఱగొని తోడితెమ్ము వెనఁ , గ్రచ్చఱఁ జంపెద నీదు ముందఱన్.

పీ॥ అని రాఘవుఁడు పల్కు , నాసురి యనుఁబై పె, దవి ప్రీతిపండ్లెల్ల , దంతురముగఁ
గనఁబడు వాగల , కామిని యని తలం, పక నన్ను నెమ్మిని , వలఁతువేని
పోకులఁ జంప వ , చ్చును శిరి మాయల, నెఱుఁగంగ వచ్చు జ , యింపవచ్చు
నన్నియు సాధ్యంబు , లోసీత యదలవ, యేని నేనుంట్లయు , నెక్కువగునె?

తే॥ మాయలగు రక్కసులు మీకు మఱుగు నుండి, పఱపుమాయలఁ దొలఁగింతుఁ , బాము క
పామె యెఱుఁగుశ్శన్ సామెత , ప్రభుఁడ వినవొ, నన్ను చేకొను నీకిది నయముసుమ్ము

ఉ॥ నెమ్మది నాపయిం జొరంగ • నీయక జానకి యున్న దన్నచో
ముమ్మరమైన యుద్ధమున • మువ్వరముం దలపడ్డ దైత్య శీ
ర్ష మ్ములఁ ద్రుంపవచ్చు నిది • చక్కటియంచు నెఱుంగ లేని మీ
తిమ్మునికిం దగం బలికి • తార్చుము రావణు లెక్కకుం గొనన్.

ఉ॥ మీరలు కోనలంబునకు • మేలుగ నేగెడువేళ నేను మీ
కోరిన రూపు గైకొనెదఁ • గోపి సుమిత్ర సుతుండు ముక్కిండిన్
జేరఁగఁ దీయఁ జాలనని • చెప్పిన మధ్యములేని సీతతో
వారకయుందుఁగాదె? యని • పల్కము నీ వనుచుండు నంతలో.

ఉ॥ రక్కెనఁ జంపఁగా నొక శ • రంబును లక్షణుఁ డోరకంటితోఁ
గ్రుక్కునఁగాంచి యాచ్యః యడఁ • గించెద దీనిని చంపకున్నచో
మిక్కిలి పీడ సేయు నన • మేచక దేహుఁడు పోవకుండుచోఁ
ద్రెక్కొన వచ్చు నన్నఁ గను • ద్రిప్పుచు దానవి లేచి యుగ్రయై.

ఉ॥ చక్కని ముక్కు పీనులును • చన్నులు వోయియు మిమ్ము గూడి నే
నిక్కడ నుండ నొక్క ట్టణ • మేని సహింతునె? మీగుణంబు ల
మృక్కః గ్రహింపఁగోరి యిటు • లాదితి వాయువు నగ్ని మీఱు నా
మొక్కలి మీ యమున్ ఖరుని • పోడిమిఁదెచ్చెద నంచు వే చనెన్.

6. ఛరవధ పటలము (19)

ఉ॥ పూని చలంబు కూర్పణ • భూరిజవంబునఁ బాటి యా జ
స్థానమునన్ వసించు ఖర • దానపు పాదములఁడు వ్రాలె తా
లూనిన నెత్తుతో ముటికి • యూడ్చెడు రాలుపఁ బోలు ముక్కుతో
వేనలి వీడ సంజ జిగి • పేర్చిన విప్పగు ముబ్బు కైవడిన్

విలయ పిడియని జముని సం • ప్రేణమున, మ్రోగు ఛేరినాలోకం • ముంబొనర్చి
బడుగువేఁ గాలి సంకట • పడెడు త్రాచు, బోల్చి నేపైఁబడి పడిఁ • దొరలి యేడ్చె.

మాటకోఁ గూడఁ బొగలేవ • మండి ఖరుఁడు, నిన్ను చూచి ితిల్లక • నిబ్బరమున
బట్ట చేసిన దెవఁడో వాఁ • డెఱుంగఁబలుకు. యమునితలఁదన్న శి శ్చెత్తి • సుమియువాడు

చ॥ అనపుడు దైత్య యిట్టులను • గన్నః మనుష్యులు మౌనవేషులై
ధనువులఁ దాల్చి వ్రాలుదురు • దర్పక సుందరు లాజి పుత్త్రుల
పనభుజు లున్నతాంగులును • కయ్యము సేయఁగ దానవాహిన్
వనముల రోయుచున్ దిరుగు • వారలు సింహపరాక్రముల్ టలున్.

ఉ॥ దర్మమునం జరింతురటః • దానిని నెక్కొనఁ గూర్తురంట • వే
దుర్మదులైన రక్కసుల • దోర్బలయై క్రిని త్రుంతురంటః మీ

వర్మకృపాణ-బాణ మన • బాహు బలోద్ధతిః గీటు పుచ్చు న
తృర్మలంటి; వారి బల • గర్వములన్ వివరింప శక్యమే?

చ॥ ఇరువురతోడ నొక్కచెలి • యిందును వేల్పుల నెందు నేరికిన్
దొరకని నూత్న సుందరత • తో విలసిల్లు మదీయ చక్రపుల్
పొడిసి తరింప లేక యట • బొద్దును నుండె వచింప శక్యమే
తరుణి విలాస సంపదలు • ధాతక నాతని రాత కేనియున్?

తే॥ ఇంతిఁగాంచి లంకాపతి • కిత్తుదీని, నని చలించిన బుద్ధితో • నచటి కేగఁ
గోపమున వారు నాముక్కు • గోసినారు, చూడుమా యన ఖరుఁడు చి • చ్చువలెమండి
చ॥ ఎదురుగఁ జూచు వారల ద • హించెడు తీరున గ్రుడ్ల నార్పుచుం
బదరుచు ముంజెల్లాడ్చు పేద • పఁ గనుపట్టెడి తాటి బొప్పె ల
ట్లదరక ముక్కుగోసిన దు • రాత్ములఁ జూపుము చీత్తుఁగూత్తుఁ జం
పుదు నులుమాడుదుం బొడుతుఁ • బుల్లని పచ్చడిచేసి మ్రింగుదున్.

చ॥ నిలిచి నమస్తలోకముల • నీటుగఁ జేయఁగఁ జాలు కంటి ని
ప్పులు చెదరంగ మండిపడి • ముద్దుల సోదరిఁగాంచి యాదురా
త్ములు మనుజాధముల్ మతి వి • దూరులు నావలన న్నశించినన్
జెలియరొఁ యీకలంకము న • శించునె మేదిని యున్న యంతకున్.

ఖరసేనాపతులు పదునెల్వరు రాముచే మడియుట

పీ॥ రథముఁ దెమ్మనిన మా • శ్రవ హస్తముల తోడి, నీలాద్రులం బోలి • నిలుచువారు
వృథివి నొక్కొక చేతఁ • బెకలింపఁగలవారు, మమ్మంపుఁడని చుట్టుఁ • గ్రమ్మువారు
పరకు పట్టిన కూల • పాశ గదాతోమ, రాచి సాధనముల • నలరువారు
చతురర్థి వేష్టిత • జగతీతలంబెల్ల, వడఁకించు హంకృతి • వజులువారు

తే॥ హాలహలమె రూపొందిన • యట్టివారు, చెలఁగి సేవ ధన్యముగ నీ • క్షింపు మధిపఁ
యనుచుఁ బదునాల్గు వెల్వల • కదిపులైన, వారు ఖరు నధిక్షేపించి • పలుకుటయును.

ఉ॥ లెస్స వచించినారు కడు • లేబర మోగద స్వచ్ఛక్తి యా
తున్నులతోడ నే రణము • తూకొనుచో విబుధుల్ హసింతు రం
హస్సున మీరలేగి మను • జాధములన్ వధియించి వారి యం
హస్సమయంబు లాజిచి త • దంగనతోఁ జనుదెండు పొండనన్.

తే॥ ఖరుని యజ్ఞ సేనాపతుల్ • కడఁక మ్రొక్కి; సిగ్గిఁడియుజముదూతనాఁ • జెలఁగుచున్న
వారి ముందెగ కుభకూచ • నముగ వార, లినకులేశ్వరులున్న తా • వునకుఁజనిరి.

తే॥ విమల శశ్వత్సహస్ర నా , మములు గలిగి, షీరసాగర కాయయా , శ్రీముకుందు
పాదపద్మముల్ స్మరియించు , పద్మనేత్రుల, జూపెఁ జేసన్న వారికిఁ , జుప్పనాక .

తే॥ వీనిబట్టి నింగితెగుర , వేయవలయుఁ, జేతనందు కోవలయును , చీల్చవలయుఁ
గట్టవలెఁ గొందవలెఁ గడి , కందలుగను, రండురందనిరక్కసుల్ , రాముఁగదియఁ .

తే॥ లక్ష్మణుని గాంచి యార్యుడి , లలనఁ గాచి, యుండు మనికల్పకము పూచి , యున్నపగిది
నొప్పకరమున గొనయ మె , కుక్కుంచినట్టి కార్మకంబందికొనె నిషం , గములతోడ .

తే॥ తోయజాక్షుడా వింటినం , దుకొని తూజ, ముంను తాల్చి పద్మకుటి య , వ్వలకునేగి
యిచ్చటికి రందనుచు వారి , నెల్లఁ బిలిచి, తొడఁగె యాతుధానులతోడ , దురముసేయ

తే॥ ప్రళయ కాలాగ్నిఁ బోలిన , వారిపాశ, బాణ కూలాదికములఁ గం , బములవంటి
యిరువ దెనిమిది భుజముల , నఱకి వైవ, మ్రోడులం బోలువారలు , మోహరించి.

తే॥ వారిశస్త్రాస్త్రములతోడ , బాహువులును, తునుఁగ నురములబిలిమిచే , దురముసేయు
రక్కసులతల్ నునీశికా , త్రములఁద్రుంచి, పాటఁజూడ ముక్కిఁడియునుపాటిబోయె

తే॥ కనలు సింహంబుచేఁ గరి , ఘటలుగూల, హస్తమును నెత్తిపై కెత్తి , యడలిపఱచు
కరిణిఁ బోలి కూర్చుంబ యా , ఖరునికడకుఁ, బోయి జరిగిన వృత్తాంత , మునువచించె .

క॥ వృషపహనునకు నరుదగు, విషమనఁదగు ఖరుఁడు దనుజ , వితతి మడిపెనే
విషధరుఁడు గరుడు మ్రింగెనె, విషమించెనె? యనుచుఁ గనులఁ విషమంగ్రక్కెన్ .

తే॥ సింగములును భీతిల్ల గ , ర్జించి ఖరుఁడు, రథముఁ దెండువైన్యంబుల , రందనుండు
తన్యగ వాయంపరేమి ప్ర , స్థానభేరి, రెండురెండని పడిఁ గద , లించె సేన.

తే॥ స్వర్గపాతాళములు వడ , వడ వడంక, భేరిమ్రోగ లెక్కిడరాని , వారిదములు
తెరలు కరణి యుయుత్సుజి , గీపువులగు, రధికులెల్లరు గుంపులై , ప్రబ్బినారు.

తే॥ గురుతరాభీల భాంకృతుల్ , ఘోషములుగ, వీఁగు భుజములె యలలుగా , విలయవేళ
పెద్దకడలి ప్రభంజన , ప్రేరణమున, రేఁగినట్లు విజృంభించె , బృథుల సేన.

ఉ॥ ఆకలి యింకదీఱునని , హర్షముతోఁ దిరుగాడు కాకినీ
డాకినులట్లు దట్టమయి , దంబుగ మిన్ను మఱుంగుచేసి య
స్థైర్యగతిన్ వెలుంగు కడుఁ , దోరపుఁ డెక్కెము లోలిఁ బర్యట
నాకులు భీతినొందఁ గద , నంబునకుం జనె నైన్యంపుముల్ .

తే॥ బంధములఁ ద్రెంచికొని స్వేచ్ఛ , బరుగువాఱు, రెండుతొండముల్ గలుగు వే , దండములవ
గ్రాలు దానవకరముల , ఖడ్గనికర, ఘర్షణమున నగ్నులు పుట్టి , కాన యెరియ.

క॥ పంబల రొదతో నేమీ, శంబరవము గలియ నిరుల , సంఘాతంబుల్
పంబి కమలాస్తుతో నను, రం బొనరువ వచ్చెననఁగఁ గ్రాలెన్ సేనల్ .

క॥ అహిరాట మేనుగ్గుదివడ, మహి నిలుకడ దప్పి క్రుంగ, మాతొడ్డి మహా
మహి ధరము లొక్క వరుస ని, వహముగ రఘురాముపైకి, వచ్చినవనంగన్.

తే॥ పులుల గుంపుల్లో వారివ, పుంజమొక్కొక, వారణాశియో? పర్వత, పంక్తియేమో?
కాదు కాదు హర్యక్ష ని, కాయమనంగ, సాయధీయ బహుశసైన్య, చయములరిగె.

పీ॥ అరికట్టరానట్టి, యమునిపోలిన యనే, క సహస్ర విభతులొ, కాబ్బలములు
శరనిధియో యనఁ, బొరలి వచ్చునపుడు, శుభ సింహ గజ భీ, కర లలాయ
కార్తూల జంబుక, శ్వాస భూత పిశాచ, గంధర్వకిటి వృష, గార్దభములు
కట్టంగఁ బడినవి, కంటికందిన యంత, దవ్యుగాంచెడు గృధ్ర, తండయుతము

తే॥ లగుచు జయశంఖ నిసదంబు, లడరుచుండు, రథచయంబులు సూక్ష్మనే, క్రమమరక్త
వదనములు గల వారణ, వ్రజము వాయు, గమన మొప్పుతురంగముల్, గములు గట్టె.

పీ॥ పరకువుల్ శక్తులు, వజ్రబద్ధంబులు, మునల తోమర కూల, ముద్గరములు
దండముల్ వంకర, దండముల్ పాశముల్, వక్రకుంతంబులు, వజ్రములును
చక్రముల్ కుంతముల్, శంఖముల్ బాణ బా, జాన నాంకుశ గదా, ద్యాయుధములు
భానుడగ్నియు సిగ్గు, పడనొప్పు కాంతులు, రక్తమాంసములతోఁ, గ్రాభునవియు

తే॥ వేలుపుల తెల్ల బాధ గ, ల్పించినవియు, విజయ చిహ్నంబులంగూడి, వెలయునవియు
నైన హేతి సందోహంబు, నన్ని యెడలఁ, గిటుకఁ దళతళమనుచుఁ, గ్రిక్కిరిసిమెఱసె.

పీ॥ బయలు దేతినసైన్య, పతులనొక్కొక్కరు, వేయి గౌరుల చేవ, వెలయువారు
భూమండలము నొక, ముద్దగాఁ గొనువారు, క్రూరాగ్ని వంటి క, స్ఫుర్దవారు
పదునలువురు వారి, బలమొక్క రొకరికి, నలువది లక్షలు, పలుగురుండు
పలువురు చతురంగ, బలమెనిమిది కోట్ల, నలువది లక్షలు గలుగునవియు

తే॥ ఒక్కొకని దళమొక కోటి, లెక్కయనియు, పదునలువురు నాయకులకుఁ, బదియునాల్గు
కోట్ల సైన్యంబులనియుఁ, డెక్కురుదచింతు, రమితమై లెక్కయిడరాని, దదినిజంబు.

పీ॥ బలయుతుల్ పిడుగుల, వరె బొబ్బలిడువారు, విసరు కైదువు కేల, వెలయువారు
బ్రహ్మచే వరములఁ, బడసిన వారలు, మొగుటలు గిరులనఁ, దగినవారు
దురహంకృతులు తమ, దోర్బలశక్తికి, దగువారు లేరని, నెగయువారు
ఆకాశమును కొల్వ, నగు నొడలలవారు, కరిన విశాల వ, క్షములవారు

తే॥ ధరణిఁ గొల్వంగఁ దగిన పాదముల వారు, విబుధులుమతింపు సేయఁ గా, విండు సమర
మిదియటంచు వీరావేళ, మెనయు వారు, మొగి నహంపూర్వికగ నని, మొనయువారు

పీ॥ అమరులు వైచిన, యాయుధముల సుగ్గు, గావిండు దృఢ దోర్బు, గముల వారు
యుండఁగఁ జేయు, చండశాసనములఁ, జలిపినారు

హాలాహలంబిగ్ని • యదరి రూపొందిన, గతి నున్న కాయముల్ • గలుగువారు
రక్తకేశములు క్రూ , రత్నంబు వక్రదం, తమ్ములు మిడిగ్రుడ్లు • తనరువారు

తే॥ కాటకయుఁ దెల్పెయనఁదగు • కట్టివారు, బలిమి బెడిదంబుగని పితృ • పతియుఁదనకు
మిత్తులనుచు భీతింజెంద • విడుకువారు. జడువు దయసుంతయును లేని • యెడఁదవారు.

సీ॥ గండపెండెరములు • కాకులఁగలవారు, పుష్పహారములచేఁ • బొలుచువారు
కవచులు రత్నకం • కణు లురుదంష్ట్రులు, జ్వాలలవంటి కే • శములవారు
సంగరోత్సుకులు తు • రంగముల్ సింగముల్, క్రోఁతులు భూతముల్, ప్రేతములును
శరభ భల్లూకముల్ • శార్దూలములు సార, మేయంబులను శంక • మీఱువారు

తే॥ నిష్పలం బోలు మొగముల • నెగడువారు. కాలకూటంబుఁ భోలిన • కనులవారు
కాలుసేతులు మొగములు • గణనసేయ, మూఁడు నాల్గెడులేడులై • పొనరువారు.

తే॥ వక్రియును కోవమూర్తిత • వదనమరసి, బెడిసి వెన్నుచూపఁగఁదగు • బెట్టిదులును
బవరమే లేమిఁగంఢూతిఁ • బడసియున్న, భుజిగిరులు గలవారలు • భూరిబలులు.

సీ॥ యజ్ఞలనుండి కొ • న్నవి రాక్షసేకు లి, చ్చినవి దేవతల వం • చించి లాగి
కొన్నవి గంధర్వ • గుహ్యక సిద్ధుల, బాదించి కైకొన్న • ద్వజవయంబు
జాలరు గొడుగులు • చామరంబులు న్యంద, నవితానములు నిండి • కవియుక తన
మార్తండు కిరణముల్ • మఱుగు పడంగఁ జ, తుర్దక లోకముల్ • తోడరిగెలుచు

తే॥ దణులు పదునల్లరును వారి • దళపతులును, ఖడ్గభేటక కూలాది • కములుదాల్చి
పులులవలె సింహములవలెఁ • జలముమెఱసి, దాడి వెడలిరి జగములు • తల్లడిల్ల.

తే॥ విండ్లుకత్తులు గలవారు • పెవపులవయఁ, బిండ్లు కనఁబడు వారలు • పైఁడికొండఁ
బెల్లగించు వారలు దైత్య • మల్లనాజ్ఞఁ, దీర్పుటయె ముఖ్యమైయుండు • దీక్షవారు,

చ॥ త్రిశిరుఁడు దూషణుండు పెను • తేరులనెక్కి జయేందీరన్ వెసన్
వశ మొనరించి నట్టి ఘన • హి గదాదులఁ దాల్చియుద్ధ క
ర్మకులగు వీరవర్యులు స • కాశమునన్ విజయాంక గీతముల్
విశదముగాఁ బరింపఁ గడు • వీరకను వచ్చిరి సంగరాచ్ఛటిన్.

ఉ॥ మిక్కుటమైన మల్లభట • మేఘ కదంబము భేరి మ్రోఁతతో
జక్కరఱేఁడు మిన్నొచ్చెయు • స్వర్ణగిరిందగఁజుట్టి నట్లు లై
మొక్కులులైన రక్కసులు • ముంగల వెన్నెల నన్ని ప్రక్కలన్
నిక్కుచు రాఖరుండు య • నించె జగంబులు బెగ్గడిల్లఁగన్

మ॥ మదమాతంగ ఘటల్ తురంగ చయముల్ • మౌల్యంబులున్ దేరులున్
మదఁఫేనార్చ్య మహీతలంబునఁ జరిం • పం ద్రొక్కుడైయెండి

లిదమై ధూళి వియత్తలంబు వరవన్ , లీలన్ ఊగద్వంధు ప...
చృదనంబందిన గుట్టముల్ రథము న , చృంబయ్యె వీక్షింపఁగన్.

ఉ॥ సాగర ముల్బంబులను , చందమునన్ మితిమీటి శౌల్బలం
బాగతి సాగఁ బాటఁగ వ , నాంతరమెల్లను ధుక్కియయ్యె శై
లాగములందు మింటఁగల , నల్లములన్నియు నెండెఁ బూఁడెఁబో
సాగరమన్న రాత్రిచర , సై న్యరజంబు వచింప నెట్లగున్?

ఉ॥ కొండలమీద వేలు పెను , కొండలు వింతగ నెక్కురీతి వే
దండ శిరంబులందు సెగ , దాఁకు వినంబును పోలి హింసలు
ద్దండతఁ జేయు రక్కసులు , దాఁటుచు మీటుచు హంకరించుచున్
ద్దండితనంబుఁ జూపుచు ము , దంబున నేగిరి కొందఁ బుద్ధతిన్.

శా॥ మాయాబంధము పూర్తిగాఁ దొలఁచు న , న్మాన్యాశికిం ద్రోవ నే
చాయన్ శక్యముగాక తోడనె నివా , నంబంది ప్రాణంబులం
లై యామ్యేకున కందియిచ్చు రుజరే , వన్ సై నికాగ్రంబునం
దాయుర్వర్ధన సూచకంబుగఁ జనెం , బ్రావేశయై విగ్రయున్.

ఉ॥ భేరి రవంబుచే గగ్గన , వీధిఁ బయోదము లోట నొందఁగా
జ్వారుతికిం గడుంజడిసి , హ్రోదినులుం బుయిలోడి పాటఁగాఁ
జేరులివుల్ వినంబడఁగ , వెన్నునిఁ బెంకియు లజ్జనూనఁగా
వీరవరేణ్యులున్న యట , వీస్థలిఁజేరె సురారిసై న్యముల్.

చ॥ పరవిన నేనఁగాంచి మృగ , పక్షులు చూపులు దిగ్భ్రమింపఁ , ద
త్తటపడి నోరులెండఁగ , రు , తంబులు గీడ్పడ , మేలుసోల , దె
ప్పరిలుచు రోజుచుం బటచె , బార్ధివ పుంగవు తోడ శత్రు భీ
కర ఖరసేనరాక వడి , గామును దెప్పెడు వేగుతో యనన్.

శ్రీరాముఁడు యుద్ధసన్నద్ధుఁ డగుట.

చ॥ మనులగు రామలక్ష్మణులు , క్రన్నన ధూళిదివంబు గప్పుటల్
దనుజుల పాదఘట్టనఁ బో , దట్ల మహీజములుక్కికూలుని
స్వనములుభీతిఁబాటు మృగ , పక్షుల గందరగోళ పాటు చూ
చిన తటి దైత్యసైన్యములు , చెచ్చెర వచ్చెనకాఁ దలంచుచున్.

శా॥ తూజీరంబులు పూని ఖడ్గకవచా , దు ల్దార్పి హస్తంబునన్
బాణాసంబు ధరించి లక్ష్మణుఁడు కో , ప స్వాంతఁడై రాము గీ
ర్వాణ ప్రార్థిత జన్మఁగాంచి నను సం , గ్రాహార్థి సంపుండి యీ
యేజీలోచన తోడ నిందలరి నా , యేపుం బరీక్షింపుఁడి.

మ॥ అనుడున్ రాముఁడు తమ్ముఁగాంచి వినుమ ॥ న్నా మున్ను నన్నర్థమై
మునిసంతానము కోల్ రాక్షస బలం ॥ బు న్నేనెఁమాయుతుఁగా
కని పంతంబును పూనియుంటిని మది ॥ యుంబై వ పల్కుల్యుధా
చన కుండం బరిమార్తుఁ గావు మిట భూ ॥ జాతన్ మది న్నెమ్మదిన్.

మ॥ అని తమ్ముం గడు బుజ్జగించుచు నర ॥ జ్యంబెల్ల నాశంబుగా
నని సేయం జనుదెంచు నది ఖర సై ॥ న్యంబంచు నూహించి క్ర
న్ననఁ గోదండ తనుత్ర తూజములు పొం ॥ దం దాల్చి నన్నద్దుఁడై
యనుజొం గ్రమ్మటఁ గాంచి యిట్లను మన ॥ శ్యాముండు రాముండొగిన్.

కా॥ అన్నా! క్రమ్మలు టక్కజంబయిన యీ ॥ యాయోధనం బందు నన్
గ్రన్నం దాకిన దై త్యమర్త్య సుర సం ॥ ఘంబుల్ బలంబేది యా
పన్నత్వంబునఁ గ్రుంగి మ్రుందునని చె ॥ పున్ లేదు దోషస్త్ర్య సం
పన్నత్వంబున ప్రాణమాలికదొలం ॥ పం బంపుమా వేఁడెదన్.

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుండు రమ్ము ॥ నోభు పరాక్రమ సత్త్వసంపదల్
వావిరిఁ గాంచు వాడగుట ॥ బ్రాత్య నిదేశము మీతుండ సం
భావనసేయు వాడగుట ॥ మాటు వచింపఁగ లేక మ్రొక్కి బా
ష్పావిల నేత్రయైన జన ॥ కాత్యజ చెంగట నిల్చె భక్తిమై.

కా॥ తాటంకంబులఁ దాల్చు పూర్వశశి నొం ॥ దం బూచు పూఁ గొమ్మకున్
సాటింజెందిన సీత పోలిపడ ని ॥ ప్వాసంబు తోడ నిన్ రా
ఘటం బొప్ప మహా గుహన్ వెడలు నిం ॥ గం బట్లు రాముండు దో
షాబుల్ గర్జిల వీడెఁ బర్జకుటి నిం ॥ ద్రాదుల్ ప్రహర్షింపఁగన్.

చ॥ నిడుపు వెదుళ్ళు బుట్టు చెడు ॥ నిప్పుడవిం దమ వంశ సంతతిన్
బొడవఱఁ జేసి తీలువడు ॥ పోలిక నొప్పిన చుప్పనాతి త
ల్లడవడి రాముఁగాంచి మన ॥ లం బరిమార్చుఁ బ్రతిజ్ఞఁ గొన్నయా
దుడుకఁ దీతందె యంచుఁ దన ॥ తోయము వారికిఁ జూపెనాతనిన్.

ఉ॥ నింగిని రక్కఁ గ్రుంచి రవి ॥ నిల్వ విమానములన్ జరించు వే
ల్చుం గమినోర్చి కీర్తి పొలు ॥ పుం గడియించు ఖరుండు భూమిభృ
తుంగవుఁ గాంచి రాక్షసుల ॥ తోడ వచించు మనుష్య నీతినిన్
మ్రంగఁగఁ జేసి నే విజయ ॥ మాల ధరించెదఁ జూచుచుండుడి.

చ॥ దుడుకఁ దొకండు వీడఁ మన ॥ దుర్దమ నైన్యములెల్ల నిల్వ నీ
యడవియె చాలకున్నదిఁ న ॥ యంబున నేఁ గొనుగెల్పు గొప్పదై

యదరునెః యల్పకార్యమిది • యందఱుఁ జూచుచు నుండుఁడేనె యొ
క్కడుపున వీనిఁబట్టికొని • ప్రాణము తోడుత మ్రింగివై చెదన్.

చ॥ ఖరుఁడిటు పల్కుచుండఁగ న • కంపనుఁడన్ బుధ తల్లజుండు నం
బరమున నడ్డుపచ్చి విను • మా' యొకవాక్యము దైత్యనాథః సం
గరమున మిక్కిలింగినుక • గాంచుట మంచిదె కాని నేఁడు దు
స్తరత దుర్నిమిత్తములు • తార్కొనెఁ గాంచుచు యంచు నిట్లనున్.

అకంపనుఁడు ఖరునకు దుర్నిమిత్తములు దెలుపుట.

తే॥ తోయదములు గర్జించి నె • త్తురులు గురిసె, నర్క బింబంబు పరివేష • మమరెఁజూడు
సిద్ధ్యజము మీఁదఁ గాకముల్ • నిగిడిపోరి, పడుచుఁ బనపుచుఁ బొరలాడు • పగిదిఁగనుము

తే॥ ఖద్గదారలపై మఱి • కములు మునరె, నెడమ కనులు బాహులు వీఁగె • నెక్కటలకుఁ
గుదిర లెల్ల నిల్వననె తూఁ • గుచును పడియె, నూళ వెట్టెఁ గుక్కలు నక్క • లొక్కట

తే॥ మదజలముగార్చెఁగరిణులు • మదకరులకు, విజిగెఁ గొమ్ములు మహితూలఁ • విడుగులరొ
దెనలు మందె శిరంబులఁ • గునుమచయము, పొలసు వాసన వీచె నీ • పొలముగనుము.

తే॥ ఇట్లగుట వీని నరుఁడని • యెన్న దగదు, వీనిఁ జూడఁ దోచునవి యె • న్నేని గలవు
పన్ను మన మాయ లిచ్చటఁ • బనికిరావు, మీదు కినియక నన్ను ఱ్డ • మింపవయ్య.

చ॥ అనుడు జగంబు లొక్కపరి • యల్లల నాడఁగ నవ్వె యాఖరుం
డను విబుధావళి మెదుగ • నాజిని నూటఁగ నన్నె పొత్రముం
జెనసిన మద్భుతాగ్రములు • చెచ్చెర మిక్కిలి బూరటిల్లె నా
వినుత పరాక్రమ స్ఫురిత • వృత్తి మనుష్యుల కంత చుల్కయే?

క॥ అనుచుండ సింహమును గవి, సిససామజములను పోలి • శ్రీరాముని దై
త్యుని నై న్యము దట్టముగాఁ, జెనసె నుడిసె నార్చెఁ బేర్చె • జిడిముడి పడుచున్.

ఉ॥ విండులు వంచినా రసుర • వీరులు పిమ్మట రాఘవుండు కో
దండము వంచి బాణములు • దట్టముగాఁ బఱవంగ ధారల్లె
దుండిగ పారువంబులకుఁ • దున్నెఁ బదంబులు సిద్ధపాటుచే
గొండలఁ బోలెఁ దొండములు • కోల్పడి కూలె మతంగజంబులున్.

తే॥ విజిగె శూలముల్ ఖడ్గముల్ • మురిసెగదలు, తెగియె బిందిపాలంబులు • త్రెవ్వె విండ్లు
తునిగెఁ జక్రముల్ దండముల్ • శ్రుంగెఁదోమ, రములునుగయ్యెఁ గేదెముల్ • వ్రయ్యె

క॥ చెడియెం గరుల పదంబులు, పడియెం గంకణము లొరయ • భల్లకరంబుల్
మిడిపెం దలల మలలు మఱి, బెడిసె శతాంగములు భిన్న • భిన్నాంగములై.

చ॥ ఖరువుల దుస్సి యండఁగల • గంధగజంబుల దుస్సి వే దిగం
తరములఁ జొచ్చురాఘవుని పదారుణ శాత శరాశిచేత ని
బ్బరముగ వీరలక్ష్మికి ని • వాసములౌ దనుజాశి పక్షముల్
విరిసెను శీరముల్ తెగియె • వెల్లువలై స్రవహించె రక్తముల్.

॥ కంజనేత్రుని యస్త్ర మొ • క్కండు నూర్లు, వేలులక్షలు కోటలై • పెరిగి గిరులొ
గిరుల శిఖరములో యనఁ • బరఁగు సోఁకు, మూఁకలం గూల్చి పీఠుల • ప్రోగుచేపె.

ఉ॥ ప్రూఁకులు కారుటగ్గిఁ బడి • హలుచునున్న తెఱంగునం దలల్
వ్రేఁకన త్రుంగ ముండెములు • ద్రెళ్లెను రక్తమయంబు లొడుఁ బై
వాకనమందు పాటు కమ • లాక్ష శరావళి వారి ప్రాణముల్
వీకున మ్రింగ వెంటఁబడి • విడక యేగిన చందమై తగెన్.

ఉ॥ త్రీల కనుంగవం బలెనే • దీర్ఘములై బెదిదంబులైన శ్రీ
లోలుని వాఁడి తూపులరి • లోకము ఖడ్గ కరంబు లుర్లఁ గం
తాలి తెగన్ జీరాలు విరి • యంగఁ బదంబులు తెవ్వఁ జూపఱుల్
సోలఁ జెదరై దిక్కులకు • సోఁకుల వింతగు శీర్షరాసులన్.

మ॥ షీతిభృద్వీర మహేంద్ర చాప శర వృ • స్థిన్ జాటు కీలాల సం
హతిదైతేయ కబంధబంధవృతి యే • పారన్ మహామంబులై
తత విస్ఫార వనాశయాళిగ వనాం • తం బెల్లఁ దత్పూర్వ సం
స్థితి మార్పొ బడి యెప్ప టట్ల వెలసెన్ • జిత్రంబుగాఁ జూచుచోన్.

॥ ఆ రక్త సాగరంబున, శూర శిరో బాహదండ • శూల పతాక
వారణ రథగజ ఘోటక, వారంబులు దేలియాడెఁ • బరిపరి విధులన్.

॥ అప్పుడు బలియురు కొండలు, నిప్పులు గ్రక్కుచును చూచి • నిగుడుచుఁ గొండం
గప్పిన జీమూతము లనఁ, గప్పిరి శరవృష్టి తోడఁ • గాకుత్స్థవరున్.

॥ వారల బాణాసారము, వారక యాతఁడు హరించి • పఱవి దెసలకున్
ధారణీ నడుము విఱుగఁ గాం, తారము నిండంగ నఱకె • దైత్యుల శిరముల్.

॥ అట్టలాడెఁ గ్రొన్నెత్తుట హరులు కరులు, మునిఁగెదై త్యవరుల క్రొవ్వు • ముక్కువఱకు
మోసవి క్రక్కుచు భూతముల్ • మేలుమోవ, లేక మెలమెల్లఁ గాల్గద • లింపసాగె.

॥ కల్లు మత్తు పంచనమును • గలుగు నసుర, వరుల నేత్ర రత్నంబులఁ • గరట చయము
కొల్లగొనె; ధర్మ సత్త్వము • కురితంబు; దుష్టులకుఁ జేటుమూఁడుట • కష్ట తరమెఁ

చ॥ ఇరులఁ దొలంచు భాను క్రియ • నేచిన రాఘవు మీఁద నీఁతెలం
దొరసిన రోష దృక్కులను • దొందడి పేసి యుగాంత కాల భీ

రర జలదంబు లొగ్గి పడ • గండ్లు వెలార్చిన లీల యామినీ
చర నికరంబు లొక్కమొగి • జల్లె వెసన్ సకలాయుధంబులన్.

సీ॥ వీరుపైచినవారు • వీరువీచినవారు. వీరు వేయఁదలంచు • వారలనియు
వీరు నేర్చినవారు • వీరునేరనివారు. వీర లెక్కటిపోరు • వారలనక
నిరిచిన వారల • నరిగిన వారలఁ, గాందిశీకులఁ దిట్టి • కఱపువారి
రేఁగెడు వారల • రేపు వారల నెది, రించు వారల హంక • రించు వారిఁ

తే॥ గసి చుసఁగి ద్రుంపఁగా మస్త • కములుకొన్ని, మేఘమండలమునఁగొన్ని • మిథునరాశి
గొన్ని ఋషి మండలమునఁ, గొన్ని గిరులఁ, గానలోఁ గొన్ని కొన్ని ది • క్కరులఁజే

చ॥ తరఁగల తోడి శోణిత న • దంబులఁగూర్చ సురారి శైల కం
దరములఁ దొల్పు రామవిభు • దారుణ శాత శరాశి భూసుపై
గిరుల పయిం బయోదములఁ, గీల్కొనెఁ గొన్ని పయోధిఁగొన్ని క
ర్పురుల తను వ్రణంబులను • గ్రుచ్చుచుఁ గొన్ని యెలరై నెల్లెడన్.

ఉ॥ హరయుతుల్ మహోజ్జ్వల దృ • గంచిత లాయుధ హస్త యత్కట
స్పార శరీరులౌ మగలు • భానుకులేశు శిశావ్రపాశిచే
సురలి తునింగి నుగ్గయి శ • రోద్ధత మోర సమీరణంబునన్
శరధిని చేర విర్జరులు • సంతస మందిరి నింగి నార్చుచున్

చ॥ ప్రబల తురంగ సంహతి త • రంగ విశాసము గాఁగర క్తమఁ
కబరజలాన గుండెలను • కంజ వనంబు రహింప వారజా
లుబికిన నక్ర బృందముగ • నూడిన ప్రేపులు శైవలంబుగా
గబగబ భూతరాజి దుము • కఁ విలసిల్లె రణోర్వి సంద్రమై.

ఉ॥ కొందఱు కుయ్యివెట్టి రొక • కొందఱు సోలిరి కొండల్లోఁగాఁ
గొందఱు పొట్ట వ్రేల మఱి • కొందఱు కాకులు చీల జోదయం
గొందఱు దొర్ల నెత్తురునఁ • గొందఱు మున్నుచుఁ జచ్చితేలఁగాఁ
గొందఱు పాజుఁ గొందఱటఁ • గుందిరి రాముని బాణవృష్టిచే.

ఉ॥ వ్రంతల భీతిఁ బాటు సుర • వైరులఁ గాంచుచుఁ దిట్టి నవ్వి కా
లాంతకుఁ జోలు రాక్షస • గణాధిపతుల్ పదునయ్యి రొక్కటన్
ద్రుంతము క్రుంతమంచు ఘన • దోర్బల గర్వమునన్ మహేశ దు
ర్దాంత విషంబు నా నడరి • దందడిఁ జుట్టిరి రామచంద్రమున్.

తే॥ శివుని కవిన నత్రిపుర దా • నవుల కరణి. రాముఁ గవసి మతింపక • రాజా కనలుఁ
గమలఁ జూపుచు మేఘంబు • నెనయు ధనువు. కేలఁగొన్న యాతనిఁగొట్టఁ, గిట్టినారు

చ॥ ఒకరుఁడు ఖడ్గమున వయచె , నొక్కరుఁడు చక్రముఁ ద్రిప్పి వీడె వే
తొకరుఁడు పాకమున్ విసరె , నొక్కఁడు తోమరమేసెఁ జేవ నిం
కొకరుఁడు కొండలం బఱపె , నొక్కఁడు దండము పీచె నుగ్రుదై
యొకరుఁడు కేరితిదై మఱి , యొక్కఁ డదర్పె నొకండు హుమ్మనెనా.

చ॥ వెలువడు రామ శాత శర , బృందముచే రథ రథ్య వర్గముల్
పొలిసె మతంగజంబులును , భూమికి మ్రొగ్గె దురంగ సంఘముల్
తలలను కోలుపోయె నవి , చాచురసాప్తని చుట్టె గుళ్లు నాఁ
దొలఁగిన సోఁకుమూఁకయును , దోరె రణస్థలి పీను కుప్పగానా.

ఉ॥ సోలిన దైత్య దేహముల , శోణితముల్ ప్రణరంద్రముల్ విడనా
జాలుఁగఁ జిట్టున న్నెగసి , జ్ఞాతలమెల్లను కప్పివైవ దే
వాలియుఁ గేల మూసికొనె , నక్షియుగంబుఁ గృతాంత దూతలుం
గాకులు నొవ్వఁ గాఁవడుము , కాంచు మోచిరి ప్రాణబృందమున్ .

ఉ॥ ఓలి పిశాచము ల్దిరుగు , యుద్ధము నున్నద వృత్తిఁ గోరు దై
త్యాకుల వక్త్రగహ్వరము , లందు కునీతతివొచ్చెఁ దచ్చిరః
పాకుల నక్కలెక్కెఁదమ , వాత శరంబులు గ్రువ్వవారి ము
గ్ధలముఁ జేరు కర్చుర ని , కాయము హోదినులట్లుగ్రమ్మజెన్ .

చ॥ తలలురలెన్ గనుల్పెదరెఁ , తన్నయనంబుల నిప్పుకల్ వడెనా
మలలుగ నేల దొర్లినవి , మత్తగజంబులు దిక్పమూహ మ
ల్గుల వడెఁ గొల్మినట్లు మిడుఁ , గుల్లెగనెన్ సమసెనా వరూధినుల్
లలిత నృపావతంసు కర , లాఘవ మిట్లు వచింప శక్యమాః

1॥ స్వందములతో నాయుధ , చయముతోడ, దళపతులు పదునల్వరు , తక్కువారి
పైనికవికాయ మెల్లను , సమసి పొలను, కంపుగలరక్త జలధిలోఁ , గలిసిపోయె.

ఉ॥ వారలు సంగరాంగణము , వారకచూచి శిరంబుతోడి వా
రేరును లేమి రాముపయి , నేవునమండుచుఁ బిండ్లు గీటుచునా
మోరలు విక్కఁగా నరద , ముల్ రఘువర్మని క్రేవఁద్రోలుచునా
ధీరత హుంకరించుచు మ , దించుచు గర్వపు మూటలాడుచునా.

ఉ॥ వచ్చినఁగాంచి రాఘవుఁడు , వాడిశరంబులు నాటినేసి యొ
క్కచ్చునఁ దచ్చతాంగముల , నర్వుడుపేయ గుఱాలు సారథుల్
విచ్చిన నేము లచ్చులును , ప్రీలిన టెక్కములునా యుగాంత మం
దెచ్చిరి గాలిచే నెగసి , యేగెడు పోలిక దోచె మింటిపై.

తే॥ స్యందనము లట్లు సమయఁ బ్ర • చండ భంగి, నవుడుగఱచుచు భూమియు • నగలునట్లు
క్రందికిం దూఁకి ధనువులు • కేలఁదాల్చి, విడుగులం బోలు శరములు • విడిచినారు.

తే॥ దిశల భేదింపఁ జాలిన • నిశిత విశేష, తతుల నడుమన ఖండించి • దా రధియు
వారి బాణాసనంబుల • పరుసపెట్టి, విజిచి మానిచె వారల • వింటిపోరు

క॥ కోపమున వారు కొండల, నేవున బెకలించికొనిది • నేకుని తేరుం
త్రేపు చెడ • నెత్తి పయికా, బోపంబున వైచి రుగ్రుఁ • డున్ దిగులూనన్.

క॥ గొనయముతోఁగను బొమ్మలు, నినకులునకు వంగె వాహి • నీకుల తలయన్
ఘన గిరులతోడఁ బడె మే, దినివయిఁ గరలాఘవంబు • దివ్యులు పొగడన్.

క॥ ఈలాగు వారు గూలఁగ, మూలబలము గదిసి రాము • ముద్దైం బెలుచన్
బోలఁగ దివి భువి దెనలని, తేలికఁ దెలుపంగరాక • తికమక పడఁగన్.

తే॥ దుందుభులతోడ నేనుఁగుల్ • క్రందునలిపెఁ గలుగుఁడన్వనితోడ శం • ఖములుమొరపె
కురగ హేషలతో రణ • దోహాలులగు, రక్కసుల పేరెలుంగులు, విక్కటిల్లె.

ఉ॥ అంబర వీధి నిండెనను • రావలి కైదువు లెల్ల వానిను
ధ్యంబునఁదూత రామవిభు • దారుణ మార్గజరాజి నుగ్గునూ
చంబుగఁ ద్రుంపఁగాఁబెటిలి • చయ్యనమింటికి నేగ నిర్జరా
ఘంబులు పాతె దిక్కరులు • కన్నులనారె జగంబు బెగ్గిలెన్.

త్రి శి రు ని స ం గ ర ము.

మ॥ బలవంతుండు వసిండి బొమ్మికములు • ద్రావిజిల్లు వాఁడుం గడున్
దళము ల్లలినవాఁడు మూడు తలలు • ద్యద్రితి రాజిల్లు సోఁ
కులమన్నీడు ఖరానుజుండు గిరి • క్రూర త్రిశూలంబు నాఁ
బెంఁగెన్ రాక్షససేనమధ్య శరవృ • ప్తింగూర్చు చాపంబుతో.

మ॥ లయకలాంబుధియో యనంగ జగముల్ • మాత్రోగగశబ్దించుచున్
భయద ప్రోద్ధతిఁ జనుచుట్టికొనఁ జా • పశ్రేష్ఠ మాత్రంబుతో
దయ యొక్కండుగ నిచ్చు రాఘవ విభుం • డవ్వేళ నొప్పెం దమో
మయ రంగస్థలి వెల్గు దీపమన స • మ్యగ్రీతి యుద్ధావనిన్.

మ॥ శరఖడ్గాదులతోడ భీకర ధను • స్తుంకార హుంకార ని
చ్చిరసంబులతోడఁ గ్రూర నయన • వ్యాపారుడైఁ రాముఁడా
ఖరుతమ్మంగని వానిసేనను పృష • త్క క్రూర కారిన్యమున్
ఁరదోస్పారముఁ గానిపించె సమతన్ • త్రాగల్వ్య మేపారఁగన్.

తే॥ తెగను కాళ్లు తలలును , తెగను కేలు , తెగను తొడలును నడుములు , తెగనువ్రేళ్లు
తెగను మోకాళ్లు పాదముల్ , తెగగొడుగులు , తెగనుపాశాదికంబులు , తెగరజోర్వి.

తే॥ అరదములు పతాకాలును ర , ఘ్యములతోడఁ , మ్రంగి పుడమినిపడియె దుం , దుభులతోడఁ
దుండములు తెగి మత్త వే , దండచయము. పిడుగుచేఁ గూలుగిరులట్లు , బెడిసిపడియె.

తే॥ తలలు తెగువారు తెగుటలు. తెలియక శరవృష్టి గురిసి , తీటుదు రిలపైఁ
దలదెగని వారు రేఁగుచు, జలదము క్రియఁగురియుచుండ్రు , రవర్షంబున్

చ॥ కరములఁ గేదెముల్లనరఁ , గాటుకకొండలవంటి కర్బురో
తక్కరము కబంధముల్, కనక , కంకణ నూపురముల్ ధ్వనింపఁగా
మరియుచు నాడు వేలుపుల , బోటులు జన్నపు రోవెలందులున్
వెఱుగు పడంగ నాట్యములు , పెక్కువిధంబులఁ జల్పె నయ్యెడన్.

చ॥ గొడుగులు చామరాలు సురు , గుల్ కరులున్ దెగు బాహువర్ణము!
సుడులుగఁ దెక్కిముల్ పడవ , సోలుపులై తగ రక్తవాహినుల్
రడలిని చేర నుప్పనయి , క్రందుగనున్న సముద్రశీలమున్
విడువఁగఁజేసి నూత్నమగు , పేరిమి గూర్చె రణప్రకారముల్.

తే॥ రామశరములచే కరి , రములు విడిచి, వక్రదంతులు రక్కసుల్ , స్వర్ణవాటి
నమరనారులతోఁ గూడి , తమ కిబంధ, ములు నటించు నాటకము లి , మ్ముగను గనిరి.

ఉ॥ వేలుపు టింతులం గలిసి , వేడుకఁగా ననిఁజూచు పూర్వదే
వాలి ధర్మన్ రమూత్తము శ , రావలిఁ ద్రెవ్విన స్వీయ బాహులన్
వాలి పిశాచపాళి యొక , వంకకు శ్వానము లొక్కవంకకున్
గ్రోలుచుఁ బోరి లాగుటలు , గోరికఁ గాంచుచు నవ్వెరయ్యెడన్.

శా॥ జ్ఞానాత్తంబులు సోకఁ జీలిన హృద , బాతంబులన్ దైత్యుల
జ్ఞానావస్థఁ దరించి పాపముల నో , జం గోసి దివ్యాత్మత్వై
ధ్యానానక్తత నద్వితీయుఁడయి యు , ద్వంబాదు శ్రీజ్ఞానకీ
ప్రాణేశుంగని రద్వితీయ పరతి , త్త్వంబుచుఁ జిత్తంబుల!

ఉ॥ తుండ యుగంబుతోడి కరి , తోయము నొందిన రామచంద్రు కో
దండ ధనుర్విముక్త నిశి , త ప్రదరంబులు మూల ముట్టుగాఁ
దుండు లొసర్చి నొంచినవి , దుష్టులఁ గాంచిన వారి నెల్లరన్
జండి యశాంతిమై ననృత , సౌఖ్యము వల్కిన వాక్కులంబెత్తన్.

ఉ॥ రాజీలు జెక్కలొప్పు భ్రమ , రంబు లధించిన కిటకంబు ను
ద్యేషిత రీతిఁ గాంచి తన , తీరు నొసంగిన భాతి పూత ధా

శ్రీజ మనోహరుండు తన , తీవ్ర శిలీముఖ రాజిచేత ర
క్షజన కీటకంబులను , శోభిలఁ జేసెను భేదరాగిన్.

చ॥ కడుబెడిదంపు టామున నొ , కానొక మానిసి సాహసించి యు
క్తదముగ దైత్య సంఘములఁ , గాడుగ బీడుగఁ తేసె నంచు ను
గ్గడువునఁ బంక్తి కందునకుఁ , గార్యము దెల్పననంగ నచ్చటం
దుడిచిన దానవాంగముల , తోఁ జనె లంకకు రక్తవాహినున్.

చ॥ బలసిన మోహరంబుగల , వాహిని రాఘవు నప్తరాజిఁ బో
ర్కలనునఁ ద్రుంగఁ గాంచి త్రిశి , రస్కుఁడు మీతిన కోప మానియై
కలిసిన రక్తమందు మును , గం బడు తేరును త్రోలు మండు నీ
ట్టలముగ నార్చి యాజికిఁ గ , డంగెను చున్నహతేజుడై వెనన్.

తే॥ సత్యమునకు నెల్లరకును , సాక్షియైన రామచంద్రునిపై ముఖ , రంబులైన
శాతసాయకములు గుప్పి , చంద్రసూర్య, లకును రామవుఁ గనరాని , లలినోనరై

తే॥ త్రిశురుఁ దేసిన తూపులఁ , ద్రెంచివైచి, మరల రాముఁడు పదునాల్గు , మార్గజములఁ
గనక రథము ద్వంసము చేసి , కడఁగి యొక్క, భల్లమున సారథి శిరంబు , డుల్లనేసె.

తే॥ మతీయు దేవత లార్వంగ , మనుజువిభుఁడు, స్వర్ణపుంఖబాణమున రా , క్షసునిఘాఁడు
తలల నొక్కటి ఖండించి , ధరణిఁ బడక, మునుపె రెండవ తలగూడఁ , దునియనేసె.

తే॥ రథము నిరుదల వోఁద్రిశి , రస్కుఁడనెడు, పేరు చెడినను బలిమియు , బిగువు చెడక
గగనమున నిచ్చితన కార్ము , కంబు వంచి, విశిఖ వర్షంబు గురిసె భూ , విభునిమీద

తే॥ భ్రుకుటి వికటంబుగాఁ జూచి, భూవరుఁడు, కారుమేఘంబు మెఱుపుతోఁ , గానఁబడఁగ
గాలిఁ జెల్లచెదరులైన , కరణి వాని, యంప వానను తూలించె , నాశుగముల.

చ॥ మతీయును దొడ్డ సాయకము , మాటి శ్రీశ్రీని విల్లుద్రుంపఁగా
వెలవఁడు మోము కాంతియును , వీడఁడు బాహుల సత్త్వసంపదం
దొలఁగఁడు కోప దృష్టులను , దోర్పఁడు కొండలువైచు పోడిమిన్
దటలఁడు వీరవాక్కుల వ , దల్పఁడు వాని కడంక యెట్టిదో?

ఉ॥ మాయలు వన్ని యొక్కఁడె ను , మాళమునన్ బలుమంది పోలికన్
జేయుచు సింహగర్జనలఁ , జేయుచు గ్రూరతఁ బోరుచుండు దై
తేయుని రెండు పాదములఁ , ద్రెంచుచు రెంటును రెంటఁ జేతులన్
మాయఁగఁ జేయనంతటను , మ్రాలక రాముని బిట్టదల్చుచున్.

ఉ॥ కాళ్లును గేలు పోయినను , కర్పూర వీరుఁడు విక్రమంబునన్
ద్రుళ్లుచు శీతభానువయి , దూఁకెడు రాహవు పోల్కి నెత్తిపై

నుక్లును కోటలుండు గుహ • చొప్పనఁగన్నడు బాకి నోటితో
మళ్ళక పచ్చవాని దయ • మాలి వధించెను రాముఁ డత్తతీన్.

చ॥ త్రిశిరసుఁడన్ మహీధరము • దివ్య రఘుప్రవరాఖ్యగోత్ర బి
న్నిశిత శరాశనిం దెగుడు • నిల్వక దూషణుఁ డడ్డగించినన్
వశమటి రక్తవాహినుల • వారక తూటుచుఁ గాలి పెండముల్
పిశిరము ప్రేవులుం దవిలి • వెక్కన పెట్టఁగఁ జాటి రందఱున్.

ఉ॥ కొందఱు దేవతా వితతి • గొల్లన నవ్వఁగ భూమి పల్లముం
బొందఁగ దూఁకి పాటి యటఁ • బూడిన క్రొవ్వునఁ గాళ్లు జాటఁగా
నందె మునింగినారు చది • యంబడు పీఠుల నెక్కి జాటఁగా
నందుల మ్రుందుచుం దొరలి • చావక కొందఱు తప్పి రయ్యెడన్.

ఉ॥ కొందఱు మధ్యబాణములు • గ్రుచ్చి పదంబులఁద్రెంచి క్రుంచఁగాఁ
గుండుచుఁ గూలినారు మఱి • కొందఱు నెత్తురు చేళ్ల మున్గి క్రొ
వ్వాందిన పంకమందు దిగి • యోపిక లేవఁగ లేక కొందఱున్
దందడి రక్త పూరముల • దాటఁగలేకయె యీర్ని రెండతో

చ॥ నడుములనుండి జాతీ చర • ఇంబుల పైఁబడి తెంచుచున్న పే
రడిదములఁ గణింపక భ • యం బురు వానిన రీతిఁబుద్ధియుం
జెడి పరుగెత్తు రక్కసులు • చెచ్చెర రాఘవుఁడేయు నంపఱల్
విడువక వక్షము ల్దొలువ • వీరను రాక తొలంగి రా పథిన్.

చ॥ పరువిడుచున్నరక్కసులు • వ్రస్సి గుహంతర సేమ కైవడిం
బరఁగిన వారణోదర సీ • వాసములం భజియించి నన్నిధిఁ
దొరసిన మొండియమ్ముల నొ • దుంగుచుఁ గాంచి వయస్యః పీఠలన్
దురమునఁ జూడలేదను మి • దో కయివారము లందు రొంటునన్.

దూషణుఁడు దురమునఁ బాటు సేనలఁ బ్రేరేచుట.

ఉ॥ దూషణుఁడందు నిల్చి తమ • దోర్బల శక్తులు గ్రుంగఁ బాటుచున్
రోషము దక్కు రాక్షసుల • చూడ దృఢం బరికించి తాపన
ప్రేషిత మానవాధముని • వీరము నోపఁగ లేక పాటు నో
యోషితలారఁ నావచన • మొండు వినుం డిది వీరధర్మమే?

చ॥ పిటికి మనుష్యులం గనుచు • భీతిలి పాటుచు నిందమోచు న
మ్రొఱకులఁ గాంచి గాజులను • మోదముతో ధరియించు కాంతలున్
వెఱవరు నిబ్బరంబనెడి • పేరణియె పదిలంబు గాంచు పె
న్నుఱవుఁ భయంబు ప్రాణముల • కొప్పిన తొడగునె? వచింపుఁడీ;

తే॥ జిష్ణుతోఁ ద్రిమూర్తులతోడఁ , జెనకి చేయు, యుద్ధమున నిశాచరు లెవ్వ , రోడినారు;
పిటికి తనమును మీకోడి , వెలచిపాటు, వేలుపులయొద్దఁ గొంటిరే , వెడఁగులారఁ.

చ॥ సుకమునె గాంచి యెల్లపుడుఁ , జొక్కిన రక్కసులార! యిందు మీ
రాక నరుచేత నోటువడి , యొక్కరి నొక్కరు ద్రోచి కొంచుఁ జొఁ
దికగఁ బురంబు చేరఁగ మ , దిం దలపెట్టితి రే? యందు మీ
సకుల పయోధరంబులను , చ్చయ్యసఁ గొఁగిలి గాంచఁ గలదురే?

ఉ॥ జేగులు చూపు వెల్లనఁగఁ , జేకొని పాటెడు పంచలార! మీ
రాగిణులైన కాంతల క , రద్యాములం జనువేళ పీఁపులం
దోగిన కట్ట గీట్లు రణ , దోహలతం గను పోటు లందురో?
మేగిన వక్షముల్ తొడరి , మ్రింగిన తూపులఁ జూపికొందురో?

చ॥ జగములు కూడి మార్కొనఁగ , సాధ్యముకాని భవత్కులోత్తమం
డగు దళకంఠు చెల్లెలికి , నంగము వోయిన నింద చాల కీ
వగ ననిఁ బాటి మోములను , వంతురె పెద్దల మ్రోలఁ మర్త్యుడే
మగఁడయి పోరునలై నవ , మానము వేతొకఁ డింతకుండు నే?

ణ॥ వీరావేము తోడ యుద్ధముల వి , ద్వివ్రాతముం గూల్చి త
తూర్కరాస్త్రంబులఁ బుచ్చికొన్న విలస , ద్దోర్వీర్యులారా! యిఁకన్
మీరల్ ముత్తెము లమ్ము వర్తకముకై , మేకొందురో? లేక భూ
దారప్రక్రియ కాయుధంబుల నొగిం , దట్టంతురో కలుగన్?

ఉ॥ మీరల నా ధనుర్పలము , మిన్నక చూచుచునుండుఁ తాతనిన్
మాటుతు నేన యంచు జన , మాన్యుని మార్కొనియెన్ భయంకరా
కారుని దూషణున్ సురలు , గాంచి యెడందలయందు దిగ్రృపం
దారిరి కాచుకొమ్మని యు , దగ్రుండు రాముండు నిచ్చె ముంగలన్.

రాముండు దూషణుని వధించుట

చ॥ దురమున నాయుధంబులును , తుండములున్ రదనంబులున్ గరుల్
బజీయలుగాఁగఁ ద్రుంగె రథ , వర్గము కేతనముల్ శిరోగ్రముల్
వరిపరి త్రోవలయ్యె వరి , పైరుల కోతలఁ బోలెఁ గుత్తుకల్
దఱుగఁ దురంగ సంఘములు , దట్టముగాఁ బఱుపై ధరం బడెన్.

సి॥ రామధనుర్మక్త , భీమ సాయకములు, ప్రాణంబు లున్నట్టి , పట్లవెదకి
వారి యాయుధములు , బంధుర కవచముల్, చెందుచుఁ గొండల , నుండి పాటు
నదులకై వడిరక్త , నదులుబ్బి పాటంగ, దాలుల యందు మై , చాలులందు
తూలుచు వ్రచ్చుచుఁ , ద్రుంచుచుఁ దక్షివ, ములతోడ నచ్చటఁ , గలిసెఁ గొన్ని

తే॥ యట్లు కలిసి పోనొల్లని • యర్థచంద్ర, కాండములు గొన్ని కత్రించె • గంఠవికఠిఁ
గొన్ని వంచకహృదయముల్ • గ్రొచ్చివైచె, దాసి తొమ్ముల పీఠుల • దూసెఁ గొన్ని

తే॥ దూషణుఁడు వేయు శరములు • తునుఁగునట్లు, వానిసేనల కైదువున్ • ప్రయ్యునట్లు
యద్ధ భేలఁ గావించి న • మిద్ధ తేజుఁ, దాచుమా సాగరము వట్టి • యడఁగఁ జేసె

తే॥ కాంచి వేలుపు లార్చి మో • దించినారు, రుధిర పూరముల్ జెట్లతోఁ • గుధరములను
గూడఁ బెకలించికొని పాతెఁ • గ్రూరశరము, లన్నిదెసల పోఁకుల ధర • నడచి వైచె

తే॥ దురము గోరి నిల్చి స వారు • కెరలు చుండ, వారి జీవము ల్గొనిపోవు • పనిని దవిలి
వినిగి వేసరి శోషిలైఁ • బ్రేతరాజు, చెలఁగి పీనుఁగుఁడిండ్లాట • చెప్పవలెనెః

చ॥ కరులు గుఱాలు తేరులను • కార్ముకముల్ తలలున్ గబంధముల్
గురువులు దేలు నెత్తురులు • క్రొవ్వుమెదళ్లును కాలుగేలు నొ
ద్దిఱకముగాఁగ నిండిన ర • జోర్విని దాటి రథంబు రాము ద
గ్గఱ కదలించి తోలుమని • కర్పూరవర్మఁ డదర్చె సారథిన్.

చ॥ తగవునె చంపఁగాఁ దిరుగు • దానవదహ పరంపరాద్రు లె
త్తుగఁ బడియుండియున్ రథముఁ • దొలఁగ గల్గిన గాలిచేతఁ బె
ల్లెగసెను గాలిగుమ్మటము • లేగినకైవడి వట్టి దారిలో
దిగిన రథంబు వొందుగతి • తీరుగ నెట్లులు పల్కఁకక్కమాః

చ॥ తమముఁ దొలఁచినట్టి హిమ • ధాముని పోలికవెల్లు రామచం
ద్రముని నికాత బాణమను • ధర్ముని సన్నిధికిన్ స్వయంబుగాఁ
దమిఁగొని పోవు జీవువలె • దర్పముతోడుక నిర్వదైదు గు
ట్టములను పూన్చుతేరిపయి • రాసెను దూషణుఁ డాజి రామవున్.

తే॥ దాయు నరదంబుఁ జాపంబు • దాల్చుకైల సరణిఁ దేరిపైఁ బొలుచు దూ • షణునిగాంచి
నీడునిలుకడమేలుఁ ని • న్నెచ్చవచ్చు, ననెడునంతలో పోఁకు మూఁ • డమ్ములేసె.

చ॥ మురువుగ దిక్కుల నిల్చిది • మోయు గజేంద్రుల తోడ సాయమై
బరువు పహించు కచ్చపము • పన్నగ రాజులలోన నొక్కరిన్
ధరణిని మోవ నిల్చి మఱి • తక్కారుఁ దోడుగఁ గొన్న జానకీ
వరు నుడుటన్ ధరించు జయ • పట్టముఁదాకె శరశ్రయం బిటన్

తే॥ దూషణుఁడు వైచు సమయంబు • దొడ్డకడిమి, లెప్పయని రామభద్రుండు • లేతనగవు
తోడ వాడి యలుఁగుగొని • తొడరియేసి, తునియలుగవానియరదంబు • ధనువుడునిమి

తే॥ తపసు లాశీర్వదింప వే • లుపులు పొంగ. పలఁతి వైతేని గుఱి దప్పి • బ్రదుకుమనుచు
వాడి యమ్యేయ వాడును • పండ్లు గీటు, క్రూరదృష్టులతోఁ డఁ • గోలు పోయె

తే॥ అనుజరల తెగుటయు రాము, నంపవాన, మునుగు పైన్యంబు గని కడుఁ • గినిసి ఖరుడు
కొమ్ములం గల్గు దిక్కరి • కొమ్మరువిల్లునాయుధమ్ములు దాల్చిన • హస్తమెత్తి.

ఖ రు ని యుద్ధము.

క॥ యముడును భీతిల్ల దనుజ, చమూ జలధి తోడ రేగి • చందురుని మొగుల్
గము లలము లలిని కోదం, ధముఁ దాల్చిన రాముపై న • డరి వేష్టించెన్.

క॥ అక్షిణ పాప కర్మలు, రాక్షస వరు లొక్కపెట్ట • రథగజ హరులన్
దక్షత ఫణిరాజ ఫణము, లక్షమమున నవియ నడపి • రతి రథసమునన్.

కా॥ శ్రీరామ ప్రభు శాతసాయక హతిం • జీకాకులై యేనుగుల్
తీతెన్ నేలకు వ్రాలె వారువములున్ • దేరుల్ రజంబయ్యెఁ గే
యూరాంచద్యుజముల్ తునింగె మకుట • ప్రోద్యత్నుచ్చీర్షముల్
చేరెం ధారిణిఁ గాళ్ళు త్రుంగె గుదులై • జీరాదె నాంత్ర చ్చటల్

క॥ మీటిన ఖడ్గాటవి శూ, లాటవి ధనురటవి తోమ • రాటవి గురుజా
హాటవి మున్నగు దను వంః కాటవి శ్రీరామ శర ద • వాటవి నడఁగెన్.

క॥ తగవే రూపొందిన గతిఁ, దగు రోమ శ్రోతాఘ మపుడు • తారాపథమున్
దగ దూసి చనియె నన మృదు, వగు తనువులఁజొచ్చి డున్ని • యరుగుటయరుదేః

క॥ చుట్టును ముట్టిన మూఁకలు, తెట్టెయ్యగ్గఱుల నేగు • దివ్యాత్మంబుల్
నెట్టిన న్యాయసభను కడు, దిట్టలు కపటమునో బరులఁ • దిగుచుటఁ బోలెన్

క॥ ఖరుఁడను క్రూరాభిఖ్యుడు, ఖర గుణులగు నసురలెల్లఁ • గడతేఱుటచే
గురు కోపి యగుచు శోణిత, శరధిని మందరము వోలెఁ • జక్కన నిలిచెన్

తే॥ నల్ల కడలిని చనునొక • నావయనఁగ, నొప్పు నరదంబుపై నెక్కి • యుగ్రదృష్టి
మిడుగులులు రాలఁ జూచుచు • మింటసూర్యు, కరణి వెలుగుచు రాముని • కడకువచ్చె

చ॥ భువనము లెల్ల నొక్కపరి • బూది యొనర్పఁగ లేచు నగ్నినా
నెవడి సుతీజ్ఞుడై ఖరుడు • విల్చిన యంత నుమేళు చాపమున్
దివిరి భువింబడంగ వడిఁ • ద్రెంచిన దోర్బల వీర్యశాలి రా
పుపుడు నిశాత మార్గణ ని • కాయము లేర్చి ధరించి నిల్చినన్.

క॥ అనల జ్వాలలఁ గురిసెడు, ననిల జవము గలుగు వాడి • యమ్ములు వేయిన్
జనవరుపైఁ బటవఁగ నా, మునుడును నట్టివియ విడిచి • ఖండించి వెసన్.

క॥ లోకైక నాయకుండగు, కాకుత్స్థుడు తొమ్మిదింట • గర్భురు నేయన్
వీకున వాడును నడుమనే, తేకువ ఖండించి నవె • దిక్కులు నడఁగెన్

కా॥ దుష్టుండంతటఁ బోక మానవుఁ డసా , 'ధ్యుం డంచు మాయా విదా
వష్టంభుండయి మీటి దానవుఁడు న , త్వస్పూర్తి శోభిల్ల దు
శ్చేష్టన్ మేఘమనన్ శరంబులను వ , ర్షింపంగ, నిర్విద్రతా
ధృష్టుం డాద్యుఁడు కిన్కర బూని ధనురా , కృష్ణిం బ్రకృష్టంబుగన్.

మ॥ ఒక బాణమున వీని యాలము ముగిం , పొందింతు నంచున్ వెసన్
గ్రకచస్పూర్తి శరంబు దొడ్డి గుణ మా , కర్ణంబుగా లాగఁగా
ర్యుకమున్ పెళ్లన వ్రీలె నిర్జరులు మా , పూర్ణాశలున్ గర్వమున్
వికటంబయ్యెనె యంచుఁ జింతిలిరి వి , లేవొండటన్ లేమికిన్.

తే॥ ధనువు విలుఁగుట కొంటిమై , దనరుటకును, కలఁత నొందక రాముఁడు , క్షత్త్రధర్మ
విధిని తన దీర్ఘ బాహుల , వెనుకపంక , జాఁచి నిల్చిన వరుణుఁ డా , సడి యెఱింగి

ఆ॥ చెంత కేగుడెంచి , చింత వలనదంచుఁ, దొలుత జామదగ్న్యు , గెలిచినపుడు
కొనుచు నిల్లడగను , తనయొద్ద నునిచిన, వింటి నంపి యిచ్చె , విబుధు లలర.

ఆ॥ విల్లు నందికొనుచు , వినతమై గేల్పోడ్చి, వంచి యెడమ చేత , బట్టి నంత
ధర్మదూరులైన , దానవావళికెల్ల, నెడమ కనులు భుజము , లెగయ నడరె

ఆ॥ క్రుటిని నారి గూర్చి , దురమున యమువంటి, వారు మెచ్చ నొడ్డి , పోరు సలిపి
ఖరుని రథము నూలు , కలకుటమ్ములచేత , దుత్తునియలు గాఁగ , ద్రుంచివైచె

తే॥ అరద మట్టులు చెడ ఖరుఁ , డార్పటించి, చలము వీడక యంబర , స్థలికి నెగపి
రాము భుజిగురుల్ మునుఁగనా , రాదవృష్టి, మొగులుకై వడిఁగురియించె , మ్రోఁతతోడ.

తే॥ తగ్గుచున్న తూణము నుండి , యగ్గివంటి, శరములం గురియించెడు , ఖరుని చేయ
యక్షయ నిషంగమందుండి , యందుకొనిన, యొక్కయిషువునరాఘవుఁ , డుర్విఁగూర్చె.

తే॥ కుడికరము పడిపోవఁగ , నెడమ చేత, నొక్కయిషువ రోకలి గొని , యొక్కుమీఱ
వైచినంతనె జానకీ , వరుఁడు దాని, నడుమఁ దుండ్లుగానొక కోల , నఱకివైచె.

తే॥ తాఁకరాని విసముగల , చంష్ఠ్రలూడు, పాము బుసపెట్టి నట్టులా , బలియఁడూర్చి
వృక్షమొక్కండు గొనిరాము , వేయునంత, మొగి నొకేశరమున దాని , నెగురఁగొట్టి.

మ॥ వరగర్వంబున మాయలం బలిసి న , వృద్ధివముల్ సప్త బం
ధురలోకంబుల బాధపేసిన మహా , దోషంబులం బొందఁగా
ఖరుహస్తంబును పోరె 'వాని తలయున్ , ఖండించి శ్రీరామ భూ
వరుఁ డొప్పారెను మంచువో నలరు భా , న్వనృండలంబో యనన్.

తే॥ ఖరుఁడు పడుటను గని సుర , వరులుగూడి, యాడిపాడి యానందించి , యడంపాగడి
పారిజాత సుషంబులా , పంకజాక్ష, మీఁద నొత్తుగఁగురియించి , మిడిసివారు.

తే॥ ఋషులుచేర రా లక్షణా , గ్రీముడుముదము, నందిఘోర యుద్ధమునకుఁ , బ్రాణమొందె
వెడల నొంటిమై నున్నట్టి , యొడలి వంటి, ఊజీజాత యెదురుచూచు , చోటికరిగె

ఉ॥ వింటి నేగి దాగు మిడి , మేలపు సోఁకుల మేని నెత్తుదు
ఘంటిన యంఘ్రియుగ్మము ము , దశ్రుల దావనచేసెఁ దమ్ముఁ బా
ముంటికి నంటు ధూియు వ్ర , జోత్తిత వేదనవోవ నిమ్ముళం
బొంటఁ గవుంగిలించె నను , వొండఁగ జక్కవచంటి సీతియున్.

తే॥ ఒక ముహూర్తమాత్రంబున , నుక్కడఁగిన, యసుర రక్త వాహినులు ది , గంతములకు
నడరెఁ గడలి ఘోషంబు నా , నమరులార్చి, పొగడరాముడు సంతోష , మునుభజించె

తే॥ రావణుని చెల్లెలైన కూ , ర్పణఖచూచి, చేతఁగడుపు మోదికొని ని , శ్చేష్టఁగుడిచి
ఖరుసపైఁబడి నెత్తురు , వజరఁబొరలి, రోదనముచేసె ఁగుల న , శ్రువులు దొఱఁగ

చ॥ మనసున నాన నుంచితిని , మానవుపై నది ముక్కుదీసె సీ
గ్గున మదిలోఁ దపించి మృతిఁ , గోరనకోరక మిమ్మురేపి మీ
తనువుల మంటఁ గల్పితిని , దారుణ కర్మము నాచరించితిన్
బనుకుచు వింక నేపనికిఁ , బాల్పడుదాననో యంచు నేడ్చుచున్.

మ॥ జయమాలల్గొను నాయుధంబులను హా , స్తంబిందు సందించు దు
ర్జయులొరక్కనులుం దదీయ కులముల్ , అంపిల్లు పాపంబులున్
జీయముం జేయఁగఁబూని శూర్పణఖ యుం , రూమారుతంబట్లు వా
త్యయుఁ బోలెన్ మది త త్తజింపఁ జనియెన్ , ద్రాచుంబరెన్ లంకకున్.

7 మారీచ వధపటలము. (252)

మ॥ బలవంతుల్ చనిపోక శూర్పణఖ బా , వంబిందు చింతింపకే
జలదశ్యాముని మేనిసౌరు మదిలోఁ , సందించి లం కేకుఁదా
కలికిన్ రాఘవుడేవిఁ గైకొను వహిం , గావింతునేనిన్ మను
ష్యులలామున్ దగఁ బొందవచ్చు నను నూ , హంజేరెఁ దాలంకకున్.

పీ॥ నశరంబగు భువ , నంబును సచరాచ, రముగ సృష్టించిన , బ్రహ్మకై న
నరుదయ విజ్ఞాన , వరమాగ్గమునను శ్ర, మంబొంది చేయుధ , ర్మంబుపగిది
మయుని నైపుణ్యత , ర్మంబు పూర్తిగఁదెల్పు, రత్న ఖచిత నభా , రంగమందు
దిగ్గంతిదంత వి , దీర్ఘభుజాంతర, సమ పూర్వాద్రినా , జెలఁగుచుండ

తే॥ ద్వారకార్క బింబమ్మై లి , ర్వ దిగ నగుచు, వెలయుకరణిని కర్ణకుం , డలము లలర
బాహుపురి మణుర్ వింకతి , బాహులందు, వహ్ని పర్వత శిఖరాల , పగిది వెలుఁగ.

పీ॥ వ్యాఘ్రాజినుండు పీ , తాంబరుఁడును పంక, జాననుడేనొక , వీసమేని
శ్రుంగింపఁ జాలర , నంగఁ జప్పిడివేల్పు, లొకరెక్కయేయని , యొదిఁగి నిలువ

సన్నని నడుములు • స్తన హేమకుంభములు, లెఱునిరేఖలు • నెనఁగు కనులు
చెలువారు చెలువలు • చెనయు నల్లకును వం, గని కిరీటాంచిత • మణులు వెలుఁగ

తే॥ శేషమణి ఫణావళి యట్లు • చెలఁగు భుజము, లడరఁ జుక్కలన్నియుఁజుట్టి • యలరుచుండ
గ్రహములను పట్టియుంచిన • కారవోలె, నిండురత్నహారములు • నీటుగుఱక.

తే॥ సాటిలేని పరాక్రమ • శాలులై న, రాక్షసుల రత్నమకుటముల్ • రాయు కితన
నటిగి యతిగి మహిమనొంది • యడుగుచుండు, రత్నకటకముల్ మిక్కిలి • రవ మొనర్చు

తే॥ మూఁడులోకంబులందును • ముఖులై న, పెద్దతొనఁగు నుపాయన • బృంహమనఁగ
దేవతలు రాక్షసులు భక్తి • విక్కులందు, చల్లిన సుగంధ పుష్పసం • చయము వెలయ

తే॥ ఇచ్చట నీతటిఁగనునని • యెఱిగి శిరము, లందు చేతులు జోడించి • వందనములు
చేసి వరుసలు పరుసలై • చేరి నిలిచి, కొలుచు విద్యాధరులు చుట్టి • నిలిచియుండ

తే॥ చెప్పినది శ్రీలవిషయమై • చెలఁగుచున్నఁ, దమ్ముగూర్చియే యనియెంచి • తలలి మ్రొక్కు
వారు భయభక్తులును కల • వారునై న, సిద్ధవరులు సింహము లట్లు • చేరినిలువ.

చ॥ సచివులఁగాంచి పల్కిన ప • చమ్ములు తమ్ముగుఱించి యంచు న
దుఁచు ముదలన్ గ్రహింప చుది • గొంతుచు నిల్చి భజించు కిన్నరుల్
విచలితులై పరేతవిమ • దీక్షు గాంచిన జీవులం బలెన్
బ్రదుక విరంపన నీతికి • ణాల్పదు నగులు చుట్టి నిల్వఁగన్

తే॥ దిక్కరుల గెల్చి భవఁడును • ఁగడునొందఁ, వెండిమలనెత్తి స్వర్గంబు • బెండువడఁగ
నింద్రుని జయించు భజముల • రుద్రకీర్తి, తుంబురుఁడు పాడె ప్రభుని సం • తుష్టిఁబువ.

తే॥ వినెడి వారల కరములు • వివశంబులు, రాశములు వేయ నారద • రాసఁద్రుం
దొప్పుమీఱఁగ హతతి చే • నూనివాణి, విధిని వాయించి చెప్పుకు • విందుచేయ.

ఉ॥ వారిది నేరంబువిడి • సంబులఁ బూచిన క్రొత్తపూజలన్
దీరగు పొన్నపూలఁ గల • తేనియతోడఁ బరీక్షించు న
స్మిరుగ్రహించి సుందరు • నెమ్మెయి సోఁతునొయన్న భీతిరో
వారిధరాఖ్యఁ జెన్నెరఁగు • వత్త్రికలం జిలికించుచుఁడఁగన్.

చ॥ రక్తముగ బొమ్మిదీక్షములు • రాచుకొసం బదు మౌక్తికావళుల్
వికసిత సూన మూలికం • వ్రీలు లతాంత నికారముల్ భువిన్
చకచక రాలు మున్నె భయ • సంప్రచుముల్ చువి నూల్కొనంగ జొ
రుకొని సభారంబును మ • రుక్మఁడు శుభ్ర మొనర్చుచుఁడఁగన్.

తే॥ కంచుకులు పైఁడి బెత్తముల్ • గలుగువారు, పలుపు రంపందు నిల్చిన • సాక్షిఁబుకు
క్రమముగా వెండి బంగారు • గద్దెలిచ్చి, శీఘ్రగతి గౌరవంబులు • సేయుచుండ

తే॥ రోమయత చర్మదుండుభి , మ్రోగునపుడు, యముడు శూలదండాదుల , నవలవీడి
కేల నోరుమూసికొనుచుఁ గ్రేవనొడిగి, నిలిచి ప్రశ్నించు కాలంబు , దెలుపుచుండ.

తే॥ తావినేయి కప్పరము మ , ర్దన మొనర్చి, సన్నప్రత్తితో ముట్టించి , సరసులందుఁ
దామరలు పూచినట్టి ప , దృతిగఁ జెలులు, మించి దీపపంక్తులను వె , ల్గించు చుండ.

తే॥ కల్పతరులు చింతామణి , కామగవియు, నవనిధులు కోరినవి యెల్ల , నవ్యములుగ
నిచ్చుచుండఁగఁ బ్రభునకు , నీయ దగిన, వేళయెఱిగి సురారు లార్పించుచుండ.

తే॥ కుండలములు మున్నగుమేటి , మండనములు, దట్టమగుకాంతు తొలయఁగఁ , బట్టవగరె
కాక రేయియుఁ గలదె యీ , లోకమందు, చూడుఁడనుచునభ్యులువార్త , లాడుచుండ

తే॥ గంగ కావేరి మున్నగు , నంగనాళి, స్తన భరంబునఁ గొనులు , నంచలింప
నడచి కెంగేల ఋక్షగ , ణంబుఁ బోలు, కుసుమ లాజాక్షతంబులు , కోరిచల్ల.

తే॥ భావరాగ తాళంబులు , పరిధవిల్లఁ, జూపరుల హృదయంబులు , చూఁగొనుచుఁ,
గారు మొగుతులఁ గన్నుమ , యూరమట్లు, మించి యూర్వశి సభను న , టించు చుండ

తే॥ దుర్బర తపంబుచేతను , దోర్బలమునఁ, ద్రిజగముల జయించిన దళ , గ్రీవుఁడొప్పెఁ
గలువకనులు ధనువుపంటి , కన్నుబొమలు, గలుగు చెలువల చూపుల , గములయందు.

శూర్పణఖం గాంచి రక్కసులు వాపోవుట.

తే॥ తలను కేలుంచుకొని రక్త , ధార వలన, నిండు చనులతోముక్కుతోఁ , గుండలములు
రేని చెవులతోఁ గావొగు , పైగడియుఁబుము, చొప్పునన్ తోలు నోటితోఁ , జుప్పనాక

ఉ॥ చాలు చుట్టఁ బర్వ మకు , టంబులు మిక్కిలి రాయ రాజు లు
దేవలముగాగఁ గ్రిక్కిఱియు , దీపిత తన్మృఖశాలఁ జేరి క
ల్లోల పయోధిక్తై వడి వి , లూర కుచశ్రవనాన యుగ్రతన్
తోలుచుఁ జేరవచ్చెను పి , ణుంచన దైత్యులుగాంచి దూపిలన్.

తే॥ లంకయందలి రాక్షస , లలనలెల్లఁ, ముజ్జగంబుల తేనికి , ముద్దు చెలిలు
ముక్కువోఁగొట్టుకొనఁ దాల్చి , మొనయఁగలరె?, యెదురఁగడుపుమోఁదికొనుచు , నేడ్చినాడు.

ఉ॥ అక్కజమంది కాంచి యను , రావళి యాయమతోడఁ బల్కఁగ
ముక్కయుఁ దోచకుండుటను , మూతులు జేగుఁబావ నూర్చుచున్
గక్కన మండుచున్ మెఱయు , కన్నుల నిప్పులు గ్రక్కుచీగతిన్
ఱక్కిన వాఁడెవండో గద , రా? యని చేతులు నల్పుచుండఁగన్.

ఉ॥ ఈగతిఁ జేసి యీల్గుటకు , నెంచినవాడు సురేంద్రుడో మహా
భాగుడు బ్రహ్మయో హరియో , భర్గుడో యెవ్వఁడో యంచుఁగొందఁబున్

బాగుపడన్ మదిందలఁచు , వారలొనర్పరు శాత్రువుల్ జగ
తూగము నందు లేర యిది , పోయెనె యేరికి? నంచుఁ గొందఱున్.

ఉ॥ రావణు చెల్లెలంచు వివ , రంబుగఁ దెల్పినఁ దల్లి; యొర్పుమైఁ
బ్రోవును యంచుఁ బావముల , ముట్టుట మాని యిటుల్పొనర్తురే?
యేవగ నెవ్వఁడేని యిల , నిట్లు లొనర్పఁగ సాహసించునే?
కావరమంది చేసికొనెఁ , గావలెఁ దానె యటంచుఁ గొందఱున్.

ఉ॥ పాక విరోధి పేరుచెడఁ , నావము లొత్తుచు నున్నవాఁడు ల
క్షీకలితుండు చేవచెడి , క్షీపయోధిని పవ్వళించె గౌ
రీకమనుండు తారక గి , రిం భజియించె నిటుల్పొనర్చువాఁ
డే కలుషాత్ముఁడో? తనకు , నెంత దిటంబొకొ? యంచుఁ గొందఱున్.

ఉ॥ ఊరును పేరులేని యొక , యక్కివుఁ డిటులు చేసెఁదెంపుమైఁ
బేరుగలట్టి వారు పిఱు , వీఁగకొనర్తురే? అంపులాఁడి యీ
స్వైరిణి వంశక్తి ర్తి చెడఁ , బాపిన దంచు ఖరుండె యల్కతో
సౌరు చెడంగఁ గోసి యిటు , సాగఁగ నంపెనొ? యంచుఁ గొందఱున్.

తే॥ తాపమునఁ గ్రుంగి సోలు త్రి , దళుం పోల్కి, దెబ్బ దినని వారలు మతి , తెరలువారు
మూఁడు జగములు నశియించు , ముప్పొనర్పఁ, దలఁచినారనికొందఱు , తలఁచినారు

ఉ॥ నూతన కల్పమింక భువి , నూల్కొను నంచుఁ దలంచికాక యీ
పాతకముం బొనర్ప మగ , వారలు పాల్పడ శక్తిమంతులే?
యాతత నిష్ఠమై వనుల , యందు తపంబొనరించు తాపన
వ్రాతము పొందు కోవ దవ , భారతిరస్థితి యంచుఁ గొందఱున్.

పౌరస్త్రీలు చుప్పనాకంగాంచి పలివించుట

చ॥ పలుకుచు నుండ లంకిఁగల , భామలు గాజులు మ్రోయఁ బల్లవం
బులఁ దలపించు హస్తములు , పొక్కఁగ నల్పుచుఁ జేపిరిడ్డ పా
ల లలిని నిల్పు లేమిని ప్ర , లాపము లాడుచుఁ బాటు తెంచుచున్
బెలుకుటఁ గాంచి రే మనుభి , వించిరే? యంచుఁ గవుంగిలింపుచున్.

తే॥ పటహ పీఠా మృదంగాది , బహుళ రవము, తక్క వేటు నినాద మె , త్తఱిని లేక
విభవముల నొప్పు లంకలో , వెక్కు గోల, నాఁడు మొదలయ్యె నాచుప్ప , నాతి కతన.

ఉ॥ మధ్యము లొప్పు గిన్నియల , మధ్యమునం దిరుగాడు తుమ్మెదల్
మధ్యముమీది డెంద మొక , మార్గము వట్టఁగ దైత్యనారులా

యువ్యమమన్ త్యజించి నెఱ • యోడికలంబలె నీరుగార్చి వి
ద్యుద్యుత వారివప్రరతి • యోజ నలండురి యొక్క పెట్టునన్.

తే॥ విదులపైఁ బొలయల్కలు • వీడకుండు, కతన నెఱ్ఱఁ జాచినకనుల్ • కలఁకఁజెంది
మఱియు నెఱ్ఱనై పిన్నీటి • పఱద లొప్ప, శూర్పదాఖ పాదములఁ బడి • స్రుక్కినారు

తే॥ తమ శిఖల యందు పచ్చలు • దాల్చుచిరణిఁ, తోఁక మాకులశిఖరముల్ • పొలుచుచుండ
మణుల గొలుసుల యుయ్యెలల్ • మలయనూగు, చెలులు విసిగి వీధికివచ్చి • చేరినారు

తే॥ ఒలయఁ దెనఁచిను దినుల దా • హాపుల వీడి, మీసములఁ బోలుకనుల • పిట్టవడెడి
ముల్లెముఁబోలు దాష్టము • లొప్పరలుచుండఁ, గొండదాయసుఁగనలొనఁ • గుమిలినారు

తే॥ వైరిభీరియధముల • పలులువాడు, భువన విజయుండు దైత్యవి • భుండు దీని
నెఱిఁగెనేని జగములెల్ల • నేమి యగునొ, యనుప నే దొచ్చి వారఁ • బనవినారు.

తే॥ మధు మదంబున పోలిన • మగువలెల్ల, మగల వలని సౌఖ్యంబులు • మఱచి కేశ
బంధములు శ్రీల నీవులు • పెదల జనులు, త్రుళ్ల నడచుచు నేడ్చిరి • దొరలినచట.

తే॥ తారగిరి నీలనెత్తిన • దైత్యు చెల్లె, లిట్టి గతి నొందెనేయని • యేడ్చి కేశ
పాశములు వీడఁ గెంగే • పలుచు చనుల, మీద మోది కొనిరి వంత • మీటుచుండ.

ఉ॥ రావణ పారిశం బయిన • రాజ్యమునందు మృగంబులేని ము
న్నేపగఁ జింత నొంద విటు • లేర్పడె నేడిఁక నేమి యబ్బునో?
ప్రైవడి పోయెఁ గీచుచులు • బాధలు నొందఁగ నుంటి మంచు నే
త్రావెల బాష్ప పూర్ణలయి • యంగదలం బడి నొచ్చుచుండఁగన్.

శూర్పణఖ రావణుతో మొఱుయిచుట

తే॥ పలువిధంబుల లంకలోఁ, బొరు లడల, నభను నిల్పిన వారును • జాఱఁ దలఁపఁ
గొండక్రిందఁ జేరిన కార్మా • గులు విధమున, నంగనాచి రావణు చర • ణములవ్రాలె.

క॥ కులగిరులు గవలె శేషుఁడు, తలలను వంచెను తమంబు • దశదిశ లలమెన్
దలఁకుమ ఓచియుం బటచెను, తలరెన్ దిక్కరులు తలలు • దాచి రమరులున్.

ఉ॥ అంగదముల్ చెలంగెడి భు • జాగ్గముల్ వడిబూరటిల్లఁబై
సంగడి జ్వాలలం గురియు • చజ్జెల చెంగట వక్రదంతముల్
వంగి రహింబగా భ్రుకుటి • పాలము దాఁకఁగఁజూచు రావణున్
ముంగలఁగాంచి సేవల స • మున్నతిఁజేయఁగ జంకిరెల్లరున్

చ॥ పితృపతితోడ వేలుపులు • భీకరవృత్తిగాంచి నేడు దు
ర్గతి మనకో మఱేరికొ తొ • అంగద యంచుఁ దపించి జీవనం

తతులును దేహముల్ నిలుక • దప్పివడంకునుండ భూజనుల్
మతిచెడి యేమియన్నఁ బరి • మార్పునొకో యని తూలుచుండఁగన్.

ఉ॥ మూసిన యాస్యకందరల • ముమ్మరమై పొగగ్రమ్మ రోమముల్
మీసములున్ గగుర్పుగాన • మిక్కిలి యూర్పుచు నొడునొక్కిపెన్
రోసముతోడ దంతముల • రోచులు దిక్కులఁదూఱ మేఘ గ
ర్జనమ వాక్కులంగినిసి • రావణుడెవ్వరి చేష్టయిద్దినన్.

చ॥ అవనిని గాచువారు కును • మాస్తుని పోలినవారు భూమిపై
దివమున నాగలోకమున • దేహముగల్గిన వారిలోన నీ
దెవరును లేనివారలు న • రేంద్రులు కానకు వచ్చి కత్తితోఁ
దివుచుచు నన్నెకాదు భవ • దీయ యశంబును గోసి రుద్దతిన్.

చ॥ మనుజు లొనర్చిరం చసుర • మానిని పల్కఁగ బిట్టునవ్వె యే
మని వచియించితే యని ద • శాస్త్రుఁడు కన్నుల నిప్పులుఁ చ్చగా
మినిఁగనుఁగొంచు నల్పులగు • మేదినివారలఁగూర్చి నీవు ప
ల్కునదిటులాః యనంగతము • గ్రొచ్చక సత్యమునే వచింపుమా!

చ॥ అని దనుజేంద్రుఁడాడఁ జెలి • యల్ వచియించును మారుఁబోలువా
రును దృఢబాహున త్వమునఁ • గ్రుంగఁగ మేరువు నూర్వఁజాలువా
రని పలుకంగనేల? విలు • నమ్ములచేక్షణమాత్రలోన నీ
వనజ భవాండమెల్ల సుల • భంబున బూదియొనర్ప నేర్పరుల్

చ॥ మునుల యెడన్ విధేయులు స్ర • పూర్ణ నిశాకరు వంటి కాంతి మం
దన ముఖు లుల్ల నీల్లు నలి • నంబులఁబోలిన నేత్రయుగ్మముం
దనరినవారు కోమల ప • దంబులు చేతులు గల్గివారు స
మ్మని జనులందు వారికి న • ముల్ గలరే త్రిజగంబు లారయన్?

ఉ॥ నారలు దాల్చినారు చర • జంబులఁ బెండరముల్గలారు వి
వీరులు జన్మించు దగి • లించినవారలు సత్యవాక్యులున్
శూరులు నీకు లోఁబడరు • శూడ నినుం దృఙ్ఘరీలనెంచు వా
రీరులు శాస్త్రమట్లు తుది • లేలని యక్షయ తూజధారులున్.

ఉ॥ వారలఁ జేరి మౌని జన • వర్యులు రాక్షస బాధమున్గి యు
న్నారము ధీంద్రియ ప్రకట • నంబగు జ్ఞానములేనివారమై
నారము కావరే యనుదు • నాకవిరోధులఁద్రుంచి భూమి ను
ద్ధారణ సేయువారమని • దాసుజమైన ప్రతిజ్ఞ చేసిరిన్.

మ॥ ఒకదో నిద్దలు మారులీ భువనమం • దున్నారు సత్యంబు వా
రికి విల్విదైను మించు వారలు గలా • రే యన్నిలోకాలః వా
రికి సీదైతగు వారలుం గలుగరీ • పృథ్వీతలంబందు వా
రాకరాక్కండ్రెరిమూర్తి సన్నిభు లహో • యుద్ధక్రియా పారగుల్.

తే॥ ధరణియెల్ల నేకచ్చత్ర • సరణినేలు, ధర్మపరతంత్రు దశరథు • తనయులైన
వారు నిర్లోభులగు వారు • ప్రభునియాజ్ఞ, గాన మున్నారు రామ లక్ష్మణులనంగ.

చ॥ చెలియరి నానిరక దునియఁ • జేసిన వారు నరుల్ సజీవులై
వెలయుచు నున్న వార లట • విన్ మఱియేటికి నేను గలియా
తులువలు తెంపుమై వనులఁ • దోచుచునుండఁగ సిగ్గువీడి యి
య్యిల మనినాడ నంచు దను • జేంద్రుడు మందె మనంబులోపలకా.

చ॥ పెలుకుట లోకముల్ గెలిచి • భీకరతేజుడనై సమస్తముకా
బొలుపుగ నేలు నాకుఁ దుదిఁ • బొందిక నప్ప నపాఖ్య కీర్తికిం
జెలువగు స్తోత్రపారములు • చిచ్చున మాడ్చితి లోకమంతటకా
గలిగినవీరులం దునిమి • కాల్చిన నీ యపకీర్తి మాయునే?

ఉ॥ కాశ్యపనింద నా కునుపఁ • జాలిన మానవు లుండిరంటఁ నా
కీశ్వరుఁడిచ్చుకైదు వొక • బెచ్చినదంటఁ నరుల్ సజీవులై
నశ్వరమొంద కుండిరఁటఁ • నాకును వింశతిబాహులుండె నీ
విశ్వమునందు నేను నను • బృందముతోడుత నుంటి జెల్లరే!

మ॥ మనసాః మాయని క్రొత్తనింద మన వం • శంబిందుఁబ్రాప్తిచెనే
యని లజ్జుంబడి కుందుఁజేలః యవదూ • అత్యంతముకా మోవఁజా
లిసకేలుం దల లిర్వదిం బదియు నో • లిం దార్ద్రసత్త్వంబుతో
డనె యొప్పొరెడిఁ గ్లేశమందకుము హృ • వృష్టైర్వముల్ పొందుమా,

చ॥ అని వికటంబుగా నగి స • హాయబలంబులు లేని యిద్దట
ట్లనువుగఁ గానయందె నడ • యాడ ఖరాదులు శౌఁహసె
ద్దనుజులు వారిఁబట్టికొని • దారుణభంగిని చీల్చిమ్రుంగ కి
ట్లనువు పడంగ వీడిరొకొఁ • యన్నదవగ్రజుఁగాంచి విన్నయై.

తే॥ కనుల బాష్పప్రవాహము • ల్గాఱునదియు, వక్షముం బాదుకొనునది • వసుధఁబొరలు
నదియు నగు శూఁపజానెత్తి • యుదుచేతు, లుంచుకొని వారలేడ్వ వ • చించెనిట్లు,

ఉ॥ నాయవమానముకా దనుజ • నాయకు లెల్లరుఁ గాంచి క్రుద్ధులై
యాయవినీతులం దునుమ • నప్పుడ సాయుధులై ఖరాది సం

స్థేయలు వచ్చిచుట్టి సర , సీజదళాక్షిని యొంటి వింటిచే
నాయమరావతిం గదిసి , రక్కట! యొక్క ముహూర్తవేళలోన్.

ఉ॥ వ్యూహబలంబుచే నడరి , యుర్వరగెల్పిన దై త్యనైన్య సం
దోహముతోడ నాఖరుడు , దూషణుడున్ ద్రిశిరుండు దోస్సమి
ద్దోహలు లొక్క మానవుని , దోర్బలసంపదచే నశించి ర
య్యాహవమంద యన్న విష , యంబునకై యొడలుం జెమర్పగన్.

చ॥ కలిగిన కోడలింతలు వి , కాచి సేయుచు వహ్నివర్ధిలన్
జిలికిననేయివో లెగడు , జీదల వృద్ధియొనర్ప వార లి
ట్లుకను నీదు ముక్కు మొద , లంటగఁ గోయఁగ నీవు వారికిన్
జలిపిన నేరమేమి? యది , చయ్యనఁ దెల్పుమ యన్న నామెయన్.

శూర్పణఖ సీత చెలువమును ప్రశంసించుట.

మత్త॥ వేరిచేతను వ్రాసి చూపఁగ , వీలుకాని వరాంగుతో
సారసంబును వీడి వచ్చుచు , శంపనుండియె కొను బం
గారు నుండి శరీరముం బడ , కంబుగా గ్రహించి యీ
కారు కానను చేరు కాచిని , కై జసించెను నావుడున్.

మత్త॥ రామ యెవ్వరి కాంత యంచును , రావణుం డను సంతలో
నామె యిట్లుఁ బల్కుమాటల , నార నారసి చూచు కొ
మ్మామనోహరి గబ్బిగుబ్బలు , హాళి కోళలు పాదముల్
భూమి నోచిన భాగధేయము , ముగ్ధనామము సీత యో

చ॥ భ్రమరుల గీతముల్ తెలి మ , రందముఁ బోలిన తీయనైన వా
క్యములు సుగంధకేళములు , గల్గి సురాచలు సంస్తుతించు చం
దముగల లక్ష్మీయుం దని యు , దాత్తతకుం దగు చేటి కాదనన్
బ్రమదమనోజ్ఞుల్యములు , పల్కెద నంజయు మౌఢ్యమే యగున్.

పి॥ వ్రాలిన కేళముల్ , వర్షధారలఁబోలు, మృదు పదంబులు ప్రత్తి , క్రియనుపోలు
వ్రేకులు మేలైన , విద్రుమంబులఁబోలు, పొగనైన వాక్కులు , సుధనుపోలు
వదనం బలోపమా , పద్మంబుఁ బోలును, కడలికంటెను మించి , కనులు వెలయు
కందర్పుఁ డామెను , కాంచి తపించి ని, క్క చ్చిగా మాటాడఁ , గడఁగియె చుమి

తే॥ దీర్ఘ రోగవ్యధను పొంది , దినదినమ్ముఁ గార్వముంబొంది సఫలతఁ , గాంచకునికి
మాడి మనీయయి యది రూపు , మాసెఁగాక, హరునికింటిమంటనశించె , ననుటకల.

చ॥ పగలు వసించు స్వర్గమును , బాగుగఁ జూడు ఘడామణిదృటల్
 టిగిగల నాగలోకమును , చేరిగఁ గాంచుము కంధి మేఖలా
 జగముఁ బరిక్ష నేయు మెటఁ , జక్కనఁ గన్నను రాంచలేవ య
 మృగువ ధరిల్రిలోనిదె ను , మా విలిఖింప సకల్యమే యగున్.

చ॥ భుజములఁ గూర్చి పల్కుదునఁ , మోమును కన్నులఁ బల్కరింతునా?
 నిజముగ సారె గుచ్చున , నీటగు చన్నులనే పచింతునా?
 గుజగుజ నొడు కొట్టుకొని , కొంకుచు సూర్య యుంటగాక ప
 ల్కఁ జనదు రేపె రాంచెవపు , గాని మతోక్తటి విస్మయ పత్కెదన్.

పీ॥ బొమలు శరాసన , మును పోయి నన్నను, కనుచు కుంభంబుల , నెనయు ననిన
 దంతముల్ ముత్యాల , బండిఁ జెనఁచు నన్న, విద్రుపంబుల నేమఁ , బెవవులనినఁ
 దొడ లంటి కంబాల , దొరయున వన్నను, కుంభంబువంటి మీఁ , గాతులనిన
 ముక్కు చందము నువ్వుఁ , బువు సరి యొననఁ , గంభంబు సొగసైన , కంబువన్న

తే॥ పలుకు సరిపోలుఁగాని త , వ్యస్త తత్త్వ. మెన్న సరిపోవునే? వరి , తృణముఁ బోయి
 ననుట పొసఁగునె? యువమ , లయ్యమపమాంగి, తెచటదొరకును దైత్యకు , లేకనెవుమ

తే॥ ఇంద్రుడింద్రాణిఁ బడపె మ , హేతుఁడుమను, పడపెహరియు రమాసతిఁ , బడపె సీత
 నీవుఁబడసీతి వారికి , నేడ నుభయ, నీక నుభయ నిజంబుగ , నిర్దరాని;

తే॥ ఒకఁడుసామేననుచె వే, తొకఁడురమున, నుంచె మతోకఁవాన్యంబున , నుంచుకొనియె
 నీవు సౌందర్య , సవనయో , నెలఁతఁగొన్న, నెచట నుంచి నుఖింతువో , యెఱుఁగరాదు.

చ॥ తరుణిని నీవు గాంచిన ప , దంపడి నేలను నిల్వఁబోవు నీ
 యురవగు నెల్ల సంపదల , నుగ్మలితై విడువంగలాడ వె
 ల్లర కగు మేలు నీకమర , లాభము నేఁగరిగింతుఁగాని నీ
 గరితలకున్ సుదుఃఖ లలి , గల్గఁగఁజేయుదుఁగాదె చూడఁగన్.

ఉ॥ వేలుపు లోకమందు పృథి , వీ తలమందును కల్గి త్రీల గ
 ర్పాల జనించినట్టిజడ , రాల్చిగాదు సురాసురుల్ మహా
 భీలముగాఁగఁ జిల్లు తటి , ద్వీపవతీపతి పంకజాసనన్
 బోలఁగఁ జక్రికీర్చెనని , ఘోషయు దీని నొసంగె స్పర్ధమై.

ఉ॥ అంబుది మేఖలా జనము , లొననఁ దుమ్మెదలాడు క్రొమ్మడిం
 దంబుగఁ గల్గి రాఘవు ప , దంతుక యన్ హరిణంబుతోడ నీ
 వింబుగ నాది మేను కని , యేదగ నాడఁగ నీదు భక్త న
 త్త్వంబు జగంబెఱుంగ నిస , పంక్తుని నాకు నొసంగుమా రహిన్.

చ॥ తపసులు నేనియున్ విధిని , దాటగ లేరు లభించు వేళ ల
భ్య పడు నమస్తమున్ దొరకు , నవ్వి లభింపని వేళలందు ల
భ్యపడవు చేతు లిర్వదియు , నాస్యములున్ బది పీనమౌ నురం
బు పడసినట్టి భాగ్యమును , పొందుట నీ వికమీదనేనుమీ.

ఉ॥ సీతను గొంచు నీకడను , చేర్పఁ దలంచియె షట్టబోవ దు
ర్జాతుడు లక్ష్మణుం డకటః సంభ్రమ మందుచు నడువచ్చి వే
వేతొలి ముక్కుగోసె మను , వే చెడిపోయెను నీకుఁ డెల్పి త
ర్వాతనె ప్రాణము ల్వదల , భావన చేసితి నన్ను నావుడున్.

రావణుడు సీతచందమువిని విరాళిచేఁ బరితపించుట.

సీ॥ కోపంబు వీర్యంబు , గురుతరమానంబు, బలిసిన నెంజిలి , బలమువలనఁ
బాపంబు పండు తా , వలమున సంపదల్ , తొలగిన కరణిని , తొలగిపోయె
దీపంబు మఱియొక , దీపంబుతోఁ జేరు, నవుడుండు రీతిగా , నాదలోని
తాపంబు కామంబు , తనరనొక్కటియయి, ప్రాణంబునంద యొ , ప్పార్వఁ గలిసె

తే॥ ధరణిజాతను మఱవని దైత్యరాజు, ఖరుని మఱచెఁ జెల్లెలి ముక్కు , తఱిగినట్టి
నృపుల బలమును మఱచెను , నిందమఱచెఁ బ్రసవరనిచేఁ పూర్వ తా , పమునుమఱచె

చ॥ జనకజ నామమున్ మనముఁ , జక్కన నొక్కటియై లయించు నా
వెనుక నొకం దొకళ్లు విడి , వేతొక దానిఁ దలంప వేలుగా
మనమొకఁడుండునే? మఱచు , మార్గమఁ తెయ్యది? పండితాకినేన్
మనము నడంచు జ్ఞానమది , మాఁడగఁ గాము జయింప శక్యమే?

క॥ లంకాధిపతి మయూర వి, శంకట గమనన్ మహీజ , సాధింపక ము
న్నంకిలి పడు నెడఁదఁ గడున్, సంగట పడి యెండ వెన్న , చందంబందెన్.

చ॥ తనవిధి బల్మిచే జరుగఁ , దగ్గ పరిసితిచేత లంకకుం
బనువడు చేటుచే మతి య , వారణ సంభ్రమ మొందుచుంటచేఁ
జెనకిన దొడ్ కామ రుజ , చెల్లఁబరింపని మూర్ఖుఁ డజ్జతం
బొనరుచు చెట్ట కై వడినె , పూవులు పండులు గాఁగ వర్ధిలెన్.

ఉ॥ బంగరుబొమ్మ సీతఁ దన , భావమునం జొరనిచ్చు త్రోవచే
బంగిని ద్రావు వానిక్రియ , భ్రాంతిని మై వివశత్వ మొందుటన్
రంగుగఁ గాంచి మాటఁడు , రంబుల నొంప సమర్థుఁడయ్యె వా
నిం గొను కామభావనె , నిల్చె బలంబు కుదించు శక్తియున్.

చ॥ కొలువును వీడె రావణుడు , కూరిమి దీపనలిచ్చినారు పె
ద్దలు చెలువల్ సుమంబులను , దండడిఁ జలిరి

చెలఁగె నభాసదుల్ చనిరి , చెడ్డ మనంబు తపించి తొందరం
జలుపఁగ హేమరత్నపుయ్య , సౌధముఁ జేరె సురారి చింతమై.

మ॥ సుమతల్పంబులఁ జేరజే సకులపైఁ , జూడ్కిం బ్రసారింపజే
ప్రమదారత్నము లుల్లసిల్లి పయిం , బల్కింపజే యెంటిమైఁ
దమి నొందొక్కట నిల్చి సీతపయిఁ జి , త్తంబుంచి తావిన్నత
ద్రమణీ యాంగములన్ స్మరించె మది నం , రాపంబు పెంపొందఁగన్.

మ॥ తొలఁగింపంగ నశక్యమౌ తమి మదిం , ద్రోక్కడి యుజ్జ్వాతగాఁ
గలఁగింపంగఁ బరీమఁ ప్రసవ నం , ఘాత ప్రకీర్తనస్ఫుర
త్తలిమం బందలి పూలువాడి యొడలుం , దప్తంబుగాఁ జి త్తమున్
మలఁగం బ్రాణము తల్లడిల్ల మఱిఁగెఁ , మారప్రహరంబులన్.

ఉ॥ చల్లని గండముం గిసల , సౌరభ పుష్పములన్ వెలందుకల్
మెల్లనఁ గొంచుఁదేర నవి , మించిన నిప్పుగు మందుచే నొడల్
తల్లడ మందు రీతిఁ గడుఁ , దాపముఁ గూర్పుఁగఁ గొమ్మిగుంట రా
జిలైదు నగ్నినా మిడుఁగు , చిందఁగ నూర్చుచు నుమ్మలించుచున్.

చ॥ మునుపు మనంబు నెమ్మడిని , పొందిన రావణుడిపు పాపమున్
దనికెడు నిందయుం బగయుఁ , దా మది నెంచక యబ్ధి కుంత మా
ర్గణ హరిణోత్పలంబుల హా , రంగు జయించిన కన్నులొప్పు నా
జనకజఁ గాంచఁ గోరి తమిఁ , జాలఁ దపించె మనోజవేదనన్.

తే॥ దిగ్గజంబుల నొంచిన , దీరుడఁపుడు, తరువులం దొలిచెడు బెండు . పురువులీలఁ
గంతు తూపులు శనదు వ . శంబుఁ దొలువఁ, గుంది సోలి కుమారిలి , క్రుంగి కూలే.

తే॥ ప్రసవముల తోడి లేఁగొమ్మ . వంటివౌ . తె. వచ్చిమదిఁ జేరెనని భ్రమ . పడెడియసుర
వరుఁడు మరు నమ్మువలె నెద , వ్రయ్యసోఁకు, మలయ పవనునిపైఁ జాల , మండిపడును.

తే॥ పొక్కిపొరలి క ర్తవ్యతా , మాధుఁడైన, రావణుఁడు లేచి వడిఁ బలు , రకములైన
వీణలను కేరుపలుకుల , వెలఁదులెదుర, దీపికలు గొని రానొక , తోఁపుఁజేరె.

సీ॥ మాచిచెట్లకు హీర , మణులు పనవలకు, మాణిక్యములు పోక , ప్రమాకులకును
నీలముల్ కురువింద , మోలి సాంములకు, గోఁగుల కరవింద , రాగమణులు
నరఁటి కంబములకు , మరకత రత్నంబు, లేపి భూజములకు , హేమరాశి
పాటల తరులకుఁ , బగదముల్ పున్నాగ, ములకును శశికాంత , ములును నారి

తే॥ కె. ములకు వెండిని పోల్పు , దేలుపలము, గలదె మిన్నంటఁ దెరిగి పూ , వులకుఁబ్రక్క
రిక్కలకు వేర్మిగనకరాక , విక్కియున్న, వనమునం దొక శయ్యపై , వంతఁజేరె.

రా వ ణు ని వి ర హ తా ప ము.

మ॥ ఫల పుష్పంబులనుండి వచ్చు మధువున్ , వాటంబుగాఁ బ్రావు చె
ల్వలు పైకింబులు బంధరంబులును చి , ల్కల్ పిచ్చుకల్ శాకికల్
పలుకుల్ రజ్జులు మాని దానవ జగ , త్రృప్త్యాత వీరవ్రభం
డలుకం బూనునో యంచు మూఁగల క్రియఁ , వ్యాహరముల్ సేయఁగన్.

చ॥ శిశిరముచేత గాలియును , జిల్లను మంచును గూడి మెల్లఁ బం
చశరుని చూపులుచ్చి యెడ , సందులఁదూఱఁగఁ గాలుసేతులుం
బ్రశమన మింతలేక నకు , పందొడఁగన్ “ఋతువెద్దిరా” యనన్
శిశిరము వోయె భీతిమెయి , జెచ్చెర వేసవి వచ్చెఁ జిచ్చునన్.

ఉ॥ లావగు పెద్ద ప్రాఁతులు శి , లాతలముల్ గిరులున్ హిమస్తలల్
ప్రోవుగ మండిపోయెననఁ , బోడిమి వేసఁగి వేడి యిట్టిదం
చేవిదిఁ బల్కు శక్యమగు? , నిట్టలపు స్వలపన్నిషంబునే.
త్రావిన మందులుం గలవె? , తాఁకె నెడంద నుఖంబు దుఃఖమున్.

చ॥ అతని మదిం జనించిన స్మ , రాగ్ని దిగంతము దాఁకఁ గాల్పఁగా
వెతల భజించి యెండయును , వేదన గూర్చెను దీనిఁ దోలి మున్
ఋతువునె దెఁడియన్న నది , యేదైత రా నొడలుం దపింప నీ
ఋతువును కాల్చుచున్నదిది , యెప్పటిదే యని చీఁడఁబఁగొనన్.

తే॥ దైత్యచంద్రః మీయాజ్ఞను , తప్పినడవ, ఋతువులెల్లను భయపడి , కొతుకుననుడు
ఋతువు లెవ్వియుఁ బుకిరా , విచటనాకు, దఱిమి వేయఁడిభటులార! త్వరగననియె.

చ॥ వలదను సంతలోనె ఋతు , వర్గము ధర్మములెల్లఁ దప్పి యో
గులవలె సర్వసంగములు , గొబ్బిన వీడెను దేవమంతయున్
బలుచగు రోగముల్ జనన , బంధము వీడి తపస్సు లొందునాఁ
కలియును దప్పిలేని దివి , కై వడి దోఁచె మనంబులోపలన్.

చ॥ ధరణిని వేడియుం జలియుఁ , దగ్గ దళాస్య శరీరమెల్ల దు
ర్వరముగ నేయలేక ప్రభ , రంబుగ మండెడు వహ్నిభంగి నొ
త్తరముగ మండెఁ గాలమది , తార్చునదొక్కటియో? స్మరాగ్ని ము
మృరమగు మంట జ్ఞానమున , మాయను గాకొక దాననొనొకో?

ఉ॥ ప్రబ్బిన మబ్బు నాఁ దనరు , రావణుఁ డపు బిసంబులన్ రసం
బబ్బిన పూలమాలల హి , మాంబువు చల్లిన లేజివుళ్ళతో
జొబ్బిలు చందనంబు నిడి , చూచియు నోర్వక మేలు గోరువా
రుబ్బిన గొబ్బునం బఱచి , యోషది నాథుని పట్టితెండనన్.

చ॥ అలుకయె కీలమై తగు ద . శాస్త్వ పురంబు పయిన్ భయంబునం
బొలయక యవ్వలం దొలగి . పోవు నిశాకరుఁ గాంచి రక్కసుల్
పిలుచుచు నున్నవాఁడసుర . వీర వరేణ్యుఁడు రావణుండు నీ
వలుకక రమ్మలెమ్మన హృ . దబ్బము యుల్లన లేచె మెల్లనన్ .

క॥ శంకం బొందుచు వెన్నెలల్ పరవు నా . సంధ్రంబుపై నిల్చి తా
సంకోచించుచు గుండ్రనన్ వదలి మున్ . శాత్రవ్యుచే నొచ్చువాఁ
డంకాపొంకముతోడఁ దగ్గ యదనఁ . దంకించు చందాన నే
దాంకుం దప్పుడు దోచె రావణునకున్ . యామ్యేకు తోయంబునన్ .

ఉ॥ అంబరవీధి వచ్చి కిర . జావళి పర్వఁగఁ జంద్రుఁడొప్పె మో
హంబుది మున్న నాతఁడు శ . శాంకుని దూషణ సేయుచుండ ఓ
రాంబుధిఁ బవ్వళించిన ము . రాది తఱిం బరికించి దైత్య రా
ద్దంబర జీవము ల్గానఁ గ . డంగి విధించు సుదర్శనం బనన్ .

మ॥ తన పుట్టింటనె చెంతనుండు సుధ మో . దం బారఁగాఁ ద్రావి చ
ల్లన వ్యాపించిన చంద్రు వెన్నెలలు . క . ల్కం బాతీ రక్తాక్షఁడై
జనిత భూకుటి పాలభాగుఁడగు దో . షాచార భూజావికిన్
దనరెన్ వహ్నిఁ గరంగు వెండిఁబయిఁ జిం . దం బోయు చందంబునన్ .

క॥ భూరిపాత్రవమై రమాలలితమై . పుణ్యంబు నిందారు కే
దార శ్రీమిథిలేకు నల్లుఁడగు పి . తానాధు సౌందర్య పా
దోరాశిన్ వినినంతనే కడచె సం . తోషంబు మాఁడించె ర
జోరాట్చంద్రము నద్ది మానితు రిపు . శ్లోకంబు చందంబునన్ .

ఉ॥ కూరులు ధర్మరాజు మది . స్రుక్కఁ దపింపఁగఁజేయు రావణుం
దారభటించి నా తలఁపు . నారసి చల్లని చంద్రుఁడెమ్మనన్
గ్రూరవిషంబు గ్రక్కు పెను . కోటలఁ గల్గిన త్రాచువంటి యీ
సూరుని దోడితెచ్చిన ప . సుల్ బలుకుంతలు వారలేరనన్ .

ఉ॥ సేవకు లంగముల్ ప్రిదిలి . శీర్ణతనొంద వడంకుమం బ్ర భూః
దేవరయాజ్ఞ లేవి యెరుఁ . దెచ్చుట పల్కఁగఁ బోలునేమి? రా
జీవ హితుండు తేరివయిఁ . జెందక రాఁడిలు క్రూరచేష్టలన్
మైవడి నేఁచు నాతఁడు వి . మానయుతుఁడగు చంద్రుఁడే యనన్ .

చ॥ పరిణతి నీరసంబయిన . భామలపొందున కిచ్చగించి సం
బరపడు కోడెకాండ్రు వల . పంతల నొందు మనోగదంబు నె

స్పరుసునఁ గాననట్టి సుర • వైరి శురేకుఁడు కాల్పుచుండు వై
ఖరిని గ్రహించి శీతకరుఁ • గాంచి దయామతి తోఁప నిట్లనున్.

శా॥ నక్షత్రేశః కృశించితేమిః కడు వి • న్నందోయి యున్నాఁడ వీ
వక్షిణవృధ నొందెదే? మఖేగెదే? • యంగంబు కందయ్యె మీ
నాక్షిన్ సీతను నన్నుపోలె విని యి • ట్లాదన్ మచిం బొందితే?
యాక్షేపింపక నన్నుగావ నెవర • య్యా! యున్నవా రీయిలకా?.

మ॥ సరవిన్నెమ్మది నూరకుండఁ జనదో • సాధింపఁగరానిదో
దొర య న్నాదగు జీవపాశిన్ధి మృ • త్యప్రాయమై యున్న యా
తరుణీకైరవయుక్త సదృశునకుం • దద్యంబుగా నోడి యి
ట్లెరుసుం బొందె కృశించి కందితిలలో • నిర్వాణవుతో గెల్తురే

తే॥ అనుచు నలఁతనుపొంది రే • యనిశకాంకుఁ, దొలఁచి పగలును ప్రొదును • కలుగుఁగాక
యనినయంత నెరేయియు • హరియుఁదొలఁగె, పగలుసూర్యుండుఁ దోఁచిరఁప్పట్టునందు

మ॥ క్రతుకుండంబునఁ బోయు నేయివలె బం • గారం పుడివల్వలెన్
తత ఖద్యోత మయాఖము ల్పరచఁ బ • ద్దంబున్ ప్రకాశించెఁ ద
త్కృతుకుండాగ్నిని పోలి కల్వలు మహా • ద్రవ్యంబులందొంది యు
ద్ధతిఁ గొన్నాళ్ళకె రిక్తుఁడౌ వెడఁగు చం • దంబందె నప్పట్టునన్.

చ॥ ప్రతత మయాఖ భూషణుఁడు • సమ్మహితుండొక ప్రక్క లేపఁగా
మతి విడియంబు నూని జిగి • మాని వడంకునుఁ గ్రుంకె యామినీ
పతి యొకవంక యామనియుఁ • బజ్జనె యేగెను సార్వ భౌము నా
నతిఁ జరియించు చిన్న సరి • నాకుని చందము నొంది యయ్యెదన్.

తే॥ రాక్షస స్త్రీలు రేయి భ • ర్తలను చేరి. పొలయలుక వీడి పుష్ప : • య్యలఁ బరుండి
కలల యందును కౌగిలి • కడఁకుండి, ప్లరితగతి రేయి పోవుట • యెఱుంగరైరి

తే॥ తెల్లవాజీన నడురేయి • వల్లభులును, తొలఁగిచనఁ దృప్తి నొందని • చెలువలపుడు
విరియు కలువలు తేనెను • చెలుచు రీతి, బాష్పములు గార్పిరా రేయి • పగలెయగుట.

తే॥ కొందఱు శయ్యలపైఁ దరు, బృందముఁ జూర్చిన ప్రవాళ • వీరుధములనన్
గ్రొందలిరు చేతులన్ మగ, లం దగిలిచికొంచు నిద్ర • లం బడి రచటన్.

తే॥ కల్లు కడవల మూగిన • గండుఁదేట్లు, సడికి రేయి వింతగఁ బ్రొద్దు • పొడుచు పెఱుంగ
కుండ నిద్రించె మత్తచే • దండ చయము, త్రాగుఁబోతుల కరణి ని • ద్రాకులయ్యె.

తే॥ కలఁగుచుండు ప్రోషిత భర్తృ • కల మొగంబు, వోలె దీపంబు లన్నియు • నోలమండు
చుండి తెల్లంబు కొఱుతలే • కుండియు జిగి, తగ్గి వెలవెల వాటుచుఁ • గగ్గుచుండె.

తే॥ వేకువను వికసించెడు • విరిదిశములు, ప్రొద్దు పుట్టియు విప్పును • పొందకుండె
సెజ్జలందు నిద్రించెడు • చెలుల నేత్ర, పద్మములు వికాసములేక • పరఁగు పగిది.

తే॥ పవటియందను నిద్రింపఁ • దిపురువారు, కనులఁ దెఱవరు గావునఁగఱకుఁగనులు
బిచ్చమిదని లోభుల యింటి • వీదితలుపు, లెపుడుమూయఁ బడెడు తీరు • నెనసియుండె

తే॥ ఒక్కరేయి యెల్ల వియోగ • మోర్వరాక, వంత గుండు జక్కవలు రా • వణుని కరుణ
సంతరమున సుఖించు భా • గ్యంబు నొంది, చెఱును విశివడు నరులట్లు • చెలఁగుచుండె

తే॥ నడుమనేర్చుడు నాజ్ఞచే • నాడు విదుఁడు, తొలఁగ వికసింప కుండెడు • తొగలఁజేసి
యఱులు గౌరవకార్యముల్ • నలుపకుండ, ధనులఁ జేరు గాయకు లట్లు • దైన్యమొందె

తే॥ అర్కశీరణముల్ రచ్చ గ • వాక్షములను, తూశీమేల్కొల్పు నిద్రచే • దూఁగి లేచు
చెలులు జ్ఞానంబుచే నిజ • స్థితి నెఱుఁగక, కఱచు నజ్ఞలవలె మూర్ఛ • గరిమ నుండ్రీ

తే॥ అసురనేత్ర నాజ్ఞాబల • మరయలేక, దినఫలంబులఁ దెలుపు జ్యో • తిష్కనమితి
జాములం దెల్పుకోళ్లు న • జ్ఞానదశను, మలఁగి తమకార్యములఁ దాఱు • మాఱుగుడిచె.

తే॥ ఇల్లులోక విపర్యయ • మెనయుచుండ, దైత్యవిభుఁడు రవింగని • తనమనంబు
విప్పుచేఁ గాల్చుచున్న యీ • నిష్కరుణుఁడు, చంద్రుఁడే యగుననిపల్క • సరనవారు.

తే॥ చంద్రుఁడీతండు గాఁడు ప • చ్చని గుతాల, తేరుగల వేడివెలుఁగగుఁ • దివిరియితఁడు
కొల్చునేగాని చల్లని • కైరవాపు కరణఁ జల్లదనంబును • కాంచఁడవిరి.

తే॥ కొమ్ములంగల్గు కాటుక • కొండఁబోలు, దైత్యవిభుఁడు క్రూరుని సూరుఁ • దఱిమివైచి
సాగరధ్వనిఁ దొలఁగించి • సంజవేళ, వెలయులేఁజుచురుని వేగ • పిలుపుఁ డనియె.

తే॥ అశనివంటి పల్కువిని షో • ధశకళావ్ర, పూర్వుఁడగు చంద్రుఁడప్పడే • శిర్వుఁడగుచు
విదియ జాబిల్లియై మింట • వెలసె; దుష్ట, శాసనంబున నిట్టిదే • జగతియందు

తే॥ అసురపతి కాంచియిది బడ • బాగ్నియేమొ? ధరణిమోచు శేషుని విష • దంష్ట్రయేమొ?
కాక నాపైన దొడ్దయ • ల్కను వహించి, సంజయే కత్తిగొని యిట్లు • జరుఁగబోలు.

తే॥ పాలకడలి మధ్యమున నీ • పద్మవైరి, మొలచినట్టి వేళనె హలా • హలముకంగ
మందుధరియించుహరుఁడువీ • డంతకంటె, గ్రూరవిషమనియేయుంచు • కొనియెఁదలనా

తే॥ అతికరాళ విషంబున్న • యహలయందు, పెద్దదని పిన్నదని రూప • భేదమేల?
పెద్దచంద్రుఁడేపిన్నయై • పిడుగువోలె, మిడుకు మ్రుంగునప్పటికంటె • జెడఁగలేదు,

తే॥ చాలుమానిసి నన్నిట్లు • చంపువాఁడు, లోకములఁ గాల్చుఁడంచుఁ బ • ల్కుటలుతగునె?
ద్యుమణియేమేలు వీనిని • త్రోవుఁడింక, గుబులుకొను నిరులిష్ట క • న్నొంద మనియె.

తే॥ అప్పుడు సర్వంకషంబయి • యంధతమము, సురుడులను గొనివస్తువుల్ • చూడనగుచు
హర్షముల నసంఖ్యాక దీ • పాకులొప్ప, గాఢముఁగ్రమ్మె దెసలెల్లఁ • గనఁబడక.

ఉ॥ అక్షయవస్తు తత్త్వమది . యార్ద్యలచేఁ దగనాలకించి య
జ్ఞక్షయ మొంది జ్ఞానమను . చక్షువువిప్పని గ్రుడ్డివాని దు
ర్లక్షణ నిష్కృపా హృదయ . రంగముకంటె మహాంధకారమే
పక్షమునందు తక్కువని . పల్కఁగఁగ్రమ్మె ధరాతలంబునన్.

ఉ॥ చీఁటియన్ జముండదటు . చెంది జగంబులు నిండి యందుపై
నాస మంటఁగాఁబెరిగి . యంతట సత్కృపవీడి మ్రింగ నీ
లోకములెల్ల వ్యర్థముగ . లొగ్గడియై నశించునంచు లోఁ
గైకొనకిట్లుతోడుగొనఁ . గంఠ విషంబు హరుండు క్రత్తెనో?

చ॥ హరుండు గ్రసించినట్టి హల . హాలము నందిది లొంగియుండునే?
ధరణిని స్వర్గమున్ రసనఁ . దాకుచు లేహనముం బొనర్చు భీ
కర విలయాగ్ని మెండుకొని . కర్కశ రీతి నెదుర్చు చండ దు
ర్గరశము మ్రింగి నల్లనయి . క్రాలినదీ తిమిరంబు చెల్లరే!

చ॥ శరములు నన్నియుంజొరఁగఁ . జాలని సాంద్రతమంబు లోన నాం
టరినయి కుందు నా కుఱఁగ . టన్ బయిమేఘములొప్పు సాటికం
బొరయని విద్రుమంపు లత . బొందిక లే యెడనీరుకాయలం
దిరముగఁ దాల్చి చంద్రుఁగొని . దీపము నా వెలుఁగొందెఁ జూచితే.

చ॥ చతురతఁ బూని చూపుఁ జొరఁ . జాలని చీఁటిలోనఁ గుండలాల్
వితముగఁదాల్చి నల్లనగు . వేణికతో నొక చంద్రబింబ మీ
తతిఁ గనవచ్చుచున్నదిది . తన్మయరీతిని గల్గు భ్రాంతియో?
సుతనుఁడు క్రొత్తచందురుడో? . నుందరమీ నవ దృశ్యమేదియో?

చ॥ ఉరమును పూర్తిగా నలమి . యుబ్బు పయోధరముల్ పిలుందులున్
మురువగు బంధురంబు నడు . ముం గనరావు నిజంబు తక్కునుం
దర తరుణాంగముల్ గని ము . దంబు గడించితి నిద్దిమెల్లఁగా
గరగరికైన కాంతయయి . గట్టిగ నామది నున్నదే చుమి.

చ॥ మునుపె సమస్తలోకముల . ముగ్ధులఁ గాంచితి నిట్టి రూపముం
గనివిని యుండలేదు మఱి . గల్గునె యిట్టిది వేటొకండు? క
ల్గిన దని చూపువారెవరు . లేరిట నాచెలియల్ వచించు మా
రుని తురగం బపుష్పమగు . రోపము విక్రువ మామె యీమెయే.

ఉ॥ ఏఁ గొను కామవేదన న . హింపదు దీనిని రోసి తెచ్చె న
న్నీఁగని చెల్లె శూర్పణఖ . యిందొక భేదము పేయఁ బూనునే?

వేగుచు నున్న నాకడకు • వే చనుదెంచిన నుందరాంగిమున్
దాఁ గనినట్టిదేమొః విశ • దంబుగఁ దెల్పున కాఁ దలంచుచున్.

తే॥ పిలుచుకొని రండనుమఁ ద్వర • విభుఁడు పలుక, నసుర లేగిపిల్చిన యంత • నతనికులము
దుంపతోఁ ద్రెంపఁబుట్టిన • ధూర్తురాలు, మరునికాఁకతో నచటికిఁ • దెరలి వచ్చె

ఉ॥ పిల్లలు నిందు మానసము • కంటె భయంకర రీతిఁ గ్రాలు నా
చెల్లెలిఁ గాంచి దై త్యకుల • శేఖరుఁ డీఁదెలిఁ బోలి కాటుకన్
సల్లలిరంబుగా నిడిన • చక్షుతోడ చుయూరి పోల్కి త్రి
లల్లజ కానఁబుచ్చసది • ధారణే జాతయె? యన్న దైత్యయున్.

కా॥ చెందమ్మిన్ హసియించు నేత్రములతోఁ • జెల్వంపుఁ గెమ్మోవితో
నందంబై తగు దీర్ఘ బాహువులతో • హృదయ కంఠంబుతోఁ
బొందంగోరు వికాఠమౌ నురముతోఁ • బొర్లెప్పన నీలాద్రియన్
చుదం బొందిన ధన్వి యాతఁడె ఘన • క్యాముండు రాముండనన్.

మ॥ తరుణీ రూపము నాకుఁ గానఁబడఁగాఁ • దన్వంగిఁ నీకేడియో
పురుష కారము గానవచ్చె ననుచుం • బొంకాడుచున్నావె? య
చ్చెరువయ్యెన్ మనయొద్దనే మనుజు లీ • జిత్తుల్ ప్రసారింతురే?
యురగశ్రేష్ఠుని యొద్దనే యెలుక మా • యోపాయముల్ సాగునే?

చ॥ అనువుడు నుల్కి యామెయను • నన్ను మహీజ వయం హృదబ్జముం
జొనిపితి వంత మోహమతిఁ • జొక్కితి కావున నెద్ది గాంచివన్
వశితగ నీకుఁ గానఁబడు • వైఖరినైజము నీమనంబునం
బనుచడు కాంతయే యిపుడు • బ్రాంతిని యెల్లెడఁ జోచు నాపుడున్.

చ॥ చెలియల! ముమ్మరంపు వల • చే నని పల్కితి వొప్పుకొంటి నీ
పల రమువల్లభున్ గనెడు • నగ్గలపుం బనియేమి? యన్న నా
పొలిరియు వాడు నాకు నుడి • వోపని దుఃఖము గల్గఁ జేయుటన్
మల గుడు నాఁటనుండి యప • మానము నోర్వనిచేఁ గదా యనెన్.

చ॥ నిజమెకదా! యటంచు రజ • నీచర నాధుఁడు చూచి నామనో
రుజ కిఁక నేడిచుండు? నను • క్రూరుఁడు మారుఁడు వేచుచున్నవాఁ
డజితుఁడె యన్న తూర్పుజుఁ • యన్న! కుమారిలనేల? పోయి భూ
మిజఁ గొని తెచ్చుకొమ్మిటు బ్ర • మింపఁగ నేటికి నంచుఁ బచ్చాచున్.

తే॥ వెడల రాంబుఁ దొడతెల్ల • నుడికి తెలివి, నందకుండ మూర్ఖును పొంద • నచటివారు
వడఁగి రింకను మనుగడ • వఱులుకతన, మరణమందఁడు నిరర • మర్దనుండు.

రావణుడు శశికాంత శిలామంటపంబు చేరుట.

తే॥ చచ్చినాతడు బ్రదికిన , చంద్రిమొంది, తెలివినంది యందున్నదై , తేయలంగని
పితుకు పాలట్లు నీరు ద్ర , విచునట్టి, చంద్రకాంతమండప మొందు , సలుపుఁ డనియె

తే॥ మయుఁడుననుదెంచియా పితా , మహాఁడుసిగ్గు, పడఁగ నూహించి శిల్పంబు , పరిధవిల్లి
వేయి కంబముల్ నడుమను , వెలయునట్లు, మేటిరత్నమండపము ని , ర్మించె నపుడు.

తే॥ కాలమున కనువయి చంద్ర , కాంతి లేక , చెమ్మగ్రమ్మెడు నెలకాల , చేత మీఁదఁ
గ్రిందఁ గప్పి తెమ్మెర కిటి , కీలనుంచి, యీవివ్రాఁతుల యుద్యాన , మేర్పఱిచె.

తే॥ స్వర్ణమణిమయ కాంతుల , జాలువాలు, దీపములు చీకటులఁ దోల , దేవనతుల
నగల కాంతులు ప్రక్కల , సొగసునింప, వచ్చె ననురేంద్రుఁ డమృతండ్ , పంబుచూడ.

తే॥ పెక్కుకోట్ల చీకట్లొగి , బేర్చినట్లు, గలిగియున్నను చెలువల , చలువ గలుగు
బహుశరాస్యనుధాంతు బిం , బంబు లదట, వెలయు కతన నాచీకట్లు , విరిసిపోయె.

తే॥ జోణి నిల్చిన కల్పక , జ్యోతి రంగ, తరుమహాద్యుతిఁ గేరు ర , త్నముల శోభ
పలఁ జీకట మానె ది , వాకరుండు, పోయియును రేయి కాదయ్యె, భూరికాంతి.

తే॥ అవయవంబులు వివశత్వ , మంది తన్నె. యటకుఁ గొనవచ్చు చేష్టల , నరయలేక
పూర్వభవ వాంఛ తజ్జన్మ , మునను పడయు, రహిని నూత్నస్థితిం బొందె , రావణుండు.

తే॥ జగముఁజల్లఁజేయఁగఁగోరి , జలధికిదిగు, మొగులుగములపోల్కిందెట్లు , మునరుచున్న
పసిడి తరువుల చివుతుల , బ్రసవములను, పలుచు పానువుపైఁజేరె , బం క్తిముఖుఁడు

తే॥ అందు మదనుండు తనకు డ , కాన్యఁ బట్టి, విందుగాఁబెట్ట నమృతంబు , విధినివెడలి
యనువు లొనఁగు నేరుపరి మం , దానిలుండు, కొమల కొప్పుల విరితావి , గూడివచ్చె

అ॥ కాపురిందు నింట , గాలసర్పము చేరు, పగిది వచ్చు మంద , పవనుఁ గాంచి
కోప చందర క్త , మూర్ఖ నేత్రుండయి, సేవకులను పిలిచి , చీడఁజగిని.

అ॥ పొంగి కూప జలము , భువనంబులను ముంచి, నట్లు నన్ను పవనుఁ , డలఁచె నిటకు
నేలవచ్చెనాజ్ఞ , నెనయకః వానిని, పట్టి తెండటంచు , బదరి పలికె.

తే॥ వారు వాయుదేవుని గొని , వచ్చునంత , బండ్లు గొలుకు చుటిమి మంద , పవనమునకు
మేలి గుణమేల యీవన , మీరలిట్టి, తగవు నొంది దానిని తిట్ట , దగవె? యనుడు.

తే॥ వాయుదేవుని కోపించి , ఫలములేదు, సీతకృప నొందనేని ప , రేతరాజు
చేరుఁ గానఁ గష్ట విముక్తి , చెప్పఁ గలుగు, ననుఁగుమంత్రులఁబిలుఁడని , యాజ్ఞచేసె.

క॥ వారలు పిలిచిన వెంటనె, వారణములఁ బల్లకీల , వారువములఁ బెకా
దేరుఁ నెక్కి భువిం దివి, వారలు శంకింప వచ్చి , వ్రాలిరి పెలుచక.

రావణుడు మారీచుఁ గాన నేగుట

క॥ వచ్చిన మంత్రులతోఁ దగఁ, జెచ్చెర యోచించి తెలివి , చెడి మారీచుం
దచ్చుగఁ దపమొసరించెడు, నచ్చటికి దళాఘ్నఁ దరిగి , యతనిం గాంచెన్.

తే॥ పంక్తివదనుఁడు రాఁగాంచి , భయమువలన, వడఁకి కొంఘును నెదురేగి , వానిఁదోడి
తెచ్చి మర్యాద గావించి , తెలిచి యతని, వదనమునఁ జూడ్కినిల్పి తాఁ , బలికెనిట్లు

తే॥ కల్పవృక్షంబు నీడను , కాంక్షఁ దిరుగు, నింద్రునకు యమునకు నోట , యెదుగునట్లు
పాలనము సేయు దేవ! యీ , వరికిఁ జేద, కరణి నరుదుగ వచ్చిన , కార్యమేది:

చ॥ అనివుడు రాగఁ దగ్గ యవి , యైనవి ప్రాణముతోడ నుండియుం
బనవెదఁ గీర్తితోఁ బరువు , మాసెను వేల్పులఁగాంచి యింక పి
గ్గునఁ దల వంపఁగా వలసె , మోరతరంబగు నింద నేఁటికిన్
మనుజులవల్ల వచ్చె నిఁక , మానము వోనది యెట్లు చెప్పదున్?

చ॥ బలయుతులైన మానవులు , బాహుమంబున ఖడ్గమూని య
ములుచలు నీడు కోడలికి , ముక్కు సెవుల్ మొవలంబఁ గోసి రి
ట్లలమిన నిందకంపె ఘన , మౌ నపదూకు మతోకండు గల్గినే?
యిలను ప్రసిద్ధమైన మన , యిద్దఱ యన్వయ శీలముల్ చెడన్.

చ॥ ఒక మనుజుండు చేత ధను , పూని రుషా విపరీత కిత్తుడై
యకట! నిశాచరావళుల , యాయువు ప్రసంగి ఖరాదుఁన్ సుర
ప్రకిర జయేందిరా కచభ , రంబు గ్రహించిన యా నరాదులన్
గకవిక చేసి చంపె ననఁ , గా మన జన్మము లేలకాల్పనే?

ఉ॥ కాఁక యడంప లేక మది , గాసిలి దూపిలుచున్న నేను నా
కాఁక యడంగ నీచులను , గ్రచ్చఱఁ జంపఁగ పాటికామి య
ట్లొకువ సేయకుంటిఁ దమ , యొద్ద వసించు మడంతి మిన్నఁ గొం
చాఁక నడంచి నిందను న , యంబునఁ ద్రోవఁ దలంచి వచ్చితిన్.

చ॥ అని దనుజేంద్రుఁడాడఁ గొడు , పగ్గిని గాల్చి దిఱన్ శ్రవంబులం
కొనిపిన యట్లుగాఁగ మది , స్రుక్కి య్లసీ యని యాశ దొడ్డదే
యని విలయంబు తప్పదని , హావడిరా యని యోటలేక యి
ట్లని వచియించె నాతఁడు న , యంబున మేను మనంబు కంపింన్.

ఉ॥ అయువు నొల్లవేమి? మతి , నక్కట పంకము నందు ద్రొక్కితే?
యీ యపమార్గ మిట్లు వడి , నెవ్వరు నీకను కూలకత్తులై
తీయని పల్కులం గఱపి , తీర్చిరి? నీ తలవ్రాతయే చుమీ
వేయన నేల? యేను బలు , వీటిడి నైనను మేలు సెప్పెదన్.

❖ తెంచిన చేతులం దలలఁ , ద్రిక్కటి చేతుల నందికొంచు హో
మాంచిక కుండమందిడి యు , మాధిపుఁగూర్చి యనేకవత్సరాల్
కొంచక విద్ర యోగిరము , గోరక చేసి తపంబు సంపదం
గాంచితి లోకవింద గొని , కాంచఁగ శక్యమె యిట్టి సంపదలోఁ

❖ పాపగుణంబుచేన? మఱి , పాపవమైన గుణంబుచేతనా?
యాపగిదిం దపంబు ఫలి , యింప సు సంపద నీవు పొందుటలోఁ
కోపము మాని పల్క మిది , శ్రూరగుణంబున నొంది తేమి? యి
ట్లేవునఁ గీడు చేసికొని , యెల్ల నశింపఁ దలంపు గొంటివే.

❖ దుడుకున మిత్రరాజ్యమును , దౌర్ధ యొనర్చిన, ధర్మ మార్గముల్
చెడ వలపక్షమూని సభ , చేసిన, మోసముతో గృహస్థులన్
గొడవల నొంచి తత్కుసుమ , కోమలాలం జెఱి గొన్న, ధర్మమే
మడియఁగఁ జేయు; నెవ్వరిల , మాఁడక నిల్చిరి దుష్ట వ ర్తసులోఁ

❖ నాక విభుం డహల్య వల , నం బడరాని యసహ్య దేహముం
జేకొనె నింద్రుఁ టోలిన ప్ర , సిద్ధు లిఁకెందఱొ కామపీడచేఁ
గైకొనినారు చేటులు ని , కంబుగ లక్ష్మిని పోలి యెందఱో
నీకు సతుల్ గలారు వగ , నెక్కొన నీమతి ఘాసె నేమనన్.

❖ కాదని పూనికేని చెడు , కావలమున్ గడు దూఱు గాక వే
తేదియుఁ గాంచలేవ యొల , యించి ఫలంబును పొందితేనియున్
పాదుల శాప నన్నిభ వృ , షత్కములన్ రఘురామ భూపరుం
డే దమియించు నీదయిన , యిద్ద బలంబు కులంబు సర్వమున్.

❖ నీదగు సేనకంటెఁ గడు , నేర్పున లావున మేటి యంచు సం
పాదితకీర్తి మోచిన య , వారణ సైన్యము లోడ నా ఖరున్
మేదినిఁగూల్చె నొక్కఁడె ని , మేషము లోన. సమస్తదైత్యులన్
మోదముతో వధింప మది , బూనిన వాఁడది నీ వెఱుంగవో.

❖ రావడా? నీయనుంగుల వి , రాధునకంటెను కూరుఁడున్నె? వాఁ
డేవగ రామ బాణ హతి , నీలై నెఱుంగవె? యింక నే విదిం
టోవఁగ వచ్చు నంచు వది , బ్రుంగుచు నుండుఁ జెడంగనేల? నే
వే విధముల్ వచించినను , వీనుల కెక్కడిదేమి తెల్వెయో?

❖ మడిసిరి నిన్నుమించిన న , మానులు దైత్యులు చావఁగోరి చే
సెడి పనిచేయఁ బూనకుము , చేసిన నాయువు మాయు టబ్రమే?

పుడమి మఱెందఱెందఱతో వ్ర • పూర్ణ బలంబున, నేలినారు పెన్ •
దుడుకులు చే • భూస్థలిని • త్రుంగని వారలఁ బల్కుమొక్కరిన్.

కా॥ తమ్ముండైన సుబాహువున్ జనవి దో • ర్దండ ప్రభావుండు నా
కమ్ముం గూర్చినదాది దైత్యబలముల్ • గగోలుగా వారి నా
మమ్ము ల్విన్నపుడెల్ల నామనము కం • పంబొందుఁ గాఁబట్టియే
నిమ్మార్గంబునఁ గుందుచుండు దనుజా • ధీశా! పరీక్షించితే?

తే॥ భువిఁ జరాచరములు నిల్క • పొందవనుచు, నిజము దెలిసితి మసురేంద్ర! నీవు దుష్ట
చేష్టలను మాని యున్నట్టి • శ్రేష్ఠమైన, సంపదలఁ బొందునామాట • చక్కవినుము

మ॥ అన దైత్యేంద్రుఁడు శంభుఁ దారగిరి లీ • లాంకంబుగా నొక్కచే
మొనయం దాల్చిన నాబలంబు చులుకం • బోనాడుచున్ మర్త్యునొ
క్కని నాముందఱ గొప్పవాడనుచు మీ • కం బల్కుచున్నాడవా;
యనుచున్ భూకుటి భీకరంబుగను మా • యావిన విరోకించుచుకా.

చ॥ సడచిన కార్యమింతయు మ • నంబున నెంచవు నామనస్థితిన్
బెడిసి పడంగఁ దిట్టితివి • వీకునఁ జెల్లెలి ముక్కుగోయు నా
దుడుకరుల న్నుతించితివి • దోసము నొందని వారలంచు నీ
బుడి బుడి మాటలన్ సయిచఁ • బోలునొకో మఱిసేవ చెప్పమా;

మారీచుఁడు రావణునకు నీతి కఱపుట

ఉ॥ అని లంకేకుఁడు కోపియై పలుకు ప • ల్కాలింఁ మారీచుఁ డిం
కను తాఁబల్కిన మండి దూఁకునని య • ల్కంబోక తానిట్లనున్
నను కోపింపఁగ లేదు నిన్నును భవ • న్నందన్ • భవద్వంశమున్
ఘన కోపంబునఁ బ్రుంగఁ జూచితి వపా • ఖ్యం దాల్తువే నీతలన్.

ఉ॥ ఎక్కిడుమన్న భార్గవుని • యేడ్చెఱఁ గ్రుంగఁగఁ వంచుకైలముం
బెక్కువ రాట్సుభన్ వితీచి • పేర్చిన కైలము నెంచి చూడ నీ
పెక్కటి నెత్తిపట్టి పర • మేశ్వరు కైలమె? మేరు కైలమే?
మిక్కిలి యాకసం బొరయ • మీటిన వింధ్యమె? నీవ చెప్పమా.

ఉ॥ కావున రామునత్వమును • కాంచి వచించిన నా నయోక్తులన్
వీసులఁ జొన్నపున్ జెడెదు • వీరవరేణ్యుఁడు కేలఁ జాపముకా
బూనక మున్నె ప్రాణములు • పోవుట నిక్కము మూర్ఖబుద్ధిచే
జానకీఁ గాంతఁగాఁ దలఁతు • జానుగ రాక్షస పాప రూపమా.

ఉ॥ చుట్టఁతోడ సంయమనిఁ • జొచ్చుట నికుక్కవమంచుఁ దప్పెటం
గొట్టన రీతి గుండియలు • గోడుగఁ బాడుగఁ గొట్టుకొంట నీ

పట్టునఁ గానవేదిః విష • పానముచేపెడు వారిఁ గాంచి య
పట్టున నున్న వారదియు • భావ్యమెయంచు వచింపఁ జోలునే;

ఉ॥ భూపకుమారకుం బ్రియము • పొందునఁ గౌళిక మౌని మెచ్చి నా
గోపమమైన దివ్య విళి • తోతక్కర మిచ్చెఁ దదప్రజాంశుల్
లోపము లేని కోపమున • లోఁగొనఁ జాలు క్షణంబులోన న
ప్రోపరిలోఁముల్ మహిమ • నున్నతి నొందిన యా త్రిమూర్తులన్.

చ॥ అమిత బలంబునం జయము • నందిన యర్జును వేయి చేతులన్
సమితివి త్రుంచి కూలిచిన • క్షత్రియ భీకరు జామదగ్న్యు చా
పమును జగంబు జే యనఁగ • వంచిన రాము నమోఘజాహ్లా న
త్వము మన చేతులం గలదెః • తత్త్వమెఱుంగక మాటలాడెదెః

ఉ॥ కామవిషంబు దేహమును • గాసిలఁజేయఁగ బుద్ధిమాలి నీ
వీమెయి దుష్టవాక్కువచి • యించితి చేటును దెచ్చు నాయనాః
మామను నీకులంబునకు • మాన్యతఁ గూర్చెడువాఁడ నీతలం
పోమక యడ్డు పక్కెనని • యుగ్రత నొందక వీడు మీపనిన్.

ఉ॥ నీచపథంబు మాను రఘు • నేతృబలంబు దలంపుమన్న మా
రీరుఁ దిరస్కరించి వల • రెక్కొను రావణుఁ డిట్లు పల్కునో
యాః చతురాగ్రగణ్యః జన • యిత్రి వధించిన మానిసీనికిన్
శోచితరీతి జంకు విను • శూరుఁడవంచుఁ దలంపఁ జెల్లనే;

ఉ॥ దిక్కరు లొగ్గి దాఁగికొన • దివ్యులు నెల్కడఁ దక్కి పాటి తో
స్రుక్కఁగ ధూమధామముగఁ • జమ్మలు చుట్ట దివంబుఁ గాల్చి పే
రుక్కున ముజ్జగంబుల మ • హోన్నతి నాజ్ఞలఁ జెల్లనిచ్చునే
నెక్కడఁ తుచ్చులౌ మనుజు • రెక్కడఁ నన్నుజయించు లేదనో;

చ॥ త్రిజగము లందు నన్నెదురు • ధీరులు లేరటు గల్గిరేని నా
భుజముల తీఱువో నడుతు • మోదము దీనికి మించి కల్గినేః
గుజగుజ పోక నాముదలఁ • గూర్చెడు మంత్రుల ధర్మపద్మతుల్
విజముగ దాటిపోవుటయు • నీతియెఁ చెప్పిన యట్లు చేయవో;

ఉ॥ త్రోసి తొలంగి పోయినను • ద్రోవక నీశర ముత్తరించి నా
యాసను నేనె వూర్తిగ ర • యంబునఁ గాంచెదఁ గాగ మాన మ
న్నాన వహించితేవి బదు • లాడక ప్రాణము గోలుపోక యు
ల్లాసమతోడ నాదగు త • లంపు పలింపఁగ నిల్వమామనన్

చ॥ కరగిన రాగిపైఁ జిలుకు • కంబుకణంబన స్రుక్తిక్రుంగ్కి ట.
 క్కరియగు తాటకేయుఁ డెద • గర్వము నిండిన వారునాశముం
 దొరయుట నిక్క-వంబు తమ • పొందఁగఁ గోరిన కార్యమెల్ల నా
 గరువము చేతనే ఫలము • గాంచెద మంచుఁ దలంతు రిమ్మునన్.

ఉ॥ నీవని చూచియే నివట • నిక్కపు 'సంస్థితి చెప్పఁ బూనితిన్
 నాని గాంచి యే భయము • నం బడి పల్కఁగ లేదు నాశమే
 చేపడువేళ మంచియును • చెడ్డఁగఁ దోచుట నిక్కమల్ప బు
 ద్దీః పనియేమి సత్వరమ • తెల్పుమ యంచు వచింప నుమ్మునన్.

చ॥ కవుగిలి గొంచు రావణుడు • కాక తొలంగఁగ నోయి మామ! నేఁ
 దివిరి యనంగు నత్తమునఁ • ద్రెళ్లటకంటెమ రాము తూపుచే
 భువిఁ బడుచెన్న భావ్యమని • పూనితి మందసమీర వైరమున్
 దవిలిచి నట్టి సీతను ము • దంబుగ నాకు నొసంగుమా యనన్.

తే॥ సిగ్గు చెడఁగఁ దపోవని • జేరి మున్ను. రామ దివ్యాత్మవితతిచే • రాక్షసులును
 సోదరుఁడు చావ భయమున • సురిగి పాటి, వచ్చినట్టి నేనిప్పుడే • పనియొనర్తు?

చ॥ అని మరణంబు నోటమియు • నప్పుడ పొందిన యట్లు తాటకా
 తనయుఁడు పల్క రావణుడు • తత్తట నిట్లనుఁ జింతయేల? నీ
 జననిని చంపు దుర్జనుని • చంపఁగ నాయిత మైతి మేటి వం
 చనమున సీతఁగైకొనుటె • నమ్మత మిప్పటికార్యమా ననన్.

చ॥ పెనుకిను పోవుటేమి? బల • వీరుని రాముని సుందరిం దురం
 బున విజయంబు నంది కొను • పోడిమి మెచ్చగుఁ గాక వంచనక
 గొనుటది యెల్లిదంబుగద • ఘోరరణంబున నీ పరాక్రమం
 బును వెలయింపుమా యశము • భూమిని సింపుమ యన్న నవ్వచున్.

తే॥ వారం జయింప సేనలు • పలయునేమి? ప్రణతచంద్రహాసముచాలు • వారుమడియఁ
 దెజవయునుచచ్చుఁగాన నా • తెలుఁగువీడి, మాయ గైకొందమనిదైత్య • మల్లుఁదనుడు

మ॥ ఇనవంశోత్తము చారఁ దాఁకుటకు ము • న్నే పీని మూర్ఖంబు లా
 తని బాణంబులఁ ద్రెవ్వకున్నె? యనునా • తత్త్వంబు యోచింప నా
 కును తద్భూమికి నేగి క్రమ్మటెదుల • గుం గల్గినో? కలదో?
 పునమా నావిధి యెట్టిదో? యనుచుదాఁ • గర్తవ్య మూహించుచున్.

మారీచుండు మాయా కురంగమై చనుట

తే॥ అజ్ఞయేమని మారీచుఁ • డడుగ దైత్య, విభుఁడు బంగారు జింకవై • వెడలి సీత
 యాన పడఁ జేయుచుని పల్క • నతఁడు వోమె, వింశతిభుజుండు వెడలెను • వేలుత్రోవ.

తే॥ మునుపు రామబాణబలంబు , గనుటవలనఁ, దానుగాఁగాక ప్రభుని ప్రో , త్సాహమునను
జింకరూపొంది సోవఁ ద , చ్చిత్త వృత్తి, యెట్టులున్నో యూహించియు , నెఱుఁగుటరీది.

క॥ కల బంధువులను చావం, గల వీరులఁ దలఁచి కొంకి , కళవళపడుచున్
మిలు విషజలములఁదెరలెడు, లలిఁదెరలుచు మేనువడఁక , లావణీ క్రుంగున్.

తే॥ మునిమఖంబును చెఱుపంగఁ, బోవునాటి, నుండిశోకించి నిలుకడ . నొందలేక
మూఁడవ తడవ మరణింపఁ, బూనిరాముఁ, జేరె సింగంపుగుహ దంతి . చేరునట్లు.

క॥ మెఱపులు భువిదివి దోఁపఁగఁ, జొని నభిమానంబులేని , భూరిమయంబొ
హరిజాకృతిఁ గొనిసేతా, హరిజాక్షి చరించుతావు , నరయుచుఁబోయెన్.

తే॥ జింకలను గన్నవారలు , జింకకంటి, నరయుబంగరు జింకసౌ , రరసి యెడఁద
లంటులేని వేశ్యల చూపు , లనెడివలలఁ, బడినవడుపునఁబడజింక , వచ్చెనటకు.

తే॥ అనదు లే నడు మల్లల , నాడుచుండ, శ్రమను నడచుచు మృదుల హ , స్తంబులనెడు
కోయఁబడని వుష్పములతోఁ, గుసుమచయము, గోయుచుండెజానకి యటఁ, గూర్మితోడ

తే॥ ఉలఁపఁ దరమయ్యుఁగాని చం , దంపురూపు, చెన్నఁటులు నిద్రలోఁగాంచిరన్న పగిదిఁ
నెన్నరాని దుఃఖములొంద , నున్న సీత, గాంచె నచ్చెరువంది బం , గారు జింక.

మ॥ దశకంఠండును వాసి జీవితము ను , ద్యద్యోగ భాగ్యంబులున్
నళియింపం దఱియొట ధర్మము ప్రస , న్నత్వంబు కా నుండుటన్
విశదప్రేక్షణ సీత మున్నెపుడుఁ బృ , థ్విం గానకున్నట్టి రూ
పశరీరంబుల నొప్పు జింకను మదిన్ , వాంచిచెఁ దా జేలయై.

క॥ తరళాక్షి ముదురుటాసను, హరింబును పట్టి యాయ , నడిగెద ననుచుం
ద్వరపడి పూవులు చిందఁగఁ, బరువున రాఘవుని కడకు . వచ్చి నయముమై.

తే॥ కాళ్లు చెవులును మాజిక్య , కాంతి గలిగి, మేను బంగరు చాయయై , మెఱుఁగుచేత
గగనము వెలుంగ, జేసెడి , సౌగను గులుకు, లేడిగలదు కాంతురు రండు . లీలననఁగ.

క॥ సీత యిటువలుక నది యే, జాతిది యటువంటిలేడి . జగమునఁ గృతార్థ
బ్రాతి యని తలఁపకెంతయు, నేతేరఁ దలంచె రాజుఁ , డెంతి పిలుందన్

అ॥ సీతయాస గొనిన , చేష్టచే నాజింక, యెల్లబోఁటి గామి , యెఱుఁగకుండ
వెడలఁ దలఁచుచున్న , విమలాత్మ రాముని, లక్షణంబుగాంచి , లక్ష్యణుండు.

లక్ష్మణుఁ డది రాక్షస మాయ యనుట

క॥ కరచరణంబులు వాలము, నరుదగు రత్నములఁబోలి , హైహంగంబొ
హరింబు గలదె ధరణిని, సురవైరుల మాయయనుచు , జూచెద ననుడున్.

క॥ రాముండిట్లను లక్ష్యజాః, భూమిని పలుకోట్లరూప • ములు పలుతీరుల్
నేమమున సకలమెఱుంగఁగ, లేమిటు లననేల; వింత • లేదనఁదగునే.

తే॥ ఏమితలఁచి తొకేరీతి • నెనయుచుండు, నవయవంబుల సూటిగా • నరయుదేని
సూక్ష్మభేదముల్ దెలియుట • చూడలేవె?, యేడుపైఁడిహంసలుపుట్టు • బెఱుంగవేమి?

తే॥ లెక్కలేని ప్రాణులలోన • నొక్కతీరు, నొక్కయంతంబు లేదను • చుండు నంత
మీరు మాటాడుచుండ బం • గారు జింక, దూరమేగునో యని సీత • తొట్రుపడియె.

చ॥ అటువలెఁ దత్తఱిల్లు జన • కాత్మజ చిత్తమెఱింగి రాముఁడం
తటఁగుటిలాలకా! పదము • తక్కిక కాంతమ యంచు నేగ సం
కటమున లక్ష్మణుండు వెను • కం జన దాటఁగ రాని దయ్యమై
తటుకున వచ్చి యెఱైదుట • దంభముతోఁ గనుపట్టె లేటియున్.

ఉ॥ తమ్మునె కాంచు జింకఁ గని • తామరసాక్షిరొ! దీనిఁ జూడఁ జి
త్తమ్మున నేమియుం బయి • దాకొన దియ్యది మంచిదే యనెన్
వమ్మగు నేమి? దేవతల • ప్రార్థనముల్ సుకృతమ్ము శేష త
ల్పమ్మును వీడి యీధరణి • భారము దీర్చఁ దలంచి వచ్చుటల్.

ఉ॥ దీనిని చూడు వత్స! యిది • దేనిని పోలును? ధాత్రి సాటియే
గానము ముత్తైమట్లు రద • కాంతులు గ్రమ్మును శాద్వలంబుపై
నానెడు నల్క మించు దొర • యం దగు దేహము మేలి హేమముం
బోనిది మచ్చలెన్నఁ గవి • పుత్తుని జోతి నభఃఁరించెడిన్.

ఉ॥ ఈ హరిణంబుఁ దేటి కను • నింతులకున్ మగవారి కింత సం
దేహము లేక దెందములు • దీనివయిం జొరఁ జాఱకుండునే?
యీహలు లేచుచున్ పిడుత • లేపున దీపముఁ జేరు పోలికన్
దోహలందుచున్ వడిగ • దొర్లుచుఁ బోవుచునుంటఁ జూచితే?

౨౫ అన్నయట్లు పలుక • నాజింకఁ గని యిది, మంచిగాపటంచు • మదినెఱింగి
తమ్ముడనియె దీనఁ • దనరు ఫలంబేమి? మరల చనుట యింక • మంచిదనుచు.

ఉ॥ లక్ష్మణుఁడిట్లు పల్కు భుభ • లక్షణ • లక్షిత సిత, యీలన
ల్లక్ష్యము లొప్పు లేడిఁ బది • లంబుగఁ బట్టి యొసంగఁ జూప జి
త్సక్ష్మలై న సోదరుల • భావము లూర నయోధ్య కేగి యో
సూక్ష్మఁడై విరామముల • సొంపుగ నాడుకొనంగ నిమ్మగున్

చ॥ అసపురు నల్లై తెల్లు నను • నంత విచక్షణ దక్షుడైన ల
క్ష్యణుడు వచించు నార్యః యిది • కర్చుర మాయ దూతులైన యా

దనుజులు ధర్మపద్ధతిని , తప్పి చరింతురు వారి మాయలం
దున నిదియొక్కటౌ ననుచు , దుట్టతుదం దెలియం గలారనన్.

ఉ॥ తమ్మున కన్న యిట్టులను , దైత్యుల మాయయె యైన మేలె యొ
క్కమ్మునఁ గూల్చి వచ్చెద ర , యమ్మునఁ బట్టిన ధర్మముఁ ఫలం
బిమ్ముగఁ గాంచు నిక్కమగు , నేజమయేని గ్రహించితెత్తు రెం
టమ్మున కేమియుం జెడుగు , డాయదు నీవ తలంపుమా యనన్.

ఉ॥ దీనిని మున్నుగాఁ బనిపి , దీని పిఱుందన నిల్చువారలే
వైనము వారలో? మఱియు , వారల మోసములెట్టివో? యిటుల్
దీనిని పంప నేలొకా? మ , దిం దలపోయ నశక్తుమయ్యె దు
ర్మానులు రోయు వేఁట కొల , మాత్రమ కాదగదాట్ల నిచ్చునాన్.

చ॥ దనుజులు వైరులంచు బహు , ధర్మవిదూరులె యంచు మాయలం
బనుడడు వారలంచుఁ దగఁ , బిల్కుచుఁ బూను వ్రతంబు వీడఁగా
జనములు నవ్వరేమి? యిటు , జంకుట త్వత్కూల ధర్మమేమి? యె
ట్లును బలు మంచిదే యగు వి , లోలత యేలని రాముఁ డాడఁగన్.

ఉ॥ దానిన కార్యముల్ తగ నె , డంద విచారణచేసి చేఁడ యు
ద్వానిత రీతిఁ గ్రాలు రము , వర్యః మృగంబు పిఱుంద నెట్టి రా
కాసులు నున్న మచ్చర వి , ఘర్షణ వారల యుక్కడంతు నా
శ్వాసము చెందుఁ డీ రది ని , జంబగు లేడియయేని తెచ్చెదన్

మ॥ అని సౌమిత్రి వచించుచుండ నమృతం , బంగారఁగా నొల్కొ ప
ల్కున ముదై తగు చిల్కొవోలె వదరెం , గొంచించుచున్ సిత యి
ట్లనుమానించుచుఁ బట్టి యాయరు గదా , యంచుఁ విమోదంబుతోఁ
గనులన్ ముత్తైము లట్లు బాష్పకణముల్ , గ్రమ్మున్ వెసన్ గ్రమ్ముతా.

రాముఁడు మాయా హరిణము వెంట నంటుట.

చ॥ చనవు మెయిం గనల్గొనుచు , సాగిన జానకఁ గాంచి రాఘవుం
డను ననుజాః కురంగుమిపు , డయ్యలివేటికి నేనె నెవ్వడి
గొని చనుదెంతు నిచ్చటనె , కూరిమితో సతిఁ గాచియుండు మం
చు నిశిత బాణముల్ ధనువు , సొంపుగఁ దాల్చిచనెన్ వడిన్ వడిన్.

శే॥ మున్ను వేల్చి జెలుపవచ్చు , మువ్వరెందు, తప్పిపోయిన , వాడని తలఁతు నీని
మొగిని గమనింపు మని కేలు , మోచ్చి పలికి, లక్ష్మణుఁడు పక్షకాల వె , ల్పలనె నిల్చె.

తే॥ అరసి లక్ష్మణుఁ డనుమాట , నాచరమునఁ, గొనక జానకి కైకొన్న , కోపమునకు
మందహాసంబు గొని మటు , మాయజింకఁ వెంబడించెను సుందర , వీరవరుఁడు

ఉ॥ నేలను నిల్చుఁ జింత మెడ , నిక్కుఁ జివుక్కున దాఁటు నింగికిన్
లీలను నేలఁ ద్రవ్వ జుర , శించిన తీరున దూఁకు డాయఁ బెన్
గాలి మనంబు వేగిరము , గాఁ జను రీతికిఁ గ్రొత్తమార్గ ము
వ్వేళను నేర్పుఁ బాదిములు , పేరురముం దగులంగఁ బర్విడున్.

ఉ॥ చాఁచుచు నెత్తి యీచుపన , జాలముఁ గొల్పిన పాదసత్త్విమున్
బాఁచి వచింప వేటొక య , పూర్వభగోళము గల్గినేమి? తా
నేఁచఁగ నేగినంత వడి , నేగెను జింకయు నింతమాత్ర మే
తోఁచును నాటి వేగమున , తోరము దెల్ప నశక్యమేరికిన్.

తే॥ కొండలెక్కు మేఘంబులఁ, గ్రుంకువెంటఁ, జేర దూరమేగును తామ , సింప డాయ
నిలిచి యున్నట్టై కనఁబడి , తొలగిపోవు, పైడి యాస వేళ్ళల మది , పాటు నట్లు.

చ॥ తొడఁగిన దొక్కుటై తుదిని , దోచిన దొక్కుటి యయ్యె మున్నె త
మ్ముఁడు తలపోసినట్టి చలఁ, పుల్ తగ నామదిఁ దోచియున్న ని
క్కుడ కిటరాను పెట్టిక్రమఁ, గర్బుర మాయలఁ జిక్కి పొందితిన్
దడయఁగ నేరొకో సదమ , దం బొనరించుట మేలు చూడఁగన్.

తే॥ వీఁడు మాయావి చేడడు , వాఁగు వాడు, చెండులే కార్యమనుచు నం , సిద్ధుడైన
రాము మది నెఱిగిన వాడు , రయముమీఱ, మాయ నెగిరెను నింగిని , మఱుఁగుపడఁగ

తే॥ రాముఁడాక్షమందె చ , గ్రంబు సిహి న, మోఘశరమొండు చందించి , మోసగాఁడు
పోవుచోటికి వెంటాడి , పొరిగొనుచుని, నారి తెగ దీని చటపె న , న్నారసంబు,

తే॥ ఆ శరంబు మాయావి తొ , మ్మంటఁ దాఁతె, దాఁతి నంచ నోరు దెఱచి , దశదిశలను
దాటిచన లక్ష్మణా; యందుఁ, చద్ద యఱచి, ప్రాజముయఁడిది మారీచుఁ, డచనిఁగూలె

తే॥ నిక్కువపు రూపమునసోఁకు , నిల్లఁగాంచి, తమ్ముడలఁచియాతఁడు జాణ , తారకముగ
వెంట వచ్చునతఁడు ప్రోడఁవేయునేల , ప్రాజసముఁడు నేర్పరి యని , హర్ష మొందె.

తే॥ దిక్కులదిరంగ నఱచుచు , దీచి కూలు, నీచు దేహంబు నచ్చట , నిలిచిచూచి
మున్ను కౌశిక యాగంబు , పూనిచెఱుప, నరుగుదెంచు మారీచుడే , యని యెఱింగె

తే॥ శరముతొమ్ముననాటఁగ , శ్రమమునొంది, మడియుచోదైత్యుఁడొనరించు , మాయ యండు
నాడు కంఠంబుతో లక్ష్మ , జాయటంచు, బిలిచె నదివిని మైదిలి , కలఁగునేమొ?

చ॥ పిలుపు నిజంబు కాదనుచు , పీఱిడి దైత్యుఁడు పల్కెనంచు మున్
దెలివిని నాకు హెచ్చరిక , దెల్పిన తమ్ముడెఱింగి తెల్పుఁగా

నలమట వీడి సీత హృద , యంబున నూటలు చెందు నంచుఁ దాఁ
దెలిసి యొకింత నెమ్మది గ , దించె మదిన్ రఘురాముఁ డయ్యెడన్.

ఉ॥ చావఁదలంచి వచ్చిన ని , శాచరుఁ డీతఁడు గాఁడు మద్య
రావము వోరెఁ గూసిన వి , రావము నందు తలంచిమాడ న్
ర్థావహ మొందుఁ గల్గు నది , యారట పెట్టక మున్నె వెన్కె-కుం
బోవుట మంచిదంచుఁ దల , పోసి చిరానఁ జనంగఁ గ్రమ్మెత్తెన్.

8. జటాయు మోక్షణ పటలము. (225)

తే॥ రాముఁడట్లు మారీడుని , నామ మడఁచి, పడిగ వచ్చును నుండంగఁ , బర్జ కాల
నున్న సీత యా దీనంపు , టులివు విన్న, యంత దిగులునఁ గళవళ , మందె మదిని.

తే॥ పరభృతంబు వృక్షము నుండి , పదరి జాఱి, పడిన వడువునఁ బుడమిని , పడుచులేచి
కడుపు చెయివెట్టి కలఁచిన , కరణిగాఁగ, విభ్రమము నొంది విలపించె , వివిధగతుల

తే॥ ఏల యజ్ఞానమునఁ బట్టి , యిమ్మటంచుఁ, గోరి యీ జీవితము చెడఁ , గొట్టికొంటి
నేదిగతి, ముందు వెన్కెల , నెఱుంగనైతి, యేమి చెడుగుల దుర్విది , యేచఁగలదో;

లక్ష్మణుఁడు సీతకు ధైర్యవాక్కులాడుట.

తే॥ వల్ల: లక్ష్మణా! సద్గుణ , వార్ధియైన, యన్న రాక్షసమాయచే , నలుగుల పడి
పుడివిఁ దూరె ననుచు సీవు , వినియు నింక, నిచటనే నిలుచుంటివా , యెడఁదఁగొనక

తే॥ అనుడు లక్ష్మణుఁ డిట్లను , నమ్మ: యీజ, గమున రాముని కంటెను , కడిమియందు
మించు కూరు లున్నారని , యెంచఁదగునె, ఆఁడుఁడనమున నరయ కి , ట్లంటి గాక.

క॥ జలధులు నిఖిల జగంబులు, కులశైలము లొక్కటగుచు , ఘోరరణంబున్
జలిపిన రాఘవు బలముం, జలియింపం జేయఁ గలవె? , చింతింపు మెడన్

క॥ పుడమియు జలమును వహ్నియుఁ, గడఁచు రాఘవుఁడు కినిసి , కాంచెనయేనిన్
పొడియై నీతై పోవవె? తడఁబడి యెవ్వనిగ సతని , చలఁచితొ తెలియన్.

తే॥ రక్కసునకోడి కట్టించి , రామదేవుఁ, డిట్లు పిలుచునె? పిలిచెనే , నెల్లజగము
లదై నిలువునఁ గూలవె? యఖిల జీవు, లింతకే మండి మాఁడి ల , యింప కున్నె?

క॥ పలుమాట లేల? దివి భువి, గలవారు నుతించు గళ , కంఠ ధనువు ము
క్కలుగా విఱచిన శ్యామల, జలద విభు నెదుర్చువారు , జగములఁ గలరే?

క॥ పడియే నొవ్వియుఁ బొరయఁడు, హతుఁడగుటా? త్రిభువనంబు , లడఁగవు రవియున్
గలిదప్పఁ దుదధి యింకదు, మతిమాలిన చింత నొంది , మఱుగం దగునే?

తే॥ ధర్మమున్నది దివ్యులు • తనిముఁగలరు, వచ్చు రాముఁడు వైశంబి • పంక వలదు
చచ్చునపుడు రక్కసుఁడట్లు • చావుకేఁక, వైచేనదివిని విభ్రాంతి • పడకు తల్లి!

తే॥ అనుడు మిక్కిలి కోపంబు • నడలు మనము, చంపి నంతటి వేదన • చండ దృష్టి
గలుగు సీత నీ విచ్చట • నిలిచి యుండు, నీతిమంతము గాదని • నెట్టనాడి.

చ॥ టపరి మైత్రి గూర్చికొను • నుత్తము లక్కట ప్రాణమైన దాఁ
పక యిదువారు చేవచెడి • ప్రార్థన చేసిన యన్న కోరికం
గని విక చేయు తమ్ముఁడిఁకఁ • గల్గెనె నీవలె? దిక్కులేదు నా
యకుని తలంచుచుఁ విడుతు • నగ్నిని జీవము లిప్పుడే వడికా.

మ॥ అని చెందమ్మి వనమ్ముకై వెదకు చ • క్రాంగిం బలెం గిన్నమై
మన ధామావృత దావ వహ్ని వెదకం • గాంతరముం గూర్చి యే
గిన వై దేహిక నడు వచ్చి వినతిం • గేల్వోడ్చి యోతల్లిరో!
నను మన్నింపు చలంబు వీడుమని దై • న్యం బంది తా నిట్లనుకా

లక్ష్మణుఁడు రాముని కడకేఁగుట

చ॥ మరణము నొందనేల! యను • మానము మానుము నీ ప్రతిజ్ఞకున్
వెఱుగు మఱేమియుం బలుక • వెక్కనముం దృఢియించి యిందెయే
మఱక వసింపుమమ్మ బలు • మాయవిదిం గెలువం గలారమే?
యిరవున నిల్చు సేవకుఁడ • నేగుచునుంటిఁ గలంక వీడుమా.

తే॥ అదను గని యాపదలు వచ్చు • నమ్మ! మీరు, ప్రభునియాజ్ఞ నాక్షేపించి • పలుకుచుండ
వెనుక నూయి ముందుగ గోయి • విధమునొంది, మదిఁదపించెదననియేగె • ముదలనొంది.

చ॥ నిలిచితి నేని యాయమయు • నిస్సృన దూఁకక మానదంచు నె
వెలలితినేని రక్షణము • వీడ మహాపద చెందు నంచుఁ జం
చలుఁ డయి కార్మిమేది యని • వానల పల్కల కుల్కి యిట్లు రాఁ
దలఁచుట పాడియే యనఁ బ • దంపడి యేమని యందు నన్నకున్.

ఉ॥ పాడి దలంతు నేని యది • భావ్యము భవ్యముగాని, యీమె యె
గ్గాడి మరించు దీనిఁ గను • లారఁగఁ గాంచుట కంటెఁ గర్మచే
నాడికఁ బుట్టి కొందలము • నడెడు వెంగలి యే మఱేమియుం
జూడక యిచ్చటన్ వదలి • నూటిగ నేగుటె చాల యుక్తమౌ

ఉ॥ ఏనిదె పోవుచుంటి నెది • యేని యవాంశ్రము వచ్చునేని న
మ్మానిత రీతి నెల్లపుడు • మమ్ము భరించు జటాయు పున్న వాఁ
దానిక వచ్చి త్రోవఁగలఁ • డంచును పల్కలు వెన్కఁ జూచుచుకా
దానలు వొందుచుం జనె ను • పర్వుల పుణ్యము పండు పండఁగకా.

రావణుడు తాపసియై నీత కడకు వచ్చుట

తే॥ అదను గవిపెట్టు చున్న ద , శాస్త్వఁడంత, వంచనము పేయమదినెంచి , వాటమగు త్రి
దండమును నారలును జడల్ , దాల్చి జనము, గౌరవించు తాపసి రూపు , కడఁకనందె.

తే॥ కార్యమును మేని బడలిక , గానఁబడఁగఁ, బాట గతిదప్పక నటించు , వాని మాడ్కి-
వీణవంటి కంఠంబున , వేదములను, స్వరము తెడక పల్కుచు ఘన , సరణి తోడ.

చ॥ మెలఁకువఁ బూలు విచ్చుగతి , మెల్లిన నేగెడు వాఁడు భూమిఁ జీ
చ్చలమిన చోటఁ గాలిదిన , యంగముతో నడతెంచు వాఁడు న
గ్గలమగు వేపనం బలము , కాళ్లు కరంబులు గల్లువాఁడు ని
య్యల జరయున్ వరించుటకు , నేవపడం దగునట్టి వృద్ధతన్.

చ॥ నలినముఁ బోయి కేట నయ , నమ్ములు కచ్చవలీల నింద్రియ
మ్ముల యడకమ్ము గూనియును , పొల్పుగు జన్నిదమొప్ప నొక్క పి
ళ్ళల ముని వోలె దైత్యకుల , జాత్యుఁడరుందతిఁ బోయి జానకీ
నిలయము చేరె దిక్కులను , నిక్కి కనుంగొని మాటి మాటికిన్.

క॥ త్రిదళులును బ్రచయనట్లుగఁ, ద్రిదండి యయి రావణుడు వి , దేహతనయ యు
న్న దెసంగని వాతడఁబడఁ, గదిసి యెవరు మీరలనుచుఁ , గడఁకం బలుకఁ

క॥ సాదగు యోగి యితండని, మోదంబున జనకరాజ , పుత్త్రి యతని న
త్యాధరమునఁ గాంచుచు నుమ్మ, దూదార పచోభిరామ , యొద్దకు వచ్చెఁ.

తే॥ మదజలము గాఱునట్లు చె , ప్పట్టుట గ్రమ్మఁ, దొలఁకువలపున దైత్యుండు , తొడవుతొడవు
ప్రణుతి పాత్ర పతివ్రతా , రత్నమైన, నీత సుషిమ సుషమ కనుల్ , చెలఁగఁగాంచె.

తే॥ వ్యసనమున వాడియున్నయా , వామ ముఖము, సురనతి ముఖంబులకంటె , సౌభగు మెఱపె
తస్మృతమును చూచి నం , తనె సురారి, రెట్టులుప్పొంగి కృశియించె , హృదికలంగె

ఉ॥ వాని కనుంగవల్ నిరిసి , పార్థివ పుత్త్రి మనోజ్ఞకంబునం
దాని ప్రసూన మాక్షికము , నాని మదంబునఁ గ్రాలుపుష్పలి
ప్రేణివలెఁ బ్రమోదమును , చెందిన వంచు వచింపనేలఁ య
వాని మనంబువోలె ముద , పొన్నిధి మున్గి తరింప వక్షిముల్.

మ॥ వనజావాసము వీడి భూస్థలికి దీ , వ్యద్రత్న సంకాశమౌ
తను వల్లిం గొని వచ్చినట్టి చెలి సౌం , దర్యంబు వీక్షింప నా
కను లొక్కిర్వది నాలునే? తలఁపఁ బా , క ద్వేషి చందాన నా
కనిమేషస్థి నొందు నేత్రములు వే , యైనం గనంజాలునే?

క॥ ఈరమణి తోడి సుఖ మను, వారిధి చాటుంగఁ దపము, ఫలముగ నజాచేఁ
గూరిన యాయువు చాలునె, సౌరగు మూఁడు నఱి కోటి, సంపత్సరముల్?

చ॥ దివిజాలు దిజ్జహీకులు త, దీయసతుల్ రజనీ చరావతుల్
తవిలి భయంబునం గొలువఁ, దక్కక యీ భువన త్రయంబు ని
య్యుపతియె యేల నేనును న, యొక్తుల నీయమ కాలఁ చూప గొ
రపమునఁ జేయఁ బూనుదు శి, రంబున జీవితమే తరింపఁగన్.

ఉ॥ వేదన తోడి క్లేశమున, వెల్వెలయైన ముఖస్థ శోభయే
యాదివి భూమి గెల్చునన, నించు స్మితంబునఁ గూడియున్నచోఁ
బైదలి మోము గోము గరు, వం బది యెంతగ నొప్పునోకదాఁ
సోదెగ నీచెలిం దెలుపు, సోదరి కిత్తు నమ స్త రాజ్యమున్

తే॥ ఇట్టు లవినీతుఁడై మది, నెంచుచున్న, కపటమువిఁగాంచినంతనే, కనులవారిఁ
జేతఁడుడిచికొనుచు దయ, సేయుఁడనుచు, సీత యుపచారచాక్కు వ, చించియంత.

తే॥ దాసినం గని యామె వే, త్రాసనంబు, చూపికూర్చుండుఁడన మాయ, తాపసుండు
జింకతోలు త్రిదండంబు, చెంతనునిచి, కొండఁ గేళవాయంచును, గూరుచుండె

క॥ వృక్షములు గిరులు మృగములు, పక్షులు భయమంది వడఁకి, పాతె దెసల కా
రాక్షస వరుఁగాంచి హరిణు, లక్షమమునఁజెదరి కొదరి, యదరుచుఁ దొలఁగెన్.

తే॥ ఎవరిదీపర్థశాలః మీ, రెవ్వఁగిందు, గలుగు మునియెవ్వఁడనిదశ, కంఠఁ డడుగు
నితఁడు వెరవిడి యని సీత, యెడఁదలంచి, పలుకఁదొడఁగె మహాదర, భావమెసఁగ.

తే॥ ఓమహాత్మక! కోసల, భూమిపాలు, ద రధేశసుతుఁడు పిన, తల్లికోర్కె
వెలయఁదమ్ము తోనీయట, వీన్థలమునఁ, గొలుచున్నాఁడతని నెఱుం, గుదురె? యనిన.

తే॥ బాసపును వినియున్నాఁడ, సరయ లేదు, గంగ ప్రవహించు కోసల, గంటి నొకట
నడియెగు కాల మడవిలో, జరపుచున్న, వారు మీరేరి తనయలో, పలుక వలతు

చ॥ అనుకపటంపు మౌనికి ధ, రాత్మజ యిట్లను మౌనిచంద్రమా!
అనుములు సచ్చరిత్రులు మ, హాత్ములు మీవలెనున్న పుణ్యాలొ
మునులయెడన్ మహాదరము, పూను విదేహ ధరాతలేంద్రుఁడొ
జనకుని ప్రేమపు త్తి నను, జానకియందురు రాముగేహినిన్

తే॥ కఠినపథముల నడచి వి, క్ల మమునొంది, నారు వృద్ధులు ద్వంద్వముల్, పాఱుదోలఁ
డలఁచినారలు మీరలే, స్థలమునుండి, వచ్చినారన నిట్లురా, వణుఁడువలికె

మీ॥ వ్రాయనలవికాని, వరతనుభాసితుఁ, డింద్రునకింద్రుండు, సాంద్రయకుండు
బ్రహ్మవంశజుఁడును, స్వర్గముతోడ న, మస్తలోకములేలు, మహితగుణుండు

వేదవేది రజత • పృథ్వీధరము లీలఁ, బెల్లగించిన భుజ • భీమ బలుఁడు
చౌదంతి కొమ్ము వ • ఊమునకుఁ దొడపుగఁ, బోరునల్పిన లోక • వీరవరుఁడు

తే॥ అతనిపిఠి వాకిట నిల్చు • నట్టివారు, వేలుపులెనుమ్మి యారాదు • వీథులందు
తరువులెల్లను కల్పక • తరువులెయగుఁ, గాపురం బాప్రభునిది లం • కాపురంబు.

సీ॥ పాదంబులొత్తుట • పాదరక్షలుమోచు, పనులు రంభాదుల • పనులె ముగుదః
అడపక తెలు పాఁప • పడఁతుకల్ కాళంజి, గొనువారు గంధర్వ • వనజములు
తన చండగానన • మున భానుచంద్రముల్, శీలముల్ మార్పడఁ • జెలఁగువారు
ఇంద్రాది దేవత • లెల్లరు తనయింటి, కావలివాండ్రయి • క్రావవారు

తే॥ నాకమునయందు భూమిని • నాగమండు, గల యపూర్వ వస్తువులెల్లఁగడమలేక
యుండునాతని నగరాన • యువతిః యేమి, చెప్పనేర్తును? విభవ మొ • చెప్పెబులేదు.

తే॥ అజఁదొసంగిన యమితాయు • వందువాఁడు, భవునిచేఁ జంద్రహాసంబు • పడసినాఁడు
గ్రహములంబట్టి చెజిలోనఁ • గట్టినాఁడు, సకలసద్గుణవంతుండు • సన్నుతాంగి.

తే॥ మంచినడవడి గలవాఁడు • మహితధర్మ, శాస్త్రవేత్త కందర్పుఁడ • శ్చర్య పడఁగఁ
దగిన పరువంబుగలవాఁడు • తప్పులెన్ని, యజహరాదుల గెరవ • మడఁచువాఁడు.

తే॥ సకలలోకంబు లందున్న • సన్నుతాంగు, లెందఱో వాని దయగోరి • యెలయువారు
వారికోర్కులఁదాఁ ద్రోచి • వైచి యొక్క, కొంతఁజ్రేమించి యామెకై • కాచినాఁడు.

తే॥ అతఁడు పాలించు లంకయం • దానమెయిని, కొంతకాలంబు వసియింపఁ • గోరి చాల
కాలముండి క్రమ్యుఁడైనాడ • లోలనేత్రః, యనుచుఁబల్కి యాయచు తలం • పరయఁదలఁచె

తే॥ తనువె భారమంచుఁధలంచు • తాపసేంద్రః, తపసు లాద్యులు కోరంగఁ • దగనిహింస
సేయు నసురల నగర వ•సింపచుండ, వలసినంత కారణమేమి • వచ్చెమీకుఁ.

చ॥ వనముల నిష్ఠమైదపము • వారకచేసెడివారి చెంతలన్
మొససి వసింప కార్యజన • పూజ్యులు రాజులు గల్గు చోటులన్
దనివి వహించి యుండ కిటు • దర్పితులై బహు దుష్టకార్యముల్
పొనరుచు క్రూరదాసవ స • మూహములోఁ బనియేమినిల్వఁగఁ.

చ॥ అనివచియించు సీతఁగని • యంతటఁగై తవమౌని యిట్లు ప
ల్కును మృగనేత్రః యీ రసము • క్రూరపథంబునఁ బోక హింసయున్
దనుజుల యొద్దనుండునని • తప్పుగ నెంచితి నిర్జరాళికం
తెను దనుజుల్ దురాత్ములైఁ క • డిందిగ యోగ్యులు మమ్ముబోంట్లకున్.

ఓ॥ రావణుఁడిట్లు పల్కు రము • రామునిదేవి తపోఽధికుల్ సదా
పాపమలైన వారు చెడు • పాపులఁ జేరఁగ రాదయంచు మా

యావులు రక్కసుల్ తలఁచి • నట్టి స్వరూపము దాల్చువారలన్
భావన లేని దోట నటు • పల్కఁగ నించుక వాఁడు కొంకుచున్.

ఉ॥ ఈయమ శంకనొందెనని • యెంచుచు దానిని కప్పి పుచ్చఁగాఁ
దోయము మార్చి యిట్టులనుఁ • దోయజనేత్రః బలిష్ఠులైన దై
తేయులు వారికిం బరులు • దెప్పరముల్ పొనరింపకున్నచో
న్యాయము దప్పి లోకముల • కాపద గూర్పరు వారలెన్నఁడున్.

ఉ॥ ఆమె మనస్థిరత్వము ను • రారి యెఱుంగఁగఁ గోరి యిట్లనన్
భూమిజ యిట్లు పల్కు రము • ముఖ్యాఁడు కానల నున్న యప్పదే
యా మనుజాశనావళుల • నందఱఁబట్టి వధించుఁ బిమ్మటన్
జేమము చిత్తశాంతి ముని • సింహులు చెందెద రెల్ల కాలమున్.

ఉ॥ నావుడు రావణుండు నుమ • నస్విని! మర్త్యులు రాక్షసాకిన్
హావడి గూర్చి కూర్చురన • నొర! శశంబు గజంబుఁ జంపదే?
వావిరి జింక చంపదె య • వారణ ధీరత వారణ ద్విషన్
జేవచెడఁ బగదాపుని • జిహ్వాగముల్ వధియింపవే యనన్.

తే॥ క్రూర ఖర దూషణాదుల • బారిసమరు, టీరు వినియుండ లేదో ము • సింద్ర! యనియె
నాఁడు రామునత్తెన బ • న్నంబు దలఁచి, వెడలు దుఃఖాశ్రుకణములఁ • దుడిచికొనుచు.

ఉ॥ పుణ్యచరిత్రః కూరులయి • పొల్చు దినేశకులేః ధర్మనై
పుణ్యముచేత లంకఁగల • పుణ్యజనుల్ నశియింప నక్షజి
ద్గణ్యులు సజ్జనుల్ శ్రమలు • దక్కినుభించుట నేఁట రేపటన్
నాణ్యము గాఁగ జూచెదరు • న్యాయ మధర్మ తతిన్ జయింపదే?

తే॥ చక్కెరయుఁ దేనె యమృతంబు • చిక్కఁగలిపి, నట్లు సీత పల్కఁగ ముద • మందుచున్న
యసుర మనుజులు గెలిచెన • రన్నమాట, విన సహింపక గరువంపుఁ • గినుకఁ దాల్చె.

చ॥ కినియుచు నొక్క మానవుని • కిన్ సరిగాక సమర్థులైన య
ద్దనుజులు గూలింందువు గ • దా? దశకంధరు బాహు మారుతం
బున నరుఁడొక్క యూపుననె • బూరుగ దూదియుఁ బోలెఁ దూలి యే
వననిదిఁ గూలువాఁడొ కన • వచ్చును రేపె పరాంగనామణి!

చ॥ చదురులు పల్కుచున్న వన • జాత ముఖి! దశకంరు వేనిగా
నెదఁ దలపోసి యిట్లు వచి • యించితి మేరువు నెత్తఁ గోరినన్
ద్రిదివము గూలఁద్రోయఁగ న • రిత్పతి సంజీభితంబు సేయ్యజ్ఞాన
ర్వదహను నార్పివేయఁగ ధ • రందలక్రిందుగఁ జేయ నర్హఁడౌ.

ఉ॥ ఈ కరణీన్ వచించు దమ , జేర్వరుతో నృపపుత్రి పల్కునా
నాకవిరోధిఁ బట్టి చర , జంబులఁ గట్టి యడంచి బందితో
నూకిన కార్త వీర్యుని య , నూన భుజంబులు వేయి, నొక్క రెం
డే కరముల్ గలట్టి మను , జేంద్ర విరోధియై శ్రుంచి వేయఁడే:

రావణుఁడు కోపముతో నిజరూపము చూపుట.

ఉ॥ జానకి యట్లు పల్కుఁగ ని , శాచరు కన్నుల విస్ఫులింగముల్
వానగఁ జిందె దిక్కులకు , బర్హు భుజంబు లొక్కొక్కతో
నూనిక మోఁదె బొమ్మికము , లుప్పరమంటెఁ బయోధిరావ మ
ట్లానికఁ బండ్లుగీఁటె ముని , యాకృతివోయెఁ జలంబు పెంపునన్.

చ॥ ఇతఁడు తపస్విగాఁడనుచు , నెంచి కలంక వహించి యెవ్వఁడీ
మతకరియంచు లోన లవ , మాత్రమెఱుంగ నశక్యమైన దు
స్థితి గొనునట్లు క్రూర విష , జిహ్వాగ మల్కు ఫణంబు విప్పి వి
ద్రుతగతిఁ బైఁబడఁదొడఁగు , తోపిక నొప్పె దశాస్యుఁడయ్యెడన్.

మ॥ అనిరోధుండు యముండువట్టుకొన న , హ్యంబెంతయున్ లేని జీ
వునివందంబునఁ గంప మొంది సురిఁగెన్ , భూపుత్రియచ్చోభయం
బును పోకార్పఁగ నేరిఁ బిల్చు నుడువం , బోనేమీ గల్గున్? వెనం
బొనరింపంగ మఱేమియుండును? తలం , పుంబోవ దేత్రోవకున్

మ॥ అమరేంద్రాదులు సేవలంజలుపు బా , హాశ క్తిసామర్థ్యముల్
తమిసీక్షింపుమ యంచు రావణుఁడు దై , త్యత్రేణి నిందించెదే
ప్రమదారత్నము గాన మానితిఁగృపా , బాపంబునం గానిచో
దెమలంబట్టి కలుక్కునం గొఱికి యే , దిందున్ రుషాశాంతికిన్.

మ॥ జలజాతేక్షణ! వంగ తెచ్చిరిలు శీ , ర్షత్రేణిపై శీర్షకం
బుల చందంబున భక్తిపూర్వకముగా , బొంకంబుగాఁ దాల్చి వే
ల్చుల చెల్వల్ భవదీయ పాదరజముల్ , పోకార్చి సేవింప రం
జిలి పద్మాలుగు లోకముల్ సుఖముమై , జెన్నారఁ బాలింపుమా!.

సీత రావణుం బదరుట.

కా॥ ఆమాట ల్విని శ్రోత్రయుగ్మకముఁ దా , హస్తంబులన్ మూసి కాం
తామ తల్లిక సీత. కుర్కురము పూ , తంటొ హవిర్భాగముం
బ్రేమం గోరిన రీతిఁ బుణ్యచరితన్ , శ్రీరాము సత్పుత్ని న
న్నేమన్నాపుర దుష్టఁ బాలిశ! నరా , శీ! ద్రోహి! పోఁగలమే.

చ॥ తృణమున, విల్చు కంకణము • తీరగు ప్రాణము కోస మాసమై
గుణవతులైన వారు కుల • కోమల ధర్మములం ద్యజింతురే;
ఫణులను బోలు రాసువుని • బాణకదంబము నీ శిరంబులం
గణకను త్రుంచుమున్నె బ్రదు • కం దలఁ లేని తొలంగి పాటుమా.

తే॥ అనుడు రావణుడనుఁ గనుఁ బృస్థిరదన, కిణము లొప్పు వక్షమున నీ • యినుఁడు వైచు
విశిఖములు కొండపైఁ బడు • విరుల కరణి, వ్యర్థములు గాక యేమేని • ఫలముగనునె

ఉ॥ ఓ వరవర్తి నీ; మదనుఁ • దుత్కట బాధలఁ బెట్టుచుండె నా
యావి కృశింపసాగె-నికఁ • బ్రాణము నీయణచేత నిల్చె న
న్నేవిధినైనఁ గావు మమ • రేశ్వర కాంతలకున్ దురాసదం
బై విలసిల్లు భోగముల • నందుమ యంచుఁ బదంబులం బడెఁ.

తే॥ కత్తిపోటుచేఁ బ్రాణము • ల్లలఁగినట్లు, తనువునుండి జీవంబులు • తరలినట్లు
లాఠినొంది జానకి లక్ష్మి • జా; యటంచు, నార్య; యంచు నా. క్రందింపఁనయ్యదనున

రావణుఁడు సీతం గొనిపోవుట.

తే॥ తొంటి కాపంబుఁ దలఁచి యా • దుష్టదైత్యుఁ, దురుభుజంబుల నానేల • నొక్క పెట్టఁ
బెల్లగించి సీతను దాటి • వెడల నీక, చేతులంజుట్టి రథమునఁ • జేర్చి పెట్టె

తే॥ ఉరముపై భయమునఁజేతు • లుంచుకొనిన, చెలువతన ప్రాణములఁగూడఁ • దెలియకయ్యె
మట్టితో నామె మెలుపులో • మఱిఁగిపోయె, రావణుం డాకసంబున • రథముఁదోలె.

తే॥ అనలమునఁబడ్డపూఁగొమ్మ • యట్లుసీత, వాడుఁదపియించు దొరలును • వనటఁగుండుఁ
ద్రుశ్శివడి లేచుఁగాలు సేతులు విదుర్చు, దిక్కులం జూచు వెలగొండు • దిక్కుమాలి

సీ॥ ధర్మమా; యీ యావ • దను తొలఁగింపవే, యిదిగదా రక్షింప • నదను నీకుఁ
బావవివమ్మ గో • దావరీ దేవి; నీ, వేని దెల్పుగదె యి • య్యెడరు పతికి
వనదై వతములార! వందనములు మీకు, నాస్థితిఁ దెల్పరే • నావిభునకు
శైలంబులార! వృక్షములార! పిక మయూ, రములార! మృగ నిక • రంబులార!

తే॥ మొగుటలార! మీకును దయ • పుట్టదేమి? ఓదినేళ; భవత్కులా • మోదకరుఁడు
రామునకు నీవు చెప్పఁగా • రాదె; నీకు, లమున కియ్యది యొక్క క • లంకు కాదె;

కా॥ అన్నా! లక్ష్మణ; యావదర్ తలఁగ రా • వన్నా! గురు జ్ఞాన సం
పన్నా! నిన్నువినితిమైఁ బనిపితిన్ • మన్నించి వేరమ్మ యా
పన్నన్ రక్షణ సేయుభార మది నీ • పై నుండెఁగా దే; దురా
త్మున్నీచుం బరిమార్చరే భరత శ • త్రుఘ్నుర్ కృపాపూర్ణులై.

మ॥ శ్రమ గొన్నావు కలంగినావు సుడియన్ . వత్సంబు గోల్పోయి దుః
ఖమునం గుండెడు ధేనువట్లు మిగులం . గ్రందిల్లు చున్నావు గో
తమి నీనెంజిలి చూడగా నెఱుగు మ . త్రాణేతుతో నీదు పు
ణ్యము పెంపారంగ గొబ్బునం దెలుపవే . నాదుష్ట కర్మస్థితిన్.

తే॥ ఎదురుపడు దొనలార! మృ , గేంద్రులార! పక్షిలార! యీభూమితో . వ్రచ్చినన్ను
పట్టు పిరువది చేతులు . పది శిరములు . బ్రుంగి ధరఁబడఁ గాంచి న . వృద్దురు గాక.

మ॥ ఉరుదుఃఖంబున సీత యిట్టులన నా . యుష్కాలముం గోలుపో
వు రహిం బూనిన రావణుఁడు తరుణీః పూఁబోణిః సింగారిః చ
క్కెర బొమ్మా! నను మానవుల్ గదిసి యా . క్షేపించి గెల్పొంది విన్
పెరవారన్ ఇదిపించు వారె యని న . ప్లేంజేతులం దట్టుచున్.

ఉ॥ రావణు పల్కులన్ వినిన . రామునిదేవి దురాత్మ! నీచ! మా
యావి మృగంబుఁ బంపి భవ . దంతకు రామపు దవ్వచేసియే
యావల నన్ను పట్టితి కు . లాపకదా! యనిసేయు తెంపు నీ
కావిధినున్నదోలకు శ . తాంగము విల్పుము మాటలేటికిన్.

ఉ॥ వీరుడవైతివేవి పెను . భీతిని దొంగిలనేల! పంద! నీ
వారలు రోషమానఁగ భ . వత్సహజాతకు ముక్కుగోసి యా
తీరున వారిఁజంపు రణ . దీరులు కానన వీధియందె యు
న్నారని గాక కుర్కుర గు . జంబున వచ్చితివేల! బాలిళా!

చ॥ అనుటయు దైత్యుఁడిట్టులను . నబ్జముఖి! విను నన్ను బోటికిన్
మనుజులతోడ నాహవము . మానకచేసిన విందరాదె! రు
ద్రుని మనశ్శైలమెత్తిన యు . దూడ భుజంబులు దొడ్ల న్యూనతం
జెనయవె! వంచనమై తగు . చెయ్యము మానవపాళి పట్టునన్.

చ॥ అది విని సీత నిర్దయత . నావడి చేపెడి. క్రూరదైత్య డు
ర్మదులకు శత్రునమ్ముఖము . క్రాలుట లోపము వారితోడ బె
ట్టెపు దురంబు సేతయు బి . దెంబగు సాద్వల మొనగించు బొ
ప్పద మగు నిట్టిపాపులకు వీర్యముమాన మనంగ నున్నదే!

జటాయువు రావణు నడ్డగించుట

పీ॥ అనునంత దుష్టాత్మ! యరిగెడ వెచటికి, నిలుమంచుఁ గాలాబ్ధి . నివద లీల
గర్జించి నిప్పులు . గ్రక్కుకన్నులతోడఁ, బిడుగులఁ బోలిన . మడులతోడ
మేరుగిరియె లేచి . మింటఁదిరుగుచున్న, దాయననొప్పు కా . యంబుతోడ
శంపాభమౌ బలి . పంపుఁ జంచువుతోడఁ, గొండ కొండయు దాకి . పిండిగాఁగ

- తే॥ జలధి చెలరేగి భూమితోఁ , గలసిపోవ, విలయవాయువుత్తైవడి . వీచుచున్న
పక్షమారుతమునఁదరు , ప్రజము విఱుగ, గరుడుఁడని పుట్టలనుభుజం , గములుచొరఁగ
- తే॥ టెక్కలఁ బుట్టిన కరువలి, నక్కజముగఁదైకి నెగసి , యాకనమందుం
గ్రుక్కఱిసి తూలు మృగములు, మక్కెక్కఁగ మిన్ను మిగుల , మాఱుపు చెందన్
- క॥ అరదమున ధరణిజుఁ గొని, యురవడి నెటకేగు వాఁడ , వుండు నిలుము నీ
గరువం బడఁచెద నీచాఁ, తెరువు గలదెనీకుఁ బోవఁ , దేఁకువ, ననుచున్.
- త॥ ద్రోహిరావణుఁ దలలతోఁ , ద్రుంపనెంచి, యెఱ్ఱకాకులు మస్తక , మెఱ్ఱకుతిక
తోడఁగైలాసగిరి వోరె , దొడ్డ తెల్ల, తనువుతోడ జటాయు ప , త్రటివి వచ్చె.
- క॥ దిద్దాఁ భయపడకు మనుచు, నద్దముగా నిలిచి యసుర , నదలించుచు వీఁ
దెద్దెతనముని కాఁకం, దొడ్దాదెన యనుచు నుంత , యూరట పడుచున్.
- చ॥ చెడితివి నీవు బంధులకుఁ , జేదొనరించితి దైత్యనాథఁ యీ
పుడమి కుమారి నీత నిటు , మోఱకు బుద్ధిని పట్టి తెచ్చితే;
విడుపుము వీడవే ననువు , వీడుట నిక్కముజీవితంబుగో
రెడుజనులెవ్వరేనియుఁ జ , రింతురె యిట్టి కుమార్గ వర్తనన్.
- క॥ ఖరదూషణాది వీరుల, దురమునఁ బొలియించి పితర , దొరకుఁ దనియ విం
దురవుగఁ బెట్టఁగ నాతఁడు, నరునముతోఁ గొనుట యెఱుఁగ , వాఁ యవివేకి;
- తే॥ కోప మూర్ఛిత మదకరి , కొప్పరింప, శిలలు వైవఁ దలంచికేఁ చెనఁటిఁ పక్షి
యేడఁ నను చంపుచేడని , యెంచితేమి; వినము మ్రింగియు బ్రదుకును , విశ్వసించె;
- క॥ హరిణములు పులులఁ గాంచిన, కరణిని దిక్పతులు జనులు , కాలండును దా
శరభులఁ జూచుచు నుందురు, వెరవేఁకివి నీవు బ్రతుకు , వెంటయుఁ గలదే;
- క॥ సుతసోదర సహితముగాఁ హతమౌటకు వింతకంచె , నధికమగు దురా
గతమును కలదే; కుగతికిఁ, గతమిది, యేజన్మమునకుఁ , గలుగవు శుభముల్.
- క॥ ఈ నరవరులు త్రిమూర్తుల, లో నగ్రియు లాత్మలగుట , లోకములో నె
వ్వనికిఁ బోల్పుఁగ నగు; నిది, మానుగఁ దెలియంగలేక , మత్తుఁడవైతే;
- క॥ అమరులఁ గాచిన నరవరు, కొమరుఁడు కోదండ ధరుఁడు , కోర్తిల నడరన్
సమయించుఁ దప్పదీ వీ, యమ విడి పరుగిడుము నేనె , యతనిం జేర్తున్.
- తే॥ బ్రహ్మయిచ్చినయాయువు , భర్గుఁడొసఁగు, ఖడ్గమునుమాయమంత్రముల్ , కడఁక రెల్ల
సత్యవంతు దౌ రాపువు , సాయకములు, బయలుపెడలు సంతపటె , బలయుతములు
- తే॥ అనిన వినిదైత్యవల్లభుఁ, దౌడు గజచి, కనుల నిప్పు లురలఁ జూచి , గ్రద్దఁ నీవు
శ్రోవవీడుము కాదేని , యీవు పొగడు, వారిఁ జూపుము తలగిల్లి , వైచువాఁడ

తే॥ శివ శరాశిచే వీటొమ్ము , చీల్చికొనక , త్వరగఁ దొలఁగుము నిలువకు , త వ్తలోహ
గత జలం బది క్రక్కినఁ , గ్రక్కుఁగాక , యీ మధురవాణి మీకడ , కింకరాదు.

తే॥ ఇట్టు లసుర పల్కఁగఁ గోప , మినుమడించి, సీతఁగనిజటాయువు, తల్లిఁ చెనఁటియొడలు
బండ తుండ ములగు; మహా , క్రందనంబు, వలదు మనవారు లేరను , వంత వలదు.

ఉ॥ కన్నుల సీరు ముత్యముల , కై వడి తొమ్మునఁ టింద నేడ్వకో
యన్నుల రాణి యూటడిలి , యారయు తాలపలొపు గుచ్చును
ట్లున్న శిరంబులీ పది న , మున్నతి మున్నితఁడేలు దిక్కులన్
లిన్నములై విరూపములఁ , చేర్చి పడం గనుమంచు నుగ్రుండై .

చ॥ ఎఱకల బల్మిచే నళని , యేపునఁ జావఁ బడంగఁ ద్రోసి య
మొఱుకు తలల్ ధరం జదియ , మోడుచు ముక్కునఁ గన్నులూడ్చఁగాఁ
బెఱుగు జటాయు వయ్యసుర , వీరుని తేరిని వీణెపెక్కెము
విఱుగఁగఁ దన్ని తొల్దొలుత , వేలుల దీవన లందె నత్తతన్ .

ఉ॥ ఎన్నఁడు నిట్టి భంగ మెరి , యింపని దైత్యమనంబు దిగ్గనన్
గన్నులు క్రాగు లక్కవలెఁ , గట్టెఱు పొందగ నర్వలోకముల్
క్రన్నన సంచలింప దళ , కంధరుఁ డయ్యెడ బిట్టు నవ్వచుం
బన్నుగ వంచె బ్రూకుటిల , బంధము తోఁ దనదొడ్డచాపమున్

ఉ॥ క్రొన్నెలరేకవంటి నెఱి , కోఱల దైత్యుడు చిత్తజల్లు గాఁ
బన్నిన బాణజాలములఁ , బక్షిమరుత్తునఁ గొన్ని దూచ్చుచుం
గొన్నిటి గోళ్ళతోఁ జఱచెఁ , గొన్నియముండును వీతి నొందఁగా
భిన్నము చేసెఁ జంచువుల , భీమబలుండు జటాయు వయ్యెడఁ.

ఉ॥ క్రూర భుజంగమంబులను గొబ్బునఁ గైకొన వచ్చు పక్షి రా
డ్డిరుని వోలె గృధ్రపతి , డీకొని రక్కసి బొమ్మిడికముల్
తేరిపయిం బడం బద హ , తిం దొరలించుచుఁ గర్ణ కుండలార్
పేరిమి దుల్చి పైకెగిరె , వెక్కనమంది సురారి చూడఁగఁ.

చ॥ దనుజుఁడు పట్టరాని బెడి , దంబగు కోపముతో బడేను మా
రణముల నాజటాయువు ను , రమ్మున నాటఁగఁ నేసి వెండియున్
పున విశిఖమ్ములం దనువు , గాసిలఁ జేయ ఖగేంద్రుఁడప్పు క్రుం
గెన యని వేలుపుల్ మీగుల , భేదమునొందిరి పిచ్చులింబుచున్ .

ఉ॥ గాయములందునుండి వడిఁ , గాఢెడి శోణిత ధారతోడ న
త్యాయత సత్త్వయుక్తుఁడు జ , టాయువు చూడఁగ మున్ ఖరాద్యస్థు

క్తోయది సుండి తెల్లనగు . తోయడమొండు ద్రవంబు గొంచు నా
పాఠ్యముగా జడిం గురియు , వై నము దోచె నభస్థలంబునన్.

ఉ॥ ఊరుపు పుచ్చి కోపమున . సుగ్రములుండయి పక్కేతేడు దే
వారి భుజంబు లిర్వది న . భావళి జుక్కుచు దూట ముక్కుతో
వారక తెక్కలం జుటచి . వాని మహోజ్జ్వల తారహార యు
క్పూర విశాల వక్షమున , ప్రబ్బిన కంకిట మంటఁ జింపఁగన్.

చ॥ ఎరియుచు రావణుడు కర . నేను శతంబునఁ బిక్కిలేని పే
రురమును గాఁడ నేసిన ముహూర్తము లోననె చింతనొందు ని
ర్జరులును మోదిలం బులుగు . రాయఁడు దైత్యుని వింటినారి ని
బ్బరమునఁ బట్టి లాగెఁ దన . బంధుర చంచువుతో బంబునన్.

తే॥ ఈశుతోడఁ గైలాసంబు , నెత్తినట్టి, లావరి శరాసనము నోట . లాగి కొంచు
వింద్ర ధనువుతోఁ దెల్లని , సాంద్రమేఘ . మట్లు పేసె; నాతని బు . మరయ వశమే

మ॥ వెను చూపింపని వక్షముం బొరయు నా . వేగంటఁ బాటంగఁ జే
సిన దై త్యేంద్రుని విల్లు కూలిధనువుం . జెండాడు శ్రీరామ చం
ద్రునకుం ధండ్రిగ నొప్పి యాజికి సుమి . త్త్రుండైన వక్షేంద్రుడు
క్కున నోటంగొని కాళ్ళతో విఱిచె ది . క్కులచూచి మేల్మొలనన్.

తే॥ లోక కంటకుడైన యా . నాకవైరి . విల్లు విఱుగుట గని కోప . వివరుడగుచుఁ
ద్రిపుర సంహారకారకో . ద్దీప్తమైన, శరమువంటి కూమువై చె . జగము వడఁక .

ఉ॥ కూలము తన్ను చంపునని . స్రుక్కక నీడజ రాజుకాంచి నా
మేలిమిఁ జూడుమంచు గడు . మేకొని వక్షముతోడఁ దాఁకఁగా
వేలుపు లిద్ది సాహసము . విస్మయ మంచు వచించి చేతులన్
బోలఁగఁ దట్టి కేకలికి . బోరన నార్పిరి మెచ్చులాడుచున్

చ॥ వెల చెలియింటికిం జనిన . పేదను పోలె, సతీమతల్లి వ
ర్తిని గృహంబునం దతిధి . బృందమువోలె, బరేకు చింతయే
చెరువము గాఁగ నొప్పు ముని . సింహానిగాంచిన యొప్పులాడి చూ
పుల వలెఁ . గ్రమ్మటిల్లె వ . డిఁ బోయిన రావణు కూలమ త్తఱిన్.

చ॥ కినుకను మేలుకై దువును . కేం గొనం గమకించు నంతలో
నన రథబోదకుం జదిపి . నాడుక వెల్వడ మూర్ధ మూడ్చి రా
వణుడు కలంగి వందురఁగ . వాని ముఖంబులు, రక్తసిక్తమై
మునుగఁగఁ లక్ష్మముంచి తగు . పోడిమితోఁ బయివై చె నాతలన్.

శే॥ వినరీకొట్టిన తలఁగాంచి • వెక్కనమగు, బిడియమును కక్కనంబును • పెనఁగొనంగ
రావఁజుడు దండమునఁ బక్షి • రాజుఁగొట్టె, బిర్వతమువలె భువిఁ బడెఁ • బిక్కిజేఁడు.

తే॥ అంతఁ దీక్షదృష్టియును వె • న్నంటఁ జాల, నట్టి వేగంబుతోఁ దానె • స్వందనంబు
నడపుకొని పోయె దానవ • నాయకుండు, సీత పుంటిపై నిప్పుంచు • చెన్నునొంద.

ఉ॥ మ్రుక్కడి దైత్యుఁ డేగుటయు • భూమిజ దుఃఖముఁగాంచి చెచ్చెరన్
నిక్కిమహోద్వతిన్ మెఱవ • జించుచు శోకము నొంద కమ్మఁ యీ
టక్కరిఁ గూర్చు నేనని జ • యువు దివ్యుల సంతనంబుతో
నెక్కడ కేగెదంచు ధను • జేంద్ర శతాంగము నడ్డగించుచున్.

చ॥ బలమున వాని దండమును • పట్టి తటాలున లాగివైచి వా
జులఁ దన శాత చంచువున • జొత్తిలఁ బొట్టి వడించె జీవితం
బులు గొను మృత్యుదేవతయు • భూరిభయంబునఁ గేటదోయికం
పిలఁ గొనియెన్ రథం బవల • భిన్నము చేసెఁ దధున్నతుల్ పెడన్.

చ॥ అరదము నుగ్గుచేసి భుజ • హంకృతి మాపి శరాసనంబులన్
గరముల నూర్చివైచి రణ • కర్మము సాగక చేసి లోభులం
బొరసిన ద్రవ్యరాశి క్రియఁ • బొల్పు నిషంగములన్ సరాలునన్
గెరలివడంగ లాగికొని • కీర్తడఁ జేసె జటాయు-వాతనిన్.

చ॥ చలమున వాని శీర్షములఁ • జక్కుగ మోది శ్రమంబు గూర్చి బా
హులవయ్య తొమ్ముపై శత న • ఖోత్కర శక్తిని జక్కిముక్కుతో
నతిగులిసేయ దైత్యకుల • నాథుఁడు స్రుక్కుచు విహ్వలించుచున్
నిలిచినఁ గాంచి నీబలము • నేచుపు నింతయె యంచుఁ గేరఁగన్.

శ॥ ఉగ్రుఁడయి దైత్యనాథుఁడు, దగ్రత హరుఁడిచ్చు చంద్ర • హాసము పెలుచన్
వ్యగ్రమతిఁ బూని వానిని, నిగ్రహమున నేసె విబుధ • నివహము బెదరణ.

చ॥ అపజయ మెట్టిదో యెఱుఁగ • నట్టి జటాయువు వృద్ధుఁడౌట మో
క్షపదము చేరువాడగుటఁ • గ్రవ్య భుగీశ్వర చంద్రహాస సం
కపన మహోగ్రతన్ బలము • దక్కిసురేంద్రుని వజ్రధారచే
విపుల గరుచ్చిదం బయిన • పృథ్వి ధరం బనఁ గూలె నేలపై.

చ॥ ఎఱకలు త్రుంగి మేదిని ప • యింబడె గృధ్రవిభుండు దేవతల్
పరుగులు వాటి రెచ్చటికొ • పార్థివనందన దిక్కులేనిదై
సురిఁగె నటంచుఁ జిత్తముల • శోకము నందిరి తాపసేంద్రు ల
త్తణిని సువర్ణ పుష్పములు • దండడి రాలెన్ కంకరాజపై.

ఉ॥ రావణుడార్యే వాగుర , నొఱంగి దగుల్కొను లేడివోలె భూ
దేవి తనూజ విహ్వలత , దీల్చె నూర్చె వడంతె నొచ్చె దుః
ఖావిల తప్తచిత్తయయి , యాదరువొ కొమ శ్రుంగిపోవఁగాఁ
దీవియవోలె నేలఁబడి , తేఱక మిక్కిలి కుండి దూపిలెన్.

తే॥ నన్నుకాపాడ వచ్చిన , నయగుణుండు, గృధ్రరాజు గతించె ది , కెవ్వరింక
ననుచు జానకి మిక్కిలి , యంగలార్చె, నాదరువువోవ వెల్లువ , నలయుభంగి.

చ॥ తెలివి యొకింతలేక గుణ , భీయుతు లక్షణులు పల్కుల నిల్పరా
కలనముచేసి కోపమునఁ , గాఱలు పల్కితి సాగనంపి త
త్పల మిపు దొండితిం దవిలి బాసటయైన జటాయు వీల్చెఁ గా
వల మది యెట్టి కష్టముల , పాల్పడఁ జేయునొ? యేమిచేయుదున్?

చ॥ శరణ మొనంగి రక్షణఘ్న , నల్పఁగ వచ్చిన యీతఁ డీల్లుటాః
నరకమునొందఁగాఁ దగిన , సంజుడుదిండి జయంబు నొందుటాః
కరకరిపాపమే జయము , గాంచునె? ధర్మమె యోడిపోవునే?
ధరఁగల నర్హశాస్త్రములు , దబ్బితలే? సుకృతంబు వ్యర్థమే?

ఉ॥ కొంకక యేను జేలనయ , కోరుఁట బట్టియె దూరమేగు వీ
రాంకవరేణ్యులారః తగు , న్నాయపథంబున నేగువారికిం
బొంకపు మార్గదర్శియగు , పూతచరిత్రుఁడు తండ్రికంటె ని
ర్వంకలఁ బ్రీతికాలి యగు , పక్షివరేణ్యుని చూడ రండిటన్

తే॥ క్రొత్తది తనంబు చెడఁగొట్టు , కొనకయుంబ, నాప్రయత్నమేయైన, ఏ? న్ననువుసెందు
రాముకోదండమునకు నే , రాజఁజొచ్చు, వంశమునకిబ్బె నాచేటు , వలనఁబ్రబ్బు.

తే॥ కొడుకుకై ప్రాణములువీడు , కోసలేంద్రః, మైత్రికై ప్రాణములువీడు , మానవీయు
నజ్జటాయువు దివిఁబరి , వ్యంగసుఖము, గొనఁగఁబలిచితే? తాని న్ను , గూడవచ్చె.

తే॥ ఒలుచిటులుండు జానకి , నెఱకలుతెగి, పడు జటాయువుఁగని తేరి , పయిని మట్టి
పెళ్లతో నంసమున నామెఁ , బెట్టికొనుచు, గగనవీధిని పజచె నా , క్రవ్యభుజుఁడు.

తే॥ చెనఁటి యాకాశ వీధిని , శీఘ్రగతిని, జరుఁగ గన్నులు మనసును , గిరగిరమని
తిరుగ ధృతిచెడి , దిక్కులు , తెలియకుండ, తన్నుమఱచి జానకిచేష్ట , దప్పియుండె.

తే॥ పిదప నినుమంత, తెప్పిటి , విహగవిఘ్నఁడు, మింటిదెసఁగాండ్ల దైత్యుండు , మిగులవేగ
మునను జనకనందిని గొని , పోవుటరసి, మనసు తపియింపఁగుంది యి , ట్లనియెఁ దుదకు.

క॥ లేరైరి తనయు లిచ్చట, రారైరి ధరాత్మజాత , రావడి యుడువం
గ్రూరాత్ముల రాకాసుల, నేరీతిం గూల్చువారొ? యెఱ్ఱుది తెరువో?.

క॥ రాకాసులఁ బరిమార్చుగఁ, గాకుత్తులు జగతి బద్ధ • కంకణుగుచో
నీకరణితగునె సీతకుఁ, గైకేయి కడంక యెంత • గావించెఁ దుదినన్.

క॥ పరమాత్ముడె రాఘవుడై, పరఁగె నసురవధముపేయఁ, బాపాత్ముడు కా
వరమున నిటువంచించెను, పురుషోత్తము నెదుట నిలువఁ బొలియకయున్నే.

క॥ నాముద్దుల తనయుడు శ్రీ, రాముడు రక్కసులనెల్లఁ, గ్రచ్చఱఁజంపున్
రామరస జన్ముఖాపము, చే మానిని దాక వెఱచుఁ, జెనటి యసురయున్.

క॥ జనకజ రక్కసి చెఱఁబడె. ననిసేయ గఁ దగినతెక్క, లజ్జపుణ్ణనన్
వనితారత్న సతీత్వం, బనునెఱకలు త్రుంగవనుచు • నారట ముడిగెన్

ఉ॥ సత్తువ తగ్గి తెక్కలును, జాఱఁగ సీత వెఱఁ వదల్చలే
కత్తి న సిగ్గు రాఘవుల, యందలి ప్రేమయు మానసంబుతోఁ
గ్రోత్తలువాఁ నిద్రగొను, కోపునఁ గన్నులు మూసియుండె లో
సుత్తలపాటుతోఁ దెలివి, యెయ్యనఁ దప్పకయుండె దీరతన్.

తే॥ త్వరగఁ బదిలంబుగాఁగ రా, వణుడుజనక, తనయఁగొనిపోయియూమెను • తాకవెఱచి
విసమువంటి రాకాసుల • విండునడుముఁ, బందినుంచె నశోకికా • వసమునందు.

లక్ష్మణుడు రాముఁ గొనఁబోవుట

తే॥ అచట హేమకురంగంబు, నంటిపోవు, నసమురాఘవు క్షేమంబు • సరసిరాఁగ
సీతయంపిన సౌమిత్రి, చెలువునింక, నరయఁబోదము వారల • మఱవనగునె:

క॥ జానకి నొంటిగ విడుచుట, చే నేచుగునో యటన్న • చింతను సీతా
జాని విడఁ గాంతి మానిన, యానగరము వీడు • భరతు నంగముతోడన్,

క॥ సాగరమున నొకంబలె, వేగిరమున నడచి రాము, పీఠించి మన
స్సాగరము నడచి పరిము, త్సాగరమున మునిఁగెఁగనులు • తనివించొందెన్.

క॥ తడఁబడి భీతిం బొరయఁగ, నెడమగు మారీచురవము • నెఱుంగు వలనన్
బుడమి తనయ బెగదెడునని, యెడఁదఁదలఁచు రాముడతని • నెలమింగనుచున్.

ఉ॥ దేహముతోడ మానసముఁ, దీఱని విక్లమమంది వచ్చె సంత
దేహముతోడ మానసముఁ, దీఱని విక్లమమందు నాకడన్
మోహముతోడ మానసము మూర్ఖులఁ దొందఱ పెట్టి పంప వై
దేహియె కారణంబగు వి, ధిం దొలఁగింప జనుల్ సమర్థులే.

చ॥ అని శలపోయి చున్న తన • యన్నను డాసి నమస్కరింపఁగా
నమఱువీ కౌగిలించుకొని • యత్తరపాటున వచ్చుకేలనన్

వినుటకు వింతయైన ధ్వని • వీనులఁ జేరఁగ నుమ్మలించి మ
జ్జనని భయంబు నొందెఁ బలు • చందములన్ దగవూడి పల్కినన్

ఉ॥ నీవరళక్తి ధైర్యముల • నేనెఱిఁగింప విసంగ నొల్ల కే
పోవక యుండువేని పడి • పోయెదఁ జిచ్చన నంచుఁ గానలో
దావముఁ గూర్చి పోవునెడ • ధర్మము కాదని యందు నిల్వలే
కీపగ నామెఁగావ మది • నెంచితి నంచనుజుండు పల్కఁగన్.

ఉ॥ చావఁగనున్నదప్పనొకొ? • సంకటముల్ దొంగుగ నూఁకు నే
రేపువిధి లేని దక్కటః వి • హీనమతిం బడరెన్నిజంబుగాఁ
గావలి లేనివో నెడరు • గల్గును వచ్చిన యాపదావళుల్
పోవపు చేటు సేయుటకుఁ • బూనిన పోఁకుల తంత్ర మియ్యదొ.

ఉ॥ నీయెడఁ దప్పలేదు గుణ • నీరధిః ధీ రహితాత్మ సీత నీ
వాయెడఁ బల్కు పల్కుల న • నాదృతి చేసెను నేదలంచి న
శ్లేయది పూని నన్ జెఱచె • నే యని యెన్నఁడు నేని చెంద మ
త్యాయత మై కలంకమతి • నందని రాముఁడు కుందె నెమ్మదిన్.

ఉ॥ కాఁము త్రోవఁగా ఫలమే • గల్గెను జానకీఁ గాంచు పిమ్మటన్
దూలును చింత వేతాకట • దోరదయంచు వచించి క్రంవరన్
జాలగ దవ్వు నారసము • చందమున న్నడతెంచి లోల వ
క్రాలకి సీతయుండిన మ • హావనమున్ దరిసించి యయ్యెదన్.

శ్రీ రాముఁడు సీతలేమికిఁ జింతింపట

ఉ॥ శ్రీరఘువీర శేఖరుఁడు • చింతను పర్జకుటీరమంచు కాం
తారమునందు నెచ్చటను • ధారణి కన్యక జాడ గాన క
ట్లూరః ప్రాన్నద న్నిలిచె • నొత్తిలి కాయము జీవునీడి ని
స్సారత నొంది పిమ్మటను • సంకిట మందుచు రోయు కైవడిన్.

ఉ॥ జీవితవాంఛపై విసుగు • చెందిన రాఘవ సార్వభౌముఁడ
దేవిని కానమి న్నిలిచె • దివ్యనిధిం దనకంచు డాచఁగాఁ
జేవిడఁ జోరుఁడొక్కరుఁడు • చేరి ధరాస్తలిఁ గెల్లగించి కాం
పో వెతనొంది దిగ్భ్రమము • పొంది యలంగెడు దీనుకైవడిన్.

చ॥ తిరుగఁగఁ జొచ్చె భూమియు న • దీనదముల్ కడు సంచలించె సా
గరములు మూర్ఛితైన్ గిరులు • క్రక్కదలెన్ దొంగేల్పు కన్నులుం
దిరిగెను సూర్యచంద్రులు • దిక్కటి త్రోవలఁ దప్పినారు శ్రీ
వరుఁడు తపింప నెయ్యది ద్రు • వంబుగ నిల్వఁగఁ జాలుఁ జెప్పుమాః

శా॥ కోపంబునునొ పాడిపైఁ దనదయం . గోపించునో? పాపముం
గోపంబారంగఁ జూచునో? త్రిదళులం . గోపించునో? మానులం
గోపన్నురిని కాంచునో? శ్రుతులపైఁ . గోపించునో? వేనిపై
గోపంబునునొ? యేమియొనో? యనుచుం . గుండెఁ జగజ్జాలముల్.

చ॥ సకలము డింది లోక విభు . చక్కని గర్భము సొచ్చువేళలోఁ
గకవికచెంది లోకములు . క్రన్న విజేర్యయ మొందు కైవడిఁ
సకల జగచ్చరణ్య గుణ . జాలుని రాము మనంబు వేఁగఁగా
మెకములు కొండలుం జనము . మేదిని నాకము చెందె దుఃఖముఁ.

ఉ॥ కౌచుము తేరి చక్రము ది . గంబడి పోయినదారి యియ్యెడఁ
గాంచుము దేవిఁ దాఁక భయ . కంపితుడై భువిఁ బెల్లగించుటల్
కాంచఁగదాదు కార్యమిటఁ . గాడ్పడి యజ్ఞాలపోల్కినిల్చినన్
కాంచఁగ నొను వారు దపు . గాఁ జను ముందని లక్ష్యమండనన్.

రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁదోవుట

చ॥ సరియని రామచంద్రుడును . చయ్యన నాయధముల్ ధరించి పెం
దెరువును పట్టి పూఁకు లవ . నీధరము ల్నులఁగంగ వేగమై
సరదము భూమిమీదఁ జని . సంతకు దుర్గమ కాననస్థలన్
దరియుచు దాటుచుం గడఁక . తక్కక యేగె ననుంగుఁదమ్ముతో.

చ॥ ధరణి శతాంగ చక్రముల . దారియు గుర్తులు తేలిపోయి యం
బరమున నేగినట్లు సడి . పాటుటచే వ్రణమందు నీఁతె పో
తొరసిన లీలఁ దోఁడఁ గన . నోపుట తెయ్యది మార్గమంచు నం
బురుహవిలోచనం దనిఁ బ్ర . పూర్ణ గుణాంబుది లక్ష్యమండనుఁ.

శా॥ అన్నా! చూడుము తేరు దక్షిణదిశా . ప్రాంతానకుం బోయిన
పైన్పంగాఁదగు వీళరంబు పొడవే . యీవోయ మార్గంబు నీ
కన్నుల్ బాష్పము గార్చుచుండ నెదియుం . గాన్పించునే? పోదమీ
తెన్నుంబట్టి యుదఘ్రతముల్ తెలియనొ . దెల్లంబుగా మీఁదటన్.

చ॥ అన నది యుక్తమంచు వసు . ధారిప వర్మడు తమ్ముతోడ యో
జనములు రెండు దాఁటిచని . చక్కటి నొక్కనగేంద్రమే ప్రభం
జనహతిఁ దల్లకిందులుగ . జాతినకై వడి వీడెఁతెక్క మొం
దనువుగ ధరణిం బడుట . యల్లనఁ గాంచెను సంశయించుచున్.

చ॥ కని జనకాత్మజాతకయి . కయ్యము గల్గిన దియ్యెడన్ భరం
బున దనుజాతోతో విబుధ . ముఖ్యులకంచుఁ దలంచి తుండ మ

ర్దనమునఁబాలుఁ ప్రీలఁగని • తద్దయుఁ గన్నుల బాష్పబిందువుల్
తొనఁకఁగ లక్ష్మణుంగని ను • దుఃఖముతో రఘురాముఁ డిట్లనున్.

చ॥ అరయుము లక్ష్మణా! జనకుఁ • దైన జటాయు కరాళ తుంప దు
ర్భరహతిచేతఁ ద్రుంగినది • రాజిత సత్త్వముచే నెదుర్చు న
ప్పరమగుణాల్లి, కేమిగతి • పాటిలెనో? యొకరుండు దేహమున్
వరలెను వార్ధకానఁ బలు • వత్సరముల్ కడఁద్రోచె నాపుడన్

ఉ॥ మంచిదె తండ్రి చాల మతి • మంతుఁడు వృద్ధు డు సత్త్వశాలియున్
గ్రంచరనేగి యాతనిని • కాంతము వారల నడ్దగించుచున్
మించి నిశాటులం దునిమి • మేలుగ సేతఁజెఱన్ వదల్చు యో
చించుచు నిట్టులుంట సౌగ • సే యని తమ్ముఁడు పల్క రాముఁడున్.

ఉ॥ జాలమొనర్పకేగుటయె • చక్కటియంచుఁ దలంచి భూమిపై
గాలివలెం జరించుచును • గాలిపటంబు క్రియన్ భజించి జం
ఘాలురు రామలక్ష్మణులు • కార్ముకమొక్కటి యింద్రచాపముం
బోలెఁ బయోధి వీచికయుఁ • బోలెఁడునుంగుట గాంచి రచ్చటన్.

ఉ॥ తమ్ముఁడ! కాంచి కే ధనువు • ధారజేఁబడది దేవదానవుల్
క్రమిక్రి పయోనిధిం జిలుకు • కవ్వపుఁగొండను బోలు సత్త్వఁడుం
దమ్ములపొందుఁ బోలిన స్ర • తాపము గల్గిన యజ్జటాయువే
యమ్మెయిఁ ద్రుంచెనంచు సమ • రావనిఁజూచుచుఁ బోయిరిద్దఱున్.

తే॥ మఱియుఁగొంతదూరముపోయి • మరలఁగనిరి, శూల మొక్కండునారాచ • జాలమున్న
తూజములు రెండు కొండల • తుండులట్లు, సడి విరాజిలు టాశ్చర్య • భరితుంగుచు.

తే॥ మఱియుఁ గొంతదూరముపోయి • వెఱఁగుగొలువ, సూర్యచంద్రులచిక్కలు • సొరిదిఁజేరు
కరణినున్న బొందడమును • కానయెల్లఁ, గ్రమ్ముకొనఁ జీల్చివైచుట • గాంచినచటన్

తే॥ పవన జవన తురంగముల్ • పడినవోటు, సారథియుఁ దలదెగిపడి • చచ్చుతావు
వానియనుచరుల్ కెడసిన • తానములును, పంక్తికంతుఁడు సోలిన • పట్టుగనిరి.

తే॥ స్రవయవేశను భానుబిం • బములు పెక్కు. లుర్విఁగూలిన కరజేఁ • తోష్ణజ్వలఁత్ర
శస్త్రకుండలములు విఘ్న • షజవయంబు, తెరలుటంగని కేలువి • దిరికొనిరి.

తే॥ అంగదములు కుండలములు • హారరత్న, మకుటములు పెక్కులున్నవి • మనజనకుఁడు
వృద్ధుతోఁ బోర నిల్చిన • వీరవరులు, శరభములఁ బోలు పెక్కుంఁద్ర • జాడ దోఁచె.

తే॥ శ్రీకుడిట్లన లక్ష్మణ • సింహమువిని, తలలుచేతులు పెక్కులై • తనరుకతన
తండ్రితో నవిసేసిన • దైత్యవరుఁడు, దశముఖుండని నామది • దశాక్షు నగణ

తే॥ తమ్ముపలుకులు నమ్మిదెం • దమ్ముకనులు, నిప్పులురలంగఁ జూచుదు • నెగచినడచు
రమువరుండు రుధిర సాగ • రమునఁదేలు, నురుతరాద్రినాఁ జనుజటా • యువునుకాంచె.

జటాయువుంగొంచి రాముఁడు చింతిలుట

ఉ॥ తత్తటమంది రాఘవుఁడు • తామరతేకులవంటి కన్నులం
జొత్తిలి బాష్పముల్ తెరువు • చూపఁగ నీయక యడ్డువెట్టఁ దా
నొత్తిలి తండ్రికై వడి న • సూక్ష్మర వైఖరి నొప్పు పక్షిరా
జోత్తమువైఁ బడెన్ భవు శి • లోఁపుయమందొక యంజనాద్రినాన్

తే॥ గడియసేపు రాముఁడు పొమ్మ • గాంచియుండె, లక్ష్మణుండశ్రుమిళితజ • లంబుచల్ల
నలినదళలీల గల నయ • నములుదెఱచి, మెల్ల మెల్లన నిట్లని • పల్లటెల్లె

చ॥ పితరులఁ జంపుకొంచుఁ • బృథివీస్థలి నెవ్వఁడు తొల్లి నావలెన్
బ్రతికెను; మున్నె కన్నపితృ • పాదుని వీడితి మాకుఁగాఁగ నీ
తతి ననువుల్ త్యజించితివి • తండ్రివి నీవు విఁకేడి దిక్కు? దు
ష్కృతినగు నేను మీయెడఁ బ • రేతవిఘండనుగా జనించితిన్.

చ॥ జననిని పోలు ప్రేమగుణ • శాలివి భావి నెఱుంగ కిట్టులే
ననయము నొందితిన్ దెలివి • నందని జానకి కీడు దోర్నివఁదో
దెనయక యొంటిమై నిడుమ • నెన్నక మిత్రఋణంబు దీర్చి తొ
క్కునికనిగాని నేనిక వ • గం. గడియించుట యే ఫలంబుకై ?.

ఉ॥ ఏనును తుచ్చజీవముల • నీఁగియె యుందును చూడలేని స
న్మౌనుల దుఃఖముల్ దొలఁప • మాటయొసంగితిఁగాన జీవముల్
పూనినవాఁడ మ్రానివలెఁ • బొల్చి సుకృత్యము చేయకున్నచో
నీ నరజన్మమున్ నిలుప • నిచ్చనహింప ధరాతలమ్మునన్

చ॥ తరణి చెఱం దగుల్వడుట • ధర్మగరిష్ఠుని నిన్నుచంపు ము
ష్కరుఁ డనుపూని యుండుటయు • గాదిలి తండ్రివి మమ్మువీడుటల్
మెర మెరనింప హస్తమున • మేరువువోలిన విల్లుపూని చి
త్తరువు క్రియం జరింపక వి • తంబటి నిల్వన వాఁడఁజెల్ల రే.

మ॥ ననుపోల్కిరితిగల్గ వారు గలరే • నాణెంబుగాఁ బ్రాకృతం
బను భోగించుచున్న సీత గనుగో • నవ్యాహత స్తైర్యమున్
దనరంజూపి కృతార్థతంగొను మహా • శ్మా! యొక్కనీచుండు ని
న్ననుమానింపక కూల్చిపోవ విక శౌ • ర్యం బుండియుం గాల్చినో

తే॥ పలువిరంబుల నృపుఁడిట్లు • పనవిచిత్ర. వికలతం జెందెఁ సౌమిత్రి • వెగడుకుడిచె;
నపుడు నుంత తెలివినొంది • యందజేంద్రుఁ, డూర్వుపుచ్చుచు విర్వర • నొగినిగాంచె.

తే॥ రామపులఁగని సమ్మద • స్రములుగురియ, తెగినతెక్కలు ప్రాణంబు • తివిరిస్త
బువనములఁ బొందుపోలికఁ • బొంగినింద • పాపివైచితిసనియల్లఁ • బలుకఁబొడఁగె.

జటాయువు రామలక్ష్మణులకుఁ గర్మప్రభావము చెప్పట.

ఉ॥ పుణ్యపరిత్రులార! పొలి • వోవు శ్రరీరము పీడ సుంటి నా
పుణ్యవశంబునం దెలియఁ • బొందితి మిమ్మనిచేరఁ బిల్చి యా
పుణ్య జనేకు శీర్షములఁ • బొడ్చిన ముక్కున భానువంశ రా
ధ్యుల మస్తకంబుల రు • టంబుగ మూర్ఖుని వెండి యిట్లనుఁ.

ఉ॥ వంచనచేత జానకికి • వచ్చె దొనంగని మున్నె యెంచితిఁ
జంచలనేత్ర నొంటి నుట • జంబున వీడితిరేల? యన్న ధ
ర్మాచిర మూర్తి లక్ష్మణుఁడు • హావడి కారణమెల్లఁ దేట గా
వించి వచింప నాకఁడును • వీనులు క్రుంగ విసంగ లేమికిన్.

తే॥ వెండి మోమును గన రామ • విభుఁ డెఱింగి, తెలుపఁ జెవికడ సౌమిత్రి • తెలియఁ బలుక
విని గ్రహించి కుమారులు • వెగడు పడక, యుండునట్లు వల్కఁగ నెంచి • యొయ్యననియె

తే॥ క్రొత్తగా నొక్క రెద్దియుఁ • గూర్చలేరు, జన్మ సుఖ దుఃఖములు కర్మ • సంచయమునఁ
గలుగు నని యెఱుంగక యున్నఁ • గర్మములను, బుద్ధిచే జయించుటయెట్లు • పొనఁగు జెప్పఁ

చ॥ విధి కృతమంచు నెంచఁదగు • వీడలు గల్గినవేళ మానసం
బధికముగాఁగ నొప్పు దన • యక్కఱ మానుట భీరధర్మమే;
బుధనుతమైన లోకమును • పోడిమి సృష్టి యొనర్చి నట్టి యా
విధిని చుస్తకం బొకటి • వీడఁగఁ జేసిన కర్మమల్పమే.

మ॥ సుఖదుఃఖంబులు గల్గువేళ తొలఁగం • జూడంగ నొనర్చిదే;
మఖ విద్యేషి కపాలియై తిరియఁగా • మార్పించె రాహు గ్రహ
ప్రఖరాశీ గ్రహికుల్ రవిందులు, చెడుఁ • వర్తిల్లు శుభ్రాంకు డీ
నిఖిలాండంబులు కర్మచేతఁ బొడమున్ • నిల్చున్ నశించున్ దుదిన్.

క॥ చెడుగులు వచ్చుట తీటుట, పుడమి జనుని పూర్వ కర్మ • మున నగు విక్రం
బిడుమల నిండ్రుఁడు పెక్కులు, కుడువఁడె తొలి; మీరు వినరె • గురుశాపమునన్.

ఆ॥ పాటిలేని యోధ • శంబరాసురునిచే, నిర్జరాధిపుండు • నింద నొంద
నపుడు వానిఁ గూల్చె • నజు పట్టి మీతండ్రి, కర్మపునస యిన్ని • గలుగుఁ జావ్వె.

ఉ॥ వీరివరంసః జానకిని వీడుటయున్ దనుజా? ధర్మపున్
మీటి చరించి తెంచుటయు , మిక్కిలి భేదము సంఘటించె నీ
ధారణి సజ్జనావళికి , దానిఁ దొలంపుము క్రూరదైత్యులన్
ధీరత సంహరింపుము క , దింపుము కీర్తిని నిల్పు ధర్మమున్.

ఉ॥ భూమిఁ బెకల్చి యెత్తి కొని , భూమిజఁ గె కొని పోవుదైత్యు నా
నేమముఁ జూపి పోరితిఁ దు , దిన్ దనుజేంద్రుఁడు శంభుఁ డిచ్చు ప్రో
ద్దీపు కరానిచే జతను పో వీనరవోవఁగ నిట్లు చేసె నా
కీ మరణార్తి గలిగెడి , యిప్పుడె రాజకులావతంసమా!

శ్రీరాముఁడు దివిజులపైఁ గినుకఁ గొనుట.

క॥ ఆమాటలు చెవిఁబడ శ్రీ , ధాముని కనుదోయి రక్ష , ధారలఁ గురిసెన్
భీమముగ భ్రుకుటి ముడివడె. ధూమముతో నగ్నిలేచెఁ , దొట్రలే జగముల్.

చ॥ నిలుకడ దప్పెఁచాత్రిధర , జీ ధరముల్ పెటిలెన్ దినేఁ చం
'ద్రులు గ్రహముల్ గతుల్ బెడియఁ , దోయజగర్భుఁడు లెక్కిడెన్ జగ
ద్విలయము నాకము న్వడఁకె , దిగజముల్ బెడరెన్ సమస్తముం
దెలిసికొనెన్ రఘుప్రవరు , దీపిత సత్త్వసరాక్రమ స్థితుల్.

తే॥ ఎవరిపై వ్రాలునొక్కొ యీ , యీర్ష్యయనును. జగములెల్లను బెగవొంది , సంచలింపఁ
బొగయు నిప్పును వెలువడ , భూరి భీక , రముగ నట్టహాసంబుతో , రాముఁ డనియె.

చ॥ తెలివి యొకింతలేని యొక , తెక్కలి దైత్యుఁడు నానతీమణిన్
బలమునఁ గొంచుఁ బోవ నొక , పాటిగ మీరిటు గాఁగ నుంత భీ
తిలని దిశావృతంబు జగ , తీ తలముం గని యూరకున్న ది
వ్యులఁ జరిమార్తు నిష్టె కని , యూజట నందును తండ్రి! యాయెడఁ.

ఉ॥ రిక్కలు రాల సూర్యుఁడును , వ్రీల నభిష్టలి విష్ణుగ్రమ్మఁగా
నొక్కటఁ బంచ భూతములు , నుర్వి చరాచర జీవ కోటులున్
స్రక్క సమస్తలోకములు , చూర్ణముగా దిశలుం బగుళ్లుగా
నుక్కటి బ్రుంగుచుండఁగ న , ముత్సుకతన్ గను తండ్రి! యిత్తటిన్.

చ॥ అని రఘుపుంగవుం డడర , నంబుజ మిత్తుఁడు మేఘ మండలం
బున నడఁగారె దిక్కరులు , పొక్కుచుఁ బాతె జగంబులెల్ల జం
కెనయును బిమ్మిటిం గొనిన , భేదము చెప్పఁగ నేల? దిట్ట ల
వృణుఁడును జంకెనన్న నుడి , చాలదో? తక్కటి యేల పల్కఁగన్?.

జటాయువు రామునకుఁ గర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుఁడగుట

ఉ॥ రాఘవు కోప జ్వంభణ భ , రంబు జటాయువు గాంచి యిట్లనున్
వీ ఘనకోపమున్ విడుము , నిర్జరులున్ ముని చంద్రులున్ వరా
మోఘ భవద్భంబుననన్ , మోఘకు సోఁకుల పోరునీగి దుః
ఖౌఘములం ద్యజింతురు దు , రాత్ముల వేఱొక రీతి దోర్తురే;

చ॥ అజుని వరంబుచే మదము , నంది దురాత్ము డు చేయు చేత్త ల
క్కజముగ నాయెడం దెలిసె , గాదె? మఱొక్కటి యేల చూపఁగన్?
భుజగులు వేల్పులు న్నరులు , పూజ్యుఁడు బ్రహ్మయు వానిసేవలన్
గుజగుజవావ , ధర్మువును , కోరి చరించెడు వారలుందురే;

ఉ॥ వైరులయొద్ద సేవకుల , వైఖరి స్త్రీలవలెం జరించుచున్
భూరి సుఖంబుల నివ్విడిచి , పొక్కుచుఁజావక వేల్పు లెల్ల మున్
శ్రీరమణుండు పాల్కొడలి , జిల్కిన వేళ ననుగ్రహించి దే
వారుల నేమఱింపుచు ద , యన్ సుధ యాయఁగ నుండి రింతకున్.

ఉ॥ బాహు బలాధ్యులార! వర , వరినిఁ గానల నొంటి దించి మా
యా హరిణంబు వెంటఁ జని , యచ్చపు మీకులగొరవంబు సం
దాహ మొనర్చినార లది , తప్పక మీదగు తప్పుగాక సం
దేహములేల? మానవులు , దెప్పిన వారల నేరమోనాకో;

ఉ॥ కావునఁ గోప మందకుము , కాంత యదుంధతి పంటి సేత దుః
ఖావలిఁ బాపి వేలుపుల , యంగద క్రుంగఁగఁ బాడి వర్ధిలన్
రావణుఁ గూల్చి లోకముల , రక్షణ సేయుచు యంచుఁబల్కి తా
పావిల మానసుండయి ద , యాకు జటాయువు మూసెఁగన్నులన్.

మ॥ విహగ శ్రేష్ఠుని నీతి వాక్యముల నవ్వీరుండు శిరంబుపై
దహించెన్ మును తండ్రి వాక్యమువలెన్ భక్తిన్ భువిన్ ధర్మసం
గ్రహమున్ దైత్య వధంబు ముఖ్యుగు నా , కర్తవ్య మిచ్చొఁ గ్రుధా
బహూళ వ్యాహృతులేల యంచు నుడిగెన్ , బ్రజ్ఞాయుతుండై వెనన్.

మ॥ శ్రమగొన్నారలు బాధ నొందితిరి వి , శ్రాంతిం గొనుం దేను పోఁ
డిమి మీయాజ్ఞ శిరమునం దునుచు కం , తెన్ వేటు నాకేది మో
దఘు గల్గించును? సేత నెచ్చటికి నా , దైత్యుండు కాంపోయెఁ ద
త్రమముం దెల్పుఁడు నా జటాయు వలసెన్ , దప్పెన్ స్మృతిన్ మీదటన్.

మ॥ అరవిందాసన శంకరాదులును సర్వా , మ్నాయముల్ వేని పా
ద రజంబుం గనుఁగొంటకై శ్రమములన్ , దైవాఁగా నోర్చియున్

దొరయం జాలవో యట్టి రామ చరణం , బుల్ గాంచి ధన్యాత్ముడై
దొరసెన్ శాశ్వత మోక్ష లక్ష్మి విహగేం , ద్రుం దాతృ సాజెత్కృతిన్

మ॥ అటఁ బక్షింద్రుఁడు ముక్తి నొందఁగ నిలిం , పాదుల్ రఘు శ్రేష్ఠులు
త్కట శోకావిలచిత్తులై రియలకాం , తార ప్రదేశంబు సం
కట పాటొందె మృగాశిరో దరులతో , జ్ఞె భృత్యమూహంబుతో
బటు దుఃఖంబున శీరమందు కరముల్ , బందించె లోకావళుల్ .

మ॥ శ్రమలం బొందితి దుష్టరాజునిచే , శౌర్యంబు గోల్పోయితిన్
దమినై ఘోర తపంబు సేయిదునఁ దై , త్య శ్రేణి మర్దించునా
యమినై ప్రాణములం ద్యజించునఁ మహా , యం బెయ్యదో తెల్పు శ్రే
యములం గూర్చెడు తండ్రి గోలుపడి యె , ట్లంకింతు జీవంబులకా .

మ॥ అను నన్నంగని తమ్ముడిట్లను మహా , త్యా నిత్యశ్రేణి పురా
తన కర్మంబుల నింద సేయఁ దగునేఁ దాయంబు రచ్చెన్నఁజిం
తను పొందన్ ఫలమున్నెఁ రక్కసులఁ గ్రో , ధం బాఱఁ జక్కాడి యా
పెనుకన్ దుఃఖము నొందఁగాఁదగు మదికా , వీక్షింపుమా తత్త్వమున్ .

కా॥ అన్నా! మీరు మదిం గలంగి కడు దై , న్యంబుని విభ్రాంతి నా
పన్నన్ మావదిసెన్ విడన్ దలఁతురే , బందీకృతన్ బుద్ధి సం
పన్నుండా మనతండ్రి గీటడఁచు క్ర , వ్యాదున్ వడిం జంప కి
లైన్నన్ శోక పయోధిఁ గ్రుంకుమఁ దపం , బీ కొంటయుం బోలునేఁ

మ॥ అనుజ శ్రేష్ఠుని వాక్కులొప్ప విని , దైన్యంబున్ వినర్జించి యా
దనుజ శ్రేణి వధించుచే తగవుగాఁ , దర్శించి సౌబుత్రితో
మనుజాధీశుఁడు పల్కు నీతవికి సం , స్కారంబు గావించమా
తనుజున్మ ల్యలె నొర్వ దైహికములం , దాత్పర్య మేపారఁగన్ .

తే॥ అని యగురు చందనేందనా , లరసి తెచ్చి , పేర్చి దర్పలు పఱపి పై , విరులు సల్లి
యరణి మధియించి యసలంబు , నెరియఁజేసి , విమల జలమున స్నానాది విధులుదీర్చి

చ॥ కరములఁ బట్టి యెత్తి తగఁ , గాష్టము పేర్చునఁ జేర్చి వేద వి
ద్యరుఁడు రహద్యహండు శ్రుతి , పద్ధతిఁ దక్కకచేసి యవ్వలన్
శిరము తెలంకునం గొఱవి , జేర్చి దహించి కొలంకులోనఁ గ్రుం
కి రహిని తర్పణాదులను , గీర్వద కుండఁగఁ జేసి నెమ్మదిన్ .

తే॥ పితరులకు నెల్లఁ దర్పణ , విధులు తీర్చి , యిండుక జలంబు తాఁ ద్రావి , తృప్తి నొంద
బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల జీ , వ స్రతాన , ములును సంతృప్తి వహించె , మోదమంది

మ॥ జయ శీలుండగు రామ భూవరుడు శా • త్ర ప్రక్రియల్ దీర్చి సం
శయముల్ మాని నిశాట మర్దన మహా • సక్తిం బ్రకాశింప ని
శ్చయ సంతోషమునం దలిర్పెఁ గ్రతు భు • క్షింఘంబు, భానుండుఁ ద
త్క్రియఁ దానుం బొసరింప నేగెననఁ గ్రుం • తెం బిభ్రమాంభోనిధిన్.

9. అయోముఖి పటలము. (101)

చ॥ సరగున రామ లక్ష్మణులు • సంజను తత్ఫలి వీడి కారు చి
చ్చు రవులు వెల్గిచేఁ దెరువు • చొప్పు గనంబడ' నొక్క నల్లనొ
గిరిపరిమందు చేరి రటఁ • గీర్కొనె నింద్రు జయించి రేఁగు రే
దిరుగుడు మూఁకలట్లు కడుఁ • దెట్టియలై యరు లగ్గలించుచున్.

ఉ॥ అయ్యెడ కానలున్ గిరులు • నన్నియుఁ దేనియ చింది వాఁగులన్
గ్రయ్యఁగ దుఃఖమొందు క్రియఁ • గానఁగ నయ్యెను వారి చింతతో
నెయ్యు జటాయుపాతమును • నిండ్రిన కోపము నాన తెల్వెయున్
దయ్యటయుం బెనంగొని యె • దందల మిక్కిలి నొంచి యారిచెన్.

మ॥ పున విజ్ఞానము లేని మూఁడుఁడు తగం • గర్మంబుచే నొందు సం
జననంబుంబలె రేయియున్, పుతము నో • జం బోయ వర్తిల్లు న
గ్నిని పోలెం గడు వేడి యూర్పులు పెరిం • గెన్, నిద్రరాదయ్యె రా
మునకు న్నిందిత రీతి దార జనకుల్ • పోరాములం బొందుటన్.

రాముఁడు సీతం దలంచికొని పరితపించుట.

తే॥ రాము నేత్రపద్మంబులు • రాత్రులందు, ముడుఁగకుండుట సీతయన్ • జడధి కన్య
వీడి యుంటకో? తన్ముఖ • విధుని చూడ, కుంటవలననో? మృది తన • యొద్దలేదో?

తరల॥ అతని కన్నుల మ్రోలఁ గన్నడి • నట్టులున్న వసుంధరా
సుత వరాకృతి కప్పు కుప్పలు • శోషిలం బొలుపారెఁ దా
మతిని నిబ్బరమంది లక్ష్మణు • మాడ్కి తెప్పలు వ్రాల్చి క
ట్లతివ రూపు నిమేషా స్థితి • నంది కాంచుచు నుండఁగన్.

తే॥ మైదిరాత్మకా శోభాయ • మానమైన, మోము గాంచితినిని తాను • మురియునట్లు
మలయవనసర్పము ప్రాఁకు • మలచటియను, కాంతిగల చంద్రబింబంబు • కానఁబడియె.

చ॥ అతనుఁడు పొంచియున్న తెర • నవ్వలఁ ద్రోచి జగంబు లెల్లనా
యతమతిఁ గాంచు నట్టులు ర • యంబునఁజేసిన చంద్రకాంతు లు
ద్దతి భుజగంబు హెరవిష • షంష్టలతోడ వియోగ బాధిత
ప్రతీతిని కాటువైచి పలు • వంఠలు గూర్చెడు నట్లు లేవరెన్.

చ॥ జనకజ లేని చింతయు వి • నంబును చల్లెడు చంద్రుపీడయున్
బెనఁగొన నేమిదోచక వి • భిన్నతనొంది పఱింద్రువంటి ప్ర
న్నని మృదురోమరాజి నలి • నమ్మును మించిన మోము పాలఁ బో
లిన పలుకుల్ గలట్టి లవ • లీ లలితాంగిఁ దలంచి కుందుచున్.

క॥ పెదవులఁ గఱచుచు నిట్టూ • ర్పదవ భుజము లదర నిన కు • లోత్తముఁడు మదిన్
మదగజము విఱచిపై వఁగఁ • గుదివడు లేఁ గొమ్మవంటి • కోమలిఁదలఁచున్.

ఉ॥ వంచిన నెంఱితో వడిగ • వచ్చును వచ్చునటంచు దిక్కులం
కించుచుఁ జూచె నేమొ కిల • కించితవర్తన నంచు రోన భా
విండుచు వార్తిపై విరియు • వీచికలంబలె నెచ్చుతగ్గు గా
విందెడు నూర్పుతోడఁ బల • విందె మదిం బయ లుబ్బకుండఁగన్.

తరల॥ మెఱుపుఁ బోలిన వక్రదంష్ట్రులు • మీఱ భీకరరూపుఁడై
వెఱుపు పుట్టఁగ నిల్చునిల్చుని • వెక్కిరించుచుఁ బంక్తి కం
ధరుఁడు దాసినవేళ జానకి • తత్తఱించెనొ? పోలెనో?
విరవిరం గొని విహ్వలించెనొ? • భీతి నన్ను తలంచెనో?

తరల॥ విషధరంబు గ్రసించుచుండఁగ • విన్ననో విధవైఖరిన్
విషమ సంస్థితి నొందు మైథిలి • వీరుఁడేలోకా రాఁడు నా
విషయమే యి క విన్మరించునొ? • విప్ర స్సుతు చాటికిన్
విషధరాభ శరీరుఁ డల్కియె • వీడెనంచు దలంచెనో?

తే॥ అనుచుఁ బరువును ప్రేమంబుఁ • దనకు జ్ఞప్తి పలువఁ గష్టమునొంది జీ • వములుకలఁగ
దైన్యమందిన శ్రీరామ • ధాత్రివరుఁడు, తలలి నాకింక విల్లు కా • వలెనె? యనును

తే॥ ధనువు నెగదిగఁ జూచి మం • దస్మితంబు, సేయు భుజిగులం గాంచి • చిన్నవోవుఁ
జెలువఁ గాపాడలేమికి • సిగ్గునొందు, గడకు రాఁగల నిందకుఁ • గలఁగి జంకు.

తే॥ మంద పవనునిచే మేను • మలయుచుండ, నావరాహ కులనతి • నన్నుపాసి
పరితపించెనొ ప్రాణముల్ • పాపె నేమొ. యనుచు నిట్టూర్పులోనరించు • నటమటించు

క॥ జగములఁ గావఁగఁ బూనితి, మగువ నొకతెఁ గావలేక • మఱుగుచు నుంటిన్
జగజ్జెట్టి గానె యేనని, నగు సిగ్గులు నలఁతనొందు • నవయుం గుముఁచున్.

క॥ మనఱును తమ్ముఁడు పఱచిన, కిసలయములు మాఁడిపోవఁ • గెడపును నూత్ను
వ్యసనము వర్ధిల్లఁగమా, ననముం దపియింప బ్రమయు • నలఁకువ పెందున్.

అ॥ కమలములను పోలు • కమల తెప్పలుద్రాల్చి, కల్పకాలములను • కడపు నతఁడు
నిసి ముగింపు గనఁడు • నెలఁత లేమియొ? యభి, మానముననొ? కతము • కానరాదు.

క॥ అన్నాలక్ష్యణః దివసము, అన్నియు మును సమములగుట , యరయుదు గద నేఁ
డిన్నియమమ్మున నిన్నటి, కన్నను విసి దీర్ఘమైన కత , మెయ్యదియో?

క॥ చెలి మోము సాటి నెనయమి, నలఁగుదు సిగ్గునను దిన ది , నంబు మలయుచున్
నెలఁతేఁదా! నానతి ముఖ, జలజము మఱుఁగగుదు నేఁడె , సంగెడు కడిమిన్.

క॥ గగనమున నుండి సూర్యుఁడు, పొగఁదొందిన తనకులంబు , పొలుపు సమసి నేఁ
దగఁదొందె ననుచు, జింఱను, జగతీస్థలి దాటి యవలఁ , జని మరలఁదో?

అ॥ ఇనుఁడు పుట్టకుండె , నేల? వివస్వంతు, గుఱ్ఱములను రథముఁ , గూడఁబట్టి
కట్టి రావణుండు , కారాగృహంబున, నుంచఁబోలుఁ గాక , యున్నరాఁడె?

అ॥ ఉడుకఁబోలు మధ్య , మొప్పారు జానకి, కానకుండు పొడవు , గలుగురాత్రి
తోడ రోకలయము , తోతెంచు జాడలే, యెఱుఁగనయ్యో మదికి , నింతనిజము,

తే॥ తాపసులకుఁ గ్లేశముఁ గూర్చి , భాత్రయందు, ప్రాణులంజంపి తిను దైత్య , వరులు బ్రతికి
యందురేనియు ధర్మపు , నూఁదియున్న, వారు నిల్తురే? తగవు , వఱలునేది?

అ॥ చెఱకు వింటఁ దేంట్ల , శింజిని నెక్కించి, విరి శరములఁ బూని , వేయఁదొడఁగె
మారుఁ దంబరంబు , మఱుఁగుననిల్చిరా, ఘవునీ ఘనను తలరి , కలఁగిమలఁగ.

ఉ॥ వీడిన దానిఁ గైకొనఁగ , వీ లినుమంత లభించనేని యా
వీడినదానికై జతను , వేకొను మానపుపోల్కి రాముమై
పోడిమిఁ గాంచి మానసము , పొక్కఁగ మారుఁడు కుందె మున్నుతా
నాడిక రుద్రుకంటి పెగఁ , దాఱినమేనిఁ దలంచి పొందఁగన్

తే॥ నీలనీరదశ్యాముని , నెమ్మనమునఁ, దూఱి యారాత్రి కూలమై , దూసిపోవఁ
గమల గర్భుని కల్పాంత , కాలమట్లు, కడఁచెఁ జీకట్లు కొండల , గవుల కేగె

ఉ॥ క్షీరపయోధిఁ దావలచు , శేషుని శయ్యను నిద్రవీడి సీ
తామణి మణి విరహ , దాహ రసాంబుది మున్నుచున్న యా
వీరుఁడు నీడజాది వన , విశ్రుత నాదము తోడఁ దన్నిషం
గారవమొప్ప లేచె; నటు , గల్గక జీవులకున్నె నిల్కడర?

చ॥ నెమిఁకులు జింఱయన్ గరులు , నెమ్మది జంటలుగాఁ జరించుటల్
తమకుచుఁ గాంచు రామునకు , దైర్యము పిల్చునె? తేనె కోకిలం
బమ్మతము పీఠ వేణువు వ , రాంగ రసాలముఁ గేరు క్రమ వా
క్యములు గలట్టి మైథిలిని , కానలఁ గోల్పడి కుందకుండునే?

చ॥ తెలతెలవాఱఁ గాంచియును , తేకువ జానకి యించు పల్కులన్
దెలియని రామచంద్రునకు , విన్న జలేజముపై వసించు హం

సి లలి వహించు నమ్మగువ , సీత నిజంబుగ నేడులేమి వి
చ్చలముగ జూపురీతిఁ దొలి , చక్కిని భానుఁడు పుట్టె నయ్యెడన్

చ॥ అడవులఁ గాంచి యందు తిరు , గాడెడు జక్కవజంటఁగాంచి నె
న్నదగల కేకులం గని వ , నంబుల హంసలఁ బూంగుత్తులన్
బెడఁగగు నేబులం గని , భీతమ్మగాక్షి వరాంగపాళిఁ దా
నెడఁదఁ దలంచి చింతగొను , నిచ్చట నచ్చట నిల్చునార్తిమై

చ॥ ఇటులు తపించు నన్నఁ గని , యెడ కలంగి సుమిత్రపట్టి సం
కటపడి తోనలంచురి వి , రాకము వెల్పులఁదోపనీక మీ
రిట వెతఁచెంది మావదినె , నేర్పడ రోయక నిల్వఁ బాడి గా
దట మనతండ్రి పల్కఁ దను , జాధము శాపును కానఁ లెండనన్

తే॥ సరి యనఁగ నిర్వరునుకొండ , నందులందు, తూతీపెక్కు వనంబులు , దొడ్దగిరులు
నదులు దాటునుఁ జనివని , నాడుపూర్తి, నడచి పడునెన్ని దామడల్ , కడచినారు,

తే॥ వసుమతి తపఃఫల సంభ , వంబు జాన, కీసతిం గానఁ జాలమిఁ , గిన్నయడర
విశ్వసించుచు వారలు , నీడజాత వాద మేదురమైన వ , నంబుఁ జేర

తే॥ తనకులేకుల హృదయ చిం , తనము లెఱిగి, యన్నిచోటల జానకి , నరసి యర్చసి
కనక మేరువు నవరభా , గమున వెదకఁ, జనిన తెఱఁగున భానుఁడ , స్తమయ మందె

అ॥ జ్ఞానఫక్తి నెఱుంగఁ , జాలని మూఁధుల, మనముకంటె మించి , కనులు గాన
రాని రీతిఁ జెలఁగి , రాముని తనుకాంతి, గెలువనేమి దిశల , నలమె నిరులు

తే॥ వీజతంత్రులకును సొంపు , వెలయనేర్పు, శారీకలు చిల్కలకు బడి , చదువునేర్పు
వనమునం జంద్రమండల , ఫక్తినున్న, పటిక తా , మండపమున ని , ల్వఁగఁ దలంచి

అ॥ కూరుచుండి రామ , దారజీనాథుండు, తమ్ముఁగాంచి యిచట , దాపునందు
నీరుగలుగునేని , నెమకి తెమ్మన లక్ష్య, తాఱుఁడరిగె విల్లు , నమ్ములూని

నీరు లేఁబోయిన లక్ష్మణుని అయోముఖికాంచి కామించుట

అ॥ జలము వెదకి వెదకి , తెలియక సౌమిత్రి, యెంటరిగ మృగేంద్రు , నొప్పునఁజను
నచట నెలవుకొన్న , యది యయోముఖియను, క్లాంతగాంచె నతనిఁ , గాముకియయ

తే॥ మంత్రమునకు లొంగని పాము , మాడ్కివెంట, నంటియసుర యాసౌమిత్రి , నరసినంత
గర్వకోపమ్ములను ద్రోచి , కడఁకనితఁడు, మరుఁడె నన్నిందు వెదకుచు శ మనలువాఁడు.

క॥ అనియందకార మందున, మనతర మోహాంధకార , కలిత హృదయయై
మనసిజిని కవయఁ గొఁగిరి, గొనుటొప్పునుగాని మ్రింగఁ , గూడునె యనుచున్,

ఆ॥ వేడుదాన వీడు • వినఁదేని కడువచ్చు, గొనుచుఁబోయి యచటఁ • గుదురువఱచి
యలమి యెడఁదఁగలుగు • నలమట నెడలింతు, ననుచు నెడుట నిలిచె • నసురవనిత

సీ॥ నిట్టార్పులందుండి • నిప్పులు చలుచు పెనుపండ్ల నిభముల • విజిచి నమలి
మ్రుంగనుబ్బిన పొట్ట • మీఁదఁజుట్టిన కొండ, చిలువల చనుకట్టు • గలయఁజూచి
శరభ సింహముల దా • సరి పాములంగట్టి, కాకుల నందెలు • గా ధరించి
యన్నివస్తువులఁ గ • ల్పించ ముందున మ్రుంగు, మిత్తిఁబోలిన మోము • నెత్తిపైకి

తే॥ కడలి నీటినెల్లను ముంచు • గరిఁబెసగిది, వెలయు నోటితో బడబాగ్ని • విధమునొంది
విరిసియున్న వెండ్రుకలతోఁ • బృథివివిరివిఁ, గొలుచునట్టిపాదములతోఁ • దలముమీఠి

పీ॥ రక్తమాంస క్రియల్ • క్రమిషివారుగఁ జిందు, పునకటి శవముల • కాంచి యొప్పుఁ
బ్రళయ కాలానల • ప్రభనొప్పి మిడుఁగుటల్, చిటపట కన్నులఁ జెవరు చుండఁ
బాద సంఘటన • మేదిని వణఁకుచు, జానయా యిదియని • సంశయింప
వననిధి మోకాటి • బంటిగాఁ గొండలు, తిప్పలై దొరలుచుఁ • దెలివడఁగ

తే॥ పాఁప కడియముల్ ముంగేలఁ • బరిధవిల్లఁ, బులు దండ లచ్చాపద • ముల మినుకులు
సింహముల కుండలమ్ములు • చెలఁగుచుండ, నడచె లక్ష్మణు నెదుటికి • బెడిదురాలు,

తే॥ నిలిచి వలపున నానంద • జలకణంబు, లెఱు చిన్నకన్నులనుండి • వఱ్ఱవాఱఁ
జూచెఁ దద్దంష్ట్రికాకాంతిఁ • జొప్పడంగఁ, గాంచె లక్ష్మణుండును దాని • కాయసుషమ,

తే॥ మునుపు ముక్కుంటఁదెగిన శూ • ర్పణఖగుణము, తోడఁదాఁక గుణమును • కూడినట్టి
యాచెడిపె దుష్టరాక్షస • బృందమందు, తిరుగునొక కరాళికయని • తెలిసె నతఁడు,

ఉ॥ వీరలు పాపవర్తనలు • వీఱిఁదులున్ బలుపాటు స్వైరిణుల్
కారణమొందె మాకడకుఁ • గ్రచ్చట వచ్చుటకంచు లక్ష్మణుం
దాసి హోరకానసము • నందు నిసిం జనుదెంచి కేలఁ నీ
వేరి పడంతివోదు వచి • యింపుమ వైశమ యన్నవెంబడిన్,

తే॥ బిదెము లేనిది చలియించు • నెడఁదగలది, యగు నయోముఖి యిట్లను • నానతోడఁ
జాలకాలంబు నీయొద్దఁ • జనవులేని, దాననై నను కాంచితిఁ • దమి వహించి.

క॥ సుందరావీరా మొన్నెవ, రుం దాఁకని నానభీత్వ • రుక్మము నీకుం
జెందఁగఁ జేసితి సుఖముల, నొందుము తొలఁగింపు మను • యాగాత్యంబుల్.

క॥ ఉపశమమున రక్కసి యిటు, బువకంఠమునన్ వచింప • నుడుకుచు గినుకన్
జవలినిఁ యిఁకంట నిలిచినఁ, గృపమాలిన నా రములు • గీటడఁచు నినున్.

క॥ తొలఁగుమ యనిలక్ష్మణుఁడన, నలుగక రాకాసి యను న • నంగ సుభగఁ జో
రలు సేసె నాప్రాణం, బుల నిలుపుము చెడుగులేదు • పుణ్యమె గలుగున్.

క॥ అభయం దీప్తితి ననుచో, రభసంబున గంగ పుష్క, • రమె తెచ్చెడ నో
యభజిద్విక్రమః నిన్నును, నభమున గొనిపోడు తలపు • నం గొనునెడకున్.

క॥ అనువలుకుల మన్నింపక, కనలున సౌమిత్రి నీదు • కర్ణంబులతో
దను నాసిక తెగఁ గోయక, మునుపే, తొలఁగుట కుభంబు • పొమ్మన నదియున్.

క॥ నేపీని గొని నాగుహ, లో వై చిన పిదప నాకు • తొంగును సౌఖ్యం
బావహిల ననుచుఁ చలఁచుచుఁ, ద్రోవ విడిచి యొక్క క్రేవ • తొలఁగుచు విలిచెన్

క॥ మొదటన్ మోహనమంత్రము, కొడుకుచు లక్ష్మణుని వారు • కొని గగనమునం
దెడగందు తోడఁ జను తో, యద మనఁ బఱచెన్ మనోజు • సంగదవలనన్.

చ॥ కరతలమందు పెట్టుకొని • కన్నుల నద్దుచు తొమ్ము చేర్చుగా
సౌరగు తొలంగి లక్ష్మణుఁడు • జోటిక మూపున విల్వ, నద్ది మం
దర మటు లుండె నింద్రు మద • దంతిని పోలుచుఁ గుంత హస్తఁదౌ
హరసుతుఁడెక్కు కేకివరె • నయ్యెను రక్కసి లేమ యయ్యెదన్.

తే॥ దాని కేలను తొమ్మునఁ • దలను మెడను, నిలిచి సౌమిత్రి గజ చర్మ • కలికుఁ దభవుఁ
రై న లయకాల రుద్ర మ • హనఁజేకు, కొఘరు విసిల్లె జంకును • కొంకులేక.

లక్ష్మణుఁడు రామికిఁ జింతిలి రాముఁడు వెదకఁబోవుట

అ॥ అటులు దైత్యకాంత • యనుజుని గొనిపోవ, నివట విరహ బాధ • నెనయు చున్న
యన కులుండు నీరు • కొని తేరఁబోయిన, తమ్ముఁ గుఱు రామిఁ • ద త్తజించె.

క॥ నీరంబుల్ లభియింపనో; తెరువునన్ • విప్పుంబు లేపారెనో;
నారామామణిఁ గొన్న వార లెదురై • నారో; దురంబయ్యెనో;
క్రూరాత్ముండగు పంక్తి కంఠఁ దీతనిం • గొంపోయెనో; యేమొకో;
మేరన్ మీఱఁడు వేగవచ్చు నళఁ ద • మేదావి రాఁడేలోకో;.

క॥ నాజీవంబును పోయ లక్ష్మణుని వి • జ్ఞాన ప్రబోధంబులన్
రాజద్రీతి గణింపకే జనకజన్ • రామామణిన్ మానమున్
దేజఃకాంతులు కోలుపోయి వనటన్ • దీల్పాటు నొందంగఁ దా
నోజం గానఁగలేక ప్రాణములనే • యుజ్జింపఁగాఁ బూనెనో;.

క॥ దట్టంబయ్యెఁ దమంబు దగ్గజీ వదా • ర్థంబుల్ గనన్ రావు నే
నెట్టి చీకటి నెండు రోయుదు మన • స్సే పుండుగా బాధ యాఁ
కటైన్ దోచ దిఁకేమియున్ జెడితి నా • కాయంబు బారంబుగాఁ
దటైన్ జీవితమేల నాకు నను జా • తా; నీవు లేకుండఁగనఁ.

చ॥ ఎడతెగకుండు యుద్ధముల • నేవునఁ బూనిన నాకుఁ బ్రాణమై
యడరిన నీవుఁ గూడ మఱుఁ • గైతివె? తమ్ముఁడఁ అన్నఁ నాయనా!
విడిచెదఁ బ్రాణమున్ ధరణి • వీటిఁడినై బ్రదుకంగ నేర్తునే?
కడుఁ జెడుగే యొసర్చితివి • గావున నీపని యొప్పు నేరికిన్.

చ॥ తొలఁగని దెప్పరంబులను • త్రోవుడు పేయఁగఁ జాలు తమ్ముఁడా!
తలఁగని చింత నామదికిఁ • దాపము గూర్చితి బాహుశౌర్య వి
స్థిత మహారిపీఠఁ యెద • చంపి యిటుల్ నను వీడ నాయమే?
పెలుపల నింత కాల మిటు • వీడి వసించుట నీకు నొప్పునే?

చ॥ ననుగను తల్లితండ్రులను • నర్మిలి సీతను వీడి జీవిన్
చనుటయు నిన్ను పాయ మది • చాలమిచ్చే గదఁ జానకీ వియో
గ నిభృత తాప కర్షితుని • గ్రమ్ముట నీవును వీడి నిన్ను రో
యను పని గూర్చి రెండవ మ • హర్తిని నాకిట సంఘటించితే?

ఉ॥ తమ్ముఁడ నీవుక్రమ్మరియ • దారి వచించెడు వారు లేరు న
న్నిమ్ముగఁ జేరవేని త్యజి • యించెద జీవము నిక్కువంబు న
న్నమ్మిన సీతయుం జెడును • నాకము దప్పును తండ్రి కింకఁ బ
ట్టమ్మున నెల్ల రీలుదురు • డబ్బులు యింతకుఁ గూర్చు బోఁన?

క॥ మాంధాత్రాది మహిళ వంశమున సా • మ్రాజ్యంబు గైకోక న
ద్వంధు ప్రేమను వీడి వచ్చు నను ని • ర్బంధంబుతో నెల్ల స
ద్వంధుల్ వల్లనసర్వసౌఖ్యముల మ • త్కైంకర్య • సంస్థితై
సందర్శించు ప్రియాను జన్మః యిట నీ • చక్కిన్ విడంబాడియో?

తే॥ అనుచు లేచును ధరఁబడు • నలయుపొలయు, మలయుఁదెలియును మెఱు పైన • మెలయకుండ
నిట్టి చీకటు లలమె నిం • కెట్టు లనును, నడచుఁ బిలుచునుబమ్మెర • నడలాబడలు

తే॥ సీతతోడ నాప్రాణంబు • చెలఁగి కావ, నిద్రనైతము వీడిన • నిశ్చలుండు
రామికిం గత మేమి? భా • రమగు పాప, కర్మి కాతనిఁగను నోము • గలదె? యనును.

తే॥ ధర్మమనునది జగమునఁ • దనరునేని, మాటు జన్మంబునందు న • మ్మాన్యుఁడగుచు
నన్నయగుఁ గాక యతఁడు నా • కనుచుఁగత్తి, దూసిప్రాణముల్ పోకార్చు • దొడఁగునంత

తే॥ మాయనుండి మేల్కొన్న • క్షృణుఁడుదాని, ముక్కుగోయఁగ నొచ్చిన • మొఱకుటనుర
వైచెఁ బెదబొచ్చి యడివిని • పద్యనయనుఁ • దక్కజంపాటుతోఁ దమ్ము • నిక్కువరసె

తే॥ గులకతాల యడవియందు • గూడ్చివైత్య, సమితి లక్షణుతో పని • సలుపుచుండె
నాడు ముక్కుపోయినచుప్ప • నాతియేమొ, వేడుపేరెలుంగునఁ గూసె • నిక్కుమనుచు

క॥ నీలాబ్ధి నిభుడు జ్వాలా, మాలాభీంబుగలుగు • మార్గజమును కెం
గేలం గీలింపఁ దమో, జాలంబులు తొలఁగి పగలు • చందం బయ్యెన్.

క॥ కొండలు నలఁగఁగ న్రూఁకులు, తుండములుగ విలుగ ధరణి • తొడిఁబడ వాతో
ద్దండ గతి నడచె దిశలును, చండ ధరుడు నడల వడిగఁ • దమ్ముని దెసకున్.

ఆ॥ విలయకాల కాల • జలధి భూస్థలి మీదఁ, దెరలివచ్చు కరణి • నరవరుండ
నరగ రాఁగఁజూచి • సౌమిత్రి కష్టంబు, పలదు వలదటంచు • బలుకరించె.

క॥ మీక్రవచే మీభృత్యుడు, మీకడ కేతెంచె ననుచు • మిక్కిలిభక్తిన్
బైకొని మ్రొక్కుచుఁ గనఁబడె, పోకాడిన చూడ్కి మరల • బొందు పగిదిగాన్.

క॥ కన్నీరు దొరఁగ నిల్చిన, యన్నయుఁ దసలేఁగ వెదకి • యలయుఁ జేపుం
గొన్న పసి కరణి లక్ష్మణు, పెన్నొడలిం దడవి తడవి • విరవిర మానెన్.

చ॥ పలుమలు దేహము స్నిహిరి • బాధముగాఁగ బరిష్కరించి యు
క్రూర ననుజన్ము మైరజము • చొక్కయిగాఁ దొలఁగించి తమ్ముండా;
తొలఁగితి వంచు నెంతయును • దుఃఖము నొందితి నింత సేపు కా
నల నిటు రేయి తామసిల • నాచున మెట్లగునయ్య నాయనా;

ఉ॥ కూరినదేమి తెల్పుమనఁ • గూరిమినన్నకుఁ దమ్ముఁ డయ్యెడన్
దారిగఁ దెల్పు రాఘవుడు • తాపము మోదమునంది యిట్లునున్
దోరపు జన్మకారఁబడి • దుఃఖములం గణియింపఁబోలునే;
వారిధిఁబడ్డ వాడలల • పాటునకుం జడియంగఁబోలునే;

తే॥ మూఁడు జగము లొక్కమ్మడి • ముమ్మరించి, చెనకినను లెక్క సేయక • చీల్చివై తు
నొక్కఁడవు నీవు నాయొద్ద • నుందు వేని, చాలు; వేఱు రక్షణము నా • కేల చెప్పుమ;

క॥ పోయెడి వెల్లును పోనీ, క్షేపేయాపదలై న వచ్చి • విరియ విరియ నీ
నాయయ్యా; నీవున్నం, బాయునుగా కడలి నన్ను • పలుపంగలవే;

క॥ రాకాసిముక్కుగోసితి, నీకడకున్ మగిడితివని • నిగదించితి వా
సోఁకును చంపపు గద కరు, జాకరఁ యను రాఘవునకు • నతఁ డిట్లనియెన్.

క॥ చను కట్టుతోడఁ జనుగవ, దొనయుం బలె నున్నముక్కు • దొడ్డ మొరిఁబెల్లన్
జెనసెడు చెవుల ససింగొని, తునుసుఁగ నేడ్చినది యనుచుఁ • దుది నవ్వుటయు॥

క॥ మను వంశ సంభవా! కిను, కను విను వెన్నంటు ననురఁ • గనలి పయిం ద్రె
క్కానక దయ తలఁచి విడిచితె, యని రాముఁడు తమ్మునలమి • యశ్రులు రాల్చెన్

క॥ అంగదలు తొలఁగ వారలు, గంగాధరు వరుణుఁ దలఁచి • కట్టియఁ బుడమిన్
రంగారఁ దొలిచి యంత, ర్గంగం గొని త్రాగి యవలఁ • గడిపిరి రేయిన్.

క॥ అడవులఁ జివులు పూవులు, తొడరికఁగా లక్ష్మిఁజుడు వి • ద్రుచు మృదు శయ్యం
బడి రామవిభుఁడు తమ్ముం, డడుగుల నొత్తంగ రాత్రి • యట శయనించె॥

క॥ జానకిచెఱ వడు పిమ్మట, మానము వేధించుచుండ • మలఁగి యొక ఫలం
బేని భుజింపని రాఘవుఁ, దానిక నిన్రింప కలఁగి • యలయుచు సూర్యున్,

క॥ కన్న పెనుకాన జానకి, కన్నులకుం గట్టినట్లు కానం బడుటల్
మన్నీఁడు మఱవమిన్ఁ లే, కున్నన్ రాక్షసల మాయ • యో? తెలియఁమా:

క॥ జనకజ చెంతం నోవఁగఁ, దనుకుచు బయలలమి లజ్జఁ • దలరును నన్నీ
వనితామణి దాయను మఱి, వెనుదీయును తనదు నడుము • విధమున మఱుఁగున్

క॥ జానో వదనాంబుజమునఁ, దేనియఁ గల దొండపండు • తీరగు సధరం
బానితి నిప్పుడు కనులం, బూనికఁ దెఱవంగ దాఁగుఁ • బో? నిదికలయో?

తే॥ తలఁపుకంటెను పంచభూ • తములకంటె, బెద్దదగు దుఃఖ మీరాత్రి • పీడపేసె
చదవ తావియు నలుపును • వెలయు కురులు, గలుగు కలికి కన్నులకంటె • ఘనమెరేయి

చ॥ జలకణ కీర్ణకారక వి • సార విరాజిత వారిరాశిపై
నలమి విడుండు పుట్టిబడ • బాగ్ని కరార్చులఁ జిమ్ముచుండ నూ
ష్ణులత భజించి యాకనము • మై సకలంబును బొబ్బలెక్కెవి
టలముగ నన్న తీరునఁ గ • డల్కొనెఁ జుక్కలు మిక్కుటంబుగన్

తే॥ పలువిధంబుల నీరీతిఁ • బలవరించి, కార్యమొంది రాముఁడు మదిఁ • గలఁతఁజెందఁ
గాంచిలోక బంధుఁడు కని • కరముతోడ, వెలుఁగు తగ్గించి కొనె నన • మొలచివచ్చె

10 కబంధ పటలము (58)

తే॥ ఉర్వికంటెను మిక్కిలి • యొర్పుతోడి, క్రొత్తడితనంబు గల సీత • కొఱకు వెదకఁ
బజ్జలును పలవించిన • పగిడిఁ గూయు, వేకువను రాఘవులు లేచి • వెడలినారు

తే॥ చాలాదూరంబు రామ ల • క్ష్మణులు నడచి, తమ్మినెచ్చెలి గగన మ • ధ్యంబు చేరఁ
జేతులను చాచి ప్రాణులఁ • జేర్చిమింగి, బ్రతుకుచుండు కబంధుని • వనము చొరఁగ

తే॥ అపిపీకానేకవ • మైన జీవ, వితతి పరుగెత్తి యలసెను • బెదరుచూపు
లొలయ జంకచు నుండెను • వలను దగులు, కొన్నరీతిని విలవిల • కొనుచునుండె.

పీ॥ ప్రజల కులాచార • పద్ధతుల్ నెలకొల్పి, లేనివాఁడును కావ • లేనివాఁడు
బలహీనుడగు నొక • ప్రభు దేశమున జన, ప్రతతికైవడి భయ • పడెడు నవియు
చెడఁనవియు గుంపు • చేరునవియుఁ బఱ, చునవియు విభ్రాంతి • నెనయునవియు
పర్యవక్రియ దొర్లి • వచ్చెడు భూజముల్, పెల్లగిల్లిన యేటి • వెల్లువలును

తే॥ తిరిగి ఎదుమేఘములు పొంగి • పొరలువార్చి, గాంగఁ గాలుసేతులు పెరుఁ • గంగఁజాఁచి
నకల జీవులఁ గుప్పగా • జవిరి నోట, వైచికొను కబంధునిచేతఁ • బట్టువడిరి.

చ॥ జనకజ కారణంబున ని • జంబుగ రక్కసివండు వచ్చి చు
ట్టినదని రామలక్ష్మణులు • దెందములం దలపోయుచుండఁగాఁ
జనఁజనఁ జక్రవాళమను • శైలము గాయచుఁ జుట్టుచుండె నాఁ
జను బహుభు క్కబంధు కర • సాలములోఁబడి చిక్కిరయ్యెడన్

తే॥ జానకిని దుఃఖమున ముంచు • దానవేంద్రు, నగర మీయెల్లలోనిది • నవయఃజేయు
మన మనోదుఃఖ మీనాఁడె • మృగ్గుననుచు, నన్నపల్కఁగ లక్ష్మణుఁ • దనియె నిట్లు

తే॥ దనుజునై న్యమేయైనఁ జిం • దముల తుముల, రవము దుండుభి పటహాది • రావములున
గలుగ వియ్యెడఁ గావునఁ • దలఁచి చూడ, నేదియోయిది వేఱని • యెంచువాఁడ

తే॥ పాలసంధ్రంబుఁ జిలుకంగఁ • బాలుపడిన, వాసుకియొఁ లేక మఱియొక • పన్నగంబొఁ
తలయుఁదోఁకయు వట్టువ • గలుగఁ ద్రిప్పి, దొరకు వానిమ్రుంగెడు చొప్పు • దోఁచునాకు

ల॥ తమ్ముఁడనిన పలుకు, తగియున్నదని రామ, ధరణివిభుఁడు మదిని • తలఁచునంత
మూఁడు యోజనములు • ముందఁ జని కొండృపగిదినున్న యాక • బంధుజేరి.

సీ॥ ఇద్దఱు సూర్యుల • నేక పర్యతమునఁ, బూడ్చిపెట్టిన యట్లు • పొలుచు కనులు
కడుపు మధ్యను నోరు • కడలిగాఁ బండ్ల సం, దులు యోజనానుతి • యెలయుచుండ
దనుజులు సురలక్ష్మి • దృచ్చుచోఁ జాఁగిన, యహిరాజుఁ బోలిన • హస్తయుగము
కొలిమి తిత్తినిపోలే • జ్వలన భూచుంబులఁ, జెవరఁజెమ్మెడు ముక్కఁ • జెవరొహిప్ప

తే॥ బాదబ జ్వాలవంటి జి • హ్వయును చేతు, లనెడురాహున కడలి న • ల్లని మహీధ్ర
గుహనుచేరిన చంద్రము • గ్రొచ్చిరెండు, గాంగఁజీల్చినట్లగు దంష్ట్ర • కలును మెఱయ.

సీ॥ పంచ భూతములును • పంచపాతకములు, కూడి రూపొందిన • కొమరు మేను
కనులను రవిచంద్రు • లనుమ్రుంగ వచ్చి వ, శ్మలములన్ పాములఁ • గాంచి రాహు
కేతు లాపనిమాని • శ్రేవల నలరారు, గుహల నిద్రిలి రనఁ • గొఱలు చెవులు
కల్లసాక్ష్యముపెల్ల • కఱకరు లొందెడు, మన రౌరవముఁ బోలు • గడ్డుకడుపు

తే॥ కాల మానన్న మగు ప్రాణి • గణముఁబట్టి, పడవ వంటి చేతులజౌరి • కడుపునందు
వైచు కొనుటలో యమునింటి • వాకిలివలె, నున్న కడుపెద్ద నోటితో • నొప్పువాఁడు.

తే॥ వారిధింబలె మోషించు • వాఁడు హాల, హలమువంటి నల్లనిమేను • గలుగువాఁడు
చక్రమునఁ దలదెగి పడ • స్రగ్గు కాల, నేమివలెఁ బెనుమొందెంబు • నెగడువాఁడు.

తే॥ సంతమున శిఖరంబును • పవనుఁడెగురఁ, వైవఁ దలలేని మేరువు • వంటిమేను
గలుగువానిఁ గబంధుని • గాంచినారు, రామలక్ష్మణు లిర్వుర • బ్రంబుతోడ.

మ॥ చతురంభోది పరీతమైన జగతీ • చక్రంబు సర్వంబు సం
గతమై తూటఁగఁ దగ్గ నోరుగని యీ • జ్ఞే భృద్గుహాద్వార ము
ద్వత రక్షః పురసాల మార్గమగు న • త్యంబుచు నీ కేళుఁ డు
ద్భుతినుండం గని లక్షణుండు కడు సం • దేహంబుతోఁ గంచుచున్.

ఉ॥ క్రూర కరాళ భూతమిది • మోరకరంబుల కబ్బు జీవులక
వారి కుదించి నోటఁబడ • వైచెడు నట్టిది దీని చేతులం
దారితి మింకఁ దప్పకొను • దారి గసంబడదన్నః చేయఁగాఁ
గారియ మేదియున్న దనఁ • గా రఘువర్యుఁడు పల్కుఁ దమ్ముతోన్.

చ॥ కుతలము నుద్ధరించు వర • మోజిని పోలిన లక్షణాః వెసన్
గతుకఁగఁ జూచె భూతము; జ • గంబున దీనికి నిల్వఁ దానమున్
వెతకిన లేదు దొడ్డ దిది • వృద్ధి సమస్తము చుట్టివచ్చు దీ
ర్ఘతమ కరంబు లొప్పినది • కాఁగల దెయ్యది యింకఁ దమ్ముఁడాః

తే॥ దరణిజారఁ గోల్పోయితిఁ • దండ్రిపోయె, నిందమోచితి బ్రతుకంగ • నేర నేను
దీని నోటను పడియెదఁ • దృప్తితోడ, నీవు తప్పించు కొనిపొమ్ము • నియతచరితః

ఉ॥ తల్లులు చింతమైఁ దలరఁ • దమ్ములు వంతలనొంద వృద్ధులున్
దల్లడమంద లోకములు • తప్పక దెప్పెడు జీవితంబు నే
నొల్లను సీత రాక్షసుని • యొద్దఁ ద్యజించితి నంచు భూమిభృ
త్తలజుడైన యాజనక • దారణినాథు మొగంబుఁ గాఁతునే.

క॥ సీతను కావఁగఁజాలని, భూతలపతి లక్షణుండు • పొలుపుగఁ గావన్
బ్రీతిం బ్రతికెడు వాఁడన, నాతరమా యసువు నిలుస • నయగుణ వర్యాః.

ఉ॥ బమ్మెర రాముఁడీ కరణి • బల్కుఁగఁ దమ్ముఁడు కాంచి యిట్లనున్
నెమ్మని మీకు దాసుఁడయి • నేజను దెంచిన పీఠుటం గదా
యిమ్ములు దప్పచున్న యవి • యే మరణింపక తిప్పనేని వ్య
ర్థమగుఁగాక యాదెము కృతార్థత నొందునె యెన్నిభంగులన్.

కబంధుచేఁ జిక్కినరామునకు లక్షణుఁడు ధైర్యవాక్కులు పలుకుట

ఉ॥ వచ్చిన యాపదన్ గెలుచు • వారలె శూరులు యుద్ధభూమిలోఁ
జచ్చెడు వారిఁ జంపుటలు • సాహసకార్యము కాదు చూడఁగా
నచ్చుగఁ దల్లిదండ్రులకు నన్నలకున్ నిలుగొందు వేళఁ దాఁ
జచ్చినఁగాదె మున్ను తన • జన్మము సార్థకమౌ ధరాస్థలిన్.

మ॥ తరణాక్షిన్ జనకాత్మజన్ గొని మహో • దారుండు రాముండు దె
ప్పరమౌ కానల నుండఁగా నిదురయున్ • వరించి రక్షించె న

. పుర మోదారుడు లక్షణం దనినయా , భవ్యాత్మలే వీడు ము
ష్కరుఁ డన్నన్ వదినెన్ ద్యజించె నని ప , ల్కన్ పైఁపఁగా నేర్తునే?

మ॥ భవదీయాగ్రజ నాజ్ఞకన్ పశుఁడవై , భద్రంబులం గూర్పు నీ
కవు దుఃఖంబుల లెక్కవెట్టుకుము నీ , ప్రాణంబులన్ జానకీ
ధవుత్తే వీడఁగఁ గూడునేని యది మో , దంబారఁ గావింపు మం
చవధానంబుగఁ బల్కు తల్లిపలుకుల్ , వ్యర్థంబు గావింతునే?

మ॥ నను గన్నట్టి సుమిత్ర యేనును భవ , స్మాతన్ నినున్ గొల్పుచో
జనమున్ మెచ్చుచు సంస్తుతింపఁగ మన , స్సంబంధముల్ మూర్ఖులగా
గొన కిచ్చెన్ని విదాల కష్టములు మా , కుం గల్గినన్ మీకునై
తృణ కల్పంబుగఁ బ్రాణముల్ విడుతు ము , రివిం గీర్తి సంబలికై

మ॥ ధర నామ్నాయములున్ సురేశ్వరులు నం , తంబొందినన్ నాశమున్
బొరయంబోవని నీవు, దంతి నిచయం , బుం దిన్ను నీ కానలో
గురువు లాస్వజెడు భూత మొందు బలముం , గ్రుంగించి హింసింపఁగా
నటుటల్ నమ్మఁగఁబోయనే? విను జనుల్ , హాస్యంబు గావింపరే?

తే॥ సీత విడిపించి కీర్తిని , చెందలేక , బవరముం జేయఁజాలక , భయము నొంది
ప్రాణములఁ బాసెనని లోకు , లందురేని, దాని కంటె నపఖ్యాతి , ధరణిఁ గలదె?

తే॥ లోకనాయకఁ యిది లెక్క , లోని దగునె? మనల లాగు నీచేతులఁ , దునుకలుగను
ఖండనం బొనరించెదఁ , గాంచు మిక్కు, డనుచు ననుజుండు ముందున , కరుగునంత

తే॥ తమ్ము దాటి ముందునకేగ , దాశరథియు, నతని వారించి పౌబుత్రి , యరిగెమన్ను
అన్యు లెవ్వరు లేరు వా , దాట దీర్చ, ననుచుఁ గనిన సురలు చింత , నందినారు.

చ॥ ఒక మొగ మందు కన్నుదుగ , యొప్పున నిర్దురు చాయునంతనే
మొక మొక పాటుతోఁ గినుక , మీతీ కబంధుఁడు యుద్ధ పీఠ నా
యకులగు మీర లెవ్వరన , సల్కయుఁ జింతయుఁ గల్గి టెప్పు వా
ల్పక నిలుచున్న వారిఁగని , లక్ష్యము చేయర యంచు నాతఁడున్.

ఉ॥ రోష రుహిణిచే నొడలి , రోమము లెల్లను మాఁడుచుండ వి
ద్యేషము వెంచి వాఁడు కని , దీఱ గ్రనించి మెసంగువాఁడ భూ
రీషణతోడ నంచు గ్రహి , యింపఁగ వాని భుజంబులన్ మహా
భీషణ ఖడ్గ ధారలను , పీఠ మదంగఁగ ద్రుంచి రొక్కటన్.

తే॥ కేలు తెగి యొడలున నిరు , క్రేవలందు, చిఱు చిఱున రక్తంబు , చిమ్ముచుండ
పొడవు పెదుగులు తెగిపడఁ , బొలుపు చెడిన, పర్యతంబుచంచమనఁగ , బంధుఁడుండె

కబంధుఁడు శాప ముక్తుఁడై రాముని వినుతించుట

మ॥ తన హస్తంబును రాముఁ డంటు కతనన్ , దహ్మర్వ శాపంబుతో
మన పాపంబులు దీటిపోవ దనువన్ , గంధర్వ వర్యుండు తొం
టి నిజాకారము చాల్చి పక్షివలె మిం , టిం జేరి శ్రీరామ ల
క్ష్యులం గాంచి భయంబు భక్తియు మదిన్ , సందిల్లఁ గేల్పొద్దుచున్

కా॥ పుణ్యాత్ముండు గడించి యత్యధిక స , మోదంబు దెందంబునన్
గణ్యుం దీతఁ డజామరాధిపులకున్ , గష్టింప విజ్ఞాన నై
పుణ్య ప్రక్రియఁ గానవచ్చెడు తపః , పుణ్య స్వరూపంబు లా
పణ్య పూహ మటంచు భక్తి వినుతిం , పం జొచ్చె నుత్సాహియై.

కా॥ శ్రీకాంఠాః బహు పాప సంచయముచేఁ , జింతించుచున్నట్టి నా
యా కాలస్యముతోడ శాపమును పో , యెన్నిన్ను గన్నంతనే
లోకేతుండవు ధర్మసాక్షి విఁకఁ జా , యం జాలు నీరూపమే
లా కైకొంటివి మమ్ము జోటులకు , నె , ల్లం దెల్పఁగానేకదా.

ఉ॥ మూలములేని నీవు జగ , మున్ దగవునఁగఁ జేయ వేయు వే
సాల నెలుంగ నెవ్వనికి , శక్యము? నీధగు లీలలెన్న నేఁ
జాలుదునయ్య? నీవు పట , సాలమొ? పత్త్రమొ? యందు పండు సం
కీలుఁడవో? ముకుందుఁడవో? శ్రీదుఁడవో? తెలియంగఁ బల్కవే.

ఉ॥ కాంచెడు వాఁడవున్ దెలియు , కాంచనమున్ గను కన్నులుం గనం
గాంచిన శక్తి వీవ యొడి , కంబున దేనిని తాఁకకుండు వీ
పంచనయేల? యీభువన , వర్గము గర్భమునం ధరించి వె
ల్లించెడు నీవు పూరుషుఁడో? లేమవో? రెండునుగావో? తెల్పవే.

ఉ॥ ఈవ విరించియున్ హరుఁడ , వీవ జగంబులు నీవ వస్తువుల్
నీవ శ్రుతుల్ తదర్థమును , నీవ యనంతుఁడ వీవ సర్వరూ
పావలీ కావలన్ వెలుఁగు , నాదిమ తత్త్వమునీవ సర్వము
నీవ యటన్న తక్కుఁగల , నిర్జరు లల్క వహింపనేర్తురే.

చ॥ ఎనిమిది దిక్కులే బిగి వ , హించిన గోడలు గాఁగ లోకముల్
పెనుగదులై రహించు మన , వేశ్యమునందున మూఁడు త్రోవలం
బనుపడు చోట నిచ్చ విరి , వాఱని సారప కర్ణి కాంతరం
బున వసియించు జ్యోతిమయ , మూర్తివి నిన్నెలుఁగంగ శక్యమే?

ఉ॥ ఎల్ల యెలుంగ లేని దెస , లెన్నిది లోపలనున్న భూమిపై
మెల్లముగా దివోకసులు , మోదము నంద నొనర్చు వేల్పులం

దెల్ల హవిస్సు నీవ భుజి , యింతువు దివ్యులకిత్తు రెండు నీ
యుల్లసితంపు వేడ్కలని , యుల్లమునం గనువార లెవ్వరో?.

ఉ॥ ఓయి సనాతనా! జలధి , యుట్టుచుఁ దగ్గుచు నుండునట్లు త
త్రాప్తిక బుద్ధుడ ప్రకర , భంగి జగంబులు పుట్టి పొల్పుచున్
నీయుదరంబునం దడఁగు , నీదగు లీల లెఱుంగలేము నీ
మాయను దాటి నిన్నుగన , మాటలొకో యది మమ్ముఁబోంట్లకున్?

ఉ॥ నీదగు లీలం దెలియ , నిర్జర వర్ణులు నేర్చినారలో?
వేదము లట్లు వర్ణింపవో? , విప్రుగ మేమెఱుంగంగలేము బ్ర
హ్మాదులు వొందఁగా నరిది , యైన మహోదయ మొందినాడ నా
మాదిరి భాగ్యమెవ్వరు న , మంచిత రీతి భజింప రెయ్యెదన్.

చ॥ నిలుగుల కాలవాలముగ , జిక్కిన జన్మ పరంపరల్ తెగం
దొలఁచితి దుష్టదేహమును , దోర్చితి నుండర దేహమిచ్చి బు
ద్ధి లవము గూర్చి మోద జల , ధిన్మునిఁగించితి మోహ దుఃఖముల్
తొలఁగిన వెట్టి సత్కృతులు , తూకొని చేసితి నిట్టి సిద్ధితై?

ఉ॥ అంతయు నీ యపార కరు , జాకర తత్త్వముఁ గాంచి పొందితిం
జింతలు దక్కినాడ నని , చింతన సేయుచు వీరి పుట్టువుల్
సుంత వచించినన్ సుమన , సుల్ తలపోసిన వెంట కెగ్గు యో
చింతుఁ గదా యటంచుఁ బసి , చెంగటి లేగ విధాన నిర్వఁగన్.

ఉ॥ శ్రీరఘరామచంద్రము డు , చిత్తము రంజిలఁగాంచి లక్షణా?
తారజనీచరత్వమును , తిక్కిమహోజ్జ్వల దేహమంది పెం
పారఁగ నిల్చినాడితని , నారసికే యన లక్షణాఖ్యాతున్
గారవ మారఁ గాంచి యడు , గణ దను విట్లని పర్యే వారికిన్.

క బంధుఁడు కర్తవ్యము తెలుపుట

సీ॥ దనువను పేరి గం , ధర్మండ వర తపో, బలమునఁ గామ రూ , పంబు వదసి
యొక్క రక్కసిరూపు , నొంది వేడుకస్తూల, కేళుడన్ మునిఁడెరి , కేరినంత
నాతఁడీ రూపె నీ , కగుఁగాక యనవేడి, శాపమోక్షము లీరు , చక్కవెఱిగి
యంద్రునితోఁ బోరి , యిట్టిరూపము గొంటి, మీహస్తములు దాఁక , మేలుగంటి

తే॥ లోకరక్షణ వినుత ను , శ్లోకులీరు, మిమ్ముపొడగంటి సుఖముల , మీఱుచుంటిఁ
దండ్రులకుఁ దండ్రులగుమిమ్ము , దాత్రిఁగాను, పాదలేరైన నాకూర్పు , పల్కుచున్నాను

తే॥ తరచిలేని వారికి నము , చ్రంబు దాట, నరిదియగు పగిదిని సీత , నరయు కొఱకుఁ
దోడులేనట్టి మీకు శ , త్రువులగెలువ, దుష్కరం బగుఁ గావునఁ , దోడుగొనుఁడు.

ఉ॥ లోపము లేని మీస్థితిని , లోకువ యంచు వచింపఁ జాల మీ
చాప శరంబులే గెలువఁ , జాలు జగత్త్రయ, మైన లోక సం
తాపము గూర్చువేళ నగ, ధన్వి వెనం బ్రచుడాళిఁ గూడియే
యేపు వహించుఁ గాదె యటు , లే యిపు డీరును కొందు జానటన్

చ॥ కుజనుల మైత్రి గొన్నఁ దమ , కుం గడగండ్లు లభించు టబ్రమే;
సుజనుల గూడువారలకు , శోభనముల్ పురడించుచుండు న
కృజముగ జీవరాసులను , గాదిలి తల్లినిపోలెఁ గాంచు చా
రజమున మిమ్ము గాంచు రహి , రాజిలు నాశబరిం గనుండొగిన్.

ఉ॥ ఆవల సూర్యపుత్త్రుఁడు మ , హాగుణశాలి కపింద్రుడైన ను
గ్రీవుని ఋశ్యమాకమున , క్షీరజలంబులఁ బోలెఁ గూడి మీ
దేవిని గాంచు యత్నమును , తేర్చుట మేలని పల్కిమొక్కి ను
శ్రీ విలసిల్ల వీడుకొని , చెచ్చెర నేగె వియత్పదంబునన్

తే॥ దనువు పల్కిన మార్గానఁ , జనుచువారు, శైలకాననముల దాటి , సంజవేళ
రెండు మాతంగములు చేరు , క్రియ మతంగ, మౌని యాశ్రమస్థలికి న , మృతిని చనిరి.

11. శబరీ మోక్షణ పటలము (7)

ఉ॥ కోరిన వారి కోరికిలఁ , గొంచక యిచ్చెడు కల్పశాఖులన్
తీరున నందఱుం గొనఁగఁ , దియ్యని పండ్లను తావి పూవులన్
మీటి యొసంగు నాశ్రమము , మేదిని వారల స్వర్గ భూమియన్
సౌరున ధర్మయుక్తులకు , సమ్మద మోక్షమనంగ నొప్పఁగన్

చ॥ కని ముదమంది రాపువుడు , కల్గి పథిశ్రమమెల్లఁ ద్రోచి నె
మ్మనమునఁ దన్ను తాఁ దలఁచి , మాన్యతపం బొనరించుచున్న వృ
ద్ధును శబరీన్ సమంచిత ము , దంబుఁ గాంచి మహాత్ముడాలి యో
జననిఁ యనామయంబె? యన , సంభ్రమ హర్షము లుల్లసిల్లఁగన్.

ఉ॥ రామః రమాభిరామః జయ , రామః శుభావహనామః సద్గుణ
స్తోమః యనిద్య మానె మన , సుందరసుం బరిపక్వమందె నా
బాము కృతార్థదుయ్యెను కృ , పామయః నీవిట కేగుదేరఁగా
నీముఖ పంకజంబు గని , నేదనువందు ఫలంబు గాంచిలిన్.

ఉ॥ అకలి గొంటివయ్య నడ , యాడి శమంబు వహించితయ్య నే
నీకొని నీకుగా ఫలము , లేటిచి యుంచితి నానుమయ్య నీ
యాకలి దీట లోకములు , హర్షము నందవె యంచు మున్నుగా
మేకొని పండ్లద్రుంచి చవి , మిక్కిలు వానినొసంగె బ్రాతిమై.

ఉ॥ ఆతడు ప్రేమమై గొని ఫ , లావళి నానుచునుండ నింద్రుడున్
ధాతయు శంభుడున్ సురలు , తత్పరులై చనుదెంచి నీదు వి
ఖ్యాత తపఃబు సత్ఫలము , నుదెడు వేళ సమీపమయ్యె నీ
తా తరుణీపతిం దనిపి , తక్కిక మాయెడఁ జేరుమాయనన్,

ఉ॥ నీవిట కేగుదెంతువని , నిర్మల భక్తిని యిన్నినాళ్లుగా
భావమునందు నిన్నె బహు , భంగుల సంస్తుతి సేయుచుంటిఁ బ్రా
జావలి నిల్చియుంటి ఫల , మందెను పుణ్యచయంబు తండ్రిఁ నేఁ
దీపహినన్న, వారు జన , యిత్రిఁ కుభంబుల నొందుమా వెసన్.

ఉ॥ నీవలనన్ శ్రమంబులను , నీఁగితి మమ్మరొఁ దుఃఖ సంతతుల్
ద్రోవఁగఁ గంటి మిందు తలి , తోవఁగఁ బుత్తులకున్న యెల్లకై
శావిల పంకముల్ తొలఁగ , వాఁ యని యచ్చట నిల్చిరా నిసిన
వేవిన ఋశ్యమూక వడ , విం దగఁ జూపె నిషాది ప్రీతిమై

ఉ॥ మోక్షము చేరఁదగ్గ పధ , మున్ వివరించెడు జ్ఞానికై వడిన్
శిక్షితరీతి నాశబరి , చెప్పిన పల్కులు శాస్త్రరీతులన్
సుక్షములైనవారు విని , సూటిగ జ్ఞాన సుధం గ్రహించి ప్ర
త్యక్షిత తత్త్వైయలరు , నందమునన్ విని రా రఘువ్రభుల్

తే॥ శబరి యవ్వలఁ దనయోగ , శక్తివలన. శాశ్వతంబగు ముక్తిక , శాశ్వతంపు
తనువు విడువఁగఁ గని చోద్య , మనుభవించి, యామె తెలిపిన త్రోవనే , యరిగినారు.

తే॥ వసులు కొండలు నదులును , వెనుకఁ బడఁగ, నడచు జనులెల్లఁ జేయు స్నా , నంబుకతనఁ
బాపమును నగ్ని చల్లాటి , పాడి కరఁగి, పరవి నట్లున్న ఫంపను , తఱిసినారు,

అ ర జ్య కాం డ ము స ం పూ ర్ణ ము.

శ్రీరామ చంద్రార్చనము

ఓమ్ తత్ సత్.

శ్రీరామ

కిష్కింధాకాండము

1 పంపా పటలము. (42)

మ॥ సుజన ధ్యేయ విధానమై శుభదమై • సుజ్ఞేయమై మూలతో
యజమై వ్యక్త గుణాత్మకంబునయి జ్ఞా • నానంద తత్త్వంబునై
త్రిజగత్కారణమై చరాచర సుహృ • త్పిరస్థ హంసంబునై
యజముఖ్యార్థి త జన్మమై వెలయు బ్ర • హ్మంబంద్రు సీతావిభున్.

మ॥ మకరందంబులఁ జిందు శామరలచే • మాన్యంబయై మత్తదం
తి కదంబంబులు స్నానమాడఁదగి, నీ • తిం బోతె లోత్రై. నితో
దక పూర్ణంబయి వార్తినా, మెఱుపు ల • బ్ధింబుల్ పురాణంప దోక్త
తకమా నంబరమట్లు, పంప వెలసెన్ • దదజ్ఞుల్ ప్రశంసింపఁగన్

చ॥ మలిచిన నిద్దపుం బటిక • మాడికి నొప్పెడు స్వచ్ఛ పుష్కరం
బులు తెర లుప్పతిల్లఁ బోలు • పుం గొను వన్నెల తాల మెట్లకుం
దలకొని పెక్కు రంగులను • తాల్చి, బహుశ్రుతుఁడయ్యుఁ దత్త్వముం
దెలియని యజ్ఞ మానసము • తీరునఁ గానఁగవచ్చె నయ్యెడన్.

ఉ॥ ముత్తైపుఁ గుప్ప లెల్లెడలఁ • బొల్చు తటాకము విద్రుమప్రభో
ద్యత్తతిఁ బోలు పాదరుచి • యందిన హంసము హంసిమూఁకతోఁ
జిత్తము రంజిలం దిరుగు • చెన్ను రహించెను ముక్షనంతతుల్
మొత్తము చుట్టి రా నడుమఁ • బూర్ణ శశాంకుఁడు క్రాలు మిన్నునాన్.

చ॥ అసమ తపస్వి గాదిసుతుఁ • డబ్ధి పరీత మహీశలంబు జీ
వ సమితి వేద పారగుల • బ్రహ్మకు మాటుగ సృష్టి సేయఁగా
నసమునఁ బూను కాలమున • నంబుధి మాటుగ శుద్ధ తోయధిన్
వెన సృజించె నొక్కొ యనఁ • బెంపయి యొప్పెఁ దటాక మయ్యెడన్.

చ॥ రవి నెదిరించు తేజమునఁ • గ్రాలు పణామణు లొప్పు పన్నగుల్
తవిలి పసించు లోకమిది • తక్కక చూడుఁడి యంచుఁ జూపు లోఁ
తు పఱలి యుండియున్ వెలసె • దోష విహీన విభాసి సత్కవి
ప్రవరుని కావ్య భావ రస • పద్ధతిఁ బ్రస్తుటమై ప్రపేయమై.

చ॥ జల విహగంబులుందు పలు • చందములన్ విహరించు చీవలా
వలకును పాటు చప్పుట ర • పంబులు సేయుచునుంట పెక్కు థా
షలు గల పెక్కు దేశముల • జానపదావళి యొక్కపట్టన
స్థలి నొక వీధిలోఁ దిరుగు • చాడ్చువహించె వినోద పద్ధతిన్.

చ॥ సరసున రక్త తామరస • షండమునన్ వసియించు హంస లా
సరసిజవాసినిన్ ధరణి • జాతను గూర్చి వచింపలేమి ము
చ్చిరుచును రాము నెమ్మొగము • చేరికఁ జూడఁగలేక భిన్నతం
బొరయుచు వహ్నిలోఁ బడెను • వై నమునం గనుపట్టె నయ్యోదన్.

చ॥ ఎలుకువ నిర్మలంబయిన • యేపున నుండియు నప్పు డప్పు దు
స్తరమగు మాయ గప్పఁగ ని • జస్తితి గానక పోవు రీతిఁ బు
ష్కరిణిని గల్గు ముత్తైములు • గట్టు ననిల్చి పరీక్ష సేయఁగా
మఱుఁగగుచుండు నందు జల • మధ్యమునం గల నాచు మొక్కలన్.

ఉ॥ మోదములేని రామ జన • ముఖ్యుఁడు చూచినచో సతీత్వమున్
సాదుగుణంబు రూపమగు • జానకి కన్నుల చుట్టలంచు బెం
పేదఁ దలంచి బాష్పజల • మీదని కన్నుల నీరు గార్చి వి
చ్చేద మనస్కుఁడౌ ననుచుఁ • జింతిలి లోన నడంగె వాలుగల్.

చ॥ పెదురుల నుండి పంక మద • విశ్రుత వారణ మస్తకంబులన్
జెదరిన ముత్తైముల్ మణ్ణియుఁ • జెన్నగు పెక్కు విమాత్న రత్నముల్
మెదలుచు మీద రాజిల గ • మించుచు వచ్చెడు వాఁగు వెల్లువల్
మదవతు లుల్లసిల్లి చను • మాడ్కిఁ గనంబడుచుండు నయ్యోదన్.

చ॥ మదకరు లుల్లసిల్లి జల • మధ్యముచేరి కలంపఁ బుష్కరా
స్పదము భుజంగ పుంగవులు • సల్పిన దర్పక సంగరంబుచే
నదవదయై శ్రమం బతిశ • యంబుగ నొందిన వారకాంత యొ
ప్పదమున నుండె; స్వార్థపర • వీరుల కార్యము లిట్టివే కదా.

చ॥ కొదరుచు వింగి రాయు పెను • గొండలనుండి స్రవించు కీనెయున్
మద గజ ధారలున్ గుసుమ • మంజరులన్ భ్రమరంబు లూర్చు పె
ల్లదపు మధుద్రవంబు నట • లీనముగా జలపాయు రెల్ల రు
న్నదితులె యొట నయ్యదొక • మానిని యోషనమం బనం దగెన్.

ఉ॥ బాసలయందు బంధురత • భాసిలు లక్షణ లక్ష్మజాలమున్
వీస మెటుంగకుండు పెను • వేటిఁడు లొక్కఁటఁ గూడి వేడ్కమైఁ

గాసటబీసటం బలుకు . కైవడి నన్వయ బంధ కూన్య ని
ష్కాసిత వాగ్విసోదములఁ . గ్రాలు విహంగచయంబు లయ్యెడకా.

ఉ॥ ప్రాణసమంబుగాఁ దలఁచి . బాళిని కొఁగిలి గాంచు హంసికా
బ్రాణములన్ గళేబరము . పాసిన కైవడిఁ బాయు హంస గీ
ర్వాణ పదంబునుండి యు . రన్ మునుఁగం జను వేల్పుబోట్ల శిం
జాన మృదుస్వనంబు తన . జాయ యెలుంగని సంభ్రమించెడున్.

చ॥ పెను గిరులందు నుండి బహు . వేగముగాఁ బ్రవహించుచుండు వా
హినులు సుగంధ వృక్షముల . నీడిచి కేచుఁ దెచ్చి నింపఁ బ
త్తన జను లిమ్ముమై నొరసి . దండిగఁ బాత్రను నించు గందమ
న్ననువున నొప్పు వర్షముకు . వందలి యయ్యమృతాలయాంబువుల్.

ఉ॥ సాంకవగంధి మోవికిని . సాటి వహించెడు హల్లకంబులం
తొంకముగా స్రవించు మధు . వుం దగఁ గ్రోలి మదించు నక్రముల్;
సంతెలలం బలెన్ సొరిపి . జన్మ మృతుల్ వహించు లీల ను
ల్లంకు లొకళ్లొకళ్లగ మి . లం గొన మున్నుఁ దేలుచుండెడున్.

ఉ॥ ఇంచుగ రామభద్రునకు . విందిర జానకిఁ దెచ్చి యిచ్చు నే
ర్పించిత శక్తి లేమిఁ దమ . కై న తెఱంగున మేలు గూర్చ యో
చించి మరాళముల్ నడకఁ . జెంగలువల్ కనులన్ బ్రవాళముల్
కాంచనదేహ యోష్ణమును . కానఁగఁ జేయుచు నుండెనత్తఱిన్.

చ॥ తొడవులకాంతి చిక్కులను . దూఁటఁగ నిత్యముఁ దానమాడ సం
దడిఁ జనుదెంచు నిర్జర మ . దావళ యానలు చేతి హంసలన్
గడఁగుచు నందియాయఁ జెలి . కత్తెలు తత్తట మందు నిచ్చు కై
వడిని సరస్తటస్థ సుమ . వల్లులు హంసలతోడ నొప్పెరున్.

ఉ॥ మేటి తటాక నీరమున . మీఱు ఒక ప్రతిబింబ దృశ్యముల్
స్పాటిక కాంతులం గులుకు . స్వచ్ఛ జలంబుల నుండు మత్స్యముల్
పాటిలఁ గాంచి భీతియఁ . బాటుచు దాఁగ బకోట రూటముల్
నీటుగఁ జెట్లకొమ్మలను . విల్చి విడుచ్చుచునుండు తెక్కలన్.

ఉ॥ తీరమునం దొకొక్క దెసఁ . దీరిచి చెక్కిన యట్టులున్న జం
బారి విసీల రత్న రుచి యంతటఁ బర్వ నొకొక్క ప్రక్కఁ జెం
పారిన పద్మరాగముల . యంచిత కాంతులు పర్వ . జక్కవల్
నేరక రేవగళ్లు తరు . జీ కుచ యుగ్మముఁ జోలు నిచ్చయన్.

ఉ॥ వాలముఁ బోలు మీలు కర • వాలము ద్రిప్పిన రీతి నాడఁగా
వాలు తరంగ మధ్యముల • వారి శురీ తతి గజ్జెగట్టి యు
ల్లల నటించు గారడి వ • రె న్నటనంబు బెడంగు సేయ భే
కాలప మద్దిగాంచి యహ • హః భళిరా! యను పోల్కైఁ గ్రాలెడిన్

శ్రీరాముఁడు జలమున తీరుగని సీతం దలంకికొని చింతింపట.

ఉ॥ సుందరపై సునోజ్జ గతి • శోభిలుచుండు సరోవరంబు రా
మేందుఁడు చాసి యందుగల • యింబగు హంసలఁ దమ్మిప్పుల నిం
దిందిర వారముం గని వి • దేహ తనూభవ యొద్దలేమి నా
నందము రోయ బుద్ధియును • నాశిల మిక్కిలి చింతనొందుచున్.

ప॥ కవ వీడకుండుఁ జ • క్కవలార! యందంపు, టంస మెత్తిన మేటి • హంసలార!
ఎడఁబాయ నొల్లని • యిల్లలు చెఱవోయెఁ, జిక్కి సోలుచునుంటి • జింత మునిగి
ఇయ్యెడనైన మీ • రెడుట నిల్వరిదేర! యెడయిక వంశ న • న్నేచు చుండఁ
గరుణించి నిల్చినఁ • గొజయొనె మీకీర్తి, మిముగాంచి యూటట • మెలయరాదె!

తే॥ ఎన్నఁడు వియోగ బాధల • నెనయకుండు, నాకు మది సుంతనెమ్మది • సోఁకునట్లు
చెవుల కింపగు పల్కొండు • దవులఁ బలుకఁ, గీడు చూడునె? యాడికఁకట్టునేమి:

చ॥ వికచ జలేజముల్ సురభి • వీచెడు కైరవముల్ చెలంగ జా
నకి నెడఁబాసి కుందెడు మ • నంబున కౌషధమౌ తటాకమా!
సకియ మొగంబుఁ గన్నులును చక్కగఁ జూపెడు నీవు పూర్తిమై
సుకముగఁ జూపు; మేలొనరఁ • జూడని లోభులు కీర్తి గాంతురే.

చ॥ కమలినఁ బద్మకోకనద • కైరవ హల్లక వల్లలన్ దరం
గములను కైవలంబులను • గండు మిలం గని, యొనరంబుఁ నా
రమణిని పట్టి వ్యోమమున • రావణ హంతకుఁ దాహరించుచో
బ్రమయఁగ నంగముల్ చెదరి • పద్మవే? యంచడుగున్ భ్రమంబునన్.

చ॥ ఉదుటున నాడుచున్ ముదము • నొందుచు నిక్కెడు కేకిఁ నామన
స్సదనకు నాడె యోడితి వ • నంబున నిప్పుడు తృప్తిపొందితే!
సుదతిని గాంచలేక యిటు • స్రుక్కెడు నావయి జాలి గల్గదో!
కొడుకక చెప్పవేమి వెయి • గొప్ప కనులల నీవు కానవో!

చ॥ అలుకక రండు మీ యెఱుఁగు • నర్థముదెల్పు డు హంసులార! నా
వలన దొనంగు లేదు మద • వారణ యానయె మిమ్ము గెల్పె నా
కలికి పయిం బగం గొలుపఁ • గాఁ దగుఁగాని సమానదృష్టితో
నలుపునఁ గాంచి సంతసిలు • నాయెడ మీరలు కోపగింతురే.

చ॥ దళములఁ జేరి గీతము ము , దంబునఁ బాడ ద్వితేఢపాళిన్
తెలుపుగఁ జోటునిచ్చు సర , సీజములారఁ తొలంగరాని తొ
య్యలి ననువీడి స్వీయ నిల , యంబగు మీకడఁజేరె; లేదనం
టొలుపగునేమి? తల్లియును , బొంకెడు వారల మైత్రిఁగాంతురే?.

చ॥ ఒక పలుకై న నాడకిటు , తొత్తిలి సీతముఖంబుఁబోలు హ
ల్లము కులంగటం గల వి , లక్షణకై వలమా; కడంగి జా
నకి వదనంబు నీవయిన , నర్బిలిఁ జూపుము తత్సదా ద్రవ
ప్రకట చణంబులై పరఁగు , పల్కుల నేవిన నిచ్చగింపవో?.

ఉ॥ అంతర మేల బ్రాహ్మి లలి , తాంగి శ్రవంబవుకాని వేటుగా
విత పరాకులేల? కృశి , యించుచు దిక్కులు దోఁచకట్లు పె
న్వంతలఁ జిక్కు నన్నుగని , వారిజనేత్రసు గూర్చి తెల్పవో,
యంతగ వేడుచున్న దయ , యంతయుఁ బూనక వైరమూనెదో?.

చ॥ వగడము లెఱుదామరల , పై ఖచియించిన లీల నొప్పు ప
ద్యుగళ మలక్తకాంగుళలు , తోయద మండలిఁ బోలు ముంగురుల్
నెగడఁగ నన్ను పాయు ధర , జీసుత కన్నుల మాడ్కి నొప్పు న
ల్ల గలువలారఁ నన్ను వెత , లం బడఁ జేయుచు నవ్వ నాయమే?.

ఉ॥ శ్రూర వియోగ తాపమునఁ , గుందుచు నూర్పులు పుచ్చు రామ భూ
దారుఁడు పూఁ బొదఱుగల , తల్లటమందున నిల్చి చూచి కా
సారమఁ నామనోహరిని , జానకిఁ బాసి తపించుచుండ నో
దారుప కూరకుందు విది , ధర్మమొకో తలపోయ నీ కనున్.

మ॥ కరుణావారిధి రామపుండు మద పం , కం బొప్పు సారంగముల్
కరిజీ వారముఁగాంచి తుండముల నా , కర్పించి తోయంబు మో
దరసాబ్ధిన్ మనుఁగంగ నంది యిడుటల్ , దర్పించి తస్మీమణిన్
ధరణీజాత వియోగ మెంచు నెద నం , తాపంబు వర్ధిల్లఁగన్.

శ్రీరాముఁడు సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట

కా॥ ప్రేమానర్థ విభూషణుండు సుగుణ , శ్రేష్ఠుండు తమ్ముండు శ్రీ
రాముఁగాంచి దివాకరుం డపర భూ , ద్రం బొందె సంధ్యావిధుల్
నేమం బారఁగ నాచరించి భవ దు , నేమిష ప్రకీర్తిం బరెన్
భూమి ల్నిందు త్రివిక్ర మేళు పదముల్ , పూజింపు మన్నా! యనన్.

ఉ॥ రాముఁడు చింతతోఁ జని త , రంగములన్ బొలుపారు నత్తటా
కామల తోయముల్ తొలుత , నందు తపంబుఁఫలింప, సిగ్గుచే
సామజముల్ తొలంగ రభే , నంబున వారి శకుంత జాలముల్
భూమిజపాళిఁ జేర జల , ముల్ దరిముట్ట మునింగె నచ్చటన్.

తే॥ అతఁ డానీట మజ్జన , మాడునంత , నతని దహించు విరహాగ్ని , యా తటాక
వనము లెఱ్ఱగఁగాంచిన , యినుము ముంచి, నట్టికరణిని సలసల , మనుచు నుడికె.

ఉ॥ స్నానము చేసి యంతట న , నాత్మన ధర్మ పథానువ ద్తియై
మానుగ సాంధ్య కృత్యములు , మక్కువఁదీరిచి యర్ఘ్యమున్ రమే
శానున కప్పగించి విలస , ద్గుణులౌ ముని ముఖ్యులున్న యా
కానన మంద యొక్క యొడి , కమ్మగు తావున నిల్పెఁ దమ్ముతోన్.

ఉ॥ సంజను చందనాదికము , చక్కఁగఁ దాల్చి విదేహ కన్యయున్
రంజిల రామికిఁ మనసు , రాగ వియోగ మహర్తిఁ గుండుచున్
గంజదిశాఙ్గిఁ దుండునెడఁ , గంజ హితుం బిలెఁ దీక్ష దేహుఁడై
కంజ విరోధి పుట్టెదొలి , గట్టుపయిం బలు దిట్ట కైవడిన్.

ఉ॥ తమ్ములు మోడ్చు సెందె ద్విర , దమ్ములు నిమ్ములఁ జేరె నీడజా
తమ్ములు గూండ్ల కేగె మృగ , తండము లెల్ల నడంగెఁ గీర సం
ఘమ్ములు పల్కులక వదలె , గానల నాట్యము మానె నెమ్మి మొ
త్తమ్ములు గీతముల్ పరభృ , తమ్ములు నిల్పె ముడింగె నాకులున్.

ఉ॥ నిద్రలెఁ బ్రాణికోటి ధర , జీధర సంస్థిత జీవరాసులున్
నిద్రలె వ్యాళ సంఘములు , నిద్రలెఁ దామరసాకరంబులున్
నిద్రలెఁ బిషి జాలములు , నిద్రలె భూత విశాచ సంతతుల్
నిద్రలెదెదు పొల్కుడలి , నిద్రలు సోమజ యుగ్మ నేత్రముల్.

ఉ॥ జ్ఞానము గల్గినంతఁ దన , జన్మరుజుల్ విడిపోవు కైవడిన్.
భానుఁడు పుట్టుదుందొలఁగె , బాధ తమంబును విచ్చెఁ గంజముల్
శ్రీనిధి రామ భూపరుఁడు , సెందెడు దుర్బర చింత కీలికై
జాను వహింపఁగా భువన , జాలము మేలుకొనంగ మేల్కొనెన్.

చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు , గ్రక్కున మేల్కొని షీరవార్తిక
న్యను హరిణాక్ష రాకామిరె , నందములౌ వనులందు శైలకా
ననముల రోయుచుం జని మ , నంబున కంటెను వేగ ఋశ్యమూ
క నగము చేరఁ బోయి రెన , కమ్మున లెక్కిడకుండఁ గ్లేశమున్.

2. సాలభేదన పటలము. (145)

సుగ్రీవుడు రామలక్ష్మణులఁగని భీతిల్లుట.

ఉ॥ వచ్చుచునున్న రాఘవులఁ ; వారక యర్కసుతుండు కాంచి యీ
వచ్చెడు వార లింద్రజుని , పంపున వచ్చిన వారలంజుఁ దా
హెచ్చగు భీతి గుంది వెర . వేది రయంబునఁ బాతెఁ బ్రాణముల్
మచ్చికఁ గావఁ బూని యభి . మానము వీడి బిలంబు చేరఁగన్.

ఉ॥ పాటుచు నాంజనేయుఁగని . పావనిఁ కాంచితె యా సుధన్వులన్
వారలు వారి పంపుగొని . వచ్చిన వారలు నన్ను చంపఁగాఁ
గారణ టుంక వేటొకటి . గల్గద యంచు భయంబు పెంపునన్
దూతెను దొడ్డ కందరము . తోయజ మిత్ర సుతుండు గ్రక్కునన్.

ఉ॥ తారుఁడు నీలుఁడున్ హనుమ . తక్కు వనేచరరాజితోడ న
ట్లారక పాటు సూర్యసుతు . నొయ్యన వెన్నొని పోవుచుండ. భూ
దార కుమారకుల్ శబరి . తత్పరతన్ వచియించు శ్రోవ సీ
తారమణి మణిన్ వెదకు . దారి కనంబడు నంచు నెంచుచున్.

చ॥ వెదకుచు వచ్చుచుండఁ గపి . పీరులు కొందఱు పోయి వారు చిం
త దవిలి చంచలత్వమును . దైన్యము తోఁచఁగ వచ్చువారు జం
భదనుజవైరి పుత్త్రుకుని . పంపున వచ్చిన వారు కారు భీ
తిదులును గారు చూడుఁ డనఁ . దేకువ మారుతి తేటి చూచుచున్.

కా॥ జ్వాలాభీల హలాహలంబు దెసలం . బర్వంగ నాదిత్యదై
త్యాకుల్ పొందిన భీతి మాన్పిన విరూ . పాక్షం బలెన్ జ్ఞానమ
వేలంగాంచిన యాంజనేయుఁడు భయో . ద్వేగమ్మునన్ మానసా
లోలత్వంబు భజించు వానరుల క . ల్లోలంబులన్ చూస్తుచున్.

హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయుట

చ॥ భయపడ కిందె యుండుఁడని . పల్కి యొకానొక బ్రహ్మచారియై
రయమున వచ్చి రాఘవుల . రాజిత చాపుల మౌనివేపులన్
నయవిదులఁ మఱుంగున న . ఇంగి కనుంగొని శృంగ నొంది నం
శయము తొలంగ నిట్లని వి . చారణ చేసెఁ గుఱగ్రబుద్ధిమై.

ఘ॥ దేవతా పూజ్యమూ . ర్తి శ్రయంబా యన్న . నిర్దణే యిచ్చట . నెసఁగువారు
పటు చాప హస్త లి . వ్యారలఁ బోలిన. వార లే జగమున . పటలఁబోరు
వీరి కపాద్యమీ . పృథివిని గల్గినే. కిరల నెఱిగెడి . వెరపులేదు
స్రక్కున మదినిచ్చి . సోల నట్లున్నారు. పీరు చింతిలఁ దగ్గ . వారుకార

తే॥ సురపరులుగారు సామాన్య , నరులుకారు, వీరి చింత యదెయ్యదో , పెద్దదగును
బ్రాంతిఁ గొల్పెడి యరుడైన , వస్తువొండు, భిన్నులగుచు నన్నేషించు , చున్నవారు

సీ॥ ధర్మ శీలంబులే , ధనముగాఁ , గలవారు. శాంతి యుక్తులు కృపా , సాగరులను
లోకహితులు దేవ , లోకేతుడును వెఱుఁ , గండు గభీరిమ , మొందినారు
ధర్మదేవతయుఁ ద , త్తఱుగడు శీంబు, గలుగు వారలు జిత , కామ తనులు
కాలుండు సడలూను , మన చరాక్రమ గుణుల్, వీరి కార్యము నెంచ , వేఱుకాదు

తే॥ ధర నలభ్యమో దేవాప్య , లంబుఁదోలు, నరిది వస్తువు నెడ వీడి , యరయువారు
సింహములక్రియ దెసల వీ , క్షించు వారు. వంచనములేని మోముల , వఱలు వారు

చ॥ అనదృశ బుద్ధికాలి యగు , నంజని పుత్తుఁడు చాలసేపు మా
నసమున విట్లు పెక్కు వయి , నంబులుగాఁ చలపోసి ప్రీతిచే
నెసఁగి యెడలయ్యుం గరఁగ , నెచ్చిరు భక్తియు హెచ్చరింప సం
తసమునఁ గాంచుచుండె మును , తప్పిన నెయ్యురఁగాంచు కై వడిన్.

ఉ॥ క్రూరగుణంబు గల్గు మృగ , కోటి పిశాచములుం గనుంగొనన్
గ్రూరత మాన్చి సాధుగూ , కోటిగ మార్పఁగఁ దగ్గ శక్తి యే
పారు మహాత్ములం గని య , హా; పగవారిని పైరిసేనలో
వారిని యెంచి భీతిగాని , పాఱఁగ హేతు వొకండుఁ గల్గునే.

చ॥ విహగము లెల్ల నందచుగు , వీరి శరీరము లెండ సోకఁగా
సహస్రము నొందలేని బలు , జాలిసి టెక్కల విప్పి పైపయిన్
బ్రహ్మకులఁ బోలెఁ బందిరిగఁ , బద్మచు వచ్చెడి మేఘ సంఘముల్
తహతహ డింపఁ దుంపురుం , దన్నుగఁ జల్లుచు వెంటడించెడిన్.

ఉ॥ ఆతప తప్త గండశిః , లన్నియు వీరి పదారవింద సం
పాతమున్నన్ చుదుద్రవము , పైకొను పుష్పము లట్లు మేకొనుకా
బ్రాతిగ గుల్మముల్ లతలు , పాదపముల్ భువి వఁగి వ్రాలుచున్
జోతలు సేయులీలఁ దగఁ , జూతఁగ పీఠలు ధర్మమూర్తులో;

చ॥ మన తాపశ్రయమున్ సదర్పి మఱి యా , గామ్యాది రర్థాః వీఁ
రిను పోకార్చి యమాలయంబునకుఁ బో, రిల్లాన్ని కై వల్యమున్
గొనఁ గాన్పించెడు విష్ణుమూర్తులొ, కరం , గున్ శక్తిముల్ పైపయిన్
దనరన్ భక్తి యపారమై కతము కా, నన్ రాదు నిక్తంబుగన్.

చ॥ అని యాలోచన సేసి చరలును చా , యంగన్ వివేచాత్ముడై
యనుఁ దేజస్వుల రాక భవ్యమయి యి , ష్టావాప్తి చేరూరతన్

బొనుగొఁ గాత మనిష్టముల్, కుశలమే? పుణ్యాత్మలారా? యనన్
దనుజధ్వంసియు నీవెవండ వన ను • ద్యత్రౌఘ్డిఁ దా నిట్లనున్.

హనుమ రామలిక్ష్మణులకుఁ దమ వృత్తాంతము తెలుపుట

మ॥ వనదశ్యామల! పంకజేక్షణ! జగ • త్రాప్తాణ ప్రసాదంబునన్
వనితోత్తంసిక యంజనాఖ్య గనియెన్ • బ్రహ్మాతిమైఁ బేరునన్
హనుమంతుండను సూర్యపుత్రునకు మం • త్రాలోచనల్ పెప్పవాఁ
డను భవ్యాత్మకులార! నే పనచరుం • డన్ దాసుఁడన్ మీకడఁ.

తే॥ ఇచట సుగ్రీవుఁడను వాన • రేశ్వరుండు, మిమ్ముగని తన మది శంక • మీఱుకతన
నకని రమ్మన నాతని యాజ్ఞనూని, వచ్చినాఁడ నిటకు వీర • వరులారా.

తే॥ అనుడు శ్రీరామచంద్రుఁ డా • హనుమ వలకు, లరసి విక్రమంబునను శాస్త్రార్థవికతి
నెఱుకయందు నద్గుణముల • నితనినదృకు, లెవరు లేరని తమ్ముతో • నిట్టులనియె.

క॥ ఇతఁడు పతింపక మానిన, శ్రుతులును శాస్త్రములు లేవు • సూన్యత వాక్యం
డతులిత మృదుల మధుర వా, గ్వితతి గలుగు నితఁ డజుండో? పృషభధ్వజుండో?

తే॥ జగతిసామాన్యుఁడగు బ్రహ్మ • చారిగాఁడు, విక్రమంబునుమహిమయు • వెలయువాఁడు
సుస్థిరుండు నిష్కలపటి వి • శుద్ధగుణుండు, నిజము నీవు పిమ్మట గమ • నింపఁగలవు.

తే॥ ఋషులయందు నాకులయందు • నిట్టివాక్య, చతురుఁడెవ్వఁడుగలఁడు? ని • శ్చయముగాగ
నితని నేలు నాతని కిల • నేది కొదవ, యనుచు హనుమంతుఁగని వెండి • యనియెనిట్లు

తే॥ ఓయి ధీవీర! కీశ కుఁలోత్తముండు, రవిసుతుండెందు గలఁడు ని • ర్వక్రగతిని
అతనిఁ గనుకొర్కితోడనే • యరుగుదెంచి, నారమన మత్సహించి వా • నరవరుండు.

చ॥ ఘనభుజులార! మీకుఁ ద్రిజ • గంబుల నెవ్వరు సాటి? మీరలి
ట్లను పమమైన నెయ్యమున • నా కవినాథుని చూడ రాకచే
ననితరసాధ్యమైన తప • సూతఁడు పూర్వ భవంబునందు చే
సిపది ఫలించె నిప్పుడని • చిత్తమునం దలపోసి పొంగెదన్.

మ॥ బలభిత్తునుఁడు వాలి కోపమున దు • నైవరంబు వర్తిల్లఁ గా
వలుఁడై చంపఁగ వెంటింపఁ బురమున్ • వర్జించి యాకొండపై
బలు దుఃఖంబులఁ బొందుచున్ దిగులుతో • వర్జించు మాటేని కీ
రలు విచ్చేయుట భాగ్యదేవత కృపన్ • బ్రత్యక్ష మౌతే కదా.

మ॥ తమ వాంచల్ నెఱవేర్చుకొంటకయి కా • దా జీవ సందోహముల్
ప్రమదంబారఁ బ్రయత్నముల్ నలుపుటల్; భావింప యజ్ఞాది ధ

ర్మములం జేయుదు రీ జగచ్చభముకై • మాన్యుల్; భయంబందు ప్రా
ణము గాపాడుటకంటె ధర్మమొకఁడ • న్యంబున్నె ధాత్రీస్థలిన్?

సీ॥ మము గావ మీరు న • మర్థు లనుట చాలఁ, జాలుకన మాటయై • నిలుచుఁగాదె;
యనిమిషులాది చ • రాచర వితతితో, నలరారు కృతకంబు • నకృతకంబు
కృతకాకృతకమయి • యెసఁగు నీ పదునాల్గు, జగములఁ గావంగఁ • జాలువారు
శరజన్ముఁ బోలిన • చక్కందనమ్ము ప, రాక్రమ గుణము లొ • ప్పారు మిమ్ము

తే॥ శరణ మొందిన మాకింక • జయముగాక, వేఱు గలుగునే? మాపరి • వృథుఁడు నన్ను
వార లెవరని ప్రశ్నింపఁ • బలుకవలయు, వై నమును మీరె నెలవిండు • భద్రగుణలు;

తే॥ సత్యమను చేని కంచెయొ • స్వసన తనయుఁ, డిట్లు లడుగంగ సౌమిత్రి • యిండుకంత
పొరపులేని తీరునఁ దమ పూర్వపరిత, పలుకఁ దొడఁగెను మృదుల వి • స్పష్టఫణితి.

సీ॥ జగతీతలంబు నా • జ్ఞా చక్రమునఁజేసి, చతురత నడపిన • చక్రవర్తి
శంఖరాదులఁ జంపి • జన్మంబు లొనరించి, యమరలోకం జేలు • విమలకీర్తి
కరుణా కటాక్ష వీ • ళ్లజముల నర సురా, దుల మన్ననలఁ గొన్న • యలఘమాత్రి
సత్యసంధుండును • సహజ సద్గుణుఁడును, నీతి విఖ్యాతుఁడొ • నియతవర్తి

తే॥ మనుకులాభరణంబు ప్రా • మాణిషుండు, ధరణిముఖ తిలకంబనఁ • దగునయోధ్య
నేలు నాతండు జయశాలి • హిత కృపాలి, ప్రథిత గుణాశీలి దశరథ • రాజమౌలి.

కా॥ ఆ రాజన్యని ముద్దుపట్టి రమురా • మాఖ్యు డితం దుర్వరా
భారం బెల్లను తండ్రి పేల్కు నిలుపన్ • వై మాత కోరంగ నా
మేరం దమ్మున కిచ్చి యుల్లమున సం • స్కృతిన్ మహారణ్యమున్
జేరన్ వచ్చె మహాత్ముఁడీతనిని నే • నేవించు సదృశ్యత్వదన్.

ఉ॥ రాముని పుట్టుదొట్టి చివ • రంబుగ దండకఁ జేరు హేతువున్
బామెలు చేసి రావణుఁడు • భూమిజఁ బందిగఁగొంచుఁ బోవుటల్
తామును రోయుచుండుటలు • తక్కక దెల్పు సమీరుపట్టి చే
తో ముదమంది చాఁగిలెను • తోరపు భక్తి మనంబు నిండఁగన్.

చ॥ ఆటలు నమస్కరింపఁ గని • యంబుజనేత్రుఁడు విప్రవర్తి ప
క్కట కయమోద్వఁగాఁ దగునె • ష్టత్రియ వర్యున కంచు నవ్వఁగాఁ
భటుతర నీతివిక్రముఁడు • పాపవి యిట్లనుఁ గింకరుండు మ
ర్కట కులజుం దటంచుఁ బలు • కిందొకొ! మీర లెఱుంగకుంటిరే?

చ॥ అని గురుధర్మ పద్ధతుల • కాదరువైన మరుక్కుమారుఁ డ
య్యినకులు లక్కజంపడ ప • హించె నిజాబగు తొంటిరూపు మే

దిన గల సర్వపస్తువులు • తిన్నని పిన్నని వంచుఁ బల్కు వి
న్ననువునఁ, గాంచు వారల మ • నంబులు మిక్కిలి పిచ్చలింపఁగన్.

తే॥ జగముఁ గలితోఁ గొలిచిన • చక్రి లోక, కక్షకుఁడు రాఘవుండె ది • గ్రహము నొ
మేరు నిధి శరీరుఁడును • మిహిరి శిష్యుఁ, డైన పాపనిన్ వర్జింప • నరిదికాదె;

ఉ॥ తమ్ముడఁ! రాంచితే విమల • తత్త్వము సత్త్వము రూపుదాల్చిన
ట్లమ్ముగ మోక్షమే యొక క • పీష్వరు నాత్మతి నొందు భాతఁదే
జమ్ముల పుంజమ్మై వెలసె • సమ్మతి నిమ్మహానీయుఁ జేరి దుః
ఖమ్ముల నీగునట్టి యొడి • కమ్ము నెఱుంగంగ సయ్యె నియ్యెడన్.

చ॥ ఎడఁదల దుఃఖముల్ తొలఁగు • నింక సుఖమ్ములు పచ్చు నిక్కమే
కడిది పదామ్ర స్థిరుని • గల్గిన సూర్యనుచుం డడెట్టిదో
ఎడయక యెట్టి కార్యతతు • లేని వలంతులు నీతిమంతులె
య్యెడఁగల రట్టి ఘోషనకు • భృత్యులచే సమకూరు నన్నియన్.

చ॥ అని కమువంఁ పుంగవుఁడు • స్వాంతము పొంగ వదించి యానన్దం
బును విడిసింపఁ గాంబుడు స • మున్న తి మారుతి వారిఁ గాంచి స
జ్జను సుమలాఁ! మా ప్రభుని • చయ్యనఁ దోడ్కొని వత్తు మీర లి
చ్చను క్షణ మింద యుండుఁ డని • సత్వరుఁడై మరలెన్ దదాజ్ఞమై

చ॥ అతులిత నీతిమంతుఁ డగు • నా హనుమంతుఁడు చిత్తమందు శ్రీ
పతి గుణభూతి మాటికిని • భావన సేసి జగంబు నేను మా
సతియును కష్టముల్ తొలఁగ • బందుర సౌఖ్యము లొందువారమై
బ్రతికితిమంచుఁ గీశవిభు • పాలికి నేగి వడిన్ ముదంబుతోన్.

హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ వృత్తాంతము తెలుపుట.

కా॥ వారిం గీరి వదించు కాలఁడిటకున్ • వచ్చెన్ మనోవేదనల్
తూలెన్ దైర్యమునొందుడింక మది నొ • త్పుక్యంబు సిద్ధించు స
క్కాలంబయ్యె నటంచు మారుతి మహా • కాలంబుపోలెన్ ముదా
లోలర్లెల నటించుచుం దెలిపె మే • లుం గూర్చి సుగ్రీవుతోన్.

చ॥ దివి భువి నాగలోకమున • దిక్కులఁ దక్కు జగంబు లెల్లెడన్
నెవడిన వారిచేతలను • నేత్రములన్ నుడులన్ మనస్సులం
దవిలిసవారు శత్రులకుఁ • దల్లడమందెడు వారలెల్ల వా
చవి సుధఁ బోలి చూడఁగల • చందము వారలు రాకుమారకుల్.

పీ॥ కల భూమియెల్ల నే కచ్చత్రముగ నేలి. నాతఁడు విమల వి • ఖ్యాతయతుఁడు
రాజ రత్న కిరీట • రంజిత పాదుఁడొ. దశరథే వ్రుదున్ పు • త్రుకులు ఘనులు

వీతిమంతులు కృపా , నిరతులు యువకులు , మహిమాన్వితులు ధర్మ , మార్గరతులు
కీర్తికాములు నీకు , గీశరాజ్య మొసంగి, యువకార మొసరింప , నోపువారు

తే॥ వారిలో జ్యేష్ఠుడగు రామ , వల్లభుండు, తాటకను సుఖాహుని చంపి , తపసి మఖము
గాచి దివ్యాత్మములఁ గొని , గౌతమ సతి, శాపముం బాపినాడు వి , శాలగుణుడు

సీ॥ జనకుని పురికేగి , శంభు చాపముఁ ద్రుంచి, యవనిజాతను పెండ్లి , యాడినాడు
క్రౌవలో నెదిరించి , డడుకుతనము చూపు, పరకురాముని భంగ , పజచినాడు
తంద్రివాక్యము నిల్పు , దల్లికోరిక దీర్చు, నిలయెల్లఁ దమ్మున , కిచ్చినాడు
వనమున డీకోన్న , జన విరోధు విరాధు, యముని పురంబున , కంపినాడు

తే॥ దండకావనమెల్ల నిర్ , దైత్యముగను, నలుప ఖర దూషణాదులఁ , జంపినాడు
కాలగళుకంటె ఘన పరా , క్రమము వాడు, రామచంద్రుండు సజ్జన , రక్షకుండు.

తే॥ అతఁడు క్షీరసాగరశాయి , యైన హరియె, త్రిదశు లర్ధింపఁ బుట్టిన , దేవదేవుఁ
దతనితో మైత్రి నెఱపుమా , యాపదాళి, యద్భుతగను మంచు కైవడి . నడఁగిపోవు

క॥ మాయని మూర్చి నొకే, సాయకమునఁ ద్రుంచె జముని , సాటికబంధున్
మాయించె శబరి ఫలము ల, మేయ ప్రేమమున నొసఁగ , మెనఁగెం గరుణన్.

చ॥ కపివర, సంయమీశ్వరులు , గాఢ తపంబు చిరంబు చేసి యా
న్యవవరు డర్శనంబుకయి , నింగిని గాచిన చాత్రకంబు చా
డుపు వహించి బంధములు , మల్లఁగ గాంచిరి మోక్షసంపదన్
జపలాఁడఁ దన్మహాత్మ్యము వి , చక్షణచేసి వచింపనేర్తునే?

ఉ॥ క్రూరుఁడు ధావణుండు కడు , క్రౌవ్యున వంచనచేసి రామ భూ
దారుని ధర్మవత్నిఁ గొని , దండక మార్గముఁ బట్టిపోవ నా
వారిజ లోచనన్ వెనక , వచ్చిన వారలు నీ సఖిత్యముం
గోరినవారు సీసుగుణ , కోటియు మున్నుగ విన్నవారలన్.

మ॥ మనమీదం గృప మూనినారు మనకై , మర్రింతు రయ్యింధ్రజున్
గనిసెన్ సీమకృతంబులున్ శుభములం , గాంక్షించి కాకుత్స్థులన్
గని మైత్రిం బొనరింపఁగా నడపుమా , కాలంబు మేలయ్యె తె
మ్మని రాణ్ణీతి విచారదు॥ డభిల కా , ర్యజ్ఞుండు వాక్రవ్వ గన్.

మ॥ తనపై నెమ్మిది మారుతాత్మజుఁడు చం , చంబొప్ప వాక్రవ్వ సం
తనగా సూక్ష్మమతిన్ గ్రహించి విపులో , త్యాహుండు సుగ్రీవుఁడ
త్యను మోదంబునఁ బావనిం గని గుణా , ధ్యాః ధీయుతున్ మంత్రిగాఁ
గొను నా కెయ్యది దుర్బుధుం బనుచుఁ గా , కుత్సం గనన్ వెల్వడెన్.

రామసుగ్రీవులు మైత్రిసేయుట.

- మ॥ కనులారం గనె భానుసూనుఁ డచటన్ , గార్మేఘముం బోలె వి
చ్చిన యంభోజముఁబోలె షోడశ కళల్ , చెన్నారు చంద్రుంబలెన్
ఘనమౌ పచ్చలకొండవోలెఁ దగు శ్రీ , కాకుత్స్థ సత్కర్ణవే
ష్టన హీనంబగు నెమ్మొగంబును కడున్ , జలైవన నేత్రద్వయన్
- చ॥ కని చిర మల్లె నిల్చి యెస , కంబున ధాత సృజించినట్టి భూ
త నివహమెల్లఁ బుట్టిన మొ , దల్కొని నిన్నటి దాఁక జేయుచుం
డిన సుకృతంబు లన్నియుఁ బ , టిపతఁ గూడుచు రెండు దేహముల్
గొని యిటు పుట్టెఁ గావలయుఁ , గోరిక నంచుఁదలంచె నెమ్మదిన్.
- ఉ॥ ఇమ్ముగ విష్ణురక్రవసుఁ , డీ యవతారమునందు మానవ
త్వమ్ము భజింపఁ గోరి యిటు , వంటి శరీరము దాల్చెఁ గాన లో
కమ్మున బ్రహ్మగా హరుఁడు , గా వహించిన లీలకంటె మ
ర్త్యమ్మున మానవుం డగుట , నన్ని భవంబులకంటె మేలుగన్.
- మ॥ అని సూర్యాత్మజుఁ డాత్మనెంచి పులకల్ , హర్షంబుచేఁ గ్రమ్ముగం
దన నేత్రద్వయి నాన దీఱఁ గని యా , నందాల్చి నోలాడుచుం
జన శ్రీరాముఁడు ప్రేమ మీఱఁగఁ గరా , బ్ధాతంబు వే చాచి ర
మ్మని సమ్మోహకరంబులైన కుళల , వ్యాహారముల్ సేయుచున్.
- కా॥ శ్రీరాముండును వానరేవ్యరుండు రం , జిల్లంగ సంధించి దు
ర్వారుల్ క్రూరులు దానవాళి యను ని , ర్గం ద్రోలి ధర్మంబు ని
రైవర ప్రక్రియ విల్పఁ బూనిన యుగ , ద్వంద్వక్రియాసంధి నా
నారం బొల్చిరి దర్శఁ జేరు శశి కం , జాప్త ద్వయంబో యనన్.
- మ॥ తొలి పుణ్యంబుఁ బ్రయత్న మొక్కటిగఁ దో , ద్రోఁ జేరు మాడ్కిఁ గ్రహ
కలిత క్రూర నిశాచరాఖ్య కలుషౌ , ఘంబుల్ విమూలినౌ కా
ప్త లనన్ జ్ఞానము తత్త్వవిజ్ఞతయుఁ బ్రా , ప్తంబైన చందంబునన్
దలఁపుల్ గూడఁగఁ జేరి రర్కసుత మా , ర్తండాన్వయుల్ సమ్మతిన్.
- చ॥ రవిమతుఁ డంత విల్లనియె , రాఘవుఁ గాంచి నయంబు మీఱ నో
రవికుల దీపకాః సకల , రాజితనద్గుణ రాశివై జగ
ద్భవుక వినోద కార్య సుఖ , భావనుఁడౌ నినుచేరఁగంటి నా
భవము కృతార్థమయ్యె నను , వంటి తపోధనుఁ డున్నె యీశువిన్.
- ఉ॥ పున్నెము పండు వాఱ దలఁ , పుల్ నెఱవేటుట యింక జోద్యమే
యన్న రమూత్తముండు సుగు , జాకరః మాకు నిషాది తెర్చె నీ

యున్న తెలుగు నీవలన , నుత్కట శోకము నీ గు నంచు మే
మెన్నిక ఎచ్చినార మది , యేగినదే యగు నన్న నాతఁడున్

చ॥ నడవడి తప్పి తమ్ముడగు , నన్ను మహా బలశాలి వారి దుం
దుడుకున సర్వభూమియును , తోయదులున్ ఘన చక్రవాళమున్
గడచని పోవఁగాఁ దఱిమి , ఖండన సేయఁ దలంపఁ బ్రాణముల్
విడువఁగ లేక యిగిరిని , వీడక యుండు భయంబు పెంపునన్.

చ॥ మిము శరణంటి నన్ను కృప , మీఱఁగ నేలుట మీకుఁ బాడి చం
ద మనుడు రామచంద్రుఁ డను , ధర్మగుణాకరః యంతదాఁకఁ దో
రముగ భరించినట్టి కడు , రాయడి తీజెను రేఁగ దింక పొ
భ్యములును దుఃఖముల్ మనకుఁ , గల్గు సమంబుగ నింత యేటికిన్

మీ॥ నిను పఱిచెడువాఁడె , ననుపఱిచెడు వాఁడు, నీ విరోధియె మమ్ము , నా విరోధి
నీ చెలికాఁడెపో , నాచెలికాఁడు నీ, బంధు వితతి నాకు , బంధు వితతి
నీకు దుఃఖంబేది , నాకు దుఃఖమ్మది, నీ సుఖంబైనదే , నా సుఖమ్ము
నీవు ప్రాణమువంటి , నెయ్యుండవైతనఁ, గపురెల్ల ముదమను , కడలి మునిఁగి

తే॥ రామచంద్ర విభుని వాక్య , రాజి సకల, జగములకు వేదముల మించి , నెగడుననిరి
హనుమ పులికతగాఁత్రుడై , యాదె సురలు, విరులు గురిసిరి మొగులు తుం , పురులు చల్లె

ఉ॥ అంతట రామభద్రునకు , సంజలిచేయుచు నాంజనేయుఁడో
సంతత కేజాలారః స్థిర , సంపద మీ చెలికార మొంది క
ల్పాంతముదాఁక లోకులకు , సర్వీలి నించెడు శారకాణ్డయై
మంతు పహించుఁగాక యిఁక , మాభవనంబున కేగుదెండనన్.

చ॥ సరియని రామలక్ష్మణులు , సార సమిత్రసుతుండు లేవ వా
నరులును చుట్టిరాఁ బనస , న్లాగ తమాల రసాల సాంముల్
సరసులు గల్గి పుణ్యఫల , సంపదవోలె వెలింగి పుష్ప వ
ల్లరులు రహించు తోఁటకు వి , లాసముతోఁ జని రుల్లసిల్లుచున్.

ఉ॥ చందన పృక్ష సంతతులు , స్వాటిక సుందర కందరంబు లం
దందు రహించు నిర్మల జ , లాశయముల్ వికచాంబుజాతముల్
పొందుగఁ దత్తటన ఘన , భూజ శిఖాంతర దోలలందు వే
ల్పుం దలిరాకుఁబోండ్లు తమి , వొంగఁగ నూఁగుట నేత్రపర్యమౌ.

౨॥ విబుధసభను మూర్ఛ , వెలయనిరీతి ను, ద్యానమందు మణి వి , తానకాంతి
పుంజ మెదుట గార , ముం బొందలేవయ్యె, సూర్య చంద్రముల వి , శుద్ధ రుచులు

౮॥ అట్టి యుపది మైన • యలరుల లోఁటలో, రాపువులును ప్లవగ • రాజు విరుల
యాససంబులను సు • భాసీనులై వేడ్క, ముచ్చటించుకొనుచు • ముదితులైరి.

౯॥ ఉపదిములములును • కాయలు పండ్లును, చవులు మీఱు మంచి • కాకములును
చవులు గొంచుఁదేరఁ • గాకుట్టులిలకుండు, సొన్నమాడి మెక్కి • క్రమము వీడె.

౧౦॥ అసముఁ డిట్లు లతని • ఉదిదియై మునుమంది, నరితోడఁ గని గృ • హస్త ధర్మ
మెడలకుండి నడిప • గృహిణిని నీపును, పాసిశిమి యనుచుఁ • బ్రశ్నచేసె.

హనుమ శ్రీరామునకు వాలివృత్తాంతము తెలుపుట

౧॥ శ్రీరాముని ప్రశ్నమునకు, మారులి కేల్మొగిచి నిలిచి • మహానీయగుజాఁ
పూరిలిగఁ బెప్పదగునది, మీరలు సవదానమతిని • మేకొని వినుఁడి.

౨॥ శంకరు ననుగ్రహమున వి, శంకటగతి వరబలంబు • సామర్థ్యంబున్
జంకు గొలుపు విక్రమ మక, లంకంబుగఁ గొన్నవాఁడు • లాపు గలాఁడున్.

౩॥ దేవదానపుల్ పీచివా • ర్నిని చుధించు, తటిని తరిత్రాటి యొప్పుమే • నరగునట్టు
లోక్కఁడే యిరుగేలను • చిక్కఁబట్టి, తరిచినట్టి బాహుబలంబు • తనరువాఁడు.

౪॥ అపనిజలము కేజమువాయు • వనెడునాల్గు, భూతములనత్తమొక్కటై • బొలుచువాఁడు
చక్రవాళంబునుండి యీ • శైలమునకుఁ, దేలికగ లీల దాఁటంగఁ • జాలువాఁడు

౫॥ బవర మొనరింప నెదిరించు • వారి బలము • నగము లాగికొనెడు వర • శక్తిగలడు
ప్రతిదినంబు దిక్కుల కొన • పఱకు నేగి, వార్ధి నీరాడి హరుఁ గొల్చి • వచ్చువాఁడు.

ఉత్పా॥ గాలి వాని యాకుగతిని • గడవఁజాల దెచ్చఁడున్
శూలి సుతుని బల్లెమతని • సూటి తొమ్ము పొడువదున్
వాలి వాలు • చొచ్చని కాపు • పంక్తిశిరుఁడుఁ దోవఁడున్
వాలియనెడివాఁడు కలన • వాలువాఁడు మిక్కిలిన్.

౬॥ వాఁడు కుప్పించి యెగసిన • పడికి గిరులు, పెకలి లేచును మనభుజ • వేగమునకు
జలదములు గ్రహసంఘముల్ • కలఁకఁబాటి, గతులుదప్పును వివరింపఁ • గలమె బలిమి;

మ॥ ధరణిం గోఱలఁ గ్రుచ్చి యెత్తుకిటి మం • దానాద్రి యంతోనిధిన్
దరువ న్నిల్చిన కూర్మముకా హరిసద • ధ్యానైక శీలున్ గుఱో
తక్కురు రక్షింపఁగ నాహిరణ్యకశిపుకా • దర్పించి చక్కాడు భీ
కరరూపుండు నృసింహాఁడున్ గపివరున్ • గయ్యంబులో గెల్తురే;

౭॥ వేయి పడగలతో ఫణి • విభుఁడు మోచు, పుడమి నగచరుఁడగు వాలి • నడచుచుండి
యే భరింపఁగలఁడు వాని • యేపు కొలిచి, తెలుప వేల్పులకేనియు • నలవికాదు.

తే॥ నతము జలధి మోషించుట , శ్వసనుడెపుడు, నంచలించుచుండుట వివ , స్వంతుడెల్ల
వేళ, దిరుగుచుండుట వారి , బెట్టిదంపు, గినుకకై బిట్టు బెదరియె , యని తలంతు.

ఉ॥ వానరసేన కంతకును , వారి యధీశుడుగాఁగ నుండఁగాఁ
బ్రాణములం గొనంగ నమ , వర్తియు జంకుచునుండు వాని యా
రాజువ లెక్కవెట్టింగ వి , రాజులు దెబ్బది వెల్వలా మవ
ర్యాణ నగంబునేని కడ , పం ధలక్రిందొనరింప శక్తమున్

తే॥ మొగులుమొరయు చుమీడుగాఁ , బోవవెఱచు, సింగములుకందరముల గ , ర్జింప వెఱచు
విరులు రాలంగ వాయువు , వీవ వెఱచు, వారి పొరుషమేమని పలుకనేర్తు?

తే॥ వారి వాలంబుచే బల , వంతుడైన, రావణుని భుజములఁ బట్టి , రాణ చెడఁగఁ
జాట్టి కొంపోవ నెత్తురు , సోకకుండు, తలము నాతఁడు పోవని , తలముఁగలదె.

క॥ శతమణునకు ప్రియ సుతుడగు, నతఁ డుడువతి సాటియైన , స్వచ్ఛ తనుండున్
బిత్వపతికి నాజ్ఞ యిడఁదగు, ధృతిమంతుం డితని యన్న , తేజోయుతుడున్.

ఉ॥ ఈవిధి వారి వారి ప్లవ , గేశ్వరుడై మము నాచుచుండ ను
గ్రీవుడు యౌవరాజ్యమునఁ గీర్తి వహించుచుండ నీచు మా
యావి యనంగ నొప్పు దను , జాధముఁ దొక్కఁడు వచ్చి మించి డు
ర్భావముతో రణంబునకు , రమ్మని వారిని పిల్చెఁ బెల్చనఁ.

చ॥ పిలువఁగ వాలియున్ దనుజ , వీరుని దాకి కలంచి నొంపఁగా
విలువఁగలేక రక్కసుడు , నిల్వనఁ జంపెడి నంచుఁ బాటుచున్
నిలువక వెంబడించు కపి , నేతను గన్నాని ప్రాణ భీతిచే
వెల వెల వోయి యొక్క బిల , వీధిని చేరఁగ వారి యంతటన్.

ఉ॥ వెంబడి వచ్చుచుండు కపి , వీరుని తమ్ముని గాంచి సావధా
నంబున నీ గుహాముఖము , నన్నిలుమేను సురారిఁదెత్తు శౌ
ర్యంబునఁ దాఁకెనేని నమ , రం బొనరించి వధించి వత్తు డై
ర్యంబున నుండుమంచుఁ గుహ , రాంశర సీమను చొచ్చి యవ్వలన్.

క॥ వదునాలుగు ఋతువులు డు, ర్మదుని వెదకి యెట్టులయిన , మడియించెడు వ
ఘ్నేదఁ దలపోయుచునుండఁగ, మది సుగ్రీవుండు దుఃఖ మగున్ డగుచుఁ

చ॥ మతకరి రక్కసీడు మటు , మాయముగాఁ జెనె నన్నకింతశ్శక్తే
వితము మటించెనో యెఱుఁగ , పిలు గనంబడ దేనునేగి యా
హతకు వధింతుఁ గానియెడ , నంతము నొందెద వనిచేత నం
చితఁడును బోవఁగాఁ దొడర , నేమను పొరులు వడ్డువెట్టుచున్

చ॥ తగదని లోకనింద యని , తా మది నొప్పకయున్న నెన్నియో
తగవులు పల్కివేడుకొనఁ , దక్కటి వారలు చింతనూని యొ
ప్పుగఁ బురికేగుదేరుమని , పొందికతో బలిమాలఁ ద్రోసి పు
చ్చుగ మదిరాక తుట్టతుద , సమృతిచూపెఁ బురంబు చేరఁగన్.

చ॥ తలకొని వారిఁ బక్కడఁచి , ద్వైతుఁడు ద్వారము దాటి పట్టన
స్థలికిని వచ్చునేమొ? యని , తద్విలమున్ బెను తాత మూసి పె
క్కులు శిల లొక్క పేరుపుగఁ , గూర్చితి మా శిల కూతగాఁగ న
వ్వల రవిపుత్రుఁ డోడకొని , వచ్చితి మయ్య పురంబు చేరఁగన్.

మ॥ అట మాయావిని గూర్చి ప్రాణ మధువు , ద్యత్రౌఢిమైఁ గ్రోలి యు
త్కట ముత్తండయి వారి ధీరత గుహా , ద్వారంబు దాపించి య
చ్చటి మూతంగని సూర్యజుంబిలిచి యే , చందాన మార్మాట యొ
క్కటియున్ లేమికి తీవ్రనొంది వడిను , గ్రక్రోధుడై యంతటన్.

ఉ॥ వాలముతోడఁ బాదమును , పైకెగయించి బలిష్ఠ చండ వా
తూలముఁ బోలెఁ దన్న వడిఁ , దూలి శిలా నికరంబు లువ్వనన్
దూలము పోల్కిఁ గొన్ని చని , తోయద మండల మంటఁ గొన్నిది
గ్జాలము దాకెఁ గొన్ని వడె , సాగరమందున తీవ్ర తీవ్రనన్.

ఉ॥ తీరవడి వారి వెల్వడి మ , హోద్ధతిఁ గాంచిన వారలెల్లఁ బె
ల్కుటి పటవంగ నచ్చటికి , మోరతరాకృతితోడ రా, గుహో
త్తరుఁ దకలంకుఁ దాశ్రవుఁడు , తామరసాస్తసుతుండు చూచి త
చ్చరణములందు వ్రాలె భయ , సంభ్రమ భక్తులు ముప్పిరిం గొనన్.

ఉ॥ వ్రాలి నమస్కరించి ప్రభు వర్యఁ , భవ తునరాగమంబు మా
కేటొకా లేమిఁజేసి తపి , యించి మహాపద మూడె నంచు మీ
పాలికి రాఁ బ్రయత్నపడ , వానర సూరులు మంత్రివర్య లి-
కోలును చూప కిచ్చటికిఁ , గోరికఁ దెచ్చిరి తమ్ము గావఁగన్.

ఉ॥ వారల యాజ్ఞకున్ వెఱచి , వచ్చితి నిచ్చటి కిట్లు లీ ధరా
భారము పూని మీకడకుఁ , బట్టుగ రామికి సిగ్గునొందు నా
తోరపు దోషమున్ దయను , ద్రోచి కృపామతి నాదరింపుమా
నేరమి పిన్నలం గలుగ , నేర్చిన పెద్దలు నైఁచు తొప్పగున్.

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచింప భయ , దమ్ముగ నింద్రసుతుండు కాంచి గ
ర్భమ్ముల ప్రేవులుం గలఁగ , రక్కెనమాటలు పల్కి తమ్ము డే

హమ్మ నలంగ మోదె జల • జాప్త తనూజుడు డిల్లవోల్లవం
గమ్మలు దొడ్డభీతిని క • కావికలై దిశలన్ భజింపగన్.

మ॥ పరితాపంబున సూర్యసూనుడు భయ • బ్రాతిం బయోరాసులం
బరంగం దాటి యజాండ భిత్తిక సమీ • పం బొండగఁ జేరినన్
గరుడాసంగములేక వారి హరి నం • కాకుం దనాయాస న
త్వర సత్త్వంబున దాటి పోయెనన • సీ తానాకుఁ డగ్గించుచున్.

మ॥ మనసుగ్రీపుఁడు వాలిచే నప్పచె సా • మర్కటంబునన్ దూకుచుం
జను చందంబులు నేర్చెఁ గావలయుఁ గ • వ్వుంటింది యంచాంజనే
యుని వీక్షించి యనంతరంబు త్రిదివే • శోత్తంస మార్తాండ నం
దనులే జాడలఁ బోయిరో యన జగ • త్రాణాత్మజుం డిట్లనున్.

చ॥ జలధుల కవ్వలం జరగి • సారసమిత్ర మయ్యాన సంతతుల్
చెలగని చక్రవాగిరిఁ • జేరియు వెండి యతిక్రమించుచున్
జలజపవాండ భిత్తికను • చయ్యన నింద్రసుతుండు దాసి య
చ్చలమునఁ బట్టె నాతని వి • శంకట వృత్తిని పిచ్చలించుచున్

ఉ॥ సోదర హింస్రకుం డనెడు • సుద్ధి జగంబు వచించు నంచు సుం
తేఁ దన మానసంబున మ • తింపక దొడకరంబు రెత్తుడున్
భేదిలు నీతఁ డయ్యదను • కీర్షదకుండఁగఁ జూచి వేగ ని
ర్మోదముతోడఁ బాతఁ దన • ముందటి వెల్ల నలంగఁద్రొక్కుచున్

చ॥ పటదటమంచు వాలి తన • పండ్లను గీఁటిన కాలుఁ దేనియున్
దటతటపొంది తా నభయ • దానము చేసిన వానిఁ గావఁగా
నటమటనూనుఁ బూర్వము మ • హాత్ము మతంగుని శాపభీతిచేఁ
గటకటః రాఁడు గాన మనఁ గల్గె • నితం డీట నిన్నినాళ్లుగన్.

తే॥ ఇతని ధర్మపత్నిని రుచ • నతఁడుకోరి. చేరఁదీసె నీతండు ను • శ్రీని ప్రిని
వదలి రెంటికిం జెడ్డరే • వఁడుగ నున్న. వాడనుచుఁ బల్కెఁ దత్కృత • పవనసుతుఁడు.

తే॥ విత్యనిర్మలాదగు రామ • నృపవరుండు. మిత్రకథ విని కోపంబు • మిగులనూనెఁ
గ్రుంగువేళ జగంబుల • ట్టుంగునట్టి. పెదవి కంపించెఁ గెంపొందె • వీక్షణములు.

చ॥ అరయఁ జతుర్ముఖుండు నిట • లాక్షిఁడుఁ దక్కు సురాధిపాదురే
పరముని వాఙ్మనః క్రియల • భావనసేసి గ్రహింపనేర రా
హరి తన పాదపంకజము • లాదట రాత్రి వహింపనుంచుటల్
ధరణి నధర్మముం జెలిచి • ధర్మమునిల్కుగ నిల్పినే కదా.

చ॥ దయ యొక యంతలేని పిన • తల్లి వచించిన దంచుఁ దమ్ముకై
రయమున సర్వసంపదలు • రాజ్యభరంబు నొసంగు నాకృపా
మయుఁడు దయం దొఱంగి యొక • మందుఁడు తమ్మునతిఁ హరించుటల్
స్వయముగ విన్నవించు తరు • వాత సహించుచు సూరకుండునే?

ఉ॥ వానర వీరులార! త్రిభు • వంబులఁ గల్గిన వీరు రెల్లరుం
బూనిక వచ్చి వారి యసు • పుల్ పరిరక్షణ సేయ నిల్చినన్
మానక యుక్కడంచి కపి • మాన్యదరిత్రి రుమా యుతంబుగన్
మానుగ నీకు నిత్తు నను • మానము మానము వానిఁ జూపుమా.

ఉ॥ నావుఁడు దుఃఖసాగరము • నం బడి ముగ్ధి తపించుచున్న సు
గ్రీవుఁడు తత్తటంబుఁ దిల • కించి ముదంబను వార్తిఁజొచ్చితా
నావం రాముఁగూర్చెల్లవ • గావళితోఁ దలపోయఁదగ్గ సం
భావన గల్గినంచు మతి • మంతులఁ బావని ముఖ్యమంత్రులన్.

ఉ॥ దూరముగాఁగ నింగితులఁ • దోడ్కొని పోవఁ గపింద్రుఁ గాంచి సా
మీరి వచించు నీతలఁపు • మేవిన భావ మెఱింగినాఁడ జం
భానిసుతున్ వధింపఁ గల • యట్టి పరాక్రమ సత్త్వసంపదల్
వారికిఁ గల్గినే యని య • వారణ సంశయ మంద నేటికిన్.

హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట.

ఉ॥ ఆతని హస్త పాదముల • యందు సువర్చన శంఖరేఖ లు
ద్వ్యోతక విశ్వ వంద్య లన • దుత్తమ పూరుష లక్షణా? వి
భ్యాతము గాఁగ మన్నవి జ • గంబున నేరికిఁ గానఁ గాన ల
క్ష్మీఁడుఁటి విటందె యగు • సిద్ధము నమ్ముము నా వచస్సులన్.

చ॥ త్రిపురములన్ దహించి యతి • తీవ్ర రుషా నహితుం గృతాంతు ము
న్యవగత జీవుఁ జేసిన క • పర్తి కరాంచిత భీష్మ చాపమున్
ద్రవగోని రాజసూనులు శి • రంబులు వంపఁగ నెక్కువెట్టి చి
ద్రువ లాసరించు సత్త్వుఁడు చ • తుర్బుజా దొక్కఁడు దక్కఁ గల్గినే?

ఉ॥ నాజనకుండు వాయు వొక • నాడు శుమారక! ధాతఁగన్న పం
కేజదాయతాజనకుఁ • గింకర వృత్తి గడింతు వీవు త
క్కుజయె నీకు నాకు భవ • దుఃఖము రెల్లఁ దొలించు జన్మము
త్రేజితరీతిఁ బొచ్చు' నని • తెల్పుఁగ నేనును సంఃయించుచున్.

ఉ॥ అప్పురుషోత్తముం దెలియు • నంగముఁ దెచ్చుఁడి యన్న నాతఁడున్
ముచ్చు జగంబువాండు తఱి • బుట్టి ప్రసన్నతఁ గానవచ్చుచోఁ

విప్పగు భక్తి చేకులు ద్ర • వించును ప్రేపు లకారణంబుగా
నప్పుడు తత్కృపాకరు ప • దాంబుజ పేవ యొనర్చుమా యనెన్.

ఉ॥ వానరవర్యః తద్విధమే • వర్తిలె నిప్పుడు శంకలేః శ్రీ
జాని మహత్త్వనత్త్వముల • చంద మెటుంగఁ దలంచి కేని ల
జ్యోనకు లొంగకుండు తరు • సప్తక మొక్క శరీముఖంబుచే
నూనము లేక తూటి చన • నొయ్యన నేయుట చూతమా యనన్.

చ॥ భళియని తోడునీదయగు • వాయుకుమారుని గట్టిగాఁ గవుం
గిలి గొని మోదమంది తుల • కించుచు రాముని చెంతకేగి ప్రాం
జలి మటియించి రండని వి • నమ్రతఁ దోడ్కొని పోయి యొక్కచో
నిలిపి నభంబు రాయు నవ • నీజమ్ములం గనిపించి యిట్లనెన్.

తే॥ ఈ మహోన్నత సాలంబు • లేడు నొక్క, యిపువుచే రంద్రములు వహి • యించు నేని
వ్రద్ది యున్నట్టి నామనో • వ్యాకులతయుఁ, దాటునని వచియింపఁగ • దాశరథియు

క॥ ఇనసుతుకోర్కి దెలిసి మో, మున మందస్మితము చెలువు • పౌలు పారఁగనె
ట్లవ ధనువున గుణమెక్కిడి, పున తరువుల చెంత కరిగె • గజ గమనంబై

సప్త సాల వర్ణనము

వ॥ యుగములు మాతీనన్ నిలుచు • నున్ని నశింపదు లోక జాలముల్
తెగు తట్టియైన నీ తరులు • తీటవు సప్త కులాచలంబులే
యగములుగాఁగ నిల్చినవి • యంచు వచింపఁగ దగ్గ సంస్థితిన్
నెగడి మహోన్నతంబులయి • నింగిని రాయుచునుండు నెప్పుడున్.

చ॥ ఇన శకులీ మహీజ శిఖ • రేంద్రముఁగాంచి తరింపలేక చిం
తను తపమాన బ్రహ్మయు ను • దగ్ర మహోత్కట సాల సప్తకం
బును గని దచ్చిరోగ్ర దళ • ముల్ గని తెల్పఁగలేకపోవఁగా
మనుజులు దాని యున్నతిని • మానుగఁ గొల్చి వచింపనేర్తురే;

చ॥ ప్రతిదినముం బ్రతిక్షణము • భానుని వాజులు ప్రాలు మాల కి
ట్లతితర వేగముం గొని ప్ర • యాణము సేయ మఱొక్క హేతువున్
వెతకినఁ గానరాదు తరు • విస్తృతి దిక్కులఁ బరివృ పూర్ణసాం
ద్రత గొన దాని నీద నలఁ • తం భజియింపకయుండు నిత్యమున్.

చ॥ చదిలఁ జిరంబుగాఁ బొదలు • చక్కని చుక్కలు గాము లుప్పరం
బు దవిలి యెల్ల దిక్కులను • పొల్చు వహించెడి విందు పూచు నొ
ప్పదమగు పూవులే; విటప • వేధముచే ప్రణమైన మచ్చయే
యెద శశి కండంబు వచి • యింపఁగ నొప్పెఁ దడున్నత స్థితుల్.

ఉ॥ భేదము సేయరాని పృథిః పీజము లందలి కొమ్మ రెమ్మలా
చ్చాదనసేసి వ్యోమము దిః శా వలయంబును గప్పియుంటచే
వేదములట్లు పొల్చుటను వేలుపుఁబెద్ద హుమాయి హంసితో
మోద విహారముల్ నలువఁ జోలునటంచు వచింపఁగాఁ దగున్.

ఉ॥ గాలి చలింపఁగా విరరఁ గమ్మని వాసన పీచు వుష్ప వ
త్రాలియుఁ బండ్లు కాయలు స మస్తము చెట్టుల నుండి డుల్గి య
వ్వేలుషవాఁకయందు పడి వేశమ భూమికిఁ జాటి తోయధిన్
బోలఁగఁ జేరఁగాఁ దగు న మున్నతి నొప్పెను సస్తసాలముల్.

చ॥ కొనలు గనంగ రా వజుని గోళములం దగదాటి యవ్వలన్
మొనరఁగఁ బోలు నన్న విధ మున్ వహించి త్రివిక్రముంబలెం
బొనరి దరిత్రి మధ్యమునఁ బొల్చు హిరణ్య నగంబువోలె లా
వునఁ దనుపొంది చూపులకు భూరి భయంకరమై విరాజిలున్.

తే॥ వారి సుగ్రీవుల మనంబు పగిది చేవ గలిగి యాచిశేషుని పద గలను గూడఁ
జీల్చుకొని క్రిందికిం బోవఁ జెనయు వేళ్లు గలిగి మద్దు లభేద్యమై వెలయుచుండు

తే॥ పెరిగి దట్టమై పరవన విజప చయము భాస్కర నిరోధ శంక యా వహిలఁజేసి
యదయ చరమ గిరులకంటె నున్నతిగొని యోజనంబువిస్తృతితోడ నొప్పుచుండె

ము॥ ఇటు లొప్పారెడు సస్తసాల నికరం బీక్షించి రాముండు త
త్పటు బాహోబల మంత వారలకుఁ జూ పంబూని జీవశ్రవః
పుటముల్ గింగురు వోవ నిర్జరవరుల్ మున్నెన్నఁడున్ లేని సం
కటముం బొందఁగ నుల్లసిల్లి గుణ టం కారంబు గావింపఁగన్.

ఉ॥ దగ్గఱ నున్నవారలును దవ్వల నుండెడివారు దిక్కురుల్
బెగ్గిలి సౌమ్యవోప సర వింద భవుండు దినంబు లెంద మి
న్నొగ్గె పడింద్రుఁడున్ పడఁకి యొరకువ్రాల్చె ఫణంబు లన్నిటిన్
మ్రొగ్గతిలంగఁ బడ్డవి స రోజ హితాశ్వము లచ్చలించుచున్.

తే॥ శక్ర సంహారకుండు దా శరధిపాన గుణ వినాదంబు విన్న ల క్షృణుఁడుదక్కఁ
దక్కువారలు పడు నవ స్తల వచింప నవమతించిన చందమే యగునుగాదె.

తే॥ హనుమ దాదులు నిబ్బర మంది రాము నప్త విద్యా మహాత్మ్యము నరయఁగోరి
పూన్కినిలువ నాకర్ణాత ముగను లాగి నీరజాక్షండు పటపెను నిశిత శరము.

సాల వేధ నము

ఉ॥ సాయక మంత సాల తరు సస్తకముం దొలచేసి క్రింద స
ప్తాయత లోకముల్ దొలిచి యవ్వల నేడగు వస్తుపాళి లే

దే యని క్రమ్మటిల్లి వను • దేకు విషంగము చేరె సప్త సం
ఖ్యాయతముందుచో దొలిచి • యవ్వలికిం జన కేగుదెంచునే?

చ॥ జలనిదు లూర్వలోకిములు • శైలములున్ బుసు లర్కువాజులున్
మలయు మరుత్తులున్ భువన • మాతృకలున్ గ్రహరాజి యుల్కి చం
చలత భజించి యే డనెడు • సంఖ్యను గలుట రామబాణ మి
మ్ములఁ దొలచేసి చంపునని • పొల్పును వీడి వడంకె నయ్యెడన్.

కా॥ లోక త్రాణ పరాయణుండయిన శ్రీ • లోలుండు దుష్టాత్ములన్
జోకన్ గూలిచి ధర్మము న్నిలుప ను • శ్లోక స్ఫుర జ్ఞానమున్
శ్రీకారణ్యము తోడ నొందెనని ను • గ్రీపుండు విర్భీతి న
స్తోక ప్రాభవ భవ్య పాదముల సం • స్తోత్రంబు గావించుచున్.

పీ॥ సుర పూజితంబులొ • చరణాంబుజములకు, శిరము సోకఁగ మ్రొక్కి • చేమొగిడ్చి
పంప భూతములీవ • పంకజాసనుడివ, క్షీర సాగరమందు • చెలఁగు దీవ
పాపమ్ములం ద్రెంచ • పరదేవతపు నీవ, వెలుపల లోపల • వెలుఁగుదీవ
మత్పూర్వ పుణ్యం • ధర్మములె యీధాసుని, కడకుఁదో దైచ్చె ని • ప్కలుషహృదయః

తే॥ ఏఁ గృతార్థుడనైతి నా • కేది కొదువ? పాపములు త్రెవ్వ పుణ్యంబు • పందె నేఁడు
రాక్షసవిరామః భవ్యతా • రక సునామః, సద్గుణ స్తోమః శ్రీరామ • సమర భీమః

చ॥ అని వినుతింప వారి యిడు • చంగదచేఁ దపియించు వానరుల్
గని కపిరాజుపాలి కొక • కాలుఁడు నేటికి వచ్చెనంభు ము
ద్యననిది ముగ్ధి రుచ్చమగు • వారుణి నాని చెలంగి పాడి న
ర్తనములు చేసి గంతులిడి • దాటిరి దూకిరి తొంగలించుచున్.

ఉ॥ అండచయంబు లొండయి యు • గాంతము వేళ మహాగ్ని కీల లు
ద్దండతఁ గాల్పఁగా మిగిలి • తప్పిన యెమ్ములకుప్ప కైఁడిన్
మొండయి దొడ్డు కొండవరె • మిక్కిలు దుందుభి యెఁసగూఁడు కో
దండధరుండు కాంచె దన • దారిని నెమ్మది నబ్రమందుచున్.

ఉ॥ ఇయ్యది కాల వాహనము • నెమ్ముల కుప్పయొ? దిగ్గజం బొకం
దొయ్యనఁ గూలెనో? మకర • మొక్కటి చచ్చి కృశించి యెందెనో?
యియ్యెడ నిట్టులుండుటకు • హేతు వదెయ్యది? తెల్పుఁగోరెదఁ
నెయ్యది? యన్న నిట్లను వ • నే చరనాథుఁడు సంతసంబునన్.

3. దుందుభి పటలము, (15)

కా॥ శాత్రవ హింసనాయత రు • షామతి దుందుభి దానపుండు న
క్షత్రవతిం బెకల్పు సుని • శాత మహోన్నత శృంగధారియై

చిత్రతర్యాతిన్ మహిష , శీర్షముతోఁ జని చుందరాద్రి వా
జిత్రముతోఁ బయోధిఁ బెలు , చం గలఁచెన్ హరి రోయు కోసమై.

చ॥ హరియును మ్రోలనిల్చి యిటు , లాలము చేయుట యేల యన్న సం
గర మొనరింప రమ్మనుచుఁ , గర్భరుఁ డాడఁగ నన్నుబోఁటి న
త్వరహితు నేల కోరెదవుఁ , తార గిరీంద్రము చేరి పార్వతీ
వరుని దురంబు సేయఁ బిలు , వం దగునం చనురారి పల్కఁగన్.

చ॥ వడివడి వాడు రుద్రభగ , వానుని శైలముఁ జేరి కొమ్ములం
టొడిచి పెకల్చి ప్రోయఁ బని , పూనుడు భూలియు మ్రోల నిల్చి నీ
వరుగు నదేమి తెల్పుమన , న య్యసురుండును సంగరాసకుం
దొడఁగుమ యన్న శంకరుడు , దుందుభిఁగాంచి హసించి యిట్లనెవ్.

ఉ॥ నీకు సమాన దోర్బలుడు , నిర్జరనాథుడు భిక్షువైన నే
నీకాను బెట్లుపొమ్మన ను , రేంద్రుని చెంతకు నేగి దైత్యుఁడున్
నాకు రణంబు నిమ్మనఁగ , నాక విభుండును గాంచి నీకు న
స్త్రిఁ భుజాగ్ర కండువునఁ , ద్రొక్కఁబయేని వచింతుఁ బ్రీతిమై.

అ॥ అహవ దోహలుండు వ్రవ , గాధిపుఁ డొక్కడు నా కుమారకుం
దోహరి స్థాహరిం బెనఁగ , నోపును వారి యతండు పొమ్మనన్
దాహకుప్పోక్తి నేగ్గిరణ , దర్పుని వాలిని పిల్చి యాగిరిఁ
బాహులఁ గొమ్ములం గెలఁకి , పాదొనరింపఁగఁ దాకె వాలియున్.

పీ॥ వడిఁదాక నిరువురు , వలవల దావల, గిరిగిరఁ దిరుగుచు , నొరయు నపుడు
వారి నేర్పఱుపంగ , వలను గాఢుండఁగఁ, బదుదురు విడుదురు , తొడరుచుండ్రు
నిలుతురు పిలుతురు , నెగయుచుఁ దిగియుచుఁ, ద్రోతురు లేకు రు , త్పుకత మెఱయఁ
బాద ఘట్టనలచే , బిలువిడి యగ్నిపై , తెగసెను ధూళియు , నెగడె చిశల

తే॥ భూధరంబులు హంకార , ములకుమాలు, మ్రోగె భూస్థలివడఁకుచు , మ్రొగ్గెఁబ్రకృతి
నిలుకడం దప్పి చెలువంబు , నీగె వాత, లెచ్చు తగ్గులు గనకిట్లు , పెచ్చు పెరుగ.

పీ॥ అంబువంబులు నంబ , రంబు నంబులు నం, బుడి వేష్టితాభిల , భూతలంబు
ధూసరావృతమయి , తోతేరకుండె ని, య్యది యది యని నిర , యింపరాక
పండ్రెండు నెలలిట్లు , పండ్రంబుగాఁ జోర, విజిగీషువా నగ , భేదిసుతుఁడు
ప్రోన్నత శృంగముల్ : పోడిమితోఁ బట్టి, యీడ్చి యూడ్చి శిరంబు , నేయునంత

తే॥ నసురుఁ డంతఁ బర్జన్య గ , ర్జానుకారి, యైన ఘన గర్జితంబు మి , న్నదరఁజేసి
నిలువ వాలియుఁ గోపంబు , నిలువలేక, పిడుగుకై వడి నెత్తివై , బొడువ వాడు.

ఉ॥ దిమ్మగొనంగ నెత్తివయి • దెబ్బపడఁ విలుగన్ బదమ్ములం
గమ్ములు సుగ్గుగాఁ జదియఁ • గందరలీలను పొచ్చునోట ర
క్తమ్ములు గ్రమ్మి వెల్లువలు • గాఁ బ్రవహింపఁగ జీవపా? యొ
క్కుమ్ముడి లేవ వజ్ర హతి • సుర్లు గిరింబలెవాడు డుల్లఁగన్.

చ॥ మఱియును వానిఁ బట్టి పలు • మాటులు చామర మట్లు త్రిప్పుచున్
దిరుగుచునుండ శోణితము • దిక్కుల జిఱునఁ జిప్పిలంగ ది
క్కురుల యొడఱు ధాతువుల • కాంతి వహించిన లీలఁ గ్రాలె నీ
గిరివర మెల్ల నొక్కఁ ఘన • కింకుక వృక్షముఁబోలె భాసెనెన్.

మ॥ పటు బాహు బలశాలి వాలి యటుపై • పై ద్రిప్పివైవంగ నొ
క్కట మేఘంబుల దాటి భాను శశి న • క్షత్రప్రభా మండల
స్ఫుట భాగంబులు దాటి యూర్ధ్వ భువనం • బు ల్దాటి ప్రాణంబు ల
చ్చటనే నిల్వ శరీర మిచ్చటఁబడెన్ • శక్రాదు లగ్నింపఁగన్.

ఉ॥ దుందుభి విస్తుకంపెనఁగు • తోరపు దేహము ఋశ్యమూకముం
గ్రింది కడంగఁగాఁ బడుడు • గిన్నమహామహఁదౌ మతంగ మౌ
నీందుడు కాప మిచ్చె నది • యే యుపకారిగఁ గాచుచుండె న
న్నిందని సూర్యనూతి వచి • యించెను పూర్వ చరిత్ర మింపుగన్.

ఉ॥ రామవిభుండు తత్కృతక • రంబు రహింపఁగ విండుఁ జాప వి
ద్యా మహనీయు లక్షణు ము • దంబునఁ గాంచి యనుగఁగి దీని ని
చ్చామతి నిందునుండి యొక • వక్కటికిం దొలగింపు మన్న ని
త్యామల శీలఁబుడు ప • దాంగుతో నెగమీఁపె మీఁటఁగన్.

చ॥ అదియును సత్యలోకమున • కవ్వలి చోటికిఁ బోయి క్రమ్మఱన్
జిదియెఁగ నచ్చటం బడియె • జెచ్చెరఁ గోఁతుల మూఁరియారెన్ నీ
రదము క్రియన్ రమూత్తముఁడు • రాజిత పుష్ప వనంబుచేరి స
మ్మదమున నుండ భాస్కరుని • పుత్తుఁడు సన్నిధి నిల్చి ప్రేమమై.

4. ఆభరణ దర్శన పటలము. (42)

చ॥ మఱి యొక మాట దేవ! విను • మా యొకనాఁడిట మేము గుంభగాఁ
దిరుగుచునుండ రావణుఁడు • తెక్కలియై తమ కాంతనేమొ పే
రురవడిఁ గొంచు బోవునెడ • సుగ్మలి యుమ్మలికించు చీ వనో
త్కరములఁ గల్గు త్రోవలను • గాంచుచు రోదనముం బొనర్చుచున్.

మ॥ తన మార్గంబు తదీయ నాధునకు దూ • తం బోలెఁ గాన్పించుఁగా
కని కాఁబోలును భూషణావళుల న • య్యబ్జాక్షి చేలాంచలం

బున నొప్పన్ ముడివైచి జాఱ విడిచెన్ • బూర్జాశ్రు వరంబుతోఁ
గని మేమయ్యది యంతరిక్షఘనఁ జి • క్కం బట్టి హస్తంబులన్

మ॥ ఒకచో దాచితి మావిభూషలను మీ • కొప్పారఁ జూపింతు మో
ఏక వీక్షింపుడు మీ సతీతిలకమా • పృథ్వీజవోః కావోః యం
చకలంకుండు దినేశ పుత్రకుండు ప్రే • మాలాసముల్ సేయుచున్
సుకలుండౌ రఘురామ భూవరునకుం • జూపెన్ బ్రమోచంబునన్.

కా॥ సీతాదేవి విభూషణంబులఁ బరీ • క్షించెన్ నిమేషంబునన్
జేతం బగ్నిఁ గరంగు మైనముక్రియం • జెందెన్ విభూషామృత
ప్రీతిం బొందెను సొమ్మసిల్లె నని వ • ర్ణింపంగ నెట్లానుఁ త
జ్ఞాతస్పృతహృదంతరస్థితి మహా • చాంచల్యముం బొందఁగన్

కా॥ నారీరత్నము నంగకంబులను వి • న్నాణంబుగా నొప్పు మం
జీరా ద్యాఙరణావళుల్ జనకజా • శ్లిష్టాంగముల్ జ్ఞప్తికిం
దేరం గానఁగనయ్యెఁ బాప మవి యా • ర్థిం గూర్చునే కాక పే
రారాటంబును మాన్పనేర్చునొకా నుం • తైనన్ ధరా జాసికిన్.

చ॥ ఎడయికచేఁ గృశించిన మ • హీశుని తెల్విని దెచ్చె నందునా
దుడుకున రాము జీవముల • దోరిచె నంధునఁ చందనంబుకై
వడి సుఖ శైత్యమిచ్చెనని పల్కుదునాఁ కడు నుగ్రతాపమే
యిడె నన నేర్తునాఁ మఱియు • నేమని చెప్పదుఁ నెట్లు దెల్పుదున్.

చ॥ కొనరి వచించు సీత తొడు • గుల్ రఘువర్యుండు ప్రేమ మూర్కొనం
గునుమములయ్యెఁ దాల్చుటకుఁ • గోరంగ నొప్పిన వుత్తరీయమై
విస్తమర కాంతి యుల్లసిలి • పేరురమందున గందమట్టు లొ
ప్పెనఁగె శరీరమెల్ల రహి • యించి విరాజితె దుప్పటంబు నాన్.

చ॥ కనుగవ నుండి యశ్రువులు • కాఱి యటం గల వస్తుజాలం
గొని వడిఁ జాఱి దేహము గ • గుర్పొడిచెన్ భరియింపరాని మో
దనమున నుద్బి నిక్కె భుజి • దండము లయ్యెడ రామభద్రుఁ డొం
దినయది సంతసంబోఁ మఱి • త్రెవ్వని తాపముఁ మేని సొమ్మయో.

మ॥ తనువెల్లన్ విషబాధ నొందు పహి నం • తాపించి శ్వాసంబుఁ బ్ర
జ్ఞను పోనాడి ధరిత్రి వ్రాలు సరస • జాతాక్ష సుగ్రీవుఁ డొ
య్యన వక్షంబున రోమబృందము చుటు • క్కంచూనఁ గేల్పించి తొ
మ్మున కానించికొనెన్ మనమ్మున దిగు • ల్పుట్టింప దూపిల్లుచున్.

సుగ్రీవుఁడు రాముని నీతికి సంతాపించుట.

మ॥ అటు సుగ్రీవుఁ డురమ్ముపైఁ గొడువలే , కానించు కొంచున్ మహా
తక్కుటమో రాముని దుర్వ్యవస్థఁ గని చి , త్తంబందు సంతాప లం
పటుడై కుందుచు నిట్లనున్ రఘువరాః , పాపాత్ముఁడౌ నేను సం
కటపాటుం గలిగించినాఁడఁ దొడపుల్ , గాన్పించి నీ కియ్యెడన్.

శా॥ వేదోద్ధారకః యీ యజాండమున న , న్వేషించి నాలాపు దై
త్యాదుల్ రావణ దుర్విదగ్దుఁ డెఱుఁగన్ , వ్యక్తంబుగా నీ యశః
కేదారస్థల భూసుతన్ భువన ల , క్షిప్తం దెత్తు సందేహమున్
లేదిట్లై తపించి సొమ్మని? వే , లేమా జగన్నాయకాః.

మ॥ అమృతోద్ధారః పతివ్రతానియమముల్ , వ్యక్తీకరింపంగ జ
న్ముము తాఁ గాంచిన లోకమాత భయ కం , వంబుల్ వెనం జెంద నొ
ప్పమి గావించిన నీవ రావణ శిరో , బాహోర్గుభల్ గాక లో
కములున్ నీయొక బాణ సంహతికి ల , క్ష్యంబైనఁ గాఁజాలునే?

మ॥ భువనోద్ధారకః యింద యుండుము మహా , వీర్య ప్రశాసంబునన్
దివిజుల్ మెచ్చుఁగ లంక యేటికి జగ , ద్బృందంబు శోధించి దా
నవ రాజన్యుల మస్తకంబులను చూ , ర్ణం బాచి నీదేవి నీ
వవు మేల్మేలనఁ దెత్తు సేవకుని కా , ర్యం బిప్పె పీషింపుమా.

ఉ॥ దానవ మర్తనాః భవ దు , దార గుణంబులఁగొల్పి నిల్చి నీ
యాసతిసేయు నెయ్యుర. మ , హార్య పరాక్రమ శోభితుండు న
మ్మానితుఁడైన లక్ష్మణుఁడు , మస్తక మందు జగమ్ముతాల్పు నీ
యాసనుఁ నిన్ను నీవ యిటు , లక్కట చూచెద యల్ప దృష్టితో?

మ॥ తమ సామర్థ్యము తామె చెప్పకొన రు , ద్యద్వీరితిమై సజ్జనుల్
తమి కార్యంబులఁ బట్టి లోకమె గురు , త్వంబున్ గనన్నెచ్చు ద
ర్శము నీవేకద నిన్ను గాకితర ద , ర్మంబున్ భువిం గల్గునే?
శ్రమలం బొందుచు నుమ్మలింపఁదగునే , బ్రాంతాత్ము చందంబునన్?

చ॥ ఆకలుష వాగ్విశోరదః పు , గారియు బ్రహ్మయు విషరద్రవుం
దొకటిగఁ జేరుచో సమత , యొప్పుగుండునుగాని వార లొ
క్కొకరుగ వేఱువేఱయిన , నొప్పరు నీకు సమాన సత్త్వైక్య
వికచ జలేజనేత్రః యిటు , పీఠిఁడి పోల్కిఁ దపింపఁబోయనే?

ఉ॥ కాంచన చిత్ర పంకరుహ , కార్దుకః నా కుటుకోర్కి నిప్పుదే
కాంచక చేయుమా యనుచు , గోరుటలేదు విశంబునంబు లే

కంచిత లీల నేగ యను . రాధిపుచే నగచాట్ల నొంది శో
కించెడు దేవి బంది దొలఁ , గింతము లేమ్మని పల్కునంతటన్ .

క॥ రాముఁ దొక విధమునన్ మూ. ర్చా మేఘము తొలఁగఁ దేజి . ప్రబ్ధిన బాష్ప
స్తోమము వెలియంగడుగా. రామున సుగ్రీవుఁ గాంచి . క్రచ్చట ననియెన్

శ్రీ రామునినిర్వేదము.

ఉ॥ పాపుఁడనైన యేను నొక . పర్వత సన్నిభ చాప మూని పె
ల్లొపిన శౌర్యశాలవలె . నుర్వరఁ బ్రాణముతోడ నుండ దు
ప్రాప దురంత దుఃఖముల . వఁదురి జానకి భూషణంబులన్
దూపిలి దూసె నా బ్రతుకు . దుర్బర భారము గాదె భూమికిన్.

చ॥ అలము పతివ్రతా గుణము . లారసి గౌరవక్రీర్తులన్ మహిం
జెలఁగిన శ్రీలపట్ల నిటు . చేసిన వారలు పూర్వమెవ్వరేఁ
గలరొక్కః దేవియట్లు కడ . గండ్లను పొందుచు నుండ నే శిలా
తల గిరి కాననంబుల వృ . దాతిరుగాడుచునుంటిఁ జెల్లరే.

ఉ॥ దారిని పోవువారయిన . దగ్గటి చామల్ల కెద్ది యేని యొ
ద్దారము సేయువారల న . డంపఁగఁ బ్రాణము లిచ్చియైన మేల్
కూరుదువారు సద్గుణులు . కోరిక దిక్కుగ జీవగట్టగా
వారక నన్నె నమ్మిన ను . భాసినిఁ గావఁగలేక యుండితిన్.

మ॥ గుణ సంపన్నులు మత్తులోద్బవులు కా . కుత్సుర్ పయోరాశినే
కణఁకం ద్రవ్విరి గంగఁ దెచ్చిరి యశః . కార్యంబులం జేసి ధర్మ సం
చణతం జింకలు దువ్వలొక్కదొన ని . చ్చన్నీరు ద్రావించి రేఁ
బణఁతిన్ సద్గుణ సంయుతన్ సతిని గా . వన్లక యుంటింగదా.

చ॥ స్థిరుఁడగు ధర్మరాజునకు . జేరఁగ శక్యముగాని వీరు శం
బరుఁ దునుమాడి యింద్రు దుర . వస్థలఁ బాపిన రాజుపట్టినై
గురుతర దుఃఖపాత్రమగు . గోడు గొహరు భరించి దానితో
శరములు చాపముల్ బరువు . చాలక మోయుచునుంటిఁ జెల్లరే.

చ॥ జనకుని సత్యవాక్కునకు . జాబుడు గల్గుట యొప్పదంచు నె
మ్మనమున నెంచి రాజ్యము శ . మంబున వీడి యరణ్య సీమకుం
దనియఁగ వచ్చి యిందు సహ . ధర్మిణిఁ గోల్పడి శ్వాతంత్ర్య నిం
దను జను లీసడింపఁ దలఁ . దాల్చితి నెట్లు తొలంచుకొందున్.

తే॥ ఇట్లు దుఃఖించి పసచెడి . యెన్నరాని. శోక వేదనాహతుఁడయి . సొమ్మసిల్లు
రామచంద్రుని వానర . రాజు దుఃఖ. వారిరాశి తీరము చేర్చి . యూఱడించె.

ఉ॥ నీ యుపచారవాక్యముల , నీఁగితి దుఃఖ మొకింత మిత్రమా!
పాయఁగ నెంచినాడఁ దను , బంధము వేతొక త్రోవ లేదు నా
కీ యెడ గడ్డునింద సమ , యింపఁగ, నీకొనరించు పంతమున్
మాయక తీర్చి యవ్వల స , మాహిత చిత్తుడనై మరించెదన్.

హనుమంతుఁడు క్షర్తవ్యముం దెలుపుట.

క॥ అని రఘురాముఁడు పలుకఁగ, విని మారుతి కేలు మొగిచి , వినయ నమితుడై
జనపాలకఁ యొక మనవిని, వినవలతును జరుగవలయు , విధ మోపిక మై.

తే॥ మొదటఁ గ్రూరకర్మని వాలి , సదమదంబు, సేసి బాస్కర పుత్తుఁగి , ప్రియంద నిలిపి
యసదృశంబగు ప్లవగ నై , న్యంబు గూర్చు, కున్న దైత్యుల తావు లో , యుట కడింది.

క॥ దైత్యులకు నెలపు ధరనో? య, ధిత్యకలనో? నాగముననో? , దివిన్? యెటన్?
సత్యముగ నెఱుంగలేమయ, గత్యముగా వలయు వెదుకఁ , గపి సైన్యంబుల్.

మ॥ క్షణకాలంబునఁ జుట్ట నేరుతురు లో , కంబెల్ల విష్ణారముల్
చఱులై కూర్చురు పూర్వకర్మవలె హిం , సల్ చేయ నేతెంత్రుడు
ర్గుణు లెట్లెట్లో తొలంగుచుండురు మహా , మోరాపదల్ వోపు ధో
రణి వారేగు వథంబు లా కుటిల చ , ర్యల్ కాంచ దుస్సాధ్యముల్.

ఉ॥ అంచిత రీతిమై జగము , ఎన్ని యొ కేవరి నివ్వటిల్లగా
లించి మహాజఁ గానఁగ వ , లెన్ బరి దప్పి యొక్కొక్కచోచె శో
ధించుచుఁ బోవుచో వితగఁ , ద్రిప్పటగాక ఫలంబు లేదు యో
చించఁగ నేండ్లు పూండ్లు కడ , చెల్లును మీరుఁ దలంచి చూడుఁడి

ఉ॥ వానరసేన కల్పమున , వారిది పొంగిన రీతి లోకమున్
బూనిక గప్పఁగాఁ గలదు , పూర్తిగ దెబ్బది వెల్వ లుండు నం
భోనిధిఁ ద్రావఁగాఁ జగము , బోడిమితోఁ దలక్రిందు సేయఁగా
నై నను చాలియుండు భవ , దాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చు నిచ్చలు॥.

ఉ॥ కావునఁ దొల్ల వాలిఁ గడఁ , కన్ వధియించి యనంతరంబ మీ
దేవిని రోయఁబూనఁగ వి , దించుట కార్య మటంచు నెంచెదన్
దేవః యనంగ కాంతినిధి , దీరుఁడు రాముఁడు మంచిదంచు నం
భావన సేసి నేఁడె చని , వారిని గూల్తము రండు లెండనన్.

౪॥ భయద నేత్రంబుల , వఱలు శరభ మొందు, కడిమి నొప్పారు వ్యా , ఘ్రములు రెండు
గమన కౌశల మొప్పు , గజములు రెండు వ, రాక్రమ స్థిర మృగః రాజ యుగళి

త్రోవఁ జన్నబ్బును , గ్రీవుండు నల నీల . తార మారుతులును , దారగుణులు
రామలక్ష్మణులును , రాజిల్లఁ గదళీర , సాల తమాలతా , క్కోలసాల

తే॥ పట పనస సుర పున్నాగ , బిదరికాది , తరువు లేలాది లలికా వ్ర , తరుణ క్రమ్మి
యున్న చరియల మార్గాన , నుద్ధతిమెయి , నేడుగురు కూడి వెడలినా , రెనకమెనఁగ.

సీ॥ ఆమర్గ మందెల్ల , హరిజాతులై నట్టి , హరికాంత లూఁగును , య్యాల లుండు
నుయ్యెల లేని చో , బ్లాస్పగాఁ జందన , తరులచే నిబిడమో , చరియ లుండుఁ
జరియలు లేనిదే , శముల మేఘావృత , మగు ఘనగిరి శిఖ , రాఁ యుండు
ఘనగిరి శిఖరముల్ , గలుగని చోటులఁ , దావులు వెడజల్లు , తీవ లుండు

తే॥ తీవ లల్లిబిల్లిక గల , త్రోవలుండుఁ , ద్రోవలందు విశ్రాంతికై , తోఁట లుండుఁ
దోఁటలం దొడ్డ డిగ్గియల్ , దోఁచుచుండుఁ , డిగ్గియల హరిజంబులు డిగ్గుచుండు.

తే॥ ఆద్రు లెక్కనప్పడు దిగు , నపుడు నహజ , వరరుతమునేయు గండ పెం , డెరములులియ
రామలక్ష్మణుల్ వీరహ , ర్యక్షభంగి , నడచినారలు తోడి వా , నరులతోడ.

సీ॥ కాకుత్స్థపర్యుల , కపికోల్తంసుల , గమన వేగమునకుఁ , గరులు బెదరె
జీమాతనంపుముల్ , చెదరెఁ దుంపురులు చిం , దర వందరై వసుం , ధరను రాలె
సురపొన్న వృక్షముల్ , పొంపారఁ బెరిగిన , చటియల సురగముల్ , పరుగులెత్తె
శరభ శార్దూల కేసరి , భల్లక , గవయాదులును భీతిఁ , దవిలి పాతె

తే॥ వానివేగానవిటిగిన , పాదపములఁ , దేనెతెచ్చెలు చితికి ధా , త్రిని స్రవింపఁ
పోవుత్రోవ యెల్లఁదఁ జాల , బురదయగుచు , నడవ సులభంబుగాక జా , టుడుగ నుండె.

తే॥ పద్మరాగ మణి వ్రణా , పటలి పరవి , మండుచున్న కొండలఁబోలె , మలసె గిరులు
వానిఁ జల్లార్చ జలదముల్ , ప్రబ్బు కరణి , రాఘవుల దేహకాంతులు , క్రాలుచుండె.

ఉ॥ పాటు వియన్నదీ జలము , పర్యత సానువులండు ద్రోణులన్
బాటుఁ బోలంబులందు గల , పైరుల కందలి మీలు చాలుగఁ
బాటు యురంబులున్ బొడువఁ , బాటు మదావళిపాఁ వెన్నులం
బాటుఁ బితృ బృందములు , పాదప శాఖలఁ బాటుఁ గోఁతులున్ .

సీ॥ ఏలా లతాజాల , దోలాసమాలోల , ఫల వాననలు సుర , పాఁగి దివుచు
మకరంద నిష్కంధ , మలయజ సాను వి , ర్మరములు నక్షత్ర , సమితిఁ దివుచు
బహురత్న జాత వ్ర , ధా మరీచి జాల , మింద్రచావంబుల , నేచి తివుచుఁ
బటుతరవిస్ఫుట , స్ఫటిక శిలాతల , సందోహములు బాల , చంద్రుఁ దివుచు

తే॥ విరులగుత్తులుగ్రహకాంతి , విరియఁదివుచు , సాంద్రగుల్మముల్ మేఘసం , చయముఁదివుచు
వృక్ష సంతానములు మిన్ను , ప్రేలఁ దివుచు , రమ్యతమమైన యవ్వన , రాజమందు ,

మ॥ కమనీయంబుగ నిట్లు లల్లసిలు త , త్కాంతార మార్గంబునన్
శ్రమ లెక్కింపక పోయి స్వర్ణమణుమౌ , స్వర్గంబె యచ్చోటికిన్
సుమనో రాజసుతుండు తెచ్చెననగా , శోభిల్లు కిష్కింధ మో
దము పెంపారంగ డాసి చేయడగు చం , దంబున్ విచారించుచున్.

5. వా లి వ థ ప ట ల ము. (153)

చ॥ అరి బల మర్థనుండు సుగు , జాఘ్యుడు రాముడు కొంతసేపు క్ర
చ్చుటఁ దలపోసి యర్కునుతు , నాదటఁ గాంచి బలిముఖేంద్రః నీ
వరమర లేక వాలిని ర , జావని కామికతోడఁ బిల్చి సం
గర మొనరింపు మొక్క విళి , ఖంబునఁ గూర్చెదవత్సనుండియేన్.

ఉ॥ నావుడు మేలుమేలని ఘ , నంబగు నూహమటంచు నుబ్బి సు
గ్రీవుడు సింహనాద మొన , రించెఁ బయోధులు పుల్లగిల్ల మే
ఘావళి సిగ్గిలంగ నమ , రాలి కలంగ జనంబు క్రుంగ ది
గ్భూవలయంబు పిక్కటిల , వ్యోమము మిక్కిలి బూరటిల్లంగన్.

పీ॥ రమ్మెదిరించి పో , రంగ నమరంబున, నంతకాంతికమున , కనుపువాడ
నని యాడుగజచి భు , జాస్పాలనమ్మొగి, జేయఁ దద్రవము కి , ప్పింధయందు
దడిమంబునం బాల , కడలిత్తె వడి నిద్ర, నెందిన యవ్వలి , చెవులఁ జొరఁగఁ
గరిరాజు గీక తే , సరి విని కోపాన, లేచు కైవడి వాలి , లేచి నిలిచి

తే॥ తమ్ముఁ డాజి కాయితమయి , దాసి సింహ, నాద మొనరించె నని పెద్ద , నవ్వునవ్వె
నా నగవుచేత నొకపరి , యదరె నగరు, పరిజనంబులు వానర , వరుధు బెచర,

మ॥ లయకాలంబున వారిరాశి తరంగల్ , అంపిల్లఁగా లేచు నొ
ప్పయి తల్పంబున వాలి లేచి చల మే , పారన్ ధరన్ దాచెఁ ద
ద్యయదాఘాతముచే గిరింద్రము దిగం , బాతెన్ మహిజాత సం
చయముల్ దొరై భుజంబులన్ విదురుపన్ , జండాశుగ ప్రోద్ధతిన్.

కా॥ క్రోధావేశముచేత రోమతతి గ , గుర్వొందె నందుండి నీ
రోధ ప్రక్రియఁ జిట్టి పెట్టి వెడలెన్ , రూక్షంబుగా నివృత్తల్
వేదోదంబు వడంక మిడ్గులులు ప , ర్వెన్ నేత్రయుగ్మంబునన్
బాధించెం దవ ధూమమట్లు పొగ య , చ్చాస్పంబుచే స్వర్గమున్.

చ॥ కరతలము ల్వడిం జఱచు , కర్కశ నాదము భూమి మోయు ది
క్కరులకు ఖితి గూర్చె గిరి , కందరముల్ మఱుమ్రోతఁ బేర్చెఁ బ్ర
స్తరములు దొర్లుపేరులిపు , దందడిచే జలదంపు గరనల్
కొఱవడెఁ బ్రాణికోటి కల , గుండు వహించెఁ జగంబు కంపిలెన్.

తే॥ అధమః వచ్చితి వచ్చితి • ననెడి వీర, వాక్యములు దిక్కులకు విన • వచ్చె నడరి
విలువ శీర్షక శిఖరంబు • నెగడి తగిలి, ఋక్షజాలంబు పలపల • క్రిదరాలె.

పీ॥ నడతెంచు వేగాన • నడరిన పెనుగాలి, వీవఁ గిరిశ్రేణి • పెల్లగిల్లి
దెసల కొనల దాఁక • వినరుకొనుచుఁ బోయి, ధరణి దద్దటిలంగ • దొరలి పడియె
శ్వేత 'రోమంబుల • చివరల వెడలిన, యదరు లజాండ కు • డ్యముల మూసె
మిత్తికన్నులు మిఱు • మిట్లు గొల్పెను తెఱ, గంటలు పఱచిరి • గతులు దప్పి

తే॥ వండ్లు పటపట గీఁటఁగా • వఱలు నగ్ని, కణము లళనిపాతమువోలెఁ • గడలఁ జెడరెఁ
బుజము లప్పింపఁగ బాహు • పురుల రాలు, రత్నములు మెఱుపులక్రియ • రాలుచందె

చ॥ నరులును వారిధుల్ సురలు • నాగులు భూతగణంబు తత్త్వముల్
ధరణియు నాసిరిల్లు తఱి • దార్కొను చండతరాగ్నివోలెఁ జూ
పఱకుఁ గనంబడె॥ భయము • భ్రాంతియుఁ గొల్పుచుఁ బూర్వమందు తా
దరిచిన పాలవెల్లి బెడి • దంబుగఁ బుట్టు విషంబు కైవడిన్.

తార వాలికి హితోక్తులు పలుకుట

తే॥ తార తిలకిసి తిలకంబు • తనదు భర్త, కనుల నుండి నిప్పుకలు మొ • గంబునుండి
పొగయు వెలువడి మేనిని • ముంగురులను, కాల్చుచుండ నద్దమువచ్చి • కరమువద్దె.

తే॥ మగువః విడువుమ యద్దగిం • పకుమ నన్ను, బలిమి ననికిఁ బిల్చిన ప్రొద్దు • పట్టిఁ బట్టి
జలధివలెఁ ద్రచ్చి తజ్జీవ • ములను గ్రోలి, వేగ మరలెద ననవుడు • వెలఁది పలికె.

మ॥ జయశాలిః భవదీయ దోర్పలము నో • ర్పన్నేక యల్లాది దు
ర్భయ చిత్తంబునఁ బాఱువాడు నవ న • త్త్వంబొందఁగలేదు వి
స్మయమౌ నూతన జన్మమొందఁడును భా • స్వత్పుత్తుఁ డివ్వేళ ని
ర్భయుడై రా బలశాలి యొక్కరుని తో • డ్పాటుండు నిక్కంబుగన్.

చ॥ అన వికటంబుగా నగి ను • రాధిప పుత్తుఁడు పల్కుఁ దొయ్యలిః
వినుము త్రిలోకజీవు లొక • పెట్ట నెదిర్చినఁ గొప్పరించి యు
క్కునఁ బరిమార్చుఁ దారసిలి • క్రుంగక నిల్చిన శూరుఁ దొక్కఁ డిం
దనుకను వింటివేమిఁ విత • థంబుగ బీతిలనేల చెప్పుమాః

పీ॥ మందరశైలంబు • మంథానముగఁ బావ, తేఁడు దిట్టపుఁదరి • త్రాడుగాఁగ
చక్రి పీఠంబుగాఁ • జుండ్రుండు తరికంబ, ముగ నుంచుకొని దేవ • పూర్వదేవ
బృందంబుఁజీరవా • ర్నిని చిల్కి యలసిన, తఱి నొక్కఁడన పట్టి • తరిచి సుధను
వారి కొనంగు నా • బీరంబు మఱవంగఁ, దగినదేః నీకుఁ జం • దన సుగందిః

తే॥ దేవ దానవు లెదిరించి • దీలుపడిరి, ప్రాణిఁ బ్రాణంబులను వేఱు • పఱచు యముఁడు
నా యభిధ విన్న గడగడ • నడుఁకువాడు, పోర నాతోడ నెవ్వఁడు • పూనువాఁడుః

చ॥ అటు లొకవేళ మందమతి • యై యొకరుం దెదిరించెనేని యు
త్కట తపమూని మేలిమిని • గాంచు వరంబున శత్రుదేహ వి
స్ఫుట పటు సత్త్వమం దరులు • స్రుక్క సగంబు బలంబు చెందు న
వ్విట నెదుర్కొన్నవాడు పల • మేమి గడించును? చింత యేటికిన్.

తే॥ వారి యిటు పల్క విని తార • ప్రాణనాదః • రామచంద్రుండు దశరథ • రాజసుతుడు
రవిజ మిత్రుడై నిను చంపఁ • బ్రతినచేసె. ననుచు హితులచే వింటి నే • డనుచు నతఁడు

హితౌతరకు శ్రీరాము గుణము లభివర్ణించుట

ఉ॥ పాపిని యేమి పల్కితివి? • బంధములం దెగఁ గోయలేని బా
ధా పరితప్త దేహులకు • ధర్మబంబు గమించి చూపు ల
క్షీపతి కిట్లనర్హమగు • చెట్టులు గట్టెనవేమి? యిట్టి నీ
పాపము వోవ నింక నొక • పాచితముం గలదేమి? వెంగలి.

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యమున్ తనర • నిఘ్న ముకుండన కిట్లునేత ము
ద్యహ మొక్కఁ గౌరవార్హ మొక్కఁ • తత్కృతి లాభకరంబొ? ప్రేమయున్
సహనము రూపుగా నకల • జంతువులన్ బరిరక్ష సేసి లో
క హితము గోరు ధర్మమె స్వ • కర్మ మడంచుకొనంగఁ జూచునే?

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యనిగఁ • జల్చి విమాతృ నిదేశ మూని వ
ర్జన మొనరింపలేని కరు • జామతిఁ దత్త్రియసూతికిన్ స్వమే
దిని విడిపించి కానలకుఁ • దృప్తిగ వచ్చిన యుత్తమోత్తమున్
దనియ నుతింప కిట్లు నడి • దార్పెడు స్రల్లద మాడఁగూడునే?

ఉ॥ అండములెల్ల నొక్కటయి • యాజి నెదిర్చినఁ గేలఁ బూను కో
దండ సహాయుడై విజయ • తామరసాసన చెట్టఁబట్టు ను
ద్దండుఁ డనన్య సామ్య గుణ • ధాముడు రాముడు పేరు నూరు లే
కుండెడు నీవుతోఁ జెలిమి • యొప్పుగఁజేయునె మత్తకాశిని.

చ॥ అనుజలకంఠె వేటయిన • ప్రాణము లేదని యెంచి వారితో
నెనరునఁ గూడి వర్తిలు వి • నీకుండు కారుణీకుండు నాడు వే
ల్చినగు రఘుప్రభుండు తన • పూజ్యత మాయఁగ నేనుఁ దమ్ముడున్
మొనసినవేళ మధ్య శర • ముఁ దెక నెక్కిడునేమి? కోమలి.

చ॥ క్షణ మిట నుండు మియ్యదన • చయ్యన నేజిని ఘోర నంగరాం
గణమున వాని క్రొవ్వుడఁగఁ • గాఁ జదియించి యనువ్రజం బవా
రణగతిఁ బారణల్ నలిపి • క్రచ్చుట తోడుగ వచ్చినట్టి దు
ర్గుణులకు భంగపాటు నొడఁ • గూర్చెద వచ్చెడఁ జింత దక్కుమా.

చ॥ అనవుడు భర్తమాట తెలు • రాడ కుదార కపీంద్రుదార తా
ర నిలిచె వాలి యుత్సుకతఁ • గ్రన్నన బాహువు యిట్లు బూర్వ ది
గ్గన గిరి మీఁద దోచు రవి • కైవడిఁ గ్రాలి మహోగ్ర చండ కో
పనుఁడయి దుర్నిరీక్ష్యగతి • వాలి కనంబడెఁ తన్నహోద్రిపై.

చ॥ భుజబల దార్ద్యమందు పెను • పోడిమినొందు గిరీంద్రుఁ బోలు నిం
ద్రజుఁడు. నిశాచరేంద్రుని మ • దం బడఁగింపఁగఁ బూని గుంజ న
క్కజముగఁబుట్టు నా నరమ్మ • గప్రభు సంచునఁ గాంచవారలున్
గజగజలాడ వచ్చెఁ దమ • కంబున నర్కజుఁ డున్నచోటికిన్.

వా లి సు గ్రీ వు ల స మ ర ము.

ఉ॥ గర్జిలు తమ్ముఁగాంచి మన • గర్జన చేసె సురేంద్రసూతి త
దర్జ త్రివిక్రమేకుని ప • దంబు పెరింగిన యట్లు లోకముల్
దుర్జయలీల సుగ్రముగ • దూఁచెను మేమ సమూహమెల వి
స్ఫుర్జిత రీతిగాఁ బిడుగు • పుంజములన్ వడి రాల్చె నెల్లెడన్.

ఉ॥ అప్పుడు రాఘవుండు తన • యర్మిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లునన్
దప్పక చూడు నాగ విబు • ధ ప్రకరంబులు రాక్షసాః నీ
ర్కృష్టయు మేమరాజీయు మ • రుత్తులయాగ్ని మణివియేని యీ
యొప్పుగు మేనితో సమత • యొప్పునః భీకరదేహి వీడనన్.

చ॥ అవరజుఁ డిట్లునున్ వినతి • నార్కః విభాకరసూతి జ్యేష్ఠ నా
యువుఁ గొనఁ గ్రూరకాలుని స • ముద్ధతిఁ దోడ్కొని వచ్చె నేడు సం
స్తవగతి సంగరంబు బెడి • దంబుగఁ బూనినవాడు కాఁడ యీ
ప్లవగుఁ డటంచు నా మనము • పాయని వేదన నొందు నిత్రతీన్.

ఉ॥ చిత్తజరూపః ధర్మము నశింపఁగ న • మ్మిగ మాయు చెయ్యులన్
జిత్తమ చేర్చు బాలికుని • శిష్టులు నమ్మఁగరాడు నమ్మికో
లుత్తమ రీతికాదు తన • యల్లమునందు విరోధి వోరె ను
న్నట్లుఁడు జ్యేష్ఠఁ జంప జత • నం బొనరించె విఁకెట్లు నమ్ముటల్.

చ॥ అను తనతమ్ము మోముఁగని • యార్కఁడు పల్కును లక్ష్మణాః వివే
చన మొక యింతలేని మృగ • జాతుల శీలముఁ గూర్చియిట్లు చిం
తన మొనరింపఁగూడ దొక • తల్లి కుమారులొనఁ దమ్ము రె
ల్లను తమ యన్నజాడల మె • లంగినచో భరతుం డెలర్చునేః

ఉ॥ చాప కిణాంక సుందర భు • జాః భువి శిష్టులు కొందఱే సుమీ
పాపురె పల్వ రుండుదురు • బాళి యెలర్చిన చోట సద్గుణ

వాపమె గాంచుచుంట గుణి • వద్దతి యట్టుల గాకయున్న ని
స్సాపులు లోకమందుగల • వారొకొ నూక్ష్యమతిన్ గ్రహించినన్?

తే॥ బలియరగు రామలక్ష్మణ • ప్రభువులిట్లు • మాటలాడుచు నుండఁగా • మంచుఁగొండ
అట్లు దిగ్గజంబులపోల్కి • నర్కశక్ర • పుత్తులిరువురు పోరాడఁ • బూనినారు.

ఉ॥ కొండయుఁకొండ డీకొనిన • కోపున నొప్పి బలంబు హింసయున్
దండితనఁబు గల్గిన యు • దగ్ర మృగేంద్ర యుగంబు కైవడిఁ
జండతరఁబుగాఁ దిరిగి • సాక్షుఁ గుమ్మరి దోర్బలంబునన్
మెండుగఁ ద్రిప్పుసారె కర • జేన్ గుడిచుట్టుచుఁ బోరి రుద్దతిన్.

చ॥ తొడలు తొడల్ పెనంచి భుజ • తుండములన్ మెలివైచి దంతులు
గ్గడువుగఁ బోరురీతిఁ దడ • కట్టుచు దూఁటుచు ముష్టి పోటులన్
దోడఁకక చెంగుచున్ మరల • దూఁకుచుఁ బట్టుచుఁ బట్టు వీడుచున్
బెడమఱఁ ద్రిప్పుచున్ మెఱసి • బెట్టిదులై వడిఁ బోరి రిరుద్దన్

చ॥ భుజ బల వీర్య సంపదలఁ • బొల్చిన భీకరమూర్తు లేక గ
ర్భ జనితు లొక్క కాంతకయి • పట్టుగఁ బోరుట చూడ మున్ను బే
రజమున వచ్చు నచ్చర క • రంబు గ్రహింపఁ జలంబు మీఱి పె
చ్చు జతన పోరు నుండు నువ • నుండుని పోలిరి వార లయ్యెదన్.

చ॥ జలనిధు లొండొక్కఁ బెయ • చన్ సరిపోరుట రెండు మేరువుల్
తలకొని మించి డీకొనుట • దర్పము రోషము మాటుకొంట యి
య్యలఁ గనలేనివార మిఁక • నే దైలు వాలియు సూర్యసూరియున్
మలయుచుఁ బోరుచుంట కువ • మానము తెల్పుగఁజాల మియ్యెదన్

ఉ॥ వానర నాథు నేత్రముల • వారక వెల్వడు విస్ఫులింగ సం
తానముచేఁ బయోదములు • తాతెను కొండలు మండె దిక్కరుల్
పూనె వడంకు నాకులును • పూర్ణభయంబున దాఁగఁబాటి నా
రూనిములై చతుర్విధము • లొప్పిన భూస్థలి వీడెఁ దగ్గతుల్.

ఉ॥ వారు మహేంద్రలోకమున • వారొ? దరాధర సాను భూమిపై
వారొ? ధరితిపై వఱలు • వారొ? దిగంతములందు నిల్చు వా
రో? రహి సమ్మాఖానఁ గల • రో? యని చూపఱు బ్రాంతి నొంద వి
స్ఫూర జిగీషులై దిగులు • వాఱక నమ్మికఁ బోరి రుద్దతిఁ.

చ॥ కఱచుచు రక్తికొంచుఁ బెను గాయములన్ రుధిరంబు కల్వలై
వఱలఁగ వార్ధు లొండొకటి • పై కొని సేనెడు మ్రోత కైదు పా

శ్రుణుచు ముష్టిపూజముల , యారవము ల్లయకాలమందు మ
బ్బుతీమిన లీలఁ గ్రాలఁగ మ , హోన్నతులై యెనరేగిరయ్యెడన్

ఉ॥ వా రితరేత రాహతుల , వాడి నఖంబులఁ బంటి కాటలన్
బోర వపు క్షతంబులను , బోరన రక్త ము చిమ్మి బిన్ను వి
స్తారము తోఁగఁ జేయ నుడు , జాలము భోమునిపోలె, సాంధ్ర సాం
ధ్యారుణ శోభితంబయిన , యంబరముంబలె నొప్పె మేఘముల్ .

పీ॥ కొలిమి నెఱ్ఱనగఁ గ్రాఁ , గుడు లోహమును చాకఁ , బెట్టి నమ్మెటతోడఁ , గొట్టునంతఁ ,
జిటపటమని దెసల్ , చెదరు మిడుంగుల, కరణి నిప్పుక లెల్ల , కడల బెరయ
నిరువుర భుజముల , నిరువురు పిడికిళ్లఁ , దాడింతు ఘన నినా , దంబు లెగము
సురములతోడఁద్రో , యుదురు పాదములతోఁ , దన్నుచుండుమరుహ , స్తములతోడ

తే॥ బొడుతు రజతురు తరుబ్బంద , ములనుపెరికి, వైతు రద్రులఁ బెకలించి , వైచుచుండ
బెదర నాచ్చటెంతరు కోప , వీక్షణములఁ , గాంచుచుండురు లోకముల్ , కలఁతఁజెంద

పీ॥ పైతెత్తుదురు పట్టి , పాఱవై తురు తొబ్బు, గాన్పించు రురమున , గాఢ ముష్టి
లోక్కిగాఁ బొడుతురు , లోఁగాన సవ్యాస, సవ్యసద్వతులఁ గే , సరుల నరణి
నరికట్టుదురు వెన్న , కరుగుదు రొండొరుల్ , పెనవడి పడుమరు , పృథివి యదర
తొమ్ముతోఁకంజట్టి , యెమ్ములు పొడిగాఁగ, లాగుచుఁ గాళ్లతో , లాగితోతు

ఆ॥ రీఁచెతోడఁ బొడుచు , వాటాన ఖర నఖ, రములు నెత్తురొలుక , అక్కుచుండు
రంసి సొంసి లేచి , యలపు బలంబును, చలము మీఱరణము , నలుపుచుండ్రు.

ఉ॥ భూమిని పాదుకొన్న తరు , పుల్ శిలలుంబొడిగా ధరాధర
స్తోమము సర్వసస్తువులు , స్రుక్కక వైవఁద నొందొకండు పై
వ్యోమమునందె నుగ్గయి ప , యోధిని దిక్కులఁ జేర వారు సం
స్తేమము దక్క కొక్కరును , చిక్కక పోరిరి భీకరంబుగన్ .

ఉ॥ పూచి రహించు మోడుగుల , పొల్చిన దేహములొప్ప నిర్వరున్
బూచి చలంబు పెంపఱక , పోరఁగ నెండిన భూజ పుంజముల్
పూచిక లున్న కాన దవ , ముంబలె రోమములందు వహ్నియుం
దోచె సురల్ వదంకి పలు , త్రోవలఁ బాటిరి తక్కులేటికిన్ .

ఉ॥ వీరులు వానరాధిపులు , విక్రమసంపద సొంపుపెంపఁగాఁ
బోరొనరించుచుండఁ బటు , భూరి భుజా బల శీలి వాలి క్రో
ధారుణ లోచనుండయి గ , జాధిపు సింగము నొంచుకై వడిన్
గ్రూరముగా నలంచి వడిఁ , గొట్టె మనస్ఫూతి సంవలింపఁగన్ .

మ॥ ఘన దర్శంబున వారి వారి పెను-ని , ద్వాతంబు నావ్రేయ నొ
చ్చిన సుగ్రీవుఁడు పాటి వచ్చిపడుచు॥ , జింకాకుల స్వాంతుఁడై
యన వంకోత్తముఁ గాంచి దీనుఁడయి న , నిన్నిక్షేల సేయంగ నీ
పన శ్రీరాముఁడు లోన నొచ్చుకొని యి , ట్లాడెన్ దయాసాంధ్రుఁడై .

పీ॥ భేద మొందకుము ను , గ్రీవః మీలో వారి, యెవ్వఁ డనుచు మది , నెఱుంగవై
గజపుష్ప మాలను , కంఠమం దిడికొని, యీసారి పొమ్మ మే , లెనయు నీకు
నని పంప సుగ్రీవుఁ డతి రథనంబునఁ, దారకల్ గూర్చిన , తీరు మీఱు
పేరు దాలిచిపోయి , పేరెత్తి,వారిని, చీరి పేరులివునఁ , జేరి యతఁడు

తే॥ వెఱవఁ బొడిచి హింసింప న , వీర్వరుఁ డులికి, పాటిపోయిన వాఁడెల , వచ్చెననుచు
వెగడి కోపించి రవిసుతు , నెఱుఁకులంటఁ, బొడిచె దంచెను గ్రుద్దెను , మోఁదెఁదన్నె.

చ॥ రవిజుఁడు ప్రాణముల్యెడలఁ , గ్రక్కెను నెత్తురు వచ్చెఁ గన్నులం
జెవులను నొచ్చి యాతఁడును , శ్రీరఘరాముని దిక్కుచూచెఁ బైఁ
దవిలి సురేంద్రనందనుఁడు , దారుణ హింస యొనర్చఁ జూచె రా
మవుఁడు నమోఘసాయకము , కార్ముక మందునఁ గూర్చెఁ జెచ్చెరన్

చ॥ కటిపయఁ గంతమందు నొడి , కంబుగఁ గేలు గదించి యెత్తి యు
ద్యుటగతి నేలపైఁ జదుమ , వారి దినేకుని పట్టి నెత్తఁగాఁ
బలువుగ నారి లాగి రఘు , వర్షుఁడు లక్ష్యముచేసి యేపె ను
త్కటఁడగు వాని తొమ్ము వడిఁ , గాఁడ నమోఘ శరంబు గ్రక్కునన్.

రామ బాణముచే వాలినేలఁ గూలుట.

పీ॥ ఆ రామ శరరాజ , మయ్యెడ జలమును, జలముఁ బుట్టించు వై , శ్వానరుండు
వై శ్వానరుని గన్న , వాయువు వానికా, భారమై వెలసిన , ధరణి యనెడు
భూత చతుష్కంబు , పొలుపు బలంబు నొం, దిన వారి యురమునఁ , దివిరి తూత
నరఁటి పండున నూది , యవలీలఁదూతిన, పగిదిఁ దన్మహిమంబు , పలుకవశమె.

తే॥ నిర్దయుండయి తమ్ముని , నేలమోది, కడప యత్నించు వారి ది , గ్భ్రాంతిఁ గూలెఁ
బ్రళయవేళఁ బ్రపండ , ప్ర భంజనగతి, వేళ్లతోఁ బెల్లగిలు మేరు , విధముఁదోప.

తే॥ విలయవేళను భాస్కర , బింబ మురలి, నేలఁ గూలిన లీలను , వారి గూలి
తరణిపుత్తుగి గొన్న హ , స్తముల వదలి, నిగుడు శర మురమ్మునఁ దూఱ , నీక పడై.

ఉ॥ పెంపున రామసాయకము , భీకరలీల నురంబు గాఁడ ను
త్కంపితగాఁత్రుఁడై యతఁడు , క్రన్నన లోఁజొరనీక వాలుతోఁ

దెంపునఁ గాలఁ గేలను గ • దించుచు నాపుటఁ జూచి తాళిరః
కంపన మాచరించె నలఁకాదుఁడుగూడఁ దవీయ శక్తికిన్.

ఉ॥ చీల్చిఁగోళ మీ క్రుటిని చిందఱ లాదెద నంచు లేచు నేఁ
గాల్చెదనంచు దిక్కులను • గాంచు సమస్త జగంబు లిప్పుడే
కూర్చెదనంచుఁ ద్రుళిపడుఁ • గ్రొచ్చెద భూస్థలి నంచు దొల్లు నన్
మాల్చినవాఁ దెవం దనుచు • మాటికి దిక్కులు సూచు హాయనున్.

ఉ॥ నేలను మోఁదు నేత్రముల • నిప్పులురాయి శరంబుఁ బట్టి వే
వాలునఁ గాలఁ గేల వెలి • వాఱగఁ జేయఁ గవించు రామికిన్
దీయపడున్ దపించుఁ బడుఁ • దెప్పిలు లేవఁగఁ జూచు వేధమై
పోలుఁ గృశించుఁ గ్రుంగు వెత • స్రుక్కుఁ జూచుకన్నఁ దత్తళించుచున్.

ఉ॥ బాణము నేసి నారలు ది • వంబున నుండెడు వేల్పులేమొఁ గి
ర్వాణులు విట్టు లేయఁగల • రాఁ యిటులేయఁ బనేమివారి కి
జాణ యెవందొ యంచు నొక • సారి హసించు నతండు దైత్యజి
త్పాణు విరించి తుల్యబల • శౌర్యము లొందినవాఁడెవో యనున్.

తే॥ వక్రమోహులమోకాక • శక్రచేతి. వక్ర మిట్టులు నా యురః • పరముఁ దూఱు
శక్తి క్రొత్తగాఁ బడసెనో • సంశయంబు, గలిగెనంచు నాక్రోశించుఁ • గలఁగు నలఁగు.

చ॥ శరమునఁ జొచ్చియున్న శర • యోగము గాంచుచు నొక్కవింటిచేఁ
బటపిన తూపు గాదు శర • పంక్తికి నింతటి శక్తియేఁ మునీ
శ్వరు లొగి మంత్రశక్తి తగు • సాయముగా విడిపించినారొఁ యే
కరణీయోఁ యంచు దంతముల • గట్టిగఁ గీటు నలంగు దీల్చుదున్.

చ॥ శరమిది ఘోరమంచెటిఁగి • సంశయమంద ఫలంబులేదు నా
యురమునఁ బ్రాణ ముండఁగనె • యుద్ధతిఁ దూజిన యియ్యలుంగు నా
కరములఁ గాల వలమునఁ • గ్రన్ననఁ దీసెద నేసినట్టి యా
పురుషుని పేరు గాంతునని, పోడిమి దానిఁ దివంగ మేకొనెన్.

ఉ॥ చేవయు మేటి సాహసముఁ జిత్తదృఢశ్శము దైర్ఘ్యవిక్రమ
శ్రీవింసిల్లు వారి తన • జీవము నొవ్వఁగఁజేయు బాణ ము
చొప్పెలికిచ్చె చేవ దను • జాల్ కయివారము సేసి రార్చుచున్
భూవలయంబునం దెవఁడు • పోల నుతింపఁడు ధీర మానసున్.

చ॥ ఆదపులఁ గొండలం గడచి • యంబుధిఁ జేరెనొ నాఁగ నెత్తురుల్
కడవల ముంచి పోయి క్రియఁ • గాయము గాయమునుంటి చిలునన్

వెడలెను మ్రోతతోఁ గనిన , వీరుల యుల్లములెల్ల నీరమై ,
కడవఁగ మోరదృశ్యమయి , కన్నులు మూతవడం దటాలునన్.

తే॥ వాలియురమను దొడ్డ ప్త , ర్వతమునుండి, వెడలు నెత్తురు నెలయేటి , విధముచూచి
సోదరప్రేమ పాశ ని , యుత్తుఁడైన, సూరసుతు నేత్రములవారి , ధార దొరఁగె.

ఉ॥ మేరువుఁగూడ భగ్నుముగ , మేకొని చేయఁగఁజాలు చేవయున్
గీరితి గల్లు వాలి తన , కేల శరంబును పట్టి త్రుంప నూఁ
కారఁగ సంగవించియుఁ బ్రి . యత్నము వ్యర్థమ యంచు దానిపైఁ
దీరుగనున్న వ్రాలు కను , దేశిచి చూడఁదొడంగెఁ గ్రక్కునన్

మ॥ త్రిజగత్ప్రేవన మూలమంత్రిము భవా , ర్తిం బాపు దివ్యోషధం
బజరుద్రామర నిత్యపూజితము శ్రే . యఃపాశి హర్ష్యంబు భ
క్త జన శ్రేణికిఁ దారకంబు విగమాం , త జ్ఞాన వేద్యంబు తా
భజియింపంగల రామ నామ మెద నొ , వ్యంగంచె నేత్రద్వయిన్.

మ॥ గృహధర్మంబుల వీడి కాసలకుఁ గో , ర్కిన్ వచ్చు దీరుండు ని
ర్వహణీయంబయి శ్చత్త్రవంశమునకున్ , రాణించు సద్ధర్మ సం
గ్రహ కార్యంబుల నాకునై విడిచి యీ , రాముండు జన్మింపఁగా
గ్రహరాధ్యంశము దుష్టమయ్యెననివీ , కన్నాన చెందె న్నగెన్

పీ॥ పరఁగ నగధ జం , బాల పటల మగ్ను, మగు గజరాజంబు , పగిదినున్న
వాలి సిగ్గున చుటి జాల సంశోభిత , శీర్షక యుతమగు , శిరమువంచు
నవ్వనలోచించు , నరవరేణ్యులకిది, ధర్మమేమోయని , తలఁచి తలరుఁ
బ్రాణికోటికిఁ బ్రభు , వగు రాముఁడేనీతి, దప్పిన జనులెట్లు , తలఁగకుండ్రు

తే॥ మేటి నియతి నాకొఱకె న , క్షేటఁ గలిపె, ననుచుఁ జిం తాకులితుఁడగు , నతనియెడఁ
నిలిచె ధర్మసంస్థాపన , నియతికొఱకు, జగతి నుద్యవించిన రామ , చంద్ర విభుఁడు.

సీ॥ వీలనీరదమొందు , నీరజ ద్వయముతో, విలసిల్లుచున్నట్టి , పొలుపుదోషఁ
జక్కటి తా శిల్ప , చాతుర్యమున నొందె, నవయవ స్ఫూర్తి నా , నతిశయిల్లఁ
జీఁకటి మ్రాకునఁ , జెలఁగు తీవియవోలె, బయి విల్లెడమకేల , వెలయుచుండ
క్షత్రియధర్మంబు , సచ్చీలమార్గంబు, క్రమపథ విల్పంగఁ గాంక్షసేసి

తే॥ ధారణికి దిగుట్టి సౌం , దర్యరాశి, సుగుణరాశి కేజోరాశి , సుకృతరాశి
రామభద్రుని గన్నులా , రంగఁ గాంచి, యేమిచేసీతి వని వాలి , యిట్టులనియె.

వా లి శ్రీ రా ము ని ని ం ది ం చు ట.

ఉ॥ సత్యము నాభి జాత్యమును , చక్కటిఁ గావఁగఁగోరి ప్రాణ పాం
గత్యము వీడు పుణ్యకరు , జానిది పంక్తిరథేకు పట్టి వీ

వత్సమలాధ్యుఁడౌ భరతుఁ . నన్నవుగా జనియించితేః నృపుల్
సత్వము మీటి ధర్మ మనఁ . జాలుదురే యధికార గర్వలై :

చ॥ కులము బలంబు విద్యయు న . కుంతిత శౌర్యముఁ లోకరక్షణా
కలిత మహాశయంబు నది . కారము శీలము నీదు సొత్తులై
వెలయఁగ నన్నియం దెలిసి . వీటిఁడికై వడి నీగుణాలి ని
ష్పుల మగునట్లు వీడుపడి . పల్లటమై చనఁజేయ నొప్పునే :

చ॥ ఇలఁగల రాజధర్మము ది . నేక కలాధ్యుల సొత్తుకాదెఁ ని
ర్మలగుణ ప్రాజతుల్యయును . మైదిలు పెంచిన రాజహంసి వే
ల్పులయెరవోలె నబ్రముగఁ . బొందిన జానకిఁ బాయ మీద నీ
వలసిన కార్యపాళి తడఁ . బడ్డది యేమొ యరేఖ్య సుందరాః.

చ॥ దనుజులు కీడుసేయఁ గృప . దప్పి కపింద్రుని త్రుంపుమంచు నా
మనువు వచించెనేమిఁ మతి . మాలి దయాగుణ మేదవీడి తీ
యనువున నన్ను చంపుటకు . నారసి తెయ్యది యెగ్గుఁ నీవ యి
ప్పుని యొనరింప నద్యుఁము . బ్రాతిగ నేరు భరించు వారలోఁ.

మ॥ కరుణావార్తిఁ చతుస్సముద్ర పరిభాం . కంటైన యీధాత్రిపైఁ
బరుగుల్ వాటు ప్లవంగరాజితె కలి . ప్రారంభ మిట్లయ్యెనేఁ
వరశీలాదులు దుర్బలావళిత యే . ర్పాటయ్యెఁ గాఁబోలుఁ భూ
వరు లెగ్గునిన విందగాక యశమున్ . బ్రాప్తించునే రాఘవాః.

కా॥ నాటం జేసితి వొక్క చిత్రమొగి నా . నందంబునం దండ్రి యా
పాటన్ రాజ్యమునీయఁ దమ్మునకు న . ర్వంబిచ్చి యామీద నీ
కాట॥ జేసితి వొక్క చిత్రమును వీఁ . కం బూని కిష్కింధ కీ
చోటన్ దమ్మున కన్నఁ గూల్చి తిఁక నె . చోఁ గల్గి నీపద్ధతుల్.

ఉ॥ శాంతినిదీః పరాక్రమ వి . శాలురు చేయు పనుల్ మగంటిమిన్
సంతనగాఁగఁ దెల్పుఁగదఁ . సత్య సనాతన ధర్మపాళి కా
ద్యంతము నీవ కర్తవ్యయి . యక్కట నాయెడఁ జేయు కార్య మి
ట్లంతలుగాఁగ. రావణుని . యెగ్గులు వల్కె నెడంబు గల్గునేఁ.

చ॥ ఇరువురు పోరుచుండ నమ . హృత్పీఠి దూరముచేసి యొక్కరుం
గరుణను గాంచి వేటొకని . గై తవ మొప్పుఁగ దాఁగి క్రూరమౌ
శరమున తొమ్ముఁ జీల్చివడి . జంపుట ధర్మమోఁ వేటొకందొఁ దు
ర్పరతర విందకు న్నెలవోఁ . ప్రాజ్ఞులు మెచ్చని పక్షపాతమో.

ఉ॥ కాదిది విక్రమంబు విది , కాదు ఋజుత్వము కాదు ద్యేషముం
గాదు భవశ్రవణపాలిత జ , గంబున నా తను వాక్క భారమే
నీ దయవాలు సత్కరుణ , నీతియు మానిదురాకృతంబు పెం
పేద నొనర్చితేలః భువి , నిట్టిది కూడునె నిన్నుబోఁటికిన్.

చ॥ ఇహపర సౌఖ్య వద్దతుల , నెంచి నమ ప్రతిపత్తి నిల్చి వి
గ్రహములఁ దోలి యెల్లర క , ఖండిత లాభము గూర్చి కార్య సం
గ్రహ మది ధర్మము , నియిపు కార్యముగాకిటు వక్షవాత ము
తృహనము తోడఁ బూని విస , థంబున మర్కటుఁ జంపు బెట్టిదో.

ఉ॥ చింతింజేసి నీనతిని చేకొని చన్న సురారిఁ జంప ని
శ్లెంతయు వీని సాయము గ్ర , హించితి నందువ యేనిదొడ్దదొ
దంతి శిరోంతరస్థ పిశి , త గ్రహ లాలస కేసరిం గొనం
జింతి కేసు కాల మృతిఁ , జెందు శశంబును గోరుబెట్టిదో.

తే॥ జగము వెలిగించు చల్లని , చంద్రునందు, పుట్టుతోడఁ గలంకంబు , పుట్టె ననుచు
రవికులంబునకును నిల్వ , రంబుగాఁగ, నియఁ బోలుఁ గాదువ్యంబు , నీవు పుట్టి.

తే॥ ఒకఁడు పోరున కహమహా మి , కను పిలువ, వచ్చునను దాఁగి కూర్చి త , ర్వాత వివహఁ
దక్కువారి యెదుట నాన , దడవకుండ, నిక్కిమగసింగముంబరె , నిలిచితేమి.

తే॥ శాస్త్రధర్మమల్ కులవృద్ధ , చరితములును, శీలమును పూని నీవు ర , షింపలేక
వారిఁగూర్చి తంతియ కాదు , ప్రాభవంపు, ధర్మ మర్యాద చెఱిచితి , దారుణముగ.

ఉ॥ నీదగు ధర్మపత్ని నొక , నీచుఁడు దొంగిల మాఱుచేత నిం
పాదిగఁ జేయ కెట్టు లన , యంబు నొనర్చితి నీశరంబు దు
ష్టాదముకాదో నీవిం శ , రాసన విద్యల నారికేఱుటల్
మోదముతో నిరాయుధుల , మ్రుచ్చుగ నేయుటకాః వచింపుమా.

తే॥ పండ్లు పటపటఁ గొలుకుచుఁ , బ్రజ్వరిల్లు, కనుల మిడుఁగులు యరలఁగాఁ , గతివవాక్కు
లిట్టులాడువారిని గని , యెదుటనిలుచు, వీరుఁడగు రాముఁ డనియె నీ , విధముగాఁగ

శ్రీ రాముఁ డు వా లి కు త్త ర మి చ్చు ట.

సీ॥ మాయావి వెన్నాడి , మడియింప బింమున్న, కొంటిమై యేగి రా , కునికిఁజేసి
యాపు పోయిన త్రోవ , నేగ సంసిద్ధుడౌ, సుగ్రీవుఁ గని బుధుల్ , చుట్టములును
రాజపు గమ్మని , ప్రార్థింప విడక జ్యే, ప్థుని చంపు దుష్టుని , తునిమి పిదప
నేనును చచ్చెద , నింతయ యన్నకుఁ, దరువాత రాజ్యంబుఁ , చాల్చి ననిన

తే॥ వారు ప్రాధేయపడుచు వి. ర్పంధపజి. నిష్కలంకుని స్మగ్రిపు . నియత చరితుఁ
బిలుచుకొని పోవఁగా మాటు . పలుకలేక . తువకు నేలికై కాలంబు . ద్రోచుచుండ.

సీ॥ మాయాని . మాయించి మరలి వచ్చిననిన్ను . గవి సరతనమున వం . దనమొనర్చి
బలిముఖుల్ ప్రార్థించి . బలవంతమునఁ గట్టు . నీరాజ్య మిదియని . నీకు నొసఁగి
విర్రుమత్వంబున . నిన్ను వేడినవాని . యెడఁ దప్పలేదని . యెఱుఁగు పిదప
శరణు బాధింపకు . కరుణఁ జూడుమ యను . తమ్మునిపై నీవు . దయను వీడి

తే॥ మన్ననలు గోర మానక . మండిపడుచు . ద్రుంపఁ బూనితి వంత జి . తొస్మీయనుచుఁ
నిలల తట ఘటితాంజలి . పుటుఁడు నగుచు . గాళ్ళఁ బడి బతిమాలిన . గవవైతి.

సీ॥ భయమొంది పరుగిడు . వాడని యెఱిఁగియు . గొంచెమేనియు . దయ . యుంచవైతి
అవరణం దగుఁగదా . యనుచు నక్కటికంబు . పూనక తఱుముట . మానవైతి
మునిశాపమున నీవు . మొనయని గిరినెక్కు . దనుక వెన్నంటుట . తప్పవైతి
పాటువారల వెంటఁ . బడుట కూరులకు గ . రి తమని సుంతయు . నెంచవైతి

తే॥ ప్రేమకృత్యంబు లుత్తమ . కృత్యములును . శౌర్యఫలితంబు ప్రాజ్ఞులు . చదువువలము
నొకఁడు ఫలచిన్ సతిఁ గాచి . యొసఁగు ఫలము . గాక వేటొంటఁ గలుగునే . గారవంబు

స॥ మదమున వీరధర్మమును . మాలించి దుర్బుధఁ గోపగించుటల్
సదయులు ధర్మదూరమని . చాటుదు రొక్కపడంత భర్తతో
ముదమున నుండ మానమును మూర్ఖత న్రూఱుట పాడి వీరుచే
గడఁ యిది గాన కీవు పలు . కం గమకించెదె ధర్మి పోలికన్.

తే॥ పొలుచు ధర్మంబు నైహికా . ముష్మికంబు . చిట్టవని పరిశీలించి . యెఱుఁగవైతి
వనుజు జీవితేశ్వరిని మ . ర్యావవీడి . పొందినాడ విదియు నీకు . బుద్ధియగునె?

తే॥ ప్రాణ మిత్రుండు భానువు . త్తృకుఁడు కాన . నిన్నుచంపితి సంబంధ . మెన్నలేని
వారెయైన దుర్బుధులగు . వారి పిఱుఁగు . నీఁగఁజేయుచే నామనో . నిశ్చయంబు

క॥ అని నుందరుఁడగు నమ్మని . వినుతుండనఁ దగవుకాని . వెదకసనులం జే
సిన వారి యిట్టులను మా . కొనరవు నీ వాడు నీకు . రొక్కటి యేన్.

సీ॥ మీ కులధర్మముల్ . మేటి పతివ్రతా . ధర్మముల్ వానిని . దవిలియుండు
వ్రీడాది గుణములు . వెలయ నారులకగు . మాంగల్యధారణల్ . మాకులేవు
స్వేచ్ఛావిధిగఁగ్రీడ . సేయుచు దిరుగ వి . రించియే మాకు వి . ధించినాఁడు
ఇచ్చాప్రవర్తన . మేగాని వేదోక్త . మార్గ సంచరణంబు . మాకులేదు

తే॥ పంశ సంగతి వచ్చిన . పర గుణములు . మాకు లేవు నేఁజేయు ప్ర . మాద మెదియు
లేదు కనుమని గౌరవ . శ్లష్టపణితి . బిలుకు వారికి శ్రీరామ . భద్రుఁడనియె.

ఉ॥ మీరలు నిర్రరాంశముల , మేదినిఁ బుట్టిన వార లింద్రియ
క్రూరవిశేష దోషములఁ , గోరిక మీఱ నెఱింగి ప్రాక్తనా
చార నిగూఢ పద్ధతులఁ , జక్కగ నేర్చిన వారలౌట నీ
ధారణిఁ బోల్పుఁ దగ్గ మృగ , ధర్మము సెందిన వార లౌదురే.

ఉ॥ హారము సేయువారు జయ , హారము దాల్చినవారు మీర లి
ట్లారయ నింద్రియా? గల , యంగికిఁ జేరునె ధర్మ మార్గముల్
తీరు పరీక్షచేసి కడ , తేఱిన తెల్లికిఁ జెందుఁగాక యీ
గౌరవ పద్ధతుల్ దెలిసి , కాని పనుల్ పొనరింపఁ బోయినే.

చ॥ మకరము వట్టిలాగ విడు , మార్గము గానక చక్రహస్తా నా
వికలత మాన్పవే యనుచు , వేడినజ్ఞానఫలంబుచేతనే
యతలుష ముక్తియుగ్మకము , నందిన యా గజరాజుకూడ మీ
మెకముల జాతి యాతఁడె న , మీక్షణ సేయుము శక్రనందనా.

ఉ॥ సంతత ధర్మవృత్తిఁ జన , సమ్మతుఁదొటనుగాదె జానకీ
చింతను తీర్చుఁ బూని విల , సిల్లెడు సాహస దైర్య శౌర్య వి
క్రాంతులఁ జూపి యాపనికిఁ , బ్రాణములిచ్చిన పెద్దతండ్రి నా
వంత యెఱుంగకుందువె జ , టాయువు నాతఁడు గృధ్రరాజెకా.

చ॥ పరువున మంచిచెడ్డల స్వ , భావ మెఱుంగు విమర్శన స్థితిం
బొరయక సంపరింపటయె , మూర్ఖ మృగాదిక లక్షణంబు నీ
వరయని ధర్మపద్ధతు లి , హంబున లేవని నీ వచస్సులే
విరివిగఁ జాటుచుండ నిక , వేఱిడి చందము లేల యాడఁగన్.

తే॥ ఇదియ తగు నిది తగదని , యెఱిగి నీతి , పద్ధతిని నడవని వారిఁ , బతువు లంద్రు
పతువులేయైన సద్ధర్మ , పద్ధతిఁ జన, వేల్పు సరుము లొనని ధర్మ , విజ్ఞానంద్రు.

క॥ కాలనకుఁ గాలుడగు శ్రీ , కాలగళం గొలిచి ఫలము , గంటివి విజయ
శ్రీలం జెలఁగితి కొంటివి, నాలుగు భూతముల బలము , నయ మెఱుంగవాకో.

తే॥ దోషులందును నిమ్నులం , దును గలారు, ధర్మమార్గంబుఁ దప్పక , తరలు వారు
మునులయందును దేవతా , జనులయందుఁ , జెడుగునొనరించి చింతించు , జడుదగధరు

చ॥ అరయ యధార్థ మిక్కరణి , యౌటఁ గునీనులకేని యేరికే
నరవడి మేలు కీడులు స్వ , యంకృత కర్మలఁ బట్టి వచ్చుటే
వరసియు గర్వబుద్ధిని ప , రాంగన శీలము పాడుచేసి తి
ట్టరసిన మూఢచిత్తు లెవ , రై నను నీవలెఁ గానవత్తురే.

చ॥ అని తగు తెల్పి యబ్బు నటు • లాదిన మాటల నాలకించి రా
ముని గని వారి యిట్లను న • ముద్దతి యుద్ధము సేయువేళ నే
గన సముఖమున న్నిరిచి • కాండము నేయక దాగి యేయు చే
లన విని లక్ష్యమందు నము • దంచిత రీతి వచించె వారితో.

ఉ॥ నీయనుజుండు తొల్ల గుణ • నీరనిధిన్ : రణంబు వేడ న
బ్బాయతనేత్రుఁ దంతి నెఱి • యాతిన నిన్ను కృతాంతుఁడప్రోలికిన్
దాయక పంపువాడి నని • బాస యొసఁచెను గానఁ బోలితో
నాయనఁ గాంచువేని శర • ఇందువృక్షయంచు మఱింగె నివ్వెదిన్.

ఉ॥ బాల్యమునుండి సజ్జనుల • పజ్జ శ్రుతి స్మృతి మార్గరీతి సా
తల్యము విన్నవాడగుటఁ • గంజహితాన్వయుఁ దాడు వాక్యముల్
కల్యము లొట నమ్మతిని • గైకొని రామ వితుండు ధర్మ వై
కల్యము సేయఁ దందుఁ గపి • కాంతుఁడు మూర్ధము వంచి యిట్లనున్.

వా లి శ్రీ రా ము ని క్ష మిం ప వే డు ట.

ఉ॥ తల్లిని పోలి జీవక వి • తానము పట్లను పత్నలత్యముం
గొల్లగఁ బూని ధర్మము న • కుంఠిత వీర్యము సద్గుణావళి
తెల్లన వీవు ధర్మశరి • శీలన దృష్టిని చూడ దోషముల్
పెల్లగ నుండవే నెనరు • పేర్మి క్షమింపుము రాక్షసాంతకాః

చ॥ తెలియని కోరియంచు మదిఁ • దేల్చి వెల్లార్చిన నావచస్సులం
దలఁపకుమయ్యఁ చింతలిడు • దారుణ జన్మ రుగోషధంబు నీ
సలరితి నామమే కదఁ వి • శంకటవృత్తి శరంబునేని నా
కలఁకను పాపి జ్ఞానమను • కంటి నొసంగితి మోక్షదాయకాః

పీ॥ ముమ్మూర్తలీవె త • స్మూలంబు నీవె పా, పంబును నీవె పు • ణ్యంబు నీవె
శత్రుత్వమును నీవె • మిత్రత్వ మీవె యౌ, దాన్య మీవె కృ • త్సంబు
త్రిపురారి మున్నగు • దేవత లిచ్చిన, వరములు విఫలమౌ • కరణి దూసి
యకలంక దార్ధ్య ప • రాక్రమోపేత వ, క్షముఁ దొలచేసి ప్రా •ణములఁ గ్రోలి

తే॥ నట్టి నీకూపు ధర్మంబు • యరమరేలఁ, హరుఁడు కొల్చిన వారికి • వరములీగి
నీ లన న్నాచు సంస్తుతి • వియతి గాదె, యట్టి నిను గంటి మోక్షంబు • నందుకొంటి.

పీ॥ చరములు నీవ య • చరములు నీవ ను, స్థిరములు నీవ య • స్థిరము లీవ
బుతువులు నీవ య • బుతుఫలంబులు నీవ, విరులందు వాసన • వెలయు
సర్వవస్తువులందు • సమరీతి నుందు విం, తర్భూత మగుచు న • త్యవ్రకాః
నీవిట్టి వాడని • నీగుణాలివియని, నజ్ఞానమే యిష్ట • నాటఁ దెలిపె

తే॥ కాన నక్షయలోక సు • ఖంబు లరుదె, నన్ను వెన్నంటు కర్కముల్ , నిన్నుగాంచు
వలకెకద; నీదు దండంబు • వలనఁ బాసె, నాయఘంబులు నుతిపాత్ర; నలిననేత్ర;

చ॥ అనుజాడు నన్ను చుపుటకు • నై నిను నోడ్కొని వచ్చి యల్పు చిం
తనము గలట్టి వానర మ • తంబున నిష్ఫల రాజ్య భారమున్
బొనువుగఁ బొంది నాకుఁ బరి • పూర్తిగ శాశ్వత మోక్షరాజ్యమున్
దనియఁగ నిచ్చె నింతకును • తమ్ముని మేలు మఱొందు గలుగే;

ఉ॥ సేవకుడైన యేనొకటి • చిత్తమునం దలపోసి వేఁడెదన్
నావలె నాదుతిమ్మఁ దొక • నా డు మధుద్రవ మాని మందుడై
కావర మందునేని నను • గ్రచ్చట నేసిన నారసంబు సు
గ్రీవునిపై పడిం గినిసి • కీడ్పడ నేయకుమయ్య; రాఘవా;

చ॥ మఱియొకమాట రామ విను • మాఁ రవిసందనుఁ గాంచి నీదు సో
దరు లొకవేళ గేలికయి • తక్కక బ్రాతృవధంబు సేయు ము
ష్కరుఁడని యాడిరేని తగు • చందము కాదని మందలంపు నీ
వరములు పూర్తిచేసి తిరి • వాడును తప్పి చరింపనేర్చునే;

ఉ॥ వేతొక మేలు నీకు నొద • వింపఁగ లేను దశాస్యుఁడట్టి వా
లారక గట్టిగాఁ దిగిచి • లామముతోఁ గొనితెచ్చి నీకు దై
వాఁలఁగఁ గాన్కగా నిడెడు • భాగ్యము నోచకయుంటి నన్నిటన్
దేజిన వాయుపుత్త్రుఁడు సు • ధీమణి చాలిన బంటు నీకగున్.

ఉ॥ కూరుఁడు సద్గుణాకరుఁడు • సూన్యతవాది మహాశయుండు సా
మీరి భవత్కరం బధిగ మించిన బాణముగాఁ దలంపుమా
సూర కుమారు నీ యవర • జుంబలెఁ గాంచుము ఓరి బోరె నీ
కేరును దోడ్పడం దగు మ • హిష్ట బలాధ్యులు కేరు ముసలిన్.

కా॥ వీరింగొంచు సమస్తదేశముల న • న్వేషించి నీ జానకిం
దేరం గాంచుమ యంచుఁ బల్కి యనుజున్ • ప్పింబులొబాహులం
జేరం దీసి కుమార; నీకు నుదే • శింపంగఁ దగ్గట్టి మే
లారం దెల్పెద నాకునై వగవ రా • దయ్యా; ముఠింఁద్రో త్రమా;

మ॥ పరవేదంబులు ధర్మశాస్త్రములు న • ర్వంబున్ సపోచమ్యలున్
పరమేష్ఠ్యాదులు తక్కువారలును నం • భావించి వాక్రంపు నా
పరమేళుండె కడంక ధర్మమును ని • ల్పంగోతమే శత్రు నం
హరణ క్రీడన లాలసంబయిన యి • ష్వాసంబుచేఁ దాల్చుచున్,

మ॥ విజయంచేసెను రాముడై నిజము నా , విజ్ఞప్తి లోనమ్ముమా
సుజనుల్ ముక్తికి రామనామమును సం , శుద్ధాత్ములై నిత్యమున్
భజియింపం గలవారు నీవితని స , త్వం బారయం గోర న
క్రమమో లీలను నన్ను గూల్చుటయె సా , క్ష్యంబింక వేయేటికిన్.

మ॥ అనివార్యంబగు దుష్టకార్యము లనం , భ్యాకంబు మోసంబుతో
దిసముం జేసెడివారలె యయిన వి , ద్వేషంబుతోనైన రా
ముని యస్త్రాహతిఁ గూలువారు విలస , స్మక్తికా భజింఁద్రెప్పుచా
తని పాదంబుజ పేవకావలికి , ముక్తత్వంబు సందేహమే.

మ॥ తన సత్కర్మలె తోడురా జని కసా , ధ్యంబెద్ది? చూడొడి తిం
దున నందుం గల సౌఖ్యజాలముల నెం , దు న్మున్ననత ల్గల్గి
పున లక్ష్మీయుత వక్ష నాజ్ఞయె నదా , కర్తవ్యమం చన్య చిం
తనము ల్మాని తలం ధరించి విలస , ద్భాగ్యంబులం బొందుమీ.

సీ॥ మోర్థ్యంబు పెనుపారు , మర్కటచేష్ట లు, నృత్తగుణంబు పూ , ర్ణముగ విడిచి
శ్రీరామవిభుఁ డొన , ర్చిన చుహోపకృతి మ, నంబున నిడి సమ , యంబు రాఁగఁ
బ్రాణంబులైన స , ర్పణపేయ జాణుఁగకు. మంచిత గతి ప్రసా , దించు నితని
యాజ్ఞానుసారంబ , యఖిలకార్యంబులు, జరపి దుర్లభ పున , ర్జన్మ రహిత

తే॥ పదవి నొందుము తుచ్ఛమౌ , ప్రాభవంబు, గలిగెననుచు ను పేక్షింపఁ , గడఁగకయ్య
నెరసు లొనరినఁ గృపమను మ , న్నింపరయ్య, నృపులు ప్రజ్వలితాగ్ని స , న్నిభులు తండ్రి.

చ॥ అని హితవాక్యముల్ పలికి , యవ్వల రాఘవుఁగాంచి సత్రపుఘా,
యినజాఁడు రక్షితవృద్ధుఁడు ప , యంబయిఁ దెల్పఁగనేల? యంచు కే
ల్మానసి నమస్కరించి రవి , పుత్త్రుని గన్గాని తోడితెమ్ము నీ
తనయుని నంగదాఖ్య ననఁ , దత్త్రుటిఁ దోడ్కొని వచ్చె నాతఁడున్

తే॥ అంగద మణెన్నఁ దెఱుఁగని , యంగదుండు, నిండు నెలవోలె వచ్చి క , న్నించి యచట
మృదుల సుమళయ్యగా కస్ర , నదమునందు, గాసి పొందిన తండ్రిని , కనులఁగాంచె

అంగదవిలాపము.

సీ॥ రవినిభ కుండల . రాజ ద్వరాంగద, సంగత భుజాఁడగు , సంగదుండు
ప్రాణపదంబయి , క్రాలు తండ్రినిగాంచి, కన్నుల బాష్ప ర , క్తమ్ము దొరుఁగ
నినులు దప్పి ఎడిస , యబ్బ బింబంబుపైఁ, బడునొక నక్షత్ర , బాతిఁ బడుచు
హాతండ్రి! నిను గని , యడలక మృత్యువు, దాసెనే! దాని న , డంపఁ దరమె?

తే॥ వాఙ్మనః కర్మపాశ్శీ నే , ప్రాణేశేని, యెట్టి కీదోనర్చని నీకు , నిట్టిపాటు
లెనసె నేమని పల్కుదు? నెందుచొత్తు? నపజయ విదూః! వీర భ , ద్రవతార!

మేకులిడినయట్లు , మేకొని దిక్కుల, మోయు గజంబుల , మొనసి గెలుచు
 గావణు హృదియంబు , లావైన యాదోక, వాటమై యందమౌ , వాలుఁ దలఁచు
 పుడెల్లఁ దటతట , నదరు నీ మీఁదట, వాని భయంబును , వదలిపోయెఁ
 క్ర వాళముఁ గుల , శైలమూర్తీ నీపాద, హతిఁగల్గు దద్దురు , లందరింక

సురలు ప్రార్థించిరేని నీ , కరణి జలధి , జలికి యమృతంబు నిచ్చువా , రలును గలరెఁ
 రుమరులై రి వారిలు నీవా , హతుఁడవైతి, హరిపదబాత శీరాంకః యగచరేంద్రః.

కలువిధముల నంగదుఁడిట్లు , పనవుచుండ, వత్సః దుఃఖమొందకుమని , వాలియలమి
 యనా? చూడు మీ జగ , న్నాయకుండు, చేయు పుష్కలంబిది , చిన్నితనయః,

చ॥ జగతిని దేహధారులకుఁ , జావును పుట్టుపు వీడకుండు నా
 యగణిత పూర్వ పుణ్య ఫల , మయ్యది యిట్లు రణాంగణంబునం
 దెగడని మంచి చావును వి , ధించె జగంబుల సాక్షిభూతుఁడై
 నెగడిన రామమూర్తి కరు , జించెఁ దనంతన వచ్చి మోక్షమున్ .

చ॥ జనకుఁడనై న నా , పరుకు , జార్చ కనుక్తమ మద్వితీయము
 మనమగు తత్త్వమిట్లు పద , కంఠము ధరిణి సోకఁగా శరా
 ననమును కేలఁబూని చను , జత్వముఁ దాలిచి కన్నుదోయికిం
 గనఁబడుచున్న దిందు పుల , కంబులు గ్రమ్మినమనస్కరింపుమా .

శ్రు॥ భవరోగంబులఁ బాపు నా , పథము నా , ప్రాణంబులందీసె నం
 చవహేలం గమనింపకన్నః రఘురా , మాజ్ఞానుసారంబుగా
 బవరం బబ్బిన నీవుఁ ఖోద్యదుము న , దృక్తిం దదీయాంఘ్రియు
 గృహనేజంబుల శీర్షమం దిడుము న , త్కల్పాణముల్ నీకగున్ :

మ॥ అని యారీతి హితంబు పల్కి తన య , వ్యామోహ మేపారఁ బు
 త్రుని గాధంబుగఁ గొఁగిలించి రఘు వ , ర్యుం గాంచి యీ నా సుతున్
 దనుజౌమంబును తూల భారములకున్ , దావాగ్ని నానొప్పు వా
 నిని రక్షింపుము నీదు భారమిది న , నిచ్చింతుఁ గావింపుమా .

మ॥ అనుచుం బుత్రుని రాముకేల ముద మే , పారంగ నర్పింప వాఁ
 డును శ్రీరామ పథాంబుజంబులకుఁ దో , దోమొక్క లోకేతుఁడున్
 దన ఖడ్గంబు ననుగ్రహించి శుభహ , స్తం బుత్తమాంగంబుపై
 మనిచెన్ వాలియు నెమ్మదింగొనియె దే , పోమంబు లగ్నింపఁగన్

॥ అంతట వాలి యూర్ధ్వగతి , నందఁ గరంబుల పట్టువీడె శ్రీ
 కాంతుని సాయకం బురము , గాఁడి వడిం భువిఁజొచ్చి యయ్యుడ

స్వంతముతోనఁ దోఁగి గగఁ నంబున దివ్యుల కల్పహారముల్
సంతనఁదాల్చి రామపుని • పంగముఁ జేరఁగ వచ్చెఁ గ్రమ్మఱున్.

6 వ ట్టాభిషేక పటలము. (54)

4॥ వాలి మృతిం భజింప రఘు • వర్యుఁ డపార కృపా రసాంబుదీన్
దేలుచు మోక్ష మిచ్చి తన • దివ్యకరంబుల దాను పుత్రుకున్
వాలి కుమారుఁ గొంచు నొక • పంకకు నేగ గపింధ్రు దార య
వ్యాలి మరించు వార్తవిని • చచ్చి యెఱంగెను వాని మేనిపై

మ॥ కొప్పురుల్ తీరిన కొండ కొమ్ములకు రం • గుల్ గూర్చు పాలిండ్లపై
నపుడే వెల్గుదు నెక్రు కుంకుమ రస • వ్యాప్తిం బ్రసాదింపఁగాఁ
దిపురుల్గట్టిన ముంగురుల్ రుధిర దీ • ప్తిం బొంద శాఖావరా
ధిపు వక్షంబున వ్రాలెఁ దార పెను సం • దెన్ మించు చందంబునన్.

సీ॥ అవ్యక్తమధుర వీ • జాదిక రవముల, రహిఁదీల్చు కంఠస్వ • రంబుతోడ
నేక మనస్కుయై • యింకఁ దపించు గ, దగ్గికతో నిట్టూర్పు • గాడ్చుతోడ
రక్త పంజీల శరీ • రంబుతోనేత్రముల్, పరఁబెడు కన్నీటి • వఱదతోడఁ
గనువారి గుంపియల్ • కరించి నీరుగఁజేయు, కరుణంబు నించు వా • క్యములతోడ

తే॥ నధిపు మస్తక ముత్సంగ • మందు చేర్చి, దీర్ఘకుంతల జాలంబు • తివిరి కప్ప
మొగులులోని పిఠాకరు • మొగినిదోచు, మోము గని తార యిట్లు బి • మ్ముచును వగడె

కా॥ నాజీవంబు మనోధనంబు గుణమా! నాపాలి సర్వస్వమా!
శీఘ్రస్ఫుర్జిత బాహు పంజరమునన్ • దీపించి యేనాడు నే
యోజన్ దుఃఖము లెట్టివో యెఱుఁగకే • యున్నట్టి యేనిస్పృహ
ని జోకిం గనఁ జాలకుంటిఁ గద మ • న్నిఁదా! భయం బయ్యెడిన్.

మ॥ అనుకూలప్రియ జీవితేశ్వర! భవ • ద్వ్యత్యస్త హైరస్థితన్
దనుకం గాంచియుఁ బ్రాణముల్ నిదని దై • త్యన్ ప్రేమతోఁ బిల్వవాః
నను దుఃఖంబుల పాఁ చేసిన విధి • నాజీవముల్ పోవఁగాఁ
దనువీ మేడిని నిచ్చునే? యొకటి చే • తన్ రెండు గావించితే?

కా॥ ప్రాణంబుల్ గొనిపోవుకాఁ నకు మున్ • వరాన్నిధిం ద్రచ్చి గీ
ర్వాణ స్తోమముతోడ నీయవె సుధా • ద్రవ్యంబు నీవేళ నీ
ప్రాణంబుల్ హరియించి కొంటకును సం • భావించెనే రాను? మ
ల్పాప్రణేహ! జముఁ డింతలో మఱచెఁ గ్రూ • రస్వాంతుడై శ్రేయమున్

చ॥ కరుణంబుల తేగి దివ్యసుమముల్ • గైకొని సామేన సం
దికఁ బ్రేమంబునఁ దాల్చినట్టి హరు ము • వ్వేళన్ వినిపించలం

కృష్ణ ం ఠా కాం డము

బకలంకంబగుభక్తిఁగొల్తువది నే . దాలస్యముం జేసి యీ
రక యిట్లుండుట పాడియేఁ దనుజ స . ప్రార్థన విధ్వంసనా.

ఈ వర సుమతలమందు మృదు . వత్తముపైఁ బవళించు నీపు నేఁ
డిరవుగ వట్టి నేలపయి . నెడ్డియవోలెఁ బరుంబఁ గాంచి దు
ర్భరమగు దుఃఖ తాపముం . న్రాలుచు నేడ్చెడు నన్నుఁగాంచి యొ
ప్పరికము సేయనంత యప . పాడి యొనర్పితినేమి నాయకాః

ఈ ఇచ్చట నిన్నుపాసి తపి . యించుచు నుండఁగ నన్ను వీడి నీ
వచ్చట స్వర్గలోకసుఖ . ముందుచు సంతసిలంగ నాయమేః
నచ్చిక మీఱఁ బల్కితివి . నావర జీవము నీవయంచు నా
పొచ్చెములేని పల్కిపుడు . పొల్లగ నేల వరింతు వల్లభాః.

ఈ నీమదినేవసించుటలు . నిక్కమయేని రిపుప్రకాండ మీ
ఝామిని నన్నుగూడఁ బొరి . పుచ్చియె యుండును గాదెఁ నీవిటన్
నామనమందనుండినను . నావలె జీవముతోడ నుండు వి
ప్లమొకొ రెండు పద్ధతులు . నేర్పడఁ గల్గయ యయ్యె వల్లభాః

ఈ నీదయచేత నెల్లరము . నిశ్చలజీవిత మొందినార మ
య్యాః దరి జేర్చితంచు విలు . రాళి కృతజ్ఞత చూపి నిన్నునా
మోదముతో నెదుర్కొని ప్ర . పుల్ల నిలింప మహిమపుష్పముల్
పాదరవృత్తిఁ జల్లుచును . స్వాగతమిచ్చిరె నీకు వల్లభాః.

ఈ కలశ పయోధిఁ ద్రచ్చి తెఱ . గంటులకున్ సుదయిచ్చు నీకు వి
ములవడి దాఁగి నీపయి న . మోఘ శరం బొగి నేసినట్టి మై
థిలి హృదయేశ్వరుండె పని . దెల్పి యొనంగఁగ నాజ్ఞయిచ్చుచోఁ
బలువకు నీదు తమ్మునకు . భాగ్యము లన్నియు నీయకుందువేః.

ఈ తమ్మునితోడఁ బోరుటకుఁ దార్కొనియేగెడు వేళఁ గూడదం
చొమ్మిక దెల్పితిన్ రఘుకు . లోత్తముఁ డన్నెము లాచరింపఁదం
చిమ్ముగఁ బల్కినమ్మి యటు . లేగి యుగాంతము చూడఁదగ్గ నీ
విమ్మెయిఁ గూలినాడ విక . నెన్నఁడు నిన్ను గనంగ నయ్యెడిన్.

ఈ నీవెదిరించి డీకొనిన . నిగ్గు కాంచన శైలమైన ను
గైవడి రాలునన్న నొక . యమ్మెదురై భవదీయ వక్షమున్
వావిరిఁ జీల్చివైచె నను . పల్కల నమ్మఁగఁజాల కుంటిని
ట్లీవగఁ జచ్చియుండు ప్లవ . గేళుడు వేతొక వారియేమొకోః.

మ॥ తనయాః అంగదః సీపితృవ్యుఁడు తొలిన్ , దావారి తమ్ముండనన్
ఘనసంఘాజ్యత నొంది యిప్పుడు పగన్ . గార్పణ్యముం బెంచి వా
లిని శ్రీరాము నమోఘ బాణమునఁ గూ . ల్పించెం బ్రభుత్వంబుకై
మన సౌభాగ్య పవిత్ర జీవితము లి . మూడ్కి న్నశించెం గదాః.

మ॥ పర కష్టంబుల నొషధంబువలెఁ బా . పంజారు విల్లాఁడు బా
మరసాక్షిం దొక పాటి వీరు దొనరిం . పనరాని దుష్కార్యమున్
జరపెం; బెద్దలు వారివారి పనులే , సద్రీతిఁ దదోగ్యతల్
ధరఁజూప న్నికజోపలంబు లను న . ర్థబెన్న వ్యర్థంబొక్కో.

తే॥ అనుచుఁ బరివరివిధములఁ , బనవి పనవి, పోలినట్టి సంభవమును , చూచినీతి
మంతుఁడగు హనుమంతుఁడు , మానవతిని, చెలులతోఁ గొనిపోమ్మని , చెప్పిపంపి

తే॥ అవల వారి మేనునకుఁ జే , యంగఁదగిన, చరమ కర్మంబు లంగదు , కరముమీఁద
గడఁకఁ జేయించి జరపిన , కార్యమెల్ల, విన్నవించెను శ్రీరామ , విభునియొద్ద.

తే॥ దోషసమితి సమూలంబు , త్రుంగిపోవఁ, జెలఁగు నర్కుండు చరమాద్రిఁ , జేరుచుండ
పతని మింబ ముతిమదళ , నందినట్టి, యుద్రనందను మొగమట్టు , రెఱ్ఱనయ్యె.

తే॥ రవియుఁ గ్రుంకెను దీరుఁదొ , రామవిభుఁడు, సీతఁగూర్చి చింతించుచుఁ , జెంతనొక్క
నెలవున న్వసించి యా , నిడుదరేయి, యనెడు కడలి నెట్లో యీఁది . యెనసె దరివి

చ॥ తనయుఁడు నాఁడు రత్నసము , దార కిరీటము దాల్చునంచుఁ ద
జ్ఞనకుఁడు చూడవచ్చె నను , వక్కటి బానుఁడు వేగలేచి యా
పనికి రహించి తోడుపడు , పంకజవాసిని వచ్చిచేర నె
ఱ్ఱని కరపాశితోఁ దెలుచె , రాజిత పద్మ దళారరంబొగిన్.

ఉ॥ అంతఁ గృపాసముద్రుఁడగు , నర్కకులాగ్రజే యర్కసూతి క
త్యంత ముచంబుతోడఁ బ్లవ , గాధిప పట్టము శాస్త్రపద్ధతుల్
సౌతముగా రహింప నెల , సంబునఁ గట్టుచు యంచుఁ దెల్ప దీ
మంతుఁడు లక్ష్మణుండు హను , మంతుని గాంచి వచించెఁ గ్రవృజన్.

మ॥ అభిషేకం బొనరింపఁగా వలయు దీ , వ్యధృవ్య సామగ్రులన్
రభసం బారఁగ సేకరింపు మన న , ర్వంబయ్యె సిద్ధంబుగా
నభిజి ద్వేళయు దానె రందనిన మో , దాత్ముండు సౌమిత్రిత
నభిషేకం బొనరించె బానుజునకున్ , త్రాంచనృజీ పీరిపైన్.

ళా॥ కార్యంబుల్ క్రమరీతిఁ దాపనవరుల్ గా , వింపఁగా దేవతా
పర్యుల్ కల్పకసూనముల్ ముచముమై , వర్షింపఁగా వృద్ధు లా

శీర్ష్యక్తంబుగ నక్షతంబు లిడఁగా శీర్షంబునన్ శీర్షకం
బార్యశ్రేష్ఠుఁడు వెచ్చె వానరుల క్ , త్యానంద మావదిలన్ .

చ॥ అవలఁ గిరీటధారియగు , నర్కసుతుండు కుతూహలుండు రా
ఘన చరణారవిందముల , గాటపుభక్తి భజింప నాతఁ డు
త్సవ మలరారఁగా నలమి , సాదర మేదురమైన దీవనల్
తవిలి వచించి వెండియు ను , దార వచస్సుధ లూర విట్లనున్ .

శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు దెలుపుట.

మీ॥ కీశకులాధ్యక్షా , కిష్కింధకేగి నీ , కర్తవ్యములను చ , క్కంగ నెఱింగి
విద్యుక్త విదులఁ గా , వింశచ రాచకా , ర్యము లాచరింపు కొ , అంతలేక
యంగదుతోఁ గూడి , యానంద జీవిత మనుభవింపుము పుట్టు , సార్థకముగ
జ్ఞానధనాద్యులౌ , నవిపులతో పీఠ , వరులగు నైన్యాధి , పతులతోడఁ

తే॥ బావనంబగు నెయ్యంబు , పాటిలంగ, నలరి కలుషవిదూర కృత్యములఁ బ్రేమ
విలిపి ప్రజలకు నాశ్రయ , జీయుఁడవయిఁ భీకరుఁడవై గభిరిమన్ , వెలయు మయ్య

మీ॥ ధూమంబుగలచోట , ధూమధ్వజుండుండు, ననువాక్కులో సత్య , మరయుమయ్య
శత్రుమిత్రులయెడ , నమరీతి మదుర వా, క్యములఁ బ్రసన్నత , నాడుమయ్య
అమరు లతిశయించి , బ్రమియింపఁదగిన సం, పద్ధౌరవంబుఁ గా , పాడుమయ్య
ముల్లోకములయందు , మూఁడు తెగలవారు, మనులకుం గలరని , మనఁగదయ్య

తే॥ ఎవరి విషయంబునను క్రౌర్య , మెంపకయ్య, దూషణము లాడినను చెవి , దూర్చకయ్య
యించి వద్దాశ్రమములఁ బా , లించుమయ్య, దేవుఁడని ప్రజల్ దలఁపవ , ర్తింపుమయ్య

తే॥ వరుల కువక్పతి సత్యవా , క్పాలనంబు, పరులధనమునకై యాశ , పదమి యనెడు
పద్ధతులె జగమున గౌర , వంబుగూర్చి, సద్గతిం జేర్చునవి యని జరగుమయ్య,

ఉ॥ తక్కువవారటంచు ఘన , దర్పముతో నెటువంటివారికిన్
జిక్కులు గూర్చఁగాఁగదగు , చేటొనఁగూర్చును బాల్యచేష్టచే
నొక్క యవజ్జచేసికద , యొందితి మంతరచేత నింతయున్
విక్రముదీని నాత్మ గమ , నించి చరింపుము మిత్రరత్నమూ॥

ఉ॥ స్త్రీలనిమిత్తమే జనులు , చేటుల నొందుదురన్న యర్థమున్
బోలనెఱుంగు మివ్వధము , పూర్తిగ నియ్యెడ వాలిచేతలన్
దేలెను వారి మూలమున , దీఱని దుఃఖజనాపవాదముల్
తేలికయున్ ఘటించు నని , తేర్చితి మీయెడ నేల వేఱిఁకన్

చ॥ ఇతఁడొక నాయకుండెఁ మన , కేదగ్గ తల్లియుఁ వండ్రి చుట్టమున్
హితుఁడును గాఁడె యంచు గణి , యింపఁ బ్రజాహిత తత్పరుండవై

ధృతిగొని క్రూరకర్మలను • తెక్కలి వారలఁబట్టి ధర్మ వ
ధృతి చెడకుండఁ గాచుటకు • దండన చేసెడు గాక మిత్రమా!

చ॥ ఋజుమతిఁ జర్చచేయునెడ • నెక్కువ తక్కువ చావు పుట్టుకల్
ప్రజలకుఁ బూర్వకర్మములఁ • బట్టియె వచ్చు నధర్మవృత్తుల
య్యజ్ఞానకునేని జీవిత మ • హావధిఁ గ్రుంచును ధర్మవృత్త మ
క్కుజముగఁ బెంచుచుండు నను • గణ్యుల పల్కులు నమ్ము మిత్రమా!.

చ॥ కలిమియు లేమియుం గలుగఁ • గారణమౌనవి పుణ్యపాపముల్
బలితములంచుఁ బల్కుదురు • ప్రాజ్ఞులు పెద్దగ నిశ్చయించి యా
కలిమికి హేతువైన శుభ • కర్మ నమూహము నుజ్జగించి లే
ములఁ గలిగించు పాపములఁ • బూని యొనర్చుట మెచ్చుచేతయే!.

మ॥ నృపధర్మావ? యిట్టిదంచు మది ని • క్షితిన్ విచారించి న
త్కృపఁ బాలింపుము కీశరాజ్యమును; ప్రా • వృట్కాలమంతంబుగాఁ
గపిసంఘంబులతోడ నాయెడకు వీఁ • కన్ రమ్ము బొమ్మన్న సం
తపదన్ భాస్కరసూతి యిట్టులను నీ • కాహృత్పరోజాదుర్కతోన్.

కా॥ చెట్టుల్ చేమలు ద్రోణులున్ వెలియు కి • ష్కిందాద్రి కీళాలి కిం
బట్టొ నంచొక పేరె గాని యరయన్ • స్వర్గంబుతో సామ్యముం
దొట్టున్ వై భవ సంపదావళులతో • దుఃఖములం దోలి మా
పుట్టుల్ ధన్యముగాఁగ సేవ గొనుమా • పుణ్యాత్మకా! వేదెదన్

చ॥ విను శరణంబు గోరి మఱి • నీయనుకంపకు భాజనంబులై
విను పెడఁబాసి భోగముల • విచ్చలు గోరునె మా హృదబ్జముల్;
జనకజ రోయఁగా నదను • సంధిలు దాఁకఁ బ్లవంగ పట్టనం
బున వసియింపఁగా వలచి • మ్రొక్కెడ్డువార మనుగ్రహింపవే.

చ॥ అనపుడు మందహాస రుచి • రాననుఁడై రఘురాముఁ డిట్లనున్
వసులఁ జరించు సువ్రతులు • పార్థివ భోగము లందఁజెల్లినే;
పనిగొని నీవు మమ్ము కడు • భక్తి సపర్యలు సేయుచుండఁ బా
లనమున లోటు లేర్పడ వి • లాతి నధర్మము రేకులెత్తదే;

ఉ॥ కానల సంపరింతునవి • కైక • సమక్షమునందు పల్కితిం
గాన వసింప నొల్ల మహి • కాంతుల కిమ్మగు రాజధానిలో
మానవతీలలామ యగు • మైథిలిలేమి నలంగు నాకు న
మౌనిత సౌఖ్యముల్ గలవె • జ్యోతలమందు తలంచిచూడుమా!.

మ॥ తనదారన్ దనుజుల్ హరింప మదిఁజిం • తారేశమున్ లేక య
బ్బిన రాద్యోగములందిఁజేసి హతులతో • వేంచేసి యాతిభ్యముల్
గొనుచున్నాడని లోకు లాడుకొను వా • క్కుల్ లోకమున్నంతదా
కను దైవాటక యంతరంబున నడం • గం బాటునే మిత్రమా!

మ॥ గృహధర్మంబులు వీరధర్మమాల మూ • రింబోవ నల్లాడు నే
మహి నెయ్యుండ్రను గూడి సౌఖ్యముల న • మ్మానించుచు రోత; మ
ద్గృహిణిం గోల్చుడ నేనుచేసిన సుదు • శ్శృత్యంబు లింకంగ ని
స్పృహతోఁ దాపసధర్మవ; త్రి వసులం • జితామతిం బూనెదన్

మ॥ పరిపాలింపఁగఁ దగ్గ కార్యముల సం • భావించి రాజ్యంబుఁ ద
త్పరణిం జేయుచు నాల్గమానములు వే • దాటన్ మహాసేఁతో
వెరవారన్ నను గాంప రమ్మిదియ నా • వేద్యోలు సుమ్మించు భా
స్కర వంశాంబుది సోముఁడాడ మఱి ప • ల్కన్ లేక సుగ్రీవుఁడున్.

మ॥ కనులన్ బాష్పకణంబు లుబ్బి యురలం • గాకుత్స్థు న్నాజ్ఞానువ
ర్తనమే శ్రేయముగాఁ దలంచి తదభి • ప్రాయంబు గుర్తించి యా
తని పాదంబు శిరంబుతోఁ దదవి చిం • తావారిది స్మరించి
బ్బిని గోల్పోయిన వానిలీల నడచెన్ • వెన్నాడు పాదాలతోన్.

ఉ॥ వారికుమారుఁడుం గడిసి • వారని భక్తి నమస్కరింప శ్రీ
లోలుఁడు ప్రేమతోఁ దిగిచి • లోబి పసిందిని పోలెఁ జూచి న
చ్చీలుఁడ వౌటకున్ జనకు • చెన్నున నీ పితకండ్రి నెంచి త
త్పాలనలో నహాయుఁడయి • భాసిలుమా యని పల్కి యంతటన్.

ఉ॥ పాపనిఁ గాంచి నీవును వి • భాకరమాతికిఁ దోడుగా వనా
టావని పాలనంబు నర • యందగు నన్న నతండు దేవః మీ
సేవకుఁ డిందయుండఁ గృప • సేయుఁడు దాన్యము సేయుచుండు మీ
కేవిధమైన తక్కువల • నేర్పడసీయక చూచువాఁడనన్.

ఉ॥ రాముఁడుపల్కఁ గౌరవము • ప్రాజ్ఞత పౌరుష మొందినట్టి రా
ద్యోముఁడు తాల్చియుండిన వ • సుంధర పేతోకరాజు పూన నొ
గాములు గల్గవచ్చు నటు • గాన భవాదృశ బుద్ధిమంతులా
భూమిపు చెంతనున్నఁగద • పోలఁగఁజెల్లును రాచకార్యముల్.

కా॥ మాన్యుండైన దినేశసూమనకు స్వా • మ్యంబైన ప్రాగ్భూర రా
జన్యత్వంబు స్థిరంబుగా నిలిపి యా • చందంబునన్ వచ్చి సౌ

జన్యస్ఫూర్తి వహించి నాదగు పనుల్ . సాధింప నీకంటె నా
కన్యజేరిపుడేను గోరిన విధం , భారంగఁ గావింపుమా.

మ॥ అను శ్రీరామునిగాంచి మారుతియు మీ , యజ్ఞప్తి యిచ్చెనచో
వన నేమన్నది కింకరుం డటలె సే , యంగల్ల వాడంచుఁ ద
ద్వన పాదాబ్జములన్ భజించి కవులం , గన్నాబ్జ కిష్కింధకుం
జనియెం బిమ్మట వేఱుకొండ కరిగెన్ , సౌమిత్రతో రాముడున్.

మ॥ ఇనవఁశోద్భవునాజ్ఞఁ బూని కపి లో , కేళుండు కిష్కింధకుం
జని భూభారముదాల్చి బాంధవ సుహృ , త్సామంత సేనావతుల్
తను గొల్వం జని మాతృభావమున నా , తారం బ్రళంసించి వా
లిని దెందంబునఁ యండ్రీగాఁ దలచి పా , లించెం గపివ్రాతమున్.

కా॥ దిగ్రాజన్యమహోపభాగములతో , దీపించు కాభాచరుల్
వ్యగ్ర ప్రక్రియ బాంధవావళి లలిన్ , భాస్విల్ల నజ్ఞావిధుల్
సుగ్రీవాజ్ఞ యటంచు నానుడిగ విజ్ఞుల్ పేర్కొనం జేసె నా
సుగ్రీవప్రభుఁ డంగడుండును యువ , షోణీకుడై యొప్పగన్.

మ॥ వినుతుల్ సేయఁగ వీలుకాని గుణగం , భీరుండు శ్రీరాముఁ డ
వ్వనముం దాటి మతంగమౌని విలయ , ప్రాంత ప్రదేశంబునన్
దన తమ్ముం దొనరించు పర్వకుటిలో , దాత్పర్య సంయుక్తుడై
తన జాయం దలపోయుచుం జరపెఁ ద , త్కాలంబు సౌమిత్రతోన్.

7. వ ర్ష ర్తు ప ట ల ము. (121)

ఉ॥ పుత్రడిటొమ చందమునఁ , బొల్పు బెడంగును మించు జానకిన్
దత్తబటాటుతో వెదక , దక్షిణ దిక్కునకున్ రమూత్తముం
దత్తటిఁ బంపినట్టి యొక , యర్మిలి కాలివిలే భాస్కరుం
డుత్తరదిక్కునుండి తగు , నోజను వెల్వడె దక్షిణాశకున్.

తే॥ నల్లమబ్బలు ధరయను , మల్లకమున, వారిరాశియన్ నేయివోసి , మేరువనెడు
వత్తిలోన భాస్వరుని దీ , పము రగిల్చి, కాటుకం గొని పెట్టిన కరణిఁ దోచె.

క॥ జీమాతంబుల వలసన్, వ్యోమము గరకంఠ కుతికఁ , బోలియధికమై
తామసి గప్పెను భాస్కర, దామంబుల తైక్షముడిగి , ధర చల్లారెన్.

కా॥ నీలాకాశము నంజు చందమున ము , స్పీటింబరెన్ గాటుకం
బోలం దిద్దిన ప్రీం కన్నులవరెన్ , బొల్పురు కేశంబులం

బోలెన్ నంజడు దిండ్ల దేహముల చా • ద్దున్ బొంది తచ్చి త్తముం
బోలెం జేష్టలఁ బోలెగొప్ప మొగుతుల్ • మూగన్ జగంబంతటన్.

మ॥ చిరకాలంబుగ వార్ధి తోయముల వా • పింగ్రోలు మేళంబులన్
మొలుపుల్ పుట్టెను నంగరస్థలి విజృం • భింపన్ మదేభంబులన్
అర్థ అధంబుల వీర బృందములు వ్ర • క్కల్ పేయఁగాఁ దోచు వె
త్తురుతోఁ కూడిన దుర్వ్రజంబులఁ గరుల్ • తోఁపంగఁ జూపించెనాన్.

తే॥ కారుమొగుతులు భద్రేభ • కాండమట్లు, గావిపించెఁ గరళ్యతోఁ • గడలిపొంగి
గగనమెల్లను వ్యాపించి • గర్జనంబు. లొనరఁజేయు విధంబున • నులుమసాగె.

తే॥ హరిహరాయాదుల భూషణో • త్కరములట్లు, కరువలం దగ్ని తరువులఁ • గార్చినట్లే
సవ్యవక్తి దిగ్దేవతల్ • సవ్వినట్లు, వింగి శంపా వరంపరల్ • నెగడి మెఱసె.

తే॥ గగనమను బొగ్గులను వడ • గాలి యనెడి. తిత్తిచే నూఁది వడివడి • దిక్కులనెడు
కమ్మరీంధ్రు రగుల్చి విం • గలములుమియు, కొలిమియనొప్పె మొలుపుతో • జందచయము

తే॥ పన్నగములు వియ్యోగినుల్ • పరితపింప. విన మయూఁకముల్ కోపి • పై, ట్టిన విధాన
సశవి జిహ్వలో యన మిట్టి • యతిశయిల్లె, విఖిలదిక్కుల పొదామి • వీ వ్రజంబు.

తే॥ ఒనర విద్యాధరులు సమ • రోర్వియందు, రక్తసిక్త కరామల • రమణఁ ద్రిప్పు
రహిఁ బదచ్యుతులైనది • గ్రాజదంతి, పాలపట్టికలట్లు శం • పాలి మెఱసె.

చ॥ అవనివి మోయచున్న భుజ • గాష్టక మవ్విశాంతపీఠులన్
దివిరి నభంబు నాకఁ బలు • తేపలు జిహ్వలు చాఁచెనో యనన్
నెవడెను చంచలాలతలు • నీరదముల్ వనజాక్షి మేను నా
మివులుచు నిశ్వసించె నన • మిక్కిలి వీచెను శీత వాయువుల్.

ఉ॥ పల్లము మిట్ట నాక మఱి • పైయవి క్రిందివి నాక వాన గా
దెల్లెద పీఠసాగెను మ • హీద్రములందును పట్టణంబులన్
బల్లెలఁ గానలకఁ గుణము • వంశము యోగ్యత లెక్కపెట్టకే
పల్లవు లిచ్చు రోయకయి • సద్గురి చాఁచు మనంబు కైవడి.

తే॥ మగలనెడఁబాసి వెతఁజెందు • చిగురుఁబోండ్ల, పొగులుకుచములమాంసపు • ముద్దలమెడు
ప్రింగవచ్చు భూతంబు ల • నంగ నొప్పి, దారుణంబుగ నడరె నీఁ • దరలు ధరణి.

తే॥ ధూళిక్రమ్మి యాకసమునఁ • దోఁచుకతన, మెఱుము లడిదంబులంబలె • మెఱయుకతన
మొగులు మురజంబు కైవడి • మొరయుకతన, గగన మయ్యెడ రణరంగ • గతివిదోఁజె.

తే॥ జనకజం బాసికుందు చా • శరధిపీఠ, మారుఁ డరవిరి శర వరం • పరల నేసి
నట్లు పొదామిమలతోడి • యంబుదములు, వర్షధారలఁ గురిపెను వసుధమీఠ.

చ॥ అడవులఁ గొండలందు పడు • నంబుదధారలు శత్రువింటితో
విడిచిన బాణరాజివలె • వేగముతోఁ బడె నందునుండిఁ రా
ల్పిడుగులు రేలఁ గొండల వె • లింగెడు మూలికలట్లు కాంతులు
గడుపుగ వీచు రత్నముల • కైవడి రోచులు వీచెనయ్యెడన్.

ఉ॥ తోరపు వర్షధారలంబు • దొడ్డగు గుండ్రనయిం బడన్ సమి
ద్వీరులు శత్రు మత్తగజ • బృందముపై నిగిడించు నీఁతెలన్
తీరున నుండె నాదరువు • తీఱఁ గరంగఁగ దొర్లు రాళ్ళు త
ద్వారణముల్ రణస్థలి మ • దంబఱఁ బొర్లిన పోల్కిఁ గన్నడెన్.

ఉ॥ అంబుదముల్ రమాసుతుని • యందమునొందఁగ నింద్రచాప మా
శంఖరవైరి చాపమను • చందము నందఁగ వర్షధార పు
ష్పాంబకలీల నొంద గిరు • లందలి సానువు లొప్పె మన్మథా
త్రంబుల నొచ్చి విచ్చుచుఁ గ • రంగు వియోగుల మేనులో యనన్.

అ॥ జలజహితాన్వయుల్ ప్రబల • శౌర్యులు కీతులు నొక్కటొటచేఁ
బొలిసిరి రావణాదు లని • పూర్వ ముదంబున వేల్పు లాల్పబుల్
నలిపిన యట్లు మేఘములు • సందడి గర్జితఁ గల్ప సూనముల్
జలజల రాల్యు కైవడిని • జాతెను దందడి వర్షబిందువుల్.

తే॥ రావణుడు జానకిం గొని • రయముమీఱి, గగనవీధిని పోవుచోఁ • గలికి మిన్న
కనుల నశ్రువుల్ మిక్కిలి • కార్చినట్లు, అంబుదము అంబుదారల • నవనిరాల్చె.

ఉ॥ రాజ ధరుండు మున్ను త్రిపు • రంబులఁ గాల్చిన చిచ్చుటమ్ము నా
రాజిలు చంచలాలతలు • రాచిన కుంతము వోలెఁ జిత్తపం
కేజములందు గాఢి యుడి • కించె వియోగమునొంది కుండు వి
ర్యాజ రుషా పరీతమగు • యౌవతమున్ యువక ప్రజంబులన్.

మ॥ ధన మార్జింపఁగ దూరదేశముల కు • త్సాహంబుతో నేగి గ్ర
ద్దన రాకుండెడు నాధులం గలఁచి వం • తం గ్రమ్మఱం జేయుటన్
ఘన చింతాకులితాత్మరౌ సతులకుం • గల్యాణదండైన కా
రును పోల్పంగ వియోగ దుఃఖ ఫణి తా • ద్యుండన్న నంచై తగెన్.

తే॥ జలధరములు గర్జిల్లుచు • జలముగురియు, చొకటినొకటి తాఁకుచునుంబ • యొప్పెగొవ
కరులు గర్జించుచు చుదము • గార్చు చీర్వఁ, దవిలి పోరు సాగించు చం • దంబునంది.

తే॥ పయర తెమ్మెర నుడిగాలి • వానగాలి, యీదనెడిపేళ్ళతో వాయు • వేచి వీవ
జలకణంబులు బాణవ • స్సంబుమాడ్కిఁ, బడియె దిక్కుల్లో దిక్కులు • పొడిచెననఁగ.

చ॥ సకల జనాని కూతయగు , సంపద పెంపగ దూరదేశ వ
ర్తకముల కేగు నాయకులు , క్రమ్మట గ్రమ్మట బ్రాణమొందు పొం
దిక నలరారు నాయకల , తీరున వాడిన వృక్షజాల మా
నికను తలర్చి పూచి ససి , నిండి యెలరెను వానకారునన్.

సీ॥ పాటలీ తరువులు , ప్రసవ దూరంబులై , దుఃఖంబు నొందిన , తోయమొప్ప
త్రేంకణంబులు ప్రస , వించి విరాజిల్లె , గువలయంబులు కంది , కుండుచుండ
దినకరుండును స్వీయ , తేజోవిహీనుడై , కరములు క్రుంగ బే , దఱిమి నొంద
సంపద లలరార , సంకృప్తి గొనుపోల్కి , నమ్ములు నెమ్మిమై , నర్తరిలంగ

తే॥ తమ్మువిధనాదివన్న బాం , ధవులవెదక. వలసియత్సాహరహితులై , యలయుజనుల
మొగివి పికము లదవి మోస , ముద్ర బాస, నెనక మొనగె వీరామవి , దెవల గ్రమ్మి.

మ॥ పలురంగులల బంధరంబులు వెవన్ , బంగారు రంగారు వ
న్నెలచే గ్రాలు ప్రియాకు సూనములపై , విందారబర పోల్చె వీ
తొలికారామవి మాడ్చి గెల్చె గద యెం , తోమేలు మేలంచ భూ
లలనారత్నము గ్రీష్మ మానగను పె , ల్పం జారు కెంగేలనన్.

మ॥ తమ కీర్తంబుల కై వడిందనరి , విద్యంబై వళక్షంబునై
భ్రమలం గొల్పెడు నాగలింగ కుసుమ , వ్రాతంబు పీఠించి న
ర్పములే యంచ భుజంగ బృందము పరి , వ్యంగంబు గావించె బు
ష్పము లామోదము చెందినట్లై వికా , నం బంచె నాకూటమిన్

ఉ॥ పీఠులు గావి పీఠులకు , జేరిన నాథులు గీము పేరగా
బ్రేముడి మీటు తత్పరులు , తృప్తిపహింపగఁ బెక్కురీతులన్
గామువికేళి దేలి తమ , 'కమ్మని నుమ్మిన తమ్మలో యనన్
భూమిని నూపుగింజ సడ , బోలక నిండిన వింద్రగోపముల్.

ఉ॥ నేరెడుపండు దుల్లిపడి , నింగిని కాకెడు నెత్తువొల్పున
మేరువునుండి బంగరువు , మిక్కిలి తెచ్చెడి నేరే కేటనన్
జాతిన వెల్లువల్ నెగడి , సర్వక పుష్పము లారె తేల పూ
ల్గారిచి తెచ్చుచుం గలియ , గూడుచు బాతై భయంకరస్థితిన్.

ఉ॥ అందము చందముం బొడవు నందిన కాడలతోడి మోరబుల్
పొందిక నుల్లసిల్లి దళ , మూలములం బడి యంద్ర గోపముల్
చిందిన తేల పూవులును , చెన్నలారె ధరిత్రిదేవి పొం
పొందగఁబాడు కేటలకు , నొప్పన పేయ కరంబులో యనన్

సీ॥ జంజామ్మనుచుఁజాట్టి, నుడియాడు మధు లిడ్చి, రావంబు కిన్నర, ధవముఁబోల
ముమముమధ్యనుచో మూర్తిలు మేఘగ, ర్జనము మృచంగ వి, స్వనముఁబోలఁ
బురివిచ్చియాడుఁ పొంఁ పొరయు మయూర స్వ, త్యంజులు చెలుల న, ర్జనముఁబోలఁ
దారిపూవులు కంచు, తాళంబులను, పోలఁ, శ్రేంకణంబులు దీప, వితతిఁ బోల

తే॥ కాకి కలువలు సభ్యుల, కనులఁ బోల, దేవసభ నాఁగ నాభూమి, తేజరిల్లెఁ
బ్రావృఢంబుదజాత వ, ర్షప్రకీర్ణ, శాంత స్మృతి విశ్రాంతి, సదనమగుచు

మ॥ సుర్వపున్నాగ విశిష్ట పర్వతములన్, ప్రోతస్మిన్ లో జాఱు చొ
స్పరయన్ జీవులఁ గావ దాత్రి కరుణా, వ్యాసంగయై మేదిసి
ధర వక్షజములందు చేపిన పయో, ధరా ప్రవాహం బనం
బరఁగెన్: జీవనదాత్రి భూమియె కదా, బ్రహ్మాండ భాండంబునన్

సీ॥ కోరిన వారల, కోరిక తొనఁగంగఁ, బత్ర పత్రమునకుఁ, బసిఁడిసరులు
ప్రేలనొప్పెడు కల్ప, వృక్షంబువై బరి, తేలతరువు లొప్పెఁ, బూలతోడ
నేవంకఁ గనుగొన్న, నేపారుతుమ్మెద, రొదలతో వెలయు పూ, బొదలు పొదతె
కామ మగ్గలముగాఁ, గ్రాలు మృగంబులు, పరిమళ తరువుల, కొరసికొనుడుఁ

తే॥ గ్రొత్తతావి కస్తురి కంటె, గుబులుకొనఁగ, హరిణు లారసి తమువీడి, యన్యజాతి
మృగులతోఁ గూడె ననుశంక ! నొగిలి యులుక, చెంది చెంతకు రానిక, కుందుచుండె.

మ॥ పతిదూరంబున కేగ నానతటి నె, వ్వంబొంది దూపిల్లు ప్రో
-షిత నాధాత్మక కన్నులట్లు ముకుళిం, చెవాడి యిందీవర
ప్రతతుల్: నాడుడు క్రమ్మజీల్లఁగ నవి, రావ్యప్రమోదో త్రరం
గిత సుస్వాంత విమాత్మ హాస రుద్రులన్, గెల్పొందె జాతీ లతల్.

మ॥ దరి న ర్తించు కుశీలవ ప్రభృతి ను, ద్యృత్ప్రీతి మ, మన్నించు భూ
వరుమాడ్కిం దరి నాడు నెమ్మలకు నొ, స్పన్ హేమమృత్పిండమూర్
దరులం ద్రోచెను వెల్వ; లింట నతిథిన్, దన్పించు సాధ్వీము ఖాం
బురుహ ప్రక్రియ లేచె బంకజము లం, బోదంబు నీక్షింపఁగన్.

మ॥ కందర్పాగమకోవిదుల్ బహుళ సం, ఖ్యాకామిని సంగమా
నందం బొందు విధానఁజేరి యశిబృం, దం బన్నిపుష్పంబులం
గ్రందై చిందు రసంబు నొక్కయెడఁ గూ, ర్పంజొచ్చె స్ఫూర్ణద్రసా
నంద శ్రీకర రూపకంబుకవి.తి, స్పన్ గూర్పు చందంబునన్.

మ॥ మన రమ్యేక్షల గెల్చి మించు ధరణిన్, మాయావి మారీచిఁ దీ
మన రూపంబె ధరించి యాపదలు ప్రా, మంజేసె సంతోషమున్

మన మీ రాముని మ్రోలఁ జూపుట యసం , భావ్యంబయినందు న
న్మని భావంబు వహించెనో యనఁగ నొ , పున్ జింక లయ్యుద్రిపై .

చ॥ చిర మెడఁబాయఁ బ్రేమమునఁ , జెల్వల చిత్రము వాడియుండ వి
ర్భర కృప వచ్చి మోహము భ , రంబుగఁ జేసిన భర్తలం బలెన్
పిరటి జలంబు లేవివగు , వాహినులందు రసంబు పొంగ సం
బరమున వచ్చి చేరినవి , వారక తండములై మరాళముల్ .

క॥ పారావార జలంబు గ్రోలి విను త్రో , వం బొపు మేఘులితోఁ
దారామార్గము చేరినేగు బకముల్ , దామోద రోరస్థలిన్
దోరంబై చను తారహారమన మ , తుంగోత్తరీయంబనన్
గారామర వెలింగెఁ దక్కివవిచు , కృలోర్వలెఁ గన్పుటఁగన్ .

క॥ కోపాత్ముండు నిరంకుశుండు తపన , తోటికుఁ డేగంగ వి
ర్లేపుండున్ సుగుణాఢిరాముఁడగు ప్రా , వృధ్వాపుఁ డేతేర హృ
త్తాపం బాటి ధరిత్రి మేనఁ బులకల్ , న్నంబించె నా కాద్యలం
బేపాలెన్ గనువండువయ్యె ధరణీ , వృత్తంబు లెందేగివన్ .

మ॥ నలువందొట్టి మహాత్ములెల్లఁడమ వి , జ్ఞానేశ్వరుండైన కో
సలరాజాత్మజా దుఃఖముం గవి కృపా , సంగాత్ములై జానకిన్
గలయన్ రోయఁగఁ గన్నులన్ బిఱపి యా , కారింబిరో నాఁగ మం
దల బర్హంబుల విప్పి యాడినవి కా , నన్ పీఠకంఠావళల్ .

మ॥ అరీరక్తార్ద్ర కృపాణ కుంతధర , పీ , రాగ్రేన రోతకర్ష కీ
ర్ష రుహా ప్రా క్తన వర్ణముం జెఱుచు రా , జద్రాజ వింబానా
చరణాలక్తక భంగి నెఱువగు న , బ్లింబుల్ విరాజిల్లెఁ ద
ద్యర మధ్యంబులఁబోలి పూంజిక య , త్కంపించె లీలాగతిన్ .

మ॥ పికరావృద్ధములార , మిమ్ములెలె తీ , షం బిట్లు నాపీత నో
పికమైఁ గాననమసీలందు దగ న , న్వేషించి తోడ్పెండనన్
బికముల్ సమ్మతి నెల్లదిక్కింను వే , పేర్కొంచుఁ బేర్కొంచుఁ దోఁ
పిక వేసారీ యలంగి కూయిదుట ల్కా , పెంజోయ నీరామవిన్ .

చ॥ కడివిడి మేసి లేగ గమి , గంతులు వేయఁగఁ బట్టక్రోవు రె
లైడఁబడి బజ్జియై చెదరి , యేఫటి మార్జికవోలెఁ గన్పడెన్
గడిమినుమంబు బల్లసిలి , కాన గనయ్యెను ప్రేత రీడి పెన్
గడవలఁ దోయఁ బైకుబికి , కన్నడు పాల నురుంగుకై వడిన్

మీ జాంజమ్మనుచుఁజాటి, సుడియాడు మధు లిడ్వి, రాపంబు కిన్నర, రవముఁబోల
ముమముమధ్వనుతో మూర్తిలు మేఘగ, రజము మృచంగ ని, స్వనముఁబోలఁ
బరివిచ్చియాడు సోం, పొరయు మయూర నృ, త్యంబులు చెయల న, ర్జనముఁబోలఁ
దారిపూవులు కంచ, బాళంబులను, పోలఁ, ప్రేంకణంబులు దీప, వితతిఁ బోల

తే॥ కాకి కలువలు సభ్యుల, కనులఁ బోల, దేవసభ నాఁగ నాభూమి, తేజరిల్లెఁ
బ్రావృదంబుదజాత వ, ర్జప్రకిర్ణ, శాంత స్మృతి విశ్రాంతి, సదనమగుచు

మ॥ సుర్-పున్నాగ విశిష్ట పర్వతములన్, ప్రోతస్మినుల్ జాఱు చొ
పురయన్ జీవులఁ గావ దాత్రి కరుణా, వ్యాసంగయై మేదిసి
దర వక్షజములందు చేపిన పయో, ధరా వ్రవాహం బనం
బరఁగెన్: జీవనదాత్రి భూమియె కదా, బ్రహ్మాండ భాండంబునన్

మీ కోరిన వారల, కోరిక లొనఁగంగఁ, బత్ర పత్రమునకుఁ, బసిఁడిసరులు
వ్రేలనొప్పెడు కల్ప, వృక్షంబువైఖరి, తేరితరువు లొప్పెఁ, బూలతోద
నేవంకఁ గనుగొన్న, నేపారుతుమ్మెద, రొదలతో వెలయు పూ, బొదలు పొదత
కామ మగ్గలముగాఁ, గ్రాలు మృగంబులు, పరిమళ తరువుల, కొరసికానుడుఁ

తే॥ గ్రోత్రతావి కస్తురి కంటె, గుబులుకొనఁగ, హరిణు లారసి తమువీడి, యన్యజాతి
మృగులతోఁ గూడె ననుశంక, నొగిలి యెయక, చెంది చెంతకు రాసిక, కుందుచుండె.

మ॥ పతిదూరంబున్ కేగ వాస్తతీ నె, వ్వంబొంది దూపిల్లు ప్రో
-పిత నాదాత్మక కన్నులంబు ముకుళిం, చెనా వాడి యిందీవర
ప్రతతుర్: నాథుఁడు క్రమ్యజిల్లఁగ నవి, రావ్యప్రమోదో త్రరం
గిత సుస్వాంత విహతృ హస రుచులన్, గెల్పొందె జాతీ లతర్.

మ॥ దరి నర్తించు కుశీంప ప్రభృతి ను, దృష్టితీతి మ, మన్నించు భూ
పరుమాడ్కిం దరి నాడు నెమ్మలకు నొ, పున్ హేమమృత్పిండముర్
దరులం ద్రోచెను వెల్పు: లింబ నతిథిన్, దన్నించు సాధ్వీము ఖాం
బురుహ ప్రక్రియ లేచెఁ బంకజము లం, బోదంబు నీక్షింపఁగన్.

మ॥ కందర్పాగమకోవిదుల్ బహుళ సం, ఖ్యాకామిని సంగమా
సందం బొందు విధానఁజేరి యశిబృం, దం బన్నిపుష్పంబులం
గ్రందై చిందు రసంబు నొక్కయెడఁ గూ, ర్పంజొచ్చె స్ఫూర్ణద్రసా
సంద శ్రీకర రూపకంబుకవిత, స్నన్ గూర్పు చందంబునన్.

మ॥ మన రమ్యేక్షల గెల్చి మించు ధరజన్, మాయావి మారీమఁదీ
మన రూపంబె ధరించి యాపదలు ప్రా, మంజేసె సంతోషమున్

మన మీ రాముని మ్రోలఁ జూపుట యనం . భావ్యంబయ్యోనంచు న
నుని భావంబు వహించెనో యనఁగ నొ . పున్ జింక లయ్యుద్రిపై .

చ॥ చిర మెడఁబాయఁ బ్రేమమునఁ . జెల్వల చిత్తము వాడియుడ ని
ర్భర కృప వచ్చి మోహము భ . రంబుగఁ జేసిన భర్తలం బలెన్
పరటి జలంబు లేవవగు . వాహినులందు రసంబు పొంగ నం
బరమున వచ్చి చేరినవి . వారక తండములై మరాళముల్ .

కా॥ పారావార జలంబు గ్రోలి విను త్రో . వం బోవు మేఘులితోఁ
దారామార్గము చేరినేగు బకముల్ . దామోద రోరస్థలిన్
దోరంబై చను శారహారమన ను . తుంగోత్తరీయంబనన్
గారామర వెలింగెఁ దక్కినవి చు . క్కల్వోరై గన్నట్టఁగన్ .

కా॥ కోపాత్ముండు నిరంకుశుండు తపన . జోటికుఁ దేగంగ వి
రేవుండున్ సుగుణాభిరాముడగు ప్రా . వృద్భూవుఁ దేతేత హృ
త్తాపం బాటి దరిత్రి మేనఁ బులకల్ . న్నంబించె నా కాద్యం
బేపాలెన్ గనువండువయ్యె ధరణి . వృత్తంబు లెందెగినన్ .

మ॥ నలువందొట్టి మహాత్ములెల్లఁడు వి . జ్ఞానేశ్వరుండైన కో
సలరాజాత్మజ యుజుమం గవి కృపా . పంగాత్ములై జానకిన్
గలయన్ రోయఁగఁ గన్నులన్ బిజిసి యా . కారింబిన్ నాఁగ మం
దల బర్హంబుల విప్పి యాడినవి కా . పన్ పీఠకంఠావళుల్ .

మ॥ అరీరక్తార్ధ కృపాణ కుంతధర పీ . రాగ్రేస రోత్కర్ష శీ
ర్ష రుహా ప్రా క్తన వర్ణముం జెఱుచు రా . జద్రాజ బింబాననా
చరణాలక్తక భంగి నెఱువగు న . బ్బంబుల్ విరాజిల్లెఁ ద
ద్వర మధ్యంబులఁబోలి పూరితిక య . త్కంపించె లీలాగతిన్ .

మ॥ పికరాద్భృంధములార . మిమ్ములె తీ . ఛిం బిల్కు నాసిత నో
పికమైఁ గాననమసీలందు దగ న . న్వేషించి తోదైండనన్
బికముల్ సమృత్తి నెల్లదిక్కలను వే . పేర్కొంచుఁ బేర్కొంచుఁ దోఁ
పిక వేసార యలంగి కూయిదుట ల్కా . పెంబోయ నీరామనిన్ .

చ॥ కడివిడి మేసి లేఁగ గమి . గంతులు వేయఁగఁ బుట్టక్రోవు రె
ల్లెడఁబడి బజ్జియై చెదరి . యేషణి మార్జికవోలెఁ గన్నదెన్
గడిమినుమంబు యల్లసిలి . కాన గనయ్యెను ప్రేత రీడి పెన్
గడవలఁ దోయఁ బైకుబికి . కన్నడు పాల సురుంగుకై వడిన్

పీ॥ కొండచేరువనేలఁ , గొండగోగులు పూచి, కొఱవత కురుల ఘం . ముమలొనర్చె
సురపొన్న పూవులు , విరిసి బెస్తలయ్యవెదల కచముల తావి , యలరఁజేసె
బల్లంపునేలల , బాసిల్లు కలువలు, బిల్లుల తలలు వా , సిల్లఁగూర్చె
సద్యో వికస్వర , జాతీ సుమంబులు, ప్రేతల వెండ్రుకల్ . వెలయనొప్పె

తీ॥ ఎచ్చలెవట విచ్చిన విరు , లచ్చటచటి, మానినీ మస్తకముల న , మౌనమొంది
జనన సాఫల్య మొనరించు , కొనుచునుండె, వాసికెక్కు వారలకిదే , వర్తనంబు

మ॥ విరివిల్కాని కవారిగా శరతతుల్ , వేకూర్పు నీరామనిన్
సరసిజాషి ప్రసన్నసుందర తరా , స్వస్ఫుర్తి గాంచంగలే
కురుతాపంబునఁ గ్రుంగి కుండు రమువ , రుగ్మండెట్టులోర్పుం గటాః
ధర నెందే సతిఁ గోలుపోవు జనికా , దార్కొన్నె సమ్మోదముల్.

మ॥ అతిదీర్ఘంబగు వానకారదర దై , ర్యంబెల్ల మోసింద్ర సం
తతికేసిం జెడుచుంట తథ్యము సుధా , ధరా నిషిక్తస్ఫుటీ
కృతవాక్యన్ జనకాత్మజన్ విడిచి తా , నేకాకియై కుండు నా
శ్రీత రజమణి యేగతిం గడపుఁ బ్రా , వృట్కాల మాకానలోన.

శ్రీరాముని విరహ సంతాపము

మ॥ స్ఫురదింధీవరగాత్రుడదయ్యెద మదిన్ , స్రుక్కున్ విచారించు దు
ర్భర తాపమ్మునఁ గ్రుంగుఁ గుండు బలన , త్వంబుల్ దిగంబాట ని
వ్వెరపొందున్ జలియించు నూర్పు వెత ని , ర్వేదించు నిశ్చేష్టఁడొ
ధరణీజాత ముఖాంబుజాతము నిఁకన్ , దర్శింతు నొక్కోయనున్.

మ॥ వనదంబాః వనజాషి నాచికాని క్ర , వ్యాదుండు బంధించి దాఁ
చిన తావుం దెలిపింపవో? తెలుప నీ , చిత్తంబు మైకోదో? జీ
వనసంభాతపు నీకు నాపయినన, ద్వాపంబు పాటిల్లదో?
నను క్రుంగించి హృదబ్జముం , గలఁతువే? న్యాయంబె యిక్కార్థముల్?

చ॥ మెఱువను కోటపండ్లు గల , మేఘము నల్లని చాయ గల్గి ఖీ
కరముగ టొబ్బ వెట్టు జెటఁ , గాంచిన నచ్చటఁ దోచుచుంటి దు
ర్భరమగు క్రూరచేష్టలును , వంచనయుం గల దైత్యరాజి వై
ఱరి గల నీవు ప్రాణములఁ , గైకొనికాని నివృత్తిసెందవో?

కవిరాజ॥ తరళమృగాషి సుధామయవాణి మ , దాపశయాన హిమాంశు ముఖిన్
ధరణీ కుమారిని తోడ్కొని వచ్చి వి , తాకును దైన్యము నొందిన నా
కురవుగఁ గూర్పు మనేక సునేత్ర మ , యూరమః నేను వియోగముచేఁ
గరఁగి కృశించుట గాంచియుఁ గారుణీ , కత్వము పూనమి నాయమెకో?

ఉ॥ తెమ్మెరతోడఁ జేరుకొని • తీక్షణ-నయ్యుద్ధి-యాధుభంగి నే
మమ్మున నాడుచుండెడును • మ-ప్రత్యక్షైద్రుషంట్లు బల్మిన్
యమ్ముల గ్రుచ్చి నొంచెడు ధ • రాత్మజ మధ్యము వోలె నాడుతున్
నెమ్మది నున్ననాకు మును • నెమ్మిని గూర్చుట విస్మరింతువే.

చ॥ తరలను దుష్కృతంబుల కు • దంచిత సత్కృతు లుండు నుండియున్
మరలను మంచిచెడ్డలను • మానుగఁ గాంచెడు తెల్వి నుండియున్
దొరలను సోలితిం జెడితిఁ • దూలితి నన్నియుఁ బోయె బుద్ధియుం
దెరలెను సీతఁగూర్చి నను • దేర్చు కురంగముఁ పుణ్యమబ్బెడిన్.

కవిరాజ॥ మృదుపద జానకి విష్కలపాతక • మేదిని పుత్తిక యున్నెడ నన్
వదలఁగ నీవు వలంతివె యైన ను • లాపివి వెంటనె యేగ్గవాక్కిఁ
సుదతియ నీకును నాయక యౌ పరు • నున్ వెడజీవముఁ యెంచవాక్కిఁ
మదిమది నుండక మూలమ యంచు ను • మధ్య త్యజింప సుఖించువాక్కిఁ.

తే ప్రనవ నరములువ్రేలు నా • రగ్వధంబిఁ కలికి కురుతోఁ బగఁబాను • కతన నమ్ము
గలఁచుచుంటి వియ్యది గూఁ • క్రమమె చూడఁ నెయ్యమెప్పుకునీకుండు • నియతులండుఁ

మత్త॥ సాంద్ర కోరక దంత సంగతి • పర్వముంబలె జాజియున్
జంద్రతో మరణార్తిఁ గూర్చుచుఁ • జంప నే తలపెట్టె వి
స్తంద్రుడౌ సురవైరి కోవమె • చాలియుండఁగఁ జంపె గా
యంద్రకోవమె యంద్రగోపమొ • యింతియొప్పముఁ జూపుచున్.

కా॥ మాఠీమండు ధరాత్మజాతను హరిం • పం దగ్గ యాలోచనన్
సారంగాకృతిఁ దాల్చెఁ దొల్లి యిపుడో • చంపం గృతాంకుండు దు
ర్వార క్రూర గుణాత్మకంబయిన యా • వాత్సాకృతిం దాల్చె మా
కారాటం బొనఁగూర్చు వారలకుఁ గా • మ్యాకారముల్ గల్గెఁగా.

ఉ॥ క్రూర నిశాచరావళుల • కోపున గర్జిల్ కాలమేముఁదాఁ
నీరసమొందె రాముఁడని • నెమ్మినిసీతను తెచ్చి-యాయకి
తీరున మాటి మాటికి వి • దేహ తనూభవ మేవి కాంతులన్ -
జేరిమిఁ జూపి దాచెదవు • వేటిమిఁచేతలు నీకు నచ్చెనో

మానివి॥ ప్రాణము నిల్వఁగ తావు నొసంగక • యంతటఁ నిండిన తాపము నా
ప్రాణములన్ వెలి ద్రోచిన పిమ్మటఁ • బ్రాణము లేని శరీరమునన్
బాణములేయుట రోఁత గదా సుమ • బాణః తొలంగుము తమ్ముడు నీ
ప్రాణము తీయుఁ దదియ రుషా పరి • పాక మడంపఁగ లేరెవరున్.

౪౧॥ అసమశరాః భవేచ్ఛరము, • లాద్దులపైఁ దెగ నేయఁగ నమం
జనములు కాపు చేవయును, • శైర్యముగల్గిన వారిపట్లనే;
యసమున వైవఁగాఁ దగుఁ; గృ • తాంతుని యట్లనుకంప లేక నీ
కసి మఱి నావయిన్ విడువఁ • గా ఫలమబ్బునఁ కీర్తి దక్కునే;

౪౨॥ అసదృశ దుఃఖ వారినిది • యందు మునింగిన రాముఁ డివ్విధిన్
బనచెడి పల్వరింప గుణ • బద్ధుఁడు తమ్ముఁడు కాంచియొద్ద సా
హసము చలింప. గేహ్మిగిచి • యార్యః యెఱుంగవు నిన్ను నీవు. దు
ర్వ్యసము • కార్యభంజన క • రంబని పల్కెను వెండి యిట్లనున్.

౪౩॥ రామః శమాభిరామః గుణ • రాజిత ధామః యలంగూఢేః నీ
రామవి దీర్ఘమైనదని • యాః దనుజేంద్రుని శౌర్య మెంచియాః
కామిని యున్న తాపు వెద • కం గపి సేనలు రావటంచునాః
నీమదిఁ గుంద నేమిటికిఁ • నెవ్వగపాలయి వాడ నేటికిన్.

౪౪॥ శ్రుతులు నశించినన్ బ్రదిలి • సూర్యుఁడు చంద్రుఁడుత్రోవ దప్పినన్
ఏతత నభంబు భూమియును • వీఁగివిపర్యయ మందినన్ భవ
న్మతి చలియింపరాదు క్షల • నన్ బలుదైత్యులు విక్రమ క్రమ
స్థితులు భవ చ్చల ద్భుకుటి • సింగిణి వంగెడు దాక నే కదా.

౪౫॥ మారుతి శౌర్యదై ర్యములు • మానుగ వింటిమి, తక్కువారయన్
పీరులు కీకు లేదు పది • వెల్వెయి. పాపములరంబలెన్ సదా
తీఱని పీడ వానతఱి • దీఢెను. జానకి వచ్చిచేరు నీ
వారట పొందఁగా వలవ • దాఱడి లేదిక నూఱడిల్లమా.

౪౬॥ దండకయందు మౌనులకు • దానవ వారము పేరు మాయ ను
ద్దండకఁ గూల్చి పౌఖ్యములఁ • దారెద నంటివి తగ్గయట్లె యా
దుండగులున్ పుటించిరి ను • దుఃఖము; వారలఁ జంపి దేవతా
తండము నాకవాసము ము • దంబునఁ జొందఁగఁ గీర్తి నియ్యుమా.

౪౭॥ పగతురఁ గూల్చఁగా విజయ • భాగ్యము నిన్ను పరించు; రిత్త యీ
పగిదిఁ దపించుటల్ మగల • పద్ధతిగాదు; సుఖంబు దుఃఖము
జగతిని సర్వజీవులకు • సాజము; నీవు ప్రయత్న పద్ధతో
నెదగవి దేదియుం గలదె; • నీమది చింత యదేలఁ రాసువా.

౪౮॥ ఈకరణే హితంబు వచి • యించిన తమ్ముని యూఱడింపులన్
శోకము మాని రాసువుఁడు • జోక వహించెను కొన్నినాకు ల

ప్రేకడచన్న మీద నొక యాండ్రము పేసెను గోరుచుట్టుపై
రోకటిపోటు రీతిని దు రుద్దురమై జడివట్టి క్రమ్మజన్.

కాసారము రెలరై , భూసారము తలిరై , దళపట లాఢుమ , ధరగ రురరె
దరణి వేడిమి తగ్గె , దరణి వాడిమి మ్రుగ్గె , దిక్కులు నల్లనై , తెలియవయ్యె
నెడఁబాటు బరువయ్యె , దడఁబాటు గురువయ్యె , పడివితతి జత , ప్రియకుండె
లోకంబు శాంతించె , భేకంబులు రుతించె , నీటియెద్దడి యెల్ల , నీగిపోయె

చాలినంతకు మీత వ , ర్నంబు గురిసె , జనులు ఘటికారయంత్రంబు , సాయముననె
గడియ లిజిగిరి రేయిం బ , గల్లు ముసరి , పెక్కు దినములు జడివట్టి , విడని కతన

కీరవాణుల వాక్య , కీర్తికి సిగ్గిలి , చిలుకలు ధాన్యరా , సులను డాగె
సుదతుల సుందర , రదనంబులకు నోడి , ముత్రైంబులు తరుంగ , ములను డాగె
గలకంతకంఠుల , కలరవంబుల కోడి , కలకింతములు కడుం , గముల డాగె
అంచయానల నడ , యందంబులకు నోడి , యంచలు మానస , మందడాగె

పూల పొన్నలు బంగరు , పోకముడిని , విప్పినట్టి పగిదినుండ , వెలఁదు లూగు
నుయ్యెలల గాలివలె నేగి , యువకహృదయ , ములనుక్రాగించెఁజలిగాలి , మునరివిసరి.

సర్వసంగముల్ విడిచిన , సాదులట్లు , కదలకుండు గ్రావంబుల , కరణి సామ
జము లహోరాత్రములును వ , ర్షమునఁ దడిసి , నిద్రలేక చలింపక , నిలిచియుండె.

చలిచే గంపిలు హంసలెల్ల నుజుజ , స్థానంబుల హోమ పే
దులపై వ్రాతె బ్లవంగిత్ గుహలలో , దూఁగెన్ బ్లవంగా? ముం
దల నిల్చెన్ ఋషినత్తముల్ దరులఁబ్ర , త్యాహార యోగస్థితి
నిలుకం జెందిన మార్డిన్లెల్ల సుఖముల్ , నీగంగ నవ్వేళలన్

వీరజడి వట్టియెడ , మీర కురియంగఁ బెనువాఁకలు కొలంకులుత , టాకములు విండెన్
జోకగాని కామిను ల , శోకమతి నాడమి వి , తాకువడి తావులును , సోకువడకుండెన్
ఆకసమునంబుకొను , పోకతరుల్లందు బలు , తేకువను కట్టఁబడి , టీకు గొనియుండఁ
శ్రీకర విలాసినులు , చేకొనమి నుయ్యెలలు , వాకమగు మంచెలును , మూఁకవడియుండెన్

మొగలి పొదళ్లమీదఁ గల మోహనదీపక పుష్పరాజి బం
దుగుల విధంబునం బలసి , తోరముగా వెలయఁ బోకముల్
తిగిచిన తెక్కలన్ ముడిచి , దేహము చాపలమంద నూరికిన్
మగలను పంపి దూపటిలు , మానినులంబలె నొప్పె నయ్యెడన్.

పలుపలు వన్నెల , జల విహంగంబుల , స్వనము మృదంగ వి , స్వనముగాఁగ
బహువిధ భృంగ రా , పంబులు శాస్త్ర వ , ద్ధతి నొప్పు నరస గీ , తములుగాఁగ

కేకుల నృత్య ము • వేక్ విధంబులై • దంబించు భరత నా • ట్యంబుగాఁగ
ముఖముల కులికి బె • దరు చూపులం జూచు, సారంగ తతులు ప్రే • డకులుగాఁ

తే॥ తెలయ సుమ లతావేష్టిత • వేణితోడ, చిగురు టాకుల చేలంబు • చిందులాడ
నలరు వనదేవతా సభా • నైలయమందు, ముదము దీపించు వేడుకల్ • పొదలుచుండె

చ॥ సకినెలె ముంచమందు సుమ • శయ్యల ధూపపుఁ దావి క్రమ్మఁగా
సుకముగఁ దీఁగ కొనుగల • నుంచరులెల్లరు చొక్కుచుండఁగా
వికచ జలేజ రాజిఁ జిలి • వెక్కినమంచుఁ దొలంగి తుమ్మెదల్
రకముగఁజొచ్చెఁ గంధఁతరు • రంద్రములన్ సుఖనిద్ర సేయఁగన్.

ఉ॥ అంచలు కాణయాచియగు • నంబుజ పుష్పములం ద్యజించి వృ
జించిత వాటిఁ జేరి కొను • లందు వసింపఁగఁ దావికజ్జలన్
జెంచులు సంచునించి విర • చించిన మంచెలఁ గప్పుక్రిందుగన్
జెంచెత్ లంబునిల్ల నొగి • జేరిరి వెచ్చని హాయి నిద్రకున్.

ఉ॥ తీవలు ప్రక్కలంబలియ • దీర్ఘములొ పెను చెట్లక్రింద న
జ్ఞాపుల మేషబృందముల • నారసి నిల్చిరి గొల్ల లొక్కెడన్
త్రోవల్లుగాని త్రోవలను • దొంగలకై వడి నేగు నాపికా
చావలి పండ్లు గిట్టుకొని • యాకలిచేఁ గృశియించె నెల్లెడన్.

ఉ॥ వింగివి మ్రింగునట్లధరి • నీరది పల్లవులు బాణవృష్టి బా
లిం గొన్నియేవఁ దేనియని • తెచ్చెల పట్టులు వ్రేలు కోసలన్
సంగడిగా వసించు ససి • చాలక డాఁగఁగ నొంటి యొంటి మా
తంగము లేగెఁ బర్వత ని • తంబములం గల కందరాలికిన్.

ఉ॥ దీదోకయింతలేని గుణ • భీరుఁడు రాముఁడు వర్ష వేళలోఁ
గాటుకకంటి తామరస • గంధి సుహాసిని ఛాత్రిజాతపై
మాటిన చింతతో నయిచు • మార్గము గానక తన్ను చూచుచున్
మాటికి మాటి కూర్చుచు • గు • మారిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లునున్.

ఉ॥ పంకజగంధి జానకిని • పాప చిహారుఁడు రావణుం దొగిన్
లంకకుఁ గొంచుఁబోవుతటి • లావణి సోలి పయోధిఁ గూలెనోఁ
సంకటమందుచున్ దనుజా • సన్నిధి జీవములం ద్యజించెనోఁ
జంకి కృశించుచుం బ్రదుకఁ • జాలెనో యేగతి నోర్తుఁ దమ్ముఁడా.

చ॥ ఆరి జన భీకరంబులగు • నప్రము లిట్లు నిషంగమంద ని
ద్దరఁ గొన దీర్ఘ పుష్ప దృఢ • దోద్యగఁగంబు కృశించి పోవ దు

ర్పరమగు దుఃఖ తాపమున • మ్రాలుచు మందుట నాకు నైఃమై
పరఁగిన దీఁతె పోటునకు • వ్రయ్యక యున్నది తొమ్ము తమ్ముఁడా.

ఉ॥ జీనువ లించు నీడములఁ • జేరి మిదుంగుఱుఁబుర్వు వెఱ్ఱనన్
జానుగ ధర్మచారిణుల • సంగతి హాయిగ నిద్రపేయఁగా
నేనిటఁ దుంట విల్లుఁడు ర • తీకుఁడు పొంచుచు బాధమున్పిచే
సూనశరంబు లేయ మది • స్రుక్కుచు ప్రుక్కుచు నుంటి లక్ష్యఁడా.

త॥ ఉఱుముల మెఱుములఁ గని పెలు, కుఱు సర్పముభంగిఁ గ్రుంగి • కుందుచునుంటిన్
నెఱివిన కార్యము లేమిని, వెఱపరులు న్నవ్వనుంటి • విజ్ఞాననిధిః.

చ॥ ఉడుగక యిల్లె వాన పడు • చుండినచోఁ చపిఱుంచి జీవమున్
విడిచి దివంబు చేరుటయె • నిక్కము; దైత్యుఁడు దొంగిలంపఁగాఁ
బడఁతని గోలు పోవు నవ • వాదము రెండవ జన్మమెత్తినన్
విడివడునో; తపోధనుల • వృత్తినె వీడునో యేమో; లక్ష్యఁడా.

తే॥ ఇచ్చటనె యుండి దైత్యుల • యిక్క దెలిసి, కొనఁగఁ జిరకాలమేగు నా • పనియెవలదు
విరహావహ్నిచేఁ గ్రాఁగి దా • శరథి యీల్లె, ననుటయే నాకు గౌరవ • మనుచుఁదోఁచె

మ॥ అలిసీలాలక విద్రుమోషి గురు క • మ్రాలాప వైదేహి ని
ర్మల భవ్యాత్మక పాహచర్య గుణ ద • ర్మశ్రీల మోదించు నే
నిలఁ దామ్రద్రవ వైఖరిం గురియు ప్రా • వృట్కాల దుశ్శీకరం
బుల గాత్రం జెరియంగఁదల్లడిలి ము • వ్వుం బొందనయ్యెం గటా.

మ॥ పురుషార్థంబుల పొంచె నీ గృహిణిగాఁ • బూఁబోణి వైదేహి భా
స్వరు సాన్నిధ్యము నం దొసంగితిఁ గృపం బాలించు కొమ్మన్న భూ
వరు సీరధ్వజ ధర్మ నిర్ణయము వి • ధ్వంసంబు గావించు నీ
దురదృష్టాత్మున కున్నె సౌఖ్యముల పొం • దుం దమ్ముఁడాఁ చెప్పమా.

ఉ॥ ఊట పల్కఁగా ననుజాఁ • దుండ వియోగభరంబు నోర్చి పై
నూటడ నేను సమ్మతిలి • యుండఁగ జానకి యిందు వచ్చి నా
కూటటగాఁ గనంబడునె; • యుత్కట దుఃఖము నాసిరిల్ల నా
కూటట గొల్పలేరు మఱి • యొక్కరు దీనికి సంతమేదియో.

మ॥ శీతఫల్లంబుల బ్రహ్మలోకము మొదల్ • చీకాకు గావించి సం
గత రోషంబున సర్వలోకముల వీఁ • కం గూల్చి దిక్పాలక
ప్రతందిట్టి సుపర్య రాక్షస నర • వ్రాతంబులనొఱుమాడ్చి ని
ర్గతి గావించినఁ గాక కాంచఁగలనే • కల్యాణి నా జానకిన్.

మ॥ మనగర్జా నమ శింజినీకృతరవా , క్రాంతాష్టదిజ్జ్వందలాః
మన రోషంబున నీ ప్రపంచ లయమున్ , గావింప కిట్లుంట ధ
ర్మ విబద్ధ స్థితిగాదె; దానవ సుర , వ్రాతంబు లొక్కండయై
యనిలో నన్నెదిరించి నిల్వఁగలవే , ప్రాణాలతో, లక్ష్మణాః.

మ॥ అన సౌమిక్ర వచించు నార్యః కడత్రో , యం బాని యున్నట్టి నా
ల్గు నెలల్ వోయె శరత్తు వచ్చినది ర , జ్ఞానభుఁ దెచ్చొట నీ
వనితారత్నముఁ దాచెనో? బలిముఖ , వ్రాతంబు వేరోయఁగా
ననువో కాలము దాసె మానుమిఁక నీ , యారాటముల్ రాఘవాః

లయగ్రా॥ షీరజలరాశిఁగని , యూరకయ తెమ్మనిన, మాటుపలు కాడుటకు , నేరకయతానే
తేర రహినుండ వెర , వార నటు లానయిడ, కోరిమిని మందరము , నార భరియించెన్
వీరులగు వేల్పుల ను , రారులను చేర్చికొని, వారకమథించియె చొ, కారమగువెన్నన్
శ్రీరమణిఁ జెందె హరి , ధారణిని కార్యములు, కేరకు పలింపవు వె , తారపడకున్నన్

మ॥ తన సంకల్ప వికల్ప మాత్రమున భూ , తశ్రేణితో లోకముల్
తనియంజేసి హరించు శక్తిగల ని , త్య శ్రీవిభుం దెప్పుదున్
మనచక్రాదులఁ బూనియే దనుజులం గారించి లోకత్రయం
బును రక్షించుచున్న వాఁడిదిగదా , ముఖ్యంబు మాన్యాలికిన్

చ॥ త్రిపురములన్ దహింప మదిఁ , దేకువఁ జేసిన కూలి యోచనన్
తపము నుదాత్త యత్నము ను , దంచిత యానముఁ దక్కు దివ్యమౌ
నుపకరణంబులున్ వినఁగ , నూహ మొనర్ప మతింప శక్యమే
తపనకులాగ్రగణ్యః మన , ధర్మ శరణ్యః తలంచి చూడుమా.

తే॥ పలు తెలుగులఁ బలుమఱు , ప్రాణహితులఁ, తోడ నాలోచనముచేసి , తోడుగొనుచుఁ
బోవఁదగు నదనునఁ బోయి , పోరానర్ప, జయము చేకుఱు ననుటకు , శంకలేలః

చ॥ నిలువర మొందఁగా ధరణి , నిర్మల ధర్మము నిల్పఁబూని రా
కలిమిఁ ద్యజించి కానఁ గడ , గండ్లు గడించిన సీకుఁగాక యా
పలువలు రేయిద్రిమ్మరులు , పాపహితాత్ములు క్రూరచేష్టలే
చెలువని యెంచినట్టి దృఢ , చిత్తులు వారికిఁ గీర్తి యుల్పినే;

ఉ॥ పాపని ధాత్రిపుత్తి పడు , బాములు బాములనొంద సౌఖ్యమౌ
దావలి నొందుఁ సీకుఁ గల , యాటడి యాటడివోవు; నిచ్చలున్
దేవ మునీంద్ర సంతతి ప , దింబిది సారులు వేఁడ వారి ర
జ్జెవిది విర్యహించు మన , కా యపవాదులుః రాజవల్లభాః

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచింప నవి • తధ్యముగా మది నిశ్చయించి కాం
తమ్ము పహించె వర్షముతు • దర్పముతగ్గె శరన్నహంబు మొ
త్తమ్ముగ లేచె నోజగొని • ధారణి వంశ పరంపరాత్తవి
త్తమ్ముగుఁ గాదెఁ ట్టెలకు స్వ • తంత్ర'దశల్ గలవే జగంబునన్;

శరత్కాల వర్ణనము

ఉ॥ కొంకొక యిండుకంత మదిఁ • గూర్చక యద్దుల క్రిచ్చియిచ్చి కూ
లంకప లట్లు రిక్తత న • లంగెడుచో నొక యర్థి రాఁగ ల
జ్ఞాంకురితాననంబు తెల • యైన తెలుగునఁ గాలమేఘముల్
బింకము దక్కి మోషములు • వీఁగఁగ వెల్లన యయ్యెనయ్యెదన్

ఉ॥ మేదివి మేలుకీ శ్లదిగ • మింపఁగఁ దెల్పు క్రుతుల్ పరించి క
ర్మాదుల పద్దతుల్ తగు ప • లావళి శీలన చేసిచేసి జ్ఞా
నోదయ మొందునంత నడి • యొందు నవిద్యవిధిన్ శరత్సమా
సాదనవేళ నంధతమ • సంబు పలాయన మొందె మబ్బుతోన్.

కా॥ వీరశ్రేష్ఠు లొనర్చుచండిన నమి • ద్వృత్తంబు కాంతించుచో
భేరీ ధ్వనములంబిలెన్ జలద గం • వీర ధ్వనుల్ కాంతిలెకా
నారాచంబులఁబోలె దుంపురుల వి • న్నాణంబులున్ కాంతిలెన్
నారాజీ లొలయందు దాఁగినక్రియన్ • జాబొందె శంపా లతల్.

తే॥ గిరుల చఱియల దురులఁ గొ • ప్పరములందు, వజ్రులొడ్డిన పెలయేళ్ళు, వట్టిపోయె
నత్తఱిం గొంద లుత్తరీ • యంబు నంత. రీయముం గట్టిపీడిన • రీతిఁగ్రాలె.

తే॥ జలదములు పర్యతోపరి • తలములందు, వ్రాలి కురియ నాకనము ని • ర్మలినమగుచు
న్యాయపధమునఁ గూర్చి న • స్మార్గవృత్తి, వ్యయముచేయు ఘనని కల్మి • వలెవెలింగె

మ॥ మద మాతంగ నమాజముల్ బెరయు సా • మ్యంబంది జీమాతముల్
చదలం దెల్లకఁ గ్రమ్మియుండి తెర వ • త్రుం బూడ్చు విన్నాణమై
యొదుఁగంబాఱఁగ నర్తకీ వదన బిం • బోనేమిషముంబోలె నొ
ప్పదమై వెల్వడి వెల్లెఁ జంద్రుడు నభో • పీఠిన్ మహాలాస్సుడై.

చ॥ పసిమి కడాని రంగుగల • వారుగకంటుల గబ్బిగుబ్బలన్
ససిగ నలంది తెమ్మగొను • టందన వంకము లాటిపోవఁగా
శ్వసనుఁడు పుష్పితా తరుల • పైఁబడి నీరములాడి వెండియున్
మిసికినఁ దాఁకుదొందునని • మెల్లన మెల్లన వీచె హాయిగా

తే॥ దాశరథి చింత దొలఁగింపఁ • దగినయదను, దొరకె మేమును జనకజ • స్థరయనేగు
వారమవి పోవుక్రియ డివి • బారుగట్టి, నలువ రేజీలు నలు వలం • కులకుఁ బాడె

కవిరాజుః చెఱువుల నీరము సాదుతపస్సుల • చిత్తములంబలె నిర్మలమై
పరఁగెను తూలముపై నిడుమా యని • పల్కివ మాత్రనఁ బొక్కుట వి
బ్బరముగ లేచెడు లే యడుగుల్ గల • పాయవుఁ జెల్వల కాటుకరం
గొరసెడు కన్నుల కైవడి నందలి • యల్పలు మిక్కిలి మిట్టివడెన్

చ॥ ముదిరిన పంకజంబు లొక • మూలకు వ్రాలి చిరాకు నొందియె
స్పిదము తొలంగు కామినుల • పేద మొగంబులఁ బోలియుండె న
ల్లదనము నొందుపూవుల జె • లంగి వెలింగెడి నీరుపప్పయల్
చిదియఁగ బీల్చఁగావెలము • చెల్వల యోష్టము పోలె రాజిలెన్

సీ॥ పిన్నబాలకు లొజ్జ • నన్నిది నాతని, బెత్తంబునకు లొంగి • బీతితోడఁ
బలువిధంబులు గల • పాతముల్ గొంతెత్తి, యలుచుచు నుండెడి • తెఱఁగుదోఁప
వర్తవునయందు • పరిసరి తెరువుల, బెకబెక లాడెడు • భేకనికర
మా శరత్సమయాన • నంతటఁ దమతమ, కలకలంబులు నూని • పలుకకుండె

తే॥ తమ వదోన్తె పుణికి గొర • వమును ఫలము, గొఱలకుండు నరస్సుల • గ్రుక్కుఁబ్రుక్కు
మనక మోమేన భూషణ • మనుచునుండు, వతురులగు బుద్ధిమంతుల • వందమమర

తే॥ వాన వెలిసిన యంతట • బర ములను, ముడుచుకొని విసుగున దుఃఖ • మును భజించి
నెమలి గుంపు లెల్లద ధర • జీకుమారి, చందముఁ జింతతోఁగూడి • కుందుచుండె

చ॥ జలనిధి వీచికా కరము • చాచి జలంబను వల్వ నీర్చి ప
త్నులఁ గవఁ గూడ లాగికొను • తోయమునం గనుపట్టె; వాహినుల్
పొలుపుగ భర్తతోఁ గలిసి • పూర్ణసుఖంబులఁ దేలి మోదముం
దెలుపఁగ నవ్వెనో యనఁగఁ • దేలెను ముత్రము లంతటంతటన్.

చ॥ ఎడయికచేఁ బడంతుక ల • హీన మనోహర వర్ణమొందు న
వ్వరువున సద్విధుల్ విసెడు • భక్తులపోలికఁ బోకప్రమాకులం
డిదరి రహించునట్టి గెల • లద్భుత రీతిగఁ బైడి వన్ని యం
బడసెఁ గ్రమంబుగా జనుల • బావన హెచ్చగుకైవడిన్ వడిన్.

తే॥ చాలకాలంబు నీటనే • గ్రామంబుఁ, జలికి నోర్వక లేయెండ • చిలుకునట్లు
తటములం జేరి సుఖముగాఁ • దనిసి కూర్చె, నక్ర సంఘంబు లంచందు • వక్రగతుల

తే॥ కొనరి మాటాడు చియనల • కొమరు గలిగి, సొలయు తేంట్లను నలకల • సొంపుగలిగి
తలిరుటాకుల చేలయం • దంబు గలిగి, తను లతాంగుల కైవడిఁ • దనరె లతలు.

తే॥ తమవలన నుచ్చవించు ము • త్యములు స్త్రీల, పలువరుసతోడ సామ్యంబు • పడయకునికి
వారిమోములఁ గన నాన • వాటి యడుపు, లోన మునిఁగె నాకుతులు • కానరావు.

తే॥ పద్మలతలు వర్జితా , పత్త్రములను, మఱుగుగొని రోభులంబోరె , మఱుగువడఁగ
ద్వారముల మూసికొని రోసఁ , జేరుకొనియె, గర్కటములు కర్కటులతోఁ , గలసిపెరిసి

8. కిష్కింధా పటలము. (139)

అ॥ వెన్నెలకాలముం జనఁగ , వీరుఁడు రాముఁడు తమ్ములక్షణున్
గ్రన్ననఁ జూచుచున్ గడువు , కాలము మీటియు వింత విద్రమై
నన్ను దలంపఁ డియ్యెడకు , నర్మిలిరాఁడు కపింద్రుఁ డేమి యీ
మన్ననఁ యేమిగాఁ దలచె , మానసమందు మదించెఁ తమ్ముఁడా;

అ॥ పొందఁ గడిందియైన కపి , పూస్తలి వీ పగిదిన్ సుఖంబుగాఁ
బొందియు గౌరవంబుదల , పోయఁడు శీలము జార్చె ధర్మమున్
దెందమునన్ గణింపఁడు ప , తిష్ఠతఁ జేసిన మేలు నెంచ కి
ట్లొందిన నొందుఁగాక కని , యున్ మన విక్రమ మింత యెంచఁదో.

అ॥ రాజ్యసుఖరంబులన్ మరఁగి , రాఁడు కృతమ్ముఁడు సౌహృదంబు న-
ప్రాజ్యముగాఁ దలంచె జన , పాళికి ధర్మము సత్యమైల్లెడన్
దాజ్యముగాఁగనుండ నది , పాసిన పాపిని ధాత్రి గూర్చుటల్
దాజ్యముగాదు వానిహృద , యస్థిర నిశ్చయమున్ గ్రహింపుమా.

కా॥ ఉగ్రక్రూరుల సంహరింజిడర ధ , ర్మోద్ధారణం జల్పఁ బ్ర
త్యగ్రుత్ విశాత సాయక వికా , యం బుండె; దుర్వారుడై
వ్యగ్రుండై మనచెంతనే కలఁడు ప్రే , తాదీశ్వరుం దింక నో
సుగ్రీవా; మిముచంపుక క్తి కలదం , చుం బిల్కమా దీరతన్.

తే॥ విసముఁబోలు క్రూరులఁ జంప , దొనఁగుగాదు, పుట్టుకన్ వచ్చుపుడుకల , బోవుననుట
యెదులోలేని దేబది , యందురాద, యనఁగ మన్న సుగ్రీవున , కానఁ బిలువ.

కా॥ మీ కిష్కింధయు మీప్రజా సుఖములున్ , మీపాలనా పద్ధతుల్
మీ కల్యాణులు మీరు బంధువులతో , మేలొందఁగా నెంచుచో
నేత్రైలాటము లేక రండు కృత మూ , హింపుండు రారేని నా
యీకోరండ విముక్తి ఘోర శర వ , హ్నిదృఢులై చావుడి.

మ॥ మనకంచెన్ బలవంతులైన విభులన్ , మాతాకుగాఁ గాంచ నె
న్నిన ముల్లోకములన్ బలాధ్యు లెచట , నీకన్న లేరన్న వ
క్కణయు వారికి నాటునట్లు దెల్పుం , గాఁ గోరెడన్ వైకమే
చని యావీరుల యూహ మెట్టిదియో రె , స్పంగాంచి చర్చింపుమా.

చ॥ మఱియొకమాట కొట్టకొలి , మన్నన నీతులు నెప్పి యవ్వెదుల్
తెలిపిని గూర్చుకున్న వడి , ద్రెక్కొనఁ భాదకు వారి బావముల్

నెఱవుగ నాకుఁ దెల్పుమని , వీరజనేత్రుఁడు కీర్తి భూషణుం
దుఱవుగ నాడి తమ్ముని స , మున్నత పద్ధతి వీడుకొల్పంగన్.

ఉ॥ బొదలఁబాని యన్నవలు , కాదట మొక్కి యతఁడు వేదనా
సాదిత వేగుఁడై తన వి , కాల భుజంబున విల్లునక్షయ
శ్రీద నిషంగముం జెలఁగఁ , జిత్తమునం దన యన్న పాదముల్
మోదిల నుంచి తాఁ బయన , ముం బొనరించె మహోగ్ర శీఘ్రుఁడై

కా॥ రామాజ్ఞంగొని లక్ష్యణుండు సుకుమా , రశ్రేష్ఠుఁడేయయ్యుడు
రీపు ప్రోత్తిత వేగుఁడై మునుపు సు , గ్రీవుండు కొంపోవు సీ
మామార్గంబును వీడి యెట్టయెదురొ , వ్రూకుల్ ధరిత్రీధర
స్తోమంబుల్ పొడిగాఁగ ద్రొక్కెనొక క్రొం , ద్రోవన్ విఘ్నపించుచున్.

తే॥ అంఘ్రుపుట్టనచే మేరు , వంత లోతు, పర్వతంబులు భూమియుఁ , బల్లు వడియె
నిలను భరియించు దర్శిక , రేంధ్రుఁ డపుడు, కన్నులకుఁ బరిక్షింపంగఁ , గానఁబడఁగ్గ.

తే॥ అమితవిక్రముఁడగునాలి , యనుజాఁగూర్చి, యరుగు మనుకులతిలకుని , యనుఁగుఁ డమ్ము
వేగ మరయ నొప్పెను సాల , భేదనంబు, సేయఁజోయిన శ్రీరామ , సాయకమన

మ॥ ఒకదిజ్ఞాగము కాచకమ్ముదనఁగా , నూర్పుచ్చుటం గాంచి వే
తొక దిజ్ఞాగము తోడితే నరయ వే , గోద్యుక్తమై యేగు తోఁ
పికతో లక్ష్యణుఁ డేగుచుండెఁ గృతమున్ , వేజార్పు సుగ్రీవు చి
ట్టకమున్ రామునిమీఁది భక్తియును నె , ట్టం దన్ను బిటార్పఁగన్.

తే॥ పూర్వగిరినుండి పశ్చిమ , భూద్రమునకుఁ , బరము నాజ్ఞచేఁ జను భాను , భంగినార్య
నాజ్ఞ సౌభుత్రి ఋశ్యమూ , కాద్రి నుండి, కీశవరుఁ డుండు కిష్కింధ , గిరికినేగె

ఉ॥ రామునుండి వెల్పుడు బాణ , రాజ మనఁగ, వడిగఋశ్య మూకమునుండి , ప్లవగ గిరికి
నేగులక్ష్యణుఁడొప్పె మృ , గేంద్ర మొందు, కొండ కొండకు లంఘించు , కొమరు దోష

తే॥ ఇట్లు కోపంబుతో వచ్చు , నినకులేకుఁ , గాంచి ప్లవగులు కాలుని , గన్న పగిది
గడగడ వడంకి యంగదుఁ , గాంచి రాము, తమ్ముఁ డరుడెంచె సుగ్ర , విధానననుడు

ఉ॥ పౌరుషవంతుఁడైన రఘు , వర్యుని తమ్ముని రాకకుం గతం
బారయ దాసి దాయక ము , భౌబ్జ విలక్షణ మూహసేసి ప్రా
గ్భార లఘుప్రకారుఁడయి , పాటి పితృవ్య గృహంబు చొచ్చి యం
దార వినుత్తు భోగముల , నందు కపీశ్వరుఁ గాంచె గ్రక్కునన్.

మ॥ నల నిర్మాణ వినుత్తు భాస్వదురు ర , త్పన్నీత విద్యు తస్రిభా
స్థలన బ్రాంత నుసురాక్షతారగు నా , సౌధాగ్ర భాగంబునన్

గలిత ప్రస్తరమందు తొయ్యలులు రా , కాచంద్రబింబాననర్
లలిఁ బాదంబుల నొత్త విద్రగొను హే , లాలీల సోనత్తువిన

కాఁసుజ్ఞానాధ్యులు రామలక్ష్మణులు సం , శుద్ధాత్మ లీయంగఁ దా
నాజ్ఞాచక్రముతోడ నానవము నిం , పారంగ సేవించుటన్
బ్రాహ్మత్వంబు దొఱంగువాని విలస , దృవ్య ప్రభారాశి స
ర్వజ్ఞ గ్రావము మేరు భూధర గుహన్ , బిన్నుండెనా నొప్పచున్

మ॥ లలితామోచక పాటలీ వకుళ క , ల్హారాబ్జ సంఘంబులన్
విలసచ్చందన చర్చులన్ గచభరా , విర్భూత గంధంబులన్
లలనాచ్యాంగ విశేష వాసనలఁదా , లంకించి యామోదియై
నలువొందం దిరుగాడు గంధవహు నా , నందించు విద్రాసున్.

మ॥ మధురాలాపలు విద్రుమాధరలు భా , మారత్నముల్ పేయు న
మృదురాలాపములన్ ఫలోష్ఠ సుధలన్ , మందస్మిత జ్యోతస్మిలన్
మధువుం ద్రావివికారచేష్టలను 'కా , మంబున్ మదంబున్ మనో
మథనంబున్ గురునిద్ర విస్మృతి యస , న్మాంధ్యంబు గొన్నాతనిన్.

ఉ॥ కుండల హార సన్నుకుట , కూట మరీచులు తెల్లమేనిపై
నిండుటచే దినేశ్వర వి , నిర్మల దిధితి పుంజముల్ మహా
ద్దండతఁ బర్య రాజులు ను , దార మహీధర చక్రవర్తి నా
నుండెడువాని నిదగొని , యుండెడువానిఁ బ్లవంగ వల్లభున్.

తే॥ కాంచి తారాసుతుడు సమీ , పించి కేలు. దోయి శిరమునఁ గీలించి , తొడరి మేలు
కొలుప యొచించి హితవాక్య , ములు శ్రవములఁ, బడఁగ గంభీరరవమునఁ , బలికెనిట్లు

మ॥ ఉరుకోపంబు మొగంబునం దెలియ న , త్యుగ్రాక్షుడై లక్ష్మణుం
డరుదెంచెన్ రథసాతిరేకమున బ్ర , హ్మాండంబె యూటాడఁగాఁ
జరుపందగ్గది యేది? నీదగు నభీ , ష్టంబిష్ట తెల్లంబుగా
నరయం గోరుచునున్నవారు కపు ల , త్యంతంబు విభ్రాంతురై

మ॥ కట రేకొప్పెడు రాజ్యనంపద బలా , త్కారంబుగా లోపఁగాఁ
గొజలేకుండ సురాసవంబులు మతిం , గుంచింపఁగా దేహమున్
మఱచెన్ మాటయు స్నేహమున్ మఱచె నే , మంబొప్పఁ దారాసుతుం
డుఱిదిం దెల్పిన వాక్యముల్ వినఁగలే , కుండెన్ గపింద్రుం డటన్.

మ॥ కలభంబున్ , హరిపోతముం తెనయు నా , కస్వామి పాత్రుండు గాఁ
గల కార్యంబిట వెంత మొట్ట యిడినం , గాదంచుఁ దత్త్వజ్ఞుడున్

లలితాచ్చ ప్రతిభాధ్యుడుం గవీకులా . లంకారుడౌ మారుతిం
గలియంగా నగునంచుఁ గ్రమ్మతిరె వే . గస్పూర్తి శోభిల్లఁగన్.

అ॥ హనుమతోడఁ గలిసి . యతనిఁజోలిన కపి వరులఁ గలిసి మరలి . బయలుదేటి
తల్లి తార యున్న . తత భర్మగేహంబు, చొచ్చె నామెవలనఁ . జొప్పునరయ.

తే॥ చేరి జరిగిన వృత్తాంత . మారఁ దెలిపి, భావి కర్తవ్యమేమని . ప్రశ్న సేయఁ
జెడుగుసేసి తప్పికొనఁగఁ . గడఁగినారు, తప్పి బ్రతుకుట గలదె కృ . తమ్ములకును.

ఉ॥ సేనలఁ గూర్చుకొంచుఁ దను . చేరఁగ రంధని మీకు జానకీ
జాని వచించు నాగడువు . జార్చిన నాయువు జాటు నంచు ము
న్నే నయమారఁ దెల్పితి బ . యిం దగినట్టురె విస్మరించుచున్
గాని పథంబుఁ ద్రొక్కితిరి . కాఁగల దేమిఁకఁ గీడు తక్కుఁగన్.

ఉ॥ వారి కడింది యాయువు న . వారణరీతి జముండు కైకానన్
గోల వొకండు తాఁబఱపి . కోరిన రాజ్య విభూతి నిచ్చు నా
భీలగుణుండు రాఘవుఁడు . పేక్ష యొనర్చుఁగఁ దగ్గవాఁడటే
మేలును విస్మరించుటలు . మీతె తగుం బలు చూట లేటికిన్.

చ॥ తన సహధర్మవారిజీ ను . దారుఁడు రాముఁడు పాసి కానలన్
ఘనతర చింతఁగుంది తన కాయముపై విసుగొందుచుండ మీ
రనువుగ భార్యలం గలిసి . యాదట వోవని భోగనంపదల్
గొని పరిమ త్తతన్ వికృత . మూర్ఛ మనస్కుల రైతి రేమనన్.

ఉ॥ తప్పితి రాడి మిక్కిలి కృ . తమ్ములరైతిరి పాప పుంజముల్
గుప్పనఁ జొరై బుద్ధులును . కూడని త్రోవలఁ బరైఁ జేయఁగా
నిప్పు దొకండు గల్గనె? మ . హింద్రులతో నని సేయ నెంచువో
దప్పక చచ్చువారలని . తార కటూక్తుల మందలింపఁగన్.

ఉ॥ కోతులు పాటి గుంపుగొని . కోట కవాటము మూసి ప్ర స్తర
వ్రాతము వృక్షజాలముఁ గ . వాట బలంబుగఁ జేర్చి మించి తా
నీతలి కేగుదెంచిన న . హింపక మర్దనసేయ వృక్ష సం
జాతము గుండ్లు గుట్టలు న . సంబునఁ దాలిచి బొంచి నిర్వఁగన్.

ఉ॥ వానరు లాకవాటమును . బంధనసేయుటగాంచి లక్ష్మణుం
డీనియతుల్ స్వరక్షణ వ . హించుటకా? యని కోప సంచల
న్మానసుడై యలంతిగను . నవ్వి యలక్ష్మము చేసి లక్ష్మికిం
దానకమైన పూత పద . తామరసంబునఁ ద్రోవఁ దాఁపఁగన్.

ఉ॥ అరతటఁ గోట వాకిలియు • నానికఁ బేర్చినఁ జూతుఁటప్పయన్
వంతనయైన గోడలును • చయ్యనఁ గూలెఁ బ్రవంగరాజి దా
వంతవడంగఁ లక్షణుని • పావన పాదము సోఁకి ఘోర దు
ర్గాంత పురాపు పుంజములు • తాజీ సమూలము గూలు కైవడిన్.

చ॥ బలమగు కోట వాకిలియుఁ • బ్రస్తర కుడ్యము లయ్యలంగముల్
మలభముగా రుటంబు చెడి • జోభముఁ గూర్చుచు దిక్కుదిక్కులన్
మలయఁగఁ గాంచి వానర న • మాజము భీతిని తల్లడిల్లుచున్
దొలఁగి చనెన్ సరాలు మని • దూరముగాఁ దమ జీవరక్షై

చ॥ మెఱపును మబ్బులేక తల • మీతిన హోదినివోలె లక్షణ
స్ఫురదురు పాదతాడనము • సోఁక నలంగిన కోటగోడ లొ
త్తొరపుగఁ గూలఁ గ్రిందఁగల • యోదుల తొమ్మిది మస్తకంబులున్
బరిపరియై యడంగఁ గవి • పాతీరి తక్కినవారు భీతిమై.

చ॥ తెలువఁ గడింది యైన పెను • దెప్పరమందిన వానరావళుల్
కలఁగి కకావికం బఱచి • కాఱియఁ గేకలు వెట్టఁ బట్టుమున్
జెలుపుగ మందరాచల్లఁ • చిల్కిన యత్తజీ నార్పటించుచున్
జలచరరాశితోఁ గలఁగ్గు • సాగరముంబలె బిట్టు మూర్ఛిరెన్.

ఉ॥ ఈగతివానరుల్ కలఁగి • యిచ్చ తెఱంగునఁ బాఱి తత్పురిన్
నీఁగి నమీన వర్షత వ • నీ కుహరాంతర భూములన్ వడిన్
దాఁగఁబురంబు దట్టముగ • దంబుగఁ బంపిన భంబు బృందమున్
నీఁగు నభంబు నా పొగను • నీఁగి బిసోలన నుండె నత్తజీన్.

ఉ॥ అంతట రాము నానతియె • యాకృతి గొన్న విధాన సూర్యుని
కాంతుఁడు రాజవీధిని ది • గాలునఁ జొచ్చుట చూచి తాతతో
మంతన మాడచున్న కపి • మంత్రులదే యదె వచ్చె వచ్చె వీ
థ్యంతరముం భజించె నిక • నయ్యెడి దేవుని కేక వెట్ట గన్.

ఉ॥ అయ్యెడ నంజనీతనయుఁ • దంగద మాతను గాంచి తలిఁ యా
యయ్య మనంబు సూనమున • కన్నను కోమలమౌను గాన వెన్
దియ్యక నీవ యేగి యరు • దెంచెడు వాకిట నడ్లగింపుమా
యియ్యెడె చేయఁదగ్గ పని • యివ్వలికిం గనువిచ్చి చూడఁడున్.

చ॥ ఆనవుడు దార యిట్టులను • నంతటి భీతి యదెలఁ యేనె యా
తనిఁగని మాటలాడి బెడి • దంబుగు కోషమడంగఁజేసెదన్

జనుడన వారు దవ్వలకు • జఱ్ఱన నేగిరి పుష్పవేణులొ
వనితలు చుట్టిరా నరిగె • వారక తారయుదారధీరతన్.

చ॥ మదగజ సన్నిభుండయిన • మాన్యుడు లక్ష్మణుడంతః గీత రా
ట్యదవిని చొచ్చి యంతిపురి • బంగరు వాకిలిఁ జేరఁ జోవ ప
ట్యదములలాగు నైజమగు • బంధుర వాసన గల్గు పెన్నెఱుల్
పొదలు పరాంగనా మణి ప్ర • పుల్లఁజరేజ దళాక్షి తారయున్.

ఉ॥ కాంచిన వారి దిట్టముగఁ • గట్టఁగఁ జాలిన దేహకాంతియుం
బ్రాంచిత చంద్రికా విభద • రస్మితమున్ మణి కల్గు లేదనం
గాంచిన కౌసు లేఁగొమరు • గన్న చనుల్ గరువంపు నెన్నదల్
మించిన కన్యకల్ బలసి • మేవడి రాఁ జనె వారి దారయున్.

పీ॥ మేనద్రాల్చిన మేటి మిఁమిపాఱెడు నగల్, విల్లు నమ్ముల వలె వెలుఁగుచుండ
కాలి యందియలును • కౌసు మేఖలలును, జేజే నివాసముల్ • నేయుచుండ
పలువలు తెఱఁగుల • పంగిన ముంగురు, లరిది తెక్కింబుల • ట్లందగింప
గజైల రవములు • మన భేరి మ్రోతగఁ, చిఱుదులు మెఱవడి • యరదములుగ

తే॥ బోమలు విండ్లుగఁగన్నుల • మ్ములుగనమరి, యౌవతరబను నైన్యమ • య్యనమునలమఁ,
గినుక వదలి మోమును వంచ • కౌసుతెకక; వారిఁదేజిమాడఁగనర • వాయిగొనియె.

చ॥ మొగమును వాంచి కార్ముకము • భూస్థలి నూని సుమిత్రసూతి యా
తగవున నత్తగార్ల పెను • దండున నిల్చినకొత్త యల్లుడన్
పగిదిని కొంకునొంది నిలు • వం బరిశుద్ధ మయాత్మ తార కో
డిగములు లేని సిగ్గును గ • డించుచు లక్ష్మణుఁ గాంచి యిట్లనున్.

ఉ॥ వీరకుమార; నిష్ఠమెయి • వేయి సమల్ తప మాచరించినన్
మీరలు మమ్ముబోటి గృహ • మేధుల యింద్లకు వత్తురేమి; మీ
శ్రీరమణీయ పాద సర • వీరుహముల్ వహించి మాగృహం
బారఁ బవిత్రమయ్యెఁ బురు • షార్థము లెల్ల లభించె మాకిటన్.

ఉ॥ సేనుహితో గ్రమూర్తిఁ గని • నిల్వక కోతులు భీతిచేత ది
క్కా మొగమయ్యె సీకడఁక • కారణ మారయలేము తెల్పవే
రామపదాంబుజంబు లమ • రక్తి సతంబు భజించు సేవ యా
స్వామిని యెంటిమై విడిచి • వచ్చితివేల; కుమారసత్తమా;

కా॥ సంగీతంబునకంటె నింపయిన వా • చాస్పూర్తిచేఁ దార స
ర్వాంగీణ ప్రళయంబు గూర్చు పగిదిన్ • వాచింప సౌమిత్రి సా

రంగాశకుండు ధనంబునన్ వికలుడౌ , రాణన్ వెలుంగారు తా -
రంగంచంగే వెనన్ సుమిత్ర మడికిన్ , రా నొందెఁ బెండుఁబము

ఉ॥ మంగళసూత్రమూడ్చి కుసు , మంబుల దాల్చక రత్నభూషిత
స్వంగము వెల్లినొందఁ గల , పంబు లలందుట మాని యున్నతా
రాంగన వాలకంబు గని , యత్తఱిఁ దల్లు యిట్టి దుస్థితుల్
చంగునఁ జిత్తముం దగుల , జాలిని కన్నుల వింతె నెఱుపుల్.

చ॥ ఇటువలెఁ దల్లు లిద్దఱును , హీనదళన్ భజియించియుందుర
క్కటః యని జాలిఁదూలి కలఁ , కం గొని యేమియుఁ దోచకుండి న
కటపడి ప్రశ్న సేయ నొడి , కంబున నుత్తర మీయకుంట యొ
క్కటఁ దగుధర్మ సంగతము , గాదని తారను గాంచి యిట్లనున్.

చ॥ రవిజుడు మున్ను తాను దన , రాణువతో ధరణీతనూజ నీ
భువి సకలంబు రోసి సతి , పోలిడి తెల్పెద నంచుఁజెప్పితా
నవలను రాని కారణము , నారసి రమ్మవి పంపు జానకీ
ధవుని యనుజ్ఞ వచ్చితిని , దాని విజస్థితి దెల్పుమా యనన్.

తార లక్ష్మణున్ని సమాధానపఱచుట.

ఉ॥ పిన్నలు తప్పొనర్చు తఱి , బెద్దలు నైరణ సేయుటొప్పు మీ
కన్నను మిన్నలేరు కని , కావఁ దినేంద్రసుతుండు దూతలం
బిన్నుగ వేటువేలుగను , పంపె భువిఁగల యెల్ల సేనలన్
గ్రన్ననఁ దేర వారలకుఁ , గాచెను గాక కడంక్కమానెనెఁ

ఉ॥ కోతుల గుంపుఁ దెచ్చుటకుఁ , గోట్లకొలందిగ దూతలేగి రా
దూతలు రాఁగలట్టి తఱి , దూరములేదు భవత్పదాంబుజ
ధ్యతలఁ గాచు కార్యమునఁ , దల్లిని పోలిన మీరు పూర్ణ వి
ఖ్యాత యుతుల్ సహింపఁదిగు , నట్లు సహించుటె గొప్ప ధర్మమా.

ఉ॥ తప్పులు సేయకుండు నెడ , దండన కర్హులు గల్గి రీభువిన్
దప్పులు లేనివారి యెడ , దన్నుటకంటెను తప్పునైచుటల్
గొప్ప యటండ్రు మిత్రులకుఁ , గోరినవెల్ల నొసంగి వానిచేఁ
దప్పిక యించుకైనఁ దమ , తప్పెగదా యని పైఁచఁగాదగున్.

ఉ॥ సత్యమనస్కులై యరిని , చంపి సుఖాస్పదమైన రాజ్యమున్
నిత్యముగా నొసంగితిరి , నీరజనేత్రకు మీరుపోరుచోఁ
బ్రత్యయ మొప్పు మీకునయి , ప్రాణము లీయరయేని యట్టి సాం
గత్యము నేటిదియగును , గాక విజయము పొపూదంబొకన్

ఉ॥ శ్రీకృష్ణగుమేలు మీవలన • విన్న గడించినవాడె మిమ్ముల
క్ష్య మొనరించు నేని యథ • మాధముడై చెడు నంతెకాక లో
కమ్మున నెద్దడిం గుడిచి • కష్టము లొంది పరమ్మునండు ని
త్యమ్ముగు సౌఖ్యసంపదలఁ • దన్నికొనుం దనకాలఁ దానుగన్.

ఉ॥ మేటి కపింద్రుఁ గూర్చినది • మీశర మొక్కఁడె కాదె నేడు దై
త్యాటపులం దహింపఁగ న • హాయిఁదొకం దదియేల మీకుఁ మీ
బోటిని దాచియున్న నెల • వుం దెలుపంగలరే యవశ్య మీ
ప్రాటియొనర్ప నర్హులుభ • వత్పరిచారకు లివ్వనాటకుల్.

మ॥ అని యింద్రాత్మజుడార తాత యను వా • క్యశ్రేణి నాలించుచో
ననుకంపామతి లక్ష్యణుం డపుడు వ్రీ • దాయత్త చిత్తుండుగాఁ
గనలున్ మానెనకాఁ దలంచి ప్రతిభా • గణ్యుండు పామిరి క్ర
న్నన నేతెంచి సుమిత్రసూతి పద కం • జాతంబులన్ వ్రాలఁగన్

ఉ॥ కోపముగల్గినం గృపను • గూర్చెడు లక్ష్యణుఁ డాంజనేయు సం
తాపముగాంచి యూటడిలి • తత్త్వగుణాంచిత నీవు సై తమున్
బ్రావు నొసంగు మమ్ము మఱ • వందగునేఁ యన వాక్యకోవిదుం
దొ పవనాత్మజుండు విను • మా యని తెల్పఁదొడంగె వివిధిన్.

ఉ॥ ఓపినపెద్దలన్ జనకు • నొజ్జను తల్లిని శ్రీల గోవులన్
బాపలఁ జంపువారి ఘన • పాపచయంబును పాచికంబుచేఁ
బాపఁగవచ్చుఁ గాని యొక • పట్టున మేలును విస్మరించు నా
పాపుల పాపముల్ తొలఁగఁ • జాచిక మొందు ధరిత్రిఁ గల్గునేఁ

ఉ॥ మీకుఁ బ్రియంగరాజునకు • మేలగు మైత్రి సతంబుగాఁగ నే
నేకద నాఁడు కూరిచితి • విప్పుడు నెయ్యము శీర్షమైనచో
నేకడఁ దప్పి యేగఁగల • మేనును వానరనాథుఁ డంతియే
కాక భవత్పుష్పాత్త్వమునఁ • గల్మష మందుట కాదె ఘా మతుల్ః

మ॥ తొలి జన్మంబున నీభవంబునను సం • తోషంబునం జేయు ప్రా
జ్ఞులసేవల్ వ్రత దాన ధర్మములు సం • శోభిల్ల మీరూపమై
చెలఁగెం గాకవి నమ్మియుండుఁ ద్రిజగ • త్సేవ్యుల్ కృపంజూడుఁడి
తలి దండించిన బిడ్డ తల్లి పద ప • ద్మంబుల్ వడిం జాటదేఁ

మ॥ కషిరాజేంద్రుఁడు మిమ్ము గూర్చి మఱపం • గాలేడు జంఘాయరన్
గవి సంఘంబులఁ దేరఁగ్గాఁ బిచి రా • కం జూచుచున్నాఁడు త

తృపులేతేరఁగఁ దామసంబు గలిగెంకఁ గాకన్యము ల్గల్గినేఁ
కపియైనం దగపుం ద్యజింప నరకా , క్రాంతుండు గాకుండునేఁ

చ॥ తనకడ మేలువొందని యు , దారుడు మేలొనరింప వానికై
తన కొదవంగనౌతఱిని , తప్పక యాతని శత్రువర్గమున్
జెనసి యెదిర్చి గెల్పుటయ్యె , చేడ్పడి కయ్యమునందు చచ్చుటో
తన గడియింపఁగాఁ దగిన , ధర్మము వేటొకచేత యుక్తమేఁ

ఉ॥ నీవిక నిందు నిల్పుటయు , నీతిపథంబును గాదు శత్రులీ
త్రోవ యెఱింగిరేని మన , తోయము ద్రెంపఁగఁ బూనకుండరేఁ
నీవ యనుగ్రహించిన వ , నేదర రాజ్యమున సహోదరున్,
లోవరి కేగుదెంచి యవ , లోక మొనర్తువు గాక రమ్మనన్.

చ॥ హనుమని మాటలన్ వినిన , యార్యుడు కోపము వీడి రాముచేఁ
దనియ లభించు భోగములఁ , దత్పరతన్ భజియించి మత్తుడై
మనమున మిత్రకార్యమును , మానిన యాతఁడు కాఁడు కావునన్
వనచరరాజు చూడఁదగు , వాడనిచింతనసేసి యిట్లనున్.

క॥ పలుకంగలదేఁ వవనజఁ, పలుకఁగ నగునేమిఁ యన్న , పరితాపంబున్
దీలకీంపఁ గలిగెనేనియు, శిలయైనం గరఁగుఁ గడుపు , చెఱువగుఁగాదేఁ

కా॥ క్రూరాత్ముండు ధరాత్మజం జెఱగొనం , గోపంబు మానాగ్నియున్
శ్రీరామున్ దహియించుటల్ గనిన నా , చిత్తంబు సోద్రేం మై
ఘోర క్రూరతఁ గొంది కొంది నటకం , గోదం జమన్యావలన్
గ్రూరత్వంబు నపాశ్చ్యాయురే దలఁపఁజూఁ కోపాశ్రిరేకంబునఁ

కా॥ నాకోపంబును నేనె యార్చుకొని ప్రా ,ణంబుల్ బిగంబట్టి నీ
కాకాంతుఁ దగ నూడించుటకె నీ , తంబయ్యె నాకాలమా
మాకోపంబు లదంగపుష్ప జగముల్ , మాడున్ సురల్ చత్తురం
తేకాకుండఁగ ధర్మమాఱుఁ విడిచె , యిం దాఁట శక్యంబొకోఁ

ఉ॥ పోలఁగ విన్ను చూచి రము , ముఖ్యుడు దెప్పరమందు వేళ నీ
మూలముగా శుభంబుంను , పొందగజేయున యంచు గీశభూ
పాలుని నన్నువోలెఁ గొని , బ్రాతిని చూచుచు విన్నినాళ్లు ప్రా
ణాలను నిర్వేగక తన , నాతిని రోయఁగలేదె యమ్ములన్ఁ

కా॥ ఆకాశంబుననేలఁ బూజుచి కై , లాంతర్గహాసములఁ
లోకాలోకములం దజాండమున నా , లోకించి పూపుత్రి పూ

దైవకల్యంబు దొలంచి తెచ్చుటకు భాగ్యద్యంతు క్షోదంధమే
వీరకంజాలదెగ్గె యైన మీపలుకు నిఃస్వర్యంబు గానొప్పనే;

కా॥ ఈపారారువు కాలయాపనమెకా , దెన్నంగ దైత్యాలికిం
బ్రోవుం గూర్చితి రాచి తేయుల హిత , ముం దూర్చి పారాశరి
వ్యాపారంబులఁ గూర్చి పాపముల నొ , పుంగూర్చిలో నెన్నఁడుం
గోపంబునని రామచంద్రు చుదికిం , గ్రోధంబు గల్గింతురే;

మ॥ అని సౌమిత్రి వచింప వాయుసుతుఁడా , ర్యాః మించు కార్యములన్
మనమందుంపకుమయ్య మేము చలువన్ , మైకొన్న కార్యంబు వీ
డినచోఁ బ్రాణమె వీడువార మిది పా , టింపంగ ధర్మంబె యొ
మ్మిన సాక్ష్యంబగు భానునూనుఁ గన ర , మీఁది ప్రేమ దైవాఁగన్

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుం డనిల , నందనుఁ గాంచి వచించు మారుతీః
నీధనినదై పూర్వమును , నెక్కొనఁజేసితి మా ప్రయత్నమున్
దావకబోధనం బెపుడు , దప్పము పోదము కిశరాణ్యన్
భావము గాంతమంచు , వడిఁ బావని వెంబడి నేగె లోనికిన్.

పీ॥ శరములవంటి వీ , ఊజములు చెంగలు, వలవంటి సౌరైన , వదనములును
వింటికోపులఁబోలి , వెలుగొందు బొమలు మ, యూరంబువంటి యొ , య్యారములును
అంచకై వడి మండ్ల , యానంబు ముత్తియ, ములవంటి యొప్పైన , వలు వరుసయుఁ
గోమల భుజములు , కోయిల కంఠముల్ , బంగరు, గిండ్లన , బరఁగు చనులు

తే॥ చంచలా లత యనఁదగు , సన్న కౌను, లలరు సంపెగవంటి నా , నలును కారు
మొగులు నాఁదగు కచభార , ముదును వెలయు, చెలుతోఁదార శుద్ధాంత , పీచుకరిగె.

ఉ॥ అత్తటి వాలిసూనుఁడు న , యంబున మంత్రులతోడ వచ్చి యా
సత్తము పాదపద్మములఁ , జాఁగిలి మ్రొక్క గ లక్ష్మణుండు వీ
రోత్తమః పీపు మున్నరిగి , యోజను దెల్పుమ యన్న నాతఁడున్
జిత్తము భాగ్యమంచు వడి , జేరఁగఁ బోయెను పిన్నతండిరిన్.

ఉ॥ అంగదుఁ దేగి యంతిపురి నర్కజా పాదములొత్తి నిద్దరన్
దొంగలపాలుపేసి వడి , దోర్పుల యుత్తుఁడు లక్ష్మణుండు లో
నంగడ ముమ్మరింపఁ జరి , చుంబుధికంబెను దొడ్డగాఁగ వీ
ముంగలి వాకిలి విరిచె , మ్రొక్కెద వైశమ లేచి రమ్యునన్

ఉ॥ మత్తునఁ దెప్పిజిల్లని సు , మాళము నొందిన భానుజుండు పై
మత్త సుకాశిమణు ల , మాంతముగా నొనరించు కేకలన్

జిత్రముదేవీ రాఘవుల . నేగి దలంపమ యట్టులుండ రే
తెత్తిన కిన్నతోడ నతఁ , దేమి కతంబున వచ్చెఁ దెల్పుమా.

చ॥ అనవుడు నంగదుం డనున , యమ్మున నిట్లును దొల్లి బాసచే
సిన గడువుం గతించె ఁము . శేఖరు నన్నిది కేగలేదు మే
లును తలఁపంగలేదు సుఖ , లోలత సత్యము నెంచలేదు ల
క్ష్మణునకుఁ గిన్నపుట్టె హను , మంతుని పాంత్వము ప్రోచెనెల్లరన్.

తే॥ లక్ష్మణుఁడు వచ్చు వేగబ , లంబు గాంచి, కోట వాకిలి బిగియించి , కోఁతిమూఁక
తాలు అప్పలు పేర్చిక , రములఁ బూని, నిలిచి యతని కోపాగ్ని ని , నిగుడఁజేయ.

తే॥ వారిచేష్టలఁ గని యల్గి , పాదమునఁ గ, వాటముంధన్న నదియును , ప్రహరితోడఁ
జేర్చు తాలుబప్పలతోడఁ , విడిపిండి, యగుచుఁగూలి చెదరిపోయె , నన్నిదెసల

తే॥ దానిఁ గాంచిన వానర , సేనఁగతి, యేమియయ్యె నెప్పటికేగి , యిటుముకొనియెఁ
దెలుపనేటికిఁ మాతల్లి . తెలిసి చెలుల తోడ సౌమిత్రి వచ్చెడు , త్రోవనిలిచె.

ఉ॥ దారికి నడ్డమైన వని , కాజనకా పరివీక్ష సేయఁగా
నేరక లోనఁద్రోచికొని , నెట్లు చిరాకున మౌనమానఁగాఁ
దార మృదుక్తి మావలనఁ , దప్పెది వర్తిలె? రామువీడి యీ
తీరున రాఁగతంబు గల , దే? యన నాతఁడు విన్నె సర్వమున్

ఉ॥ వచ్చినకార్యముం దెలుప , వారక తారయు సూర్యసూతి తా
నిచ్చట నూరకుండఁడు చు , హింగల వానరసేనఁ దేరఁగా
నచ్చుగ మాతలఁ దెసల , కంపెను వారల రాకవేదినఁ
దొచ్చెము లేదటంచుఁ దన , యోపిన యంతకు మాన్వెఁ గోపమున్

చ॥ తగ విని సూర్యసూనుఁ డను , దాశరథిక్ కనలూనిరేని యీ
జగముల నేరెదుర్కొనఁగఁ , జాలినవారలు లక్ష్మణుండు కో
పగతిని తీవ్ర వేగమున , వచ్చుచునుండఁగ నాకుఁదెల్పకీ
ఁగిది యొనర్చుచేల? యన , వాలితనూజుడు తండ్రి కిట్లనున్

ఉ॥ ఆతఁడు వచ్చుతీరరసి యప్పురె తెల్పితిఁగాని నీవు నీ
చేతములోన లేవు మఱి చేసెడి దేమని వాయుసూతియే
యీతఁటిఁ ద్రోవ దెల్పునని , యేగితి నిప్పుడు మీరు లక్ష్మణుఁ
బ్రాతిగఁ జూడనేగుటయె , భావ్యము చెచ్చెర లెందు నావుడున్.

సుగ్రీవుఁడు సురాపాసమును చూపించుట.

ఉ॥ శ్రీవరుతోడ బాధమగు , చెల్మివహించు కపింద్రుఁ డిట్లనున్
దావనమూర్తిచే మహిత , భాగ్యము నావలెఁ బొందరెవ్వరున్

నావలనన్ సవంతల స . జంచుకొనం దలపోయుచో సురం
ద్రావి సమస్తమున్ మోచి . తప్పితి నాతనిఁజూడ సిగ్గునన్.

ఉ॥ కల్లును ద్రావు తైపోకడు . గాక మఱొక్కటిలేదు; దీనిచే
దల్లి గళత్రముం దెలియు . తదజ్జతయే నశియించు నన్నచోఁ
గొల్లగఁ గోటిధర్మములు . గూరిన నేమగు; మాయ పైకొనన్
దల్లడమంది దానిపయి . దార్పితి హాసను వెట్టిపోలికన్

కా॥ మాయాబద్ధులుగాక కర్మముల స . మూర్ఖులను నిష్ఠాత్ములే
మాయందాటి విముక్తి నొందుదురు; పై . మల్లాడు కీటంబులం
బాయంద్రోచి సురన్ భజించు జనముల్ . జ్ఞానాకరాణాగ్నిలో
నేయిం బోయుచు నార్చుగాఁ గడఁగు చి . న్నెం బొచ్చువారే చుమీ;

మ॥ తను దాఁ గాంచిన జన్మదుఃఖములు ని . రామంబులై తూరెడిన్
దను దాఁ గానక రోగదుఃఖముల స . ద్యుంజైన దేహంబు నీ
మనుజుం దొందెడు నొందియొంది పిదపన్ . మైరేయ పానంబుచే
జనుఁ డందుండయి నూతిలోఁబడెడిఁ ద . త్సంగతత్వముల్ కూడునే;

సే॥ శరణాగతార్థిర . క్షణధురీణులు తత్త్వ . నిష్ఠాతు లింద్రియ . నిగ్రహంబును
మఖదుఃఖసమచిత్త . శుద్ధిగలారు గా. కొరులను వంచించి . సురను ద్రావి
మత్తునఁ బదరాని . మల్లాటపడి దూఱు . గనువార లొందున . ద్ధతియుఁగలదెఁ
వంచన చౌర్య మ . బద్ధోక్తి యున్నాద . మజ్జాన మవలేప . మవినయంబు

తే॥ ప్రాక్తనాన్యాయాచారగ . ర్హణము శరణు . చొచ్చువారిఁ జేపీడుట . చుట్టిచెఱచు;
విసము త్రాగువారిని చంపి . విడుచుఁగాని, కిల్లువలె నెవ్వలను నర . కంబునీడు.

ఉ॥ మిత్రమహోపకారము స . మిత్రులుకూర్చు మహోపకారమున్
నేత్రముతోడఁ జూచినది . నేర్చిన విద్యయు వృద్ధవాక్యమున్
బాత్రతనిచ్చునూర్గమును . బన్నము వచ్చువిధంబు చక్క నీ
మాత్రమెఱింగెనేని జన . మాన్యత నొందుట యబ్బురంబొకో;

మ॥ మదిరాపాయికిఁ గీడెవచ్చునని స . మ్మంబిల్గు సద్వాక్య మ
య్యది నాచే ననుభుక్తమయ్యె నిక వా . దాడన్ ఫలంబుండునే;
ఱువక్రియాపర మారుతాత్మజునిచే . ద్రోవంబడం దప్పి యీ
బ్రతుకుం గంటిని గాక లక్ష్మణుని కో . ప జ్ఞానన్ . మాడనే;

మ॥ సుర పేవింపఁగఁ గల్గు దోషములు నన్ . స్రుక్కించె నిక్కంబుగా
సుర చేదాడు టటుండఁ జింతనమె తె . చ్చుం బ్రాణగొడ్డంబిఁకన్

సురజిత్తుంబున నెంతునేనియు , రఘు షో జీకు పాదాబ్జముల్
తొఱంగం ద్రోచి నలంచుఁగాక పయి నెం , దుంగాని చందంబునన్

మ॥ అని సుగ్రీవుఁడు తెల్విడెచ్చుకొని తా , వత్సంత మోదంబుతో
నినవంశీయని స్వాగతంబుకయి యా , యత్తంబుచేయించుచున్
దనయా! మున్నుగ నేగుమంచుఁ బొలుపొం , దం బంపి చుట్టాలతో
వనితాజాతముతోడ వచ్చి భవన , ద్వారంబున నిల్వఁగన్.

మీ॥ అయ్యెడ శ్రీచంద , నాగురు మృగనాధి, కాదులు వికచ ల , తాంతదామ
ములును మంగళకుంభ , ములును దీప్త శ్రేణు, లును ముత్తైముల నరు , లును ధ్వజములు
పీఠికుచ్చులు శంఖ , భేరీరవంబులు, వీధులయందెల్ల , వెలసినిండె
రుద్ధ స్పటిక శిలా సుందర కుడ్య భా, గములను నవరత్న , ఖచితములగు

తే॥ స్తంభములయందు లక్ష్మణ , స్వామి ప్రతిఫ, లింపఁజూచువారలకు భా , వింప శత న
హస్ర కార్ముక ధరులట , కలవి మీఠి, వచ్చి రను నందియము దోప , బ్రజ్వలించె.

ఉ॥ వాలిసుతుడు రాఁ గనిన , పార్థివపుత్రుఁడు వానరేంద్రుఁ డెం
దేలలి నున్నవాఁడనిన , నిర్దవరాక్రమః తొల్లి బామునన్
జాలఁగఁ బున్నెముల్ నలుపు , సౌరి భవచ్చు భద్రాగమంబుకై
పోలఁగ వేచుచున్ మొగిలు , ముద్దిడు నా మొగసాల నుండెనాన్.

ఉ॥ మేలి కదానిసొమ్మలను , మించుగఁ ధాల్చి రహించు వానర
ప్రీతి కలాపముల్ విరులు , తీరుగఁ జల్లుదు వెల్లవామరార్
లీలగ వైవఁగా విధుని , లీల వెలింగెడి యెల్లనీడఁ గి
శాలి భజింప భానుసుతుఁ , డాదట లక్ష్మణుఁ గాంచె నన్రుతన్.

మీ॥ బింబాధరలు రఘు , వీరుని పేవింప, నర్హ్యాదులను గొని , యరుగుదేర
భేరీ పటహ యుల్ల , రీ రావములు మేఘ, నివృన్దంబులలీల , నెరవుకొనఁగ
సంగితవాద్యముల్ , నకలదిక్కులనిండ, వేలుపుల్లని చాల , విభ్రమిం ప
యౌవతంబు నడుమ , నలరారు కపిరాజు, రిక్కలలోఁ జంద్రు , రీతి వెలుఁగు

తే॥ శ్రీయతుఁడు సుందరుండు ను , గ్రీవుఁ డుచిత, భాను పగిది రాజిల్లుచు , భక్తి విషయ
సంభ్రమంబులు మునుకొని , సందడింప, నియతి రామావరణాని న , విడిదిని విలిచె

ఉ॥ వానరనాయకుం డెదుట , వైభవ లీలల నట్లు గన్నదన్
మానితమూర్తి లక్ష్మణుఁడు , మానసమం దుదయించు కోపమున్
మానుగ ధర్మసూక్ష్మమును , మన్ననపేయు మహాత్ముడొటఁ దా
మానిచె నుత్తరక్షణమె; , మాన్యుల కిన్క విమేషమేకదా;

క॥ ఇరువురు తమ భుజముల నొకొక్కరు నొక్కరు కొంగిలించి • కొని గాటముగాఁ
దరుణులు కప్పులును తమతో, నరుదేర్చఁగ బసిడిమేడ • కరిగిరి బ్రాతన్.

చ॥ ప్లవగకులాధిపుం డచట • వైచిన సింగపు గద్దెఁ జూపి మా
నవవరః కూరుచుండు మన నవ్వుభు నాతఁడు నాదువేల్పు రా
పువుఁడు వసంబునందు కడు • కర్కశ భూమి వసించుచుండ నే
పవిడిఁ బసిండి గద్దెపయి • బాసలువాడను నీవ తెల్పుమా!

ఉ॥ కైకవరంబునన్ మణి వి • కాసి కిరీటము వీడి కానలన్
నాకనుదోయి మాడఁగ దృ • జాప్రసరంబగు సెజ్జ రామపుం
డాకరణిన్ దపింప నక • టాః విరులొల్కిన పైడి గద్దెపై
నేకరణిన్ వసించు నది • యించునె నామదికిన్ సుహృత్తనూ!

తే॥ అనురు సౌమిత్రి వచియింప • నర్కనుతుఁడు, కనుల జలజలమనియత్రు • కణములురల
నేమియును పల్కరేడయ్యె • రామవిభుని, తమ్ముఁడును కదలక యెల్ల • ధరణినిలిచె-

తే॥ బాఁడును వృద్ధులును ప్రియ • బావురుమని, కొంద టేడ్చిరి కొందఱు • కుందినారు
కొందఱేమియుఁ బలుకక • క్రుంగిలోన, నొగిలి సోలి మహర్షుల • పగిదినుండ్రె.

ఉ॥ అంతట వానరేంద్రుఁడు మ • హాత్ముని లక్ష్మణుఁగాంచి తండ్రీ! యీ
చింత నడచి స్నానవిధి • చేసి రసోచితమైన యొరె మొ
క్కింత భుజింప మేము కృత • కృత్యుల మోదుము మా గృహంబు
మాంత పవిత్రతం జెనయు • నన్న నరేంద్రుని తమ్ముఁ డిట్లనన్.

ఉ॥ నిందయు దుఃఖమున్ గడుపు • నిండుగ నుండఁ గృశించి జీవముల్
కందఁగనున్న మాకు నెది • గారము నింపును గూర్చుఁ నాకటన్
గుందినయేని దుఃఖములు • గూరినవేళ సుధారసంబయే
నొందఁగ నింపితంబగునెఁ • యోచన సేయుము వానరేశ్వరా!

ఉ॥ తామరసాయతాజ్ఞ సహ • ధర్మిణి యెచ్చటనుండెఁ జూపినన్
బ్రామిన యారటంబనెడి • పావకు నాటిపి మమ్ము స్వర్పదిన
బ్రేమను ముంచినాడవును • వీడక దుగ్ధపయోధిఁ బుట్టు దే
వామృత మిచ్చినాడవును • ప్రాణము లిచ్చిన వాడవుం జూమీ!

ఉ॥ ఆకులు దుంపలున్ పలము • లాయన మెక్కి మిగుల్చు వానినే
కైకొనువాడ వేతొకటి • గ్రాహ్యముకొ దటుమిటి కోరుచో
శ్రీకరమూర్తి కర్పణము • సేయమి శ్వానము ముట్టు నెంగిలే
నాకగు విశ్వయంబుగను • నమ్ముము ముట్టును వానరేశ్వరా!

చ॥ మఱియొకమాట యేను డ్దజ , మాత్రములోఁ జని కాయలాకులన్
ద్వరపడి తెచ్చి యిచ్చిన భ , వత్సహృదుండు భుజిండుఁ గావునన్
నెఱవడి నేగఁగావలయు , నీకును నిల్పుట-పొడిగాదు నె
య్యరి గొడఁదీర్చ నీకును స , మర్హమె కాదొకా? వానరేశ్వరా!

చ॥ అన విని భానుసూతి జన , కార్తజనాధుఁ దలంచి లక్ష్మణుం
గని మనువంశవర్ధనుఁడు కష్టము లొందఁగ సంతసంబుతో
మనుట యనం బివంగులకు , మాత్రమె డెల్లనెయంచు నిశ్శసిం
చెను వడిలేచె భోగములఁ , జీదఱ నొందెను రాల్చె నశ్రువుల్.

తే॥ అలతనొండ మదితోడ నర్కసుతుఁడు, నీరజాజ్ఞనికడకుఁ బో , నిశ్చయించి
భిత్త్యనుభముల్లఁ బ , రిత్యజించి, నెనరు వహియించి మఱి యాంజ , నేయుఁగాంచి.

తే॥ విశిల కాస్త్రార్థకోవిదః నీవు దూత, లేగుడెంచెడు నందాక , విందెయుండి
రాజువలఁ గూర్చుకొని రమ్ము , రాముకడకు, ననుచు లక్ష్మణుతో వడి , నరుగుదేరె

ఉ॥ నిందుమనంబుతో నట వ , నేవరనాథుఁడు నిష్కలంకు తై
దండ పుటించి యంగదుఁడు , దావునరా దనమూక ముందు చ
స్పందఁగఁ గామినీజనుల , యుల్లములెల్లను వెంబడింపఁ గో
దండము కేలఁదాల్చిన యు , దారుని సన్నిధిఁ జేరఁగాఁ జనెన్.

ఉ॥ తొమ్మిదివేలకోట్ల కపి , తోయము వెన్కయు ముందు క్రేవ లం
దమ్ముగఁ జుట్టిరా హితులు , దగ్గఱ బంధులు దాసిరాఁగ ర
త్నమ్ముల సొమ్ము లెండలను , తన్నగు వెన్నెలలఁ దట్టులన్
జిమ్ముచునుండ భానుఁజాడు , చేరఁగఁబోవుచునుండె రాఘవున్.

అ॥ ద్వజము లతిశయించె , వాద్యధ్వనులు చెల, రేఁగెఁ జిందములును , మ్రోఁగె నగల
జిగులు మెఱుఁగు గముల , పగిదిని నెగదారె. ధూయెగసి మిన్ను , తొడరికప్పె.

తే॥ బంగరును వెండిము తైముల్ , స్ఫటికములును, మణులువలువలుకూర్చియ , మర్పఁబడిన
పల్లకులు దట్టమై కాన , వచ్చె వెల్ల, గొడుగులు మనోహరంబుగఁ , గూడివచ్చె.

తే॥ లక్ష్మణుని మృదుపదము లి , లాతలమున, నానుచుండుటచేనర్క , సూనుఁడంద
మైన వీరఘంటఁమ్రోగ , నతనివెంట, భూరథమున శిబిక వెంటఁ బోవుచుండె.

ఉ॥ వీరగుణోత్తరుండు రజ , భీకరుఁ దార్కఁడు లక్ష్మణుండు పం
కేరుహమిత్ర సూనుఁడును , క్రేవల వచ్చెడు మూక వెన్కకుం
మాఱఁగ రామదర్శన కు , తూహల మయ్యది ముందువోవఁగా
శ్రీరఘువీరసింహుఁడు వ , సింహు గిరీంద్రముఁ, జేరి రయ్యెడఁ

ఉ॥ అందఱచేతఁ గోరఁబడు . నట్టి మహోత్కట భోగభాగ్య రా
జ్యేంద్రిర మీది భ్రాంతి దృఢి . యిచి రమేళు పదద్వయంబు ని
ష్పంద మనంబుతోఁ గొలువ . వచ్చిన భక్తుఁడు భానుసూతి ము
న్నొంద భజింపవచ్చు నన . యుగా భరతుం దలపించె నత్తఱిన్.

ఉ॥ ఎప్పుడుఁ దోడనీడవలె . నిమ్ముగనుండెడు లక్ష్మణుండు త
న్నప్పుడు పాసిపోవ విల . యాతమునన్ భువనంబు లాటఁగాఁ
దప్పక యొంటినిల్పు పర . తత్త్వము కైవడి నున్న రాఘవుఁ
జప్పునఁ గంచి నేలఁబడి . పాఁగిలి మ్రొక్కెను భక్తి పెంపునన్.

ళా॥ సుగ్రీవుండు సమస్కరింపఁ గని ర . జోవైరి ప్రేమంబుచే
వ్యగ్రుండై యురమందు లక్ష్మియును నొ . వ్వన్ దీర్చు బాహర్గళిన్
బ్రగ్రీవంబున కర్యమాత్మజుని శి . రంబాన గాఢానురా
గ గైగ్రవేయక మో యనంగ నలమెన్ . గారుణ్య భావంబునన్.

ళా॥ కూర్పుండన్ పెరివిచ్చి ప్రేమమునఁ గా . కుత్తుండు బ్రహ్మాండమం
దర్పరూపుఁడు కాంచి నీవ్రభుత్ సౌం . పారంగ నిర్విఘ్నమై
పేర్చుంగాదెఁ జనుబులెల్లరును ని . ర్పీతిన్ సుఖంబుండిరేఁ
చర్చింపన్ జలదంబుఁబోలెఁ గపిరా . జ్యం బెల్ల రక్షించెదేఁ

మ॥ అని సంప్రశ్నము నేయు రామునకుఁ గి . శాధ్యక్షఁ దోదేవఁ నీ
యనుకంపార్ద్ర కటాక్ష దృష్టిగల మా . కట్రంబె సౌఖ్యలికిన్,
ఘన తామిస్ర చయంబు లెన్నియయినన్ . గంజావు సాన్నిధ్యమం
దన నిల్వంగలవేఁ భవాత్తి తరణ . ద్రోణి దయాంభోనిధిఁ

తే॥ నీయకారణ సత్కృపా . నియత సంప. దంధతను మీఱితిని భవ . దాజ్ఞనేను
నైజమైన కాపేయంబు . నన్ మహాత్మా. బుద్ధివచ్చె మన్నింపవే . పూతచరితఁ

మ॥ కకుబంతంబుల దాక నీజగములన్ . గాలించి యెందున్న శా
నకి నేపారగఁ దెచ్చియిచ్చు బలన . న్నాహంబు నేఁ గల్గియున్
వికలాత్మన్ మఱి నీవు దుఃఖపడఁగా . విస్తారభోగములం
దకటా మగ్నుడనై పరాకునను కా . లాతీతముం జేసితిన్.

తే॥ నా స్వభావంబు నాసీతి . నాతలంపు. లిట్టివయ్యె సిగ్గయ్యెడి . నెదుటనిలువ
నింక నను గూర్చి పలుమాట . లేల రామ. భద్రఁ రణపీఠఁ విలసత్కృ . పానముడ్ర

మ॥ కమలావళిఁడు రాఘవుండనుఁ బ్లవం . గ గ్రామణిఁ వర్షకా
లము వేదన్నను వత్సలత్వమున నా . లాపించు నీవాక్యముల్

ప్రమదారత్నము రోయకార్యమును సం • భావిండుటంజేసి య
లములై తోచవు న్యూనతందెలుప నే • లా ప్రేమ విందారంగన్.

మ॥ భరతుం బోలిన భక్తి యుక్తుడవు శ్ర • వ్యంబోకు మీ చన్నయ
న్నెరసుల్ మూడవకన్ను డాచిన మృదా • నీభర్త సర్వజ్ఞుడ
పురమోదారుడు మారుతాత్మజుడు • నీ పజ్జం బ్రకాశింపడ
చ్చెరువయ్యెం గతమేమి యన్నఁ బ్లవగ • శ్రేష్ఠుండు తా నిట్లనున్.

ఉ॥ దూతలు కోరి మూతలను • తోడ్కొని రాజనియున్నవారు వా
రీతటిదాకి రారు గడు • వింకిఁ టేపటిదాక నుండె ని
రీతిని వచ్చిచేరిన వ • నేవరవర్గము దోడితే మరు
త్సూతిని నిల్పివచ్చితిని • తొందరవచ్చును నేఁట రేపటన్.

తే॥ వెంటవచ్చెను తొమ్మిది • వేల కోట్లు, రావలయు నైన్యములును ని • ర్ణయము చెడక
రాగలవు రేపెవచ్చు త • ర్వాత మిగత, కార్యమును నిశ్చయింత మ • క్కలగననుడు.

చ॥ తలచిన కార్యమున్ బలయు • తంబుగఁ జక్క యొనర్పుటన్నచోఁ
జలుకన గాక దొడ్దగునె • సూర్యకుమారక నీకుఁ శ్లాఘ్యమీ
యలఁఘ విసీత భావమది • యందఱ కబ్బునె? నేఁడుబోయి రే
పెలమిని రమ్మటంచు పెల • విచ్చి ప్రియంబునఁబె భానుజున్.

ఉ॥ వాలితనూజుఁ గాంచిప్రియ • వాక్యములాడి కుమార నేఁడు నీ
ప్రోలికి నేగి తండిరికి • బూర్తిగఁ దోడ్పడుమంచుఁ బంపి శ్రీ
లోలుడు తమ్ముతోడఁ దన • లోపలి జానకి తోడఁ దన్ని శా
కాలము ద్రోచివైచెఁ గడఁ రన్ • భువి నిల్పినఁ గాల మాఁగునే?

ఉ॥ రాతిరి కీర్తికాముడగు • రాముడు తమ్మునిగాంచి నాయనా!
కోతులఁజేసి నెట్లుగను • గొంటివి! తత్ఫలి నేమిహారె? నా
కాళతరీతిఁ దెల్పుమన • నాతఁడు దెల్పుచునుండె నన్నయన్
ప్రీతిని విన్నునుండెఁ జనె • రేయియుఁ బ్రొద్దును వచ్చెఁ గ్రమ్మటన్.

9. శ్రిపిసేనా సందర్శన పటలము. (40)

ఉ॥ సూర్యుడు పూర్వదిక్తటివి • శోభిలు మున్నుగ లేచి సూర్యవం
శార్యుడు నిత్యసృత్యముల • నాదరమొప్పఁగఁ దీర్చె; ధాత్రి యీ
ధుర్యత నోర్వదన్ దిగులు • దోషఁగ వాసరసేన నైజమౌ
చర్యలు సేయుచున్ జనక • జాపతిఁ జేరఁగవచ్చె న త్తటిక.

తే॥ శతసహస్ర నాగబలులు • నైన్యపతులు, వేపురొగి వెంటరాఁబది • వేలకోట్లు
చిందముంబోలు నచ్చంపు • చందమొప్పు, సేనతో శతబలి వచ్చి • చేరెనటకు.

తే॥ మధువు నెక్కువ గ్రోలియు , మత్తుగానక, మేరువును గూడఁ బెకలింప , మీఱుమేటి శిక్షణలు వానరులు పది , లక్షకోట్లు, వెంబడింప సుషేణుండు , వేగవచ్చె.

తే॥ సరసవాక్య రుమాదేవి , జనకుడైన తారుడు పయోధి క్షణములో , దమ్ముసేయఁ జాలు నలువది యెనిమిది , వేలకోట్ల, కపిచయంబుతో రవిసూతి , కడకువచ్చె.

తే॥ దివిని భువిని శాశ్వతకీర్తి , నిపుడజేయు, హనుమతంద్రి కేసరియను , నగచరుండు కోడు లేఁబది లక్షల , కొట్లు గొలువ, వెలసి దినరాజసూనుని , గొలువవచ్చె

తే॥ అలక గొలువ భాస్కరునేని , నలఁచివైచు, క్రోధమునవసుంధరనేని , గ్రాచ్చిత్రోచు కొండఘ్రుచ్చులు నలువేల , కోట్లు బలయ, నక్షయబలుండు వచ్చె గ , వాఙ్మండటకు

ఉ॥ ఆది వరాహమూర్తి బల , మండిన వారలు రోమరాజి శై
లాదులఁగట్టి యాద్యఁగల , యట్టి యెలుంగులు రెండువేల కో
ట్లదటఁ గొల్వ వానర వ , రాధిపుఁ జేరఁగ వచ్చె జాంబవ
త్సోదరుఁ డాభిశేకరుఁడు , ధూమ్రుఁడు మిక్కిలి కౌతుకంబునకా.

తే॥ పిడుగు హోలాహలముఁ బోలు , భీకరుండు, పనసుఁడనువాఁడునడగొండ , యనఁగవచ్చె విసుక బలయుతుల్ పండ్రెండు , వేలకోట్లు, కీశవరు లోలిఁ గొల్వసు , గ్రీవుకడకు.

తే॥ అగ్నికొడుకు నీలుండను , నగచరుండు, కంది కంధర సన్నిభ , కంఠ రవుఁడు యమసమాను లేఁబదికోట్ల , యగచరాలిఁ. దోడుకొనివచ్చె రవిసుతు, తోయమలర

తే॥ గురుభుజుండు విశాల వ , ఊండునైన, దధిముఖుఁడు సిరకార్యులు , దగ్రమూర్తులు గ్రులైన మ్రుష్పదికోట్ల , యువక వనవ, రావళుతోడ వచ్చి సు , గ్రీవుఁ గలిపె.

తే॥ తాము వసియింప వేటొక , ధాత్రియున్నఁ, జాలదననొప్పు ముప్పది , వేలకోట్లు సింహభీకరులగు కపి , సేనతోడ, వచ్చి దిగియెను విఖ్యాత , బలుఁడు గజుఁడు

తే॥ అంబుది తరంగములఁబోలె , నంటియంటి, వచ్చు, వేయు నేఁబదికోట్ల , భల్లుకేంద్ర విశతితో బ్రహ్మపుత్రుఁడు , వీరవృద్ధ, జాంబవంతుఁ డేతెంచె ను , త్వాహమడర.

తే॥ అజుని యాజ్ఞచే దనుజుల , యాయువడఁడ, వచ్చెననఁ బదిలక్షల , పంక్తులిపవ రైన సేనలతో సాటి , లేవి కడిమి, నొప్పు దుర్ముఖ వ్యవఁగ వ , రుక్మండు పచ్చె

తే॥ అశ్వినీదేవతల యంశ , మండు పుట్టు, విక్రమోన్నతుల్ మైందుండు , ద్వివిమ డనెడి ప్లవగు లొక లక్ష కోటి బ , లంబు తోడ, ధూళి మిన్ను గప్పఁగ వచ్చి , దూకినారు

తే॥ మల్ల యుద్ధకోవిదుఁడు న , నృహితగుణుఁడు, విజయశీలి కోటికిఁ గోటి , వెలయుదళము వెంబరా గోముఖుండను , వీరవరుఁడు, భుజయుగము పొంగ రవిపుత్రు , పొంతఁజేరె

తే॥ గాలియన గాలిపట మనఁ , గ్రాలి యలల, తోడి కడలినా , నుప్పొంగి , తొలగిదియగు కోల్ల రాణువతో వచ్చెఁ , గుముదుఁ డటకు, విజయమే రూపమందిన , విధముఁ దోప

- తే॥ ప్రళయకాలమందేని న . శ్వరములేని, ప్రోడ పద్మములుండేడు . నేడువేల
కోట్లసంఖ్య యొప్పులెడు . కోటిమూఁక, తోడవచ్చె భూతలమెల్ల . ధూళిగ్రమ్మ.
- తే॥ విలయమున జగములు చెడ . వీరచెడవి, కులమహీధ్రములన లావు . కొమరువెరవు
గలుగు తొంబదికోట్ల సం . ఖ్యకుమరించు దళముతో ఋషభుఁడు రవి . తనయుఁడేరె
- తే॥ కడలికంటె విస్తరమైన . కట్టికోటి, మూఁకలను లెక్కకందవి . మొత్తములను
పలిచికొని దీర్ఘపాదుండు . వినత శరభు, లొక్కరొక్కరుగా వచ్చి . రుల్లసిల్లి.
- తే॥ రవికిఁగూడ భీతిల్లని . వననసుతుఁడు, దెనలుచిన్నవియన నొప్పి . మునురు కవిసి
యున్న యైదెడవేల కో . బొలయు బలము, లొప్పనడతెంచె ధాత్రియు . నొద్దగిలఁగ.
- తే॥ వేలుపులకును లెక్కింప . వీలుకామి, యముఁడు కాంచి దిగ్భ్రమమొంద . నరిదియైన
లక్షకోట్ల యెన్నికగల . పక్షబలము, లొలయ విశ్వకర్మసుతుఁడు . నలుఁడు వచ్చె
- తే॥ రాము నమ్ములపొదలొని . ప్రదర సంఖ్య, తోడఁ బోల్చంగఁదగినది . తొడరి తెచ్చు
శంఖ కుంభుల విస్తార . సైన్యవయము, లోతులకు లెక్కవెట్లంగ . లోసుగాడు
- పీ॥ ఇట్లు కూడిన వాన . రేశ్వరసైన్యంబు, మునుఁగంగ జాలదు . వనదిజలము
త్రొక్కిన దిక్కు మే . రువును ధరానలి, యొడ్డగెడవుగాఁగ . నోరగిల్లఁ
జరియింపఁ దొడఁగిన . జగమందు నువుగింజ, నిడుటకేని యెడమ్ము . నెనయకుండుఁ
గినిన రవియును . కీరియుఁ గాలి బొ . గ్గగురు భుజియింప . నందచయము
- తే॥ పిడికెఁదేసియేనియు నాటి . యడఁగరాదు, వెరసి లెక్కింప దెబ్బది . వేల బ్రహ్మ
లంగవించియు వ్యర్థప్ర . యత్నమగును, కెరలిహుచి చిచ్చటకంటి . గెయఁజాలు.
- తే॥ విలువఁదలఁచిన మేరువు . విలువఁగలదు, పొడువఁదలఁచిన మింటివి . పొడువఁగలదు
పట్టఁదలఁచిన యమునైనఁ . బట్టఁగలదు, త్రావఁదలఁచిన జలధులఁ . ద్రావఁగలదు.
- తే॥ కడలదాటి యవ్వల దూఁక . గడఁగువారు, విభునిపనికిఁ బ్రాణములేని . విడుచువార
ల్లలువదేడుకోటుల పది . కాదిపతులు, గొప్పసేనతో సుగ్రీవుఁ . గూడినారు
- తే॥ పనిదికంటె విస్తృతిని మిం . చిన దళమ్ము, లెలమి నలమఁగ దళపతు . లెల్లవచ్చి
సప్తహరిదశ్వసుతుపాద . జలజములకు, సరగ నెఱిగి క్రొవ్విరులను . చల్లినారు.
- తే॥ ఇట్లు వచ్చిసేనలు నిండ . నినసుతుండు, దాశరథికడ కరుదెంచి . త్వరితగతిని
అఘవిదారఁ తలంచుచు . న్నుంతలోన, దడము లేతెంచెఁ జిత్తగిం . పుడి యటన్న.

ఉ॥ మోహనమూర్తి కాంచి పరి . మోద భరంబున మోమెలర్ప వై
దేహిని యప్పుడే కవిన . తీరున నంగద వీడి సైన్య సం
దోహమునెల్లఁ గాంచెడు కు . తూహలమంది నగేంద్ర శీర్ష మా
రోహణపేసెఁ భానుజుఁడు . కోతులమూఁకను చేరి యవ్వం.

తే॥ పదియునైదు యోజనముల , పరపుగలిగి, యిచటినుండి దక్షిణమున , కేగుడనుచు
నాజ్ఞయిడి సైన్యములకుఁ సై , న్యాధిపతులఁ. బిలుచుకొని వచ్చె శ్రీరామ , విభువికడఁ

తే॥ వచ్చి సేనలఁ జూపుచుఁ , బార్థివేంద్రు, కడన యుండఁ బాలకడలి , కడలతోడఁ
దెరలి ప్రవహించుచందానఁ దివిరి సేన, బహుళ కోలాహలంబుతో , బయలువెడలె.

అ॥ అష్టదిశలు భూమి , యనిమిషలోకంబు, వనధివయము మఱుగు , పడఁగ సైన్య
ఘట్టవలను దుమ్ము , కడురేఁగ బ్రహ్మాండ, ఘటమువెలసె మట్టి , కడవయనఁగ.

చ॥ మొనలకు గొప్ప వారినిధిఁ బోల్తమ యన్న , సముద్ర విస్తృతిం
గనిన జనంబులుం గలరు , గావునఁ బోలిక తేదియుండు; నా
యినకులు లట్టులే దినము , లిర్వది చూచియుఁ జక్రమధ్యమున్
గనరనఁ బూర్తిగాఁ దెలియఁ , గంచునమర్పులు గల్గినేర్తురే;

చ॥ జయమునఁ బ్రొడిమంబునఁబ్ర , శస్త్రబలంబున పాటిలేని శ్రీ
దయితుఁడు కన్నులన్ మదిని , తర్కవిధంబున నింగితజ్ఞతఁ
బయివయఁ గాంచి కాంచి మఱి , పట్టుగ నూహమొనర్చి సైన్యసం
చయములఁ గూర్చి ప్రేమ నను , జన్మునిగాంచి వచించె నివ్యుధిన్.

మ॥ మనబుద్ధింగొని చూచినారము చమూ , ఘట్టంబు నీకై వడిం
జన సంపూర్తిగఁ గాంచు నోపికయు నెం , చక లేద యంబోనిధిక
గనినట్లందురెకాని యెవ్వరు తదా , కారంబు పూర్ణంబుగా
గనినారో యని.సంశయంబు గలుగున్ , గాకుత్స్న చూడమఱి.

మ॥ ప్రమితిన్ సర్వజగన్నియామకుని న , ర్వవ్యాప్త దేహంబుఁ. బం
చ మహాభూతములన్ దిశాంతముల, సూ , శ్మశ్లాసమున్ బల్కులఁ,
భ్రమలంగొల్పు మతప్రవక్తల యభి , ప్రాయంబులన్, గీశసై
న్యములన్, సాంతముగాఁ గనుంగొనిన పు , జ్యాశ్శుల్ కనన్ వత్తురే;

క॥ ఈసైన్యంబుల నిందయుండి రహిమై , నీక్షింప యత్నించుచో
గాసింబొందుట కాలముం జనుటయుం , గాకొండు గానేర్పునే;
యా సుగ్రీవునితోడఁ గ్రచ్చఱఁగఁ గా , ర్యాలోచనల్ చేసి నీ
తా సౌగంధి కగంధి నారసెడు చే , తల్ చూడ మేలొగదా;

చ॥ అన విని లక్ష్మణుండను మ , హాశయ యీకపిసేన యెందు నే
ఘనమగు కార్యమైన షణ , కాలములో నివలీల నేర్పుమై
నొనరుపఁజాలు; జానకి న , యోనిజ రోయుట దొడ్డకార్యమే;
పనిగొని ధర్మమే గెలిచెఁ , బాపములెల్ల నశించె రాఘవా;

చ॥ నలినభవుండు గొప్పజత • నంబునఁ జేసిన నృప్తియందు జీ
వుల గములన్నియున్ జలది • భూధర సన్నిభమై చెలంగు నీ
బలిముఖ నై న్యసంతతులఁ • బట్టుగ లెక్కిడఁ బూని యుంచు నా
నలుగలు గాఁగ వోచె ముని • సన్నుత నిర్మల సద్గుణాకరాః

కా॥ ఆలస్యం బింకనేల మైథిలిని యో • గృహ్నిధి రోయంగఁ గీ
కాలిన్ దిక్తతి కంపుచే తగిన కా • ర్యంబంచు వాక్రువ్వగా
శ్రీలక్ష్మి హృదయేకుఁ దాప్తవరు సు • గ్రీవుం బ్రబోధించుచున్
గాలాతీతములేని పద్ధతిని ప • ల్కంబునె మోదాత్ముడై.

10 అన్వేషణ ప్రేషణ పటలము. (74)

మ॥ జనతా నై జ మహాభిమానము మన • స్తాపంబు నన్యోన్య భ
ర్తన విద్వేషము లేమిలేక విపులో • త్పాహంబుతో నొప్పు నీ
మన నైన్యంబుల లెక్కవెట్లఁ దలఁపన్ • మానం బొకండున్నె దా
త్రిని మోదంబునఁ దెల్పుమా యనుడు సు • గ్రీవ ప్రభుం డిట్లనున్.

పీ॥ ఎనిమి దక్షిణి • లేకంబు నాఁబడు, నెనిమి దేకములైన • నేకకోటి
కోటు లొకెన్నిది • గూడికంబులగు, నవి యెనిమిది కుము • దాఖ్య నొప్పుఁ
గుముదంబు లెనిమిది • యమరఁ బశ్యంబగు, బద్ధంబు లెనిమిది • పరంగు నాడి
నాడు లెన్నిది చేరి • నన్ సముద్రంబగు, సంద్రంబు లెనిమిదై • చనును వెల్వ

తే॥ అట్టి వెల్వలు దెబ్బది • యమరు సేన, యిందు సేనానులఁబడి • యేడుకోట్లు
వీరలకు నెల్ల మొనగాఁడు • క్రూర కాలు, నై న నలఁపఁజాలిన నీలు • దనెడివాడు.

తే॥ అనిన రవిసుతుఁ బ్రేమమై • గని నృపాలుఁ, డింక వ్యర్థ ప్రసంగంబు • లేల మనకు
సక్రమముగాఁగఁ గర్తవ్య • సరణి చూడ, నగుఁగదా యన్న సుగ్రీవుఁ • దనుమఁగాంచి

అ॥ జనకునివలె జవము బలం • బును గలిగిన నీవు కార్య • మున మునుకొనకీ
యనువున నితరుల బలమును, గను వేడుక నుండు తగునె • కరువలిపట్టి

అ॥ ఈవ బయలుదేటి • యలయెల్ల గాలించి, భోగ భూమి వెదకి • భోగిలోక
మరసి తరణి కులజా • తరుణి యునికిఁ గాంచి, తెలివితోడ బలముఁ దెలుపఁ దగవె

వ॥ దనుజుని పట్టనం బిటకు • దక్షిణ దిక్కున నుండుఁ గావునన్
మన జవ మొప్పుగా నరిగి • కర్పరవర్ణుల గెల్చి శ్రేయమున్
జనక కుమారికిన్ ధరణి • జాపతికిన్ మఱి మాకుఁ గూర్చి కీ
ర్తిని పహియింపఁగాఁ దగిన • తేకువ నీక యెసంగు మారుతీ

- అ॥ వాలినుతుడు జాంబి, వంతుడు తక్కిన బలము రెండు వెల్లు, వలునుమీకు,
దోడుగాగ వచ్చు, దోయజాక్షిని రోసి, త్వరగ రండు జేమ, వార్తతోడ,
తే॥ వరుణ దిశకు ఋషభుఁ డేగి, యరయువాడు, వినతుఁ డింద్రుని దిక్కున, వెదకువాడు
ధనదు దెన శతబలి రోయ, మొనయువాడు, రెండు రెండేసి వెల్లుల, దండుతోడ.
తే॥ శ్రమమునకు నోర్చి పలు ప్రదే, శములఁ జొచ్చి, రాముదేవి నన్నేషించి, రావలయును
గడువు నెల గల్గు సంతలోఁ, గడఁకతోడ, వచ్చి తెలుపుడు మీరల, వార్తలెల్ల.
తే॥ దక్షిణంబున కేగయ, తన్నంబుసేయు, వారిఁగని వెండి మీరలు, భవ్యమైన
విష్ణు విశ్వరూపంబున, వెలయుచున్న, వింజమును దొల్లఁ గాంచుడి, వేద్యతోడ
తే॥ వింధ్యగిరియందు దేవిని, వెదకిచూచి, యవల వేల్చు డిగ్గియ యన, నలరి షట్పు
దముల యుక్యతిచేత్రవ, జముల కింపు, గూర్పు నర్మదఁ జేరుడు, కూర్మిమీరు.
తే॥ ఆమరకాంతలు దోలిక, లందు తూఁగి, సేయు గానామృతము గ్రోలి, చేష్టలుడిగి
యలరి తూలి విద్రించెడి, యకునపక్షి, కూటముల కిరవగు హేమ, కూటము గని
తే॥ అచటఁ గలుగు పూఁబొదరిండ్ల, నరసి కడచి, యుత్తర పినాకినీ నది, సుత్తరించి
సుందరంబులై యలరారు, చోటలెల్ల, నెమకి యవ్వలఁ జనుడు వి, ర్ణిద్రులగుచు
తే॥ తావి యగురు వృక్షములు చం, దనవనంబు, లేపు మీతీ బానిలు విద, ర్భాపురంబు
నరసి నానపురంబుల, నదిగమించి, దండకాటవిఁ జేరుడు, త్వరితగతిని.
తే॥ పిదపఁ గమలాకరములచే, పృక్షసాంద్ర, మగు తలంబులచే రమ్య, మై యగ స్త్య
మౌని వసించు పుష్పాశ్ర, మంబు గనుడు, పావనస్థలల్ దర్శింపఁ, బాప మీగు
తే॥ ప్రసవజాల సంభృతమైన, వన ముదారు, సంబదంబోలె స్థిర వికా, నంబు నొందుఁ
బూవుఁబోండ్ల తీయని మోవి, బోలు ఫలము, లెల్ల ఋతువులలో ఫలి, యించుచుండ
తే॥ అచటివారలు కనుతెప్ప, లార్పకుండ్రు, గాఢనిద్ర సేయరు మోవ, కర సుఖంబు
లచట సుస్థితమై యుండు, నర్కుఁడేని, చొరఁగలేడు తగ్గనివగు, యురములుండు.
తే॥ దాని దాట నిశాకరు, దాకి యొరయు, నదియు భానుండు చిత్రాంతి, ననుభవించు
పట్టనాఁ దోచునదియు నొ, పాండుకైల, మొండు కన్నట్టు నవటికిఁ, బొండుమీరు.
సీ॥ సతతంబు జీవన, సందాత్రియై ప్రవ, హించుచుండుటచే ర, హించునదియుఁ
గనక రేణువుల ము, క్తాఫలంబుల రత్న, సంచయముల దొర, లించుకొనుచు
గొల్లల కవ్వముల్, కొల్లలాడుచు ఘన, ద్రుమ వికరంబులఁ, ద్రోచికొనుచు
జీవజాలముల నీ, ద్వికొనుచు మునిగిన, వారి పాపము నోట, వైరుకొనుచు

* ఇది నుండి గల పద్యములలోని వింధ్య నర్మద దండఁ అగస్త్యాశ్రమము గోదావరి యనునవి కిష్కింధకు తరముననుండునని, వింధ్యమును మధ్యప్రదేశము గా నుంచుకొని నాఁగెదిక్కులకుకవులవ పంపెనని వ్యాఖ్యకారులు వ్రాసియున్నారు, అట్లు చూచినను తక్కినవియు స్థలక్రమ విరుద్ధములై యున్నవి

తే॥ వచ్చు పావన నది యొందు , వజ్రులుచుండు, ధర్మమార్గంబుకరణీ నౌ , దార్యమట్లు
పరఁగు గోదావరిం దాట , శరవణాఖ్య, నమరు నదియుండు షణ్ముఖఁ , డండు విలును

పీ॥ ఆవలఁ బోవ భి , ల్లాంగనల్ మంచెల, పైనుండి పక్షులఁ , బాఱుదోల
సుడియంగ నొడిసెల , సూర్యకాంతంబులఁ, జుట్టి వైవఁగ నెండ , మిట్టికాచు
కొఱుచేలలకొండ , కోనలఁ గాంచురు, కడచి చనఁగఁ జంద్ర , కాంతగిరియుఁ
గనవచ్చు నదియును , కడచనఁ బెక్కువి, శాల ప్రదేశముల్ , సౌరుమీలు

తే॥ నవల నది శేషుండు ఖ , గాధిపతికి, నలికి దాఁగిన కొంకణ , మను విలాతిఁ
బొందవచ్చు నవ్వలను కు , శిందపురము, చేరఁగలరు మీరలు దాని , మీజీ చనుఁడు.

పీ॥ హరుఁడు ఘనుండని , హరియే ఘనుండని, వాదించు మూఢులు , పడయలేని
సద్గతి కైవడిఁ , జనరానిదియు సుర, నది పరిసరమునఁ , బొదిలునదియు
నత్రంకషంబయి , శుభ్రాంశుఁడు గ్రాంశు, డను దీపకళికలఁ , దనరు నదియుఁ
బ్రజకుల కభిమతా , ర్థము లొనంగునదియు, నగు నరుంధతి గిరి , మొగిని గనుఁడు

తే॥ కాంచి మ్రొక్కుఁడుదానిని , గాంచి నదులు, గిరులు కొన్నిదాటిన ఖగ , వరుఁడు సుధను
సర్పముల కిచ్చి తల్లిదా , న్యంబు దీర్చు, తలము మరకతగిరి దానిఁ , గలయఁగనుఁడు

పీ॥ ఉత్తర భాషయౌ , నురు సంస్కృతమునకు, దక్షిణ భాషయౌ , ద్రావిడమున
తెల్లగాఁ గలదియు , నెల్ల వేదాంతముల్, వివరించు తత్త్వంబు , వెలయునదియు
మేటి ధర్మములకు , మేరయౌ నదియు న, సామాన్యమగుట య , శశ్వరీర
మట్లు ప్రకాశించు , నది మహర్షులకు మ, హత్త్వములకు స్థాన , మైన నగము

తే॥ వేంకటాచల మనుపేర , వెలయుచుండు, దొండములఁ ద్రోచి నమ సుఖ , దుఃఖులైన
తత్త్వవేత్తలు జ్ఞానాగ్ని , దగ్ధకర్ము, లైన తపసు లా శైలంబు , నందుగలరు.

పీ॥ సర్వపాపఘ్నముల్ , స్నాన తీర్థంబులు, మౌని ప్రశాంతాశ్ర , మస్తలములు
ఁ త్ప పుంజములతో , రాజిల్లు చటియలు, వేల్పుబోటుల గాన , విధము వినుచు
సారంగ పోతముల్ , శార్దూల శాఖముల్, ద్వేషంబు మాని ని , ద్రించు చోట్లు
కాంచువారలకు నాఁ , కలియుఁ గన్పింపదు, విసుగు పుట్టను మోద , మోదఁగుచుండు

తే॥ గిరిని దర్శింపఁ గల్గెష , గిరు లడంగు, దాసినన్ ముక్తి తప్పక , డక్కుచుంట
మనకుఁ గార్య భంగంబగుఁ , గనుక నచట, దూరముననుండి ప్రణుకించి , తొలఁగుఁడిరు

పీ॥ విమల ప్రభావ ని , వేశ మయ్యదిగాన, రావణుం డచటికి , రాముడేవిఁ
గోవిపోవఁ డవలికిఁ , జని తొండమండల, మునఁగాంచి విభ్యాతి , నెనసి స్వచ్ఛ
శీతలవారిచే , జెన్నారి నజ్జన, చిత్తంబువోలెను , దాత్త మగుచుఁ
బ్రవహించు కావేరి , వజ్రులు చోకుల దేశ, మున దాటి యవ్వల , మునుల వసతు

తే॥ లగు ప్రదేశంబులం గాంచుఁ , డలఁత లేక, యలను లెన్నుండు సఫలత , నందలేరు
కడచి ద్రవిడభాషను పేరు , గాంచినట్టి, పాండ్యదేశంబునకుఁ బొందు , ప్లవగులార;

మ॥ మలయాద్రిం గల యా యగ స్తముని ని , ర్వాణించు భాషాస్ఫుర
తక్కులనా ద్రావిడ సంఘముం గవినఁ ద , ద్వాషా సుధా మాధురీ
కల నాదం బది క్రమ్యుణ్ణిట్లుటకు నాఁ , కం గూర్చుఁగాఁబట్టి మీ
రల కైలంబున కర్థి మ్రొక్కి చనుడీ , యంభోనిధిం దాఁటఁగన్.

పీ॥ దారిలోఁ బ్రకృతి సౌం , దర్య పూర్ణంబగు, దరులతో విలసిల్లు , తామ్రవర్ణి
ద్విరద పోతంబులు , విచ్చలవిడిఁ జరి, యిందు సానువుల మ , హేంద్రనగము
కలవు వానిని గాంచి , కడచి యవ్వలఁ జూచి, నెలలోన మరలి రా , వలయు ననుచు
సుగ్రీవుఁ డాజ్ఞ యి , చ్చుట గాంచి రాఘవ, ప్రవరుండు కపివీరుఁ , బవనసూను

తే॥ నక్షయ కటాక్ష వీక్షణ , మాన్వి యరసి, యతనిచేఁ గార్యసిద్ధి యా , నని గ్రహించి
యేకతమునకుఁ గొనిపోయి , యెలమితోడఁ, గొని యంగమచ్చముల వా , క్రువ్వఁదొడఁగె

సీతా సౌందర్య వర్ణనము.

కా॥ క్షీరాంభోనిధిఁ బుట్టు విద్రుమ లతా , చేదంబులం దెచ్చి సౌం
పారన్ లతుక పూసి చంద్ర దశకం , బాపైనఁ బొందింప నే
తీరౌ నవ్విధిఁ గాలి వ్రేళ్ళమరు డా , త్రిపుత్తికిం గావునన్
నీ రేజారులు సాటిగావు వినుమా , నిక్కంబుగా మారుతీ;

మ॥ మెఱుఁగుంబోడుల నింపు సౌంపెనఁగు న , మీఁగొళ్లకున్ సత్కవుల్
తెఱఁ గొప్పం గమరంబులన్ సదృశరీ , తిం బోల్చి వర్ణింతు చ
కైరకంబెఱ మధురంబులౌ పలుకులం , గీలించు చంద్రాన్య కా
యుఱవౌ సామ్యము దెల్పుటజ్జతి యగున్ , న్యూనోపమం బొటచేకా.

మ॥ విలిఖింపంగ నళకృష్ణమై తినరు పూ , విల్కాని చేయమ్ము లీ
లల నొప్పారెడి సీత జంఘలకుఁ బో , లం జూచి విద్వాంసు లా
కలనం దెల్పెడి శాలిగర్భము నిషం , గంబుఁ మహాగ్రాహమున్
దెలుపం గల్గెడు మోదమేదిఁ త్రిజగ , ద్విభ్యాత వీరోత్తమా;

తే॥ కలికి సొబగు వీరోమోరు , వులకుఁగవులు, సహజముగఁ దెల్పు కిదళితా , స్తంభములను
తొలుతనే జయించె నన వేఱు , తొడరి తెలుప, నుపమ లేదయ్యెజగమున , నూహసేయ

తే॥ కంచుకము చాల్చు చక్రవా , కముల సౌరు, పసిఁడిగిండ్ల మెఱుంగును , పరఁగఁగల్గు
కువభరంబున ననియాడి , కునియు కౌను, కలదు లేదను తత్త్వంబు , కరణి నొప్పు.

ఉ॥ సౌప్యవజాలమున్ జగతి , సాదనచేసి గడించి బ్రహ్మయున్
నిష్ఠను మెచ్చులాడులను నేర్పున సృష్టి యొనర్చుచుండె విం

బోష్టి తను ప్రకాశమున , నొప్పుగ్గఁ గానఁగరాదు కాను నే
సుష్టుగ నంటియే కలుగు , చొప్పు గ్రహింతు నిజంబు పావనీ.

మ॥ పటపత్త్రంబును వెండిపళ్ళియరమున్ , పర్ణాటఁ దంకించివ్రా
యటకుం గూర్పు పటంబు నద్దము కవి , ప్రోక్తంబులై యుండు ని
చ్చొట నవ్వానిని పోల్చి పల్క నుపమా , ప్రోక్తంబులొ మైదిలీ
పటు భవ్యోదర పద్ధతిం గనినచో , బ్రజ్ఞాధనీ పావనీ.

కా॥ నంద్యావర్తపు మధ్యరంద్ర మది గాం , చన్ సౌరుగా నుండినన్
నింద్యంబొ నుపమానమా గుణవతీ , నిమ్న స్ఫుర న్నాభికిన్
సంద్యోతంబగు ద్యో నదీ విమల వా , స్సంఘాత జావర్త మా
నంద్య ప్రక్రియఁ గాంచినాడ నది యె , న్నన్ వచ్చుఁ దత్సామ్యమున్.

తే॥ తరుణి నూగార్థ నాప్రాణ , ధార యనియె, కిలఁపు మది కౌసులతయెగు , దలకుఁజ్రాకి
యలమ నొకగనీకుండు మా , జాకుఁబోలు, ననుచుఁ దెలుపంగదగునాకు , గాత్మజాతః

చ॥ దళముల రాపిడిం దనువు , దద్దురు వోవున యన్న శంకతో
జలజము నుండి వెల్వడిన , సాగరకన్యకకున్ వశిత్రయం
బిలఁ గల ముద్దరాండ్ర ససి , నింపును సొంపు హరించు కీరితన్
సులిలత రీతి వ్రాయు జయ , సూచక రేఖలొ నాగఁ బొల్పెడిన్

చ॥ కనకపుగిండ్లు పోల్చుదవు , కంఠకముల్ సరిరావు చక్రవా
కిని జత పొందియుండదు చి , గిర్చిన పూవుల కుచ్చు లారహిం
గానవెడనీరు కాయలును , కూడవు పో చదరంగకాయలుం
బొనరవు కల్కిచమ్ములకు , బోలిక కన్పడదయ్యె వింతకున్

ఉ॥ లేవెదు రిక్షదండములు , లేమ భుజంబుల సాటి యెంచి నే
నానిలచి త్తతన్ గమల , నశ్రుతు రాల్చుచు నుండుఁ గాని యా
దేవి భుజంబు సాటియగు , తీరు గనుంగొన నేరనైతి వా
పోవక యుక్కుగుండియను , పొందినఁ గాదె వచింప విమ్మగున్.

తే॥ అతివ ముంజేతికిని సామ్య , మరయలేదు, దిరిసెనయును కాతిన్యమై , పరఁగు మకర
వీణియయు సరికాడికఁ , బృథివియందు, సౌష్ఠవము మించి యొకఁడునై , సౌష్ఠవంబు

తే॥ ఎఱ్ఱకంఠేలి చివుకుల , నెన్ననేలఁ, కల్ప కిసలయములు నవ్య కమలజములు
నందెలు ధ్వనింప నందమౌ , నడుగు జతరె, సాటిరావనఁ గేంకుఁ , జాటఁదగునె.

చ॥ చిలుకల ముక్కులున్, జెలువ , పీత నఖడ్మతిఁ బోలెవ యం
చలికులవేణు లాలిగొన , నమ్ముఖవైరము నూని కిస్కమైఁ

జిలుకలు నేటికిన్ విడక శ్రీల ముఖంబులె యంచు దొండలం
దొలుచుచుఁ దృప్తి నొందుననఁ . దూకొని సామ్యమి కెందు దెక్కునో?

చ॥ కర చరణంబులం దనియఁ . గాంచెడువో మదిఁ దట్టుచుండుఁ దా
మరసము లట్టులే చెలువ . మంగళ కంఠము గాంచువేళ నె
చ్చరముగఁ బోత వృక్షమును . శంఖము జ్ఞప్తికి వచ్చుచుండు నా
సరసిజనేత్ర యందమును . సాటి గనుంగొని నిశ్చయింపుమా.

తే॥ వెలది నోటికిఁ బగడంబు . బింబ ఫలము, నెఱుగలువ బూరుగుపువ్వు . నింద్రగోడ
మును పలాకసుమంబుఁ దె . ల్లనివెయగుట, నుపమకాలేవు తననోరె . యుపమయగును

తే॥ ఎఱ్ఱ యమృత మెఱ్ఱని శీనె . యిలను లేవు, తలచు మాత్రాన నవ్వి మో . దంబు విడన్
తెలువ యధరంబునకు సాటి . ధరణి లేద, యేది చెప్పిన గౌరవ . హీనమ చుమి.

ఉ॥ జానకి దంతపాళికిని . జాజులు ముత్తెసరుల్ స్ఫుటంబులై
జానగు నెమ్మి యీఁకల పి . సాళి బుడంబులు సాటి యన్నచోఁ
దేనియతోడ వారిది మ . థించి గ్రహించిన వెన్నతోడ నా
మావిని వాక్యజాలము న . మానము చేసి వచించుచేయగున్.

ఉ॥ ఊసరవెల్లయున్ దిల సు . మోన్నతియున్ మఱి నీరు గుబ్బియున్
వాసికతో నమాన మన . నాజెముగా జిగి లేదు వాసికిన్
వాసపు చిత్రకారుఁడును . వ్రాయఁగలేడట గాన జానకీ
నాసను గాంచియే ననుపు . నెరు నెఱుంగ నగున్ మరుత్తుతా!

ఉ॥ వంగిన వంగ చిక్కుడును . వ్రాలను శ్రీయును ముంతమామిడిన్
పొంగుచుఁ జాటి బాలకులు . పోలికగాఁ గొనువారు పండితో
త్తుంగులు పల్క వెఱ్ఱులని . త్రోవఁగవచ్చును కుండలంబులే
యంగన వీనులై జనన . మందెఁ బురాత్త తపః ఫలంబుచే.

ఉ॥ శ్రీపతివోరె నల్లనయి . కీరపయోనిధిఁ బోరెఁ దెల్లనై
యేపగు వాలు వాడిమి జ . యించిన కన్నుల మేల్గిరిమన్
దేపకుఁ దేప గాఁగ వెయి . తేపలు చూచినఁ దృప్తి లేదు నీ
చోపమమౌ సముద్రమితి . యూహకు నందడు పోల్చి తెల్పుఁగన్.

ఉ॥ సామ్య మొకింత యుండినను . చాటి వచింపఁగవచ్చు సాజమై
రమ్యములై న పోలికల . రాజ రహింపదు పూవు టమ్ములన్
గామ్యముగా రహిందొడుగు . కాముని చాపము రెండుకొమ్ముల
సమ్య గుదారతం గొనవు . జానకి బొమ్మల పోల్కిఁ దెల్పుఁగన్.

చ॥ చెఱవము గల్గు తామరల , సిగ్గిలఁజేయు పదంబులొప్పు నా
చెఱవ లలాట లావణిక , సీమ ద్వితీయవిధుండు కాంచి సి
గ్గిలి నెఱ పున్నమందునను , గీడ్పడి యెల్లదినంబు రెచ్చు త
గులు గొనఁదేని వానినొక , కోపునఁ బోల్పుఁగవచ్చు మారుత్తి,

ఉ॥ వారక కానఁజేరు పిద , పన్ వనజాక్షికి దువ్వి పేరలం
కారము సేయుచుండు చెలి , కత్తెలు లేదగదాఁ యటండ నా
వారిజనేత్ర నైజమగు , వక్రత నొందిన ముంగురుల్ మనో
హరిత నొప్పు; నీలమణి , యందము నొల్లపు సాటిగాఁ గొనన్.

అ॥ వానమబ్బుచిగురు , పంగిన విండ్లు ము. నైన వస్తువుల ని , శాదిపతిని
గూర్చి బ్రహ్మచేసెఁ , గొమ్మ నెమ్మొము నీ, వదలఁ గాంచు నప్పు , ధరయఁగలవు.

ఉ॥ సన్నని వస్తుజాలమును , సాంద్రముగా నొనరించినట్లు మ
బ్బు న్నెఱిగట్టి తావియును , పొందఁగ ధూపమువెట్టి క్రమ్మటన్
జెన్నుగఁ గప్పనీట జిగి , చేసి రుటంబుగ మోపు గట్టి సం
పన్నత వ్రేల వైచిన క్ర , మంబున నొప్పుఁ గురుల్ వెలందికిన్.

చ॥ కమలము ముండ్లు గల్గినది , కంజవీరోదికి మచ్చయుండు నీ
క్రమమునఁ జూడఁ జూడఁగ జ , గమ్మున మేలగు వస్తుకోటి యం
కము నొకటేని పొందినవి , కాని విదేహతనూజ యెట్టి లో
పము వహియింపకుండునది , పావనిఁ కాంచియె నిశ్చయింపుమా.

ఉ॥ అద్రిజలోనుగాఁ గలుగు , నంగన జాతికి నుండఁదగ్గ సా
ముద్రిక లక్షణంబు లవి , పూర్తిగ-లక్ష్మికి నుండఁబోవు త
ద్భద్ర గుణంబులెల్లఁ బరి , పక్వ దళన్ గడియించి చెందె నా
భద్ర గజేంద్రయాన నవి , పావనిఁ నీకిట నానవల్లగున్.

ఉ॥ పిల్లనగ్రోవి కోకిలము , వీణీయ కీరము గోరువంక నా
నెల్లెడఁ గమ్రవాక్కులకు , వేర్పడఁ బోలిక గూర్చువస్తువుల్
కొల్లగఁజేసి యానలున , కోమలి వాక్కులఁ గూర్చెఁ బోలికన్
జెల్లెఁ యంతదాఁక మఱి , చేయుడు చేయునొ యేమొ మీఁదటన్;

మ॥ పరఁగన్ జానకి కమ్రవాక్కులకు నొ , పమ్యంబు లార్పించుచో
దొరకుం దేనియ పాలు మున్నగునవా , త్రోవన్ విచారింప-దే
పరలాహారము గల్లుగాని యవిజి , హ్వాం దృష్టి గావించు నా
హరువో వాక్కులఁబోలె నించునొకా న , ధ్వాంగీణ సౌహిత్యమున్.

పే॥ సారసాకరముల , సంచరించుటయందె 'యలవాటువడిన రా , యంచగములు
నారై న లేజవ్వ , నంబున విలసిల్ల, వనములఁ దిరుగు హ , ప్తినచయమ్ము
శీరై న నడకలఁ , దీరినవని సీత, నెమ్మినడకఁ బోల్పు వమ్మతింప
దారావిశుద్ధిచే... సౌరుగాఁ జడువంగఁ విన నింపుగూర్చు క , విత్వములు

తే॥ పండితవరేణ్యులు రచించు , పద్యగతులఁ, బోలియెయ్యారమును సొంపు , పొంపుగలిగి
యుల్లసిల్లును జానకీ , యవతి నడలు, పరమ పావన చారిత్రః , పవనపుత్త్రః

పే॥ మావి చిగుళ్ళు ని , మృళముగ నెల్లప్పు, దొక్కచేతీరున , నుండలేవు
బంగారు వెతఁజెంచి , వన్నియ చెడిపోవు, రత్నకాంతులు మగ్గి , రాపునొందు
సౌదామినియు విని , శృలత నుండఁగ జంకి, మొగుటల దాగురు , మూతలాడు
వనజముల్ వెనుకంజ , వైచిసీటను దాగు, సీత మైచాయకు , స్థిరముగాఁగ

తే॥ నొక్కచేనియు నుపమాని , మొత్తినలుకఁ, దగినయదిలేదు తెలుపంగఁ , దలపుగొన్నఁ
దన శరీర వర్ణమె చుమీ , తనకు సాటి, యనఁగవచ్చు జగద్దేయః యాంజనేయః

కా॥ ఈలోకంబున జానకిం దొరయు త్తీ , లే లేరు లేరంచు నీ
వాలోచించి దృఢాత్మకుండవయి న , మృగ్రీతి నన్వేషణ
లోలత్వంబున నేగి ధాత్రిసుత నా , లోకించి యా చాయగా
సీలో నమ్ముక దోచుచోఁ గదిసి మ , న్నింపంగ మాటాడుమీ.

బ॥ జనకుని యాగముం గనెడి , చక్కటిఁ గౌశికుతోడ వచ్చు నాఁ
దనువుగ మేడమీఁద నడ , యాడుచు నుండిన యామెఁ గాంచి నే
మనమున నారటంపడితి , మానిని మిన్నయు నన్నుగాంచి కం
తుని పరి కోర్వలేక , నిసి , దూపిలు చుందెను దానిఁ దెల్పుమా.

మ॥ భవకోదండ విఖండన క్రియను ని , ర్వర్తించు టాలించి యా
నవ కందర్పుఁడె యానొ కాఁడో యనుమా , నంబయ్యెఁ గాకున్న నూఁ
కువ జీవంబుల వీడనుంటి నని నా , కుండెల్పెఁ , దర్వాతఁ దేఁ
కువ సీవార్తను నమ్మకంబొదవ వా , క్రువ్వందగున్ మారుతీ;

మ॥ ఘన మత్త ద్విప కుంభయుగ్మము క్రియన్ , గర్వంబుతో నొప్పు స్వ
స్తన దుర్గంబుల మోవలేక యనదై , జవ్వాడు మధ్యంబుతో
జనకాస్థానముఁ జేరవచ్చు తరుణిన్ , సౌదామిని వల్లికన్
గను విన్నాణము గూడ నాయమకు వే , డ్కం దెల్పుమా మారుతీ;

ఉ॥ కానకు నేగుదెంచు తఱి , గాంతయు వెల్వడ నింతదాక స
న్మానముతోడ నాకుఁ బరి , జామ సుఖంబులఁ గూర్చుచుంటి వీ

పై నదికార్తి గూర్చు జల , పట్టితివా? యన నాభుజంబులన్
మానుగఁ గూర్చుకొంచు వ్యస , నమ్మును పూనుట జ్ఞప్తి సేయుమా.

ఉ॥ రాజ్యరమం ద్యజించుచు న , రణ్యము చేరఁగనున్న నాథ! నీ
ప్రాజ్య సుఖంబు లన్నిటికి , భంగము నేఁ గలిగింతునేమో? నన్
ద్యాజ్యము సేయ సర్వము ను , భాస్పదమై చనునేమో? యంచు సా
యుజ్యముకై తలంకి నెగు , లొందిన చందము దెల్పుమాచుతీ!

చ॥ పురమును పీడి కానలకుఁ , బోయెడివేళ సుధాంకు మండలం
బొరసెడు కోట వాకిలికి , నొప్పుగ వచ్చెడు మున్నె పాదముల్
విరివిరవోవ విల్చి 'యట , వీస్థలి యెంతగ దవ్వా' యన్న భూ
వర తనుజాతకిద్ది విను , బాసము పుట్టఁగఁ బల్కా మారుతీ!

మ॥ అన్ని యీరీతిగ నానవాళ్ళు గల వా , క్యంబుల్ నిరూపించి పా
వనికీన్ ముద్రిక నిచ్చి కార్యమెదియుం , బ్రతూహము లేక గ్ర
మ్మన గావించి ప్రమోదదాయివయి ర , మ్మా యంచుఁ బల్కా మరు
త్తనయుం డాదట మ్రొక్కి రామ కరుణా , దర్శిద్దతిన్ వెల్వడెన్.

మ॥ పర దేహ షితి వాహిని హలమునన్ , భంగించి భాస్వద్యక
స్కర సస్యంబులఁ బంటవెట్టుటకు ను , త్నాహంబుతో నంగదా
ద్యరి దుర్వారులు కీకరాడ్వరుని , స ప్రాన్వాన్వయాబ్ధిక్షపా
కరులన్ వీడ్కొని మ్రొక్కి వెల్వడిరి వ్య , గ్రస్పూర్తి గుప్పించుచున్.

11 బిలనిర్గమన పటలము (74)

తే॥ తరుణిసుతుని యాదేశమౌఁ దలను దాల్చి , యంగదాదులు వెడలు న , సంతరంబు
తక్కుదిశలకు విసలాది , తరుచరులును, పరపు సుత్సాహగరిమతోఁ , బయనమైరి.

తే॥ తక్కుదిశల తేగినవారిఁ , దదవనేల? పట్టుదలతోడ దక్షిణా , పథముఁ జేరు
నంగదాదులు చనిచని , యవనీజాత, వెదకు తమితోడఁ జేరిరి , వింధ్యగిరిని.

ఉ॥ * చెందిరవన్నెతో మణుల , చెన్నగు కాంతులతోడ సాంద్రమై
సందియ వన్నియం బిలుకు , చక్కని యంబరమట్లు వెల్గుచున్
జందురు నిర్ఘ్న రంబులను , సర్పవయంబులఁ బొందియుంటిచే
నిందు ధరాగ్రచూడమను , నే దైత నొప్పిన వింధ్యఁ జేరుచున్.

చ॥ గిరి కుహరంబులున్ మణి వి , కీర్త విభాసిత సానుదేశముల్
గురు శిఖరంబులున్ వెదకె , గోతుల మూఁకలు పెక్కునాళ కే

నరయఁగరాని యా కుధర , మంతయు నొక్క దినంబులోననే
పరువుదు నెందు చూచినను , వానర సేనయేతోఁచునట్లుగాన్.

చ॥ పుడమికిఁ జేలయౌ నుదధి , పొంకము నొందిన కీశరాజి యా
పుడమికుమారి మించులను , భూషలఁ దాల్చిన కారుమబ్బు నా
నడరు కురుల్ ప్రకాశిలు ప , రాంగిని రాముని రాజీ రోయుచున్
విడువక వేసటం గొనక వింధ్య గిరింద్రముఁ జాట్టి రత్తజన్.

ఉ॥ కొందఱు వ్యోమమందెగసి , కొందఱు డిగ్గుచుఁ గొంద తెక్కుచున్
గొందఱు కుంజముల్ గుహలు , కొందఱు శుద్ధ జలాసయంబులన్
గొందఱు నిర్ఘ్న దరులఁ , గోరిక రోసిరి చూడకుండు తా
వందునఁ గల్గినేని యది , యంబుజ సంభవు సృష్టి కానిదే.

చ॥ పృథివికి మేల్కొంగూర్చి పల , విస్తృతిచేఁ బొగడొందు దక్షిణా
పథమున మైదిలిన్ వెదకు , వానర వీరులు. కారు మబ్బులున్
బ్రథితముగా లులాయములు , భాసల గుర్రెఱుఁగంగరాని యు
వ్విధమున నొప్పు నర్మవను , వేగమ డాసిరి ప్రీత చిత్తులై

క॥ అందలు క్రీడించెడి ప, ట్లంచితముగ దేవకాంత , లాడెడు చోట్లున్
గాంచిరి మధువానిన యశి, సంచయములు రొదలు సేయు , సముచిత తలముల్

పీ॥ ధరణిజాన్వేషణ , శత్రురులగు కవుల్, నల్లనైకతమును , నౌరు కురులు
నీలాకములను , రోలంబ సంతతుల్, ముసరిన ముఖ తామ , రసవయములఁ
దరఁగలు త్రోవఁగా , దరుల సరులుగాఁగఁ, గొదరు ముత్తైములను , రదనములను
హంసయానంబుల , హరిణ నేత్రంబులఁ, గనిన వారలె కాని , కలికిమిన్న

తే॥ గాత్రమును పూర్ణముగ నెందుఁ గానరైరి, తవిలి మదకరులును కరే , ణువులు గలిసి
మదము తోడఁ గ్రీడించు న , రమ్యను దాటి యవలికిం బోయి రెల్లెడ , నరయు నాన.

ఉ॥ రత్న మయాభరాజి జిగి , రాజిలు శృంగములందు పుట్టుచున్
బ్రత్న పథంబులన్ వలులు , పావనులంబరెఁ బాటు నిర్ఘ్నరుల్
నూత్నరుచుల్ తొలంకు సుమ , నో , వర భేటము హేమకూటమున్
యత్నముతోడఁ గీకులు ధ , రాత్మజ రోయఁగఁ జేరి రాదటన్.

తే॥ పరిసరంబుల యందున్న , తరులు గిరులు, తక్కు వస్తు జాలంబులు , తమ నిసర్గ
వర్ణముల వీడి యపరంజి , పగిది వెలుగు, చుండుఁ గాన స్వర్గంబుతో , నొప్పుమీఱు

తే॥ అచట వసియించు మృగపక్షి , నివయములకు, నందుగల హేమరజముపై , నంటికొనఁగ
మేరువందలి వస్తువుల్ , మెఱయులీలఁ, గాంచనమయంబులై ప్రభా , కరములయ్యె.

క॥ బంగారు రేణువులతో, రంగారు జలంబు పడ్య, రాగ ముణులతో
దం గూడి పాట నగ్నిఁ గ, రంగిన బంగరువువోలె, రాజ్యలు గిరియున్

తే॥ కప్రు విద్యాధరాంగవా, గ్రానరవము. నిర్జరీ నటచ్చరణ స, నిన్ని యతరవము
ఘంకృతులు గర్జనములు ప్ర, కీర్ణమగుచు. హేమకూటంబు గోరవ, హృద్యమయ్యె

తే॥ దనుజు వానస్థలం బిందు, తనరు ననుచు, ధరణ గన్నదునంచు మో, దమున నుబ్బి
కొంద రాడిరి నెగసిరి, కొంద అనుర పైని కోపానఁ గనులెట్ట, పజచినారు

తే॥ ఈమహీధరమున గోల, నేజనేత్రఁ, దెలియఁగలము రాముని చింత, దీర్చగలము
పొదఁ డనుచు నుల్ల ముప్పొంగ, వెదకఁగోరి, గిరివరం బదిరోహించి, కీశవరులు.

తే॥ జరగు చుండఁగఁ గని కరి, శరభ సింహ, భల్ల శార్దూల నిరరముల్, భయము పెంది
పొదలఁ దూలుచు నుండఁగఁ, బూవుఁబోడి, వెదకి కానఁగ నేరక, విసువు పుట్ట.

ఉ॥ అంబర చుంబితం బయిన, యగ్గిరి యంతట రోసి క్రూర స
త్త్వంబుల కాకరంబయిన, పర్వత మియ్యది దైత్యనాథు వా
నం బిట లేదటంచుఁ గపి, సత్తము లయ్యెడనుండి క్రిందికిం
బందిన చండ వేగమున, వచ్చిరి క్రమమితో దేవిఁగానమిన్.

తే॥ అంత నంగదాదులు నైన్య, సంతతిఁగని, మీరు పడమటి తీరంపు, మేదిని ధ
రముల వెదకి మహేంద్ర ప, ర్యతమునందు, మమ్ము గలిసి కొనుం డని, నెమ్మినుంపి.

ఉ॥ పావని జాంబవంతుఁడును, వాలిసుత ప్రవృతుల్ జగ్గి ఘవుల్
ధీవరు లొక్కటొచుఁ దొలి, దిక్కుగఁ బాయ వహించి పోవుచున్
ద్రోవను వారి శూన్యమయి, దుస్తరమై హరిదశ్యఁదేనియుం
బోవఁగ జంకు కొంకు గొను, పోట యెడారిని గాంచి రొక్కెడన్

చ॥ మృగములు లేవు పక్షులును, వృక్ష లతాదులు లేవు రాలు నీ
ఱుగఁ బయికిగుచుండు నట, రోసిన వెల్లిలినుండి వచ్చునే
తెగ యగు వస్తువైనఁ బడి, తెల్లి పదంపడి బూది యొచు నా
శుగమునఁ జేరి పై తెగయు, సూక్ష్మ రజంబగు; వేలు లేదటన్

చ॥ తెలియక యేగినట్టి కపి, ధీరుల యింద్రియ రాజి బెగ్గిలన్
దెలివియు నామమాత్ర మగు, దేరఁగ గాత్రము యిక్కి దూపిలన్
బొలుపటి తప్తకుంభమున, బ్రుంగి తపించెడు పాపుఁడంబలె
వెల వెల పోయి తాపమున వెక్కనపాటు పహించి రయ్యెడన్.

ఉ॥ నల్కలు వెళ్ళఁబెట్టి చర, ఇంబులు బొబ్బిల్లువోవ స్రుక్కుచున్
బల్కఁగ లేక కాలిడఁగ, బాధల నొందుచు దూరిపోలుచున్

విల్కడ దప్పి బాణలిని , నివ్వరి పేలల , మాడ్కి మాడుచున్
బెల్కటి జీవితాళలను , వీడిరి తప్పెడు త్రోవ లేమిచేన్.

ఉ॥ ఆశ్రయమంద నీడ యిను , మంతయు లే దనువుల్ తొలుంగుటే
ప్రశ్రయమందఁగాఁ దగిన , పద్ధతి యందుఁ దపించి తీపిచే
నేశ్రమ మందియైన వెలి , కేగఁ దలంచి కడంక సేయఁగా
నాశ్రమరీతిఁ గన్నదె గు , హాముఖ మొక్కటి యంత వారికిన్

చ॥ ఎడరునఁ గల్గు నీయెడరు , నేత్రయ దాటఁగ జాలు వారమో
పుడమికుమారి నేపగిది , బోయి కనుంగొను వారమో కటా
యెడవు నెఱెట్టులో కడచి , యేగి గుహా ముఖమందు చొచ్చినన్
బడలిక వోవు భూసుతను , బాలికుఁ దచ్చట దాచెనే మొక్కో

చ॥ అని పలువంతలం బడుచు , నా కపిముఖులు తమ్ము బాస్కరుం
దనువుగఁ బట్టి దప్పికయు , నాకలి దీటుఁగ మ్రింగు నన్న నీ
తిని గొని సేమమందు పగి , దిం గని చీకటి గుంపు లిచ్చటన్
దనుకఁగ దాగె నన్న క్రియఁ , దారు గుహంగని చొచ్చి రత్తతన్.

ఉ॥ పోయిరి కొంతదవ్వు మఱి , పోవఁగలే కడుగైనఁ బెట్టఁగాఁ
" బోయిన మార్గమున్ మఱియుఁ , బోవఁగ మార్గము తోవలేదు వ్రే
గై యిరవొంది పేరి విల , యంబు గడించని చిమ్మచీకటిన్
దాయము నొంది యెందోరుల , దాయఁగఁ జూడఁగలేక యూర్పుచున్.

క॥ కర్తవ్యంబును విస్మరించి తత ది , గ్రాంతాత్మరై నీతిమై
నార్తత్రాణపరాయణాత్మకః జగ , త్రాణప్రియాః కావవే
మూర్తంబై తగు కాళరాత్రి పగిదిన్ , మ్రొగ్గించి బాధించు నీ
యార్తిన్ మాన్పుఁగ నీవ దిక్కని కవుల్ , ప్రార్థింపఁగా నాతఁడున్.

క॥ మీకున్ జీవము లిచ్చెదన్ దిటవుమై , మీరెల్లరుం గూడి నా
తోకం గట్టిగఁ బట్టికొంచు వెనుక , దోయంబుగా రండు శో
కాకంపంబులు మానుడం చతఁడు హ , స్త్రాంభోజముల్ వాచి మో
రాకారాంధక మార్గముం దడవె నం , ప్రార్థించి సీతాపతిన్.

తే॥ అటగ సుతుండు దొడ్డ దే , హంబుతోడ. మెఱుపుఁబోలిన పోగుల , మిసిమి తనకుఁ
ద్రోవఁ జూపుచుఁ జీకటిఁ , దొలఁగజేయ. వేగ నడచెను ప్లవగులు , వెంబడింప

కప్పులు స్వయంప్రభ మేదను కాంచుట.

చ॥ కప్పులు బిలంబులో నడచి , కొంతి జగత్త్రయి కిచ్చుచుండు నా
తపనుఁడె నిల్చి పాలన వి , ధమ్మ నొనర్చు పురంబోఁ స్వర్గముం

మ॥ ఋజుమార్గప్రవడుల్ కపింద్రులు మహోత్తమృష్టప్రభాపుష్క పాం
ద్యజగంబందు మెలంకువందిరిగి, నీ తాన్వేషణ స్ఫూర్తిచే
భుజముల్ పొదములున్ జలించుచును నొప్పుల్వొంద నిర్విణ్ణులై
విజ జీవంబులు పీడువారివలె గ్గానిం బొంది రప్పట్టునన్.

ఉ॥ దక్షిణ వార్ది తోయ కణ , తర్పిత శీతల వాత పోతముల్
శీతణమొందినట్టి పహి , జేంది సతంబును వీచుచుండు పాం
ద్య షీతి దాటి కీతులు క , దంకను చేరి మహేంద్రశైలమున్
లక్షణ లక్షితాంగి మహి , భామణి రోసిరి యెల్లచోటులకా.

13 సంపాతి పటలము (66)

ఉ॥ కాంచిరి వానరుల్ కడఁక , గర్జన సేయుచు నింగిదాఁక ని
క్కించిన దీర్ఘ వీచులను , కేలను చాచి కురంగనేత్ర పూ
తాంచితగాత్ర జానకి ధ , రాత్మజ యున్నది లంకయందు వీ
షించఁగ రండు రందనుచు , జీరెడి కైవడి నొప్పునంబుధికా.

తే॥ కలిసికొనఁ బల్కిపంపిన , కపివయంబు, లన్ని దెసలను వెదకుచు , నవవిజాతఁ
గాంచనేరక వచ్చి యా , గ్రావమందు, కడకు నంగదాదులతోడఁ , గలిసికొనియె.

తే॥ కలిసికొని యందఱుంగూడి , కమలనేత్రఁ, గుటిలకుంతల నెందుఁ గ , నొనఁగలేమిఁ
గర్జమియ్యది యవి మది , గాంచలేమి, దూపటిల్లుచు నాల్కలు , తొట్రువడఁగ.

తే॥ తేదొసంగిన గడుపు మీ , తినది కాని, కార్యమో వట్టిదయ్యె రా , ముపుడు విన్న
ననువులను వీడు; మనచేత , నగునదేది, చెడితి మెల్లవిధంబులఁ , జిట్టచివర.

తే॥ హిసఁగ నిందె తపితమా? వినముమ్రుంగి, చత్తమా? యేదియుచితంబు? చావెమేలు;
పోయి చచ్చుటకలె నీ , భూధరమున, నిలుగుచేయుటవని వారు , లెలఁచుచుండ.

తే॥ అపుడు యువక పంచాన్యమో , నంగదుండు, గిరులు వరుసలై యుచురిన , కరణీనున్న.
వనవరులఁగని తనకుఁ దో , చిన విధంబు నిట్లువాక్రుచ్చెఁ జింతాకు , లేక్షణుడయి

మ॥ దివియున్ భూమియు నెల్లెడన్ వెదకి నీ; దేవిన్ సమీక్షించి వా
చవు లూరంగ వచింతుమ య్యవనిజా , నందేశము న్నీకు రా
పువ; యంచుం గడు జాణలంబలె నన , ర్హ ప్రజ్ఞలం బల్కి యా
పవదిం జేయఁగలేక మాటపడఁగం బాల్కెతి మివ్వుట్టునన్.

ఉ॥ చేసెద మన్న కార్యమును , చేసి ముగింపము మేరమీలు ము
న్నే సతి గానరాదనుచు , నేగి వచింపుము పూనియే ననం

అ॥ భోగి భూమి యనుచు , బుద్ధి నూహించుచు, నగును కాదటంచు , నరగలిగొని
తుదకు నిద్రి కుద్ధ పదము స్వర్గంబని, నిశ్చయించి మఱియు , నిలకలేక

పీ॥ స్వర్గలోకమె యైనఁ , జావు గలుగలేదు, జన్మముల్ నద్విధి , జరుపలేదు
రజరంగమున నస్మై , రణమొందఁగాలేదు, జరిగిన విషయముల్ , మఱవలేదు
సందేహమును నిమి , పత్యంబు నున్నది, స్వేదంబు నున్నది , చిత్రమయ్యె
నని టిచ్చెదఁగఁ టు , జెడుఁగ డిట్లను రాము, దేవిఁ దెచ్చిన దొంగ , పావి కపటి

తే॥ మనలఁ దగిలింప నుంచిన , మాయ గుహయె, గాక వేఱెవ్వి మన పాప , కర్మవశతఁ
జిక్కిరిమి తప్పికొని పోవు , చెన్నులేదు, చావుదప్ప దనుచు నోరు , చప్పరించె.

పీ॥ పాపని యది విని , భయకేంద్రుని గని, మరలి వెల్వడుట దు , స్తరముగాఁగఁ
దోచిన సగర పు , త్రులఁబోలె ఛాత్రిని, శ్రవ్యి బింబుచేసి , కలఁగి పోద
మటు గాదయేని యీ , పటుమాచు లొనరించు, దనుజుల వ్రుందించి , కలఁగి పోద
మంతరిక్షంబున , నన నదిమేలని, యంగదాదులపొంగి , యంగవింపఁ

తే॥ బట్టణంబు లోపలియెల్ల , భాగములును, వనచరులు పరీక్షించుచుఁ , జనుచునుండ
వినుత తపమె ప్రిరూపంబు , గొనియెననఁగ, నొప్పుజటింస్వయంప్రభ , నొకటఁగనిరి.

పీ॥ తరుణి వల్కలములఁ , చాల్చి చక్రంబు, పగిది బంగరు గిండ్ల , భాతి నమరు
పాలిండ్లపైఁ బైఁట , వన్నెతొఱఁగి ధూళి, పల్లి గప్పఁగ నొప్పు , వానియుండ
రక్తాచలంబులై , రాజిల్లునేత్ర చృ, ప్తులు నాసికాగ్రంబుఁ , జూచుచుండఁ
బద్మాననంబున , బాసిల్లి శ్వాసంబు, నణచి మధ్యం బెగ , యంగ నిలిపి

తే॥ కేలుదమ్మలఁ దొడలపైఁ , గీలుకొలిపి, శత్రువట్కంబుఁ గూల్చియ , క్షములగెల్చి
పాండ్ర దీర్ఘకోమల శరో , జములు జడలు, కట్టివ్రేలి నిశ్చల రీతిఁ , గ్రాలుచుండె.

మ॥ కవు లామెం గని భక్తి భావన సమ , స్కారంబు గావించి మేల్
తపముం బూనిన యీమెయే నిజము నీ , తాదేవి యంచుబ్బి మో
ద పరీతాత్మకులై సమీరసుతు చెం , తన్నిల్చి వీక్షించి యీ
యపయే జానకి యానాకో తెలుపవే , యన్నంత నాతం దనున్.

ఉ॥ జానకి యంగ చిహ్నముల , జానుగ రాముడు తెల్లెవాన నొం
దేనియు నీమెయందు రహి , యింపవు పెక్కు లిఁకెఁగ యెమ్ములం
బూనుచు దండ ముత్తెములు , పోహణ చేసిన దండతో సమం
బేని విదేహరాట్సుతకు , నీయచు సాటి యనంగఁ బోల్చుదున్.

చ॥ అని వచియించుచుండఁగ స్వ , యంప్రభ యోగ సమాధినుండి మే
ల్కొని యెదురం గంట్టి కపి , కాంతులఁ గిన్న వహించి చూచి కాం

చన మయ పట్టనంబునకుఁ , జక్కఁగ వచ్చిన మీర లెవ్వరె
స్పృహకయి యిందు వచ్చితిరి , పల్కుడి యన్న వచించి రివ్వెదిన.

ఉ॥ రావణుడన్ దురాత్మకుఁడు , రామునతిన్ హరియించె మాయచే
దేవిని రోయఁబె జగ , తీధవుఁ డాతని దూత లేము ధ
ర్మావన దక్షి నాజ్ఞగొని , యద్రులు కానలు పట్టనంబులన్
భూ వివరంబులు న్నెమకఁ , బోయెడు వారము సత్తపస్వినిః

తే॥ అనుడు నామెయు లేచిపి , యంబుమీఱఁ గాంచి మీరాకళుభవగుఁ , గాక యనుచుఁ
గనులనుండి ముద్రువుల్ , గాఱుచుండ, నొక్క యుత్కంఠ జనియింప , నుత్సహించి

క॥ పలుకుడి రాఘవుఁ డెచ్చటఁ , గలఁడని ప్రశ్నించునంత , గాడుపుకొడుకా
జలజాక్షి రాముని కత, దెలిపె సమస్తంబు మిగులఁ , దేటపడంగన్.

తే॥ విని స్వయంప్రభ నాతప , మినకులేకు, చరిత వినుటచే ఫలియించె , శాప మీఁగ
ననుచు స్నాన పానముల మృ , ప్లాన్నములను, తనియ నిడె మృదువాక్కుం , వనచరులకు.

తే॥ అంత మారుతి యామెకు , నర్పిమొక్కి, నీడు పేరేదిఁ యీపురి , నేత యెవఁడు?
తపము సేయఁ గారణమేమిఁ తల్లి , తెలుపు, మనుడు నయ్యమ యిట్లను , హనుమఁగాంచి

ఉ॥ ఏణ ముఖుండు దొడ్డదీను , జేంద్రుల శిల్ప మయుండు గేహ వి
ర్మాణ విశారదుండు జల , మారుత బోజనుడై తపించి సం
క్రాణ పరాయణుం డయిన , బ్రహ్మ వరంబున నీ పురంబు గీ
ర్వాణులు మెచ్చఁగాఁ గొవి ప్ర , వాసము మాని వసించె వియ్యెడన్

ఉ॥ దానవుఁ డంత హేమ యను , దాని సురాంగనఁ బొంధఁ గోరినే
దానికిఁ బ్రాణమిత్ర నగు , దానను కావున నన్ను మిక్కిలిన్
దీనత వేఁడ నాయమను , దేవజగంబుననుండి తెచ్చి యీ
మానిత కందరాన గుణ , మానితుఁ జేర్చితిఁబేర్చి గూర్చితిన్.

ఉ॥ కూరిచినంత హేమఁ గవ , గూడి సురారుల శిల్ప ప్రేమ దై
వాట జలాశయంబులను , పర్వత కందర సీమలన్ మనో
హరి హరణ్ణయంబులగు , హర్మ్య తలంబులఁ జాలకొల మి
చ్చారతిఁ దేలుచుండఁ జెలి , సంగడి పాయక యింద నిల్చితిన్.

చ॥ నిలిచిన యంత దేవగణ , నేత యొకానొకనాఁడు నాదు నె
చ్చెలి వసియించు చోటెఱిగి , చిందఱతో నరుడెంచి యంతటన్
బలియుని దై త్యకరువును , వజ్రముతోఁ దెగటార్చి హేమపైఁ ,
దలకొని సీవోనర్చినది , తప్పని కోపము చేసె మారుతీః

ఉ॥ కోపముచేసి హేమఁగని , కూడని యీపని యెట్లు తూరెన్
దాపక తెల్పుమన్నఁ గను , వమ్ముల సంజ్ఞను విద్రుమోష్ఠి నన్
జూపుచు దీనిచే నయిన , చొప్పుని చెప్పిన నన్ను గాంచి యా
గోపతి యింద యొంటిమెయి , గొందలమందఁగఁ జేసె నానితన్.

ఉ॥ ఆనతిసేయ నాతని ప , దాంబుజ యుగ్మము మీఁద వ్రాలి నా
పై ననుకంప యుంచి చెడు , బంధ విముక్తి యనుగ్రహింపనే
నా నతఁ డక్కసున్ విడిచి , నాతిరొ! రాముని యాజ్ఞ వానరుల్
జానకి రోయ రాఁ దొడరు , సద్గతియంచు వచించె నాయనా!

చ॥ ఇచట భుజింపఁగా ఫలము , లిచ్చ కొలందిని గల్గుఁ బూయఁగాఁ
బ్రచుర పరీమళంబులగు , బంధుర గంధ కలాప మబ్బుఁ బు
ష్పచయము భూషణంబులును , వన్నియ వల్ల లవెన్నియున్న రో
యుచు భవ దాగమంబు పొలు , పొందఁగఁ గోరి తపించుచుండితిన్.

చ॥ అధిక విశాలమైనది గు , హాసిత మంబర వీధి కేగు చే
విధమొ యెఱుఁగలేను దయ , వేఁదెడ మీర లనుగ్రహించినన్
బధము లభించు నేఁ డనఁబ్ర , భంజన సూనుఁడు లేమఁ గాంచి నేఁ
బ్రథిత హితంబు చేసెద న , పార గుణాలయః చూచుచుండుమా!

చ॥ అనవుడు నంధకాచునము , నందు మునింగి మనుంగ నున్న మ
మ్మనువున నీబిలంబున ద , యామతిఁ గాచితి వట్ల యిప్పుడున్
వనితను మమ్ముఁ గావ నొక , పద్ధతి చూడుమ యంచు వానరుల్
పనివడి వేఁడ మారుతి య , పార కృపారసమూర్తి యంతఁడన్.

చ॥ భయపడనేల యంచు మృగ , వల్లభుఁడోరెఁ బరాక్రమించి య
మ్మయ ఘనమందలంబు నడు , మానము బిట్టవియంగ పర్థిలన్
మయిమయి కందరంబు సయి , మాడుగు ఫట్టని వ్రీలి దిక్తటుల్
పయికొని నిండ గ్రావముల , బ్రద్దలు వోయెను ఊర్వు ఊర్వునన్.

చ॥ పడిగొనఁ జూచు కేలు నిజ , వక్త్ర గుహా నిశితోగ్ర దంష్ట్రులన్
పడువునఁ గ్రాలఁ బైకి వెలు , వడ్డ మరుత్తుతుఁ డప్పు దొప్పె మున్
పుడమి సముద్ధరించు తఱి , బొల్చిన యాది వరాహమూర్తి కై
పడిఁ గనుఁగొన్న చిత్తములు , శ్రాంతియు నబ్రము ఊర్పు యొందఁగన్.

మ॥ అరవిందా సనన్మృష్టియం దమరు ర , వ్యాధి గ్రహాధిష్ఠిత
స్ఫుర దాకాశ శిరోగ్రముం బొడిచి సం , శోశిల్లా సామీరి, యు

రగర పాదత్రయ వేడి యంత జగదా , క్రాంతంబుగాఁ బెంచు శ్రీ
హరి పాదాంబుజముం బలెన్ వెలిఁ గె న , శ్యాశ్చర్య సంభాయియై

తే॥ ఇట్లు బలము భంజించి పై , కెగసి దానిఁ, బడమటి నముద్రమునఁ బాట , వైచిత్ర్యము
జలద నినదంబు వగిది గ , రసము చేసె, నమర నివయంబు భయ విస్మ , యంబులొంద

చ॥ బల నగరంబు పశ్చిమ కృ , పీటనిధిం బడి యుండు నేటికిన్
బలమను పేరి దీవియయి; వేడ్క స్వయంప్రభ కీశవర్యులన్
బలముననుండి భూస్థలికి , వెల్వడఁ గల్గిరి; హేమ యున్న వే
ల్పుల నగరంబు చేరఁ దల , పోసి వరాంగన కాంచి మారుతన్

తే॥ గురు గుణంబులఁ బెక్కుభం . గులను మదుర, వాక్కుల నుశించి మేరుసా , వర్జిపుత్తి
యగు స్వయంప్రభమేలు మీ , కగుతమనుమఁ, బలికి దేవలోకమునకుఁ , బయనమయ్యె

తే॥ పీరులగు కవుల్ హనుమంతు , వివిధగతులఁ, బొగడ్డుఘం బాచదారులై , పోయిపోయి
యమల జలపూర్ణమైన ప , ద్మాకరంబు, నరసి చేరంగ భానుఁ డ , స్తాద్రి జేరె.

12. మార్గాన్వేషణ పటలము. (55)

తే॥ చేరి వానర పుంగవుల్ , చేర లొడిసి, జలములం ద్రావి తటములఁ , గలుగు తేనె
పండ్లు మెనవి విశ్రాంతికి , పండి నిదుర, సేయు నచటికి వచ్చె రై , తేయుఁ దొక్కడు.

తే॥ పొడవునం బర్వతంబు రూ , పునఁ బయోది, హింసలను సమవ ర్తియు , నీడుకారు
క్రౌర్యములకుఁ గాణాచి రా , ఊసుఁడు చండ, కోపుడై కాలకూటంబు , కోపుగలిగి

తే॥ వారివాహములను వాని , బాహుయుగ్మ, మొరయుకతమున జాటుతుం , పురులుమేన
దాఁగఁ గాఱ నుదకి పా , తంబుతోడఁ, జెలఁగు నడగొండయన వచ్చెఁ , బొలనుదిండి

ఆ॥ వేల్పులకును మొదటి , వేల్పులకును గెల్వ, రానివాఁడు దురభి , మాని యెదురు
వారు లేమి మత్త , వారణ లీలను, తిరుగుచుండు వాఁడు , దిమ్మరీ డు.

తే॥ పుష్కల సుతుండు ధూమ్రుండు , పూర్ణ గర్వి, ధర్మచింతనపరులు ప , తక్రమంబు
పలన నిద్రించు వారిలో , వానరాలిఁ, గాంచి విరివశమున వారి , కడకు వచ్చె.

తే॥ ఈ తటాకంబు నాదని , యెఱిగియుండి, వచ్చి నిర్మితి నిట్లున్న , వారలెవరు;
చాపదలఁచిరేయని యుగ్ర , చంచలుఁడయి, గాఢముష్టినంగుని వ , ఊంబుఁబొడిచె.

తే॥ అంగదుఁడు నిద్రమేల్కొని , యసురఁగాంచి, పం క్తిముఖుఁడని శంకించి , పట్టి యాడ్చి
మాటు దెబ్బ యొకండీయ , మడిసెవాఁడు, విరివిలం దన్నికొని నాల్క , వెడలఁజెట్టి

తే॥ వజ్రహతిఁ గూలు పెనుగొండ , వగిది నసుర, చావుకేకతో మేదిని , సంచలింపఁ
బడఁగ నిద్రలో నుండిన , ప్లవగులెల్ల, లేచి పొలనుదిండి శవంబుఁ , జూచినారు.

క॥ మారుతి తానుతుఁ గని, యీరక్కసుఁ దెప్పఁ డిచటి • కేలా వచ్చెన్
బోరం గారణ మేమన, నారఁగ నేనెఱుఁగ ననుచు • సంగదుఁ డనియెన్.

చ॥ అది విని జాంబవంతుఁడు మ • హాబల సందనుఁ గాంచి యిట్లనున్
మదయుతుఁడైన వీఁడు బలు • మానిసిడిండి దురాత్ముఁ డీ జలా
స్పదమునఁ గాచియుండి యిట • వచ్చిన ప్రాణులఁబట్టి మ్రింగుచున్
గొద వదలిండుకోఁ దొడఁగు • క్రూరుఁడు ధూముఁడు నాఁగ సందఱున్

చ॥ ఇతనిని పోలు రక్కసు లి • కెందఱు గల్గుదురో; దురాత్మకుల్
మతకరులొట నేమతీన • మాఁడ్తురు మేల్గ్మనియుంట బావ్యమౌ
వితమని ముచ్చటాడుచును • వేడుక నుండఁగఁ దొలైనం ద్విషాం
పతి యుదయించె రాఘవుని • పత్నిని రోయఁగఁ బోయిరాకపుల్.

ఉ॥ ఉన్నత సైకతస్థల ప • యోధరముల్ వికచాంబుజాస్యముల్
తిన్ననియుత్పలాక్షములు • తేటగు మౌక్తిక దంతపా? యా
పెన్నది కుంటఁ బెన్ననది • బిత్తరి నాఁ గనుపట్ట రాము నా
పెన్నది తీరమందు కిపి • వీరులు రోయుచుఁ జేరి రిమ్ముగన్.

ఉ॥ రేవులలో మయూరములు • రెచ్చి నటించుచునుండు చోటులన్
దీవులలోఁ బరిమళము • తేనెయుఁ జిందు పనంబులుండు నా
తావులలో వినిర్మల త • టాకములన్ స్పటిక స్థలంబులన్
దేవులలో వినూత్నమణి • దీపిక రోసిరి వానరో త్తముల్.

చ॥ లలిత సమీర పోతకము • లం జనియింపఁగఁ జేయు సంచ దో
లలఁ బొలుపారు నిర్మల జ • లంబుల మజ్జన మాచరింపఁగాఁ
దొలఁగని జన్మ దుఃఖములఁ • దోర్చి సుఖంబులఁ గూర్చు పెన్నన
బృలిముఖ లాయ్యనం గడచి • వచ్చిరి దక్షిణ తీర భూమికిన్.

అ॥ వదులు గిరులు యురులు • పొదలును దరులును, దెరువులును మఱువులు • నరసికడఁ
ముగితి కేగునట్టి • పురుషులకరణి ద • శార్ద దేశమునకు • జరిగినారు.

తే॥ చంపక ద్రుమములచేఁ బ్ర • శ స్తి గాంచి, వివిధ ఫలవృక్షములచేత • వినుతిగన్న
యా దశార్ద దేశంబెల్ల • నరసి శుక్రఁ, దుదితుఁడైన విదర్భకుఁ • గదలినారు

తే॥ వల్లెవల్లె యూరూరును • ప్లవగవరులు, పక్షమున జన్నిదంబులు • వఱలుచుండ
గేల దర్పలఁ గొని ముని • వాలకమ్మ, లూని వెడకిరి రాఘవ ధ్యానమొప్ప.

తే॥ శాలి పండు విదర్భ దే • శమును దాటి, యాత్మరూప జిజ్ఞాసా మ • హాత్ములైన
తపసి వరులు మిక్కిలి యున్న • దండకాఖ్య, వనమునం బ్రవేశించెను • వనచరాతి.

తే॥ బయలి యింద్రియ జ్ఞానంబు , పరవుచున్న , నంతరింద్రియ శక్తుల , నజయకొన్న
ముపులు గల దండకాటవి , యెల్ల వెదకి, ముండకాటవి చేరిరి , ముదిత వెదక.

ఉ॥ అందలి సారసాకరము , లందమరాంగన లెల్ల నిత్యమున్
జందన లేపముల్ తొలగ , స్నానముచేయుటచే జలంబులున్
గందము నొంద మీలు తమ , కంపును వీడుటఁబట్టి పజ్జలున్
జెందవు వానిఁ గైకొని భు , జించెడు కోరిక మానసంబులన్.

చ॥ హితముగఁ గోడెకాండ్రురకు , నింపును గూర్పుగ నెంచి కిన్నరీ
వితకులు వీణమీటుచును , వేడుకఁబాడ వియోగినీ సతుల్
పతులఁ దలంచి కుంది మది , వాడఁగ నశ్రులు రాల్చు దజ్జలం
బరితరమై మతంగజము , లాడు మడుగులు గల్గు తావులున్.

చ॥ కలువలఁబోలు మోములు పి , కంబుల గేరు మనోజ్ఞ కంఠముల్
చిలుక వజీరు తూపులనఁ , జెల్లిన చూపులు మారు చాపమున్
గెలిచిన స్రూలతరీ మధుర , గీతములుం గల సుందరాంగనల్
చెలుపుగఁ బోక ప్రాఁకులకు , జేర్చిన దోలల నూగు తావులున్.

తే॥ అరసి * పంచ సంస్కరణ్ణా , మైన దీప్త , కుంతలంబు లొప్పారు కా * కుక్కు దేవిఁ
గనఁగలేక యమ్ముండక , పెనము గడచి, పాండుగిరికి వేగమ చేరె , బ్లవగచయము.

తే॥ అల త్రివిక్రమపాదాబ్జ , మందునుండి, గంగగ్ధయందేదుముకుమర్ను , కరణిఁ దోచ
వెలయు నగ్గరిగగనచుం , బిత మహాన్న , తంపు శిఖరంబుఁ జేరెను , తరుచరాశి.

తే॥ చంద్రచంద్రికలను గేలి , నలుపునట్టి, స్రుణు కాంతులతోనొప్పు , పాండు శిఖరి
పంక్తికందుని త్రొక్కిన , పరమశివుని, పర్వతమువోలెఁ దెల్లనై , పరిధవిల్లె.

తే॥ అమృతవాణి సరోజాక్షి , యనము దేవి, నెచ్చెరులఁ జూడఁగ సంశ , యించువారొ
యచ్చటచ్చట గాలించి , యరసి కానఁ, జాల కగ్గిరింద్రము వీడి , చనిరి కవులు.

తే॥ భువనకంఠకుడైన దా , నవవిభుండు, జానకిం గొనిపోవుచో , జాబిదదిన
పుష్పహారమో యననొప్పి , పొలుపు మీఱు, గౌతమీరదిఁ గీళలు , కాంచినారు.

చ॥ పొలుపగు వీచికాచయము , ముత్తెమువంటి విశుద్ధ నీరముం
గలిగిన గౌతమీనది ర , కంబుగ జన్నపుసాల దున్ను నాఁ
గలి మొనఁ జిక్కివెల్వడిన , కన్యను రక్కసిఁముచ్చిలింపఁగా
నలఁగిన భూమిదేవి నయ , నాశ్రుల ధారయొ నాఁగ రాజిలెన్

* కొందెవేయుట, చొగ్గెము పెట్టుట, కీలుగంటు వేయుట, కొప్పు పెట్టుట, వ్రేలుజడ అమనః
ప్రీతేకపంచ సంస్కరణములు.

ఉ॥ కాంచన రత్న జాలములు • కన్నులు పండువుగాఁగ వీచికా
సందయ మూర్ఛితేరఁ బెలు • చన్ గమకంబుల పచ్చు గొతమిన్
గొంకక చూడనొప్పె ధరఁ • గొల్పెడు దారమొ గృధ్రరాజు రా
త్రించర రాజుతోఁ బెనఁగి • త్రెంచిన మౌక్తికహారమో యనన్.

శా॥ న్యాయాన్యాయవిపక్షణుల్ ప్లవగు లా • నందించి గోదావరీ
తోయంబుల్ దగఁ ద్రావి తత్పరిసరో • త్తుంగ స్రదేశంబులన్
దోయం బొప్పఁగ జానకిన్ వెదకి యెం • దుంగానఁగాలేక మా
ర్గాయానంబును లేక స్వర్ణనది డా • యంబోయి రుగ్ర త్వరన్.

చ॥ పసుపును నల్పు పన్నెగల • బంధరముల్ బకముల్ మరాళముల్
పసి నడయాడు క్షేత్రములు • చల్లని తావులు నీటిపట్టులున్
విసవిస నేగి చూచి మఱి • వేడ్కఁ దరించుచు నారికేల పృ
క్ష సమితి నిండు ధాత్రి తిల • కంబు కుళించము దాటి యంతటన్.

ఉ॥ కొంకణ దేశమున్ గడచి • కోరికఁ బశ్చిమవార్తి చేరువన్
పంకలు డొంకలున్ వెదకి • వారక యంబరమంటి యేగి యే
జాంకుని త్రోవ నడ్డు శిఖ • రాగ్రము లొప్పఁగ దేవపూజ్యమై
క్రంకుడుగట్టు నాఁ జను న • దుంధతి శైలము జేరి రవ్వలన్.

ఉ॥ అచ్చటఁ గాంచి యందమున • కందము గూర్చెడు సీత లేమికిన్
నొచ్చి తరించి బిల్లతరు • ణుల్ తమ కేనియ నిచ్చి గొల్లతల్
తెచ్చిన చల్ల మార్చికొను • కీటగు పచ్చల కొండ సానుపుల్
చొచ్చి ధరాత్మజన్ వెదకి • గూచిరి మళ్ళిరి వేంటటాద్రికిన్.

శా॥ జ్ఞానుల్ మోసులు జానవాలులు మరు • న్నారీమణుల్ సాదు ల
జ్ఞానుల్ పాపులు సర్వమానవులు త • చ్చైలేళు నారాయణున్
జ్ఞానశీతుని గొల్చువారు విలస • చ్చారిత్రులై వేడ్కన
జ్ఞానం బూడ్చెడు పుణ్యతీర్థములలో • స్నానంబు గావించుచున్.

శా॥ కామాదుల్ తెగఁ గోసి యింద్రియకృతుల్ • ఖండించి నిందాస్తుతుల్
సామాన్యంబుగఁ జేసి కాంతల కటా • షప్రక్రియల్ రోసి యు
ద్ధమంబైన తపంబుసేసి మునిసం • తానంబు గోవింద రా
జ్ఞమధ్యాన పరాయణుల్ సతత మా • నందించు నాకొండపై.

శా॥ కేంబోలె సుదర్శనాదికములన్ • గీలించ భక్తార్తికై
నీలాంబోద శరీరుడై వెలయు త • నిన్మాత్యాంఘ్రి కంజాతముల్

పోలం దాల్చిన యగ్గిరిం గల మృగం , బుల్ చెందు మోక్షంబనన్
శ్రీలక్ష్మీకు పదంబు చేరు టరుదే , సేవించు పుణ్యాత్మకుల్ :

ఉ॥ ఆగిరిరాజముం దఱసి , యంగదముఖులు చుట్టి వచ్చుచున్
యోగసమాధినుండి విని , యోజిత మాధవ పాదచిత్తులై
ప్రాగఘటారముల్ తొలుగఁ , బావనులైన తపోదనాధ్యులన్
బాగుగఁ గాంచి తచ్చరణ , వారిజముల్ తలపోక మ్రొక్కుచున్ .

తే॥ కుటిల కుంతల యైన కా , కుత్సు దేవి, నెందుఁ గనక ద్రావిడమున , కెల్లయైన
వేంకటాద్రి వదలి విద్ర , వేషములను, వెలలినారు తొండ మం , డలము చేర.

తే॥ దేశమంతయు నటవీ స్ర , దేశమగుట. వ్రేల యింద్ల మంగిటఁ బంప , చేలు పొనఁగు
నీర పూర్ణ తటాక కై దార వనము, లచ్చటచ్చట మిక్కిలి , యలరుచుండు

మ॥ పొలముల్ దున్నెడి కర్షకుల్ వృషములన్ , బోఁ గోలతోఁ గొట్టఁగాఁ
గలఁగం బాజిన హంసముల్ పనన వృ , క్షంబుల్ తెగంబండి భే
దిలి యందుండి స్రవించు ద్రవ్యములు ప్రో , దింగూర్పుఁ బెంపారు పై
రుల దొమ్మాడుగఁ ద్రొక్కుచుండు నవి యా , రూఢంబుగా నచ్చటన్ .

తే॥ తరుణుల విశాల సుషిమ నే , క్రములఁ బోలు, నుత్పలములంబు శోభిల్లు , చుండుఁ జెయిం
యూరుపులవంటి కదళీ త , రూత్కరముల, విద్ర సేయును వరవృత , వీడజములు .

ఉ॥ వీధుల మ్రోగుచుండు బహు , విశ్రుత వాద్య విరావ మేదురో
దోధము నిత్యమున్ వినుటఁ , దోయద గర్జనమంచుఁ గేసులు
తేద్రము నొండ పంచలును , ధింధిమి నాదము విన్నెఁ నాటపున్
బాధ భ్రమంబు గల్గనొకా , వాడుక యొనెడఁ బ్రాణికోటికిన్ :

భా॥ శృంగారించిన తేరులం జెనయు తే , జెట్లందు పూఁబాళంన్
రంగారంగని గండు చేఁచలు బక , వ్రాతంబుగా నెంచి భీ
తం గాంచు చొర మొగ్గలం గని మహా , ర్తిన్ భేక సంఘాతముల్
ప్రుంగన్ వచ్చిన జెట్టిపోతులని ని , ర్వేడించుఁ జెల్లార్చుచున్ .

క॥ పీఠంను పట్టుకొను కడ, జాతి చెయలు ముత్తైముల ప , సం గని బక సం
జాతాండములని పగులఁగ, వైరురు తాఁబేటి చిప్ప , పై నజ్జతచే .

క॥ లేత వయసు గల కోతుల, చేతులఁ గల పనన తొనలఁ , జిట్టిగలు పైఁ
దోతెంచి మనరుఁ బుష్ప, వ్రాతమునకు మునరు బంభ , రవ్రజముక్రియన్ .

చ॥ ధనికులతో గృహస్థులగు , ద్రావిడపండితపాళితోడ ని
ర్మనులకుఁ గామితార్థముల , దండిగ నిచ్చు వదాన్యరాజితోఁ

గానకావి ధుష్టనిగ్రహము • గోరిక శ్శేయు నృపాలితోడ దీ
కాని పులుమేయఁగాఁ దొడఁగెఁ • గోరినదిచ్చెడి యాపు వెల్లనై

ఉ॥ మీటిన వైభవంబులు • మీంపఁగరాని విలాసి యందు పం
తేరుహవాసినిన్ వెదకి • కీతులు దాటి గమించి గొప్ప కా
వేరి పరంగు చోళ పృథి • వీన్దలిఁజొచ్చి వనంబు లొత్తుగాఁ
బైరులు గల్గి తూట నెడ • పాఱని భూములఁ జేరి గడ్డుగన్.

ఉ॥ పంకర టంకరై పెరిఁగి వ్రాలిన మ్రాఁకులనుండి రాలు తేఁ
దెంకలు కాళ్ళకుం దగుల • దెందము తల్లడమంద దుల్లుచున్
పంకలు పాటు తేనియల • పల్లములంబడి లేచి తుడ్చు కొం
చంకిలి సంకటం పడుచు • నాఁగక యేగిరి యూకి జోకచేన్.

మ॥ శ్రుతిగూర్పన్ బొనరించు నాదుక్రియ • హె • చుందగుగా మ్రోఁగ వి
క్షుతతుల్ నించిన గానుఁగుల్ విడుచు నిం • చుంబాలు నిందారి సం
గతమైయుండఁగఁ గాంచి యాపెనమ్మలం • గాంక్షించి యుల్లంకు ల
ద్భుతరీతిం జొరఁబాటి చేఁదలట నెం • దున్ లేమి వేక్రమ్మఱున్.

ద॥ ఏకనిత పుష్ప గుచ్ఛములఁ • బెల్లగ వ్రాలిన షట్పదాచేఁ
బ్రకటిత గాన మాధురి వి • రాజులు తోఁటలయందు తేనియల్
చికిచికి కాటి వెల్లువయి • శీఘ్రగతిం జనుచుండఁ గీశ కా
బకములు గాంచి యేతెయను • భ్రాంతి దిగంబడకుండు కాళలన్

ఉ॥ కేతకి పూల దుమ్మచటి • కేళివనంబులఁ బండి ప్రేలు నా
చూత ఫలంబులం దవులఁ • జొప్పడు బూవుల తావి పండ్లకుఁ
రీతిగఁ గేదరంబులను • రేగటి పంకములందు కల్ప పూ
లాతతమోటఁ బంకిలము • నందలి ప్రీహలుఁ బొందు గందమున్.

ఉ॥ స్మృక్కుక వాసరుల్ వెదకి • చోకులదేశము దేవిఁ గానమిన్
మిక్కిలి కుంది ధర్మపథి • మేటి గృహస్తులు కల్గి చేరలోఁ
దక్కుకచూచి యింపయిన • ద్రావిడభాషకుఁ దెంకి యంచుఁ బే
రెక్కిన పాండ్యదేశమున • కేగిరి వేగ దిటంపుఁ బూన్కిమై

చ॥ సకలజగంబులన్ విమల • సన్నుతిగాంచిన గద్య పద్య నా
టకముల ఖ్యాతి నొందు ద్రవి • డ ప్రకటామృతమున్ జనారి కి
చ్చకముగ నిచ్చి గౌరవ వి • కాలత నొందిన పాండ్య దేశమున్
లుకలుకలాడు నవ్విబుధ • లోకము పోలు ననంగఁ జెల్లునే

ప్రవగొను చందమొంది జిగి , రాజిలు లచ్చి మొగంబో; నా న సం
తపనము గూర్చు పట్టణము , దాపునఁ గాంచిరి మోదితాత్ములై .

ఉ॥ కల్ప కుజంబులం జెనయ , కాంచన వృక్షములున్ మనోహరా
నల్ప జలాశయంబులు మ , హా రజత స్ఫుట గోపురంబులున్
వేల్పులు విస్మయంబుగొను , వేశ్యములున్ దనరారఁ గ్రవ్య భు
క్తిల్లి మయుండు స్వేచ్ఛగొని , చేసిన యప్పుర మెన్న శక్యమే

తే॥ ఇంద్రు నమరావతియు దాని , కీడు గాను, సూర్య చంద్రుల కాంతులు , చొరకయున్న
పౌధ శిఖర ఖచిత మణి , జాలకాంతి, చీతటులఁ దోలుచుండు ని , శ్లేషముగను.

చ॥ తగ భువి సంస్తుతింతు బహు , దాన విహర్తల భూమి భర్తలం
బొగడిన సత్కవీంద్రుల న , మున్నత గేహములందు పచ్చపొ
న్నగలును కీలు మంచములు , నాణెపు వస్త్రములున్ సుగంధముల్
జిగిలిగి నుండు పోల్కి విల , సిల్లెను తత్పుర వైభవ క్రియల్.

చ॥ పనగొన గల్లుగల్లును ర , వంబుల వించెడు గజై లందియల్
మిసిమిగలట్టి పాదముల , మించి చరించు వరాంగనామణుల్
రసికత గల్గి పూరుపులు , రాజిలకుండుటచేత నప్పురం
బనువులు లేక ముద్దయిన , హాటకపుత్రిక నాగ భాసిలెన్.

చ॥ అమృతముకంటె నింపయిన , యన్నము ద్రావిడ భాషఁబోలు రు
చ్యములగు కేసెలుకా సురయు , స్వాదుఫలంబులు తావింపుచున్
దుమదుమ లాడు జిహ్వలకుఁ , ద్రుప్పును దుల్చు విధాన నొప్పొచున్
శ్రమగొని వచ్చు వారలకు , స్వాగత మిచ్చుచు నుండె నయ్యెడన్.

మ॥ హనుమ జ్ఞాంబవ దంగదాడులు ముదా , యత్తాత్ములై యీపురిన్
మన శత్రుండగు రావణాసురుని న , దృంబుండఁగా నోపు సీ
తను కాంచంగలమంచుఁ గొతుకముతోఁ , దద్దావర సీమన్ సుఖం
బునఁ జొత్తెంచిరి వీధులం దిరిగి రా , మోదంబు క్రుంగంబడన్.

తే॥ నరులు సురలును లేరు దా , నవులు లేరు, ప్రాణులును లేవు రూప చి , శ్రమలు లేవు
మణియు యాదార్థ్య వస్తువు , తెలుగు లేదు. వట్టిపురమునఁ దిరుగాడె , వానరాలి.

పీ॥ నడబావు లుండెను , నలినాకరములుండెఁ, దావులు వెదజల్లు , తావు లుండె
మత్పలాక్షల మంజ , లోక్తులఁ దెలిపెడి, శుక పిక శారికా , నికరముండెఁ
గంహంసలుండెఁ ద , తక్కులిత సుఖంబుల, ననుభవింపంగఁ దొ , య్యలులు లేరు
వానరు లాపుర , వైఖరి యంతయు, నరసి మాయాదృశ్య , మనుచుఁ దలంచి

తాసుకఁ గానవచ్చు నను • ధైర్యము లేదు మరించుచే యిఁకన్
మోసములేవిశ్రోవ యగుఁ • బోవుట సిగ్గులు తెన్నయుక్తమే:

మ॥ గడువున్ మీఱఁగఁ గార్యమున్ సమకుటం • గైకోక కిష్కింధ కూ
జడగా నేఁగినఁ దండ్రీకోపపడు శ్రీ • రాముండు చింతాంబుధిం
బడు నామోరము గాంచఁజాల నగుటన్ • బ్రాణంబులన్ వీడెదన్
గడు ధర్మజ్ఞులు మీరు నిశ్చయముతోఁ • గర్తవ్యముం డెల్పుఁడి.

చ॥ అన విని జాంబవంతుఁ డీటు • లాడుఁ బ్రభుండవు నీవు సన్నత్రో
వన చనువార మీవు కడ • వం గని యిచ్చట నేర్పుచుందుమే:
మనమున దార్ద్యమాని యను • మానముమాని విసాళవార్త నీ
జనకునకున్ వచింపఁ జనఁ • జాలుదుమేః పలుమాట లేటికిన్:

తే॥ చినుత విక్రమః యవరాజః వెనుక కేగి, తెలుసఁగానేమిగలదు చిం • తింపు మయ్య
యేమి చావంగఁ దగుఁగాని • యింగితజ్ఞః, నీవు చావంగఁ దగవు మ • వ్నింపఁదగుదు

చ॥ అదివిని జాంబవంతుని త • దన్యులఁ గాంచి వచించు విట్టు లం
గడుఁడు మహాత్ములారిఁ దరి • గానిక మీరు విసన్మహాంబుధిన్
బ్రదిలి మునుంగుచుండ నొక • వీరునికై వడి నేను మాత్రమే
మడిమడి నేగినను జనము • మన్ననసేయునెఁ యద్ది యుక్తమే:

తే॥ పెద్ద లేమందురో యను • భీతిలేక వెంట వచ్చిన మిత్రులు • మంటఁ గలియ
వీఁడు చావక యిటు వచ్చి • నాఁదొఁ యనెడి, లోకవిందకై యరిగెద • నాకమునకు

పీ॥ మనమిందఱము విందు • మరజింతుమేని నా. తలిదండ్రు లెఱిగినఁ • బొలియువారు
జూరెవిని రావులు • దకవి • తమ్ముండు శ్రే. య్యుడురు తద్వార్త య • యోధ్యఁబ్రాఁక
భరతాదులును తమ • ప్రాణముల్ విడుతురు. వారి తల్లులు వెండి • పొరవరులు
చచ్చెడువారిది • సత్యంబు సత్యంబు, యెదిలిఁ జెడితిఁ జెడఁ • బొడమినాడ

ఆ॥ పుట్టి నిల్లు కాను • పెట్టిన యిల్లును, వెలుఁగఁ జేసినట్టి • విమల చరిత
లోకమాత సీత • కాకుత్స్థ కులపత్ని, కానరాకయున్న • కారణమున.

తే॥ అంగడుం దోర్వలే కిట్ట • లాడువంత, విప్పు కడుపునఁ బుట్టిన • చొప్పుగాఁగ
వెల్లవారల యుల్లముల్ • తల్లడిల్లె, ఋక్షనాథుఁ డంగడుఁ గని • యిట్టులనియె

ఉ॥ ఏవగ వెంచిచూడ మఱి • యీపునుసీజనకుండు రాజు సు
గ్రీవుఁడు దక్కఁ గీశకుల • కీర్తిని విల్పెడు వాఁడు లేఁడటల్
గావున నీవు నీలుగుట • గాఁదగదంచు వచించినాఁడ నా
శ్రీవరు చావుఁ గూర్చి యిటఁ • జింతన సేయుటయేని యుక్తమే:

ఉ॥ ప్రాణముతోడఁ బోవఁదగు . వాడవు నీవాకరుండవే చుమీ
యేజువిలోచనన్ వెదకి . యే దైత వానరవర్మలెల్ల ని
స్త్రాణ భజించి క్రమ్మటిలఁ . జాలక చచ్చిర యంచు నాజగ
త్ప్రాణునకుం గపింద్రునకు . రాణ వచింపుము మాకు మాటుగన్ .

చ॥ అనవుడు నాంజనేయుడను . సర్వమ శీఘ్రగులారఁ లోకమం
దన నొక భాగమేని వగ . తోఁ బరికింపఁగ లేదు రాముదే
విని; మఱియింతలో గమన . వేగము మాలినవారిమాడ్కి- శ్ర
ద్ధను విడువారి పోల్కిని వి . తాకును వేసట నొందఁ జెల్లనే;

కా॥ పాతాళంబున సూర్యలోకములలో . స్వర్గాదిపైఁ బద్యం
జాతాండ ప్రజమందు నిబ్బరపు దీ . ఊబూని పీక్షింతుచుకా
నీతా దేవిని కాంతుమేని మఱి యా . జేపింతురే; తప్పగాఁ
జేతంబందు దలంతురే; యొడయఁడున్ . శ్రీరామ సౌమిత్రులుకా

ఉ॥ కావున జానకిన్ వెదకు . కర్ణమె న్యాయము లోకమెల్లెడన్
దీవరమంది రోయుదము . కేకువ నంతటఁ గానమేని యా
ధీవరుఁడౌ జటాయువు గ . తించిన దారిని పోద విఃస్పదీ
త్రోవఁ జరింతుమేని యప . దూఱు గడింతుము మూర్ఖ పద్ధతిన్ .

ఉ॥ నీకుల విట్లు మారుతి గ . జించి వచింపఁగ గృధ్రరాజు సం
పాతి యనుంగుఁడమ్ముఁడు న . పార కృపాకుఁడు నిత్య విక్రమౌ
వేకుఁడు నీతిమంతుఁడు వి . వేకి జటాయువువాపు వింటచేఁ
జేతము తల్లడిల్ల వడిఁ . జేరె గపిశ్యరు లున్నచోటికిఁ.

సీ॥ ఆయతకీర్తి జ . టాయు వెటులఁ గూలె, నని కొట్టుకొను గుండె . యొనరువాడు
గడగడ వడఁకు మే . న్గలవాడు వని భిన్న . పక్షమౌ శైలంబు . పగిదివాడు
తమ్ముని చంపిన . తత బలుఁ దెవఁడని. కన్నుల బాష్పముల్ . గార్చువాడు
భూమిపై గర్జించు . భూరి మేఘముమాడ్కి. వేదనచేఁ బల . వింతువాడు

తే॥ గుల్మతరు లతాదులు మిట్ట . గుట్టలెల్ల. సమము లగునట్లు త్రొక్కుచు . జరగువాడు
వాయుదేవుండు బలముతో . వైవదొంతు. వెండికొండ విధంబున . వెలయువాడు

తే॥ వచ్చి చేరఁగల్గవగులు . భయమునొంది, పరుగులిడిరి కకావికఁ . . బవనసూనుఁ
డుగ్రుఁడై నిల్చి పక్షి రూ పొంది వచ్చు. మాయలాడవు నిలుమని . మాటుకొనియె.

ఉ॥ మార్కొని నిష్కలంకుఁడును . మాన్యుఁడు దుఃఖితుఁ డాత్తిఁ దమ్మునే
పేర్కొనువాడు కన్నులను . వృష్టిగన్త్రులు రాయనాతఁడే

కోర్కియు లేనివాడగుటఁ . గొంచక యింగితవేది తత్త్వమ
త్యర్కుఁడు వాయుసూతి ముఖ . మందలి చిన్నె రెటింగె బాగుగన్.

తే॥ ఎఱిగి యాతఁడు ధాయంగ . నెదుర నిలిచి, వాయి తెఱవక మున్నె సంగ . పాతి నాయ
సుంగుఁదమ్ము జటాయువు . నొంచి కూల్చు. శూరుఁ డెవఁడనియడిగె సా . మీరిఁగాంచి

తే॥ అంత మారుతి నీదు వృ . త్తాంత మిపుడు, నిజము దాఁపక తెల్పుదే . నియును పిదప
జరిగిన యుదంత మెల్ల ని . శృయముగాఁగఁ, దెలుపఁగలనన సంపాతి . పలికె నిట్లు

అ॥ నాకు వెనుకఁ బుట్టి . నాకన్న ముందుగా, మరణమొంది యశము . ధరణి నిలుపు
నాజటాయువునకు . నన్నను బ్రాతృ విఁరహితవృత్తినిట్లు . బ్రదికినాడ.

తే॥ ఆనిన సంపాతి పల్కె . నాలకించి, యడలి యో పక్షిరాజః ద . శాస్యుతోడ
నాల మొనరించి యతని చంగ . ద్రాయధమునఁ, గాలగతి నొందెనని పల్కె . గాలిపట్టి

తే॥ విన్న సంపాతి వజ్ర ని . ర్పిన్న కుధర, భాతి భువిఁబడి వేడి ని . శ్వాసములను
వదలి ప్రాణముల్ తత్తల . పాటు పెండ్. హనుమ పల్కెల్లె పల్కి . యడలిబడరె

మ॥ అనుఁగాఁ భానుఁడు కాల్చి బక్షములు పా . దైవోప నిచ్చానువృ
త్తినిఁ కెందుం జనలేక దుర్భర మహా . ర్తిం బొంది చాకుండఁగా
వినుచే సుంతయు నొవ్వి చెందవును నీ . వేముందుగాఁ బోవు లెం
దనువో ధర్మముఁ చిత్రమయ్యె నిది మా . యాలోకమంచెంచెదన్.

మ॥ సరసీజాననుఁ డల్లెయుండ భువియున్ . స్వర్గంబు నిల్పొందఁగా
పర ధర్మంబును నిల్పియుండ దివిఁ గ . ల్పంబిట్లులే యుండ నం
బర వాయు జ్వలనాంబు మేదీనులు స . ర్వంబిట్లె యుండంగ సో
దరఁ నీవొక్కఁడ వెట్లు కూలితివోఁ చి . త్రంబయ్యె నాకియ్యెడన్.

క॥ రంభ కనూరుచేఁ బొడమి . రాగము మీఱఁగ నిన్నినాళ్ళు సంగ
రంభముతోఁ జరించితిమి . క్రందగు లోకములెల్ల వెండిఁ బ్రా
రంభము దోఁతె విరువరకుఁ . బ్రాయడియైన వియోగ మిప్పుడా
రంభయె తల్లిప్రేమగొని . రమ్మన నేగితె నన్ను వీడుచుకా.

క॥ వీరపరాగ్రణీః గరుడ . వేగఁ దశాస్యుఁడు మూఁడులోకముల్
వారక గెల్పుఁగా కడలి . పాఱక నిల్పెనెఁ నిల్చి దీరుఁడై
పోరెనెఁ పోరుఁగాకఁ పొరి . పుచ్చుఁగఁ జాలెనెఁ చిత్రమయ్యె నా
గారిని పాము మార్కొని జ . యంబు గడించెను దాత్రి నేటికిన్.

తే॥ అనుచు సంపాతి పలవించి . యవళుఁడైనఁ, దలరి మారుతి సమయొచి . తంబులైన
పలుకులాడి యోదార్ప నా . పక్షివిభుఁడు, మరల నిట్లనియె మరుత్కు . మారఁగాంచి.

అ॥ క్రౌర్యశీలి బహుళః • కపటి దళాన్యుతోః, బోరఁగా జటాయు • పునకు నేమి
హేతు వానరెఁ దెల్పు • వే మహాత్మకః యన, వాయుపుట్పుఁ దిట్లు పలుకఁదొడఁగె.

కా॥ మారామప్రభు ధర్మపత్ని మిథిలా • జ్వేనాథు సత్పుత్రి సీ
తా రామామణి దుష్టరక్షకుఁడు దై • త్యస్వామి కాంచు మా
యారంభంబునఁ జిక్కి నాథు నెడఁబా • యం గల్గె నవ్వేళ లం
కారాజన్యు డు మ్రచ్చిలింఁచికొని యే • గంబానె భూమిసుతన్.

కా॥ ధర్మాత్ముండగు నీడు తమఁ చట దై • త్య క్రౌర్యముం గాంచు దు
ష్కర్ము న్నితులఁ దేర్చుఁ జూచి యెటులుం • గాకున్కిఁ గోపంబునన్
మర్మం బంట నఖిలి దూఁటి దనుజున్ • మార్కొంచు ధాత్రిసుతా
విద్యుక్తిం దలపొసి సంగరము పూ • నెం బల్లి లంకేతుతోన్.

ఉత్సాహ॥ పూని వాని యరదముఁ బొడి • పొడిగఁ జేసి చేతులున్
మేను వాఁడిగోళ్లఁ జీల్చి • మిగిలి ధిటపు గ్రుంచఁగా
దానవుండు శంభుఁ డీయఁ • దాల్చిన కరవాలుచే
నూని నీడు తమ్ము నుసులు • లూడ్చి పోయె నాపుడున్.

ఉ॥ తమ్ముని చావుతై మిగులఁ • దాపము నొందితిఁగాని రామ కా
ర్యమ్మున నశ్వరంబయిన • ప్రాణములం ద్యజియించి నిత్యమో
క్షమ్ము గడించె నంచు మది • సంతసమందెద నట్టిజన్మమే
యిమ్ముగ సార్థకం బయిన • దెన్న మహీస్థలి భక్తస త్రమాః

ఉ॥ రామునిదేవిఁ గావ నమ • రం బొనరించి రణంబునంద యా
స్వామినికై ప్రియంబుమెయిఁ • బ్రాణము లర్పణ చేసినట్టి గా
రా మనుజుండు విక్రము స్థి • రంబగు నిర్మల కీర్తి దేహుడై
భూమిని గల్గెవాఁ డనఁగఁ • బోలు మఱొక్కటి చెప్ప నొప్పునే;

ఉ॥ శ్రీరఘువీరు నెయ్య మొన • రించిన తమ్ముఁడు రామ సేవకై
జాతించి జీవముల్ విమల • శాశ్వతకీర్తి గడించె దానిచేఁ
గూరిన నష్టమేదిః మఱి • కోరికఁ బొందఁగదగ్గ యర్థమున్
గౌరవ మున్నె? సంతసము • గాంచఁగ వింతకు మించి కల్గునే;

చ॥ అని వినుకొని నిర్మల జ • లాళయ మందుని మజ్జనాదికం
బొనరిచి వెండివచ్చి ప్లవ • గోత్రములారః వడిన్ ధరాత్మజా
తను పెదకంగ వచ్చితిరి • తమ్ముని వార్తను దెల్పి నన్నుపా
వనునిగఁ జేసినార లొక • వంతను గూర్చిన వారె మీరలున్;

చ॥ మృదు మదురోక్తల నిజము • మేకాని పక్కెడు వీరులారః యొ
ప్పదముగ నేకకంఠులయి • ప్రేమను తారక మంత్ర రాజమున్
బదరక యుచ్చరింపుఁ డటు • పావన నామము విన్న నాకు మే
లొదవును రాము సత్కరుణ నొప్పును కాలిన పక్ష యుగ్మమున్.

మ॥ అని సంపాతి రహించి వేడుకొనఁ బ్ర • త్యక్షంబుగాఁ జూచు వే
డ్కను శ్రీరాముని దివ్యనామము తదే • కస్వాంతులై భక్తిభా
వనతోఁ గీతులు పాడుచుండఁగనె త • త్పక్షంబు లందంబుగా
దనరెన్ విస్మయమంది రెల్లరును త • ద్దన ప్రభావంబుకై.

చ॥ సురుచిర దేహకాంతి గల సూన్యత భాషుఁడు గృధ్రరాజు, శ్రీ
వరుని కృపా కటాక్షము న • పారముగాఁ గొని తెక్కలొప్పఁ దీ
వరమగువహ్నిఁ గ్రక్కు కర • వాల మొఱంగునుపోల్కిఁ బక్షకాం
తర గత దీర్ఘ దేహుఁడయి తద్ద వెలింగెఁ బ్లవంగు బద్ధిఁగన్

ఉ॥ తెక్కలరేని యందజము • తెక్కలు గొన్న విధంబు గాంచఁగా
సక్కజమంది సందియము • నంది భయంబును పొంది రాఘవుఁ
విక్కపు భక్తిచేఁ గొలువ • నేర్చిన వారికిఁ గల్గు లాభమున్
జక్కని కన్నులారఁగని • సల్పిరి పాడుచు మోద నృత్యమున్.

క॥ శ్రీరామ నామ మహిమము, నారాధిగఁ దెలిపినట్టి • యందజ రాజున్
జారవమున మ్రొక్కి యతని, చారిత్రము దెలుప వేఁడ • సంతుష్టుండై

క॥ వలుకు నిటు మిత్రులారాః, యిలఁజీఁకటిగొంగ రథము • నేర్తెఱ నడపం
గల యరుణుని సుతులము గ్ర, ద్దల కులమున కేలికలము • తరుణ వయసునఁ.

క॥ సురపురిని చూచు వేడుక, నిరువురమును నెగసి యెగసి • యేగుచునుండన్
ఋరకరుని చేరువకుఁ జను, తరుణంబున సతఁడు కాంచి • తద్దయుఁ గినిసెన్

కా॥ నాకన్నం గడు సూర్యమం దరుగుటన్ నాతమ్ముఁడల్లాడి య
న్నా! కాపాడుచు యన్న నేను తనక • న్నం బైకి వే పోయి యా
కాఁకం దాఁకఁగనీక కాచితిని తె • క్కల్విప్పి, నామేనికిన్
పోతెన్ వేడిమి తెక్కలుం గమరె నీ • షోడిస్తలిం గూలితిన్.

పు॥ పుడమిం గూరిన సన్నుగాంచి రవియుం • బూర్ణానుకంపామతిన్
శ్రీబిద్యోజ్ఞాయంగల రాముధర్మసతి న • న్వేషింపఁగా వానరుల్
కడఁజన్ వచ్చుచు నిన్నుగాంచి యెలమిం • గాకుత్స్థ సంతీర్తనల్
ఘోషువన్ శ్రుతక్కలు వచ్చుఁగాకని విస • న్మోక్షంబు వాక్రువ్వఁగన్

౯॥ నాపక్షంబులు భస్మమౌ కతన సం , తాపించి విట్టార్పుతో
నీ పృథ్వీధరమందు గూలి మరణం , జే మేలుగా నెంచుచో
తాపానుగ్రహశక్తుఁ డార్తజన ర , జన్ లోక సారంగుఁ డా
నాపూన్నిన్ వదలించి యూఱడిల వి , న్నాణంబుగాఁ బల్కుచున్.

౧౦॥ చదువని మూఢులంబరెనె , స్వాంతమునందున నుత్సహించి స్వః
పదమున కేగనెంచి యిటు , భంగము నొందుట నీదు తప్పక
కిది మఱియొక్కటేఁ యినకు , లేకుని దూతలు వచ్చునంతకుం
బదరక యుండు మాతృవధ , పాతక హేతువు శీలదర్శమే;

౧౧॥ గర్వ మదెట్టివారికిని , కాని గుణంబది కల్గియేచుమీ
సర్వముఁగోలపోయితివి , సత్యము వాసరరాజి పూర్తి మై
మర్వర కన్యకై ప్రభు ని , యుక్తిని వచ్చును మేలుగల్గు నీ
కోర్వని యిట్టితీరు తగు , నో? యని యమ్ముని మండలింపఁగన్.

౧౨॥ తుదకిటు జీవముల్ నిలిపి , దుఃఖము రోర్పుచునుంటి నామహా
వదగని దిక్కుదోషక య , పార మనోవ్యధ నొందు తమ్ము డ
య్యదనున నాయనుజ్ఞ విన , యంబున మీఱఁగలేక గృహ
ఛ్చదమును పొందె మాచరిత , పావనులార! గ్రహించినారలే;

౧౩॥ మీరలు వచ్చినారలును , మేలిమి తెక్కలు వచ్చెనాకు మీ
చే రహి నొందితిం బుడమి , శ్రీరఘరామున్ సేవసేత మీ
కారయ నెట్లు ధర్మమగు , సట్టులెనాకును ధర్మమౌట నే
నారసినంతవట్టు తెలి , యం దెలుపంగలవాడ నమ్ముడి

౧౪॥ దేవిని దొంగిలించికొని , దిట్టరి నీచుఁడు పాపి క్రూరుఁడీ
త్రోవనె యేగఁ గాంచితిని , దుష్టుఁడు లంకను చేరినాఁడు తా
గావలెనుంచినాఁడు జన , క ప్రభు నందిని యందయున్న దీ
రే వగనై న నట్టి దరి , యింపుఁడు కాంచుఁడు రామగోపినిన్

౧౫॥ ఏగుట కెట్లు శక్యమగు , నిచ్చటి కున్నది నూలు యోజనార్
సాగరవేష్టితం బయిన , లంక యముండును చూడ్కి నిచ్చిగా
నీగును బెగ్గడిల్లి దను , జేంద్రుని కోప దవాగ్ని పావకున్
జాఁగఁబడఁజేయు నన , జాలుదురే యెవరేని చేరఁగన్;

౧౬॥ నలువయు శంకరుండును చ , నంగ నశక్య మనంగనేలొ క
ర్వలియును కాలుఁడున్ జొరఁగ , రాదు చరాచరకోటి లోపలన్

వెలుపలనున్న వెన్నుఁడు ప్ర • వేశ మొనర్పఁగలేఁడు మీరలీ
పొలుపు నెఱింగి పెల్లు దల • పోసి చనుండు మెలంకువం దగన్.

ఉ॥ ఇందలుఁ జేరి పోదమని • యెంచుట గూడని కార్యమౌను మీ
యందు సమర్థుఁడై మెలపు • నందిన యొక్కరుఁ డేగి డాఁగి యం
దందు చరించి రామునతి • నారసి తెల్పుఁడు తన్నిదేశ మ
బ్బొందిక గానిచో మరలి • యోపికఁ దెల్పుఁడు నా వచస్సులన్.

మ॥ పరిపాలించెడు వారు లేమిని ప్రభు • భ్రంశంబుచేఁ జాడి పీ
సరవోవం జెడు గృధ్ర సంఘములు ర • జెప్పుర్తి కేఁ బోవుటే
యరవా మీరలు రెంట నొక్కటి తగఁ • యొచించి చేయుండు సు
స్థిరకీర్తికా వహియింపుఁ డంచుఁ జనియెన్ • దీవించి సంపాతి తాన్.

14. మహేంద్ర తైల పటలము (29)

ఉ॥ తప్పులు పట్కనే యతఁడు • తద్జ్ఞుఁడు గ్రద్దలతోఁడు తెల్పునా
చొప్పునఁ బోవ జానకిని • చూడఁగవచ్చును రెంట నొక్కటిన్
దప్పక చేయఁగా వలయు • దాఁటటయా జలరాశిః రాముతో
నిప్పని దెల్పుటాఁ యుచిత • మెయ్యది యేర్పడ నిశ్చయింపుఁడీ.

మ॥ త్రిజగన్మోహనుఁడైన రాఘవుని ను • గ్రీవున్ వెనంజేరి భూ
మిజ వృత్తాంత మెఱింగినంత తెలువన్ • మేలొందుఁ గర్తవ్య మ
క్కజమౌ లేవఁ బయోధి దాటి యచటన్ • జ్ఞాపుత్త్రి సీషించి సీ
రజ పత్త్రేక్షణ తెల్పు వాక్యముల నా • రం దెల్పు టుత్కృష్టమౌ.

సీ॥ గడువు కడవఁజావఁ • గడఁగినారము సిగ్గు, చెడఁ గ్రమ్మఱిల సాహ • సింఛినార
మివి రెండు తొలఁగు వ • డువు విన్నవారము సంపాతివలన ని • శృంకముగను
కడలిని దాటి లం • కకునేగి • జానకిఁ, బొడగించి రాఁగల • పుణ్యుఁ డెవఁడుః
మాప్రాణ మాన సం • రక్షణ భారంబు, నతనిపై నుంచిత • మనిరి కొంద

తే॥ ఆ సమసూరులు సీలాదు • లంబురాశి, దాఁటు శక్తి లేదనిరి • సంద్రంబు దాఁటఁ
గలను వెదకుదు మరలి తా • గలనొ లేనొ, యనుచు శంకింతు ననియెఁ దా • రాత్మజుండు

చ॥ నలువ కుమారుఁ డిట్టులను • నాయనలార! త్రివిక్రముండు భూ
స్థలి నొక కాలితోఁ గొలువఁ • దక్కొనుచో జయభేరి వ్రేసిది
కుక్కలను ప్రక్షిజించు తఱి • గ్రుచ్చుకొనెం గనకాద్రి కొమ్ము నా
బలముఁ బెడెన్ బదం బిలుకు • పట్టెను నొచ్చుచునుండు నిప్పుడున్

ఉ॥ కావున నబ్ధి జంగఁగొని • కావలికోటను దాటి లంకలోఁ
జేపను చొచ్చి రాక్షసులు • చేర్చుడు చేతలు చేసి జానకి

దేవిని గాంచి వచ్చుట కు . దీర్ఘ బలంబుజవంబు లేదు నే
నేవిధిఁ జోవనేర్తు నని . యిమ్ముగ నంగడుఁ గాంచి యిట్లనుఁ.

ఉ॥ రాజపు నీవు కానఁ జన . రాదిత నెవ్వరి వేఁడువారమీ
యోజుఁ దలంచుచుండుటయు . నొప్పదు తొల్ల దినేశసూతికిన్
రాజిత కీర్తిశాలి యగు . రాముని చెల్మి ఘటించి యున్న యు
త్తేజీత మూర్తి యుండఁ దెక . తేరకుఁ జింత వహింపనేటికిన్;

ఉ॥ నెయ్యము గూర్చినాఁడు రఘు . నేతృ పదంబులఁ గొల్చినాఁడు తాఁ
దియ్యము మీఱ నుంగరము . దెచ్చినవాఁడు యశంబు గూర్చు వాఁ
దెయ్యడనేని హెచ్చరిక . నేదైఱఁ గార్యమొనర్చువాఁడు జో
డియ్యల లేనివాఁడు కలఁ . దియ్యడ మారుతి చింత యేటికిన్;

సీ॥ పవననందనఁ నీవు . పరమేష్ఠిపొందని . చిర జీవితమ్మును . చెందియుంటి
నకల శాస్త్రంబులు . శ్రద్ధమైఁ జరియించి . యంచితార్థమ్ముగ్గ . హించియుంటి
వివరింప వలసిర . విషయమ్ము లనువొందఁ . దెలుపు వక్తృత్వానఁ . దేఱియింటి
కర్తవ్యములఁ బూర్తి . గావించు సుస్థిర . సంకల్పఁ డంచుఁ బ్ర . శస్త్రిగంటి

తే॥ జముఁడుశంకించునంతటి . శక్తిగంటి . బుద్ధి నపర విధాత యన్ . పొలుపుగంటి
రణమునందు రుద్రుఁడె యను . గణుతిగంటి . మేమెఱుంగమె విన్ను న . మీరతనయఁ

చ॥ అనిలమునందుగాని మఱి . యంబువులందునఁగాని యుగ్రమో
ననలమునందుగాని మృతి . నందఱు నివ్యశరాకు లేవియున్
జెనకి పెరింపఁజాలవు వి . శస్త్ర గుణుండవు నీకు నీవ కా
తెని మఱి లేరు దాట రహి . యించిన న్నందము దాటఁజాలెదున్.

చ॥ సులువుగ మంచి చెడ్డలను శోధనచేసి భరింపనేర్తు వి
య్యల ససహాయకూరుఁడవు . నేదైఱ శత్రుల గెల్వనేర్తు వ
గ్గలికను ల్లంకచేగి మఱి . క్రమృతనేర్తు దురంబునందు దో
ర్బలము సశింపకుండెడు స్వ . భావము గల్గినవాఁడ వయ్యరే.

ఉ॥ మేరువులంబు దొడ్డదగుఁ . మేను భరింతువు కార్య మేర్పడన్
వారిధరఁబునుండి నడు . వర్షకణంబులలోనఁ బిన్న యా
కరము నూని తూలుదువు . గ్రక్కున లీలగ నెత్తనేర్తు నీ
దారణి నర్హముం గదిసి . తాకఁగ నోపుదు చిన్ని చేతులన్.

ము॥ మఱియుం బెక్కు పెరంబులందియును నం . భావించు శీలంబ యే
దైట బాగోగు లెఱింగి యేర్పఱు పృ . ద్వీపాల ధర్మంబులన్

హరిచేనేర్చి దినేంద్రవంశజునిచే . నవ్వారిఁ జంపింపవే
పురుహూతాశని బాల్య రోమమొకఁడే . బోఁగొట్ట మున్నోపెనే;

మ॥ రణరంగమునఁ దాఁకునేనియు జగ . ద్రావతమ్ము లొక్కుమ్మడిన్
దృఢకల్పమ్ముగఁ జూచువాఁడ వారు లూ . హింపంగరానట్టి వీ
షణ నిస్తుల్య బలుండ వర్కుని రథ . స్ఫూర్తోగ్ర వేగంబుతోఁ
గణఁకం బోవుచు నేర్చినాఁడవుకదా . గాంక్షించి సద్వివ్వలన్

ఉ॥ నీతిపథంబునన్ దిటగ . నిల్చినవాఁడవు సత్యశీలివిన్
నాతిసుఖంబు చిత్తమున . నాటని ధీర జి కేంద్రియుండవున్
భ్యాతిగ వేదముల్ చదివి . యందలి మర్మ మెఱింగినాఁడవున్
దాతవు కాఁగలాఁడవని . ధారణఁ జేరు వహించినాఁడవుకా

కా॥ సీతాన్వేషణ కీవ యర్హుఁడని రా . జీవాక్ష సుగ్రీవులే
ప్రీతిం బ్రేరణ సేయ మేలనుచు నూ . రీకారముం దెల్పుటల్
చేతంబందున నుంచినాఁడ వది నీ . చేఁ దీరు నిక్కంబు నీ
చేఁతల్ దాత్రిని సుస్థిరంబు లయి టా . సిల్లన్ మరు న్నందనా;

ఉ॥ కాలముకానిచో నణఁగి . కాలము పుచ్చఁగ నేర్తువయ్య! పే
రాలము కూరెనేని కడు . నాగ్రహ మందిన సింగముంబలెన్
వాలుదు వెల్ల కార్యములఁ . బట్టి సమగ్రముగా నొనర్తు వి
ఘ్నలి నెదిర్చి త్రోచుచు మ . హా ఫలసిద్ధిని గాంచు టబ్రమే;

మ॥ ఆమరేంద్రబలకై న నాదరణమై . యాదర్శమై యొప్పు శీ
లముచే సుక్షమచేతఁ గామిత విధుల్ . సాధించు దీశక్తిచే
విమలాత్మీయక! నీకుఁ గానిసనులీ . పృధ్వీస్థలిం గల్గినే;
యమరం దెల్పఁగఁదగ్గ దొండుగఱదే . యర్హంబు! వాతాత్మజా!

కా॥ నీవే వారిధి దాటి మైదిలిని స . స్నీతిం బరీక్షించి దే
వీ వృత్తాంతము దెల్పఁగఁగల మహా . వీరుండవై యుంటి మా
జీవంబుల్ భవదీయ హస్తగతమై . చెల్వారు మాకింక నే
త్రోవం జూపెదొ యంచు విశ్వసృజు పు . త్త్రుం డర్థి వాక్రవ్వఁగన్.

తే॥ అవనత ముఖాబ్జమందొక్కయంబుజంబు, మొలచుపోలికనవ్వి కే . లొగిచిహనుమ
వానరావలి యుల్లముల్ . పల్లవింప. దెలిపె నీరీతిఁ దనమది . తేటపడఁగ.

మ॥ క్రుటిలో సప్త సముద్రముల్ కడచి యు . ద్యోగించి లోకంబులన్
జలుల ప్పీఠినడంచి గెల్చు చతురుల్ . చర్చింప మీరిట్లు వి

స్ఫుట భావంబున నాజ్ఞ యిచ్చుటలు మ • త్పూర్వార్థితంబైన య
ప్పటు భాగ్యంబుగ నెంచెనన్ దృఢమతిన్ • భావింప నల్పజ్ఞాఢన్.

కా॥ లంకాపట్టణ మధ్యతోఁ బెరికి లీ • లందెత్తునాఁ దైత్యులన్
బింకంబుల్ చెడఁగూల్చి రాఘవుని దే • విం దెత్తునాఁ వాఱతో
లంకాదీకుని గట్ట యొడ్చికొని పో • లన్ వత్తునాఁ యేది మీ
పొంకంబైన మనోరథంబు వడిఁ దె • ల్పుం డిప్పె కావించెనన్.

కా॥ పెన్నుం దేవున నొక్క పాదమునఁ బృ • థిం గొల్చు చందంబునన్
గ్రన్నం గొల్చెద సీసముద్రమును ర • ఱ శ్రేణికిం దోడుగా
నెన్నఁగ వేల్పులు వచ్చినన్ నలఁచి మీ • యిష్టంబు గావించు ని
ష్ఠిన్నతత్వంబున నుండుఁడీ సమద సం • శ్లిష్టాత్ములై వానరుల్;

కా॥ భూభాగంబును ముంఁగఁగొడరి యం • భోధుల్ విజృంభించినన్
భూభాగంబె పటానం బగిలి పై • వ్యోమంబుతోఁ గూడినన్
శ్రీ భూ నాయకు నాజ్ఞ పక్షములుగాఁ • జెన్నార సేవాబల
శ్రీ భాసిల్లఁ దరింతుఁ దార్ద్యనిక్రియన్ • గ్రీడావిధిన్ వారిధిన్.

మ॥ త్వరగా నుత్తరు విందు క్రమృతీలు నం • దాకన్ సుఖంబుండుఁడీ
ధరణీపుత్రికఁ గాంచి వచ్చెదను వ్య • ర్థప్రక్రియకా రాసటం
చుటిదీన్ మారుతి యెక్కెఁ దచ్చిభర ము • ద్యోగంబునన్ లేచి వా
నరు లాశీస్సులు సేయ వేల్పులు ప్రసూ • న వ్రాతముల్ సల్లఁగన్.

మ॥ జలధిన్ దాటఁ గుకూహలుం డయిన యా • సామీరిదై వాఱ స్వ
స్థలముం గొల్వఁగ నెత్తినట్టి హరి పా • దంబట్లు తద్దాత్రిమున్
గలయం బెంచెను శ్రీపదుంధను సమా • భ్యా స్ఫూర్తి సార్థంబుగా
నల శ్రీపాదమె సాటియో సేనుచు బ్ర • హ్మాదుల్ ప్రళంఘింఁగన్

మ॥ రణ కేజోధిక విక్రమంబు దిశలం • భ్రాజిల్లుచున్నట్లు వా
రణ కేజోధిక విక్రమంబు దిశలన్ • రాజిల్ల నాకాశ చా
రణ కేజోధికుఁ డ స్తమించు మనుషే • రక్షేగజాధీశ రా
వణ కేజోధిక పట్టణంబు వడిఁ బో • వంగన్ సముద్యుక్తుఁడై.

శా॥ వంచాస్యంబు లనేకపంబులును కం • పం బొందఁ బంచాస్య వం
శాంచత్పుణ్యుని భారమోర్వక గిరీం • ద్రాగ్రంబు క్రుంగార ని
ష్కుంచద్వాలము మేనఁ జుట్టికొని య • చోప్ప నాది కూర్మంబుపై
సంచై నిల్చిన మందరంబుకరణిన్ • సామీరి విభ్రాజితెఁ

శా॥ సంపా యుక్త పయోదముల్ చరణ శిః • జా నాదముల్ సేయ వ
ర్జింపన్ లేక నిలింపు లాతనువు ని • ర్జిద్రాత్మలై కాంచ గో
ళంపుం గంబము క్రింది తాయి యన శై • లం బొప్పఁగా నందుపైఁ
జాంపేయాద్రి విధమున న్నిలిచె నా • సామీరి గంభీరుడై

కిష్కింధా కాండము సంపూర్ణము

శ్రీరామ చంద్రార్పణ మస్తు

శ్రీ రెడ్డిగారి పద్య కుసుమాలు

మోచి తొమ్మిది మాసముల్ కాచి కాంచి
వలయునవి యెల్ల సమకూర్చి యెలమినించి
పెంచి పెద్ద జేసిన తొలివేల్పు తల్లి
పాదములకు నొనర్చెద వందనములు

చిన్న తనమున విద్య నేర్చికొనవలయు
పెద్దయై బుద్ధి కలిగిన విదైరాదు
క్రొత్త బట్టకు రంగులు హత్తినట్లు
ముతేకి బట్టకు బట్టునై యెరుగు వత్స
(నీతి గుచ్ఛము)

అరయ దెనుగు తేట యెరువ మమ్మతధార
కన్నడంబు మేటి కస్తూరి యగు
ననెడి యార్యవాక్య మది పొల్ల యగునేమి?
తెలియ జెప్పవమ్మ తెలుగు తల్లి!

(తెనుగు సందేశము)